

ศาสตร์ของพระราชา

ศาสตร์ของพระราชา: ผู้นำโลกในการพัฒนาอย่างยั่งยืน

รวมกฎหมายสนับสนุนโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ
ในพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร

ศาสตร์ของพระราชา
ผู้นำโลกในการพัฒนาอย่างยั่งยืน

พระราชประวัติ
พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร เสด็จพระราชสมภพที่เมืองเคมบริดจ์ มลรัฐแมสสาชูเซตส์ ประเทศสหรัฐอเมริกา เมื่อวันจันทร์ที่ ๕ ธันวาคม พ.ศ.๒๔๗๐ เป็นพระโอรสพระองค์ที่ ๒ และลำดับพระองค์ที่ ๓ ในสมเด็จพระมหิตลาธิเบศร อดุลยเดชวิกรม พระบรมราชชนก (พระราชโอรสในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระศรีสวรินทิราบรมราชเทวี พระพันวัสสาอัยยิกาเจ้า) และสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี มีพระเชษฐภคินีและพระบรมเชษฐา คือ สมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ เจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนา กรมหลวงนราธิวาสราชนครินทร์ กับ พระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหาอานันทมหิดล พระอัฐมรามาธิบดินทร รัชกาลที่ ๘

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร เสด็จขึ้นเถลิงถวัลยราชสมบัติสืบราชสันตติวงศ์ เป็นพระมหากษัตริย์รัชกาลที่ ๙ เมื่อวันที่ ๙ มิถุนายน พ.ศ.๒๔๘๙ และเข้าพระราชพิธีบรมราชาภิเษก เมื่อวันที่ ๕ พฤษภาคม พ.ศ.๒๔๙๓

วันที่ ๒๘ เมษายน พ.ศ.๒๔๙๓ ทรงราชาภิเษกสมรสกับหม่อมราชวงศ์สิริกิติ์ กิติยากร ธิดากรมหมื่นจันทบุรีสุรนาถ (หม่อมเจ้านักขัตรมงคล กิติยากร) กับหม่อมหลวงบัว กิติยากร ซึ่งได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ สถาปนาเป็นสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินี และต่อมาทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ สถาปนาเป็น สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ มีพระราชโอรสและพระราชธิดา ดังนี้

๑. ทูลกระหม่อมหญิงอุบลรัตนราชกัญญา สิริวัฒนาพรรณวดี
๒. สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมหาวชิราลงกรณ บดินทรเทพยวรางกูร
๓. สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา ฯ สยามบรมราชกุมารี
๔. สมเด็จพระเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้าจุฬาภรณวลัยลักษณ์ อัครราชกุมารี

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร เสด็จสวรรคตเมื่อวันพฤหัสบดีที่ ๑๓ ตุลาคม พ.ศ.๒๕๕๙ เวลา ๑๕.๕๒ น. สิริพระชนมพรรษา ๘๘ พรรษา ๓๑๓ วัน

ที่ สว(สนช) ๐๐๐๒/๕๓๔๐

สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา
ปฏิบัติหน้าที่สำนักงานเลขาธิการ
สภานิติบัญญัติแห่งชาติ
ถนนอู่ทองใน กทม. ๑๐๓๐๐

๒๙ กันยายน ๒๕๖๐

เรื่อง ขอพระราชทานพระราชานุญาต

เรียน อธิบดีกรมราชเลขานุการในพระองค์

สิ่งที่ส่งมาด้วย ๑. ตัวอย่างหนังสือ
๒. ประวัติผู้ขอพระราชทานพระมหากรุณา

ด้วยสภานิติบัญญัติแห่งชาติ มีความประสงค์จะขอพระราชทานพระราชานุญาตเชิญพระบรมฉายาลักษณ์ ภาพพระราชกรณียกิจ พระบรมราโชวาท และพระราชดำรัสคัดตัดตอน ภาพร่างฝีพระหัตถ์ ตำราฝนหลวงพระราชทาน ส.ค.ส. พระราชทานพรปีใหม่ และภาพถ่ายรางวัลที่ทรงได้รับการทูลเกล้าฯ ถวายของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร ไปลงพิมพ์ในหนังสือ “ศาสตร์ของพระราชา: ผู้นำโลกในการพัฒนาอย่างยั่งยืน รวมกฎหมายสนับสนุนโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ในพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร” ตามตัวอย่างที่แนบ จำนวน ๒๐,๐๐๐ เล่ม และจัดทำเป็นหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ (อีบุ๊ก) สำหรับมอบให้ส่วนราชการ สถาบันการศึกษา ห้องสมุด และหน่วยงานอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง

จึงเรียนมาเพื่อขอได้โปรดนำความกราบบังคมทูลพระกรุณาทรงทราบฝ่าละอองธุลีพระบาท ในโอกาสอันสมควรต่อไป จะขอบคุณยิ่ง

ขอแสดงความนับถือ

(นางวรารัตน์ อติแพทย์)
เลขาธิการวุฒิสภา
ปฏิบัติหน้าที่เลขาธิการสภานิติบัญญัติแห่งชาติ

สำนักประชาสัมพันธ์
โทร. ๐ ๒๘๓๑ ๙๓๔๘-๕๐
โทรสาร ๐ ๒๘๓๑ ๙๓๔๙
www.senate.go.th

หน่วยราชการในพระองค์ ๙๐๔

ที่ พว ๐๐๐๕.๑/ ๔๒๑๙

กองกิจการในพระองค์ ๙๐๔
สำนักงานราชเลขานุการในพระองค์ฯ
พระที่นั่งอัมพรสถาน

๒๔ ตุลาคม ๒๕๖๐

เรื่อง ขอพระราชทานพระราชานุญาตเชิญพระบรมฉายาลักษณ์ ภาพพระราชกรณียกิจ พระบรมราโชวาท พระราชดำรัสคัดตัดตอน ภาพร่างฝีพระหัตถ์ ตำราฝนหลวงพระราชทาน ส.ค.ส.พระราชทานพรปีใหม่ และภาพถ่ายรางวัลที่ทรงได้รับการทูลเกล้าฯ ถวาย

เรียน เลขาธิการสภานิติบัญญัติแห่งชาติ

อ้างถึง หนังสือ สภานิติบัญญัติแห่งชาติ ที่ สว(สนช) ๐๐๐๒/๕๓๔๐ ลงวันที่ ๒๙ กันยายน ๒๕๖๐

ตามหนังสือที่อ้างถึง ขอให้นำความกราบบังคมทูลพระกรุณาทรงทราบฝ่าละอองธุลีพระบาท เรื่อง สภานิติบัญญัติแห่งชาติ ขอพระราชทานพระราชานุญาตเชิญพระบรมฉายาลักษณ์ ภาพพระราชกรณียกิจ พระบรมราโชวาท พระราชดำรัสคัดตัดตอน ภาพร่างฝีพระหัตถ์ ตำราฝนหลวงพระราชทาน ส.ค.ส.พระราชทานพรปีใหม่ และภาพถ่ายรางวัลที่ทรงได้รับการทูลเกล้าฯ ถวายของ พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร (ตามที่แนบ) ไปลงพิมพ์ในหนังสือ “ศาสตร์ของพระราชา : ผู้นำโลกในการพัฒนาอย่างยั่งยืน รวมกฎหมายสนับสนุนโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริในพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร” จำนวน ๒๐,๐๐๐ เล่ม กับจัดทำเป็นหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ (อีบุ๊ก) ความละเอียดตามอ้างถึงนั้น

กองกิจการในพระองค์ฯ ได้นำความกราบบังคมทูลพระกรุณาทรงทราบฝ่าละอองธุลีพระบาทแล้ว พระราชทานพระราชานุญาตตามที่ขอพระมหากรุณา

จึงเรียนมาเพื่อโปรดทราบ

ขอแสดงความนับถือ

พลอากาศเอก

(สถิตย์พงษ์ สุขวิมล)
ราชเลขานุการในพระองค์สมเด็จพระเจ้าอยู่หัว

ธุรการ/สารบรรณ

โทร. ๐ ๒๓๕๖ ๐๘๑๘

คำนำ

“โครงการเฉลิมพระเกียรติ ของสภานิติบัญญัติแห่งชาติ รวบรวมกฎหมายที่สนับสนุนโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ สภานิติบัญญัติแห่งชาติ” เป็นโครงการที่จัดทำขึ้นเพื่อรวบรวมกฎหมายที่สนับสนุนการดำเนินงานในโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริให้เห็นอย่างชัดเจน และนำไปสู่การพัฒนาหรือปรับปรุงกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับโครงการฯ โครงการนี้จัดทำขึ้นเป็นครั้งแรก ยังไม่เคยมีหน่วยงานใดดำเนินการในลักษณะเช่นนี้มาก่อน เป็นโครงการจัดทำหนังสือ *“ศาสตร์ของพระราชา: ผู้นำโลกในการพัฒนาอย่างยั่งยืน รวมกฎหมายสนับสนุนโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ในพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร”* เพื่อเผยแพร่แก่หน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชนทั้งในประเทศและต่างประเทศ รวมทั้งสาธารณชนทั่วไป

หนังสือเล่มนี้เป็นความตั้งใจของสภานิติบัญญัติแห่งชาติที่จะรวบรวม เรียบเรียง และถ่ายทอดองค์ความรู้ของโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ รวมถึงกฎหมายที่สนับสนุนโครงการฯ โดยมีรูปแบบการนำเสนอที่เป็นรูปธรรม มีเนื้อความครอบคลุมครบถ้วน เข้าใจง่าย มีภาพประกอบที่สื่อความหมายชวนให้ศึกษา หนังสือให้ความรู้เกี่ยวกับโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ โดยแบ่งออกเป็น ๑๓ ด้าน ได้แก่ ด้านทรัพยากรน้ำ ด้านทรัพยากรป่าไม้ ด้านทรัพยากรดิน ด้านการเกษตร ด้านการส่งเสริมอาชีพ ด้านสาธารณสุข ด้านสวัสดิการสังคม ด้านการศึกษา ด้านการคมนาคม ด้านการสื่อสาร ด้านสิ่งแวดล้อมและการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ ด้านนวัตกรรม และหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โดยแต่ละด้านจะนำเสนอภาพรวมของโครงการ กฎหมายที่เกี่ยวข้อง ผลสัมฤทธิ์ของโครงการ รวมทั้งข้อเสนอแนะ ซึ่งจะเป็นประโยชน์ในการศึกษาค้นคว้าและนำไปสู่การบังคับใช้ รวมถึงการพัฒนาหรือปรับปรุงกฎหมายให้ตอบสนองต่อโครงการต่อไปด้วย

คำนำ

คณะกรรมการโครงการเฉลิมพระเกียรติ ของสภานิติบัญญัติแห่งชาติ รวบรวมกฎหมายที่สนับสนุนในโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ได้จัดทำหนังสืออันทรงคุณค่านี้เพื่อเผยแพร่ศาสตร์ของพระราชาของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชบรมนาถบพิตร ให้ประจักษ์แก่ชาวไทยและชาวโลก และเพื่อร่วมสืบสานพระราชปณิธานในการดำเนินงานตามโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริให้ยั่งยืนสืบไป

คณะกรรมการโครงการเฉลิมพระเกียรติ ของสภานิติบัญญัติแห่งชาติ
รวบรวมกฎหมายที่สนับสนุนในโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ
พฤศจิกายน พ.ศ.๒๕๖๐

สาร
ศาสตราจารย์พิเศษพรเพชร วิชิตชลชัย
ประธานสภานิติบัญญัติแห่งชาติ

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร ทรงเป็นพระมหากษัตริย์ผู้ทรงธรรม พระองค์ทรงครองแผ่นดินและครองหัวใจชาวไทยทั้งมวล พระองค์ทรงงานด้วยความเพียรเป็นเวลายาวนานถึง ๗๐ ปี ทรงรอนแรม ทรงตรากตรำ แต่ไม่ทรงย่อท้อ ไม่ทรงท้อถอย ไม่มีที่ใดในผืนแผ่นดินไทยที่พระบาทยาตราไปไม่ถึง การเสด็จฯ เยี่ยมราษฎรอย่างใกล้ชิดของพระองค์ทำให้เกิดความผูกพันทางใจระหว่างพระราชากับปวงประชาราษฎร์ เรื่องเล่าต่างๆ ที่ทรงสดับฟังเป็นข้อมูลสำหรับโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ เพื่อช่วยให้ราษฎรสามารถพึ่งพาตนเองได้ มีชีวิตที่ดีขึ้น ช่วยให้ชุมชนมีความเข้มแข็งและพัฒนาตนเองได้อย่างยั่งยืน การทรงงานหนักของพระองค์ได้เปลี่ยนพื้นที่แห้งแล้งกันดารเป็นพื้นที่ทำมาหากิน เปลี่ยนชีวิตคนไทยส่วนใหญ่ของประเทศที่ยากไร้ให้ “พอมี พอกิน” และก้าวไปสู่การ “กินดี อยู่ดี”

พระตำหนักจิตรลดารโหฐานเป็นพระราชวังเดียวในโลกที่เป็นทั้งบ้านของพระองค์ เป็นที่ทำงานของพระองค์ เป็นศูนย์ศึกษาวิจัยโครงการต่างๆ โดยใช้พระราชทรัพย์ส่วนพระองค์ โครงการเหล่านี้ได้เป็นจุดเริ่มต้นของโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริกว่า ๔,๖๐๐ โครงการ เป็นต้นกำเนิดศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริอีกถึง ๖ ศูนย์ กระจายอยู่ทั่วทุกภูมิภาคของประเทศ เพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้สำหรับพสกนิกร ในการพัฒนาประเทศ พระองค์ไม่เคยมีพระราชดำริให้ประชาชนมุ่งหวังความมั่งคั่งร่ำรวย ในทางตรงกันข้าม พระองค์พระราชทานหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงอันเป็นแนวทางการพัฒนาคนและพัฒนาประเทศแบบยั่งยืน บนพื้นฐานของทางสายกลาง ความมีเหตุผล ความไม่ประมาท และคุณธรรม หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตและการประกอบอาชีพ อีกทั้งใช้เป็นหลักในการบริหารและพัฒนาประเทศด้วย หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงซึ่งได้พระราชทานมาก่อนหน้าหลายปีสอดคล้องกับหลักการพัฒนาที่ยั่งยืนขององค์การสหประชาชาติซึ่งเน้นคนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนาและเน้นการใช้กระบวนการพัฒนาที่ยั่งยืน

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร ทรงเป็นพ่อของแผ่นดิน ทรงเป็นครูของแผ่นดิน ทรงสอนด้วยการทรงปฏิบัติพระองค์เป็นแบบอย่าง ศาสตร์ของพระราชาเป็นสมบัติทางปัญญาอันล้ำค่าของชาติที่ทรงผสมผสานวิทยาการสมัยใหม่กับภูมิปัญญาท้องถิ่น *ศาสตร์ของพระราชา: ผู้นำโลกในการพัฒนาอย่างยั่งยืน* เป็นหนังสือเล่มแรกที่บันทึกศาสตร์ของพระราชาและกฎหมายที่สนับสนุนการดำเนินงานของโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ หนังสือเล่มนี้จะช่วยให้คนไทยโดยเฉพาะอย่างยิ่งเยาวชนไทยได้เรียนรู้ถึงพระราชวิริยะอุตสาหะ พระราชดำริ และพระราชอัจฉริยภาพในการพัฒนาประเทศ ทำให้คนไทยได้ประจักษ์ว่าพระองค์ทรงเป็นพระมหากษัตริย์นักพัฒนาผู้ทรงปฏิบัติพระองค์ภายใต้ตัวบทกฎหมาย ทรงเป็นปราชญ์ผู้นำหลักคิดและแนวปฏิบัติในการพัฒนาที่สอดคล้องกับธรรมชาติมาใช้ ก่อเกิดประโยชน์แก่มหาชนชาวโลก

(ศาสตราจารย์พิเศษพรเพชร วิชิตชลชัย)
ประธานสภานิติบัญญัติแห่งชาติ

สารบัญ

พระบรมฉายาลักษณ์พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร ๒

พระราชประวัติพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร ๕

สำเนาหนังสือขอพระราชทานพระบรมราชานุญาตในส่วนที่เกี่ยวข้อง ๖

คำนำ ๘

สารจากประธานสภานิติบัญญัติแห่งชาติ ๑๐

บทนำ ๑๔

โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริด้านทรัพยากรน้ำ ๒๔

โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริด้านทรัพยากรป่าไม้ ๖๘

โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริด้านทรัพยากรดิน ๙๐

โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริด้านการเกษตร ๑๑๒

โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริด้านการส่งเสริมอาชีพ ๑๔๔

โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริด้านสาธารณสุข ๑๖๔

สารบัญ

โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริด้านสวัสดิการสังคม ๑๘๒

โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริด้านการศึกษา ๑๙๘

โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริด้านการคมนาคม ๒๑๔

โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริด้านการสื่อสาร ๒๓๐

โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริด้านสิ่งแวดล้อม
และการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ ๒๔๖

โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริด้านนวัตกรรม ๒๖๖

ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ๒๗๘

บทสรุป ๒๙๘

ลำดับศักดิ์กฎหมาย ๓๒๖

บรรณานุกรม ๓๓๐

รายนามคณะผู้จัดทำ ๓๓๔

บทนำ

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร ทรงเป็นพระมหากษัตริย์ของประชาชน พระองค์ทรงครองแผ่นดินและครองใจคนไทยทั้งมวล ปวงชนชาวไทยรักและเทิดทูนพระองค์ด้วยหัวใจอันบริสุทธิ์ ไม่มีใครบังคับ ไม่มีใครชี้นำ ประชาชนเห็นและสัมผัสได้ด้วยตนเองถึงความรัก ความห่วงใย ความเมตตา และการอุทิศกำลังพระวรกายและพระสติปัญญาเพื่อช่วยเหลืออาณาประชาราษฎร์ของพระองค์ ความรักและความผูกพันระหว่างพระเจ้าแผ่นดินพระองค์นี้กับประชาชนเริ่มขึ้นตั้งแต่ปีแรกที่พระองค์เสด็จขึ้นเถลิงถวัลยราชสมบัติ เมื่อวันที่ ๙ มิถุนายน พ.ศ.๒๔๘๙ ในเวลาต่อมา พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร ได้เสด็จฯ พร้อมด้วยสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี และสมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ เจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนา กรมหลวงนราธิวาสราชนครินทร์กลับไปยังประเทศสวิสเซอร์แลนด์เพื่อทรงศึกษาต่อเมื่อวันที่ ๑๙ สิงหาคม พ.ศ.๒๔๘๙ ในขณะที่รถพระที่นั่งแล่นผ่านวัดเบญจมบพิตรไปยังสนามบินดอนเมือง ท่ามกลางเสียงโห่ร้องถวายพระพร ก็ได้มีผู้หนึ่งร้องตะโกนออกมาว่า “ในหลวง อย่าละทิ้งประชาชน” เหตุการณ์เกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว และดูเหมือนไม่มีใครได้รับรู้ แต่จากบทพระราชนิพนธ์ เมื่อข้าพเจ้าจากสยามมาสู่สวิสเซอร์แลนด์ พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร ได้ทรงถ่ายทอดส่วนลึกของพระราชหฤทัยในขณะนั้น ความว่า “...อยากจะร้องบอกเขาไปว่า ถ้าประชาชนไม่ละทิ้งข้าพเจ้า แล้วข้าพเจ้าจะละทิ้งประชาชนได้อย่างไร...” คำมั่นสัญญาแรกนี้ได้บังเกิดขึ้นในพระราชหฤทัยของกษัตริย์ผู้ยังทรงพระเยาว์พระองค์นี้แล้ว พระองค์จะไม่ทรงละทิ้งประชาชน พระองค์จะไม่ทรงละทิ้งหน้าที่ เป็นสัญญาที่ตั้งพระราชหฤทัยผูกพันพระองค์เองกับปวงชนชาวไทย

> พระปฐมบรมราชโองการที่พระราชทานแก่ประชาชนชาวไทยในวันนั้น เป็นประหนึ่งคำมั่นสัญญาที่แน่วแน่มั่นคง ความตั้งพระราชหฤทัยในการดูแลอาณาประชาราษฎร์ได้มีมาตั้งแต่วันแรกที่เสด็จขึ้นครองสิริราชสมบัติ

จากคำมั่นสัญญาแรกที่ทรงผูกพันพระองค์กับปวงชนชาวไทยมาสู่พระปฐมบรมราชโองการที่พระราชทานต่อมหาสมาคมเน้นย้ำความมุ่งมั่นพระราชหฤทัย เมื่อวันที่ ๕ พฤษภาคม พ.ศ.๒๔๙๓ พระราชพิธีบรมราชาภิเษกพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร ซึ่งได้จัดขึ้นในหมู่พระมหามณเฑียร ในพระบรมมหาราชวัง ณ เขตพระราชฐานอันศักดิ์สิทธิ์แห่งนี้พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร ได้พระราชทานสัจจะวาจาแสดงความมุ่งมั่นพระราชหฤทัยว่า “เราจะครองแผ่นดินโดยธรรม เพื่อประโยชน์สุขแห่งมหาชนชาวสยาม” พระปฐมบรมราชโองการที่พระราชทานแก่ประชาชนชาวไทยในวันนั้น เป็นประหนึ่งคำมั่นสัญญาที่แน่วแน่มั่นคงความตั้งพระราชหฤทัยในการดูแลอาณาประชาราษฎร์ได้มีมาตั้งแต่วันแรกที่เสด็จขึ้นครองสิริราชสมบัติ ถ้อยคำจากพระราชหฤทัยนี้ได้สถิตอยู่ในดวงใจของพสกนิกรไทยตั้งแต่บัดนั้นมา

ความในพระราชหฤทัยที่ทรงสร้างความผูกพันระหว่างพระองค์กับปวงชนชาวไทยได้งอกงามเป็นความรักที่พระองค์ทรงมีให้กับพสกนิกร ความซาบซึ้งพระราชหฤทัยในความรักอันล้นเหลือของพสกนิกรที่มีต่อพระองค์ และการที่พระองค์ได้ทรงแสดงความรู้สึกของพระองค์ผ่านพระราชหัตถเลขาถึงพระสหายของพระองค์ คือการอยู่ท่ามกลางพสกนิกรของพระองค์ ดังข้อความตอนหนึ่งจากพระราชหัตถเลขาที่พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร ทรงมีไปถึงพระสหายในต่างประเทศภายหลังจากที่เสด็จขึ้นครองสิริราชสมบัติ ความว่า “...เมื่อข้าพเจ้าเป็นนักเรียนอยู่ในยุโรป ข้าพเจ้าไม่เคยตระหนักว่าประเทศของข้าพเจ้าคืออะไร และเกี่ยวข้องกับข้าพเจ้าแค่ไหน ไม่ทราบ ตราบจนกระทั่งข้าพเจ้าได้เรียนรู้ที่จะรักประชาชนของข้าพเจ้าเมื่อได้ติดต่อกับเขาเหล่านั้น ซึ่งทำให้ข้าพเจ้าสำนึกในความรักอันมีค่ายิ่ง ข้าพเจ้าไม่เป็นโรคคิดถึงบ้านที่จริงจังอะไรนัก แต่ข้าพเจ้าได้เรียนรู้จากการทำงานที่นี่ว่า ที่ของข้าพเจ้าในโลกนี้คือการที่ได้อยู่ท่ามกลางประชาชนของข้าพเจ้า นั่นคือคนไทยทั้งปวง...” ตลอดระยะเวลา ๗๐ ปี ของการครองราชย์ พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร ทรงรักพสกนิกรของพระองค์และประทับอยู่ท่ามกลางประชาชนของพระองค์โดยแท้จริง พระองค์เสด็จฯ ไปทรงเยี่ยมราษฎรในทั่วทุกภูมิภาคของประเทศและได้ประทับแรมในภาคต่างๆ ของประเทศท่ามกลางประชาชนของพระองค์

“...เมื่อข้าพเจ้าเป็นนักเรียนอยู่ในยุโรป ข้าพเจ้าไม่เคยตระหนักว่าประเทศของข้าพเจ้าคืออะไร และเกี่ยวข้องกับข้าพเจ้าแค่ไหน ไม่ทราบ ตราบจนกระทั่งข้าพเจ้าได้เรียนรู้ที่จะรักประชาชนของข้าพเจ้าเมื่อได้ติดต่อกับเขาเหล่านั้น ซึ่งทำให้ข้าพเจ้าสำนึกในความรักอันมีค่ายิ่ง...ข้าพเจ้าได้เรียนรู้จากการทำงานที่นี่ว่า ที่ของข้าพเจ้าในโลกนี้คือการที่ได้อยู่ท่ามกลางประชาชนของข้าพเจ้า นั่นคือคนไทยทั้งปวง...”

ตั้งแต่ปี พ.ศ.๒๔๙๕ พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร ทรงตั้งพระราชปณิธานอย่างแน่วแน่ที่จะเสด็จฯ ไปทรงเยี่ยมเยียนราษฎรในทั่วทุกภูมิภาคของประเทศ โดยทรงเริ่มต้นที่ภาคกลางก่อน แล้วเสด็จฯ ไปยังภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคเหนือ และภาคใต้ เพื่อทรงทราบถึงความเป็นอยู่ของราษฎรว่ามีปัญหาหรือมีความเดือดร้อนเป็นประการใด พระองค์จะได้ทรงช่วยเหลือเท่าที่จะทรงสามารถกระทำได้ การเสด็จฯ ในแต่ละครั้งเป็นการเสด็จฯ ทั่วทั้งภาค โดยขบวนรถไฟพระที่นั่งบ้าง ขบวนรถยนต์พระที่นั่งบ้าง แล้วแต่ความสะดวกในเส้นทางคมนาคมระหว่างจังหวัด รวมทั้งสถานที่ประทับแรมที่เอื้ออำนวยต่อคณะผู้ตามเสด็จ อันประกอบด้วยแพทย์หลวงเป็นอาทิ

ในทุกเส้นทางที่พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร เสด็จฯ ผ่านราษฎรต่างมาเฝ้ารอรับเสด็จกันอย่างล้นหลาม เพราะนี่ถือเป็นครั้งแรกในประวัติศาสตร์ที่พระมหากษัตริย์เสด็จฯ ไปทรงเยี่ยมราษฎรถึงหมู่บ้าน ถึงตำบล ถึงจังหวัดของพวกเขา และทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ราษฎรได้เข้าเฝ้าอย่างใกล้ชิด และมีพระราชปฏิสันถารกับราษฎรอย่างเป็นกันเอง สร้างความปลาบปลื้มปีติยินดีให้กับทุกคนเป็นอย่างยิ่ง ราษฎรจำนวนไม่น้อยรวมทั้งผู้เฒ่าได้นำของพื้นเมืองของท้องถิ่นของตนมาถวาย แม้เป็นของเล็กน้อยไม่มีราคาค่างวดเท่าใด แต่มากด้วยคุณค่าเพราะเป็นของที่มาจากหัวใจรัก

ของราษฎรต่อพระเจ้าแผ่นดินของพวกเขา พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร มีพระราชวิริยะอุตสาหะเสด็จฯ ไปทั่วทุกแห่งในผืนแผ่นดินไทย ไม่เว้นแม้ในเขตแห้งแล้งทุรกันดาร ที่การคมนาคมยังเข้าไปไม่ถึง อาจกล่าวได้ว่าไม่มีที่ใดในแผ่นดินไทยที่พระบาทยาตราไปไม่ถึง พระองค์ประทับเครื่องบินพระที่นั่ง ประทับรถไฟ ประทับรถยนต์ ทรงขับรถพระที่นั่ง ทรงช้าง ทรงม้า และทรงพระดำเนินด้วยพระบาทไปในที่ที่ยังไม่มีถนนตัดผ่าน เพื่อจะได้ทรงประจักษ์ด้วยสายพระเนตรของพระองค์เองถึงทุกข์สุขของราษฎร การเสด็จฯ เยี่ยมอย่างใกล้ชิดของพระองค์ทำให้ความผูกพันทางใจระหว่างพระราชากับปวงประชาราษฎร์กลายเป็นสายสัมพันธ์ของคนในครอบครัวเดียวกัน ราษฎรรักและเทิดทูนพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร เสมือนเป็นพ่อหลวงของปวงชนชาวไทย ราษฎรเป็นดั่งลูกผู้สำนึกในความรักและความเมตตาที่พระองค์ทรงมีให้อย่างต่อเนื่องและไร้เงื่อนไข

เรื่องเล่าต่างๆ ของราษฎรที่ทรงสดับตรับฟังด้วยพระองค์เอง ปัญหาที่ได้ทรงเรียนรู้จากการเสด็จฯ เยี่ยมเยียนราษฎร และมีพระราชปฏิสันถารอย่างใกล้ชิดกับผู้อยู่อาศัยในท้องที่ได้เป็นแรงบันดาลพระราชหฤทัยให้ทรงคิดหาหนทางช่วยเหลือพสกนิกรของพระองค์และทรงริเริ่มโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ในเวลาต่อมา พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้สร้างพระตำหนักอย่างเรียบง่ายทีละตำหนักในทุกภูมิภาคของประเทศเพื่อทรงใช้เป็นฐานในการปฏิบัติพระราชภารกิจช่วยเหลือราษฎร พระตำหนักประจำภาคต่างๆ เหล่านี้เป็นที่ประทับแรมสำหรับทรงงานในท้องถิ่นนั้นๆ ในแต่ละปี พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร เสด็จฯ แปรพระราชฐานไปทรงงานในภูมิภาคต่างๆ เป็นเวลานานหลายเดือน พระองค์ทรงประทับแรมและทรงใช้เวลาประทับอยู่ในต่างจังหวัดมากกว่าในกรุงเทพมหานคร

การเสด็จพระราชดำเนินเยี่ยมเยียนราษฎรและการประทับแรมในจังหวัดต่างๆ ทำให้ทรงทราบถึงปัญหาของราษฎรส่วนใหญ่ของประเทศ ซึ่งเป็นเกษตรกร ปัญหาที่ดินทำกิน ปัญหาเรื่องน้ำ ปัญหาการสาธารณสุข และปัญหาการอพยพเข้าไปขายแรงงานในเมืองใหญ่ พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร จึงทรงมีความมุ่งมั่นที่จะช่วยเหลือให้เกษตรกรมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น ทรงศึกษาหาแนวทางต่างๆ ให้การประกอบอาชีพเกษตรกรรมได้ผลดี จึงบังเกิดโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริมากมาย ครอบคลุมด้านต่างๆ ทั้งด้านการเกษตร สาธารณสุข การบริหารจัดการดิน การบริหารจัดการน้ำ ป่าไม้ การส่งเสริมอาชีพ การพัฒนาชีวิตความเป็นอยู่และอาชีพชาวไทยภูเขา การคมนาคม สวัสดิการสังคม การศึกษา และการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ฯลฯ แต่ละโครงการล้วนดำเนินการอย่างสอดคล้องกับความแตกต่างของแต่ละภูมิภาคด้วยข้อมูลจริงที่ได้ทอดพระเนตรด้วยพระองค์เอง

ไม่มีที่ใดในแผ่นดินไทยที่พระบาทยาตรา
ไปไม่ถึง ทรงประทับเครื่องบินพระที่นั่ง
ประทับรถไฟ ประทับรถยนต์
ทรงขับรถพระที่นั่ง ทรงช้าง ทรงม้า
และทรงดำเนินด้วยพระบาท
ไปในที่ที่ยังไม่มีถนนตัดผ่าน
เพื่อจะได้ทรงประจักษ์ด้วยสายพระเนตร
ของพระองค์เองถึงทุกข์สุขของราษฎร

แนวพระราชดำริต่างๆ ที่พระราชทานให้ มีที่มาจากการทรงศึกษาข้อมูลทุกด้านอย่างละเอียดลึกซึ้งและเป็นขั้นเป็นตอน โดยทรงศึกษารวบรวมปัญหาข้อมูลต่างๆ ในพื้นที่ และทรงประกอบแผนที่ด้วยพระองค์เองก่อนจะเสด็จฯ เข้าไปในพื้นที่ ดังกระแสพระราชดำรัสที่พระราชทานแก่คณะผู้ติดตามว่า “ทำการบ้านไปก่อน” เมื่อเสด็จฯ เข้าไปถึงพื้นที่ พระองค์ทรงเก็บข้อมูลจากตัวราษฎรเองและจากเจ้าหน้าที่ของรัฐที่ปฏิบัติงานอยู่ในพื้นที่ ทรงสังเกตและทรงบันทึกลักษณะภูมิประเทศทางภูมิศาสตร์และภูมิสังคม ทรงศึกษาและประมวลข้อมูลทั้งปวง และทรงมีพระราชวินิจฉัยก่อนที่จะพระราชทานแนวพระราชดำริ เมื่อพระราชทานแนวพระราชดำริไปแล้ว จะติดตามงานทุกระยะ เพื่อให้โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ก่อให้เกิดประโยชน์สุขแก่ราษฎรอย่างแท้จริง

โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริมากมายหลายโครงการ มีจุดเริ่มต้นมาจากโครงการศึกษาค้นคว้าและทดลองเป็นการส่วนพระองค์ก่อน อาทิ โครงการส่วนพระองค์สวนจิตรลดา สนองแนวพระราชดำริเกี่ยวกับการศึกษาประสิทธิภาพและประสิทธิผลทางการเกษตร ซึ่งประกอบด้วย แปลงนาสาธิต โรงสีข้าวตัวอย่าง โรงงานบดแกลบ บ่อเพาะเลี้ยงปลา ป่าสาธิต โรงโคนม โรงนมผง โรงนมเม็ด โรงนมพาสเจอร์ไรส์ โรงเนยแข็ง โรงผลิตน้ำผลไม้ โรงเพาะเห็ด โรงผลิตภัณฑ์อบแห้ง โรงงานกระดาษสา โครงการพลังงานทางเลือก เป็นต้น โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริมีกระจายอยู่ทั่วทุกภูมิภาคของประเทศ พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร ได้เสด็จฯ ไปทอดพระเนตรและทรงติดตามโครงการเหล่านั้นอย่างใกล้ชิด

> พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร ทรงมีอุปกรณ์ประกอบพระราชกรณียกิจที่ทรงนำติดพระองค์ไปด้วยเสมอคือ แผนที่ กล้องถ่ายรูป วิทยุสื่อสาร และดินสอ

ในการเสด็จเยี่ยมราษฎรและทรงงานในพื้นที่ พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร ทรงมีอุปกรณ์ประกอบพระราชกรณียกิจที่ทรงนำติดพระองค์ไปด้วยเสมอ คือ แผนที่ กล้องถ่ายรูป วิทยุสื่อสารและดินสอ ภาพที่ราษฎรของพระองค์คุ้นชินและประทับใจมิรู้ลืม คือ ภาพที่พระหัตถ์ทรงถือแผนที่และพระศอทรงคล้องกล้องถ่ายรูป แผนที่ของพระองค์เป็นแผนที่พับขนาดใหญ่เป็นพิเศษ แผนที่นี้ทรงทำขึ้นด้วยพระองค์เอง พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร ทรงใช้แผนที่อย่างเชี่ยวชาญและทรงใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุด แผนที่ที่ทรงใช้เป็นประจำเป็นแผนที่อัตราส่วน ๑: ๕๐,๐๐๐ ซึ่งมีความละเอียดมาก แผนที่มีข้อมูลในเชิงลึก โดยเฉพาะอย่างยิ่งข้อมูลเกี่ยวกับสภาพภูมิประเทศ แหล่งน้ำและการชลประทาน การใช้แผนที่ประกอบการทรงงานจะทำให้ทรงมองเห็นภาพใหญ่ ภาพรวม และทรงสามารถวางแผนงานพัฒนาได้อย่างแม่นยำ รัดกุมและครบถ้วนเมื่อใช้ประกอบกับการเสด็จฯ ลงพื้นที่จริง พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร จะทรงศึกษาแผนที่ก่อนเสด็จฯ ออกไปหาราษฎรทุกครั้ง เมื่อเสด็จฯ ถึงพื้นที่ จะทรงตรวจสอบแผนที่ และทรงดูสภาพหมู่บ้าน หลังจากมีพระราชปฏิสันถารกับชาวบ้านและผู้ปฏิบัติงานในพื้นที่ จึงทรงวางแผนการพัฒนา นอกจากนี้ ในบางครั้งยังทรงใช้ภาพถ่ายทางอากาศ

พระบาทสมเด็จพระปรมินทร
มหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร
ทรงศึกษา ค้นคว้า ทดลอง ตรวจซ่อม
และปรับเครื่องวิทยุสื่อสารที่ทรงใช้งาน
ด้วยพระองค์เอง พระองค์ทรงใช้วิทยุสื่อสาร
ติดต่อกับทั้งเครือข่ายราชการ
และเครือข่ายวิทยุสมัครเล่น
เพื่อทรงติดตามข่าวสาร ทรงรับฟังปัญหา
พระราชทานคำแนะนำ และทรงสั่งการ
ได้ทันท่วงทีที่มีเหตุการณ์

บาโรมิเตอร์วัดความสูง และมาตรวัดระยะของรถประกอบด้วย เมื่อเข้าพระราชหฤทัยดีแล้วจึงทรงวางแผนกำหนดการปฏิบัติ

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร สนพระราชหฤทัยการถ่ายภาพ ทรงศึกษาเทคโนโลยีและตำราเกี่ยวกับการถ่ายภาพตั้งแต่ยังทรงพระเยาว์เรื่อยมาจนทรงมีพระราชอัจฉริยภาพด้านการถ่ายภาพ กล้องที่ทรงใช้ล้วนเป็นกล้องถ่ายภาพระดับมาตรฐานที่ทำงานได้อย่างถูกต้องเท่านั้น มิใช่เป็นกล้องหรูหราราคาแพง นอกจากจะทรงใช้กล้องถ่ายภาพศิลปะแล้ว กล้องถ่ายภาพยังเป็นอุปกรณ์สำคัญในการทรงงาน พระองค์ทรงใช้กล้องถ่ายภาพสถานที่ทุกแห่งที่เสด็จฯ ไป เพื่อทรงเก็บไว้เป็นข้อมูลและรายละเอียดประกอบการทรงงานพัฒนาประเทศ ในการถ่ายภาพพระองค์ทอดพระเนตรและใส่พระราชหฤทัยในรายละเอียดทุกอย่างของสถานที่และผู้คน และทรงมีศิลปะในการจัดองค์ประกอบของภาพและมุมมอง ทำให้เห็นรายละเอียดของภูมิประเทศ ชีวิต และความเป็นอยู่ของพสกนิกรของพระองค์ได้อย่างชัดเจน

วิทยุสื่อสารเป็นอุปกรณ์ที่มักทรงนำติดพระวรกาย พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร ทรงศึกษา ค้นคว้า ทดลอง ตรวจซ่อมและปรับเครื่องวิทยุสื่อสารที่ทรงใช้งานด้วยพระองค์เอง พระองค์ทรงใช้วิทยุสื่อสารติดต่อกับทั้งเครือข่ายราชการและเครือข่ายวิทยุสมัครเล่น เพื่อทรงติดตามข่าวสาร ทรงรับฟังปัญหา พระราชทานคำแนะนำ และทรงสั่งการได้ทันท่วงทีที่มีเหตุการณ์ เช่น เมื่อเกิดเหตุวาตภัยที่อำเภอสวนผึ้ง จังหวัดราชบุรี ในการใช้วิทยุสื่อสาร ทรงเคร่งครัดต่อระเบียบวินัยและใส่ใจในรายละเอียด วิทยุสื่อสารจึงเป็นเครื่องมืออีกชนิดหนึ่งที่ทรงใช้ในการช่วยเหลือราษฎรโดยเฉพาะในยามวิกฤตหรือเกิดเหตุฉุกเฉิน

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร ทรงโปรดใช้ดินสอในการทรงงานทั้งในห้องทรงงานและในพื้นที่ที่เสด็จฯ ไปเยี่ยมเยียนราษฎร ในปีหนึ่งพระองค์จะทรงเบิกดินสอที่มียางลบติดที่ปลายดินสอมาใช้จำนวน ๑๒ แท่ง โดยทรงใช้เดือนละ ๑ แท่ง พระองค์ทรงใช้ดินสอจนสั้นจนเขียนไม่ได้แล้วจึงทรงเปลี่ยนมาใช้แท่งใหม่ การใช้ดินสอทำให้ง่ายแก่การบันทึกและการเปลี่ยนแปลงแก้ไขข้อมูลที่ทรงบันทึก

นับเป็นเวลากว่าครึ่งศตวรรษที่พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร เสด็จฯ ไปยังพื้นที่ต่างๆ ทั่วประเทศ เพื่อสดับรับฟังปัญหาความทุกข์ยากเดือดร้อนของราษฎรด้วยพระองค์เอง การรวบรวมข้อมูลที่ทรงค้นพบและการศึกษาข้อมูลอย่างลึกซึ้ง ทำให้พระองค์ทรงเป็นนักวิจัยชนบทอย่างแท้จริง ในการทำโครงการ พระองค์ทรงศึกษาถึงแก่นแท้ สิ่งใดไม่เกิดประโยชน์จะทรงละเสีย ถ้าเกิดประโยชน์ จะทรงใช้พระตำหนักจิตรลดารโหฐานซึ่งเป็นที่ประทับส่วนพระองค์หรือเป็นบ้านของพระองค์เป็นสถานที่ทดลอง ถ้าโครงการใดมีปัญหาหรือมีอุปสรรคก็ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้เจ้าหน้าที่

กราบบังคมทูลให้ทรงทราบ ถ้าทดลองแล้วเกิดประโยชน์ก็จะทรงดำเนินการตามพระราชดำริ วัตถุประสงค์ของโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริทั้งปวงก็เพื่อให้ประชาชนพึ่งพาตนเองได้อย่างค่อยเป็นค่อยไปและพึ่งพาตนเองได้อย่างยั่งยืน

ศาสตร์ของพระราชาอันได้แก่องค์ความรู้ที่พระราชทานผ่านโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริกว่า ๔,๐๐๐ โครงการ และผ่านศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริเป็นผลของการทรงงานอย่างหนักตลอดรัชสมัยของพระองค์

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร ทรงเชี่ยวชาญทั้งด้านศาสตร์และศิลป์ ทรงใช้ทั้งศาสตร์และศิลป์เป็นกลยุทธ์ในการพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืน ในการสร้างการเรียนรู้เพื่อให้ประชาชนพึ่งพาตนเองได้อย่างค่อยเป็นค่อยไปและพึ่งพาตนเองได้อย่างยั่งยืน พระองค์ได้พระราชทานพระราชดำริให้จัดตั้งศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริขึ้นตามภูมิภาคต่างๆ จำนวน ๖ ศูนย์ทั่วประเทศ ศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริเป็นโครงการที่ทรงใช้หลักการของการพัฒนาที่ต้องเป็นไปตามลำดับขั้นตอน และคำนึงถึงสภาพแวดล้อมทางภูมิศาสตร์และสังคมวิทยาของแต่ละท้องถิ่นที่มีความแตกต่างกัน โดยมีจุดประสงค์ในการส่งเสริมความรู้และเทคโนโลยีอันทันสมัย เรียบง่าย และประหยัด สอดคล้องกับภูมิปัญญาท้องถิ่นและการอนุรักษ์และพัฒนาทรัพยากรสิ่งแวดล้อมอย่างคุ้มค่าและยั่งยืน ทั้งนี้ เพื่อความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นของราษฎร ศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริจึงนับเป็นแหล่งรวมศาสตร์ต่างๆ ของพระราชา

ศูนย์ศึกษาการพัฒนาฯ มีหน้าที่ศึกษา ค้นคว้า ทดลอง วิจัย เพื่อแสวงหาแนวทางและวิธีการพัฒนาด้านต่างๆ ให้เหมาะสมสอดคล้องกับสภาพแวดล้อมที่แตกต่างกัน ศูนย์ศึกษาการพัฒนาฯ เปรียบเสมือนพิพิธภัณฑ์ธรรมชาติที่มีชีวิตและเป็นต้นแบบของความสำเร็จที่จะเป็นแนวทางและตัวอย่างของผลสำเร็จให้แก่พื้นที่อื่นๆ โดยรอบที่ทำการศูนย์ได้ทำการศึกษา ศูนย์ศึกษาการพัฒนาฯ ใช้แนวความคิดแบบสหสาขาวิชา ใช้ความรู้หลากหลายสาขามาประสมประสานกันในการพัฒนาพื้นที่และอาชีพ ทั้งด้านการเกษตร ปศุสัตว์ ประมง ชลประทาน ป่าไม้ ตลอดจนการพัฒนาทางด้านสังคม อาชีพเสริมและศิลปาชีพ ศูนย์ศึกษาการพัฒนาฯ เป็นศูนย์บริการแบบเบ็ดเสร็จ เมื่อผู้สนใจเข้าไปศึกษาดูงาน จะได้รับความรู้และประสบการณ์ในทุกเรื่อง ศูนย์ศึกษาการพัฒนาฯ ได้ขยายผลการพัฒนาผ่านกาลเวลาจนก่อเกิดความสำเร็จในทุกภูมิภาค อาจกล่าวได้ว่าเป็นการพลิกฟื้นผืนแผ่นดินครั้งใหญ่ให้กลับคืนสู่ความสมบูรณ์ เป็นต้นแบบของการฟื้นฟูทรัพยากรดิน น้ำ และป่าไม้ ด้วยความเพียรและการร่วมแรงร่วมใจกันของราษฎรและหน่วยงานทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง ศูนย์ศึกษาการพัฒนาฯ สร้างองค์ความรู้และเป็นมรรควิธีของพระราชาในการช่วยเหลือราษฎรให้สามารถพึ่งพาตนเองได้อย่างสมบูรณ์

ศาสตร์ของพระราชาอันได้แก่ องค์ความรู้ที่พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร พระราชทานแก่ปวงชนชาวไทย ผ่านโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริกว่า ๔,๐๐๐ โครงการ และผ่านศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริ เป็นผลของการทรงงานอย่างหนักตลอดรัชสมัย

ของพระองค์ ในการพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืน พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร ทรงมีหลักในการพัฒนา ๓ ขั้นตอน ได้แก่ หลักคิด คือเป้าหมายในการทรงงานเพื่อประโยชน์สุขของประชาชน หลักทฤษฎี คือ แนวคิดและทฤษฎีที่ได้มีการทดสอบและพิสูจน์แล้ว และได้พระราชทานสู่การปฏิบัติจริง และหลักปฏิบัติ คือ ขั้นตอนของการดำเนินงานโครงการอย่างมีประสิทธิภาพและมีประสิทธิผล ในการดำเนินโครงการได้พระราชทานหลักการ “เข้าใจ เข้าถึง และพัฒนา” เข้าใจ คือ เข้าใจสภาพภูมิประเทศและมนุษย์ เข้าถึง คือ เข้าถึงภูมิสังคมและข้อมูล เพื่อให้การสร้างสรรค์นั้นตอบสนองความต้องการของประชาชน และพัฒนา คือ กำหนดเป็นแนวทางการพัฒนาด้วยความรู้และภูมิปัญญาที่ไม่จำกัดอยู่เพียงมิติใดมิติหนึ่ง รวมถึงการทดลองและปรับปรุงจนได้ผลลัพธ์ที่ยั่งยืนและประยุกต์ใช้ได้ไม่รู้จบ

ในการพัฒนาประเทศ พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร ทรงยึดผลประโยชน์ของประชาชนเป็นสิ่งสำคัญ ในการทรงงานเพื่อพสกนิกรของพระองค์ ตลอดระยะเวลาแห่งการครองสิริราชสมบัติ พระองค์ทรงมีหลักการทรงงานดังนี้ คือ ศึกษาข้อมูลอย่างเป็นระบบ ทำตามลำดับขั้นตอน มีวิธีคิดแบบองค์รวม ทำให้ง่าย ไม่ยึดติดตำรา แก้ปัญหาจากจุดเล็ก ใช้ธรรมชาติช่วยธรรมชาติ ระเบิดจากข้างใน คือ สร้างความเข้มแข็งให้ชุมชนที่จะเข้าไปพัฒนาให้มีสภาพพร้อมที่จะรับการพัฒนาเสียก่อน ประหยัด เรียบง่าย และได้ประโยชน์สูงสุด การมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นและการดำเนินงาน ความเพียร ปลูกป่าในใจคน คือ ให้ประชาชนมีสำนึกเรื่องการอนุรักษ์และพัฒนาทรัพยากรป่าไม้ ประโยชน์ส่วนรวม ขาดทุน คือ กำไร หมายความว่า การเสียคือการได้ การให้และการเสียสละเป็นการกระทำอันก่อให้เกิดผลกำไร คือ ความอยู่ดีมีสุขของราษฎร บริการรวมที่จุดเดียว ทำงานอย่างมีความสุข และสุดท้ายแต่สำคัญไม่น้อยไปกว่ากัน คือ รู้ รัก สามัคคี รู้ คือ รู้ปัจจัยทั้งหมด รู้ปัญหา รู้วิธีการแก้ปัญหา รัก คือ รักที่จะลงมือปฏิบัติ สามัคคี คือ ร่วมมือร่วมใจกันทำงานให้สำเร็จลุล่วง

ในด้านกฎหมายที่ใช้ในการปกครองประเทศ พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร ทรงเข้าถึงแก่นแท้และจิตวิญญาณของกฎหมายอย่างแท้จริง กฎหมายมีไว้เพื่อผดุงความยุติธรรมและสร้างความผาสุกแก่ประชาชน การบัญญัติกฎหมายจึงต้องเป็นไปตามสภาพความเป็นจริงของบ้านเมืองและชีวิตของคนในบ้านเมือง พระองค์ทรงมองมิติของกฎหมายตามความเป็นจริง ทรงเน้นความสำคัญของหลักความยุติธรรม อีกทั้งต้องพิจารณาศีลธรรมจรรยาตลอดจนเหตุและผลตามความเป็นจริงประกอบด้วย ดังพระบรมราโชวาทในพิธีพระราชทานประกาศนียบัตรแก่ผู้สอบไล่ได้วิชาความรู้ชั้นเนติบัณฑิตยสภา สมัยที่ ๓๓ ณ อาคารใหม่ สวนอัมพร เมื่อวันที่ ๒๙ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๒๔ ความว่า “...กฎหมายนั้นไม่ใช่ตัวความยุติธรรม เป็นแต่เพียง

พระองค์ทรงมองมิติของกฎหมาย
ตามความเป็นจริง ทรงเน้นความสำคัญ
ของหลักความยุติธรรม
อีกทั้งต้องพิจารณาศีลธรรมจรรยา
ตลอดจนเหตุและผล
ตามความเป็นจริงประกอบด้วย

เครื่องมืออย่างหนึ่ง สำหรับใช้ในการรักษาและอำนวยความยุติธรรมเท่านั้น การใช้กฎหมายจึงต้องมุ่งหมายใช้เพื่อรักษาความยุติธรรม ไม่ใช่เพื่อรักษาตัวบทของกฎหมายเอง และการรักษาความยุติธรรมในแผ่นดินก็มิได้มีวงแคบอยู่เพียงแค่ขอบเขตของกฎหมาย หากต้องขยายออกไปให้ถึงศีลธรรมจรรยาตลอดจนเหตุและผลตามความเป็นจริงด้วย...”

ถ้าเราจะปกครองหรือช่วยให้บ้านเมืองมีความสงบสุข เรียบร้อย เราจะปฏิบัติตรงตามกฎหมายทั้งหมดไม่ได้ จะต้องคำนึงถึงหลักนิติศาสตร์และรัฐศาสตร์ไปพร้อมๆ กันต้องอยู่ด้วยความอะลุ่มอล่วย ไม่กดขี่ซึ่งกันและกัน

กฎหมายเป็นเพียงเครื่องมือในการรักษาความยุติธรรม ไม่ใช่ความยุติธรรม หลักการใช้กฎหมายควรให้ความยุติธรรมอยู่เหนือกฎหมาย ไม่ใช่ใช้กฎหมายเพื่อรักษาตัวบทของกฎหมาย นอกจากนี้ ในการใช้กฎหมายจำเป็นต้องคำนึงถึงหลักนิติศาสตร์ควบคู่ไปกับรัฐศาสตร์ ดังพระราชดำรัสพระราชทานแก่คณะกรรมการจัดงานวันนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ณ พระตำหนักจิตรลดารโหฐาน เมื่อวันที่ ๑๓ มีนาคม พ.ศ.๒๕๑๒ ความว่า “...ถ้าเราจะปกครองหรือช่วยให้บ้านเมืองมีความสงบสุข เรียบร้อย เราจะปฏิบัติตรงตามกฎหมายทั้งหมดไม่ได้ จะต้องคำนึงถึงหลักนิติศาสตร์และรัฐศาสตร์ไปพร้อมๆ กัน ต้องอยู่ด้วยความอะลุ่มอล่วย ไม่กดขี่ซึ่งกันและกัน...”

ในการพัฒนาประเทศที่ยั่งยืนพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร มีแนวพระราชดำริว่า ต้องพัฒนาคนเสียก่อน วิธีพัฒนาคนต้องสอนให้ราษฎรรู้จักวิธีทำมาหากินด้วยตนเอง รู้จักการประกอบอาชีพที่สามารถเลี้ยงตนเองได้อย่างยั่งยืน ดังพระราชดำรัสพระราชทานไว้ เมื่อวันที่ ๔ ธันวาคม พ.ศ.๒๕๔๑ ความว่า “...เราไม่ควรให้ปลาแก่เขา แต่ควรจะให้เบ็ดตกปลาและสอนให้รู้จักวิธีตกปลาจะดีกว่า...” พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร ไม่เคยมีพระราชดำริให้ประชาชนมุ่งหวังความมั่งคั่งร่ำรวย ไม่เคยรับสั่งเรื่องทำอย่างไรจึงจะรวย ในทางตรงกันข้ามพระองค์พระราชทานหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงอันเป็นแนวทางการพัฒนาคนและพัฒนาประเทศแบบยั่งยืนบนพื้นฐานของทางสายกลาง ความมีเหตุผล ความไม่ประมาท และคุณธรรม พระองค์ทรงมุ่งให้ประชาชนและประเทศชาติสร้างรากฐานที่มั่นคงเสียก่อน เมื่อมีรากฐานที่มั่นคงแล้ว ก็จะสามารถสร้างความเจริญก้าวหน้าและพัฒนาในระดับสูงขึ้นไปได้ พระองค์มีพระราชประสงค์ให้ราษฎร “พออยู่ พอกิน” การ “พออยู่ พอกิน” จะช่วยปูพื้นฐานไปสู่การ “อยู่ดี กินดี” เมื่อราษฎรและประเทศชาติ “อยู่ดี กินดี” ก็จะสามารถสร้างความเจริญก้าวหน้ายิ่งๆ ขึ้นไปได้ พระองค์ทรงเปรียบเศรษฐกิจพอเพียงเป็นเสมือนรากฐานของชีวิต รากฐานความมั่นคงของแผ่นดิน เป็นเสมือนเสาเข็มที่รองรับบ้านเรือนตัวอาคารไว้ให้มั่นคง เมื่อบ้านมีเสาเข็มที่มั่นคงแข็งแรง บ้านก็จะตั้งอยู่ได้อย่างถาวร ผู้คนในบ้านก็จะมีความมั่นคงในชีวิตและสามารถสร้างความเจริญก้าวหน้าในชีวิต และมีความสุขสมบูรณ์

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร มีพระราชวินิจฉัยว่า คนจะมีความสุขต้องมีความพอเพียง ความพอเพียงทำให้ไม่โลภ ไม่คิดผิด ไม่ทำผิด คิดและกระทำการอย่างมีเหตุผลและ

มีคุณธรรม ความพอเพียงจะนำมาซึ่งความสุขกายและสุขใจ ดังพระราชดำรัสพระราชทานไว้เมื่อวันที่ ๔ ธันวาคม พ.ศ.๒๕๔๑ ความว่า “...คนเราถ้าพอในความต้องการ ก็มีความโลภน้อย เมื่อมีความโลภน้อย ก็เบียดเบียนคนอื่นน้อย ถ้าทุกประเทศมีความคิด อันนี้ไม่ใช่เศรษฐกิจ มีความคิดว่าทำอะไรต้องพอเพียง หมายความว่าพอประมาณไม่สุดโต่ง ไม่โลภอย่างมาก คนเราก็อยู่เป็นสุข...” พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร ทรงสอนเรื่องความพอเพียงด้วยการกระทำ คือด้วยพระจริยวัตรและการปฏิบัติพระองค์

ความผาสุกของพสกนิกร คือ พระราชประสงค์หลักของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร พระองค์ทรงอุทิศตลอดพระชนมชีพของพระองค์พัฒนาคนไทยและประเทศไทย ชัยชนะของการพัฒนาของพระองค์ คือ การอยู่ดีกินดีของประชาชน ชีวิตของพระองค์ คือ ชีวิตแห่งการให้และการบำเพ็ญประโยชน์ในทุกๆ วัน ไม่มีวันใดที่จะว่างเว้นจากการทรงงาน แม้ในยามทรงพระประชวร พระองค์ทรงให้โดยไม่หวังผลตอบแทน ทรงยึดหลักว่า “ขาดทุน คือ กำไร” (“Our loss is our gain.”) การเสีย คือ การได้ ขาดทุนส่วนพระองค์เป็นกำไรของประชาชน ถ้าการให้และการเสียสละของพระองค์ทำให้ประชาชนอยู่ดีมีสุข การที่พสกนิกรอยู่ดีมีสุขถือเป็นการได้ที่มีคุณค่าเหลือคณานับ ไม่อาจคิดเป็นเงินทองได้ ตลอดพระชนมชีพ พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร ทรงได้รับการถวายราชสดุดี การทูลเกล้าฯ ถวายปริญญาดุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์ รางวัลเกียรติยศ และรางวัลสดุดีพระเกียรติคุณมากมาย ทั้งในระดับประเทศ ระดับนานาชาติ และระดับโลก แต่รางวัลที่ทรงคุณค่าที่สุดของพระองค์ คือ การที่ราษฎรอยู่ดีมีสุข

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร ทรงได้รับการถวายราชสดุดี ถวายปริญญาดุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์ ถวายรางวัลเกียรติยศ และรางวัลสดุดีพระเกียรติคุณมากมาย ทั้งในระดับประเทศ ระดับนานาชาติ และระดับโลก แต่รางวัลที่ทรงคุณค่าที่สุดของพระองค์ คือ การที่ราษฎรอยู่ดีมีสุข

ตลอดพระชนมชีพของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร คือ การเดินทาง การเดินทางจากประเทศสหรัฐอเมริกา สถานที่เสด็จพระราชสมภพมาสู่เมืองไทย จากเมืองไทยไปสู่ประเทศสวิสเซอร์แลนด์ สถานที่ประทับที่ทรงคุ้นเคยและผูกพันยาวนานถึง ๑๙ ปี และจากประเทศสวิสเซอร์แลนด์กลับสู่ประเทศไทย ตลอดระยะเวลา ๗๐ ปีแห่งการครองสิริราชสมบัติ นับเป็นการเดินทางอันยาวนานและยากยิ่ง พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร ได้เสด็จฯ ไปทั่วทุกภูมิภาค ทั่วทุกจังหวัดในราชอาณาจักรไทย จากทิศเหนือจรดทิศใต้ จากทิศตะวันออกจรดทิศตะวันตก เสด็จไปในที่ราบลุ่ม ที่ราบสูง เนินเขา ภูเขา เทือกเขา หุบเขา ห้วย บึง หนอง คลอง ลำธาร แม่น้ำ ทะเล ทุ่งหญ้า ป่าโปร่ง ป่ารกชัฏ ถนนลูกรัง ถนนทางเกวียน ถนนลาดยาง ที่แห้งแล้ง ที่ทุรกันดาร พื้นที่อันตราย รวมทั้งที่ที่ยังไม่มีเจ้าหน้าที่ของรัฐได้เข้าไปถึง จุดประสงค์ของการเดินทางมิใช่ที่จุดหมายปลายทาง หากแต่เป็นพระราชปณิธานอันแน่วแน่ที่จะเสด็จฯ ไปให้ถึงพสกนิกรของพระองค์

ทรงรอนแรม ทรงตรากตรำ แต่ไม่ทรงย่อท้อ ไม่ทรงท้อถอย ทั้งนี้ เพื่อเข้าไปทอดพระเนตรด้วยพระองค์เองว่าราษฎรมีความเป็นอยู่สุขทุกข์อย่างไร

จากการทรงงานอย่างหนัก พระราชาพระองค์นี้ได้ทรงเปลี่ยนพื้นที่ทุรกันดารให้เข้าถึงได้ ทรงเปลี่ยนพื้นที่แห้งแล้งกันดารให้เป็นพื้นที่ทำมาหากิน ทรงเปลี่ยนภูเขาหัวโล้นให้เป็นผืนป่าต้นน้ำ ทรงเปลี่ยนไร่ฝิ่นให้เป็นไร่พืชผัก ไม้ดอก และไม้ผลเมืองหนาวของโครงการหลวง ทรงเปลี่ยนการทำไร่เลื่อนลอยให้เป็นการทำเกษตรทฤษฎีใหม่ ทรงเปลี่ยนผลผลิตด้อยค่าให้เป็นผลิตภัณฑ์คุณภาพสูง ทรงเปลี่ยนความแห้งแล้งไร้ความหวังให้เป็นความชุ่มชื้นเขียวขจี และทรงเปลี่ยนความยากจนให้สามารถพึ่งพาตนเองได้ด้วยหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง น้ำที่เคยแล้งได้กลายเป็นอ่างเก็บน้ำ ดินที่เคยเลว เคยแร้นแค้นได้กลายเป็นดินอุดม ฝนที่เคยแล้งได้กลายเป็นฝนหลวงโปรยปรายให้ความชุ่มชื้นไปทั่วหล้า พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร ทรงเปลี่ยนชีวิตและความเป็นอยู่ของพสกนิกรจากยากไร้ให้เป็นพอมี พอกิน และต่อมาก็กินดี อยู่ดี พร้อมที่จะก้าวไปข้างหน้าด้วยความหวังและกำลังใจจากน้ำพระราชหฤทัยของพระองค์ โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริกว่า ๔,๐๐๐ โครงการเปรียบประดุจสายธารที่รินไหลไปทั่วทุกสารทิศในผืนแผ่นดินไทย ๗๐ ปี ภายใต้ร่มพระบรมโพธิสมภาร ผลแห่งการทรงงานได้เบ่งบานผลิดอกออกผลไปทั่วผืนแผ่นดินไทย นี่คือรูปธรรมที่ทรงเพียรสร้างความสุขให้แก่ราษฎรต่างรุ่น ต่อลูก สืบหลาน

พระบาทสมเด็จพระปรมินทร
มหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร
ทรงเปลี่ยนชีวิตและความเป็นอยู่ของ
พสกนิกรจากยากไร้ให้เป็นพอมี พอกิน
และต่อมาก็กินดี อยู่ดี
พร้อมที่จะก้าวไปข้างหน้า
ด้วยความหวังและกำลังใจ
จากน้ำพระราชหฤทัยของพระองค์

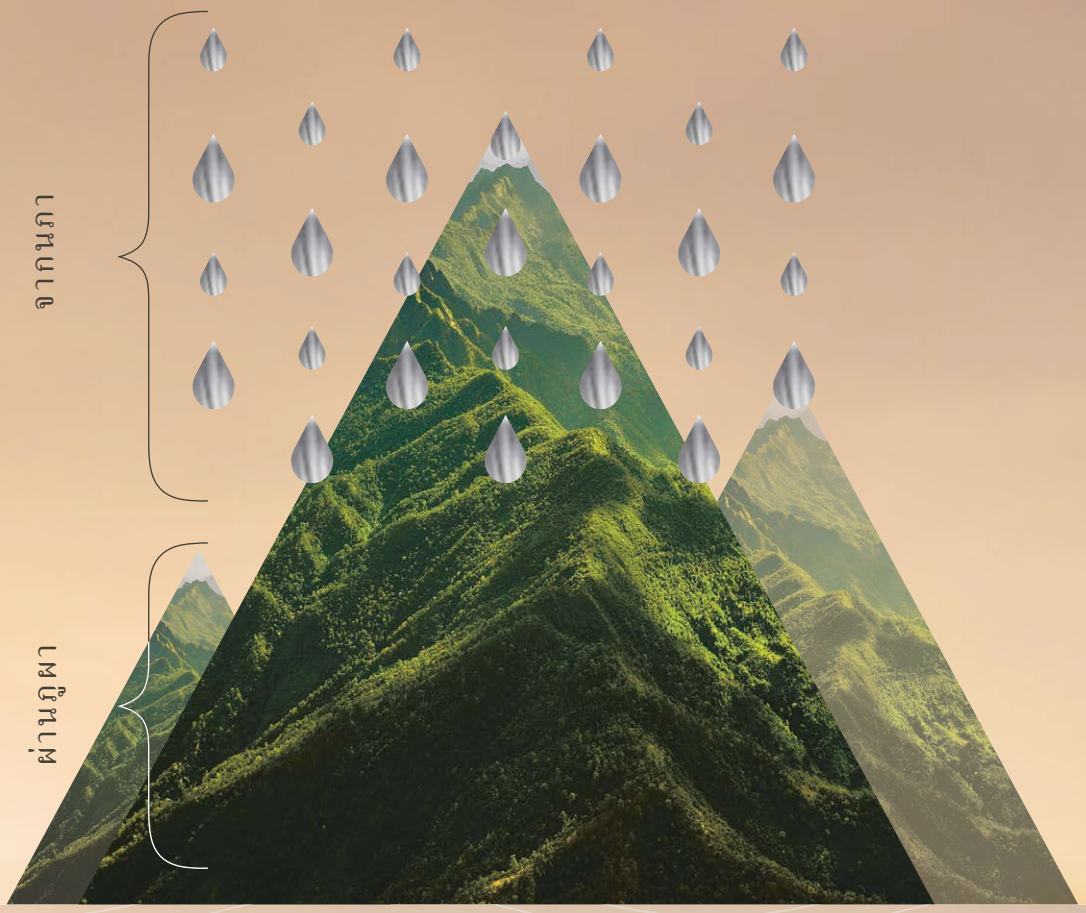
ในผืนแผ่นดินนี้ ไม่มีใครรักคนไทยเท่าพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร ไม่มีใครรักเมืองไทยเท่าพระราชาพระองค์นี้ ไม่มีใครทำงานหนักและนานให้ประเทศไทยเท่าพระราชาพระองค์นี้ ไม่มีใครได้ย่างก้าวไปเกือบทุกตารางนิ้วบนผืนแผ่นดินไทยเฉกเช่นพระราชาพระองค์นี้ นี่คือพระราชปณิธาน พระราชวิริยะอุตสาหะ พระสติปัญญา และน้ำพระราชหฤทัยห่วงใยพสกนิกรของพระองค์ การเสด็จสวรรคตของพระองค์เมื่อวันที่ ๑๓ ตุลาคม พ.ศ.๒๕๕๙ ได้นำมาซึ่งความโทมนัสไปทั่วผืนแผ่นดินไทยประหนึ่งแสงอาทิตย์ได้ลาลับขอบฟ้าไปและไม่หวนคืนกลับมา แม้พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร เสด็จสวรรคตแล้ว สายใยแห่งความรักและความผูกพันระหว่างพระราชาผู้ประเสริฐกับปวงชนชาวไทยยังคงตราตรึงอยู่ในหัวใจไทยทั้งมวล ศาสตร์ของพระราชาที่ได้พระราชทานให้ไว้จะยังคงอยู่คู่ผืนแผ่นดินไทย เป็นดวงประทีปส่องทางสู่ความสุขสมบูรณ์ไปอีกตราบนานเท่านาน

โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริด้านทรัพยากรน้ำ
เกิดจากปัญหาการขาดแคลนน้ำและอุทกภัย
เพราะน้ำเป็นปัจจัยหลักของมนุษย์และสิ่งมีชีวิต
จึงมีพระราชดำริในการสร้างโครงการอ่างเก็บน้ำ
และโครงการฝนหลวง

โครงการ
อันเนื่องมาจากพระราชดำริ

ด้านทรัพยากรน้ำ

สู่นานาชาติ

การบริหารจัดการ
ทรัพยากรน้ำแบบองค์รวม
และเป็นระบบ เชื่อมโยง
และยึดสภาพความเป็นจริง
ของลักษณะภูมิประเทศ
และภูมิสังคม

ศาสตร์ ของ พระราชา ด้านทรัพยากรน้ำ

โครงการ
อันเนื่องมาจากพระราชดำริ

หลักสำคัญว่าต้องมีน้ำบริโภค
น้ำใช้น้ำเพื่อการเพาะปลูก
เพราะว่าชีวิตอยู่ที่นั่น
ถ้ามีน้ำ คนอยู่ได้ ถ้าไม่มีน้ำ
คนอยู่ไม่ได้ ไม่มีไฟฟ้า คนอยู่ได้
แต่ถ้ามีไฟฟ้า ไม่มีน้ำ คนอยู่ไม่ได้

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร ทรงเห็นความสำคัญของน้ำว่า “น้ำคือชีวิต” พระองค์จึงได้ทรงคิดหาวิธีบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ พระองค์มีกระแสพระราชดำรัส ณ พระตำหนักจิตรลดารโหฐาน เมื่อวันที่ ๑๗ มีนาคม พ.ศ.๒๕๒๙ ความตอนหนึ่งว่า “...หลักสำคัญว่าต้องมีน้ำบริโภค น้ำใช้น้ำเพื่อการเพาะปลูก เพราะว่าชีวิตอยู่ที่นั่น ถ้ามีน้ำ คนอยู่ได้ ถ้าไม่มีน้ำ คนอยู่ไม่ได้ ไม่มีไฟฟ้า คนอยู่ได้ แต่ถ้ามีไฟฟ้า ไม่มีน้ำ คนอยู่ไม่ได้...” ในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ พระองค์ทรงมีวิธีคิดอย่างองค์รวม ทรงมองเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นอย่างเชื่อมโยง ทรงศึกษา ค้นคว้าและหาแนวทางปฏิบัติในการแก้ไขปัญหาอย่างเป็นระบบ ทรงบริหารจัดการน้ำในรูปแบบที่ ดร.สุเมธ ตันติเวชกุล เลขาธิการมูลนิธิชัยพัฒนา สรุปว่า “จากนภา ผ่านภูผา สู่มหานที” โดยบนฟ้าทรงนำน้ำมาให้ใช้ได้แก่ ฝนหลวง บนเขาทรงให้มีการอนุรักษ์ต้นน้ำลำธารโดยสร้างฝายเก็บกักน้ำ

เมื่อน้ำเอ่อล้นฝายจะไหลลงมากักเก็บน้ำอยู่ในแหล่งเก็บน้ำที่ทรงให้สร้างสำหรับอุปโภคบริโภคเพื่อการเพาะปลูกและเลี้ยงสัตว์ ยามน้ำท่วมก็พระราชทานแก้มลิงเป็นที่รองรับน้ำ เมื่อระดับน้ำทะเลลดต่ำก็ระบายออกสู่ทะเล ในการพัฒนาแหล่งน้ำ ทรงยึดถือสภาพความเป็นจริงของภูมิสังคม คือ “ลักษณะภูมิประเทศ” ซึ่งก็คือลักษณะธรรมชาติและสภาพแวดล้อมและสังคม คือ “คน” โดยต้องคำนึงถึงวัฒนธรรม ประเพณี และวิถีชีวิตของคนในท้องถิ่นนั้นๆ ด้วย จุดประสงค์หลักในการทำโครงการพัฒนาแหล่งน้ำ คือ เมื่อทำแล้วราษฎรได้ประโยชน์ และมีพระบรมราโชบายมุ่งหวังให้ราษฎรมีส่วนร่วมกับรัฐบาลตั้งแต่เริ่มโครงการจนกระทั่งเสร็จสมบูรณ์ในลักษณะที่ร่วมกันคิด ร่วมกันทำ ร่วมกันกำหนด อีกทั้งให้ราษฎรช่วยเหลือเกื้อกูลกันภายในสังคมของตนเองและมีความหวงแหนที่จะต้องดูแลบำรุงรักษาสิ่งก่อสร้างนั้นต่อไปด้วย

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร ทรงคิดค้นวิธีการในการแก้ไขปัญหาการขาดแคลนน้ำในรูปแบบการจัดการทรัพยากรน้ำผิวดิน และการจัดการน้ำในบรรยากาศ โดยการทำฝนหลวงซึ่งเป็นการช่วยเหลือเมื่อเกิดภัยแล้ง ในการทำฝนหลวงทรงใช้เวลาศึกษาทดลองถึง ๑๔ ปี ทรงให้ข้อคิดว่า การวิจัยและค้นคว้าทดลองเป็นสิ่งสำคัญที่ต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่องไปไม่มีที่สิ้นสุด อย่าท้อใจต่อข้อวิพากษ์วิจารณ์ ให้มุ่งมั่นพัฒนาต่อไป โดยให้รวบรวมผลการปฏิบัติการและประสบการณ์แล้วบันทึกไว้เป็นตำรา หลังจากเทคโนโลยีฝนหลวงประสบความสำเร็จ ทรงประดิษฐ์แผนภาพประมวลขั้นตอนกรรมวิธีฝนหลวงทั้ง ๖ ขั้นตอนไว้ในกระดาษ ๑ หน้าพระราชทานแก่ผู้เกี่ยวข้องใช้เป็นตำราฝนหลวงจนถึงปัจจุบัน

“...เรื่องน้ำนี้ก็เป็นปัจจัยหลักของมวลมนุษย์
ไม่ใช่มนุษย์เท่านั้นเอง
แม้สิ่งที่มีชีวิตทั้งหลาย ทั้งสัตว์
ทั้งพืชก็ต้องมีน้ำ ถ้าไม่มีก็อยู่ไม่ได้
เพราะว่าน้ำเป็นสื่อหรือเป็นปัจจัยสำคัญ
ของการเป็นสิ่งมีชีวิต...
ที่กล่าวถึงข้อนี้ก็จะได้ให้ทราบถึงว่า
ทำไมการพัฒนาขั้นแรกหรือสิ่งแรกที่นึกถึง
ก็คือทำโครงการชลประทาน
แล้วก็โครงการสิ่งแวดล้อมทำให้น้ำดี
สองอย่างนี้อื่นๆ ก็จะไปได้...”

พระราชดำรัสที่ได้พระราชทานแก่คณะบุคคล ที่มาเฝ้าฯ
ณ ศาลาดุสิดาลัย สวนจิตรลดา พระราชวังดุสิต
เมื่อวันที่ ๒๙ ธันวาคม พ.ศ.๒๕๓๒

โครงการพระราชดำริด้านทรัพยากรน้ำ

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร สนพระราชหฤทัยในเรื่องการชลประทานมาตั้งแต่ยังทรงพระเยาว์ จนนำมาซึ่งความผูกพันกับ “น้ำ” พระองค์ได้ทรงเล่าพระราชทานแก่เจ้าหน้าที่กรมชลประทานที่ได้เข้าเฝ้าฯ ว่า ทรงขุดทรายบริเวณชายหาดหน้าพระตำหนักที่ประทับ ณ วังไกลกังวล อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ จนกลายเป็นบ่อน้ำเล็กๆ และทรงเปรียบบ่อน้ำที่ทรงขุดนั้นเป็นอ่างเก็บน้ำขนาดเล็ก ทรงเฝ้าคอยเวลาเมื่อน้ำทะเลมีระดับสูงขึ้น น้ำก็จะไหลเข้าไปขังอยู่จนเต็มอ่างเก็บน้ำเล็กๆ เวลาที่ระดับน้ำทะเลลดต่ำลง อ่างเก็บน้ำของพระองค์ก็จะเต็มไปด้วยน้ำจากนั้นจะทรงขุดคูส่งน้ำขนาดเล็กต่อจากอ่างเก็บน้ำ เพื่อส่งน้ำให้กระจายไปตามพื้นที่ทรายที่ร่วนซุย ทรงพระสำราญยิ่งในการทอดพระเนตรพฤติกรรมของน้ำที่ไหลออกจากอ่างเก็บน้ำไปตามคูส่งน้ำแต่ละสายที่ทรงขุดขึ้น

นับตั้งแต่พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร ได้เสด็จขึ้นครองราชย์เมื่อปี พ.ศ.๒๔๘๙ พระองค์ได้เสด็จพระราชดำเนินไปทรงเยี่ยมและพระราชทานความช่วยเหลือแก่ราษฎรในพื้นที่ต่างๆ ในทุกภูมิภาคของประเทศไทย ทรงพบว่า น้ำเป็นปัญหาและอุปสรรคสำคัญในการดำรงชีวิตของราษฎร ดังกระแสพระราชดำรัสที่ได้พระราชทานแก่คณะบุคคล ที่มาเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาท ณ ศาลาดุสิดาลัย สวนจิตรลดา พระราชวังดุสิต เมื่อวันที่ ๒๙ ธันวาคม พ.ศ.๒๕๓๒ ความตอนหนึ่งว่า “...เรื่องน้ำนี้ก็เป็นปัจจัยหลักของมวลมนุษย์ ไม่ใช่มนุษย์เท่านั้นเอง แม้สิ่งที่มีชีวิตทั้งหลายทั้งสัตว์ ทั้งพืชก็ต้องมีน้ำ ถ้าไม่มีก็อยู่ไม่ได้ เพราะว่าน้ำเป็นสื่อหรือเป็นปัจจัยสำคัญของการเป็นสิ่งมีชีวิต... ที่กล่าวถึงข้อนี้ก็จะได้ให้ทราบถึงว่าทำไมการพัฒนาขั้นแรกหรือสิ่งแรกที่นึกถึงก็คือทำโครงการชลประทานแล้วก็โครงการสิ่งแวดล้อม ทำให้น้ำดี สองอย่างนี้ อื่นๆ ก็จะไปได้...”

> “...ปัญหาเรื่องภัยแล้งนี้ ดูจะเป็นปัญหาที่แก้ไม่ได้ หมู่นี้ก็พูดกันอย่างเสียขวัญอีกว่า อีกหน่อยจะต้องปันส่วนน้ำหรือแม้จะต้องตัดน้ำประปาอันนี้สำหรับกรุงเทพฯ ฉะนั้นต้องหาทางแก้ไข เพื่อแก้ไขปัญหานี้ ได้วางแผนมาเป็นเวลาหลายปีแล้ว ถ้าหากว่าได้ปฏิบัติตามแผนนั้นแล้ววันนี้ก็ไม่ต้องพูดถึงการขาดแคลนน้ำ โครงการโดยเฉพาะนั้นก็มีแล้วโครงการนั้นได้ยืนยันมาเมื่อเดือนที่แล้ว เมื่ออยู่ที่นราธิวาสได้วางโครงการที่แม้จะยังไม่แก้ปัญหาปีนี้หรือปีหน้า แต่ถ้าทำอย่างดีในประมาณ ๕ หรือ ๖ ปี ปัญหาน้ำขาดแคลนในกรุงเทพฯ จะหมดไปโดยสิ้นเชิง...”
>
> *พระราชดำรัส เรื่อง น้ำ เนื่องในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา เมื่อวันที่ ๔ ธันวาคม พ.ศ.๒๕๓๖*

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร ได้พระราชทานพระราชดำริในการแก้ไขปัญหาเกี่ยวกับ “น้ำ” โดยเฉพาะอย่างยิ่งปัญหาการขาดแคลนน้ำ อันนำไปสู่การเกิดภัยแล้งให้แก่หน่วยราชการที่เกี่ยวข้องรวมทั้งกรมชลประทานที่มีภารกิจหลักในการพัฒนาแหล่งน้ำ นำไปพิจารณาศึกษาและดำเนินการก่อสร้างโครงการ จนปรากฏเป็นโครงการพัฒนาแหล่งน้ำอันเนื่องมาจากพระราชดำริกระจายในภูมิภาคต่างๆ ของประเทศจำนวนมาก พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร ได้มีกระแสพระราชดำรัส เรื่อง น้ำ เนื่องในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา เมื่อวันที่ ๔ ธันวาคม พ.ศ.๒๕๓๖ ความตอนหนึ่งว่า

โครงการเขื่อนป่าสักชลสิทธิ์อันเนื่องมาจากพระราชดำริ จังหวัดลพบุรี

"...ปัญหาเรื่องภัยแล้งนี้ ดูจะเป็นปัญหาที่แก้ไม่ได้ หมู่นี้ก็พูดกันอย่างเสียขวัญอีกว่าอีกหน่อยจะต้องปันส่วนน้ำหรือแม้จะต้องตัดน้ำประปา อันนี้สำหรับกรุงเทพฯ ฉะนั้น ต้องหาทางแก้ไข เพื่อแก้ไขปัญหานี้ได้วางแผนมาเป็นเวลาหลายปีแล้ว ถ้าหากว่าได้ปฏิบัติตามแผนนั้นแล้ว วันนี้ก็ไม่ต้องพูดถึงการขาดแคลนน้ำ โครงการโดยเฉพาะนั้นก็มี แล้วโครงการนั้นได้ยืนยันมาเมื่อเดือนที่แล้ว เมื่ออยู่ที่นราธิวาส ได้วางโครงการที่แม้จะยังไม่แก้ปัญหาปีนี้หรือปีหน้า แต่ถ้าทำอย่างดีในประมาณ ๕ หรือ ๖ ปี ปัญหาน้ำขาดแคลนในกรุงเทพฯ จะหมดไปโดยสิ้นเชิง

อาจจะนึกว่า ๕ – ๖ ปีนี้นาน ความจริงไม่นาน แล้วระหว่างนี้เราก็ต้องพยายามแก้ไขเฉพาะหน้าไปเรื่อยๆ แต่ถ้ามีความหวังว่า ๕ – ๖ ปี ปัญหานี้หมดไป ก็คงมีกำลังใจที่จะฟันฝ่าชีวิตต่อไป ที่ว่า ๕ – ๖ ปีนี้ ความจริงได้เริ่มโครงการนี้มามากกว่า ๕ – ๖ ปีแล้ว โครงการที่คิดจะทำนี้บอกได้ว่าไม่กล้าพูดมาหลายปีแล้วเพราะเกรงว่าจะมีการคัดค้านจากทั้งผู้เชี่ยวชาญ ทั้งเหล่านักต่อต้านการทำโครงการ แต่โครงการนี้เป็นโครงการที่อยู่ในวิสัยที่จะทำได้ แม้จะต้องเสียค่าใช้จ่ายไม่ใช่น้อย แต่ก็ถ้าดำเนินไปเดี๋ยวนี้อีก ๕ – ๖ ปี

โครงการนี้ คือ สร้างอ่างเก็บน้ำ ๒ แห่ง แห่งหนึ่ง คือ ที่แม่น้ำป่าสัก อีกแห่งหนึ่งที่แม่น้ำนครนายก สองแห่งรวมกันจะเก็บน้ำเหมาะสมพอเพียงสำหรับการบริโภค การใช้ในเขตกรุงเทพฯ และเขตใกล้เคียงในที่ราบลุ่มของประเทศไทยนี้

ข้างหน้าเราสบาย และถ้าไม่ทำ ๕ – ๖ ปีข้างหน้าราคาค่าก่อสร้างค่าดำเนินการก็จะขึ้นไป ๒ เท่า ๓ เท่า ลงท้ายก็จะต้องประวิงต่อไป และเมื่อประวิงต่อไปก็จะไม่ได้ทำ เราก็จะต้องอดน้ำแน่ จะกลายเป็นทะเลทราย แล้วเราจะอพยพไปไหนก็ไม่ได้

โครงการนี้ คือ สร้างอ่างเก็บน้ำ ๒ แห่ง แห่งหนึ่ง คือ ที่แม่น้ำป่าสัก อีกแห่งหนึ่งที่แม่น้ำนครนายก สองแห่งรวมกันจะเก็บน้ำเหมาะสมพอเพียงสำหรับการบริโภค การใช้ในเขตกรุงเทพฯ และเขตใกล้เคียงในที่ราบลุ่มของประเทศไทยนี้..."

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร ได้ทรงติดตามความก้าวหน้าในการดำเนินงานทั้งโครงการเขื่อนป่าสักชลสิทธิ์

อันเนื่องมาจากพระราชดำริซึ่งกักเก็บน้ำจากแม่น้ำป่าสัก และโครงการเขื่อนขุนด่านปราการชลอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ซึ่งกักเก็บน้ำจากแม่น้ำนครนายก ดังกระแสพระราชดำรัสที่ได้พระราชทาน ในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา เมื่อวันที่ ๔ ธันวาคม พ.ศ.๒๕๓๗ ความตอนหนึ่งว่า "...อันนี้ก็ได้พูดถึงที่ท่านนายกฯ ได้กล่าวถึงกิจการที่ได้นำมาส่วนหนึ่ง อื่นๆ ก็ยังมีมาก อย่างเช่นที่ว่าที่พูดปีที่แล้วเรื่องโครงการพัฒนาลุ่มน้ำป่าสัก แม่น้ำนครนายก และปากพนังว่า ปีนี้ก็น่ายินดีที่เริ่มลงมือเสียที เมื่อลงมือได้แต่ก็ยังต้องมีอุปสรรคที่เราต้องฟันฝ่าอีกมากสำหรับแม่น้ำป่าสักนี้ แต่ว่าหวังว่าภายในห้าปี ถ้าไม่มีอุปสรรคร้ายแรง อีกห้าปีปัญหาเกี่ยวข้องกับน้ำแล้งหรือน้ำขาดแคลนกับน้ำท่วมจะบรรเทาไปมาก เข้าใจว่าบรรเทาไปแปดสิบเปอร์เซ็นต์ ทำให้ประชาชนจำนวนเป็นแสนมีความสุขมากขึ้น โดยอาศัยโครงการป่าสักกับโครงการนครนายก และก็ต้องน่าชมเชยประชาชนและข้าราชการอย่างผู้ว่าราชการจังหวัดนครนายกและผู้ว่าราชการจังหวัดลพบุรีปัจจุบัน ที่ได้ช่วยจัดให้ประชาชนเข้าใจและร่วมมือในกิจการเหล่านี้..."

โครงการเขื่อนป่าสักชลสิทธิ์อันเนื่องมาจากพระราชดำริ

ขั้นตอนการวางโครงการ

กรมชลประทาน ได้เริ่มทำการสำรวจพื้นที่เพื่อศึกษาโครงการเขื่อนเก็บกักน้ำ แม่น้ำป่าสัก จังหวัดลพบุรี จังหวัดสระบุรี มาตั้งแต่ปี พ.ศ.๒๕๐๘ ต่อมาในวันที่ ๑๙ กุมภาพันธ์ พ.ศ.๒๕๓๒ พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร ได้พระราชทานพระราชดำริ ให้กรมชลประทานศึกษาความเหมาะสมของโครงการฯ อย่างจริงจังและเร่งด่วน เพื่อแก้ไขปัญหาความเดือดร้อนจากการขาดแคลนน้ำและอุทกภัย กรมชลประทานรับสนองพระราชดำริในการศึกษา และสรุปแนวทางโครงการฯ นำเสนอต่อกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ เพื่อเสนอคณะรัฐมนตรี และได้รับอนุมัติให้ศึกษารายละเอียดและความเหมาะสมของโครงการฯ โดยมอบให้สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ (สำนักงาน กปร.) เป็นแกนกลางในการศึกษารวมทั้งทำหน้าที่ประสานการวางแผนต่างๆ ด้วย

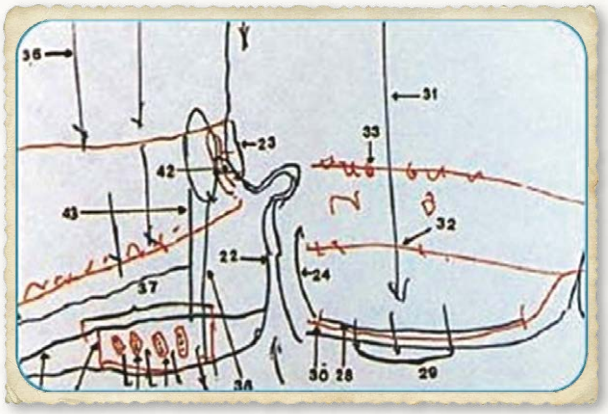
เมื่อวันที่ ๑๐ กรกฎาคม พ.ศ.๒๕๓๓ คณะรัฐมนตรีมีมติให้กรมชลประทาน จัดตั้งสำนักงานโครงการพัฒนาลุ่มน้ำป่าสักอันเนื่องมาจากพระราชดำริ เพื่อรับผิดชอบในการศึกษาความเหมาะสมและผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม โดยได้เริ่มงานตั้งแต่วันที่ ๑๓ กรกฎาคม พ.ศ.๒๕๓๕ แล้วเสร็จในเดือนกันยายน พ.ศ.๒๕๓๖ จากนั้น ในวันที่ ๒๑ ธันวาคม พ.ศ.๒๕๓๖ คณะรัฐมนตรีมีมติเห็นชอบผลการศึกษาความเหมาะสมของโครงการฯ และให้นำผลการศึกษาในด้านผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและแผนปฏิบัติการแก้ไขและพัฒนาสิ่งแวดล้อม เสนอขอความเห็นชอบจากคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ ซึ่งได้รับการเห็นชอบในวันที่ ๒๓ กุมภาพันธ์ พ.ศ.๒๕๓๗

ขั้นตอนการขออนุมัติเปิดโครงการ

คณะรัฐมนตรีได้อนุมัติให้เปิดโครงการฯ เมื่อวันที่ ๓ พฤษภาคม พ.ศ.๒๕๓๗ โดยจะต้องดำเนินงานให้แล้วเสร็จในปี พ.ศ.๒๕๔๒ เพื่อให้ทันโอกาสที่พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร ทรงเจริญพระชนมพรรษา ๗๒ พรรษา ในวันที่ ๕ ธันวาคม พ.ศ.๒๕๔๒ เนื่องจากมีระยะเวลาในการก่อสร้างจำกัด การดำเนินงานในด้านต่างๆ จึงต้องดำเนินการไปพร้อมกัน อนึ่ง เพื่อให้ราษฎรเข้าถึงจุดมุ่งหมายและประโยชน์ที่จะได้รับจากการก่อสร้างโครงการฯ รวมทั้งแนวทางการแก้ไขผลกระทบที่เกิดขึ้นในทุกๆ ด้าน จึงได้มีคำสั่งสำนักนายกรัฐมนตรีที่ ๑๓๘/๒๕๓๗ ลงวันที่ ๒๓

สภาพภูมิประเทศและลำน้ำสาขาในลุ่มน้ำป่าสัก

ภาพร่างฝีพระหัตถ์โครงการแก้มลิง

พฤศจิกายน พ.ศ.๒๕๓๗ แต่งตั้งคณะกรรมการบริหารโครงการพัฒนาลุ่มน้ำป่าสักอันเนื่องมาจากพระราชดำริ เพื่อกำหนดนโยบายและแนวทางการดำเนินงาน โดยคณะกรรมการบริหารฯ ได้จัดลำดับความสำคัญและขั้นตอนในการดำเนินงานเพื่อให้สามารถปฏิบัติงานและแก้ไขปัญหาต่างๆ ซึ่งอยู่ในหน้าที่และความรับผิดชอบได้อย่างมีประสิทธิภาพ สอดคล้องและเกี่ยวเนื่องกัน เพื่อให้งานก่อสร้างแล้วเสร็จบรรลุตามวัตถุประสงค์ภายในระยะเวลาที่กำหนด

ขั้นตอนการจัดหาที่ดิน

ปัญหาของการก่อสร้างโครงการพัฒนาลุ่มน้ำป่าสักอันเนื่องมาจากพระราชดำริมีพื้นที่ได้รับผลกระทบจากการก่อสร้างโครงการ ประมาณ ๑๑๔,๑๑๙ ไร่ เป็นพื้นที่ตั้งหัวงานเขื่อนและอาคารประกอบ ที่แต่เดิมพื้นที่บริเวณนี้ประกอบด้วยบ้านเรือน เรือกสวนไร่นาของราษฎรที่ได้อยู่อาศัยกันมาเนิ่นนาน ในเขตบ้านหนองบัว อำเภอพัฒนานิคม จังหวัดลพบุรี และบ้านคำพราน อำเภอวังม่วง จังหวัดสระบุรี จำนวนประมาณ ๒,๕๐๐ ไร่

ด้วยความรู้สึกรักชาติ เทิดทูนในพระมหากษัตริย์ที่ทรงห่วงใยเอื้ออาทรในความทุกข์ยากของพสกนิกร ได้มีราษฎรกลุ่มแรกซึ่งมีที่ดินที่อยู่อาศัยและที่ทำกินในบริเวณที่ตั้งตัวเขื่อน จำนวนทั้งสิ้น ๘๗ ราย ยินยอมให้กรมชลประทานเข้าไปสำรวจและก่อสร้างตัวเขื่อนได้ก่อนโดยไม่ทราบแม้สักนิดว่า จะได้รับการตอบแทนจากความเสียสละครั้งนี้เป็นจำนวนเงินไร่ละเท่าไร เป็นผลทำให้กรมชลประทานสามารถเริ่มงานก่อสร้างตัวเขื่อนได้ในวันที่ ๒ ธันวาคม พ.ศ.๒๕๓๗

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร ทรงมีหลักการทรงงานว่า “...อย่าทำให้ราษฎรเดือดร้อน...อย่าให้มีใครหากินกับโครงการนี้...” แม้เพียงสั้นๆ แต่ชัดเจน ราษฎรทุกคนรู้สึกสำนึกในพระมหากรุณาธิคุณที่ทรงมีต่อราษฎรผู้เสียสละ ความรู้สึกนี้ได้ถ่ายทอดมาเป็นคำบอกเล่าที่ทุกคนจะจดจำรำลึกไว้จนกว่าชีวิตจะหาไม่ นายพราหมณ์ วนิดา อายุ ๗๐ ปี หนึ่งในผู้ที่เสียสละได้เล่าว่า “บ้านเดิมอยู่ที่จังหวัดอยุธยา แต่อยู่ไม่ไหวแห้งแล้ง

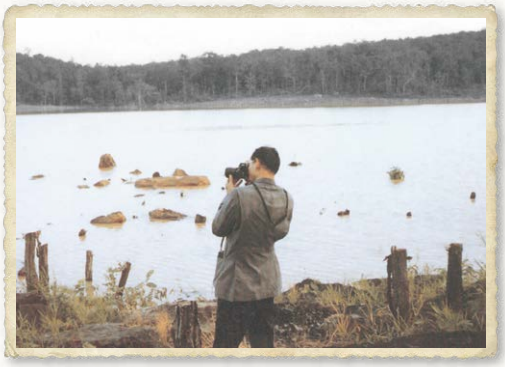

เขื่อนป่าสักชลสิทธิ์อันเนื่องมาจากพระราชดำริ

ขาดแคลนน้ำมาก ทำนาทำไร่อะไรก็ไม่ได้ผลจึงย้ายมาอยู่ที่จังหวัดลพบุรี ตั้งแต่ปี พ.ศ.๒๔๙๖ ที่นิคมสร้างตนเอง ต่อมาหลวงเอาที่คืนก็ย้ายมาอยู่ที่บริเวณหน้าเขื่อนเมื่อปี พ.ศ.๒๕๐๗ เริ่มตั้งแต่ซื้อที่ประมาณ ๗ ถึง ๘ ไร่ ต่อมาซื้อเพิ่มอีกเป็น ๖๒ ไร่ ทำนาปลูกข้าวโพด การสร้างเขื่อนป่าสักนี่ได้ยินครั้งแรกเมื่อปี พ.ศ.๒๕๓๔ โดยฟังในหลวงพูดในโทรทัศน์ว่าจะสร้างเขื่อนป่าสักเพื่อจะได้มีน้ำอุดมสมบูรณ์ น้ำจะไม่ท่วมลพบุรี สระบุรี อยุธยา ปทุมธานี และกรุงเทพฯ จากนั้นอีก ๒ ปี ก็มีเจ้าหน้าที่เข้ามาเจาะสำรวจดิน" นายพราหมณ์ วนิดา รู้สึกสำนึกในพระมหากรุณาธิคุณ แม้ตนเองได้ย้ายแหล่งที่ทำกินมาหลายครั้ง แต่ก็ยินดี เต็มใจ และปลาบปลื้มที่ได้สละที่ดินของตนเองเพื่อก่อสร้างโครงการเขื่อนป่าสักชลสิทธิ์อันเนื่องมาจากพระราชดำริ

การก่อสร้างเขื่อนเก็บกักน้ำแม่น้ำป่าสัก จึงเกิดขึ้นและสำเร็จภายในระยะเวลาที่กำหนด ด้วยความตั้งใจเสียสละของราษฎร ๘๗ รายแรกซึ่งสมควรแก่การยกย่องสรรเสริญและเป็นแบบอย่างที่ดีสำหรับราษฎรในภูมิภาคอื่นๆ ที่จะต้องมีการก่อสร้างโครงการพัฒนาแหล่งน้ำขนาดใหญ่ อันจะนำมาซึ่งประโยชน์สำหรับประเทศชาติและราษฎรในท้องถิ่นนั้นๆ

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร ได้พระราชทานพระราชดำริ ให้กรมชลประทานศึกษาความเหมาะสมของโครงการฯ อย่างจริงจัง และเร่งด่วน เพื่อแก้ไขปัญหาความเดือดร้อนจากการขาดแคลนน้ำและอุทกภัย

ขั้นตอนการก่อสร้างโครงการ

การดำเนินงานของคณะอนุกรรมการก่อสร้างด้านชลประทาน แบ่งการปฏิบัติงานออกเป็น ๒ ระยะ

๑ งานก่อสร้างเขื่อนหัวงาน และอาคารประกอบ พร้อมงานส่วนประกอบอื่น ๆ

ระยะที่ ๑ งานก่อสร้างเขื่อนหัวงานและอาคารประกอบพร้อมงานส่วนประกอบอื่นๆ ดำเนินการก่อสร้างระหว่างปี พ.ศ.๒๕๓๘ ถึงปี พ.ศ.๒๕๔๒ โดยขอรับการสนับสนุนเครื่องจักรกลงานดินจากกรมการทหารช่างเข้ามาเสริมในการปฏิบัติงานเพื่อให้งานก่อสร้างแล้วเสร็จตามระยะเวลาที่กำหนด การก่อสร้างเขื่อนหัวงานและอาคารประกอบ ได้เริ่มดำเนินงานตั้งแต่วันที่ ๒ ธันวาคม พ.ศ.๒๕๓๗ แล้วเสร็จในปี พ.ศ.๒๕๔๒ มีขนาดความจุของอ่างเก็บน้ำ ๙๖๐ ล้านลูกบาศก์เมตร ระยะแรกเป็นงานก่อสร้างตัวเขื่อน เป็นเขื่อนดินถมแกนดินเหนียวแบบ Zoned Type มีความยาว ๔,๘๖๐ เมตร

๒ งานก่อสร้างระบบชลประทาน ในพื้นที่เปิดใหม่ จำนวน ๔ โครงการ

งานก่อสร้างระยะที่ ๒ เป็นงานก่อสร้างระบบชลประทานในพื้นที่เปิดใหม่ จำนวน ๔ โครงการ ดำเนินการระหว่างปี พ.ศ.๒๕๔๓ ถึงปี พ.ศ.๒๕๕๒ ได้แก่ โครงการสูบน้ำแก่งคอย–บ้านหมอ โครงการสูบน้ำพัฒนานิคม โครงการสูบน้ำพัฒนานิคม–แก่งคอย และโครงการจัดหาน้ำเพื่อการเกษตรจังหวัดลพบุรี ซึ่งสามารถเพิ่มพื้นที่เพาะปลูกที่ได้รับประโยชน์โดยตรงจากโครงการพัฒนาลุ่มน้ำป่าสักได้อีก ๑๗๔,๕๐๐ ไร่

กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับโครงการ
โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริด้านทรัพยากรน้ำ

กฎหมายที่เกี่ยวข้องและสนับสนุนการดำเนินโครงการ มีดังนี้

๑. พระราชบัญญัติการชลประทานหลวง พุทธศักราช ๒๔๘๕

พระราชบัญญัติการชลประทานหลวง พุทธศักราช ๒๔๘๕ ได้กำหนดคำนิยามเกี่ยวกับการชลประทานไว้ว่า “การชลประทาน” หมายความว่า กิจการที่กรมชลประทานจัดทำขึ้นเพื่อให้ได้มาซึ่งน้ำหรือเพื่อการกักเก็บรักษา ควบคุม ส่ง ระบาย หรือบ่งน้ำเพื่อเกษตรกรรม การพลังงาน การสาธารณูปโภค หรือการอุตสาหกรรม และหมายรวมถึงการป้องกันความเสียหายอันเกิดจากน้ำกับรวมถึงการคมนาคมทางน้ำในเขตชลประทานด้วย “ทางน้ำชลประทาน” หมายความว่า ทางน้ำที่รัฐมนตรีได้ประกาศว่าเป็นทางน้ำชลประทาน “เขตชลประทาน” หมายความว่า เขตที่ดินที่ทำการเพาะปลูกซึ่งจะได้รับประโยชน์จากการชลประทาน โดยกำหนดประเภทของทางน้ำ แบ่งออกเป็น ๔ ประเภท คือ ประเภท ๑ ทางน้ำที่ใช้ในการส่ง ระบาย กัก หรือกั้นน้ำเพื่อการชลประทาน ประเภท ๒ ทางน้ำที่ใช้ในการคมนาคม แต่มีการชลประทานร่วมอยู่ด้วยเฉพาะภายในเขตที่ได้รับประโยชน์จากการชลประทาน ประเภท ๓ ทางน้ำที่สงวนไว้ใช้ในการชลประทาน และประเภท ๔ ทางน้ำ อันเป็นอุปกรณ์แก่การชลประทาน โดยกำหนดอำนาจในการสร้างแหล่งน้ำเพื่อการชลประทาน ต้องมีวัตถุประสงค์เพื่อแก้ปัญหาการขาดแคลนน้ำและอุทกภัย

เมื่อมีความจำเป็นที่จะต้องได้มาซึ่งอสังหาริมทรัพย์เพื่อประโยชน์แก่การชลประทาน ถ้ามิได้ตกลงในเรื่องการโอนไว้เป็นอย่างอื่น ให้ดำเนินการเวนคืนตามกฎหมายว่าด้วยการเวนคืนอสังหาริมทรัพย์ ในการโอนอสังหาริมทรัพย์ที่ได้มาโดยมิได้มีการเวนคืนตามกฎหมายว่าด้วยการเวนคืนอสังหาริมทรัพย์ให้ได้รับยกเว้นค่าธรรมเนียมและค่าอากรแสตมป์

๒. พระราชบัญญัติว่าด้วยการเวนคืนอสังหาริมทรัพย์ พ.ศ.๒๕๓๐

พระราชบัญญัติว่าด้วยการเวนคืนอสังหาริมทรัพย์ พ.ศ.๒๕๓๐ ได้กำหนดนิยามคำว่า “เวนคืน” หมายความว่า บังคับเวนคืนที่ดินหรืออสังหาริมทรัพย์อย่างอื่นตามเงื่อนไขแห่งพระราชบัญญัตินี้ ซึ่งเมื่อรัฐมีความจำเป็นที่จะต้องได้มาซึ่งอสังหาริมทรัพย์เพื่อกิจการใดๆ อันจำเป็นเพื่อการอันเป็นสาธารณูปโภค หรือการอันจำเป็นในการป้องกันประเทศ หรือการได้มาซึ่งทรัพยากรธรรมชาติ หรือเพื่อการผังเมือง หรือเพื่อการพัฒนาการเกษตร หรือการอุตสาหกรรม หรือเพื่อการปฏิรูปที่ดิน หรือเพื่อประโยชน์สาธารณะอย่างอื่น ถ้ามิได้ตกลงในเรื่อง

กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับโครงการ
โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริด้านทรัพยากรน้ำ

การโอนไว้เป็นอย่างอื่น ให้ดำเนินการเวนคืนตามบทแห่งพระราชบัญญัตินี้ ในกรณีที่มีบทบัญญัติว่าด้วยการเวนคืนไว้ในกฎหมายอื่นโดยเฉพาะแล้ว ถ้าจะต้องดำเนินการเวนคืนเพื่อกิจการตามกฎหมายดังกล่าว เมื่อคณะรัฐมนตรีเห็นสมควรจะมีมติให้ดำเนินการเวนคืนตามบทแห่งพระราชบัญญัตินี้แทนก็ได้ เพื่อประโยชน์ในการดำเนินการเวนคืนตามวรรคหนึ่ง จะตราพระราชกฤษฎีกากำหนดเขตที่ดินในบริเวณที่ที่จะเวนคืนไว้ก่อนก็ได้ ให้กรรมสิทธิ์ในอสังหาริมทรัพย์ที่ต้องเวนคืนตกเป็นของเจ้าหน้าที่นับแต่วันที่พระราชบัญญัติเวนคืนอสังหาริมทรัพย์ใช้บังคับ แต่เจ้าหน้าที่จะมีสิทธิเข้าครอบครองหรือใช้อสังหาริมทรัพย์นั้นได้ก็ต่อเมื่อได้จ่ายหรือวางเงินค่าทดแทนตามที่บัญญัติไว้ในพระราชบัญญัตินี้แล้ว ในกรณีที่มีจำนอง บุริมสิทธิ หรือทรัพยสิทธิอย่างอื่น เหนืออสังหาริมทรัพย์ที่ต้องเวนคืน ให้จำนอง บุริมสิทธิ หรือทรัพยสิทธิเช่นว่านั้นเป็นอันสิ้นสุดลง โดยผู้รับจำนอง ผู้ทรงบุริมสิทธิ หรือบุคคลผู้รับประโยชน์จากทรัพยสิทธิดังกล่าวยังคงมีสิทธิที่จะได้รับชำระหนี้หรือรับชดใช้จากเงินค่าทดแทนสำหรับอสังหาริมทรัพย์นั้นอยู่ต่อไป แต่จะต้องร้องขอรับชำระหนี้หรือรับชดใช้ภายในหกสิบวันนับแต่วันที่ได้รับหนังสือแจ้ง และนับแต่วันที่พระราชบัญญัติเวนคืนอสังหาริมทรัพย์ใช้บังคับ ถ้าผู้มีสิทธิในทรัพย์สินนั้นโอนสิทธิให้แก่บุคคลภายนอก ผู้รับโอนนั้นมีสิทธิที่จะเรียกร้องได้ก็แต่เฉพาะเงินค่าทดแทนเท่านั้น

ในกรณีที่ต้องเวนคืนที่ดินแปลงใดแต่เพียงบางส่วน ถ้าเนื้อที่ดินส่วนที่เหลืออยู่นั้นน้อยกว่ายี่สิบห้าตารางวา หรือด้านหนึ่งด้านใดน้อยกว่าห้าวา และที่ดินส่วนที่เหลืออยู่นั้นมิได้ติดต่อเป็นผืนเดียวกันกับที่ดินแปลงอื่นของเจ้าของเดียวกัน หากเจ้าของร้องขอให้เจ้าหน้าที่เวนคืนหรือจัดซื้อที่ดินส่วนที่เหลือด้วย

ในระหว่างใช้บังคับพระราชกฤษฎีกาให้เจ้าหน้าที่หรือผู้ซึ่งได้รับมอบหมายจากเจ้าหน้าที่มีอำนาจตกลงซื้อขาย และกำหนดจำนวนเงินค่าทดแทนอสังหาริมทรัพย์ที่จะต้องเวนคืนจากเจ้าของหรือผู้ครอบครองโดยชอบด้วยกฎหมาย เพื่อดำเนินการจัดซื้อและจ่ายค่าทดแทนอสังหาริมทรัพย์ดังกล่าวต่อไป แต่จะให้ราคาหรือค่าทดแทนอสังหาริมทรัพย์ดังกล่าวเกินกว่าราคาเบื้องต้นที่คณะกรรมการกำหนดไว้ไม่ได้ ในกรณีที่สามารถตกลงซื้อขายอสังหาริมทรัพย์ที่จะถูกเวนคืนตามวรรคหนึ่งได้ แต่ไม่อาจตกลงกันได้ในเรื่องจำนวนเงินค่าทดแทน หากเจ้าของหรือผู้ครอบครอง

กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับโครงการ
โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริด้านทรัพยากรน้ำ

โดยชอบด้วยกฎหมายจะขอรับเงินค่าทดแทนตามราคาเบื้องต้นที่คณะกรรมการกำหนดไว้ไปก่อน โดยสงวนสิทธิอุทธรณ์ต่อรัฐมนตรี ก็ให้เจ้าหน้าที่หรือผู้ซึ่งได้รับมอบหมายจากเจ้าหน้าที่ดำเนินการทำสัญญาโดยมีเงื่อนไขดังกล่าวแล้วจ่ายค่าทดแทนไปก่อนได้ภายในหนึ่งร้อยยี่สิบวันนับแต่วันที่ทำสัญญาซื้อขาย ในการทำสัญญาซื้อขาย หากปรากฏว่าอสังหาริมทรัพย์ที่ซื้อขายมีหนังสือแสดงสิทธิในที่ดิน ให้เจ้าหน้าที่หรือผู้ซึ่งได้รับมอบหมายจากเจ้าหน้าที่มีหนังสือแจ้งให้พนักงานเจ้าหน้าที่ตามประมวลกฎหมายที่ดินทราบและให้พนักงานเจ้าหน้าที่ดังกล่าวดำเนินการแก้ไขหลักฐานทางทะเบียนในหนังสือแสดงสิทธิในที่ดินทั้งฉบับที่เก็บรักษาไว้ ณ สำนักงานที่ดิน ที่ทำการที่ดินอำเภอหรือที่ทำการที่ดินกิ่งอำเภอ และฉบับที่ผู้มีสิทธิในที่ดินยึดถือไว้โดยให้ถือว่าเป็นการจดทะเบียนสิทธิและนิติกรรมตามกฎหมายและให้ได้รับยกเว้นค่าธรรมเนียม และค่าอากรแสตมป์ ทั้งนี้ ให้ถือว่าได้มีการโอนกรรมสิทธิ์ในอสังหาริมทรัพย์ดังกล่าว นับแต่วันชำระเงินตามวรรคหนึ่ง เพื่อประโยชน์แก่การทำทะเบียนให้ถูกต้อง ให้พนักงานเจ้าหน้าที่ตามประมวลกฎหมายที่ดินมีอำนาจเรียกหนังสือแสดงสิทธิในที่ดิน ฉบับที่เจ้าของหรือผู้ครอบครองโดยชอบด้วยกฎหมายยึดถือไว้ และทำการแก้ไขหลักฐานทางทะเบียนให้ถูกต้อง โดยเจ้าของหรือผู้ครอบครองโดยชอบด้วยกฎหมายซึ่งอสังหาริมทรัพย์นั้นจะนำไปมอบต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ด้วยตนเอง หรือจะส่งไปโดยทางไปรษณีย์ตอบรับก็ได้

ในกรณีที่เจ้าหน้าที่หรือผู้ซึ่งได้รับมอบหมายจากเจ้าหน้าที่จ่ายเงินค่าอสังหาริมทรัพย์ล่าช้ากว่ากำหนดเวลา หรือจ่ายเงินค่าทดแทนล่าช้ากว่ากำหนดเวลา ให้ผู้มีสิทธิได้รับเงินค่าอสังหาริมทรัพย์หรือเงินค่าทดแทนได้รับดอกเบี้ยในอัตราสูงสุดของดอกเบี้ยเงินฝากประเภทฝากประจำของธนาคารออมสินในจำนวนเงินดังกล่าวนับแต่วันที่พ้นกำหนดเวลาการจ่ายเงินค่าอสังหาริมทรัพย์หรือเงินค่าทดแทน

ถ้าการงานหรือกิจการอย่างใดที่ทำไปในการเวนคืน ได้กระทำให้อสังหาริมทรัพย์ที่เหลืออยู่นั้นมีราคาสูงขึ้น ให้เอาราคาที่สูงขึ้นนั้นหักออกจากเงินค่าทดแทน แต่ไม่ให้ถือว่าราคาอสังหาริมทรัพย์ที่ทวีขึ้นนั้นสูงไปกว่าจำนวนเงินค่าทดแทน เพื่อจะให้เจ้าของหรือผู้ครอบครองโดยชอบด้วยกฎหมายกลับต้องใช้เงินให้อีก ถ้าต้องเวนคืนอสังหาริมทรัพย์แต่เพียงส่วนหนึ่ง และส่วนที่เหลือนั้นราคาลดลง

กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับโครงการ
โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริด้านทรัพยากรน้ำ

ให้กำหนดเงินค่าทดแทนให้เฉพาะสำหรับส่วนที่เหลืออันราคาลดลงนั้นด้วย การคำนวณว่าอสังหาริมทรัพย์ใดมีราคาสูงขึ้น หรือราคาลดลง ให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์วิธีการที่กำหนดในพระราชกฤษฎีกา ถ้าเจ้าของหรือผู้ครอบครองโดยชอบด้วยกฎหมายอยู่อาศัยหรือประกอบการค้าขาย หรือการงานอันชอบด้วยกฎหมายอยู่ในอสังหาริมทรัพย์ที่ต้องเวนคืนนั้น และบุคคลดังกล่าวได้รับความเสียหายเนื่องจากการที่ต้องออกจากอสังหาริมทรัพย์นั้น ให้กำหนดเงินค่าทดแทนให้สำหรับความเสียหายนั้นด้วย

เงินค่าทดแทนที่จะให้แก่ผู้มีสิทธิได้รับ ถ้ามิได้บัญญัติไว้เป็นพิเศษในพระราชบัญญัติเวนคืนอสังหาริมทรัพย์ฉบับใดโดยเฉพาะแล้ว ให้กำหนดโดยคำนึงถึง (๑) ราคาที่ซื้อขายกันตามปกติในท้องตลาดของอสังหาริมทรัพย์ที่จะต้องเวนคืนตามที่เป็นอยู่ในวันใช้บังคับพระราชกฤษฎีกา (๒) ราคาของอสังหาริมทรัพย์ที่มีการตีราคาไว้เพื่อประโยชน์แก่การเสียภาษีบำรุงท้องที่ (๓) ราคาประเมินทุนทรัพย์เพื่อเรียกเก็บค่าธรรมเนียมในการจดทะเบียนสิทธิและนิติกรรม (๔) สภาพและที่ตั้งของอสังหาริมทรัพย์นั้น และ (๕) เหตุและวัตถุประสงค์ของการเวนคืน ทั้งนี้ เพื่อให้เกิดความเป็นธรรมแก่ผู้ถูกเวนคืนและสังคม

๓. พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ.๒๕๓๕

พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ.๒๕๓๕ ได้กำหนดให้รัฐมนตรีโดยความเห็นชอบของคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ มีอำนาจประกาศกำหนดประเภทและขนาดของโครงการ หรือกิจการของส่วนราชการ รัฐวิสาหกิจ หรือเอกชนที่มีผลกระทบสิ่งแวดล้อม ต้องจัดทำรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อมเพื่อเสนอขอความเห็นชอบ ในกรณีที่โครงการที่จะจัดตั้งขึ้นในพื้นที่ใดมีการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อมไว้แล้ว และเป็นมาตรฐานที่สามารถใช้กับโครงการหรือกิจการประเภทหรือขนาดเดียวกันหรือในพื้นที่ลักษณะเดียวกันได้ อาจได้รับยกเว้นไม่ต้องจัดทำรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม แต่โครงการนั้นจะต้องแสดงความยินยอมปฏิบัติตามมาตรการต่างๆ ที่กำหนด ในกรณีที่เป็นโครงการของส่วนราชการ รัฐวิสาหกิจ หรือโครงการร่วมกับเอกชน ให้จัดทำรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อมตั้งแต่ในระยะทำการศึกษาความเหมาะสมของโครงการ ในการพิจารณาให้ความเห็นชอบรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม คณะรัฐมนตรีอาจขอให้บุคคลหรือ

กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับโครงการ

โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริด้านทรัพยากรน้ำ

สถาบันใดซึ่งเป็นผู้ชำนาญการหรือเชี่ยวชาญเกี่ยวกับการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อมทำการศึกษาและเสนอรายงานหรือความเห็นเพื่อประกอบการพิจารณาด้วยก็ได้ สำหรับโครงการของส่วนราชการ หรือรัฐวิสาหกิจ ให้ผู้รับผิดชอบโครงการหรือกิจการนั้นจัดทำรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อมเพื่อเสนอขอความเห็นชอบก่อนที่จะดำเนินการ ในกรณีที่โครงการซึ่งต้องจัดทำรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อมเป็นโครงการซึ่งจะต้องได้รับอนุญาตจากทางราชการตามกฎหมายก่อนเริ่มการก่อสร้างหรือดำเนินการ ให้ผู้ขออนุญาตเสนอรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อมต่อเจ้าหน้าที่ซึ่งมีอำนาจตามกฎหมายนั้นและต่อสำนักงานนโยบายและแผนสิ่งแวดล้อม โดยจัดทำเป็นรายงานผลกระทบสิ่งแวดล้อมเบื้องต้น ให้เจ้าหน้าที่รอการสั่งอนุญาตไว้ก่อนจนกว่าจะทราบผลการพิจารณารายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อมจากสำนักงานนโยบายและแผนสิ่งแวดล้อม หากสำนักงานนโยบายและแผนสิ่งแวดล้อมเห็นว่ารายงานที่เสนอมายังไม่ถูกต้อง หรือมีเอกสารข้อมูลไม่ครบถ้วนให้แจ้งให้ผู้ขออนุญาตทราบภายในกำหนดเวลาสิบห้าวัน นับแต่วันที่ได้รับการเสนอรายงานนั้น แต่หากเห็นว่ารายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อมและเอกสารที่เกี่ยวข้องที่เสนอมาถูกต้อง และมีข้อมูลครบถ้วน หรือได้มีการแก้ไขเพิ่มเติมให้ถูกต้องครบถ้วนแล้ว ให้เสนอความเห็นเบื้องต้นเกี่ยวกับรายงานดังกล่าวให้แล้วเสร็จภายในกำหนดสามสิบวัน นับแต่วันที่ได้รับการเสนอรายงานนั้น เพื่อนำเสนอให้คณะกรรมการผู้ชำนาญการพิจารณา คณะกรรมการผู้ชำนาญการประกอบด้วยผู้ทรงคุณวุฒิหรือผู้เชี่ยวชาญในสาขาวิชาการต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง และจะต้องมีเจ้าหน้าที่ผู้มีอำนาจอนุญาตตามกฎหมายสำหรับโครงการนั้นหรือผู้แทนร่วมเป็นกรรมการอยู่ด้วย การพิจารณาของคณะกรรมการผู้ชำนาญการ ให้กระทำให้แล้วเสร็จภายในสี่สิบห้าวัน นับแต่วันที่ได้รับรายงานฯ จากสำนักงานนโยบายและแผนสิ่งแวดล้อม ถ้าพิจารณาไม่เสร็จภายในกำหนดเวลาให้ถือว่าให้ความเห็นชอบแล้ว และให้เจ้าหน้าที่สั่งอนุญาตแก่ผู้ขออนุญาตได้ ในกรณีที่คณะกรรมการฯ ไม่ให้ความเห็นชอบ ให้เจ้าหน้าที่รอการสั่งอนุญาตแก่ผู้ขออนุญาตไว้ก่อน จนกว่าจะทำการแก้ไขเพิ่มเติมหรือจัดทำใหม่ทั้งฉบับตามที่คณะกรรมการผู้ชำนาญการกำหนด เมื่อได้ทำการแก้ไขเพิ่มเติมหรือได้จัดทำใหม่ทั้งฉบับแล้ว ให้คณะกรรมการฯ พิจารณารายงานดังกล่าว

กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับโครงการ
โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริด้านทรัพยากรน้ำ

ให้แล้วเสร็จภายในสามสิบวันนับแต่วันที่ได้รับการเสนอรายงาน ถ้าพิจารณาไม่เสร็จให้ถือว่าเห็นชอบ และให้เจ้าหน้าที่สั่งอนุญาตแก่ผู้ขออนุญาตได้

๔. ประกาศคณะรักษาความสงบเรียบร้อยแห่งชาติ (รสช.)

ประกาศคณะรักษาความสงบเรียบร้อยแห่งชาติ (รสช.) ฉบับที่ ๔๔ ลงวันที่ ๒๔ กุมภาพันธ์ พ.ศ.๒๕๓๔ เรื่อง การแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายว่าด้วยการเวนคืนอสังหาริมทรัพย์ เนื่องจากพระราชบัญญัติว่าด้วยการเวนคืนอสังหาริมทรัพย์ พ.ศ.๒๕๓๐ ได้บัญญัติให้การกำหนดราคาเบื้องต้นสำหรับที่ดินโดยถือตามราคาของอสังหาริมทรัพย์ที่มีการตีราคาไว้เพื่อประโยชน์แก่การเสียภาษีบำรุงท้องที่หรือราคาประเมินทุนทรัพย์เพื่อเรียกเก็บค่าธรรมเนียมในการจดทะเบียนสิทธิและนิติกรรมแล้วแต่ราคาใดจะสูงกว่าเป็นเกณฑ์ สมควรให้นำหลักเกณฑ์อื่นมาประกอบการพิจารณาเพื่อให้เกิดความเป็นธรรมยิ่งขึ้น ประกอบกับในปัจจุบันสภาพทางเศรษฐกิจได้เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว จนปรากฏเนืองๆ ว่า ราคาที่ดินได้เพิ่มสูงขึ้น จนทำให้ผู้ถูกเวนคืนเกิดความรู้สึกว่าไม่ได้รับความเป็นธรรม ดังนั้น เพื่อให้การกำหนดค่าทดแทนเป็นธรรมแก่ผู้ถูกเวนคืนและสังคม สมควรให้มีการแก้ไขราคาของอสังหาริมทรัพย์และจำนวนเงินค่าทดแทนที่ได้กำหนดไว้ได้

ในกรณีที่รัฐมนตรีผู้รักษาการตามพระราชกฤษฎีกาเห็นว่า เมื่อคณะกรรมการได้ประกาศราคาเบื้องต้นสำหรับที่ดินที่จะเวนคืนทั้งหมดหรือบางส่วนแล้ว ถ้าปรากฏว่าราคาของที่ดินได้เพิ่มสูงขึ้นเป็นลำดับ และราคาของอสังหาริมทรัพย์ที่เจ้าหน้าที่ได้จ่ายให้แก่ผู้ถูกเวนคืน หรือราคาเบื้องต้นของอสังหาริมทรัพย์ที่คณะกรรมการได้กำหนดและประกาศไปแล้ว ก่อให้เกิดความไม่เป็นธรรมแก่บุคคล รัฐมนตรีโดยอนุมัติของคณะรัฐมนตรีมีอำนาจสั่งให้คณะกรรมการแก้ไขราคาของอสังหาริมทรัพย์หรือราคาเบื้องต้นสำหรับที่ดินเสียใหม่ตามหลักเกณฑ์และเงื่อนไขที่คณะรัฐมนตรีอนุมัติได้ และให้ถือว่าราคาของอสังหาริมทรัพย์ที่แก้ไขแล้วเป็นราคาซื้อขายที่ตกลงกันใหม่แทนราคาเดิม และราคาเบื้องต้นที่แก้ไขแล้วเป็นราคาเบื้องต้นที่คณะกรรมการกำหนดแล้วแต่กรณี ให้เจ้าหน้าที่หรือผู้ซึ่งได้รับมอบหมายจากเจ้าหน้าที่มีหนังสือภายในหนึ่งร้อยยี่สิบวัน นับแต่วันที่ประกาศแก้ไขแจ้งให้ผู้มีสิทธิมารับเงินซึ่งเป็นราคาของอสังหาริมทรัพย์ส่วนที่ ถ้าการสั่งให้แก้ไขมีผลเป็นคุณแก่บุคคลใดมาครั้งหนึ่งแล้ว จะสั่งให้แก้ไขใหม่เพื่อบุคคลนั้นอีกไม่ได้ ผู้มีสิทธิได้รับเงินค่าทดแทนผู้ใดไม่พอใจในราคาของอสังหาริมทรัพย์หรือจำนวน

กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับโครงการ

โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริด้านทรัพยากรน้ำ

เงินค่าทดแทนที่คณะกรรมการกำหนดมีสิทธิ์อุทธรณ์ต่อรัฐมนตรีผู้รักษาการตามพระราชกฤษฎีกา หรือรัฐมนตรีผู้รักษาการตามพระราชบัญญัติเวนคืนอสังหาริมทรัพย์ฉบับนั้น ภายในหกสิบวันนับแต่วันได้รับหนังสือจากเจ้าหน้าที่หรือผู้ซึ่งได้รับมอบหมายจากเจ้าหน้าที่ให้มารับเงินค่าทดแทนดังกล่าว

ผลสัมฤทธิ์ของโครงการ

เขื่อนป่าสักชลสิทธิ์อันเนื่องมาจากพระราชดำริ สามารถเก็บกักน้ำได้สูงสุด ๙๖๐ ล้านลูกบาศก์เมตร ในขณะที่มีปริมาณน้ำไหลเข้าอ่าง โดยเฉลี่ยปีละ ๒,๙๓๒ ล้านลูกบาศก์เมตร โดยเป็นปริมาณน้ำท่าในช่วงฤดูฝน (กรกฎาคม–ธันวาคม) ประมาณร้อยละ ๗๘ ทำให้เขื่อนป่าสักชลสิทธิ์อันเนื่องมาจากพระราชดำริสามารถควบคุมน้ำเพื่อการอุปโภคบริโภค การเกษตร ชลประทาน การอุตสาหกรรม และรักษาระบบนิเวศในพื้นที่ลุ่มน้ำป่าสักตอนล่างและลุ่มน้ำเจ้าพระยาตอนล่าง ฝั่งตะวันออกเฉลี่ยปีละ ๖๙๙ ล้านลูกบาศก์เมตร เป็นแหล่งน้ำเพื่อการเกษตรสำหรับพื้นที่ชลประทานใหม่ ในเขตจังหวัดลพบุรีและสระบุรี คิดเป็นปริมาตร ๘๔๐ ล้านล้านลูกบาศก์เมตร หรือเป็นพื้นที่การเกษตรทั้งสิ้น ๑๗๔,๕๐๐ ไร่ แยกเป็น (๑) โครงการแก่งคอย–บ้านหมอ พื้นที่ ๘๖,๗๐๐ ไร่ (๒) โครงการจัดหาน้ำเพื่อการเกษตร จังหวัดลพบุรี พื้นที่ ๓๐,๐๐๐ ไร่ (๓) โครงการพัฒนานิคม–แก่งคอย พื้นที่ ๒๙,๓๐๐ ไร่ และ (๔) โครงการพัฒนานิคม พื้นที่ ๒๘,๕๐๐ ไร่

เขื่อนป่าสักชลสิทธิ์อันเนื่องมาจากพระราชดำริ เป็นแหล่งน้ำเสริมสำหรับพื้นที่โครงการชลประทานเดิมในทุ่งเจ้าพระยาฝั่งตะวันออกตอนล่าง เนื้อที่ประมาณ ๒.๒ ล้านไร่ ทำให้ลดการใช้น้ำจากแม่น้ำเจ้าพระยา โดยการนำน้ำมาจากแม่น้ำป่าสัก ไปใช้ในพื้นที่บริเวณจังหวัดลพบุรีและสระบุรีโดยตรง ช่วยแก้ปัญหาการขาดแคลนน้ำอย่างทั่วถึง และใช้น้ำอย่างมีประสิทธิภาพ ในขณะเดียวกันสามารถบรรเทาปัญหาอุทกภัยในบริเวณลุ่มน้ำป่าสักในเขตจังหวัดลพบุรีและสระบุรี โดยสามารถลดระดับน้ำท่วมลงประมาณ ๑๐ – ๒๕ เซนติเมตร และพื้นที่ลุ่มน้ำเจ้าพระยาตอนล่าง บริเวณจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ปทุมธานี นนทบุรี และกรุงเทพมหานคร ในช่วง ๒ – ๑๐ เซนติเมตร ซึ่งช่วยลดความเสียหายด้านเศรษฐกิจให้กับประเทศไทยได้อย่างมหาศาล

เขื่อนป่าสักชลสิทธิ์อันเนื่องมาจากพระราชดำริ ช่วยในการใช้น้ำเพื่อการอุปโภค – บริโภคและอุตสาหกรรมมีเสถียรภาพมากขึ้น ซึ่งเป็นความต้องการรองลงมาจากการใช้น้ำเพื่อการเกษตร

๑ โครงการแก่งคอย - บ้านหมอ พื้นที่ ๘๖,๗๐๐ ไร่

๒ โครงการจัดหาน้ำเพื่อการเกษตร จังหวัดลพบุรี พื้นที่ ๓๐,๐๐๐ ไร่

๓ โครงการพัฒนานิคม - แก่งคอย พื้นที่ ๒๙,๓๐๐ ไร่

๔ โครงการพัฒนานิคม พื้นที่ ๒๘,๕๐๐ ไร่

อันประกอบด้วยการส่งน้ำเพื่อใช้ผลิตน้ำประปาและใช้เพื่อกิจการของโรงงานอุตสาหกรรม ในพื้นที่จังหวัดลพบุรีและสระบุรี ส่งผลให้พื้นที่มีการขยายตัวของภาคอุตสาหกรรมสูงขึ้น อีกทั้งยังเป็นแหล่งเพาะพันธุ์ปลา และแหล่งประมงน้ำจืดขนาดใหญ่ เนื่องจากลักษณะของเขื่อนมีลักษณะแบนราบ ทำให้แสงแดดและออกซิเจนกระจายตัวได้อย่างทั่วถึง ทำให้ภายในอ่างเก็บน้ำมีความอุดมสมบูรณ์ เหมาะแก่การขยายพันธุ์สัตว์น้ำ เห็นได้จากผลการศึกษาวิจัยของคณะประมง มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ที่พบว่า ปัจจุบันภายในเขื่อนป่าสักชลสิทธิ์อันเนื่องมาจากพระราชดำริมีปลาหลากหลายประมาณ ๑๓๐ ชนิดพันธุ์ เป็นชนิดพันธุ์ปลาที่พบเพิ่มขึ้น ๕๒ ชนิด จากเดิมประมาณ ๘๐ ชนิดพันธุ์ ทำให้เขื่อนป่าสักชลสิทธิ์อันเนื่องมาจากพระราชดำริเป็นแหล่งประมงที่สำคัญแห่งใหม่ของประเทศ นอกจากนี้ ยังเป็นการสร้างอาชีพ และรายได้ด้านการประมงให้แก่ราษฎรในพื้นที่อีกด้วย ช่วยฟื้นฟูและรักษาสมดุลของระบบนิเวศ

ผลจากการกักเก็บน้ำของเขื่อนป่าสักชลสิทธิ์อันเนื่องมาจากพระราชดำริ ส่งผลให้ปริมาณน้ำใต้ดินบริเวณเขื่อนและพื้นที่ด้านท้ายน้ำมีระดับสูงขึ้น ส่งผลประโยชน์ให้แก่ราษฎรในพื้นที่ในด้านการอุปโภค–บริโภค และเพื่อการเกษตร นอกจากนี้ ยังสร้างความชุ่มชื้นให้แก่พื้นที่ป่าใหม่ที่ปลูกทดแทน ให้มีความอุดมสมบูรณ์ สร้างความหลากหลายให้แก่ระบบนิเวศ และยังเป็นแหล่งท่องเที่ยว เนื่องจากสภาพของเขื่อนมีลักษณะเป็นเสมือนทะเลสาบน้ำจืดขนาดใหญ่และมีการสร้างเส้นทางเดินรถไฟผ่านบริเวณเขื่อน จึงเป็นจุดดึงดูดความสนใจของนักท่องเที่ยว

นอกจากนี้ ตลอดสองข้างทางของถนนที่มุ่งหน้าสู่เขื่อนป่าสักชลสิทธิ์อันเนื่องมาจากพระราชดำริมีการปลูกต้นทานตะวัน ซึ่งจะบานสะพรั่งในช่วงเดือนพฤศจิกายนถึงเดือนมกราคม ทำให้ในช่วงเวลาดังกล่าวมีจำนวนนักท่องเที่ยวไปเยี่ยมชมเขื่อนป่าสักชลสิทธิ์มากขึ้น โครงการเขื่อนป่าสักชลสิทธิ์อันเนื่องมาจากพระราชดำริ มีผลประโยชน์สุทธิเท่ากับ ๔๙,๗๘๘.๕๑ ล้านบาท สัดส่วนผลประโยชน์ต่อต้นทุนเท่ากับ ๑.๓๙ และอัตราผลตอบแทนภายในโครงการเท่ากับร้อยละ ๑๖.๗๕ ทั้งนี้ อาจทำให้ผลประโยชน์โครงการสูงมากขึ้นถึง ๖๓,๗๐๑.๒๔ ล้านบาท หากมีการพัฒนาและบริหารโครงการที่ดีอย่างต่อเนื่องด้วย

จากการสัมภาษณ์ นายปราโมทย์ ไม้กลัด อดีตอธิบดีกรมชลประทาน เมื่อวันที่ ๒๙ กรกฎาคม พ.ศ.๒๕๕๙ และนายสุเทพ น้อยไพโรจน์ อธิบดีกรมชลประทาน เมื่อวันที่ ๘ สิงหาคม พ.ศ.๒๕๕๙ พบว่า โครงการเขื่อนป่าสักชลสิทธิ์อันเนื่องมาจากพระราชดำริเป็นโครงการเขื่อนอเนกประสงค์ที่มีการบริหารจัดการน้ำขนาดใหญ่ มีความสำคัญกับลุ่มน้ำป่าสักและเจ้าพระยา ช่วยบรรเทาปัญหาได้ทั้งอุทกภัย ภัยแล้ง และปัญหาน้ำเน่าเสียในทุ่งรังสิตได้อย่างมีประสิทธิภาพ และสามารถใช้เพาะพันธุ์ปลาได้ด้วย

ปัจจัยสู่ความสำเร็จเกิดจากความร่วมมือจากหลายภาคส่วน ในการดำเนินการก่อสร้างโครงการเขื่อนป่าสักชลสิทธิ์อันเนื่องมาจากพระราชดำริ ซึ่งกำหนดสร้างในพื้นที่ราบกระทบกับชุมชนในพื้นที่ค่อนข้างมาก ทำให้การก่อสร้างและการเวนคืนมีความท้าทาย จำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือจากหลายภาคส่วน ทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และประชาชน ตั้งแต่เริ่มต้นโครงการ เพื่อให้เกิดการบูรณาการระหว่างหน่วยงานและการดำเนินโครงการเขื่อนป่าสักชลสิทธิ์อันเนื่องมาจากพระราชดำริประสบผลสำเร็จ จึงได้มีการจัดตั้งคณะกรรมการฯ ขึ้นหลายชุด ได้แก่ คณะกรรมการบริหารโครงการ

๑
คณะอนุกรรมการประชาสัมพันธ์
และทำความเข้าใจกับมวลชน
มีปลัดสำนักนายกรัฐมนตรีเป็นประธาน

๒
คณะอนุกรรมการจัดหาที่ดิน
มีปลัดกระทรวงมหาดไทยเป็นประธาน

๓
คณะอนุกรรมการจัดตั้งถิ่นฐานผู้อพยพ
มีปลัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์เป็นประธาน

๔
คณะอนุกรรมการย้ายเส้นทางคมนาคม
มีปลัดกระทรวงคมนาคมเป็นประธาน

๕
คณะอนุกรรมการก่อสร้างด้านชลประทาน
มีปลัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์เป็นประธาน

๖
คณะอนุกรรมการแก้ไขและพัฒนาสิ่งแวดล้อม
มีปลัดกระทรวงวิทยาศาสตร์เทคโนโลยี
และสิ่งแวดล้อมเป็นประธาน

พัฒนาลุ่มน้ำป่าสักอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ซึ่งมีนายกรัฐมนตรีเป็นประธาน มีหน้าที่กำกับดูแลและให้คำแนะนำในการปฏิบัติงานของคณะอนุกรรมการ ซึ่งรับผิดชอบการปฏิบัติงานในแต่ละด้าน ซึ่งมีด้วยกันทั้งหมด ๖ คณะ คือ คณะอนุกรรมการประชาสัมพันธ์และทำความเข้าใจกับมวลชน มีปลัดสำนักนายกรัฐมนตรีเป็นประธานคณะอนุกรรมการจัดหาที่ดิน มีปลัดกระทรวงมหาดไทยเป็นประธาน คณะอนุกรรมการจัดตั้งถิ่นฐานผู้อพยพ มีปลัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์เป็นประธาน คณะอนุกรรมการย้ายเส้นทางคมนาคม มีปลัดกระทรวงคมนาคมเป็นประธานคณะอนุกรรมการก่อสร้างด้านชลประทาน มีปลัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ เป็นประธาน และคณะอนุกรรมการแก้ไขและพัฒนาสิ่งแวดล้อม มีปลัดกระทรวงวิทยาศาสตร์เทคโนโลยีและสิ่งแวดล้อมเป็นประธาน รวมทั้งได้จัดตั้งศูนย์ประสานการปฏิบัติการ มีนายปราโมทย์ ไม้กลัด เป็นกรรมการและเลขานุการของคณะกรรมการบริหารโครงการพัฒนาลุ่มน้ำป่าสักอันเนื่องมาจากพระราชดำริ และเป็นผู้อำนวยการศูนย์ประสานงานดังกล่าวด้วย

โครงการเขื่อนป่าสักชลสิทธิ์อันเนื่องมาจากพระราชดำริ เป็นกระบวนการที่สอดคล้องกับภูมิสังคม ก่อสร้างเต็มศักยภาพของลุ่มน้ำ และสอดคล้องกับหลักอุทกวิทยาและเทคโนโลยีในขณะนั้น อีกทั้งเหมาะสมกับสภาพท้องถิ่นและธรรมชาติ พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร พระราชทานคำแนะนำและทรงติดตามโครงการ โดยได้มีพระราชดำริให้โครงการเขื่อนป่าสักชลสิทธิ์อันเนื่องมาจากพระราชดำริ สามารถกักเก็บน้ำได้ภายใน ๕ ปี (ภายในปี พ.ศ. ๒๕๔๒) และยังทรงติดตามการดำเนินงานอย่างต่อเนื่องเสมอมา

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร เสด็จพระราชดำเนินไปทรงวางศิลาฤกษ์ เขื่อนขุนด่านปราการชล จังหวัดนครนายก เมื่อวันที่ ๒ มิถุนายน ๒๕๔๔

โครงการเขื่อนขุนด่านปราการชลอันเนื่องมาจากพระราชดำริ

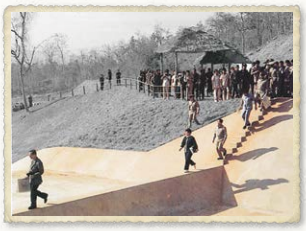
ขั้นตอนการวางโครงการ

เมื่อวันที่ ๔ ธันวาคม พ.ศ.๒๕๓๖ พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร ได้พระราชทานพระราชดำริให้กรมชลประทานพิจารณาวางโครงการ และก่อสร้างเขื่อนคลองท่าด่านที่บ้านท่าด่าน ตำบลหินตั้ง อำเภอเมืองนครนายก จังหวัดนครนายก ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของโครงการพัฒนาลุ่มน้ำนครนายก เพื่อให้ราษฎรทางตอนล่างของเขื่อนจากที่เคยอาศัยเพียงน้ำฝนทำการเพาะปลูกและปลูกบนสภาพดินที่ไม่สมบูรณ์ ได้มีน้ำใช้ทำการเกษตร อุปโภคบริโภค อุตสาหกรรม แก้ไขปัญหาดินเปรี้ยวและเพื่อบรรเทาอุทกภัยที่มักจะเกิดขึ้นในพื้นที่จังหวัดนครนายกเป็นประจำทุกปี

รัฐบาลในขณะนั้นได้มอบหมายให้กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ โดยกรมชลประทานรับสนองพระราชดำริในการดำเนินงานก่อสร้างเขื่อนคลองท่าด่าน ได้เริ่มต้นงานก่อสร้างเมื่อวันที่ ๖ พฤษภาคม พ.ศ.๒๕๔๒ และพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร ได้เสด็จฯ พร้อมด้วยสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ไปทรงวางศิลาฤกษ์ เมื่อวันที่ ๒ มิถุนายน พ.ศ.๒๕๔๔ การก่อสร้างเขื่อนคลองท่าด่านได้แล้วเสร็จในเดือนธันวาคม พ.ศ.๒๕๔๗ รวมระยะเวลาการก่อสร้างทั้งสิ้น ๕ ปี สำหรับการเก็บกักน้ำในอ่างเก็บน้ำเขื่อนคลองท่าด่าน ได้เริ่มในช่วงฤดูฝนของปี พ.ศ.๒๕๔๘ พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร ได้พระราชทานนามเขื่อนคลองท่าด่านว่า “เขื่อนขุนด่านปราการชล” อันมีความหมายว่า เขื่อนขุนด่าน ซึ่งเป็นกำแพงน้ำ เมื่อวันที่ ๕ มิถุนายน พ.ศ.๒๕๔๙

การก่อสร้างเขื่อนขุนด่านปราการชลอันเนื่องมาจากพระราชดำริเริ่มต้นการศึกษาความเหมาะสม และผลกระทบสิ่งแวดล้อมก่อนการก่อสร้างอย่างจริงจังและละเอียดรอบคอบในทุกมิติ ทั้งสภาพภูมิประเทศ สภาพทางอุทกวิทยา และระบบนิเวศในพื้นที่โดยรอบเป็นสำคัญ รวมทั้งการวางแนวทางการแก้ไข

"เขื่อนขุนด่านปราการชล" มีความหมายว่า เขื่อนขุนด่าน ซึ่งเป็นกำแพงน้ำ

พระบาทสมเด็จพระปรมินทร
มหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร
ได้พระราชทานนามเขื่อนคลองท่าด่านว่า
"เขื่อนขุนด่านปราการชล"
เมื่อวันที่ ๕ มิถุนายน พ.ศ.๒๕๔๙

ผลกระทบดังกล่าว การจ่ายค่าทดแทนที่ดินและทรัพย์สิน จากนั้น จึงได้ดำเนินงานก่อสร้างตัวเขื่อนและอาคารประกอบ โดยใช้เทคโนโลยีและวัสดุที่เหมาะสมกับสภาพพื้นที่และการใช้งาน ภายหลังการก่อสร้างแล้วเสร็จ ยังต้องมีการดูแลบำรุงรักษาอย่างสม่ำเสมอและถูกต้องตามหลักวิชาการ เพื่อความมั่นใจในความมั่นคงแข็งแรงและความปลอดภัยของเขื่อนเป็นสำคัญ และจะต้องมีระบบการบริหารจัดการน้ำที่ดีมีประสิทธิภาพ เพื่อให้การใช้น้ำทุกกิจกรรมเกิดประโยชน์สูงสุด นอกจากนี้ ยังมีการศึกษาผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นต่อสิ่งแวดล้อมเพื่อประโยชน์ในการวางแผนอพยพโยกย้ายถิ่นฐานของชุมชนและสัตว์ป่าที่อาศัยอยู่ในพื้นที่เดิม

ขั้นตอนการขออนุมัติเปิดโครงการ

ภายหลังจากมีมติคณะรัฐมนตรีให้ดำเนินการก่อสร้างเขื่อนคลองท่าด่านอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ในวันที่ ๑๓ กุมภาพันธ์ พ.ศ.๒๕๓๙ ได้มีคำสั่งสำนักนายกรัฐมนตรีที่๕๕/๒๕๔๐ลงวันที่๔กุมภาพันธ์ พ.ศ.๒๕๔๐ เรื่อง แต่งตั้งคณะกรรมการบริหารเขื่อนคลองท่าด่านอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ทำหน้าที่ควบคุม กำกับ ดูแล ให้คำปรึกษา และแนะนำในการดำเนินงานด้านต่างๆ โดยมีการแต่งตั้งคณะอนุกรรมการรวม ๔ คณะ

ขั้นตอนการจัดหาที่ดิน

ที่ดินในพื้นที่โครงการก่อสร้างเขื่อนขุนด่านปราการชลอันเนื่องมาจากพระราชดำริมีจำนวน ๔๙๐ แปลง เนื้อที่ ๓,๐๓๐ ไร่ ๑ งาน ๕๘ ตารางวา แต่เนื่องจากรัฐบาลไม่สามารถจัดหาที่ดินมาเพื่อจัดแปลงอพยพให้กับราษฎรได้ คณะรัฐมนตรีจึงได้มีมติเมื่อวันที่ ๓๐

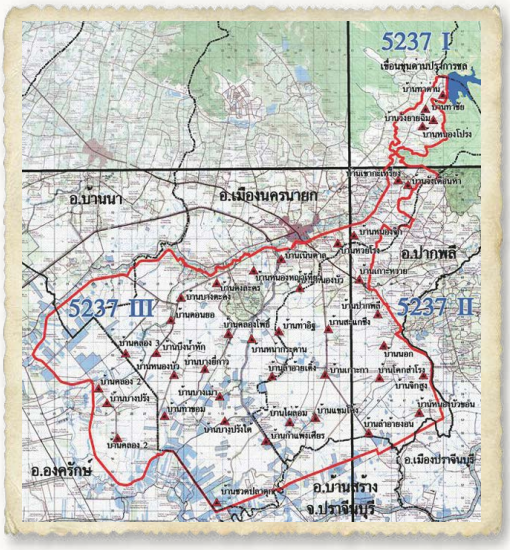
อ่างเก็บน้ำเป็นแหล่งเพาะพันธุ์ปลาและแหล่งประมงขนาดใหญ่ ได้แก่ ปลาน้ำจืดและกุ้งก้ามกราม ซึ่งให้ผลผลิตประมาณ ๕๘ ตันต่อปี

พฤศจิกายน พ.ศ.๒๕๔๒ อนุมัติให้จ่ายเงินชดเชยเป็นกรณีพิเศษแทนการจัดแปลงอพยพให้กับราษฎรผู้มีสิทธิ จำนวน ๒๓๖ ครอบครัว เป็นเงิน ๕๗.๔๗ ล้านบาท ส่วนราษฎรที่มีบ้านเรือน แต่ไม่มีที่ดินทำกินเป็นของตนเอง และได้รับผลกระทบจากโครงการฯ จำนวน ๒๗ ครอบครัว ซึ่งไม่มีสิทธิได้รับค่าชดเชยการอพยพ จังหวัดนครนายก ร่วมกับกรมชลประทาน ได้ติดต่อวัดนางรอง ขอให้ราษฎรทั้ง ๑๗ ครอบครัว เช่าที่ดินครอบครัวละ ๒๐๐ ตารางวา สำหรับอยู่อาศัย ให้บริเวณบ้านท่าชัย หมู่ที่ ๔ ตำบลหินตั้ง อำเภอเมือง จังหวัดนครนายก โดยส่วนราชการติดตั้งระบบไฟฟ้า และมอบวัสดุสร้างบ้านบางส่วนให้ รวมทั้งส่งเสริมให้ทำอาชีพเกษตรผสมผสาน ทดแทนอาชีพเดิมที่เก็บของป่าบนภูเขามาขายซึ่งเป็นอาชีพที่ผิดกฎหมาย

กรมชลประทานได้ขออนุญาตสร้างเขื่อนขุนด่านปราการชลอันเนื่องมาจากพระราชดำริในพื้นที่อุทยานแห่งชาติต่อกรมป่าไม้ (ปัจจุบันกรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่าและพันธุ์พืช) คณะกรรมการอุทยานแห่งชาติจึงได้มีมติให้เพิกถอนพื้นที่อุทยานแห่งชาติเขาใหญ่เนื้อที่ไม่เกิน ๑,๙๓๙ ไร่ และคณะรัฐมนตรีมีมติเมื่อวันที่ ๓ มีนาคม พ.ศ.๒๕๔๑ เห็นชอบและมีมติให้กรมชลประทานใช้พื้นที่ดังกล่าวในการก่อสร้างเขื่อน หลังจากที่การก่อสร้างเขื่อนขุนด่านปราการชลอันเนื่องมาจากพระราชดำริแล้วเสร็จในปี พ.ศ.๒๕๔๗ กรมชลประทานได้มีหนังสือลงวันที่ ๑๑ มกราคม พ.ศ.๒๕๕๑ ส่งมอบคืนพื้นที่อุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ให้กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช เนื้อที่ ๑,๐๔๒ ไร่ ๑ งาน ๘๘ ตารางวา เพื่อกำหนดให้เป็นอุทยานแห่งชาติต่อไป ทั้งนี้ กรมชลประทานได้กันพื้นที่ ๘๘๒ ไร่ ๓ งาน ๘๕ ตารางวา ที่เป็นบริเวณหัวงานเขื่อน บริเวณอาคารรับเสด็จ และบริเวณหน้าเขื่อน

แผนที่แสดงที่ตั้งและขอบเขตโครงการ
เขื่อนขุนด่านปราการชล อันเนื่องมาจากพระราชดำริ
จังหวัดนครนายก

ระยะทางประมาณ ๑ กิโลเมตรไว้เพื่อเป็นสถานที่ในการตรวจสอบความปลอดภัยเขื่อน การดูแลรักษาและการบริหารจัดการน้ำ

ขั้นตอนการก่อสร้าง

เขื่อนขุนด่านปราการชลอันเนื่องมาจากพระราชดำริ มีความยาวสันเขื่อน ๒,๕๙๔ เมตร หรือเกือบ ๓ กิโลเมตร ตัวเขื่อนมีความสูง ๙๓ เมตร และมีปริมาณน้ำเก็บกัก ๒๒๔ ล้านลูกบาศก์เมตร ลักษณะของเขื่อนเป็นคอนกรีตบดอัดหรือ RCC Dam (Roller Compacted Concrete Dam) ซึ่งเป็นการผสมผสานเทคโนโลยีการก่อสร้าง ๒ รูปแบบ ระหว่างเทคโนโลยีการก่อสร้างเขื่อนดินและเทคโนโลยีการก่อสร้างเขื่อนคอนกรีต กรรมวิธีการก่อสร้างคือ การใช้คอนกรีตที่ใช้น้ำน้อยเป็นวัสดุหลักในการก่อสร้าง ในขณะที่ใช้วิธีการบดอัดแน่นเป็นชั้นๆ ซึ่งเป็นวิธีการก่อสร้างเช่นเดียวกับวิธีการก่อสร้างเขื่อนดิน ทำให้การก่อสร้างรวดเร็วใช้เวลาน้อยกว่าการเทคอนกรีตธรรมดาถึง ๑๐ เท่า ความโดดเด่นของเขื่อนแห่งนี้ เป็นเขื่อนคอนกรีตบดอัด (RCC Dam) ที่ยาวที่สุดในโลกในขณะนั้น (พ.ศ.๒๕๔๙) ที่สำคัญคือ ในการก่อสร้างเขื่อนได้มีการนำเถ้าลอยลิกไนต์จากโรงไฟฟ้าถ่านหินลิกไนต์แม่เมาะ จังหวัดลำปาง มาใช้ เป็นการนำวัสดุเหลือทิ้งที่มีความแข็งแกร่งทำให้ตัวเขื่อนมีความแข็งแรง และทนทานมาก

กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับโครงการ
กับโครงการเขื่อนขุนด่านปราการชลอันเนื่องมาจากพระราชดำริ

กฎหมายที่เกี่ยวข้องและสนับสนุนการดำเนินโครงการ มีดังนี้

พระราชบัญญัติ การชลประทานหลวง พุทธศักราช ๒๔๘๕

พระราชบัญญัติการชลประทานหลวง พุทธศักราช ๒๔๘๕ พระราชบัญญัติว่าด้วยการเวนคืนอสังหาริมทรัพย์ พ.ศ.๒๕๓๐ ประกาศคณะรักษาความสงบเรียบร้อยแห่งชาติ (รสช.) ฉบับที่ ๔๔ ลงวันที่ ๒๔ กุมภาพันธ์ พ.ศ.๒๕๓๔ เรื่อง การแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายว่าด้วยการเวนคืนอสังหาริมทรัพย์ และพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ.๒๕๓๕ ซึ่งได้นำเสนอไว้ในหัวข้อกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับโครงการเขื่อนป่าสักชลสิทธิ์อันเนื่องมาจากพระราชดำริในตอนต้นแล้ว

ผลสัมฤทธิ์ของโครงการ

เขื่อนขุนด่านปราการชลอันเนื่องมาจากพระราชดำริ เป็นเขื่อนคอนกรีตบดอัดที่ใหญ่ที่สุดในประเทศไทย มีความสูง ๙๓ เมตร ยาว ๒,๕๙๔ เมตร ระดับสันเขื่อน + ๑๑๒ เมตร ที่ระดับน้ำทะเลปานกลาง พื้นที่ผิวอ่าง ๓,๐๘๗ ไร่ สามารถเก็บกักน้ำได้ ๒๒๔ ล้านลูกบาศก์เมตร เริ่มเก็บกักน้ำตั้งแต่เดือนตุลาคม พ.ศ.๒๕๔๗ ทำหน้าที่เป็นแหล่งน้ำขนาดใหญ่ พร้อมด้วยระบบชลประทานที่มีประสิทธิภาพสูง สามารถกักเก็บน้ำและจัดสรรน้ำเพื่อดำเนินกิจกรรมทุกประเภทในลุ่มน้ำนครนายกและพื้นที่ใกล้เคียง

เขื่อนขุนด่านปราการชลอันเนื่องมาจากพระราชดำริ มีพื้นที่รับประโยชน์ของโครงการ รวมทั้งสิ้น ๑๘๕,๐๐๐ ไร่ แยกเป็น (๑) พื้นที่การเกษตรโครงการส่งน้ำและบำรุงรักษานครนายก ๑๖๕,๐๐๐ ไร่ ในฤดูฝน และพื้นที่ ๔๒,๐๐๐ ไร่ ในฤดูแล้ง (๒) พื้นที่การเกษตรโครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาท่าด่าน จำนวน ๒๐,๐๐๐ ไร่ โดยมีแผนการปลูกพืช ได้แก่ ข้าว ไม้ผล เช่น ส้มโอ มะปราง มังคุด มะม่วง มะยงชิด ฯลฯ และพืชไร่พืชผัก เช่น ข้าวโพดหวาน บวบ พริก คะน้า ฯลฯ (มีการปลูกซ้ำในพื้นที่) อีกทั้งยังช่วยบรรเทาอุทกภัยในพื้นที่สองฝั่งแม่น้ำนครนายก โดยลดความเสียหายได้ร้อยละ ๓๕ หรือคิดเป็นมูลค่าประมาณ ๓๐ ล้านบาทต่อปี ยังผลให้สภาพเศรษฐกิจและสังคมของประชาชนในพื้นที่ได้รับการฟื้นฟูให้ดีขึ้น ตามลำดับ

เขื่อนขุนด่านปราการชลอันเนื่องมาจากพระราชดำริ มีระบบการบริหารจัดการน้ำในเขื่อน ทำให้มีน้ำเพียงพอตลอดทั้งฤดูกาล และสามารถจัดสรรน้ำได้อย่างเป็นระบบ ช่วยบรรเทาปัญหาภัยแล้ง ซึ่งทำให้การทำนาปีทำได้ตามแผนการปลูกพืชที่วางไว้และสามารถปรับเปลี่ยนพื้นที่นาหว่านให้เป็นนาดำหรือนาหว่านน้ำตม ส่งผลให้พื้นที่เพาะปลูกโดยรวมเพิ่มขึ้นกว่าแสนไร่ และได้ผลผลิตดีขึ้น ทำให้ประชาชนที่อาศัยในเขตเมืองนครนายกและเขตส่งน้ำของโครงการเขื่อนขุนด่านปราการชลอันเนื่องมาจากพระราชดำริ มีน้ำอุปโภค–บริโภค รวมถึงน้ำใช้สำหรับภาคอุตสาหกรรมด้วย

การมีน้ำเพิ่มมากขึ้น ก่อให้เกิดความหลากหลายในการทำการเกษตร และสร้างอาชีพประมงให้แก่ชาวบ้าน เนื่องจากอ่างเก็บน้ำเป็นแหล่งเพาะพันธุ์ปลาและแหล่งประมงขนาดใหญ่ ได้แก่ ปลานิลจิตและกุ้งก้ามกราม ซึ่งให้ผลผลิตประมาณ ๕๘ ตันต่อปี ช่วยลดรายจ่ายและเพิ่มรายได้ให้ครัวเรือนในโครงการ รวมถึงการพัฒนาส่งเสริมอาชีพทั้งในภาคเกษตรและนอกภาคเกษตร การพัฒนาและอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และพัฒนาคุณภาพชีวิต การพัฒนาแหล่งประมง และการพัฒนาปศุสัตว์ ช่วยลดรายจ่ายให้ครัวเรือนได้

ปริมาณน้ำที่ส่งจากเขื่อนขุนด่านปราการชลอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ช่วยรักษาระดับน้ำใต้ดินและให้ความชุ่มชื้นกับดิน รวมทั้งแก้ไขปัญหาดินเปรี้ยวได้ไม่น้อยกว่า ๑๐๐,๐๐๐ ไร่ โดยมีปริมาณน้ำช่วยในการชำระล้างดินเปรี้ยว ทำให้ดินมีความชุ่มชื้นสูงขึ้น สารประกอบไพไรท์ในดินไม่สัมผัสอากาศและไม่เกิดกรดกำมะถัน ทำให้สามารถปรับปรุงบำรุงดินเพื่อลดความเป็นกรดได้สะดวกขึ้น และเพิ่มความอุดมสมบูรณ์ โดยใช้ปุ๋ยพืชสด ให้ทำการเพาะปลูกได้ ช่วยรักษาระบบนิเวศในลำน้ำนครนายกและผลักดันน้ำเค็มในช่วงเดือนมกราคมถึงเดือนเมษายนประมาณ ๒ ล้านลูกบาศก์เมตรต่อปี

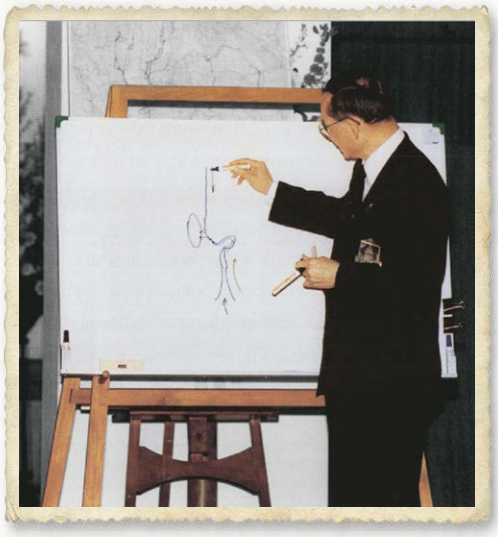
โดยมีแผนการระบายน้ำประมาณ ๒๐ ล้านลูกบาศก์เมตร เพื่อช่วยเหลือการเกษตรในพื้นที่ชลประทานสองฝั่งแม่น้ำนครนายกและประมาณ ๔๐ ล้านลูกบาศก์เมตร เพื่อช่วยบรรเทาปัญหาภัยแล้ง รักษาระบบนิเวศและผลักดันน้ำเค็มน้ำเสียที่รุกเข้ามาทางแม่น้ำปราจีนบุรี ให้ไหลกลับไปแม่น้ำบางปะกงและลงทะเลที่จังหวัดฉะเชิงเทรา

การระบายน้ำของเขื่อนขุนด่านปราการชล อันเนื่องมาจากพระราชดำริ ลงลำน้ำเดิมในปริมาณน้ำประมาณปีละ ๑ ล้านลูกบาศก์เมตร ส่งผลประโยชน์ทางอ้อมต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยนักท่องเที่ยวสามารถล่องแก่งได้ตลอดปี (เดิมล่องแก่งได้ ๔–๕ เดือน) อีกทั้งภูมิทัศน์บริเวณเขื่อนขุนด่านปราการชลได้กลายเป็นแหล่งท่องเที่ยวและสถานที่พักผ่อนหย่อนใจ ส่งผลดีต่อการท่องเที่ยว ทั้งที่พัก ร้านอาหาร และผู้ประกอบการด้านการท่องเที่ยว และช่วยให้ประชาชนในพื้นที่มีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น

จากการสัมภาษณ์ นายปราโมทย์ ไม้กลัด อดีตอธิบดีกรมชลประทาน เมื่อวันที่ ๒๙ กรกฎาคม พ.ศ.๒๕๕๙ และนายสุเทพ น้อยไพโรจน์ อธิบดีกรมชลประทาน เมื่อวันที่ ๘ สิงหาคม พ.ศ.๒๕๕๙ พบว่า โครงการเขื่อนขุนด่านปราการชลอันเนื่องมาจากพระราชดำริ เป็นโครงการที่มีความซับซ้อนทางด้านวิศวกรรมในการก่อสร้างเป็นเขื่อนคอนกรีตบดอัดแน่นขนาดใหญ่และยาวมากแห่งหนึ่งในโลก เนื่องจากพื้นที่บริเวณที่จะสร้างเขื่อนมีดินน้อย จึงต้องใช้คอนกรีตบดอัดแน่น ซึ่งได้จากขี้เถ้าลิกไนต์ และเป็นโครงการที่ประสบความสำเร็จและบรรลุเป้าหมายในการแก้ปัญหาอุทกภัย ภัยแล้ง และดินเปรี้ยวบริเวณพื้นที่จังหวัดนครนายกและบางประกงได้อย่างดียิ่ง

ปัจจัยสู่ความสำเร็จนั้น พบว่า พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร ได้ทรงกำหนดบริเวณการสร้างเขื่อนได้เหมาะสมกับสภาพพื้นที่ที่อยู่ท้ายอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ ทำให้การศึกษาวิเคราะห์โครงการเขื่อนขุนด่านปราการชลอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ไม่ยุ่งยาก ค่าใช้จ่ายในการก่อสร้างไม่สูง และสามารถแก้ปัญหาได้ทั้งอุทกภัยและภัยแล้ง ทำให้ลุ่มน้ำนครนายกไม่ประสบปัญหาน้ำท่วมและน้ำแล้งอีกเลย มีผลตอบแทนคุ้มค่าอย่างมากในทุกด้าน

พระบาทสมเด็จพระปรมินทร
มหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร
ได้ทรงกำหนดบริเวณการสร้างเขื่อน
ได้เหมาะสมกับสภาพพื้นที่
ที่อยู่ท้ายอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่
ทำให้การศึกษาวิเคราะห์โครงการ
เขื่อนขุนด่านปราการชลอันเนื่องมาจาก
พระราชดำริ ไม่ยุ่งยาก ค่าใช้จ่าย
ในการก่อสร้างไม่สูง และสามารถ
แก้ปัญหาได้ทั้งอุทกภัยและภัยแล้ง
ทำให้ลุ่มน้ำนครนายกไม่ประสบปัญหา
น้ำท่วมและน้ำแล้งอีกเลย
มีผลตอบแทนคุ้มค่าอย่างมาก
ในทุกด้าน

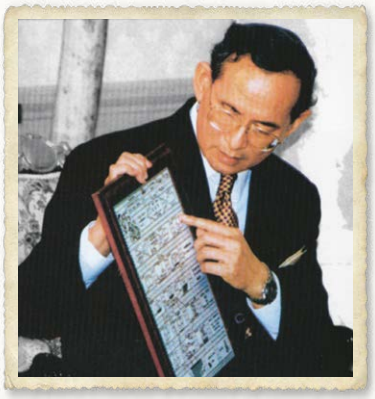
โครงการฝนหลวง

พระราชบันทึก “The Rainmaking Story” พระราชทานผ่านกองงานส่วนพระองค์แก่ นายเมธา รัชตะปีติ เมื่อวันที่ ๓๐ เมษายน พ.ศ.๒๕๔๓ ได้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับที่มาและจุดเริ่มต้นโครงการฝนหลวง ดังนี้

ระหว่างวันที่ ๒ ถึงวันที่ ๒๐ พฤศจิกายน พ.ศ.๒๔๙๘ ได้เสด็จฯ ไปทรงเยี่ยม ๑๕ จังหวัดของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ในวันจันทร์ที่ ๑๔ พฤศจิกายน พ.ศ.๒๔๙๘ เสด็จฯ โดยรถยนต์ (เดลาเฮย์ ซีดาน สีเขียว) จากนครพนมไปกาฬสินธุ์ ผ่านสกลนครและเทือกเขาภูพาน ทรงหยุดอย่างเป็นทางการที่ทางแยกอำเภอกุฉินารายณ์และสหัสขันธ์ ณ ที่นั้นทรงสอบถามราษฎรเกี่ยวกับผลผลิตข้าว ทรงคิดว่าต้องเสียหายเพราะความแห้งแล้ง แต่ต้องทรงประหลาดพระราชหฤทัยที่ราษฎรเหล่านั้นกราบบังคมทูลว่า เดือดร้อนเสียหายจากน้ำท่วม ทรงเห็นว่าเป็นการแปลก เพราะพื้นที่โดยรอบดูคล้ายทะเลทรายที่มีฝุ่นฟุ้งกระจายทั่วไป แท้ที่จริงแล้วราษฎรเหล่านั้นมีทั้งน้ำท่วมและฝนแล้ง นั่นคือ ทำไมประชาชนของภาคตะวันออกเฉียงเหนือจึงยากจนนัก

ปัญหาหนึ่งที่ยังคงดำรงอยู่ คือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือทั้งภาคมีชื่อเสียงว่าเป็นภาคที่แห้งแล้ง ขณะนั้นทรงแหงนพระพักตร์ขึ้นทอดพระเนตรท้องฟ้า และทรงพบว่ามีเมฆจำนวนมาก แต่เมฆเหล่านั้นถูกพัดผ่านพื้นที่แห้งแล้งไป วิธีแก้อยู่ที่ว่าจะทำอย่างไรที่จะทำให้เมฆเหล่านั้นรวมตัวตกลงมาเป็นฝน ในท้องถิ่นนั้น ทรงบันทึกไว้ว่า ความคิดนั้นเป็นจุดเริ่มต้นของโครงการฝนเทียม (ปัจจุบันเรียกอย่างเป็นทางราชการตามมติคณะรัฐมนตรีว่า โครงการฝนหลวง มาตั้งแต่ พ.ศ.๒๕๑๗) ซึ่งประสบความสำเร็จไม่นานในภายหลัง

"ฝนหลวง" กำเนิดขึ้นจากพระราชดำริ โดยประยุกต์จากผลการวิจัยค้นคว้าทางวิชาการด้านทำฝนเทียมของประเทศต่าง ๆ

การปฏิบัติการทดลองจริงในท้องฟ้า เริ่มต้นเป็นครั้งแรกเมื่อวันที่ ๑๙ ถึงวันที่ ๒๐ กรกฎาคม พ.ศ.๒๕๑๒ ณ สนามบินหนองตะกู วนอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ อำเภอปากช่องเขาใหญ่ จังหวัดนครราชสีมา

ตราฝนหลวงพิเศษ

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร มิเพียงแต่ทรงเกิดประกายความคิดขึ้นมาเท่านั้น แต่ทรงขยายผลเพื่อให้เกิดความเป็นไปได้ในทางปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรม เมื่อเสด็จฯ กลับถึงกรุงเทพมหานคร ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ ม.ร.ว.เทพฤทธิ์ เทวกุล ซึ่งเป็นวิศวกรประดิษฐ์ควายเหล็ก ที่มีชื่อเสียงเข้าเฝ้าฯ และพระราชทานแนวความคิดนี้แก่ ม.ร.ว.เทพฤทธิ์ เทวกุล ม.ร.ว.เทพฤทธิ์ เทวกุล ได้กราบบังคมทูลสัญญาว่าจะศึกษาปัญหาดังกล่าวโดยเร็ว ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ ฯพณฯ ม.ล.เดช สนิทวงศ์ องคมนตรี อัญเชิญเอกสารที่ทรงศึกษาทบทวนแล้วมาพระราชทานแก่ ม.ร.ว.เทพฤทธิ์ เทวกุล ได้ศึกษาทบทวนและทำความเข้าใจกับเอกสารพระราชทานควบคู่กันไปด้วย

หลายปีต่อมา ม.ร.ว.เทพฤทธิ์ เทวกุล ได้กลับมากราบบังคมทูลพร้อมกับความคิดเริ่มแรกและความเป็นไปได้ที่จะเริ่มต้นการค้นคว้าทดลอง การประดิษฐ์คิดค้นและการปฏิบัติการค้นคว้าทดลองจริงในท้องฟ้า โดยกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ซึ่งมีดร.แสวง กุลทองคำ ปลัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ และ ม.จ.จักรพันธุ์ เพ็ญศิริ จักรพันธ์ อธิบดีกรมการข้าวในขณะนั้น รับใส่เกล้าฯ สนองพระราชประสงค์ การปฏิบัติการทดลองจริงในท้องฟ้าจึงเริ่มต้นเป็นครั้งแรก เมื่อวันที่ ๑๙ ถึงวันที่ ๒๐ กรกฎาคม พ.ศ.๒๕๑๒ ณ สนามบินหนองตะกู วนอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ อำเภอปากช่องเขาใหญ่ จังหวัดนครราชสีมา

"ฝนหลวง" จึงกำเนิดขึ้นจากพระราชดำริ โดยประยุกต์จากผลการวิจัยค้นคว้าทางวิชาการด้านทำฝนเทียมของประเทศต่างๆ เช่น สหรัฐอเมริกา ออสเตรเลีย และอิสราเอล ภายใต้การพระราชทานข้อแนะนำจากพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร อย่างใกล้ชิด ต่อมามีการตั้ง

สำนักสิทธิบัตร กรมทรัพย์สินทางปัญญา แห่งประเทศไทยได้ทูลเกล้าฯ ถวายสิทธิบัตร "การดัดแปรสภาพอากาศให้เกิดฝน" เมื่อวันที่ ๒๙ พฤศจิกายน พ.ศ.๒๕๔๕

องค์การทรัพย์สินทางปัญญาโลกทูลเกล้าฯ ถวายรางวัลผู้นำโลกด้านทรัพย์สินทางปัญญา เมื่อวันที่ ๒๙ มกราคม พ.ศ.๒๕๕๐ ในฐานะที่ทรงเป็นนักประดิษฐ์คิดค้นและทรงมีบทบาทในการส่งเสริมการใช้ทรัพย์สินทางปัญญาเพื่อการพัฒนาชุมชนในชนบทของไทย

คณะรัฐมนตรีมีมติเมื่อวันที่ ๒๐ สิงหาคม พ.ศ.๒๕๔๕ เชิดชูและเทิดทูนพระเกียรติในฐานะ "พระบิดาแห่งฝนหลวง"

ส่วนราชการ "สำนักงานปฏิบัติการฝนหลวง" ขึ้นรับผิดชอบการปฏิบัติการฝนหลวงช่วยเหลือราษฎรในปี พ.ศ.๒๕๑๘ และได้ยกฐานะเป็น "สำนักฝนหลวงและการบินเกษตร" ในปี พ.ศ.๒๕๓๕ ต่อมาในปี พ.ศ.๒๕๕๖ ได้เปลี่ยนชื่อเป็น "กรมฝนหลวงและการบินเกษตร" และใช้ชื่อนี้มาจนถึงปัจจุบัน

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชบรมนาถบพิตร พระราชทานพระบรมราโชบายในการพัฒนาโครงการพระราชดำริ "ฝนหลวง" ไว้ ๓ ประการ คือ (๑) ทรงเน้นถึงความจำเป็นในด้านการพัฒนาและการดำเนินการปรับปรุงวิธีการทำฝนด้วยการออกแบบการปฏิบัติการ การติดตามและประเมินผลที่มีลักษณะเป็นกระบวนการทางวิทยาศาสตร์มากยิ่งขึ้น ตลอดจนการนำคอมพิวเตอร์มาใช้ในการศึกษารูปแบบของเมฆและการปฏิบัติการทำฝนให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ (๒) ทรงเน้นย้ำถึงบทบาทของการดัดแปรสภาพอากาศหรือการทำฝนว่าเป็นองค์ประกอบที่สำคัญอันหนึ่งในกระบวนการจัดการทรัพยากรแหล่งน้ำ เป็นการเพิ่มปริมาณน้ำให้แก่แหล่งเก็บกักน้ำต่างๆ การบรรเทาปัญหามลภาวะ และการเพิ่มปริมาณน้ำเพื่อการสาธารณูปโภค และ(๓) ทรงเน้นว่าความร่วมมือประสานงานอย่างเต็มที่ระหว่างหน่วยงานและส่วนราชการที่เกี่ยวข้องเท่านั้น ที่จะเป็นกุญแจสำคัญในอันที่จะทำให้บรรลุผลตามวัตถุประสงค์ของโครงการได้

หลังจากเทคโนโลยีฝนหลวงประสบความสำเร็จ พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชบรมนาถบพิตร ทรงประดิษฐ์แผนภาพประมวลขั้นตอนกรรมวิธีเทคโนโลยีฝนหลวง ทั้ง ๖ ขั้นตอน ไว้ใน ๑ หน้ากระดาษ พระราชทานแก่นักวิชาการและผู้เกี่ยวข้องใช้เป็นตำราฝนหลวงจนถึงปัจจุบัน และโปรดเกล้าฯ ให้ย่อส่วนแผนภาพดังกล่าวสำหรับพกพาติดตัวเพื่อเตือนความจำนักวิชาการ

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร ทรงได้รับการทูลเกล้าฯ ถวายรางวัลยอดเยี่ยม และประกาศนียบัตร ประกาศพระเกียรติคุณในพระอัจฉริยภาพ และพระปรีชาสามารถจากองค์กรนานาชาติ

พระบาทสมเด็จพระปรมินทร มหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร เป็นพระมหากษัตริย์ พระองค์แรกและพระองค์เดียว ที่ทรงได้รับพระราชสมัญญานาม "พระบิดาแห่งการประดิษฐ์โลก"

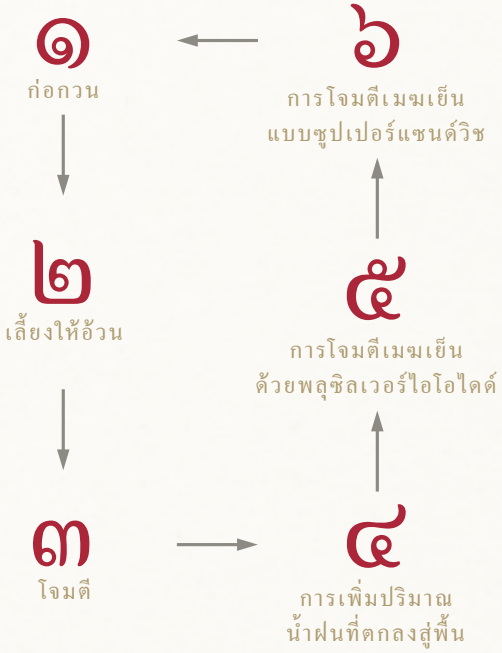
และนักบินฝนหลวงให้ปฏิบัติตามขั้นตอนกรรมวิธีอย่างครบถ้วนเทคโนโลยีการทำฝนหลวงนวัตกรรมใหม่ในพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร ทั้ง ๖ ขั้นตอน คือ

ขั้นตอนที่ ๑ ก่อกวน

เป็นการเร่งให้เมฆเกิดใหม่ก่อตัวเร็วขึ้น หรือเสริมเมฆเดิมที่ก่อตัวอยู่แล้วให้มีปริมาณมากขึ้นและเจริญเติบโต ด้วยการก่อกวนสภาวะสมดุลหรือสภาวะเสถียรของมวลอากาศ

ขั้นตอนที่ ๒ เลี้ยงให้อ้วน

เป็นการเร่งการเจริญเติบโตของเมฆเกิดใหม่และเมฆเดิมในขั้นตอนที่ ๑ ให้มีขนาดใหญ่ขึ้น (ทั้งฐานเมฆกว้างขึ้นและก่อยอดสูงขึ้น) และก่อให้เกิดเมฆใหม่เพิ่มขึ้น ขนาดของหยดน้ำเล็กๆ ในเมฆเจริญเติบโตใหญ่ขึ้นเป็นหยดเมฆมากและหนาแน่นขึ้น เร็วกว่าการปล่อยให้เป็นไปตามธรรมชาติ

ขั้นตอนที่ ๓ โจมตี

เมื่อกลุ่มเมฆในขั้นตอนที่ ๒ เคลื่อนตัวเข้าใกล้พื้นที่เป้าหมายหวังผลที่กำหนด เลือกกลุ่มเมฆที่เกาะกลุ่มกันหนาแน่นมากที่สุดที่อยู่เหนือลมของพื้นที่เป้าหมายทำการโจมตีหรือบังคับให้ฝนตกลงสู่พื้นที่เป้าหมายหวังผล โดยการโจมตีด้วย “เทคนิคแซนด์วิช” จุดมุ่งหมายของขั้นตอนนี้เพื่อตอบสนองความต้องการใน ๒ ประเด็น คือ เพื่อเพิ่มปริมาณฝนตกให้กับพื้นที่ และเพื่อให้เกิดการกระจายการตกของฝน

ขั้นตอนที่ ๔ การเพิ่มปริมาณน้ำฝนที่ตกลงสู่พื้น

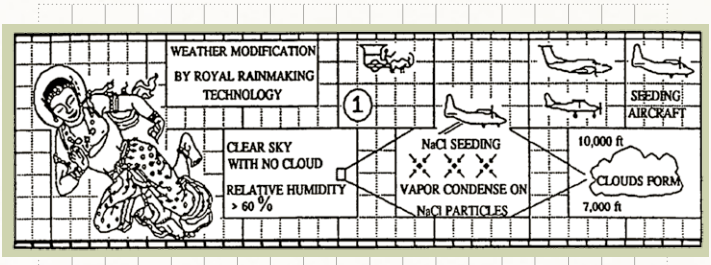
เป็นการคงขั้นตอนที่ ๓ ไว้ และเพิ่มปริมาณน้ำฝนที่จะตกลงสู่พื้นดิน นอกจากนี้ ยังช่วยเพิ่มเวลาฝนตกโดยทำให้มวลอากาศใต้ฐานเมฆเย็นลง หยุดการลอยตัวขึ้น เพิ่มกระแสอากาศไหลลง เพิ่มความชื้นสัมพัทธ์และลดการระเหยของหยดฝน ขั้นตอนนี้จะทำเมื่อเมฆที่ได้ตามขั้นตอนที่ ๓ เคลื่อนตัวตามทิศทางลมไปปกคลุมพื้นที่เป้าหมาย

ขั้นตอนที่ ๕ การโจมตีเมฆเย็นด้วยพลุซิลเวอร์ไอโอไดด์

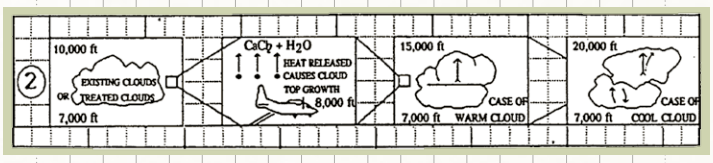
เป็นการโจมตีเมฆที่เกิดขึ้นในขั้นตอนที่ ๒ เมื่อเคลื่อนที่ตามทิศทางลมไปใกล้บริเวณเป้าหมาย และยอดเมฆสูงเกินระดับเยือกแข็ง หรือประมาณ ๒๐,๐๐๐ ฟุต มีการเจริญเติบโตดี รูปทรงของเมฆมีความชัดเจน ในขั้นตอนนี้จะทำการยิงพลุซิลเวอร์ไอโอไดด์เข้าที่ยอดเมฆไปกระตุ้นให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในก้อนเมฆ

ขั้นตอนที่ ๖ การโจมตีเมฆเย็นแบบซูปเปอร์แซนด์วิช

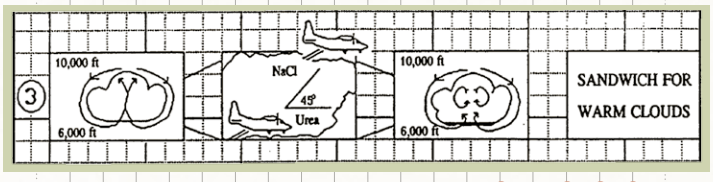
เป็นการโจมตีเมฆที่เกิดขึ้นในขั้นตอนที่ ๒ เมื่อเคลื่อนที่ตามทิศทางลมไปใกล้บริเวณเป้าหมาย และยอดเมฆสูงเกินระดับเยือกแข็ง หรือประมาณ ๒๐,๐๐๐ ฟุต มีการเจริญเติบโตดี รูปทรงของเมฆมีความชัดเจน การปฏิบัติการในขั้นตอนนี้เป็นการใช้ปฏิบัติการขั้นตอนที่ ๓ ขั้นตอนที่ ๔ และขั้นตอนที่ ๕ ร่วมกัน เป็นการรวมเทคนิคการโจมตีทั้งเมฆอุ่นและเมฆเย็นเข้าด้วยกัน และปฏิบัติการในขั้นตอนเหล่านี้ไปพร้อมๆ กัน ทำให้มีระยะเวลาและปริมาณฝนตกในพื้นที่เป้าหมายมากและยาวนาน

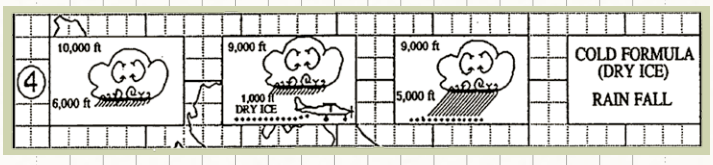
ขั้นตอนที่ ๑ ก่อกวน
เพื่อเร่งให้เมฆเกิดใหม่
ก่อตัวเร็วขึ้น

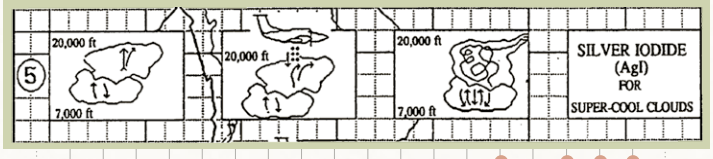
ขั้นตอนที่ ๒ เร่งการเจริญเติบโต
ของเมฆเกิดใหม่และเมฆเดิม
ให้ใหญ่ขึ้น

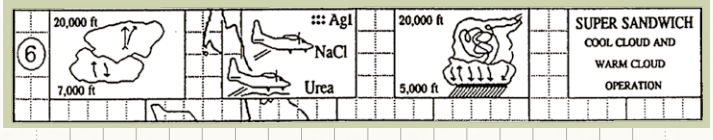
ขั้นตอนที่ ๓ โจมตีด้วย
"เทคนิคแซนด์วิช" เพื่อเพิ่ม
ปริมาณฝนตกให้กับพื้นที่
และเพื่อให้เกิดการกระจาย
การตกของฝน

ขั้นตอนที่ ๔ เพิ่มปริมาณน้ำฝน
ที่ตกลงสู่พื้น เพิ่มเวลาฝนตก
หยุดการลอยตัวขึ้น เพิ่มกระแส
อากาศไหลลง เพิ่มความชื้นสัมพัทธ์
และลดการระเหยของหยดฝน

ขั้นตอนที่ ๕ โจมตีเมฆเย็น
ด้วยพลุซิลเวอร์ไอโอไดด์ กระตุ้น
ให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในก้อนเมฆ

ขั้นตอนที่ ๖ โจมตีเมฆเย็น
แบบซูปเปอร์แซนด์วิช
ทำให้มีระยะเวลาและปริมาณฝนตก
ในพื้นที่เป้าหมายมากและยาวนาน

กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับโครงการ
โครงการฝนหลวง

กฎหมายที่เกี่ยวข้องและสนับสนุนการดำเนินโครงการ มีดังนี้

๑. พระราชบัญญัติปรับปรุงกระทรวง ทบวงกรม (ฉบับที่ ๑๐) พ.ศ.๒๕๕๖

พระราชบัญญัติปรับปรุงกระทรวง ทบวง กรม (ฉบับที่ ๑๐) พ.ศ.๒๕๕๖ ยกฐานะสำนักฝนหลวงและการบินเกษตร สังกัดสำนักงานปลัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ให้เป็นกรมฝนหลวงและการบินเกษตร สังกัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ โดยมีการแบ่งส่วนราชการซึ่งเป็นไปตามกฎกระทรวงแบ่งส่วนราชการกรมฝนหลวงและการบินเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ พ.ศ.๒๕๕๖ กฎกระทรวงแบ่งส่วนราชการสำนักงานปลัดกระทรวง กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ (ฉบับที่ ๓) พ.ศ.๒๕๕๖ และกฎกระทรวงว่าด้วยกลุ่มภารกิจ (ฉบับที่ ๘) พ.ศ.๒๕๕๖ ซึ่งได้ประกาศในราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๑๓๐ ตอนที่ ๔๐ ก วันที่ ๙ พฤษภาคม พ.ศ.๒๕๕๖

๒. พระราชกฤษฎีกาแบ่งส่วนราชการสำนักงานปลัดกระทรวง กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ พ.ศ.๒๕๑๘

พระราชกฤษฎีกาแบ่งส่วนราชการสำนักงานปลัดกระทรวง กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ พ.ศ.๒๕๑๘ ก่อตั้งสำนักงานปฏิบัติการฝนหลวงขึ้นในสำนักงานปลัดกระทรวง กระทรวงเกษตรและสหกรณ์

๓. พระราชกฤษฎีกาแบ่งส่วนราชการสำนักงานปลัดกระทรวง กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ.๒๕๓๕

พระราชกฤษฎีกาแบ่งส่วนราชการสำนักงานปลัดกระทรวง กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ.๒๕๓๕ ยกฐานะเป็นสำนักฝนหลวงและการบินเกษตร สังกัดสำนักงานปลัดกระทรวง กระทรวงเกษตรและสหกรณ์

ผลสัมฤทธิ์ของโครงการ

โครงการฝนหลวงช่วยแก้ไขปัญหาขาดแคลนน้ำในช่วงภาวะฝนแล้งหรือฝนทิ้งช่วงยาวนาน ซึ่งมีผลกระทบต่อแหล่งเกษตรกรรมที่กำลังให้ผลผลิต เช่น จังหวัดจันทบุรี เพชรบุรี ประจวบคีรีขันธ์ เป็นต้น และเพิ่มปริมาณน้ำให้กับพื้นที่ลุ่มรับน้ำของแม่น้ำสายต่างๆ ที่มีปริมาณน้ำต้นทุนลดน้อยลง เช่น แม่น้ำปิง วัง ยม น่าน เป็นต้น ช่วยเพิ่มปริมาณน้ำต้นทุนให้แก่อ่างและเขื่อนกักเก็บน้ำเพื่อการชลประทานและการผลิตกระแสไฟฟ้า เช่น ในปีที่เกิดวิกฤติขาดแคลนน้ำที่เขื่อนสิริกิติ์ จังหวัดอุตรดิตถ์ สามารถจัดเก็บน้ำจากฝนหลวงนับตั้งแต่วันที่ ๒๘ มกราคม พ.ศ.๒๕๓๖ ถึง ๒๘ ตุลาคม พ.ศ.๒๕๓๖ อันเป็นวันสุดท้ายของการปฏิบัติงานฝนหลวงในปีนั้นได้ถึง ๔,๒๐๔.๑๘ ล้านลูกบาศก์เมตร ในขณะที่ก่อนทำฝนหลวงมีน้ำเหลือเพียง ๓,๔๙๗.๗๙ ล้านลูกบาศก์เมตรเท่านั้น ช่วยพื้นที่เกษตรกรรมและป่าไม้ได้เฉลี่ยจำนวน ๒๑๖ ล้านไร่ต่อปี

ฝนหลวง ช่วยเรื่องการอุปโภค บริโภค ซึ่งภาวะความต้องการน้ำทั้งจากน้ำฝนและอ่างเก็บน้ำ ห้วย หนอง คลอง บึง เป็นความต้องการพื้นฐานของราษฎร การขาดแคลนน้ำกิน น้ำใช้ มีความรุนแรงมากในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เนื่องจากคุณสมบัติของดินในภูมิภาคนี้เป็นดินร่วนปนทรายไม่สามารถอุ้มซับน้ำได้ จึงไม่สามารถเก็บกักน้ำได้ดีเท่าที่ควร บรรเทาหมอกควันจากไฟป่าในภาคเหนือที่เกิดขึ้นเป็นประจำทุกปี และทำลายหรือยับยั้งความรุนแรงของพายุลูกเห็บที่มักเกิดขึ้นในช่วงฤดูร้อนของทุกปี ซึ่งเกิดถี่และรุนแรงขั้นวิกฤติ สร้างความเสียหายต่อชีวิตและทรัพย์สินของประชาชนมากขึ้นเรื่อยๆ เสริมสร้างเส้นทางคมนาคมทางน้ำ เมื่อการขาดปริมาณน้ำเกิดขึ้นก็ส่งผลมาถึงระดับน้ำในแม่น้ำลดต่ำลง บางแห่งตื้นเขินจนไม่สามารถสัญจรไปมาทางเรือได้ เช่น ทางน้ำในแม่น้ำเจ้าพระยา การทำฝนหลวงเพื่อเพิ่มปริมาณน้ำให้กับบริเวณดังกล่าว จึงนับเป็นสิ่งสำคัญยิ่ง เพราะการขนส่งสินค้าทางน้ำเสียค่าใช้จ่ายน้อยกว่าทางอื่น และการจราจรทางบกนับวันจะมีปัญหารุนแรงมากขึ้น ช่วยแก้ไขปัญหาคุณภาพน้ำ โดยเฉพาะภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่มีแหล่งหินเกลือจำนวนมากและครอบคลุมพื้นที่กว้างขวาง ซึ่งอ่างเก็บน้ำขนาดเล็กและขนาดกลางไม่มีทางระบายออก ทำให้หินเกลือด้านล่างลอยตัวเคลื่อนที่มาบนผิวดิน ทำให้เกิดปัญหาน้ำกร่อยหรือเค็มได้ ป้องกันและบำบัดภาวะมลพิษของสิ่งแวดล้อม หากน้ำในแม่น้ำเจ้าพระยาลดน้อยลงเมื่อใด น้ำเค็มจากทะเลอ่าวไทยก็จะไหลหนุนเนื่องเข้าไปแทนที่ทำให้เกิดน้ำกร่อยขึ้น และเกิดความเสียหายแก่เกษตรกรเป็นจำนวนมาก จึงจำเป็นที่ต้องมีการปล่อยน้ำจากเขื่อนภูมิพล เพื่อผลักดันน้ำเค็มมิให้หนุนเข้ามาทำความเสียหายต่อการอุปโภคบริโภคและเกษตรกรรม รวมทั้งบรรเทาภาวะสิ่งแวดล้อมที่เป็นพิษอันเกิดจากการระบายน้ำเสียทิ้งลงสู่แม่น้ำเจ้าพระยาและขยะมูลฝอยที่ผู้คนทิ้งลงในสายน้ำ ปริมาณน้ำจากฝนหลวงจะช่วยผลักดันขยะมูลฝอยออกสู่ท้องทะเล ทำให้ภาวะมลพิษจากน้ำเสียเจือจางลง สังเกตเห็นได้ชัดเจนจากขยะมูลฝอยและกระแสน้ำเสียต่างสีในบริเวณปากน้ำจนถึงเกาะล้านเมืองพัทยา

นอกจากนี้ ฝนหลวงยังช่วยบรรเทาปัญหาอื่นๆ ได้แก่ โรคระบาด อหิวาตกโรค การระบาดของศัตรูพืชบางชนิด เช่น เพลี้ย ตั๊กแตนปาทังก้า เป็นต้น ช่วยทำนุบำรุงป่าไม้ โดยเฉพาะในช่วงฤดูแล้ง

ความชุ่มชื้นที่ได้รับเพิ่มขึ้นจากฝนหลวงช่วยลดการเกิดไฟป่าได้เป็นอย่างมาก ซึ่งต่างประเทศได้รับรู้ถึงความสำเร็จของเทคโนโลยีฝนหลวงและตำราฝนหลวงพระราชทาน ประเทศต่างๆ ที่ประสบปัญหาภัยแล้งทั้งประเทศในกลุ่มเอเชีย กลุ่มประเทศอาหรับ ประเทศออสเตรเลีย อิสราเอล และสาธารณรัฐประชาชนจีน ได้ขอรับการถ่ายทอดเทคโนโลยีและความเชี่ยวชาญในการทำฝนมากขึ้นตามลำดับ อีกทั้งได้มีการแลกเปลี่ยนเทคโนโลยีความเชี่ยวชาญและประสบการณ์กับประเทศในวงการดัดแปรสภาพอากาศอีกมาก

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร ทรงให้ความสำคัญในการจดสิทธิบัตรเพื่อแสดงให้เห็นว่าเทคโนโลยีฝนหลวงเป็นของประเทศไทย ของคนไทย คนไทยคิดเอง และทำเอง จึงพระราชทานพระบรมราชานุญาตให้สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ ดำเนินการจดสิทธิบัตรในพระปรมาภิไธยทั้งในประเทศและต่างประเทศ โดยในประเทศไทย สำนักสิทธิบัตร กรมทรัพย์สินทางปัญญาแห่งประเทศไทย ได้ทูลเกล้าฯ ถวายสิทธิบัตร “การดัดแปรสภาพอากาศให้เกิดฝน” เมื่อวันที่ ๒๙ พฤศจิกายน พ.ศ.๒๕๔๕ และในต่างประเทศ สำนักสิทธิบัตรยุโรปได้ทูลเกล้าฯ ถวายสิทธิบัตรภายใต้ชื่อ Weather Modification by Royal Rainmaking Technology เมื่อวันที่ ๑๒ ตุลาคม พ.ศ.๒๕๔๘ และสำนักงานสิทธิบัตรแห่งเขตการปกครองพิเศษฮ่องกง สาธารณรัฐประชาชนจีน ได้ทูลเกล้าฯ ถวายสิทธิบัตรเมื่อวันที่ ๗ เมษายน พ.ศ.๒๕๔๙

นับได้ว่าเทคโนโลยีฝนหลวง เป็นผลงานอันยอดเยี่ยม เป็นที่ยอมรับอย่างกว้างขวางในหมู่นักวิทยาศาสตร์และองค์กรที่เกี่ยวข้องกับด้านการดัดแปรสภาพอากาศทั้งในระดับนานาชาติและระดับโลก พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร ทรงได้รับการทูลเกล้าฯ ถวายรางวัลยอดเยี่ยม และประกาศนียบัตรประกาศพระเกียรติคุณในพระราชอัจฉริยภาพและพระปรีชาสามารถจากองค์กรนานาชาติ ในฐานะทรงเป็นนักประดิษฐ์คิดค้น เทคโนโลยีฝนหลวง ซึ่งเป็นนวัตกรรม แนวคิดและทฤษฎีใหม่ ที่เป็นประโยชน์อเนกอนันต์ต่อการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม และมวลมนุษยชาติในโลก

เมื่อวันที่ ๑๘ กุมภาพันธ์ พ.ศ.๒๕๔๐ องค์การอุตุนิยมวิทยาโลก (World Meteorology Organization: WMO) ซึ่งมีสมาชิก ๑๗๘ ประเทศ ทูลเกล้าฯ ถวายโล่สัญลักษณ์และประกาศนียบัตรเกียรติคุณสดุดีพระราชอัจฉริยภาพและพระปรีชาสามารถที่ทรงนำความรู้และความเชี่ยวชาญด้านอุตุนิยมวิทยาแก้ปัญหาภัยธรรมชาติและลดผลกระทบที่เกิดแก่ประชาชนชาวไทยให้น้อยลง

องค์การทรัพย์สินทางปัญญาโลก (World Intellectual Property Organization: WIPO) ซึ่งมีประเทศสมาชิกรวม ๑๘๓ ประเทศ ทูลเกล้าฯ ถวายรางวัลผู้นำโลกด้านทรัพย์สินทางปัญญา เมื่อวันที่ ๒๙ มกราคม พ.ศ.๒๕๕๐ ในฐานะที่ทรงเป็นนักประดิษฐ์คิดค้นและทรงมีบทบาทในการส่งเสริมการใช้ทรัพย์สินทางปัญญาเพื่อการพัฒนาชุมชนในชนบทของไทย เช่น โครงการกังหันน้ำชัยพัฒนา และเทคโนโลยีฝนหลวง เป็นต้น

คณะรัฐมนตรีในฐานะตัวแทนปวงชนชาวไทย มีมติเมื่อวันที่ ๒๐ สิงหาคม พ.ศ.๒๕๔๕ เชิดชูและเทิดพระเกียรติในฐานะ “พระบิดาแห่งฝนหลวง” และมีมติให้วันที่ ๑๔ พฤศจิกายน ของทุกปีเป็น

วันพระบิดาแห่งฝนหลวง และต่อมาในปี พ.ศ.๒๕๔๙ ได้มีมติเชิดชูพระเกียรติในฐานะทรงเป็น “พระบิดาแห่งการประดิษฐ์ไทย” ด้วย

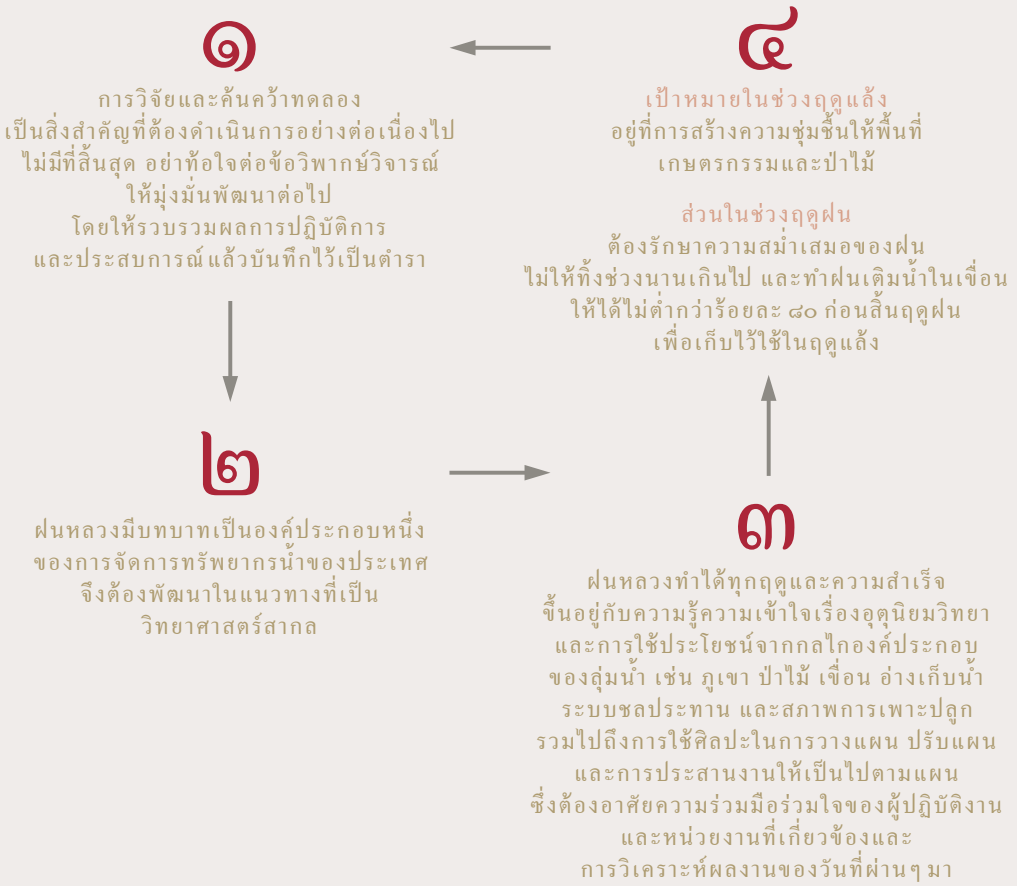
นายโคฟี่ อันนัน เลขาธิการสหประชาชาติ ได้ทูลเกล้าฯ ถวายถ้วยรางวัลความสำเร็จสูงสุดด้านการพัฒนามนุษย์ของโครงการพัฒนาแห่งสหประชาชาติ (Human Development Lifetime Achievement Award : UNDP) เมื่อวันที่ ๒๖ พฤษภาคม พ.ศ.๒๕๔๙ เพื่อเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร ในพระปรีชาสามารถและพระราชกรณียกิจทั้งปวงในการพัฒนาคุณภาพชีวิตและความเป็นอยู่ที่ดีของพสกนิกรไทย ซึ่งโครงการฝนหลวงรวมอยู่ในพระราชกรณียกิจที่ทรงคุณค่าแก่มนุษยชาติโดยตรง พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร ทรงได้รับการทูลเกล้าฯ ถวายรางวัลเกียรติยศพิเศษนี้เป็นพระองค์แรกของโลก

สมาพันธ์นักประดิษฐ์นานาชาติ (The international Federation of Inventors’ Associations: IFIA) ซึ่งมีประเทศสมาชิก ๑๘๔ ประเทศทั่วโลก และสมาคมส่งเสริมการประดิษฐ์เกาหลีใต้ (Korea Invention Promotion Association: KIPA) มีมติเป็นเอกฉันท์เมื่อปี พ.ศ.๒๕๕๐ ทูลเกล้าฯ ถวายพระราชสมัญญานาม “พระบิดาแห่งการประดิษฐ์โลก” แด่พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร โดยทรงเป็นพระมหากษัตริย์พระองค์แรกและพระองค์เดียวที่ทรงได้รับพระราชสมัญญานามอันทรงเกียรตินี้ เพื่อเชิดชูพระเกียรติที่ทรงงานด้านการประดิษฐ์มายาวนานและก่อให้เกิดประโยชน์สุขแก่ชาวไทยและมนุษยชาติในโลก เช่น โครงการฝนหลวง ซึ่งมีพระบรมราชานุญาตให้นำไปใช้ในการแก้ปัญหาภัยแล้งในต่างประเทศตามที่ขอพระราชทานมา

จากการสัมภาษณ์ นายเลอศักดิ์ ริ้วตระกูลไพบูลย์ อธิบดีกรมฝนหลวงและการบินเกษตร เมื่อวันที่ ๒๙ กรกฎาคม พ.ศ.๒๕๕๙ สามารถสรุปจุดเด่นและเอกลักษณ์ของโครงการได้ว่า พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร ทรงศึกษาและค้นคว้าเทคนิคในการดัดแปรสภาพอากาศเพื่อทำให้เกิดฝนจากเอกสารอ้างอิงตำราวิชาการต่างๆ จนทรงเชื่อมั่นถึงความเป็นไปได้ที่จะประดิษฐ์คิดค้นเทคโนโลยีการทำให้เกิดฝนด้วยกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ ซึ่งเป็นจุดเริ่มต้นของโครงการฝนหลวง นับจากนั้นการปฏิบัติการฝนหลวงก็มีความก้าวหน้ามาอย่างต่อเนื่อง ซึ่งสื่อมวลชนได้เผยแพร่ความสำเร็จในการประดิษฐ์คิดค้นและการปฏิบัติการทำฝนสู่สาธารณชนในประเทศอย่างรวดเร็วและกว้างขวาง โดยเฉพาะเกษตรกรและชาวชนบทผู้ยากไร้ที่อยู่ในท้องถิ่นทุรกันดารและห่างไกลในทุกภาคส่วนของประเทศ รวมทั้งได้เผยแพร่ข้อมูลนี้ออกไปยังนานาประเทศที่มีกิจกรรมการดัดแปรสภาพอากาศด้วย

ปัจจัยสู่ความสำเร็จของโครงการฝนหลวง เกิดจากความร่วมมือประสานงานอย่างเต็มที่ระหว่างหน่วยงานและส่วนราชการที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนเครือข่ายอาสาสมัครฝนหลวงที่เข้มแข็ง เป็นกุญแจสำคัญที่จะทำให้โครงการบรรลุผลตามวัตถุประสงค์ มีระบบการพยากรณ์สภาพอากาศที่ถูกต้อง และมีอุปกรณ์ที่มีความพร้อมในการวางแผนการขึ้นทำฝนหลวง ซึ่งจะส่งผลให้เกิดฝนตามเป้าประสงค์ บุคลากรที่เกี่ยวข้องมีใจรักที่จะสืบสานพระราชปณิธานพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร ในการช่วยเหลือผู้ประสบปัญหาภัยแล้ง

พระบรมราโชบายในการพัฒนาฝนหลวงของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร ที่พระราชทานแก่ผู้บริหาร นักวิชาการ และเจ้าหน้าที่ที่ปฏิบัติงานฝนหลวง สรุปได้ดังนี้ (๑) การวิจัยและค้นคว้าทดลองเป็นสิ่งสำคัญที่ต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่องไปไม่มีที่สิ้นสุด อย่าท้อใจต่อข้อวิพากษ์วิจารณ์ ให้มุ่งมั่นพัฒนาต่อไป โดยให้รวบรวมผลการปฏิบัติการและประสบการณ์ แล้วบันทึกไว้เป็นตำรา (๒) ฝนหลวงมีบทบาทเป็นองค์ประกอบหนึ่งของการจัดการทรัพยากรน้ำของประเทศ จึงต้องพัฒนาในแนวทางที่เป็นวิทยาศาสตร์สากล (๓) ฝนหลวงทำได้ทุกฤดู และความสำเร็จขึ้นอยู่กับความรู้ความเข้าใจเรื่องอุตุนิยมวิทยาและการใช้ประโยชน์จากกลไกองค์ประกอบของลุ่มน้ำ เช่น ภูเขา ป่าไม้ เขื่อน อ่างเก็บน้ำ ระบบชลประทาน และสภาพการเพาะปลูก รวมไปถึงการใช้ศิลปะในการวางแผน ปรับแผน และการประสานงานให้เป็นไปตามแผน ซึ่งต้องอาศัยความร่วมมือร่วมใจของผู้ปฏิบัติงานและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และการวิเคราะห์ผลงานของวันที่ผ่านๆ มา และ (๔) เป้าหมายในช่วงฤดูแล้งอยู่ที่การสร้างความชุ่มชื้นให้พื้นที่เกษตรกรรมและป่าไม้ ส่วนในช่วงฤดูฝนต้องรักษาความสม่ำเสมอของฝนไม่ให้ทิ้งช่วงนานเกินไปและทำฝนเติมน้ำในเขื่อนให้ได้ไม่ต่ำกว่าร้อยละ ๘๐ ก่อนสิ้นฤดูฝนเพื่อเก็บไว้ใช้ในฤดูแล้ง

เทคโนโลยีฝนหลวงเป็นผลงาน
อันยอดเยี่ยมเป็นที่ยอมรับอย่างกว้างขวาง
ในหมู่นักวิทยาศาสตร์และองค์กรที่เกี่ยวข้อง
กับด้านการดัดแปรสภาพอากาศ
ทั้งในระดับนานาชาติและระดับโลก
พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช
บรมนาถบพิตร ทรงได้รับการทูลเกล้าฯ
ถวายรางวัลยอดเยี่ยม และประกาศนียบัตร
ประกาศพระเกียรติคุณในพระราชอัจฉริยภาพ
และพระปรีชาสามารถจากองค์กร
นานาชาติ ในฐานะทรงเป็นนักประดิษฐ์
คิดค้น เทคโนโลยีฝนหลวง
ซึ่งเป็นนวัตกรรมแนวคิดและทฤษฎีใหม่
ที่เป็นประโยชน์อเนกอนันต์ต่อการพัฒนา
เศรษฐกิจ สังคม และมวลมนุษยชาติในโลก

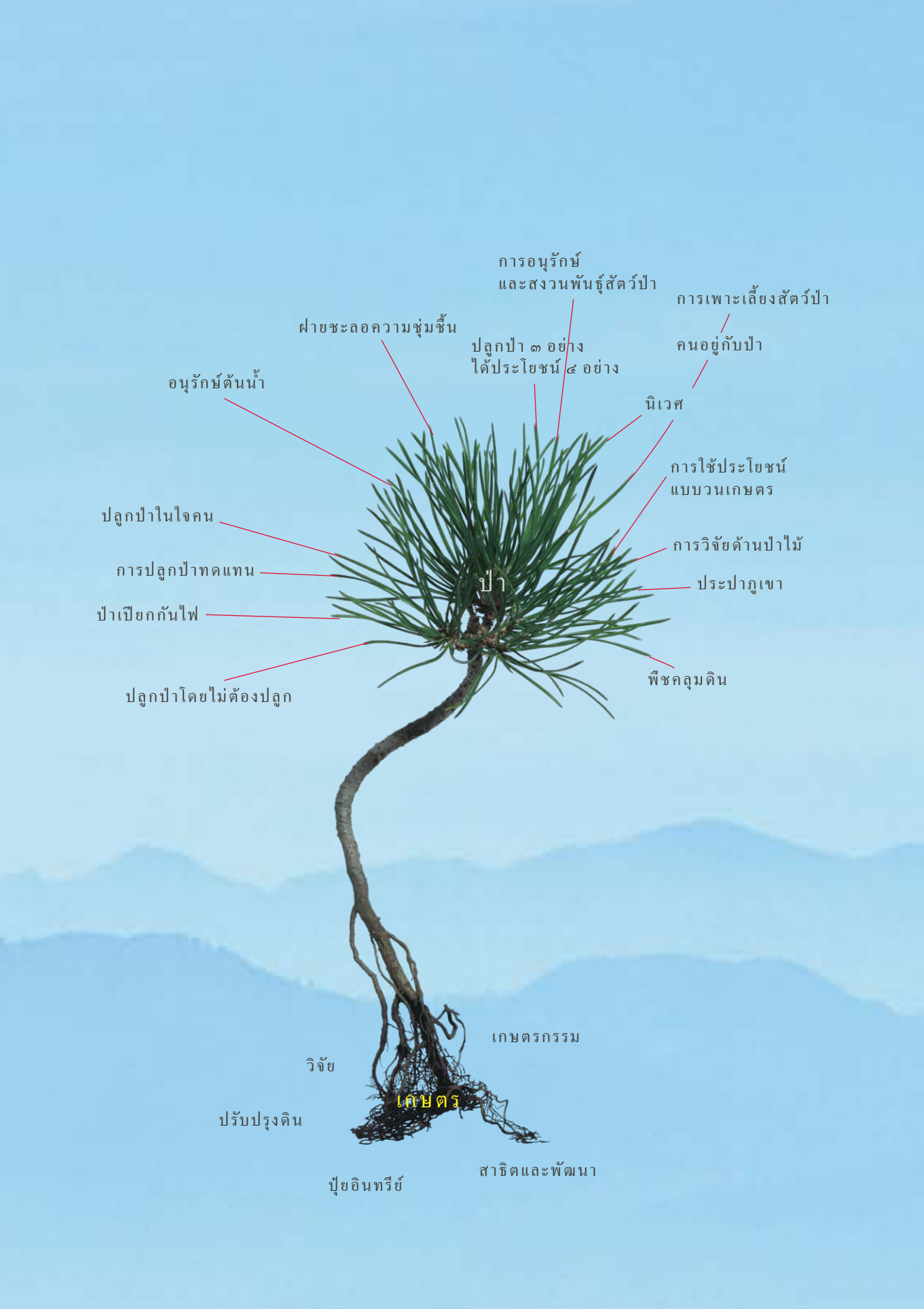

ปลูกป่าในใจคน ปลูกป่าโดยไม่ต้องปลูก
และปลูกป่า ๓ อย่าง ได้ประโยชน์ ๔ อย่าง
ซึ่งทำให้เกิดการพัฒนา
และการอนุรักษ์ป่าไม้ที่ยั่งยืน

โครงการ
อันเนื่องมาจากพระราชดำริ

—

ด้านทรัพยากรป่าไม้

การอนุรักษ์
และสงวนพันธุ์สัตว์ป่า
การเพาะเลี้ยงสัตว์ป่า
ฝายชะลอความชุ่มชื้น
ปลูกป่า ๓ อย่าง
ได้ประโยชน์ ๔ อย่าง
คนอยู่กับป่า
อนุรักษ์ต้นน้ำ
นิเวศ
การใช้ประโยชน์
แบบวนเกษตร
ปลูกป่าในใจคน
การวิจัยด้านป่าไม้
การปลูกป่าทดแทน
ป่า
ประปาภูเขา
ป่าเปียกกันไฟ
พืชคลุมดิน
ปลูกป่าโดยไม่ต้องปลูก
เกษตรกรรม
วิจัย
เกษตร
ปรับปรุงดิน
สาธิตและพัฒนา
ปุ๋ยอินทรีย์

ศาสตร์ ของ พระราชา ด้านทรัพยากรป่าไม้

โครงการ
อันเนื่องมาจากพระราชดำริ

การอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ที่ยั่งยืนนั้น
คนกับป่าต้องอยู่ร่วมกันอย่างพึ่งพาอาศัย
ซึ่งกันและกัน โดยมีทฤษฎีการปลูกป่า
โดยไม่ต้องปลูก อาศัยระบบวงจรป่าไม้
และการทดแทนโดยธรรมชาติ และทฤษฎี
การปลูกป่า ๓ อย่าง ได้ประโยชน์ ๔ อย่าง

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร พระราชทานปรัชญาเกี่ยวกับการพัฒนาป่าไม้ ว่าการพัฒนาป่าไม้ต้องเริ่มต้นด้วยการปลูกฝังจิตสำนึกให้ราษฎรรักและหวงแหนต้นไม้เสียก่อน โดยพระองค์มีพระราชดำรัสแก่เจ้าหน้าที่ป่าไม้ เมื่อคราวเสด็จฯ ไปหน่วยงานพัฒนาต้นน้ำทุ่งจ๊อ จังหวัดเชียงใหม่ ปี พ.ศ.๒๕๑๙ ความตอนหนึ่งว่า “...เจ้าหน้าที่ป่าไม้ควรจะปลูกต้นไม้ลงในใจคนเสียก่อน แล้วคนเหล่านั้นก็จะพากันปลูกต้นไม้ลงบนแผ่นดินและรักษาต้นไม้ด้วยตนเอง...” และในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ที่ยั่งยืนนั้น คนกับป่าต้องอยู่ร่วมกันอย่างพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน แนวพระราชดำริในการจัดการทรัพยากรป่าไม้มิได้เป็นกิจกรรมที่ดำเนินไปอย่างเป็นเอกเทศ หากแต่รวมเอางานพัฒนาที่เกี่ยวเนื่องกันทั้งหมดเข้าไปทำงานในพื้นที่อย่างประสานสัมพันธ์กันเพื่อสร้างความสมดุลแก่ธรรมชาติอย่างยั่งยืน พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร พระราชทานทฤษฎีการปลูกป่าโดยไม่ต้องปลูกตามหลักการฟื้นฟูสภาพป่าด้วยกฎธรรมชาติ โดยอาศัยระบบวงจรป่าไม้และการทดแทนโดยธรรมชาติ และทฤษฎีการปลูกป่า ๓ อย่าง ได้ประโยชน์ ๔ อย่าง คือ ได้ไม้ผล ไม้สร้างบ้าน และไม้ฟืน และป่ายังสามารถช่วยอนุรักษ์ดิน และต้นน้ำลำธารอีกด้วย

(พระราชดำรัสที่พระราชทานแก่คณะกรรมการสโมสรไลออนส์สากล ภาค ๓๑๐ ณ พระตำหนักจิตรลดารโหฐานเมื่อวันที่ ๒๕ กันยายน พ.ศ.๒๕๑๒)

> “...จำได้ว่าเมื่ออายุ ๑๐ ขวบ ที่โรงเรียนมีครูคนหนึ่ง ซึ่งเดี๋ยวนี้ตายไปแล้ว สอนเรื่องวิทยาศาสตร์ เรื่องการอนุรักษ์ดิน แล้วให้เขียนว่า ภูเขาต้องมีป่าไม้อย่างนั้น เม็ดฝนลงมาแล้วจะชะดินลงมาเร็ว ทำให้ไหลตามน้ำไป ไปทำให้เสียหาย ดินหมดจากภูเขา เพราะไหลตามสายน้ำไป ก็เป็นหลักของป่าไม้เรื่องการอนุรักษ์ดิน...”

โครงการพระราชดำริด้านทรัพยากรป่าไม้

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชบรมนาถบพิตร ทรงสนพระทัยเรื่องของการอนุรักษ์และพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมมาตั้งแต่ยังทรงพระเยาว์ ทั้งนี้จะเห็นได้จากพระราชดำรัสที่พระราชทานแก่คณะกรรมการสโมสรไลออนส์สากล ภาค ๓๑๐ ณ พระตำหนักจิตรลดารโหฐาน เมื่อวันที่ ๒๕ กันยายน พ.ศ.๒๕๑๒ ความว่า “...อาจมีบางคนเข้าใจว่าทำไมถึงสนใจเรื่องชลประทาน หรือเรื่องป่าไม้ จำได้ว่าเมื่ออายุ ๑๐ ขวบ ที่โรงเรียนมีครูคนหนึ่ง ซึ่งเดี๋ยวนี้ตายไปแล้ว สอนเรื่องวิทยาศาสตร์ เรื่องการอนุรักษ์ดิน แล้วให้เขียนว่า ภูเขาต้องมีป่าไม้อย่างนั้น เม็ดฝนลงมาแล้วจะชะดินลงมาเร็วทำให้ไหลตามน้ำไป ไปทำให้เสียหาย ดินหมดจากภูเขา เพราะไหลตามสายน้ำไป ก็เป็นหลักของป่าไม้เรื่องการอนุรักษ์ดิน และ

เป็นหลักของชลประทานที่ว่า ถ้าเราไม่รักษาป่าไม้ข้างบนจะทำให้เดือดร้อนตลอด ตั้งแต่ภูเขาจะหมดไปจนกระทั่งการที่จะมีตะกอนลงมาในเขื่อน มีตะกอนลงมาในแม่น้ำทำให้น้ำท่วมที่นะ เรียนมาตั้งแต่อายุ ๑๐ ขวบ...”

> “...หลักสำคัญของความเรียบง่าย “Simplify” หรือ “Simplicity” คือ จะต้องเรียบง่าย ไม่ยุ่งยาก ทั้งแนวความคิด ด้านเทคนิควิชาการ ต้องสมเหตุสมผล ทำได้รวดเร็วและสามารถแก้ไขปัญหาให้ก่อประโยชน์ได้จริง...”

แนวคิดและทฤษฎีการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร นั้นจะทรงมุ่งเน้นให้ผลการดำเนินงานสู่ประชาชนโดยตรงในเบื้องแรก เพื่อเป็นการบรรเทาปัญหาความเดือดร้อนเฉพาะหน้า นั่นก็คือ เพื่อความ “พออยู่ พอกิน” ในขณะเดียวกันก็ทรงปูพื้นฐานไว้สำหรับการ “อยู่ดี กินดี” ต่อไปในอนาคต โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำรินั้นมีอยู่มากมายหลากหลายประเภทแตกต่างกันไปตามลักษณะและวัตถุประสงค์ของโครงการ ส่วนมากจะเป็นการแก้ไขปัญหาและพัฒนาด้านการทำมาหากินของประชาชนเป็นสำคัญ ดังที่ทราบกันดีว่าประชากรของประเทศไทยส่วนใหญ่ประกอบอาชีพการทำเกษตรกรรมเป็นหลัก ดังนั้น โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริจึงเน้นการพัฒนาปัจจัยพื้นฐานที่ส่งผลต่อการผลิตต่างๆ ให้มีประสิทธิภาพสูงสุด เช่น ดิน น้ำ ที่ทำกิน ทุน ความรู้ด้านเกษตรกรรม การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เป็นต้น แนวคิดและทฤษฎีที่ได้พระราชทานพระราชดำริเพื่อแก้ไข ปรับปรุง และพัฒนา จะยึดถือหลักสำคัญของความเรียบง่าย ดังที่ได้ทรงใช้คำว่า “Simplify” หรือ “Simplicity” คือ จะต้องเรียบง่าย ไม่ยุ่งยากสลับซับซ้อน ทั้งแนวความคิด ด้านเทคนิควิชาการต้องสมเหตุสมผล ทำได้รวดเร็วและสามารถแก้ไขปัญหาให้ก่อประโยชน์ได้จริง ตลอดจนต้องมุ่งไปสู่วิถีแห่งการพัฒนาแบบยั่งยืนอีกทางหนึ่ง จากการที่พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร และสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ ได้เสด็จฯ ไปทรงปฏิบัติพระราชกรณียกิจ และทรงเยี่ยมเยียนราษฎรในท้องถิ่นทุรกันดาร ได้ทรงทราบถึงปัญหาที่เกิดขึ้นกับทรัพยากรป่าไม้ ได้มีพระราชหฤทัยมุ่งมั่นที่จะแก้ไขปรับปรุงและพัฒนาป่าไม้ให้อยู่ในสภาพที่สมบูรณ์ดังเช่นในอดีตเพื่อเป็นการยังประโยชน์ให้แก่ประชาชนเป็นหลัก แนวพระราชดำริเกี่ยวกับการพัฒนาทรัพยากรป่าไม้ที่กล่าวมาสรุปประเด็นได้ดังนี้

๑
แนวพระราชดำริ ในด้านการพัฒนาทรัพยากรป่าไม้

แนวพระราชดำริในด้านการพัฒนาทรัพยากรป่าไม้

(๑) ปลูกป่าโดยไม่ต้องปลูก

คำว่า “ปลูกป่าโดยไม่ต้องปลูก” เป็นพระราชดำรัสที่สะท้อนให้เห็นความเข้าพระทัยอย่างลึกซึ้งถึงวิถีแห่งธรรมชาติโดยที่ได้พระราชทานแนวคิดว่าบางครั้งป่าไม้ก็เจริญเติบโตขึ้นเองตามธรรมชาติ ขอเพียงอย่าเข้าไปรบกวนและทำลายโดยรู้เท่าไม่ถึงการณ์ หากปล่อยไว้ตามธรรมชาติระยะเวลาหนึ่งป่าไม้ก็จะขึ้นสมบูรณ์เอง การระดมปลูกป่า

ด้วยความไม่เข้าใจ เช่น ปอกเปลือกหน้าดิน ซึ่งมีคุณค่ามากออกไป และปลูกพันธุ์ไม้ ซึ่งไม่เหมาะสมกับสภาพท้องถิ่นและระบบนิเวศบริเวณนั้น นอกจากต้นไม้ที่ปลูกไว้จะตายโดยไม่ได้ประโยชน์แล้ว ยังทำลายสภาพแวดล้อมอีกด้วย แนวความคิดที่ลึกซึ้งนี้ จึงเป็นพระราชดำรัสที่ยึดถือกันในหมู่ผู้ปฏิบัติงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ การปลูกป่าตามแนวพระราชดำรินี้เป็นการพัฒนาฟื้นฟูสภาพป่าโดยวัฏธรรมชาติ ดังมีพระราชดำรัสต่อไปนี้

พระราชดำรัสเมื่อเดือนพฤษภาคม พ.ศ.๒๕๓๗ ความว่า "...ในสภาพป่าเต็งรัง ป่าเสื่อมโทรมนั้น ความจริงไม่ต้องทำอะไร เพราะตอไม้ก็จะแตกกิ่งออกมาอีก ถึงแม้ต้นไม่สวยแต่ก็เป็นต้นไม้ใหญ่ได้ ตามพื้นที่ก็มีต้นไม้เล็กหรือเมล็ดก็จะงอกงามขึ้นมาอีก อย่าให้ใครเข้าไปบุกรุกทำลายอีก ป่าก็จะกลับคืนสภาพได้..."

"...วัชพืชที่คลุมพื้นที่อยู่อย่าเอาออก เพราะจะเป็นสิ่งป้องกันการเซาะพังทลายของหน้าดินเป็นอย่างดี และเก็บความชื้นไว้ได้ด้วย ถ้าจะปลูกแซมก็เพียงแต่เจาะวงกลม ประมาณ ๕๐ เซนติเมตร แล้วก็ปลูกต้นไม้ วัชพืชที่อยู่รอบๆ ก็จะเป็นบังไพร กันแดดให้ด้วย..."

"...วัชพืชขนาดใหญ่และหนา เช่น ดงหญ้า คงต้องกำจัดบ้างก่อนปลูกป่า แต่วัชพืชในป่าเต็งรัง ในป่าต้นน้ำลำธารไม่ต้องขจัด..."

พระราชดำรัสพระราชทานเนื่องในวันเฉลิมพระชนมพรรษาฯ วันที่ ๔ ธันวาคม พ.ศ.๒๕๓๗ ความว่า "...ทิ้งป่านั้นไว้ ๕ ปี ตรงนั้น โดยไม่ต้องไปทำอะไรเลย แต่ป่าเจริญเติบโตเป็นป่าสมบูรณ์ ไม่ต้องปลูกสักต้นเดียว คือว่าการปลูกป่านั้น สำคัญอยู่ที่ปล่อยให้เขาขึ้นเอง..."

"...ในสภาพป่าเต็งรัง ป่าเสื่อมโทรมนั้น ความจริงไม่ต้องทำอะไร เพราะตอไม้ก็จะแตกกิ่งออกมาอีก ถึงแม้ต้นไม่สวย แต่ก็เป็นต้นไม้ใหญ่ได้ ตามพื้นที่ก็มีต้นไม้เล็กหรือเมล็ดก็จะงอกงามขึ้นมาอีก อย่าให้ใครเข้าไปบุกรุกทำลายอีก ป่าก็จะกลับคืนสภาพได้..."

พระราชดำรัสเมื่อเดือนพฤษภาคม พ.ศ.๒๕๓๗

"...วัชพืชที่คลุมพื้นที่อยู่อย่าเอาออก เพราะจะเป็นสิ่งป้องกันการเซาะพังทลายของหน้าดินเป็นอย่างดี และเก็บความชื้นไว้ได้ด้วย ถ้าจะปลูกแซมก็เพียงแต่เจาะวงกลม ประมาณ ๕๐ เซนติเมตร แล้วก็ปลูกต้นไม้ วัชพืชที่อยู่รอบๆ ก็จะเป็นบังไพร กันแดดให้ด้วย..."

"...วัชพืชขนาดใหญ่และหนา เช่น ดงหญ้า คงต้องกำจัดบ้างก่อนปลูกป่า แต่วัชพืชในป่าเต็งรัง ในป่าต้นน้ำลำธารไม่ต้องขจัด..."

"...ทิ้งป่านั้นไว้ ๕ ปี ตรงนั้น โดยไม่ต้องไปทำอะไรเลย แต่ป่าเจริญเติบโตเป็นป่าสมบูรณ์ ไม่ต้องปลูกสักต้นเดียว คือว่าการปลูกป่านั้น สำคัญอยู่ที่ปล่อยให้เขาขึ้นเอง..."

"...ถ้าพูดเรื่องปลูกป่านี้จะยืดยาวมากไม่สิ้นสุด แต่จะต้องอธิบายอย่างนี้ว่า ถ้าได้เลือกที่ที่เหมาะสม แล้วก็ทิ้งให้อยู่อย่างนั้น โดยไม่ไปรังแกป่า ต้นไม้นี้จะขึ้น..."

พระราชดำรัสพระราชทานเนื่องในวันเฉลิมพระชนมพรรษาฯ วันที่ ๔ ธันวาคม พ.ศ.๒๕๓๗

"...แต่ป่าไม้ที่จะปลูกนั้น สมควรที่จะปลูกแบบป่าสำหรับใช้ไม้หนึ่ง ป่าสำหรับใช้ผลหนึ่ง ป่าสำหรับใช้เป็นฟืนอย่างหนึ่ง อันนี้แยกออกไปเป็นกว้างๆ ใหญ่ๆ การที่จะปลูกต้นไม้สำหรับได้ประโยชน์ ดังนี้ ในคำวิเคราะห์ของกรมป่าไม้รู้สึกจะไม่ใช่ป่าไม้เป็นสวนหรือจะเป็นสวนมากกว่าป่าไม้ แต่ว่าในความหมายของการช่วยเพื่อต้นน้ำลำธารนั้น ป่าไม้เช่นนี้จะเป็นสวนผลไม้ก็ตาม หรือเป็นสวนไม้ฟืนก็ตามนั่นแหละ เป็นป่าไม้ที่ถูกต้อง เพราะทำหน้าที่เป็นป่าคือเป็นต้นไม้ และทำหน้าที่เป็นทรัพยากรในด้านสำหรับเป็นผลที่มาเป็นประโยชน์แก่ประชาชนได้..."

พระบรมราโชวาทในวันปิดการสัมมนาการเกษตรภาคเหนือ ณ สำนักงานเกษตรภาคเหนือ จังหวัดเชียงใหม่ เมื่อวันที่ ๒๖ กุมภาพันธ์ พ.ศ.๒๕๒๔

"...เรื่องป่า ๓ อย่าง คือ ไม้ฟืน ไม้ผล ไม้สร้างบ้าน ประชาชนมีความรู้ทั้งคนที่อยู่บนภูเขา ทั้งคนที่อยู่ในที่ราบ เขามีความรู้ เขาทำงานมาตั้งหลายชั่วคนแล้ว เขาทำกันอย่างดี เขามีความเฉลียวฉลาด เขารู้ว่าตรงไหนควรจะทำกสิกรรม เขารู้ว่าที่ไหนควรจะเก็บไม้ไว้ แต่ว่าที่เสียไปเพราะว่าพวกที่ไม่รู้เรื่อง ไม่ได้ทำมานานแล้ว ทิ้งมานานแล้ว ทิ้งกสิกรรมมานานแล้ว ก็ไม่รู้เรื่อง แล้วก็มาอยู่ในที่ที่มีความสะดวกก็เลยทำให้ลืมว่าชีวิตมันเป็นไปได้โดยที่ทำกสิกรรมที่ถูกต้อง..."

"...ถ้าพูดเรื่องปลูกป่านี้จะยืดยาวมาก ไม่สิ้นสุด แต่จะต้องอธิบายอย่างนี้ว่า ถ้าได้เลือกที่ที่เหมาะสมแล้วก็ทิ้งให้อยู่อย่างนั้นโดยไม่ไปรังแกป่า ต้นไม้นี้จะขึ้น..."

(๒) ปลูกป่า ๓ อย่าง ได้ประโยชน์ ๔ อย่าง

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร พระราชทานพระบรมราโชวาท ในวันปิดการสัมมนาการเกษตรภาคเหนือ ณ สำนักงานเกษตรภาคเหนือ จังหวัดเชียงใหม่ เมื่อวันที่ ๒๖ กุมภาพันธ์ พ.ศ.๒๕๒๔ ความว่า "...แต่ป่าไม้ที่จะปลูกนั้น สมควรที่จะปลูกแบบป่าสำหรับใช้ไม้หนึ่ง ป่าสำหรับใช้ผลหนึ่ง ป่าสำหรับใช้เป็นฟืนอย่างหนึ่ง อันนี้แยกออกไปเป็นกว้างๆ ใหญ่ๆ การที่จะปลูกต้นไม้สำหรับได้ประโยชน์ ดังนี้ ในคำวิเคราะห์ของกรมป่าไม้รู้สึกจะไม่ใช่ป่าไม้เป็นสวนหรือจะเป็นสวนมากกว่าป่าไม้ แต่ว่าในความหมายของการช่วยเพื่อต้นน้ำลำธารนั้น ป่าไม้เช่นนี้จะเป็นสวนผลไม้ก็ตาม หรือเป็นสวนไม้ฟืนก็ตาม นั่นแหละเป็นป่าไม้ที่ถูกต้อง เพราะทำหน้าที่เป็นป่าคือเป็นต้นไม้ และทำหน้าที่เป็นทรัพยากรในด้านสำหรับเป็นผลที่มาเป็นประโยชน์แก่ประชาชนได้..."

"...เรื่องป่า ๓ อย่าง คือ ไม้ฟืน ไม้ผล ไม้สร้างบ้าน ประชาชนมีความรู้ทั้งคนที่อยู่บนภูเขา ทั้งคนที่อยู่ในที่ราบ เขามีความรู้ เขาทำงานมาตั้งหลายชั่วคนแล้ว เขาทำกันอย่างดี เขามีความเฉลียวฉลาด เขารู้ว่าตรงไหนควรจะทำกสิกรรม เขารู้ว่าที่ไหนควรจะเก็บไม้ไว้ แต่ว่าที่เสียไปเพราะว่าพวกที่ไม่รู้เรื่อง ไม่ได้ทำมานานแล้ว ทิ้งมานานแล้ว ทิ้งกสิกรรมมานานแล้ว ก็ไม่รู้เรื่อง แล้วก็มาอยู่ในที่ที่มีความสะดวกก็เลยทำให้ลืมว่าชีวิตมันเป็นไปได้โดยที่ทำกสิกรรมที่ถูกต้อง..." ประโยชน์อย่างที่สี่ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญ คือ สามารถช่วยอนุรักษ์ดินและต้นน้ำลำธาร

(๓) ฝายชะลอความชุ่มชื้น

ฝายชะลอความชุ่มชื้นก็เป็นอีกแนวคิดหนึ่งที่เกิดจากพระปรีชาสามารถในพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร ที่ได้ทรงคิดค้นขึ้นเพื่อเป็นวิธีการในการสร้างความชุ่มชื้นให้กับพื้นที่ป่าไม้ด้วยวิธีง่ายๆ ประหยัดและได้ผลดี นั่นคือ การสร้างฝายเล็กๆ ให้สอดคล้องกับสภาพธรรมชาติ โดยใช้วัสดุธรรมชาติที่หาได้ง่ายในท้องถิ่น ฝายชะลอความชุ่มชื้น มี ๒ ประเภท คือ ๑) ฝายต้นน้ำลำธารสำหรับกั้นกระแสน้ำไว้ให้ไหลช้าลงและซึมลงใต้ผิวดินเพื่อสร้างความชุ่มชื้นในบริเวณนั้น และ ๒) ฝายดักตะกอนดินและทรายมิให้ไหลลงสู่แหล่งน้ำเบื้องล่าง ฝายทั้ง ๒ ประเภท สามารถสร้างความชุ่มชื้นและชะลอความชุ่มชื้นอย่างเป็นระบบครบวงจร ซึ่งเป็นการลดปัญหาการพังทลายของดินและความรุนแรงของกระแสน้ำในลำห้วย ซึ่งส่งผลไปสู่การฟื้นฟูและอนุรักษ์ป่าไม้ได้อย่างมีประสิทธิภาพยิ่ง

๒

แนวพระราชดำริ
ในด้านอนุรักษ์สัตว์ป่า

แนวพระราชดำริในด้านอนุรักษ์สัตว์ป่า

แนวพระราชดำริในด้านนี้ ประกอบด้วย การสงวนพันธุ์สัตว์ป่าและเพาะเลี้ยงสัตว์ป่าบางชนิดที่หายากและกำลังจะสูญพันธุ์ และให้ดำเนินการเกี่ยวกับสวนสัตว์เปิดเพื่อให้เป็นที่ประชาชนได้เข้าไปเที่ยวชม พร้อมทั้งส่งเสริมให้ราษฎรทำการเพาะเลี้ยงสัตว์ป่าเป็นอาชีพ

๓

แนวพระราชดำริ
ในด้านการวิจัยด้านป่าไม้

แนวพระราชดำริในด้านการวิจัยด้านป่าไม้

แนวพระราชดำริในด้านนี้ ประกอบด้วย การดำเนินการศึกษาวิจัยด้านป่าไม้ในรูปแบบที่แตกต่างกันตามสภาพท้องถิ่น การศึกษาวิจัยความสัมพันธ์ของป่าไม้กับสิ่งแวดล้อมอื่นๆ เช่น ป่าไม้กับประมงในพื้นที่ป่าชายเลน การพัฒนาป่าไม้ด้วยระบบชลประทานโดยการจ่ายน้ำจากแหล่งน้ำในช่วงฤดูแล้งเพื่อให้มีความชุ่มชื้นและทำให้ป่าต้นน้ำลำธารมีความชุ่มชื้นตลอดทั้งปี การศึกษาเกี่ยวกับการป้องกันไฟป่าโดยใช้ความชื้นหรือที่เรียกว่า “ป่าเปียก” เป็นวิธีที่ทรงคิดค้นขึ้นเพื่อป้องกันไฟไหม้ป่าในระยะยาว ทรงแนะนำให้ศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ศึกษาทดลองจนได้ผลสำเร็จเป็นที่น่าพอใจ วิธีการสร้างป่าเปียก คือ ปลูกพืชชนิดต่างๆ ตามแนวคลองส่งน้ำสร้างระบบควบคุมไฟป่าด้วยการปลูกไม้โตเร็วคลุมแนวร่องน้ำเพื่อให้ความชุ่มชื้นค่อยๆ ทวีขึ้นและแผ่ขยายออกไปทั้งสองข้างร่องน้ำ ซึ่งจะทำให้ต้นไม้งอกงามและมีส่วนช่วยในการป้องกันไฟป่าได้

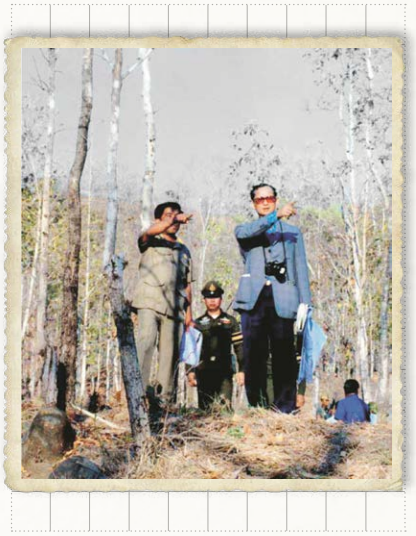
๔

แนวพระราชดำริ
ในด้านการปลูกป่าทดแทน

แนวพระราชดำริในด้านการปลูกป่าทดแทน

แนวพระราชดำริในด้านนี้ ประกอบด้วย การปลูกป่าทดแทนพื้นที่ป่าไม้ถูกบุกรุกแผ้วถางและพื้นที่

ป่าเสื่อมโทรม การปลูกป่าบนภูเขาสูงเนื่องจากสภาพป่าบนที่เขาสูงทรุดโทรม ซึ่งมีผลกระทบต่อลุ่มน้ำตอนล่าง การปลูกป่าเพื่อพัฒนาลุ่มน้ำและแหล่งน้ำให้มีน้ำสะอาดบริโภค การปลูกป่าเพื่อให้ราษฎรมีรายได้เพิ่มขึ้นโดยใช้ราษฎรในท้องที่นั้นๆ และเป็นการสร้างความเข้าใจให้ราษฎรเห็นความสำคัญของการปลูกป่า และการปลูกป่าเสริมธรรมชาติเป็นการเพิ่มที่อาศัยแก่สัตว์ป่า พระองค์พระราชทานแนวทางการปลูกป่าว่า ควรพิจารณาดำเนินการปลูกในพื้นที่ป่าที่ถูกลอบทำลายไว้แล้วก่อนและการปลูกป่าตามแนวถนนในเขตโครงการที่ก่อสร้างไว้แล้วหรือที่จะก่อสร้างต่อไป ซึ่งต้นไม้บางส่วนถูกทำลายไปเนื่องจากการก่อสร้างถนน ควรพิจารณาดำเนินการปลูกต้นไม้ชนิดที่ใช้ประกอบในการทำอาหารได้ เช่น ต้นแค ต้นขี้เหล็ก ต้นมะรุม ต้นสะเดา ต้นมะม่วง เป็นต้น โดยปลูกให้เป็นหย่อมๆ เพื่อความสวยงามและใช้ประโยชน์ได้ด้วย

ปลูกป่าในใจคน

ปลูกป่าในใจคน

แนวพระราชดำริในการแก้ปัญหาป่าเสื่อมโทรม ซึ่งก่อผลกระทบในด้านต่างๆ ไม่เฉพาะด้านดินและน้ำเท่านั้น แต่เกี่ยวโยงไปสู่ปัญหาทางสังคม เศรษฐกิจ ฯลฯ นั้น พระองค์มีพระราชดำริในการแก้ไขปัญหาโดยให้ดำเนินการในลักษณะบูรณาการงานพัฒนาที่เกี่ยวเนื่องกัน สำหรับการปลูกต้นไม้นั้น ทรงเน้นให้ใช้พันธุ์ไม้ที่มีอยู่แล้วในท้องถิ่นเพราะเป็นไม้ที่สามารถเจริญเติบโตได้ดี มีลักษณะที่เหมาะสมกับสภาพพื้นที่อยู่แล้วไม่เป็นการเสี่ยงต่อภาวะการรอดตายและเป็นที่รู้จักของราษฎรในท้องถิ่นอย่างดี พื้นที่ที่เหมาะสมแก่การปลูกไม้ป่าดังกล่าวควรเป็นพื้นที่ที่มีสภาพเสื่อมโทรมหรือเป็นบริเวณป่าเพื่อการพึ่งพิงของราษฎรที่อยู่บริเวณใกล้ๆ หมู่บ้าน วิธีการปลูกก็ให้ปลูกเสริมในลักษณะธรรมชาติโดยไม่จับต้นไม้เข้าแถว ซึ่งการปลูกเสริมตามลักษณะธรรมชาตินี้เมื่อต้นไม้โตขึ้นก็จะมีสภาพเป็นป่าตามธรรมชาติโดยจะไม่มีลักษณะเป็นสวนป่าที่มีต้นไม้เรียงเป็นแถว จะทำให้เกิดป่าไม้แบบผสมผสาน และสร้างความสมดุลแก่ธรรมชาติสามารถตอบสนองความต้องการของรัฐและวิถีประชาในชุมชน พระองค์ได้มีพระราชดำรัสพระราชทานแก่เจ้าหน้าที่ป่าไม้ในวันที่ ๕ เมษายน พ.ศ.๒๕๒๖ ความว่า “...เจ้าหน้าที่ป่าไม้ควรจะปลูกต้นไม้ลงในใจคนเสียก่อนแล้วคนเหล่านั้นก็จะพากันปลูกต้นไม้ลงบนแผ่นดิน และรักษาต้นไม้ด้วยตนเอง...” อันเป็นปรัชญาและทฤษฎีการพัฒนาป่าไม้ที่มีความยั่งยืนอย่างแท้จริง

(พระราชดำรัสพระราชทานแก่เจ้าหน้าที่ป่าไม้
ในวันที่ ๕ เมษายน พ.ศ.๒๕๒๖)

> “...เจ้าหน้าที่ป่าไม้ควรจะปลูกต้นไม้ลงในใจคน
> เสียก่อน แล้วคนเหล่านั้นก็จะพากันปลูกต้นไม้
> ลงบนแผ่นดิน และรักษาต้นไม้ด้วยตนเอง...”

โครงการศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยฮ่องไคร้ อันเนื่องมาจากพระราชดำริ

ก่อกำเนิดศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยฮ่องไคร้ อันเนื่องมาจากพระราชดำริ

เมื่อวันที่ ๑๑ ธันวาคม พ.ศ.๒๕๒๕ พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร ได้พระราชทานพระบรมราชวโรกาสให้พระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าจักรพันธ์เพ็ญศิริ (พระอิสริยยศในขณะนั้น คือ หม่อมเจ้าจักรพันธ์เพ็ญศิริ จักรพันธ์องคมนตรี) อธิบดีกรมชลประทาน และเลขาธิการคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ พร้อมด้วยเจ้าหน้าที่เข้าเฝ้าฯ ณ กรมราชองครักษ์ สวนจิตรลดา ในการนี้ได้พระราชทานพระราชดำริให้กรมชลประทานพิจารณาวางโครงการและดำเนินการจัดหาน้ำสนับสนุนศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยฮ่องไคร้ อันเนื่องมาจากพระราชดำริ อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่ โดยเร่งด่วน มีใจความดังนี้ “...ควรพิจารณาวางโครงการและก่อสร้างอ่างเก็บน้ำบริเวณต้นน้ำห้วยฮ่องไคร้เหนืออ่างเก็บน้ำห้วยฮ่องไคร้ ๑ ที่เร่งรัดพัฒนาชนบทได้ก่อสร้างไว้แล้ว เพื่อใช้เป็นแหล่งน้ำสำหรับการพัฒนาพื้นที่ต้นน้ำห้วยฮ่องไคร้ต่อไป...” และเมื่อวันที่ ๓ กุมภาพันธ์ พ.ศ.๒๕๒๗ พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร ได้เสด็จฯ ทอดพระเนตรศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยฮ่องไคร้ อันเนื่องมาจากพระราชดำริ ได้พระราชทานพระราชดำริเพิ่มเติมเกี่ยวกับแนวทางในการวางแผนการดำเนินงานของศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยฮ่องไคร้ อันเนื่องมาจากพระราชดำริ ความว่า “...ทำการศึกษาการพัฒนาป่าไม้พื้นที่ต้นน้ำลำธารให้ได้ผลอย่างสมบูรณ์เป็นหลัก เป็นต้นทางและปลายทาง เป็นการศึกษาการประมงตามอ่างเก็บน้ำต่างๆ ที่จะก่อให้เกิดประโยชน์ต่อราษฎรอย่างแท้จริง ผสมกับการศึกษาด้านสหกรณ์ ด้านเกษตรกรรม ด้านปศุสัตว์ (รวมโคนม) และด้านเกษตรอุตสาหกรรม รวมทั้งด้านตลาดอีกด้วย เพื่อให้ศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยฮ่องไคร้แห่งนี้ เป็นศูนย์ที่สมบูรณ์แบบก่อให้เกิด

ประโยชน์ต่อราษฎรที่จะเข้ามาศึกษากิจกรรมต่างๆ ภายในศูนย์แล้วนำไปใช้ปฏิบัติอย่างได้ผลต่อไป...”

การพัฒนาทรัพยากรป่าไม้ตามแนวพระราชดำริ

พระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร ที่ทำให้โครงการนี้เป็นที่ยอมรับในระดับนานาชาติ ได้แก่ พระราชดำรัส เมื่อวันที่ ๓ กุมภาพันธ์ พ.ศ.๒๕๒๗ ณ ศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยฮ่องไคร้อันเนื่องมาจากพระราชดำริ ความว่า “...การฟื้นฟูและอนุรักษ์บริเวณต้นน้ำซึ่งมีสภาพแห้งแล้งโดยเร่งด่วน โดยทดลองใช้วิธีใหม่ เช่น การผันน้ำจากอ่างเก็บน้ำในระดับบนลงไปตามแนวร่องน้ำต่างๆ เพื่อช่วยให้ความชุ่มชื้นค่อยๆ แผ่ขยายออกไป สำหรับน้ำส่วนที่เหลือก็จะไหลลงอ่างเก็บน้ำในระดับต่ำลงไปเพื่อนำไปใช้ประโยชน์ทางด้านงานเกษตรกรรม ควรปลูกป่าทดแทนตามแนวร่องน้ำ ซึ่งมีความชุ่มชื้นมากกว่าบริเวณสันเขาจึงจะทำให้เห็นผลเร็ว เป็นการประหยัดกล้าไม้ และปลอดภัยจากไฟป่า เมื่อร่องน้ำมีความชุ่มชื้นขึ้น ลำดับต่อไปก็ควรสร้างฝายต้นน้ำเป็นระยะๆ เพื่อค่อยๆ กักน้ำไว้แล้วต่อท่อไม้ไผ่ส่งออกทั้งสองฝั่งร่องน้ำ อันเป็นการช่วยแผ่ขยายความชุ่มชื้นออกไปตลอดแนวร่องน้ำ...”

ดังนั้น การพัฒนาป่าไม้ในศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยฮ่องไคร้อันเนื่องมาจากพระราชดำริจึงประกอบด้วย

(๑) การพัฒนาป่าไม้ในเขตชลประทาน

การพัฒนาป่าไม้ด้วยน้ำชลประทานโดยการปล่อยน้ำจากอ่างเก็บน้ำลงสู่พื้นที่ป่า ซึ่งในพื้นที่ให้ทำคูน้ำระบบก้างปลา พื้นที่ป่าและพื้นที่ตามริมลำห้วยธรรมชาติจะได้รับน้ำซึมจากคูน้ำนี้ ในช่วงที่ขาดฝนและตลอดฤดูแล้งจะทำให้ป่าไม้ในพื้นที่นี้ได้รับน้ำตลอดปี ซึ่งต้นไม้จะเขียวชอุ่มตลอดปี นอกจากนี้พื้นที่ดินยังชุ่มชื้นตลอดทั้งปีอีกด้วย บริเวณนี้จะเป็นแนวป้องกันไฟ (ป่าเปียก) ทั้งผืน

(๒) การพัฒนาป่าไม้นอกเขตชลประทาน

การพัฒนาป่าไม้นอกเขตชลประทานโดยสร้างฝายเก็บน้ำตามร่องห้วยธรรมชาติพื้นที่นี้จะได้รับน้ำซึม

รูปแบบของการฟื้นฟูต้นน้ำตามแนวพระราชดำริ โดยมีแนวคิดรวบยอด "ต้นทางเป็นป่าไม้ ปลายทางเป็นประมง ระหว่างทางเป็นเกษตรกรรม"

ศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยฮ่องไคร้อันเนื่องมาจากพระราชดำริ อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่

จากฝายเก็บน้ำที่สร้างขึ้น ฝายเก็บน้ำเหล่านี้ควรต่อท่อชักน้ำทั้งสองฝั่ง (อาจจะใช้ท่อไม้ไผ่) เพื่อชักน้ำจากเหนือฝายกระจายน้ำออกไปตามสันเนินเพื่อให้น้ำซึมลงไปในดินเพิ่มความชุ่มชื้นในดินสำหรับสนับสนุนการปลูกป่าไม้ตามร่องห้วยธรรมชาติและชายเนินต่อไป ซึ่งต้นไม้ตามร่องห้วยและชายเนินนี้จะเติบโตเร็วคลุมร่องห้วยไว้ทำให้พื้นดินชุ่มชื้นตลอดเวลามีลักษณะเป็นแนวป้องกันไฟ (ป่าเปียก) เป็นแนวไปตามร่องห้วยต่างๆ

(๓) การพัฒนาป่าไม้ด้วยฝายชะลอความชุ่มชื้น พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชบรมนาถบพิตร มีพระราชดำรัสเมื่อวันที่ ๑๕ มีนาคม พ.ศ.๒๕๓๒ ความว่า "...ควรสร้างฝายบริเวณทิศตะวันตกเฉียงเหนือของศูนย์ฯ เพื่อช่วยเก็บน้ำไว้สำหรับชะลอความชุ่มชื้นลงไปสู่ด้านล่างเพื่อประโยชน์ในการอนุรักษ์ป่าไม้ต้นน้ำลำธาร โดยแบ่งออกเป็น ๒ บริเวณ คือ บริเวณที่อาศัยน้ำชลประทานกับบริเวณที่ได้รับน้ำฝนตามสภาพธรรมชาติเพียงอย่างเดียว เพื่อทดสอบดูความแตกต่างไว้เปรียบเทียบกัน..." และได้มีพระราชดำรัสเพิ่มเติม ความว่า "...ในเขตของศูนย์ฯ แห่งนี้ควรจะต้องมีการแสดงการศึกษาทดลองเปรียบเทียบให้เห็นชัด โดยแบ่งพื้นที่ที่มีการใช้ระบบน้ำชลประทานส่วนหนึ่ง พื้นที่ที่ได้รับเฉพาะน้ำฝนโดยมีฝายช่วยกักน้ำฝนไว้ส่วนหนึ่งและพื้นที่ที่ปล่อยไว้โดยธรรมชาติอีกส่วนหนึ่ง ต้นไม้ต่างๆ ในศูนย์ฯ จะเจริญเติบโตหรือหงิกงอก็ไม่เป็นไร เพราะนั่นเป็นการทดลองเปรียบเทียบให้เน้นข้อแตกต่างซึ่งเป็นจุดประสงค์ที่สำคัญของศูนย์ฯ..."

ผลจากการพัฒนาป่าไม้ตามแนวพระราชดำริที่ดำเนินการมาเป็นระยะเวลาสามทศวรรษของศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยฮ่องไคร้อันเนื่องมาจากพระราชดำรินำมาซึ่งความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรป่าไม้ การฟื้นฟูระบบนิเวศที่ปรากฏทั้งในเชิงปริมาณและเชิงประจักษ์ สังคมพืชป่าไม้ความหลากหลายทางชีวภาพได้เพิ่มพูนขึ้นอย่างเห็นได้ชัด ทั้งชนิดพันธุ์ไม้ จำนวนหรือความหนาแน่นของ

สังคมพืช การกระจายของสังคมพืช ตลอดจนความเปลี่ยนแปลงทางด้านสิ่งแวดล้อมที่ปรากฏให้เห็นอย่างเด่นชัด จึงนับได้ว่าแนวทางการฟื้นฟูทรัพยากรป่าไม้ตามแนวพระราชดำริได้นำไปสู่ความอุดมสมบูรณ์และความหลากหลายทางชีวภาพ ซึ่งจะนำไปสู่การใช้ประโยชน์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมได้อย่างยั่งยืน

การอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้

การอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้นอกจากจะส่งผลต่อความยั่งยืนในการใช้ประโยชน์ความหลากหลายทางชีวภาพแล้ว ยังนำไปสู่ความสมดุลของน้ำในระบบนิเวศลุ่มน้ำ อันได้แก่ ปริมาณน้ำในลำธารที่เพิ่มขึ้น น้ำมีคุณภาพดี และการไหลของน้ำมีความสม่ำเสมอซึ่งจะช่วยลดความรุนแรงในการไหลบ่าของน้ำในฤดูฝน และลดปัญหาการขาดแคลนน้ำในช่วงฤดูแล้งได้อย่างยั่งยืน องค์ความรู้ดังกล่าวนี้สามารถประยุกต์ใช้เป็นเครื่องมือให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องนำไปใช้ในเชิงบูรณาการในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม นอกจากนี้การเผยแพร่องค์ความรู้ไปสู่สถาบันการศึกษาในทุกระดับชั้นควรดำเนินการควบคู่กันไป เพื่อเป็นการปลูกฝังให้เยาวชนได้ตระหนักถึงคุณค่าจากการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างแพร่หลายต่อไป

การอยู่ร่วมกัน คนอยู่กับป่าได้อย่างยั่งยืน

หมู่บ้านรอบบริเวณศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยฮ่องไคร้อันเนื่องมาจากพระราชดำริได้รับการถ่ายทอดองค์ความรู้จากการศึกษา ทดลอง และวิจัย และชุมชนได้มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ โดยได้ประยุกต์ใช้แนวทางการพัฒนาป่าไม้ตามแนวพระราชดำริร่วมกับศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริอย่างต่อเนื่อง จนสามารถเห็นผลทั้งเชิงปริมาณและคุณภาพ โดยเฉพาะอย่างยิ่งปัญหาความแห้งแล้งได้รับการบรรเทาอย่างเป็นรูปธรรม อาทิ ระบบประปาภูเขาทำให้ชุมชนมีน้ำใช้อย่างเพียงพอ ชุมชนมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นภายใต้การดำรงชีวิต

แนวพระราชดำริที่ผสมผสานสอดคล้องกับหลักปฏิบัติในการจัดการลุ่มน้ำและการฟื้นฟูทรัพยากรป่าไม้ให้อุดมสมบูรณ์

> “ต้นทางเป็นป่าไม้ ปลายทางเป็นประมง ระหว่างทางเป็นเกษตรกรรม”

โดยยึดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงจึงนับได้ว่าความสำเร็จของการดำเนินงานของศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยฮ่องไคร้อันเนื่องมาจากพระราชดำริที่มุ่งเน้นไปสู่ความเป็นอยู่ของราษฎรในชนบทนั้นได้ส่งผลดีต่อการดำรงชีวิตของราษฎรในพื้นที่อย่างแท้จริง องค์ความรู้ที่เกิดขึ้นจากการศึกษาทดลอง วิจัย และสาธิตในศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยฮ่องไคร้อันเนื่องมาจากพระราชดำริ นำมาซึ่งประโยชน์นานาประการ เป็นแหล่งเรียนรู้สำหรับประชาชนโดยทั่วไปที่สามารถเข้าไปศึกษาดูงานได้ตลอดเวลา เป็นแหล่งให้บริการองค์ความรู้ทุกแขนงภายในพื้นที่เดียวกันที่เรียกว่า การให้บริการองค์ความรู้ ณ จุดเดียว จึงมีคณะบุคคลต่างๆ ทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศเดินทางไปศึกษาดูงานอย่างต่อเนื่อง

รูปแบบของการฟื้นฟูต้นน้ำตามแนวพระราชดำริโดยมีแนวคิดรวบยอด “ต้นทางเป็นป่าไม้ ปลายทางเป็นประมง ระหว่างทางเป็นเกษตรกรรม” เป็นแนวพระราชดำริที่ผสมผสานสอดคล้องกับหลักปฏิบัติในการจัดการลุ่มน้ำ และการฟื้นฟูทรัพยากรป่าไม้ให้อุดมสมบูรณ์ แนวพระราชดำรินำมาซึ่งความยั่งยืนของการดำรงชีวิตของชุมชนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ต้นน้ำ ผลการดำเนินงานจึงปรากฏให้เห็นอย่างเป็นรูปธรรม สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในพื้นที่ต่างๆ ได้ ทั้งการฟื้นฟูทรัพยากรป่าไม้โดยชุมชนมีส่วนร่วมโดยอาศัยหลักการดังกล่าว และการเรียนรู้แนวทางการดำรงชีวิตตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในพื้นที่ศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยฮ่องไคร้อันเนื่องมาจากพระราชดำริ ผลสำเร็จดังกล่าวนับได้ว่าเป็นต้นแบบแห่งความสำเร็จของการจัดการต้นน้ำที่ยั่งยืน

กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับโครงการ
โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริด้านทรัพยากรป่าไม้

กฎหมายที่เกี่ยวข้องและสนับสนุนกับการดำเนินโครงการ มีดังนี้

๑. พระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติ พ.ศ.๒๕๐๗

พระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติ พ.ศ.๒๕๐๗ ให้อำนาจแก่อธิบดีกรมป่าไม้ในการอนุญาตเป็นหนังสือแก่กระทรวง ทบวง กรม หรือบุคคลอื่นใดในการกระทำการอย่างหนึ่งอย่างใดในเขตป่าสงวนแห่งชาติได้ตามระเบียบที่อธิบดีกำหนด หากการกระทำดังกล่าวเป็นไปเพื่อประโยชน์ในการศึกษาหรือวิจัยทางวิชาการ โดยพื้นที่ศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยฮ่องไคร้อันเนื่องมาจากพระราชดำริตั้งอยู่ในเขตป่าสงวนแห่งชาติป่าขุนแม่กวง ในการดำเนินการได้มีการขออนุญาตตามขั้นตอนของกฎหมายทุกประการ และกรมป่าไม้ ซึ่งเป็นหน่วยงานกำกับดูแลพื้นที่ได้อนุญาตให้โครงการเข้าดำเนินการได้

๒. พระราชบัญญัติกักพืช พ.ศ.๒๕๐๗

พระราชบัญญัติกักพืช พ.ศ.๒๕๐๗ เป็นกฎหมายที่ใช้ในการควบคุมกำกับการนำเข้าและส่งออกพันธุ์พืช การนำเข้าพันธุ์พืชเพื่อนำมาศึกษาวิจัยในการปรับปรุงพันธุ์พืช การส่งออกพันธุ์พืชที่ได้จากงานวิจัย มีการตรวจสอบการนำเข้า–ส่งออกพันธุ์พืช และวัสดุการเกษตร เพื่อเป็นการป้องกันการแพร่ระบาดของโรคและแมลงศัตรูพืชที่อาจติดมาทั้งส่งออกและนำเข้า

๓. พระราชบัญญัติปุ๋ย พ.ศ.๒๕๑๘

พระราชบัญญัติปุ๋ย พ.ศ.๒๕๑๘ เป็นกฎหมายที่ใช้ในการคุ้มครองเกษตรกรให้ได้ปุ๋ยตามเกณฑ์มาตรฐาน ควบคุมผู้ผลิตและผู้จำหน่ายปุ๋ยเคมี ปุ๋ยอินทรีย์ที่ใช้ในการผลิตพืช ให้มีเกณฑ์มาตรฐานตามกระทรวงเกษตรฯ กำหนด

๔. พระราชบัญญัติพันธุ์พืช พ.ศ.๒๕๑๘

พระราชบัญญัติพันธุ์พืช พ.ศ.๒๕๑๘ เป็นกฎหมายที่ใช้ในการคุ้มครองเกษตรกรให้ได้พืชพันธุ์ดีตรงตามพันธุ์ ควบคุมผู้ผลิตและผู้จำหน่ายพันธุ์พืชตามเกณฑ์มาตรฐานที่กระทรวงเกษตรฯ กำหนด

๕. พระราชบัญญัติวัตถุอันตราย พ.ศ.๒๕๓๕

พระราชบัญญัติวัตถุอันตราย พ.ศ.๒๕๓๕ เป็นกฎหมายที่ใช้ในการควบคุมวัตถุอันตราย (สารกำจัดศัตรูพืช) ที่เกษตรกรใช้ในการผลิตพืช ทั้งการนำเข้า การผลิต การจำหน่าย การมีไว้ในครอบครองเพื่อให้ปลอดภัยกับผู้ใช้ ผู้บริโภค และไม่เกิดความเสียหายกับสภาพแวดล้อม

กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับโครงการ
โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริด้านทรัพยากรป่าไม้

๖. พระราชบัญญัติโอนอำนาจหน้าที่บางส่วนของสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ มายังสำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ พ.ศ.๒๕๓๘

พระราชบัญญัติโอนอำนาจหน้าที่บางส่วนของสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ มายังสำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ พ.ศ.๒๕๓๘

๗. พระราชบัญญัติคุ้มครองพันธุ์พืช พ.ศ.๒๕๔๒

พระราชบัญญัติคุ้มครองพันธุ์พืช พ.ศ.๒๕๔๒ เป็นกฎหมายที่ใช้ในการคุ้มครองสิทธิในพันธุ์พืชที่ได้จากวิจัยพัฒนา ปรับปรุงพันธุ์ การจดทะเบียนพันธุ์พืช การผลิตพืชพันธุ์ใหม่ๆ

๘. พระราชกำหนดการประมง พ.ศ.๒๕๕๘

พระราชกำหนดการประมง พ.ศ.๒๕๕๘ โดยเฉพาะบทบัญญัติในหมวดการส่งเสริมการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำไว้เพื่อเป็นแหล่งผลผลิตของสัตว์น้ำอีกทางเลือกหนึ่ง ชาวประมงสามารถเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำในบริเวณชายฝั่งทะเลของไทยได้ ซึ่งพระราชกำหนดการประมง พ.ศ.๒๕๕๘ มีสาระครอบคลุมทั้งการประมงในน่านน้ำ การประมงนอกน่านน้ำ การเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ และการมีส่วนร่วมของชุมชน ช่วยให้การอนุรักษ์และบริหารทรัพยากรประมงมีความสอดคล้องกับมาตรการสากลที่ทั่วโลกยอมรับ โดยประเด็นสำคัญที่กำหนดในกฎหมายฉบับนี้ ได้แก่ การบริหารจัดการทรัพยากรสัตว์น้ำ มีการปรับปรุงระบบการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำใหม่ โดยกำหนดเขตทำการประมงออกเป็น ๓ เขต คือ (๑) เขตประมงน้ำจืด คือ เขตแหล่งน้ำที่อยู่บนแผ่นดินทั้งหมด (๒) เขตประมงทะเลชายฝั่ง คือ เขตแหล่งทำการประมงที่อยู่ในทะเล ซึ่งมีระยะตั้งแต่ชายฝั่งทะเลออกไป ๓ ไมล์ทะเล ซึ่งอาจขยายออกไปได้ไม่เกิน ๑๒ ไมล์ทะเล โดยอำนาจของรัฐมนตรี (๓) เขตประมงทะเลนอกชายฝั่ง คือ เขตแหล่งทำการประมง

กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับโครงการ
โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริด้านทรัพยากรป่าไม้

ที่มีระยะตั้งแต่พ้นระยะเขตประมงทะเลชายฝั่งออกไปจนสุดเขตน่านน้ำของประเทศไทย ซึ่งการกำหนดเขตการประมงในลักษณะนี้ เป็นการกำหนดตามความสามารถในการจับสัตว์น้ำของชาวประมง และชนิดของเครื่องมือทำการประมง เพื่อมิให้มีข้อขัดแย้งกันระหว่างกลุ่มชาวประมงซึ่งมีมากขึ้นในปัจจุบัน เนื่องจากทรัพยากรสัตว์น้ำมีจำนวนลดน้อยลง และเพื่อการบริหารจัดการประมงที่มีประสิทธิภาพ กฎหมายจึงกำหนดบทบัญญัติในเรื่องการห้ามครอบครองเครื่องมือประมงที่เป็นอันตรายต่อพันธุ์สัตว์น้ำอย่างร้ายแรง อันเป็นการช่วยคุ้มครองรักษาและพัฒนาอาชีพทำการประมงของประชาชน

๙. พระราชกฤษฎีกาแบ่งส่วนราชการสำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ พ.ศ.๒๕๓๘

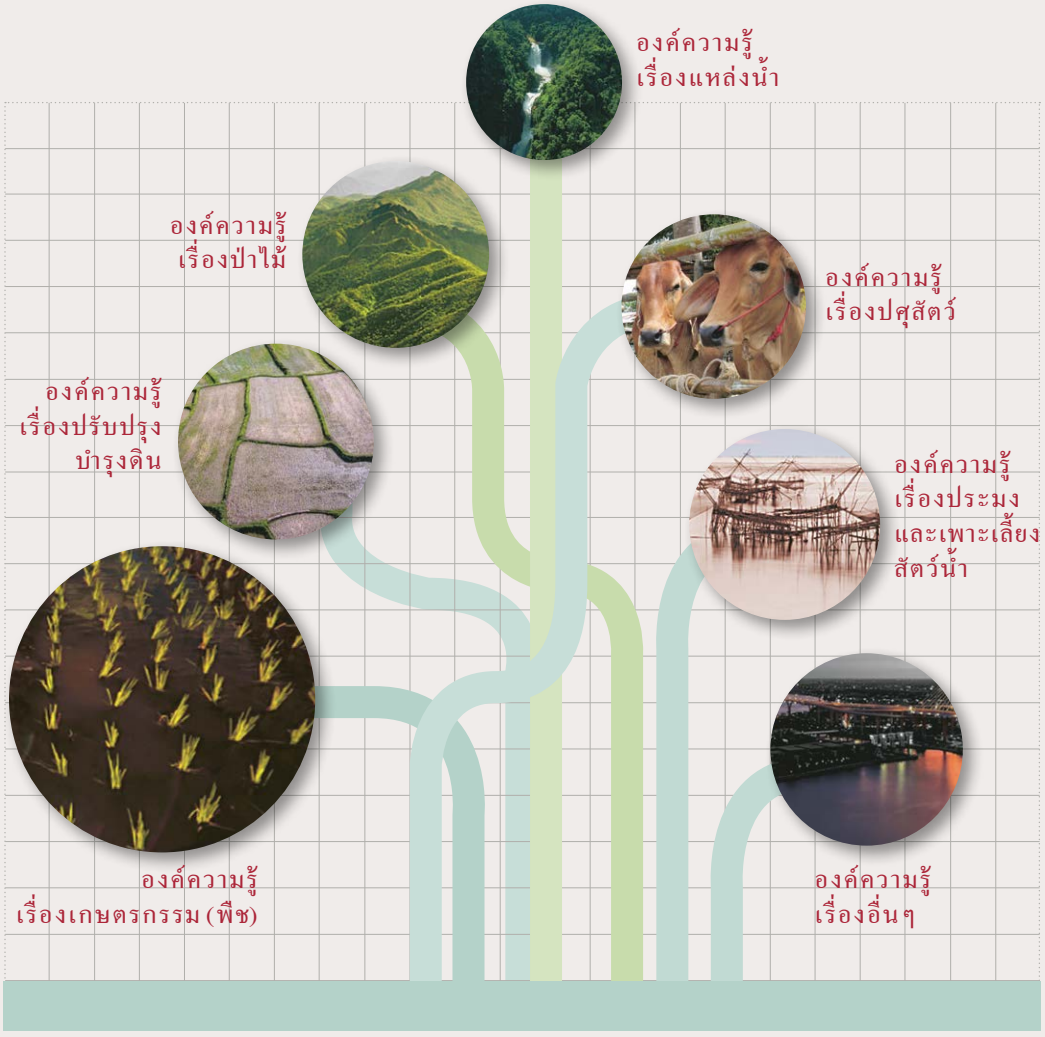
พระราชกฤษฎีกาแบ่งส่วนราชการ สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ พ.ศ.๒๕๓๘

๑๐. กฎกระทรวงแบ่งส่วนราชการสำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ พ.ศ.๒๕๕๑

กฎกระทรวงแบ่งส่วนราชการสำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ พ.ศ.๒๕๕๑ สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ เป็นส่วนราชการไม่สังกัดสำนักนายกรัฐมนตรี กระทรวงหรือทบวง มีฐานะเป็นกรมอยู่ในสายการบังคับบัญชาของนายกรัฐมนตรี มีอำนาจหน้าที่ประการหนึ่งในการสนับสนุนการดำเนินงานของศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริ กำกับ ดูแล ติดตามประเมินผลการดำเนินงาน เพื่อให้เป็นไปตามพระราชดำริ และนโยบายของคณะกรรมการบริหาร โครงการศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ซึ่งมีองคมนตรีเป็นประธานกรรมการ

ผลสัมฤทธิ์ของโครงการ

องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัยและพัฒนาของโครงการศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยฮ่องไคร้อันเนื่องมาจากพระราชดำริ ระหว่างปี พ.ศ.๒๕๕๒ ถึงปี พ.ศ.๒๕๕๙ มีจำนวนทั้งสิ้น ๒๖๖ เรื่อง แบ่งเป็นการปรับปรุงบำรุงดิน ๓๘ เรื่อง เกษตรกรรม (พืช) ๑๐๑ เรื่อง ปศุสัตว์ ๓๗ เรื่อง ประมงและเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ ๓๑ เรื่อง ป่าไม้ ๓๓ เรื่อง แหล่งน้ำ ๑๑ เรื่อง และเรื่องอื่นๆ ๑๕ เรื่อง โดยองค์ความรู้ที่สำคัญ เช่น การเลี้ยงปลาระบบน้ำไหลผ่าน โดยศึกษาวางระเบียบบริหารเกี่ยวกับการจับปลาในอ่างเก็บน้ำ รวมทั้งเทคนิคควบคุมการจับปลา เพื่อให้ราษฎรได้รับประโยชน์จากปลาในอ่างเก็บน้ำอย่างแท้จริง เพื่อที่จะมีการส่งเสริมการเลี้ยงปลา ทำประมง

โดยไม่เอาเปรียบกัน ไม่ทำลายพันธุ์ปลาและทำให้เกิดการสูญพันธุ์ และยังสามารถใช้เป็นแนวทางปฏิบัติสำหรับอ่างเก็บน้ำแห่งอื่นๆ ต่อไป

๑ การเลี้ยงปลาในบ่อซีเมนต์ → ๒ การเลี้ยงปลาในกระชัง

วิธีการดำเนินการ แบ่งเป็น ๒ รูปแบบ คือ การเลี้ยงปลาในบ่อซีเมนต์ และการเลี้ยงปลาในกระชัง ซึ่งพบว่าการเลี้ยงปลากดหลวงในบ่อซีเมนต์กลมระบบน้ำไหลผ่าน จากการเลี้ยงในระยะเวลา ๑๒๘ วัน ทำให้ได้ปลากดหลวงขนาดน้ำหนักเฉลี่ย ๕๒๒ กรัม ความยาวเฉลี่ย ๓๕.๗ เซนติเมตร อัตราการรอดตายร้อยละ ๙๖.๕ ปลากดหลวงมีอัตราการรอดตายสูง สามารถเลี้ยงในบ่อซีเมนต์กลมระบบน้ำไหลผ่านตลอดได้

การเพาะเห็ดเศรษฐกิจในถุงพลาสติก แบบครบวงจร การผลิต ประกอบด้วยขั้นตอนสำคัญ คือ การผลิตเชื้อบริสุทธิ์ (น้ำเชื้อ) การผลิตหัวเชื้อของเมล็ดธัญพืช (หัวเชื้อ) การผลิตก้อนเชื้อและการเปิดดอก (ก้อนเชื้อเห็ด) เกษตรกรสามารถนำไปปรับใช้หรือประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุด

การเลี้ยงกบบูลฟร็อก โดยวิธีเกษตรธรรมชาติ ลักษณะทั่วไปของกบบูลฟร็อกเป็นกบขนาดกลางถึงขนาดใหญ่ มีถิ่นกำเนิดในทวีปอเมริกาเหนือทางด้านตะวันออกของประเทศสหรัฐอเมริกาจนถึงตอนกลางของประเทศ ต่อมามีการนำไปเลี้ยงแพร่กระจายทางด้านตะวันตกของประเทศ และได้ชื่อสามัญว่า กบบูลฟร็อกหรือกบกระทิง

การเผยแพร่องค์ความรู้และถ่ายทอดเทคโนโลยีสู่สาธารณชน ศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยฮ่องไคร้อันเนื่องมาจากพระราชดำริมีศูนย์เรียนรู้ตามแนวพระราชดำริฯ จำนวน ๓๕ แห่ง มีหมู่บ้านรอบศูนย์เรียนรู้ตามแนวพระราชดำริ จำนวน ๑๘ แห่ง และมีประชากร จำนวน ๔,๐๐๓ ครัวเรือน (หรือ ๑๖,๐๑๕ คน) ผู้เข้ารับการอบรมในศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยฮ่องไคร้อันเนื่องมาจากพระราชดำริในระหว่างเดือนตุลาคม พ.ศ.๒๕๕๔ ถึงเดือนมีนาคม พ.ศ.๒๕๕๙ มีจำนวนทั้งสิ้น ๔๕,๔๒๗ คน และมีผู้ศึกษาดูงาน จำนวน ๒๘๖,๑๖๒ คน มีการจัดทำหลักสูตรฝึกอบรม จำนวน ๓๑ หลักสูตร แบ่งเป็นหลักสูตรหลัก ๑๖ หลักสูตร หลักสูตรเสริม ๗ หลักสูตร และหลักสูตรอื่นๆ ๓ หลักสูตร มีผู้เข้ารับการฝึกอบรมทั้งหมด จำนวน ๗,๘๑๗ ราย หลักสูตรที่ได้รับความสนใจมากตามลำดับ มีดังนี้

๑ อันดับ ๑ หลักสูตร ฝายต้นน้ำลำธารเพื่อการอนุรักษ์และพัฒนาที่ยั่งยืน

๒ อันดับ ๒ หลักสูตร การเลี้ยงปลาเพื่อยังชีพ

๓ อันดับ ๓ หลักสูตร การเพาะเลี้ยงกบและขยายพันธุ์กบ ๗ รุ่น

๔ อันดับ ๔ หลักสูตร การเพาะเห็ดเศรษฐกิจ

๕

อันดับ ๕ หลักสูตร
การทำและการใช้ปุ๋ยอินทรีย์เพื่อลดต้นทุน
การผลิตทางการเกษตร

อันดับ ๑ หลักสูตรฝายต้นน้ำลำธารเพื่อการอนุรักษ์และพัฒนาที่ยั่งยืน จำนวน ๑,๙๔๔ ราย อันดับ ๒ หลักสูตรการเลี้ยงปลาเพื่อยังชีพ จำนวน ๘๖๘ ราย อันดับ ๓ หลักสูตรการเพาะเลี้ยงกบและขยายพันธุ์กบ ๗ รุ่น จำนวน ๒๑๐ ราย อันดับ ๔ หลักสูตรการเพาะเห็ดเศรษฐกิจ จำนวน ๕๖๗ ราย อันดับ ๕ หลักสูตรการทำและการใช้ปุ๋ยอินทรีย์เพื่อลดต้นทุนการผลิตทางการเกษตร จำนวน ๓๙๙ ราย

การอนุรักษ์นิเวศลุ่มน้ำอย่างยั่งยืน โดยพัฒนาให้คนอยู่กับป่าได้อย่างเกื้อกูล เป็นรูปแบบการพัฒนาที่เชื่อมโยงและสัมพันธ์กันบนพื้นฐานความอุดมสมบูรณ์ของนิเวศลุ่มน้ำเป็นองค์รวม “ต้นทางเป็นป่าไม้ ปลายทางเป็นประมง ระหว่างทางเป็นเกษตรกรรมและอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง” องค์ความรู้ในการจัดการทรัพยากรลุ่มน้ำ อันเป็นแหล่งต้นน้ำลำธารตามแนวพระราชดำริที่สำคัญ คือ การพัฒนาป่า ได้แก่ (๑) ปลูกป่า ๓ อย่าง ได้ประโยชน์ ๔ อย่าง (๒) ปลูกป่าในใจคน และ (๓) การใช้ประโยชน์ทรัพยากรป่าไม้แบบวนเกษตร ฝายต้นน้ำลำธารเพื่อการฟื้นฟูนิเวศลุ่มน้ำ เป็นสิ่งก่อสร้างขวางกั้นร่องน้ำหรือห้วยขนาดเล็กบนพื้นที่ต้นน้ำลำธารซึ่งมีสภาพเสื่อมโทรม เพื่อทำหน้าที่ช่วยชะลอการไหลหลากและความรุนแรงในการไหลของน้ำให้ช้าลง รวมทั้งช่วยกักตะกอนหน้าดินไม่ให้สูญเสียไปทับถมบริเวณพื้นที่ลุ่มน้ำตอนล่าง ทั้งนี้ความชุ่มชื้นที่เกิดขึ้นบนพื้นที่ต้นน้ำจะเป็นประโยชน์ต่อการฟื้นฟูระบบนิเวศลุ่มน้ำ และเป็นวิธีการอนุรักษ์ดินและน้ำวิธีการหนึ่ง

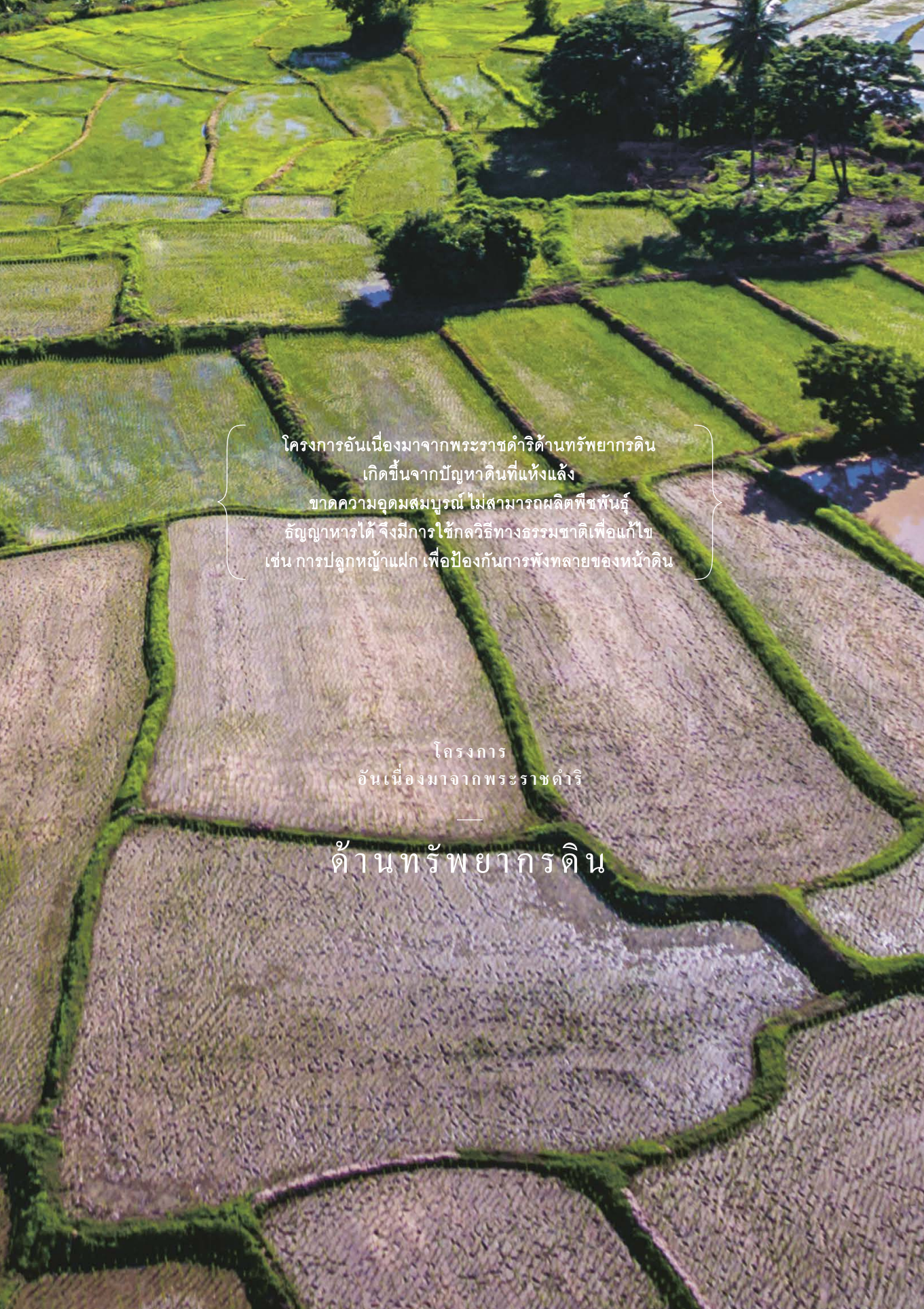
ผลประโยชน์ทางอ้อมของโครงการที่มีมูลค่าทางเศรษฐกิจ อาทิ การเลี้ยงกบบูลฟร็อก โดยวิธีเกษตรธรรมชาติ สามารถสร้างรายได้ให้กับเกษตรกรได้เป็นอย่างดีและการผลิตเห็ดในโรงเรือนเปิดดอก ขนาด ๔x๖ เมตร มีต้นทุนระหว่าง ๕,๐๐๐ – ๑๒,๐๐๐ บาท แล้วแต่ชนิดของเห็ด เมื่อเก็บผลผลิตขายสู่ตลาดสามารถทำกำไรเมื่อหักค่าใช้จ่ายแล้ว อยู่ระหว่าง ๔,๐๐๐ – ๘,๕๒๐ บาท ส่วนผลประโยชน์ทางอ้อมของโครงการที่มีต่อระบบนิเวศ การอนุรักษ์ระบบนิเวศลุ่มน้ำอย่างยั่งยืนด้วยการบูรณาการ ทั้งการใช้ประโยชน์และการรักษาป่าตามแนวพระราชดำริ ปลูกป่า ๓ อย่าง ได้ประโยชน์ ๔ อย่าง และการใช้ประโยชน์ป่าไม้แบบวนเกษตร ตลอดจนการสร้างฝายต้นน้ำลำธารช่วยให้สามารถฟื้นฟูระบบนิเวศลุ่มน้ำในพื้นที่ศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยฮ่องไคร้อันเนื่องมาจากพระราชดำริให้ฟื้นคืนสภาพกลับไปสู่สภาพป่าที่อุดมสมบูรณ์ เป็นแหล่งความหลากหลายทางชีวภาพที่ให้บริการทางนิเวศและผลประโยชน์ตอบแทนเชิงเศรษฐกิจกับประชาชนที่อาศัยและใช้ประโยชน์จากป่า

ศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยฮ่องไคร้
อันเนื่องมาจากพระราชดำริ
เป็นต้นแบบการพัฒนาอย่างยั่งยืนและสมดุล
ระหว่างการอนุรักษ์และการใช้ประโยชน์
ทรัพยากรธรรมชาติ
ซึ่งเป็นองค์ความรู้ในการอนุรักษ์นิเวศลุ่มน้ำ
อย่างยั่งยืนตามแนวพระราชดำริ
เพื่อการพัฒนาให้คนอยู่กับป่า
ได้อย่างเกื้อกูล

> “การพัฒนาป่า ๓ วิธี
> (๑) ปลูกป่าในใจคน
> (๒) ปลูกป่าโดยไม่ต้องปลูก
> (๓) ปลูกป่า ๓ อย่าง
> ได้ประโยชน์ ๔ อย่าง”

นายวิริยะ ช่วยบำรุง อดีตข้าราชการกรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่าและพันธุ์พืช ซึ่งได้ปฏิบัติหน้าที่ ณ ศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยฮ่องไคร้อันเนื่องมาจากพระราชดำริ ตั้งแต่เริ่มแรก กล่าวว่า ศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยฮ่องไคร้อันเนื่องมาจากพระราชดำริเป็นต้นแบบการพัฒนาอย่างยั่งยืนและสมดุลระหว่างการอนุรักษ์และการใช้ประโยชน์ทรัพยากรธรรมชาติ ซึ่งเป็นองค์ความรู้ในการอนุรักษ์นิเวศลุ่มน้ำอย่างยั่งยืนตามแนวพระราชดำริเพื่อการพัฒนาให้คนอยู่กับป่าได้อย่างเกื้อกูล เป็นรูปแบบการพัฒนาที่เชื่อมโยงในลักษณะที่ต้นทางเป็นป่าไม้ ปลายทางเป็นประมง ระหว่างทางเป็นเกษตรกรรม ศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยฮ่องไคร้อันเนื่องมาจากพระราชดำริทำหน้าที่เสมือนพิพิธภัณฑ์ธรรมชาติที่มีชีวิต หรืออีกนัยหนึ่งเป็นสรุปผลการพัฒนาที่ประชาชนจะเข้าไปเรียนรู้และนำไปปฏิบัติได้ ซึ่งพระราชอัจฉริยภาพและหลักการทรงงานของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชบรมนาถบพิตร ในการ “บูรณาการ” เป็นปัจจัยที่ทำให้ศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยฮ่องไคร้อันเนื่องมาจากพระราชดำริประสบผลสำเร็จ

โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริด้านทรัพยากรดิน
เกิดขึ้นจากปัญหาดินที่แห้งแล้ง
ขาดความอุดมสมบูรณ์ ไม่สามารถผลิตพืชพันธุ์
ธัญญาหารได้ จึงมีการใช้กลวิธีทางธรรมชาติเพื่อแก้ไข
เช่น การปลูกหญ้าแฝก เพื่อป้องกันการพังทลายของหน้าดิน

โครงการ
อันเนื่องมาจากพระราชดำริ

—

ด้านทรัพยากรดิน

หญ้าแฝก หญ้าพระราชา

สร้างดินให้มีชีวิต

ดินทราย :
ต้องเพิ่ม
กันชนให้ดิน

ดินเป็นหิน กรวดทราย
และแห้งแล้ง : ต้องยึดดิน
และช่วยให้ดินชื้น

ดินดาน ดินแข็ง และดินลูกรัง :
ต้องสร้างของดี
ซ้อนบนของเลว

ดินถูกชะล้าง :
ช่วยเหลือด้วย
กำแพงที่มีชีวิต

ดินเปรี้ยว หรือ ดินพรุ :
ทำให้ดินโกรธ
โดยแกล้งดิน

ศาสตร์ ของ พระราชา ด้านทรัพยากรดิน

โครงการ
อันเนื่องมาจากพระราชดำริ

การใช้หลักธรรมชาติช่วยสร้าง
และรักษาสมดุลของระบบนิเวศและช่วย
“สร้างดินให้มีชีวิต” หนึ่งในแนวพระราชดำริ
ในการแก้ไขปัญหาเรื่องดิน คือ การใช้หญ้าแฝก
หญ้าแฝกทำหน้าที่เป็นเสมือนกำแพงที่มีชีวิต
ป้องกันการชะล้างพังทลายของดินและ
ช่วยเก็บความชุ่มชื้นไว้ในดิน

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร ทรงเน้นเรื่องความสมดุลของธรรมชาติ ทรงเห็นว่าธรรมชาติ ทั้งดิน น้ำ ป่าไม้ และสิ่งมีชีวิตต่างพึ่งพิงกันและเชื่อมโยงกันด้วยวิถีธรรมชาติอย่างเป็นวัฏจักร หากสิ่งใดเกิดผลกระทบก็จะส่งผลต่อเนื่องอย่างเป็นวงจร และสุดท้ายจะส่งผลต่อมนุษย์ พระองค์จึงทรงศึกษาและมีแนวพระราชดำริในการบำรุงรักษาและฟื้นฟูดินด้วยกระบวนการและวิธีทางธรรมชาติ การใช้หลักธรรมชาติช่วยสร้างและรักษาสมดุลของระบบนิเวศและช่วย “สร้างดินให้มีชีวิต” พระราชดำริในการแก้ไขปัญหาเรื่องดินมีความแตกต่างกันตามลักษณะภูมิศาสตร์และสภาพพื้นผิวของดิน ในทุกสภาพภูมิศาสตร์และชนิดของดินทรงใช้กลวิธีทางธรรมชาติเป็นหลักในการแก้ไขปัญหา หนึ่งในแนวพระราชดำริในการแก้ไขปัญหาเรื่องดิน คือ การใช้หญ้าแฝก หญ้าแฝกทำหน้าที่เป็นเสมือนกำแพงที่มีชีวิตป้องกันการชะล้างพังทลายของดินและช่วยเก็บความชุ่มชื้นไว้ในดิน ขั้นตอนการดำเนินงานเป็นวิธีการแบบง่ายๆ ประหยัด และที่สำคัญ คือ เกษตรกรสามารถทำได้เอง

“...ฝ่ายกรม กองต่างๆ ก็บอกว่าแถวนี้ดินมันไม่ดี ใช้ไม่ได้ ไม่ควรจะทำโครงการ ไม่คุ้ม แต่ว่าก็ได้พูดว่าดินไม่ดีนั่นเอง มีเยอะแยะในประเทศไทย ถ้าหากว่าบอกว่าที่นี่ดินไม่ดี ไม่ช่วยกันทำ ลงท้ายประเทศไทยทั้งประเทศก็จะกลายเป็นทะเลทรายหมด เจ้าหน้าที่ก็เข้าใจ ก็เลยพยายามหาวิธีที่จะฟื้นฟูดินให้เป็นดินที่ใช้การได้...”

พระราชดำรัสพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร
(หนังสือสถาปนากรมพัฒนาที่ดิน ครบรอบปีที่ ๔๔ ด้วยพระบารมี
ฟื้นฟูปฐพีไทย : กรมพัฒนาที่ดิน)

โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริด้านทรัพยากรดิน พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร ทรงให้ความสำคัญกับ “ดิน” ด้วยทรงเห็นว่าดินเป็นปัจจัยพื้นฐานเช่นเดียวกับ “น้ำ” ทรงริเริ่มโครงการจัดและพัฒนาที่ดินเมื่อปี พ.ศ.๒๕๑๑ เพื่อพลิกผืนดินที่แห้งแล้ง และขาดความอุดมสมบูรณ์ ให้สามารถผลิตพืชพันธุ์ธัญญาหารได้ พร้อมกับพระราชทานพระราชดำริให้ศึกษาทดลอง หาวิธีการต่างๆ เพื่อปรับปรุงบำรุงดิน ซึ่งส่วนใหญ่เป็นวิธีการตามธรรมชาติที่เป็นหนทางสร้างความสมดุลของสภาพแวดล้อมให้เกิดขึ้น ดังนั้น พระราชดำริในการแก้ไขปัญหาเรื่องดิน จึงมีความแตกต่างกันตามลักษณะภูมิศาสตร์และสภาพพื้นที่ต่างๆ ของประเทศ โดยทรงใช้กลวิธีทางธรรมชาติเป็นหลักในการแก้ไขปัญหาเรื่องดินของประเทศ และทรงทำเป็นต้นแบบผ่านโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริที่มีอยู่ทั่วประเทศ ทั้งนี้ เพื่อนำผลจากการแก้ไขปัญหาที่พิสูจน์แล้วไปปรับใช้ในพื้นที่ที่มีปัญหาเฉกเช่นเดียวกันได้อย่างเหมาะสมและง่ายยิ่งขึ้น

“...ฝ่ายกรม กองต่างๆ ก็บอกว่าแถวนี้ดินมันไม่ดี ใช้ไม่ได้ ไม่ควรจะทำโครงการ ไม่คุ้ม แต่ว่าก็ได้พูดว่าดินไม่ดีนั่นเอง มีเยอะแยะในประเทศไทย ถ้าหากว่าบอกว่าที่นี่ดินไม่ดี ไม่ช่วยกันทำ ลงท้ายประเทศไทยทั้งประเทศก็จะกลายเป็นทะเลทรายหมด เจ้าหน้าที่ก็เข้าใจ ก็เลยพยายามหาวิธีที่จะฟื้นฟูดินให้เป็น

ดินที่ใช้การได้ ....” พระราชดำรัส พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร (หนังสือสถาปนากรมพัฒนาที่ดิน ครบรอบปีที่ ๔๔ ด้วยพระบารมี ฟื้นฟูปฐพีไทย : กรมพัฒนาที่ดิน)

ในเรื่องการพัฒนาดินของประเทศไทย พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร ได้พระราชทานพระราชดำริไว้หลากหลายรูปแบบวิธี เป็นไปตามหลักวิชาการทางปฐพีศาสตร์ ถึงแม้จะมิได้ทรงเป็นนักปฐพี แต่ได้พระราชทานพระราชดำรัสและให้คำจำกัดความที่เข้าใจได้ง่ายว่า ดินที่เหมาะสมสำหรับการเกษตรกรรมต้องมีคุณสมบัติอย่างไร ทรงวิเคราะห์ถึงสภาพปัญหาของดินในแต่ละพื้นที่ โดยเฉพาะในพื้นที่ศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ทั้ง ๖ แห่งทั่วประเทศ

แผนภาพสรุปข้อความในโทรสารพระราชทานเรื่อง "ดิน"
ในพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร

แร่ธาตุที่เรียกว่า "ปุ๋ย" ส่วนประกอบสำคัญ คือ

๑. N (nitrogen) ในรูป nitrate (ไนเตรท)

→

๒. P (phosphorus) ในรูป phosphate (ฟอสเฟต)

๓. K (potassium) หรือโพแตสเซียม
และแร่ธาตุอื่นๆ O H Mg Fe
ได้แก่ O (oxygen), H (hydrogen)
Mg (magnesium), Fe (iron)
มีระดับเปรี้ยว ด่างใกล้เป็นกลาง (pH7) มีความเค็มต่ำ มีความชื้นพอเหมาะ (ไม่แห้งไม่แฉะ)
มีความโปร่งพอเหมาะ (ไม่แข็ง)

“...เราสร้างของดี ซ้อนบนของเลวนั้นต้องสร้างผิวดินใหม่ขึ้นมา...”

พระราชดำรัส เมื่อวันที่ ๑๔ กรกฎาคม พ.ศ.๒๕๔๕ ณ ศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยทรายอันเนื่องมาจากพระราชดำริ

๑. ศูนย์ศึกษาการพัฒนาเขาหินซ้อนอันเนื่องมาจากพระราชดำริ : ดินทรายมีแร่ธาตุน้อย
๒. ศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยฮ่องไคร้อันเนื่องมาจากพระราชดำริ : หิน กรวด แห้งแล้ง
๓. ศูนย์ศึกษาการพัฒนาพิกุลทองอันเนื่องมาจากพระราชดำริ : ดินเปรี้ยวจัด
๔. ศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยทรายอันเนื่องมาจากพระราชดำริ : ดินทราย มีแร่ธาตุน้อย ดินดาน
๕. ศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพานอันเนื่องมาจากพระราชดำริ : ดินทราย ดินเค็ม ขาดน้ำ
๖. ศูนย์ศึกษาการพัฒนาอ่าวคุ้งกระเบนอันเนื่องมาจากพระราชดำริ : ดินเค็ม
๗. โครงการเขาชะงุ้ม : ดินแข็ง ดิน–หินลูกรัง
๘. โครงการวัดมงคลชัยพัฒนา : ขาดน้ำ
๙. โครงการปากพนัง น้ำเค็ม : ดินเค็ม ดินเปรี้ยวจัด
๑๐. ที่ดิน ต.บ้านพริก อ.บ้านนา : ดินเปรี้ยว น้ำท่วม น้ำแล้ง
๑๑. โครงการหนองพลับ – กลัดหลวง : ดินลูกรัง ดินดาน
๑๒. โครงการหุบกะพง – ดอนขุนห้วย : ดินทราย มีแร่ธาตุน้อย ดินดาน ขาดน้ำ
๑๓. โครงการสหกรณ์สันกำแพง : ดินลูกรัง ขาดน้ำ

แนวพระราชดำริในการแก้ไขปัญหาทรัพยากรดินในประเทศไทย

๑ ดินทราย

ดินทราย: ต้องเพิ่มกันชนให้ดิน

ดินทราย มีลักษณะโปร่งน้ำและรากพืชผ่านไปได้ง่าย มีอาหารพืชอยู่น้อยในฤดูฝน ต้นไม้ที่ปลูกจะงอกงามดีเพราะมีน้ำบริบูรณ์แต่ฤดูแล้งมีน้ำไม่เพียงพอ ต้นไม้มักเหี่ยวแห้ง ต้นไม้ที่ปลูกใหม่มักจะตาย เพราะร้อนและแห้งจัด วิธีแก้ไขก็ต้องเพิ่มความชุ่มชื้นและเพิ่มอินทรียวัตถุที่จะทำหน้าที่เสมือนกันชนให้แก่ดินมากขึ้น

๒ ดินหิน กรวด ทราย และแห้งแล้ง

ดินเป็นหิน กรวด ทราย และแห้งแล้ง : ต้องยึดดินและช่วยให้ชื้น

ดินเป็นหิน กรวด มีลักษณะเช่นเดียวกับดินทราย หน้าดินถูกชะล้างจนเกลี้ยง เหลือแต่หินและกรวด ซึ่งพืชไม่สามารถจะเจริญเติบโตได้

๓ ดินดาน ดินแข็ง และดินลูกรัง

ดินดาน ดินแข็ง และดินลูกรัง : ต้องสร้างของดีซ้อนบนของเลว

ดินดาน หรือดินแข็ง และดินลูกรัง มีลักษณะเป็นดินเนื้อละเอียด น้ำหนักมาก น้ำและอากาศผ่านเข้าออกได้ยาก ฤดูแล้งจะแห้งแข็งแตกระแหง รากไม้แทรกเข้าไปได้ยาก จึงปลูกพืชได้ไม่ค่อยเจริญเติบโต

๔ ดินถูกชะล้าง

ดินถูกชะล้าง : ช่วยเหลือด้วยกำแพงที่มีชีวิต

ดินถูกชะล้าง คือ ดินที่อุดมสมบูรณ์ แต่ถูกกระแสน้ำและลมพัดพาเอาหน้าดินที่มีอินทรียวัตถุอันเป็นประโยชน์ต่อการเจริญเติบโตของพืชไปหมด

๕ ดินเปรี้ยว หรือดินพรุ

ดินเปรี้ยว หรือ ดินพรุ : ทำให้ดินโกรธ โดยแกล้งดิน

พรุ คือ ที่ลุ่มสนุ่น (สนุ่น คือ ซากผุพังของพืชพรรณทับถมอยู่มาก) ส่วนที่ดินพรุตามระบบอนุกรมวิธาน ทางปฐพีวิทยา หมายถึง ดินที่มีอินทรียวัตถุสะสมอยู่เป็นจำนวนมาก เป็นชั้นหนาอย่างน้อย ๕๐ เซนติเมตร และน้ำท่วมขังพื้นที่พรุ มีสภาพความเป็นกรดระหว่าง ๔.๕ –๖.๐ อินทรียวัตถุที่ทับถมกันเป็นเวลานาน จนแปรสภาพเป็นดินอินทรีย์นั้น มีสภาพเป็นอินทรีย์คาร์บอนที่มีความเป็นกรดกำมะถันสูง

องค์การสหประชาชาติ

รางวัลนักวิทยาศาสตร์ดิน เพื่อมนุษยธรรม
(The Humanitarian Soil Scientist)

เหรียญกษาปณ์ที่ระลึก
เฉลิมพระเกียรติ

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร พระราชทานพระราชดำริในการแก้ไขปัญหาหน้าดินถูกชะล้างโดยใช้ “หญ้าแฝก” โดยมีหน่วยงานต่างๆ ได้ศึกษาดำเนินงานพัฒนาและรณรงค์การใช้หญ้าแฝก อาทิ กรมพัฒนาที่ดิน กรมป่าไม้ โครงการพัฒนาดอยตุง (พื้นที่ทรงงาน) อันเนื่องมาจากพระราชดำริ องค์การสวนพฤกษศาสตร์ และสำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ เป็นต้น ดำเนินงานสนองพระราชดำริการพัฒนาและรณรงค์การใช้หญ้าแฝก ส่งผลให้การดำเนินงานก้าวหน้ามากขึ้นตามลำดับ แนวพระราชดำริที่ได้พระราชทานไว้ในโอกาสต่างๆ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

เมื่อวันที่ ๒๒ มิถุนายน พ.ศ.๒๕๓๔ และวันที่ ๒๙ มิถุนายน พ.ศ.๒๕๓๔ ณ วังไกลกังวล อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ความว่า

“...ให้ศึกษาทดลองปลูกหญ้าแฝกเพื่อป้องกันการพังทลายของหน้าดินในพื้นที่ศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริและพื้นที่อื่นๆ ที่เหมาะสม...”

วันที่ ๕ กรกฎาคม พ.ศ.๒๕๓๔ ณ วังไกลกังวล อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ แนวพระราชดำริสรุปได้ดังนี้

๑. ได้ศึกษาวิธีการอนุรักษ์หน้าดินด้วยวิธีทางธรรมชาติมานานแล้ว ซึ่งในแต่ละพื้นที่มักจะเปิดหน้าดินแล้วทำการเกษตร เช่น การยกร่องพรวนดิน ซึ่งยังถือว่าเป็นวิธีการที่ผิดธรรมชาติ ซึ่งจะเกิดปัญหาในอนาคต จึงทรงแนะนำให้ศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยทรายอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ทำการเกษตรอย่างไม่ทำลายธรรมชาติ เช่น การไม่ไถพรวนเปิดหน้าดิน เปลือยดิน เป็นต้น โดยให้ทุกโครงการในศูนย์ศึกษาพัฒนาห้วยทรายอันเนื่องมาจากพระราชดำริทำเป็นตัวอย่าง แล้วหาทางแนะนำให้ราษฎรทำตามต่อไป

วันดินโลก (อังกฤษ : World Soil Day) ตรงกับวันที่ ๕ ธันวาคมของทุกปี จากการประชุมขององค์การอาหารและการเกษตรแห่งสหประชาชาติ (FAO) ครั้งที่ ๑๔๔ ระหว่างวันที่ ๑๑-๑๕ มิถุนายน พ.ศ.๒๕๕๕ ณ สำนักงานใหญ่องค์การเกษตรและอาหารแห่งสหประชาชาติ กรุงโรม ประเทศอิตาลี ที่ประชุมได้มีมติสนับสนุนและร่วมกันผลักดันให้มีการจัดตั้ง "วันดินโลก" (World Soil Day) ตรงกับวันที่ ๕ ธันวาคมของทุกปี ซึ่งตรงกับวันคล้ายวันพระราชสมภพของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร ทรงปลูกและขยายพันธุ์หญ้าแฝกในพื้นที่รูปแบบต่าง ๆ

๒. ทรงศึกษาเอกสารของธนาคารโลกเกี่ยวกับการอนุรักษ์หน้าดินด้วยหญ้าแฝก จึงให้ศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยทรายอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ทำการศึกษาทดลองปลูกหญ้าแฝกเพื่ออนุรักษ์หน้าดิน โดยปลูกและขยายพันธุ์หญ้าแฝกในพื้นที่รูปแบบต่างๆ เช่น ขอบร่องน้ำ แปลงมะม่วงหิมพานต์ บริเวณที่ลาดชัน หรือตามร่องน้ำธรรมชาติ นำหินไปกั้นเป็นฝายเล็กๆ แล้วปลูกหญ้าแฝกด้านหน้า หรือในพื้นที่ทำการเกษตร เช่น แปลงปลูกข้าวโพด เป็นต้น ทั้งนี้ ให้บันทึกภาพก่อนดำเนินการ และหลังดำเนินการไว้เป็นหลักฐานและให้ทุกโครงการในศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยทรายอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ทำเป็นตัวอย่าง

วันที่ ๒๐ กุมภาพันธ์ พ.ศ.๒๕๓๕ โครงการหลวง ณ ที่ทำการที่ตำบลห้วยแก้ว อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ และบริเวณแปลงขยายพันธุ์หญ้าแฝก ณ สำนักงานพัฒนาที่ดินเขต ๖ จังหวัดเชียงใหม่ พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร พระราชทานพระราชดำริ ความว่า

“... หญ้าแฝกเป็นพืชที่มีระบบรากลึกแผ่กระจายลงไปในดินตรงๆ เป็นแผงเหมือนกำแพงช่วยกรองตะกอนดินและรักษาหน้าดินได้ดี จึงควรนำมาศึกษาและทดลองปลูก...”

โครงการปลูกหญ้าแฝก แก้ปัญหาการพังทลายของหน้าดิน

"...การปลูกหญ้าแฝก ควรปลูกเป็นแถวเดี่ยว ระยะระหว่างต้นห่างกัน ๑๐ – ๑๕ ซม. ทำให้ไม่เปลืองพื้นที่ การดูแลรักษาง่าย ควรทำการทดลองปลูกในร่องน้ำและบนพื้นที่ลาดชันให้มากเพื่อช่วยป้องกันการชะล้างพังทลายของดิน..."

"...การปลูกหญ้าแฝกเป็นแนวความคิดใหม่ ควรปลูกโดยไม่ต้องหวังผลอะไรมากนัก แต่ผลที่ได้จะดีมาก และการปลูกไม่จำเป็นต้องไปปลูกในที่ของเกษตรกร ขอให้ปลูกกันในสถานีพัฒนาที่ดินเพื่อเป็นแบบอย่าง เพื่อคัดพันธุ์ หาพันธุ์ที่ดีที่ไม่ขยายพันธุ์โดยออกดอก ต้องดูว่าปลูกแล้วมีพันธุ์ไหนที่ทนแล้ง ในหน้าแล้งยังเขียวอยู่ก็ใช้ได้ โดยขอให้ปลูกก่อนฤดูฝน จะทำให้เกษตรกรในพื้นที่ข้างเคียงเห็น..."

เมื่อวันที่ ๒๒ กรกฎาคม พ.ศ.๒๕๓๕ เสด็จฯ ปลูกหญ้าแฝก ณ พื้นที่ศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยทราย อันเนื่องมาจากพระราชดำริ จังหวัดเพชรบุรี และพระราชทานพระราชดำริ ความว่า "...ดินแข็งอย่างนี้ใช้งานไม่ได้ แต่ถ้าเราทำแนวปลูกแฝกที่เหมาะสมมีฝนลงมา ความชื้นจะอยู่ในดิน รากแฝกมันลึกมาก ถึงให้เป็นเขื่อนกั้นแทนที่จะขุดแล้วปูซีเมนต์ พืชนี่จะเป็นเขื่อนที่มีชีวิต แล้วในที่สุดเนื้อที่ตรงนี้ก็จะเกิดเป็นดินผิวได้ เมื่อเกิดผิวดินเราจะปลูกอะไรก็ได้ ปลูกต้นไม้ก็ได้ ปลูกผักปลูกหญ้าแฝกก็ได้ทั้งนั้น..."

"...หญ้าแฝกเป็นพืชที่มีระบบรากลึก
แผ่กระจายลงไปในดินตรง ๆ เป็นแผง
เหมือนกำแพงช่วยกรองตะกอนดิน
และรักษาหน้าดินได้ดี
จึงควรนำมาศึกษาและทดลองปลูก..."

พระราชดำริ เมื่อวันที่ ๒๐ กุมภาพันธ์ พ.ศ.๒๕๓๕ โครงการหลวง ณ ที่ทำการที่ตำบลห้วยแก้ว อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่

"...การปลูกหญ้าแฝกควรปลูกเป็นแถวเดี่ยว
ระยะระหว่างต้นห่างกัน ๑๐-๑๕ ซม.
ทำให้ไม่เปลืองพื้นที่ การดูแลรักษาง่าย
ควรทำการทดลองปลูกในร่องน้ำ
และบนพื้นที่ลาดชันให้มาก
เพื่อช่วยป้องกันการชะล้างพังทลายของดิน..."

มีการอบรมให้ความรู้และจัดทำสาธิตวิธีการปลูกหญ้าแฝกลักษณะต่าง ๆ ไว้ในศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยทรายอันเนื่องมาจากพระราชดำริ

"...การปลูกหญ้าแฝกเป็นแนวความคิดใหม่
ควรปลูกโดยไม่ต้องหวังผลอะไรมากนัก
แต่ผลที่ได้จะดีมาก และการปลูกไม่จำเป็น
ต้องไปปลูกในที่ของเกษตรกร
ขอให้ปลูกกันในสถานีพัฒนาที่ดินเพื่อเป็นแบบอย่าง
เพื่อคัดพันธุ์ หาพันธุ์ที่ดีที่ไม่ขยายพันธุ์
โดยออกดอก ต้องดูว่าปลูกแล้วมีพันธุ์ไหนที่ทนแล้ง
ในหน้าแล้งยังเขียวอยู่ก็ใช้ได้
โดยขอให้ปลูกก่อนฤดูฝน
จะทำให้เกษตรกรในพื้นที่ข้างเคียงเห็น..."

พระราชดำริ เมื่อวันที่ ๒๐ กุมภาพันธ์ พ.ศ.๒๕๓๕ โครงการหลวง ณ ที่ทำการที่ตำบลห้วยแก้ว อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่

วันจันทร์ที่ ๓๑ สิงหาคม พ.ศ.๒๕๕๒ นายอำพล เสนาณรงค์ องคมนตรี และประธานกรรมการพัฒนาและรณรงค์การใช้หญ้าแฝกอันเนื่องมาจากพระราชดำริ นำคณะผู้ปฏิบัติงานโครงการพัฒนาและรณรงค์การใช้หญ้าแฝกอันเนื่องมาจากพระราชดำริ เข้าเฝ้าฯ ณ พระตำหนักเปี่ยมสุข วังไกลกังวล พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร ได้มีพระราชดำรัส ความว่า

"...หญ้าแฝกนี้ได้ศึกษามาเป็นเวลาถึงสิบเจ็ดปี อย่างที่ท่านองคมนตรีได้กล่าวเมื่อตะกี้ ซึ่งก็นับว่าเป็นเวลาช้านาน แต่เป็นเวลาที่เป็นประโยชน์มาก และได้ผลอย่างยิ่ง เป็นสิ่งที่น่ามหัศจรรย์ที่หญ้าชนิดเดียวได้รับการศึกษานานถึงขนาดสิบเจ็ดปี แต่ต้องเข้าใจว่าหญ้าแฝกมีหลายชนิด และถ้าไม่ได้ศึกษาก็ไม่ได้ประโยชน์ขึ้นมาอย่างที่ได้เกิดขึ้น สิบเจ็ดปีนี่เกิดประโยชน์อย่างยิ่ง เพราะว่าเวลาทดลองต่างๆ ได้ปรากฏว่าหญ้าแฝก หรือหญ้าที่คล้ายๆ หญ้าแฝก ได้ทำประโยชน์ในด้านต่างๆ ซึ่งน่ามหัศจรรย์ที่หญ้าเพียงบางชนิด ได้ประโยชน์ในที่ต่างๆ หญ้าแฝกบางชนิดได้เกิดประโยชน์ในที่ลักษณะเป็นที่ราบบางแห่งก็ได้ประโยชน์ในที่ต่างกันเช่น บนภูเขาดินลึกก็มี ดินตื้นก็มี เรื่องดินลึกนั้นได้ปรากฏว่า รากได้หยั่งลงไปถึงห้าหกเมตร แล้วก็ลงไปได้ ซึ่งแต่ก่อนนี้ไม่ได้นึกว่าหญ้าจะลงไปลึก ข้อสำคัญ หญ้านี้ได้หยั่งลงไปห้าหกเมตร และไม่ได้แผ่ออกไปข้างๆ แสดงว่าไม่ไปรังควานรากของพืชที่เป็นประโยชน์..."

“...ให้ใช้หญ้าแฝกในการพัฒนา ปรับปรุงบำรุงดิน เสื่อมโทรม ดำเนินการขยายพันธุ์ ทำให้มีกล้าหญ้าแฝก หญ้าแฝก ในการอนุรักษ์ดินและน้ำ และเพื่อที่มีศักยภาพในการขยายพันธุ์ให้ความร่วมมือกับกลุ่มเป้าหมายที่ต้องการให้เพียงพอ...”

โครงการศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยทรายอันเนื่องมาจากพระราชดำริ

“...ให้ใช้หญ้าแฝกในการพัฒนา ปรับปรุงบำรุงดิน ฟื้นฟูดินให้มีความอุดมสมบูรณ์ และแก้ปัญหาดินเสื่อมโทรม ดำเนินการขยายพันธุ์ ทำให้มีกล้าหญ้าแฝกเพียงพอด้วย ที่สำคัญต้องไม่ลืมหน้าที่ของหญ้าแฝกในการอนุรักษ์ดินและน้ำ และเพื่อการรักษาดิน ให้ทุกหน่วยงานและหน่วยงานราชการที่มีศักยภาพในการขยายพันธุ์ ให้ความร่วมมือกับกรมพัฒนาที่ดินในการผลิตกล้าหญ้าแฝก และแจกจ่ายกลุ่มเป้าหมายที่ต้องการให้เพียงพอ...” พระราชดำรัสพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร ณ ศาลาเริง วังไกลกังวล อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ เมื่อวันที่ ๒๑ กุมภาพันธ์ พ.ศ.๒๕๔๖ ศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริ เป็นสถานที่ที่พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร ได้พระราชทานพระราชดำริให้ตั้งขึ้นตามภูมิภาคต่างๆ ไว้ ๖ ศูนย์ เพื่อเป็นต้นแบบของความสำเร็จของการพัฒนาแบบผสมผสานที่เกษตรกรและผู้สนใจทั่วไปสามารถเข้าไปศึกษา แล้วนำไปเป็นแนวทางในการประกอบอาชีพได้ จึงเป็นสถานที่สำคัญในการศึกษา ทดลอง และดำเนินการสนองพระราชดำริเกี่ยวกับ “หญ้าแฝก” มีกิจกรรมการศึกษา ทดลอง วิจัยต่างๆ เช่น การรวบรวมและเปรียบเทียบสายพันธุ์หญ้าแฝกจากแหล่งต่างๆ มีการเพาะในแปลง ขยายพันธุ์ การศึกษา ค้นคว้า ทดลอง การนำไปใช้ประโยชน์ในลักษณะต่างๆ ตลอดจนการขยายผล

พื้นฟูดินให้มีความอุดมสมบูรณ์ และแก้ปัญหาดินเพียงพอด้วย ที่สำคัญต้องไม่ลืมหน้าที่ของการรักษาดิน ให้ทุกหน่วยงานและหน่วยงานราชการ กรมพัฒนาที่ดิน ในการผลิตกล้าหญ้าแฝกและแจกจ่าย

พระราชดำรัสพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร
ณ ศาลาเริง วังไกลกังวล อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์
เมื่อวันที่ ๒๑ กุมภาพันธ์ พ.ศ.๒๕๔๖

ไปสู่เกษตรกร ทั้งนี้ ยังมีการอบรมให้ความรู้และจัดทำสาธิตวิธีการปลูกหญ้าแฝกลักษณะต่างๆ ไว้ในศูนย์ศึกษาพัฒนาฯ เพื่อให้ประชาชนผู้สนใจทั่วไปได้ศึกษาเรียนรู้และมีการแจกจ่ายพันธุ์หญ้าแฝกให้กับผู้ที่สนใจนำไปปลูกอีกด้วย

ศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยทรายอันเนื่องมาจากพระราชดำริ จังหวัดเพชรบุรี สภาพพื้นที่มีปัญหาดินถูกชะล้าง จึงได้นำแนวพระราชดำริไปดำเนินการจนประสบผลสำเร็จ โดยการปลูกหญ้าแฝกตามลักษณะของพื้นที่ ดังนี้ ปลูกโดยรอบแปลงเกษตรกรรม ปลูกลงในแปลง แปลงละ ๑ แถว สำหรับแปลงพืชไร่ให้ปลูกตามร่องสลับกับพืชไร่ การปลูกหญ้าแฝกบนพื้นที่ภูเขา โดยปลูกหญ้าแฝกตามแนวขวางของความลาดชันและในร่องน้ำของภูเขาเพื่อป้องกันการพังทลายของหน้าดินและช่วยเก็บความชื้นในดินไว้ การปลูกหญ้าแฝกเหนือบริเวณแหล่งน้ำ ปลูกแฝกเป็นแนวป้องกันตะกอนดินและกรองของเสียต่างๆ ที่ไหลลงในแหล่งน้ำ การปลูกหญ้าแฝกบริเวณแหล่งน้ำขนาดเล็กให้ปลูกเป็นรูปตัว “ʌ” (ตัววีคว่ำ) โดยให้ปลายแหลมชี้ขึ้นในทางต้นน้ำ ขา ๒ ข้างพาดวางร่องน้ำไปตามความลาดชันเพื่อกั้นดินและกระจายการไหลของน้ำ ประโยชน์ที่ได้รับ คือ หน้าดินถูกชะล้างน้อยลง สามารถปลูกพืชเศรษฐกิจได้หลากหลาย และยังช่วยไม่ให้เกิดน้ำป่าไหลหลาก ก่อความเสียหายแก่พืชผลไร่นาของราษฎรบริเวณใกล้เคียง

ทรงส่งเสริมให้เกษตรกรใช้หญ้าแฝกในการอนุรักษ์ดินและน้ำในพื้นที่ที่มีปัญหาการชะล้างพังทลายของดินสูงและพื้นที่การเกษตรทั่วไป

นับตั้งแต่ปี พ.ศ.๒๕๓๕ จนถึงปัจจุบัน ได้มีการผลิตต้นพันธุ์หญ้าแฝกทั้งสิ้นกว่า ๓,๐๐๐ ล้านต้น โดยมีกรมพัฒนาที่ดินเป็นหน่วยงานหลักในการรับผิดชอบ

นับตั้งแต่ปี พ.ศ.๒๕๓๕ จนถึงปัจจุบัน ได้มีการผลิตต้นพันธุ์หญ้าแฝกทั้งสิ้นกว่า ๓,๐๐๐ ล้านต้น โดยมีกรมพัฒนาที่ดินเป็นหน่วยงานหลักรับผิดชอบในการผลิตกล้าหญ้าแฝกในรูปแบบต่างๆ ทั้งจากการแยกหน่อเพาะชำ การเพาะเลี้ยงเนื้อเยื่อแล้วนำไปส่งเสริมและแจกจ่ายพันธุ์ ให้แก่หน่วยงานราชการ เอกชน เกษตรกร และประชาชนทั่วไป นอกจากนี้ ได้ดำเนินงานโครงการสาธิตและส่งเสริมการปลูกหญ้าแฝกในพื้นที่สถาบันการศึกษาภายใต้การดำเนินงานโครงการหญ้าแฝกโรงเรียนกว่า ๓,๐๐๐ แห่งทั่วประเทศ เช่น โรงเรียนในสังกัดตำรวจตระเวนชายแดน และโรงเรียนในเขตพื้นที่สำนักงานการศึกษาขั้นพื้นฐาน อย่างไรก็ตาม ในช่วงระยะเวลาการดำเนินงานตามกรอบแผนแม่บทการพัฒนาและรณรงค์การใช้หญ้าแฝกอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ฉบับที่ ๔ (พ.ศ.๒๕๕๐ – ๒๕๕๔) ได้มีหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง อาทิ กรมชลประทาน กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่าและพันธุ์พืช กรมป่าไม้ กองทัพบก หน่วยบัญชาการทหารพัฒนา กองบัญชาการตำรวจตระเวนชายแดน ได้ผลิตกล้าเพื่อปลูกและแจกจ่ายให้ผู้ที่สนใจ และปัจจุบัน ดำเนินการโดยพัฒนาและรณรงค์การใช้หญ้าแฝกตามกรอบแผนแม่บทการพัฒนาและรณรงค์การใช้หญ้าแฝกอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ฉบับที่ ๖ (พ.ศ.๒๕๕๙ – ๒๕๖๒)

นอกจากนี้ ยังมีการส่งเสริมให้เกษตรกรใช้หญ้าแฝกในการอนุรักษ์ดินและน้ำในพื้นที่ที่มีปัญหาการชะล้าง

ปัจจุบันมีพื้นที่ที่มีการชะล้างพังทลายของดินรุนแรงและปานกลางอัตราสูญเสียดิน ๕ ถึง ๒๐ ตัน/ไร่/ปี รวมทั้งสิ้น ๑๐,๔๗๘,๙๓๕ ไร่

ทรงทดลอง วิจัย เพื่อการพัฒนาการเกษตรในด้านต่าง ๆ เช่น การเกษตรผสมผสาน วนเกษตรการปลูกพืชสมุนไพร การผสมพันธุ์พืชสองชั้น เพื่อคัดเลือกพันธุ์แท้ให้กับราษฎร

พังทลายของดินสูงและพื้นที่การเกษตรทั่วไป สร้างความรู้และความเข้าใจเรื่องหญ้าแฝกกับการอนุรักษ์ดินและน้ำให้เกษตรกรได้ตระหนักถึงความสำคัญในการป้องกันการสูญเสียหน้าดินจากการถูกชะล้างพังทลายโดยกระแสน้ำ สร้างรายได้เสริมในด้านหัตถกรรมโดยใช้วัตถุดิบจากใบหญ้าแฝก

การดำเนินงานส่งเสริมและขยายผลการปลูกหญ้าแฝกในระยะต่อไปจะให้ความสำคัญกับการส่งเสริมการปลูกหญ้าแฝกในพื้นที่ที่มีปัญหาการชะล้างพังทลายสูง พื้นที่วิกฤติต่างๆ และพื้นที่ที่เสี่ยงต่อการเกิดภัยพิบัติเป็นหลัก เนื่องจากการสำรวจพบว่าปัจจุบันมีพื้นที่ที่มีการชะล้างพังทลายของดินรุนแรงและปานกลาง (อัตราสูญเสียดิน ๕ ถึง ๒๐ ตัน/ไร่/ปี) รวมทั้งสิ้น ๑๐,๔๗๘,๙๓๕ ไร่

การจัดตั้งเครือข่ายหญ้าแฝก จำนวน ๒ เครือข่ายดังนี้

(๑) เครือข่ายหญ้าแฝกบริเวณมหาสมุทรแปซิฟิก (Pacific Rim Vetiver Network) ได้เผยแพร่ข้อมูลเกี่ยวกับเทคโนโลยีและการใช้ประโยชน์หญ้าแฝกแก่ประเทศสมาชิกที่อยู่รอบบริเวณมหาสมุทรแปซิฟิก รวม ๒๒ ประเทศ ทั้งในรูปแบบของจดหมายข่าวและเอกสารวิชาการ ซึ่งที่ผ่านมาได้จัดพิมพ์เผยแพร่ไปแล้วกว่า ๗๐,๐๐๐ ฉบับ นอกจากนี้ได้มีการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสารผ่านทาง Website (http://prvn.rdpb.go.th)

(๒) เครือข่ายหญ้าแฝกประเทศไทย (Thailand Vetiver Network) สำนักงาน กปร. ได้จัดตั้ง

ทดลองการปลูกหญ้าแฝก เพื่อป้องกันการชะล้างพังทลายของดินในลักษณะของ "เขื่อนที่มีชีวิต" ในพื้นที่ต่าง ๆ

เครือข่ายหญ้าแฝกบริเวณมหาสมุทรแปซิฟิก (Pacific Rim Vetiver Network) ได้เผยแพร่ข้อมูลเกี่ยวกับเทคโนโลยีและการใช้ประโยชน์หญ้าแฝกแก่ประเทศสมาชิกที่อยู่รอบบริเวณมหาสมุทรแปซิฟิก รวม ๒๒ ประเทศ ทั้งในรูปแบบของจดหมายข่าว และเอกสารวิชาการ ซึ่งที่ผ่านมาได้จัดพิมพ์เผยแพร่ไปแล้วกว่า ๗๐,๐๐๐ ฉบับ

เครือข่ายหญ้าแฝกประเทศไทยขึ้นในปี พ.ศ.๒๕๔๐ เพื่อเป็นแหล่งแลกเปลี่ยนข้อมูลระหว่างนักวิชาการหญ้าแฝกของประเทศไทย สมาชิกเครือข่ายประกอบด้วยหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชนที่มีการดำเนินงานเกี่ยวกับหญ้าแฝก จำนวนกว่า ๕๐ หน่วยงาน และมีสมาชิกที่เป็นนักวิชาการและผู้ปฏิบัติงานหญ้าแฝกกว่า ๓๐๐ คน โดยได้มีการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสารผ่านสื่อสิ่งพิมพ์ในลักษณะของจดหมายข่าว เอกสารวิชาการ ที่ผ่านมาได้จัดพิมพ์เผยแพร่ไปแล้วกว่า ๔๐,๐๐๐ ฉบับ นอกจากนี้ได้มีการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสารผ่านทาง Website (http://thvn.rdpb.go.th) ให้แก่สมาชิกเครือข่ายจากหน่วยงานทั้งภาครัฐ และเอกชน ตลอดจนผู้สนใจทั่วไปได้ใช้ประโยชน์อย่างกว้างขวาง

สหภาพวิทยาศาสตร์ทางดินนานาชาติ (International Union of Soil Science : IUSS) ได้ร่วมกับกรมพัฒนาที่ดินเป็นเจ้าภาพจัดการประชุมดินโลกเมื่อปี พ.ศ.๒๕๔๕ ที่กรุงเทพมหานคร IUSS ซาบซึ้งในพระปรีชาสามารถในพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร ที่ทรงศึกษาค้นคว้าวิธีการจัดการดินและแก้ไขปัญหาทรัพยากรดิน เพื่อให้เกษตรกรได้อยู่ดีกินดี

สำนักงาน กปร. ได้จัดตั้งเครือข่ายหญ้าแฝกประเทศไทย (Thailand Vetiver Network) ขึ้นในปี พ.ศ.๒๕๔๐ จำนวนกว่า ๕๐ หน่วยงาน และมีสมาชิกที่เป็นนักวิชาการและผู้ปฏิบัติงานหญ้าแฝกกว่า ๓๐๐ คน ที่ผ่านมาได้จัดพิมพ์เผยแพร่ไปแล้วกว่า ๔๐,๐๐๐ ฉบับ

จึงเสนอให้วันที่ ๕ ธันวาคมของทุกปีเป็น "วันดินโลก" และเมื่อวันที่ ๒๐ ธันวาคม พ.ศ.๒๕๕๖ ที่ประชุมสมัชชาสหประชาชาติ สมัยสามัญที่ ๖๘ ได้มีมติรับรองให้วันดินโลก (World Soil Day) ตรงกับวันที่ ๕ ธันวาคมของทุกปี และให้ปี พ.ศ.๒๕๕๘ เป็นปีดินสากล (International Year of Soil in 2015)

การปลูกหญ้าแฝกขวางตามแนวระดับให้กอชิดติดกันตามความเหมาะสมของพื้นที่ลาดชัน เพื่อช่วยลดความเร็วของกระแสน้ำ ที่เกิดจากการชะล้างของหน้าดินในบริเวณร่องน้ำ

กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับโครงการ
โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริด้านทรัพยากรดิน

กฎหมายที่เกี่ยวข้องและสนับสนุนการดำเนินโครงการ มีดังนี้

๑. ประมวลกฎหมายที่ดิน พ.ศ.๒๔๙๗

ประมวลกฎหมายที่ดิน พ.ศ.๒๔๙๗ ให้คำนิยามที่เกี่ยวข้องในการพัฒนาจัดการดิน ดังนี้

“การพัฒนาที่ดิน” หมายความว่า การกระทำใดๆ ต่อดิน หรือที่ดินเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพและคุณภาพของดิน หรือที่ดิน หรือเพื่อเพิ่มผลผลิตทางเกษตรให้สูงขึ้น และหมายความรวมถึงการปรับปรุงดินของที่ดินที่ขาดความอุดมสมบูรณ์ทางธรรมชาติ หรือขาดความอุดมสมบูรณ์ เพื่อการใช้ประโยชน์และอนุรักษ์ดินและน้ำ เพื่อรักษาดุลยภาพหรือเพื่อความเหมาะสมในการใช้ที่ดินต่อเกษตรกรรม

“การอนุรักษ์ดินและน้ำ” หมายความว่า การกระทำใดๆ ที่มุ่งให้เกิดการระวังป้องกันรักษาดินและที่ดินไม่ให้เกิดความเสื่อมโทรม สูญเสีย รวมถึงการรักษาปรับปรุงความอุดมสมบูรณ์ของดิน และการรักษาน้ำในดินหรือบนผิวดินให้คงอยู่ เพื่อรักษาดุลยธรรมชาติให้เหมาะสมในการใช้ประโยชน์ที่ดินในภาวะเกษตรกรรม

๒. พระราชบัญญัติการพัฒนาที่ดิน พ.ศ.๒๕๕๑

พระราชบัญญัติการพัฒนาที่ดิน พ.ศ.๒๕๕๑ กำหนดหลักการในการแก้ไขปัญหาความเสื่อมโทรมของดิน เมื่อไม่มีการอนุรักษ์ดินและน้ำ ทำให้เกิดการชะล้างพังทลายของดิน ก่อให้เกิดความเสียหายต่อเศรษฐกิจและสังคมให้หน่วยงานของรัฐสามารถเข้าไปดำเนินการป้องกันรักษาสภาพพื้นที่ที่มีความเสี่ยงต่อการเกิดแผ่นดินถล่ม และเกิดการชะล้างพังทลายของดินอย่างรุนแรง เพื่อให้การใช้ที่ดินเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและเกิดประโยชน์สูงสุด กำหนดมาตรการทางกฎหมายที่เกี่ยวกับการสร้างความอุดมสมบูรณ์ของดินตามธรรมชาติ ความเหมาะสมแก่การใช้ประโยชน์ของดิน การอนุรักษ์ดินและน้ำ การวิเคราะห์ตรวจสอบตัวอย่างที่ดินและการปรับปรุงดินหรือที่ดิน ซึ่งเป็นกลไกที่สำคัญในการพัฒนาดินเพื่อพลิกผันดินเสียให้เป็นดินที่สามารถใช้ประโยชน์ได้

กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับโครงการ
โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริด้านทรัพยากรดิน

๓. กฎกระทรวงแบ่งส่วนราชการกรมพัฒนาที่ดิน กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ พ.ศ. ๒๕๕๗

กฎกระทรวงแบ่งส่วนราชการกรมพัฒนาที่ดิน กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ พ.ศ.๒๕๕๗ กำหนดอำนาจหน้าที่ของกรมพัฒนาที่ดินเกี่ยวกับการกำหนดนโยบายและวางแผนการใช้ที่ดินในพื้นที่เกษตรกรรม การสำรวจ การจำแนกดิน การกำหนดบริเวณการใช้ที่ดิน การควบคุมการใช้ที่ดินบริเวณที่มีการใช้หรือทำให้เกิดการปนเปื้อนของสารเคมีหรือวัตถุอื่นใด การอนุรักษ์ดินและน้ำ การปรับปรุงบำรุงดิน การผลิตแผนที่และทำสำมะโนที่ดิน การให้บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีด้านการพัฒนาที่ดิน ข้อมูลดิน และการใช้ประโยชน์ที่ดินเพื่อเพิ่มผลผลิตทางการเกษตร และให้มีการใช้ประโยชน์ที่ดินอย่างยั่งยืน

ผลสัมฤทธิ์ของโครงการ

องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัยและพัฒนาด้านการปรับปรุงดิน การฟื้นฟูสภาพป่า และการบริหารจัดการน้ำ โดยเฉพาะเรื่องหญ้าแฝก ซึ่งมีงานวิจัยไม่น้อยกว่า ๒๒๕ เรื่องในหลากหลายมิติ อาทิ ด้านวิทยาศาสตร์ (ชนิดพันธุ์ การเติบโต การขยายพันธุ์) ด้านเกษตรกรรมและการปลูกหญ้าแฝกเพื่อรักษาความชุ่มชื้นของดินในสวนไม้ผลและไม้ยืนต้น ด้านการอนุรักษ์ดินและน้ำ ด้านสิ่งแวดล้อม ด้านการส่งเสริมการปลูก และการใช้ประโยชน์

การปรับปรุงดินที่แข็งเป็นดานให้สามารถปลูกไม้ยืนต้นได้โดยใช้หญ้าแฝกเป็นพรรณไม้บุกเบิกที่เติบโตได้ในสภาพดินเสื่อมโทรม โดยจะช่วยรักษาความชื้นในดิน ระบบรากของหญ้าแฝกจะชอนไชทำให้เกิดรูพรุน ลดความหนาแน่นรวมของดินให้น้อยลงจนพืชชนิดอื่นสามารถเจริญเติบโตได้ การสร้างระบบกระจายความชุ่มชื้นในระบบนิเวศประกอบด้วย ฝายชะลอความเร็วของน้ำ การสร้างคันดินกั้นน้ำ และการสร้างคันดินเบนน้ำ

(๑) ฝายชะลอความเร็วของน้ำทำให้น้ำไหลลงไปสู่เบื้องล่าง สังเกตได้จากการกัดเซาะตามร่องน้ำต่างๆ ลดลง นอกจากนี้ ยังมีตะกอนดินและเศษกิ่งไม้ที่สะสมเพิ่มขึ้นในแต่ละปีแทรกเข้าไปอยู่ในผนังของฝาย น้ำจะซึมลงไปในดินช้าๆ เนื่องจากพื้นดินบริเวณฝายมีความชุ่มชื้นสะสมมากขึ้นในแต่ละปี ซึ่งสังเกตได้จากการที่มีพืชจำพวกหญ้าขึ้นอยู่รอบๆ

(๒) การสร้างคันดินกั้นน้ำ เลือกพื้นที่รับน้ำ จากนั้นขยายพื้นที่ให้กว้างและลึกเพื่อเพิ่มปริมาณในการกักเก็บ ทั้งนี้ ต้องไม่ขุดดินขวางทางน้ำไหลเข้าสู่พื้นที่รับน้ำตามธรรมชาติ

(๓) การสร้างคันดินเบนน้ำ เพื่อเชื่อมต่อคันดินกั้นน้ำที่สามารถเชื่อมต่อกันได้เป็นแนวขวางทางน้ำในพื้นที่ โดยบริเวณที่ต่ำจะใช้ดินถมเสริมขึ้นเป็นคันดิน ส่วนบริเวณที่สูงจะใช้วิธีขุดร่อง เพื่อจัดระดับน้ำให้ไหลถ่ายเทเข้าหากัน เมื่อมีการสร้างคันดินเบนน้ำโดยวางระดับในระยะที่เหมาะสมจะทำให้เกิดความชุ่มชื้นที่กระจายครอบคลุมพื้นที่มากขึ้น ส่งผลเกื้อกูลกับการปลูกและฟื้นฟูสภาพป่า

การบริหารจัดการน้ำและการพัฒนาแหล่งน้ำด้วยระบบเครือข่ายอ่างเก็บน้ำตามแนวพระราชดำริ ระบบเครือข่ายอ่างเก็บน้ำเป็นการผันน้ำจากอ่างเก็บน้ำที่มีปริมาณมากมาเพิ่มเติมปริมาณน้ำให้อ่างเก็บน้ำที่มีน้ำน้อยกว่า จัดเป็นการใช้น้ำอย่างมีประสิทธิภาพ สามารถช่วยเหลือพื้นที่การเกษตรได้เป็นวงกว้างและทั่วถึง รวมถึงฟื้นฟูสภาพธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมได้เป็นอย่างดี

การฟื้นฟูสภาพป่าไม้บนพื้นที่ภูเขาด้วยระบบป่าเปียกหรือป่าภูเขาโดยจัดตั้งสถานีสูบน้ำด้วยพลังงานแสงอาทิตย์ สำหรับสูบน้ำจากระบบชลประทานของระบบเครือข่ายอ่างเก็บน้ำ แล้วส่งขึ้นไปบนเขาในระดับที่สูงที่สุดเท่าที่จะสามารถส่งไปถึง

ผลสัมฤทธิ์อีกประการหนึ่ง คือ การเผยแพร่องค์ความรู้และถ่ายทอดเทคโนโลยีสู่สาธารณะ ด้วยการจัดสรรพื้นที่สาธิตภายในศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยทรายอันเนื่องมาจากพระราชดำริ โดยสร้างสถานีการเรียนรู้ในแต่ละด้าน อาทิ งานพัฒนาดินที่แข็งเป็นดาน งานพัฒนาที่ดิน (หญ้าแฝก) งานพืชผักผสมผสาน งานปศุสัตว์ งานเพาะเลี้ยงขยายพันธุ์สัตว์ป่า (สวนสัตว์) เป็นต้น นอกจากนี้ ยังมีการปรับปรุงเส้นทางพิพิธภัณฑ์ธรรมชาติที่มีชีวิต โดยปลูกพืชสมุนไพรในพื้นที่และปลูกไม้พุ่มบริเวณโคนต้นไม้ใหญ่

การฟื้นฟูพื้นที่ป่าไม้บนพื้นที่ภูเขาเสวยกะปิ เขารังแร้ง และเขาบ่อขิง โดยสูบน้ำจากระบบชลประทานของระบบเครือข่ายอ่างเก็บน้ำด้วยพลังงานแสงอาทิตย์ และติดตั้งระบบกระจายน้ำเพื่อสร้างความชุ่มชื้น และฟื้นฟูสภาพป่าไม้บริเวณเขารังแร้งและเขาบ่อขิง เป็นผลให้พื้นที่บริเวณภูเขาทั้ง ๓ แห่งมีความอุดมสมบูรณ์อีกครั้งหนึ่ง

อีกประการหนึ่งที่สำคัญ คือ การพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนโดยรอบพื้นที่ศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยทรายฯ อาทิ การสนับสนุนเกษตรกรให้เป็นเกษตรกรตัวอย่าง จำนวน ๑๔ ราย การสนับสนุนพันธุ์พืชและพันธุ์สัตว์ เช่น พันธุ์ปลาดุก ๘,๐๐๐ ตัว แก่เกษตรกรจำนวน ๖๐ ราย การสนับสนุนไก่พื้นเมือง ๑๕๐ ตัว สำหรับเป็นอาหารกลางวันของโรงเรียน เป็นต้น

ผลประโยชน์ทางอ้อมต่อระบบนิเวศ คือ ภายหลังการพัฒนาปรับปรุงที่ดินตามแนวพระราชดำริซึ่งเป็นไปตามหลักวิชาการ ส่งผลให้การชะล้างพังทลายของดินลดลง การสูญเสียหน้าดินลดลง ทำให้ดินมีความอุดมสมบูรณ์ในที่สุด จึงมีความเหมาะสมกับการเจริญเติบโตของพืชพรรณในป่า

พันตำรวจโท ชาญ รามัญอุดม ซึ่งปฏิบัติงานที่ศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยทรายอันเนื่องมาจากพระราชดำริมายาวนานกว่า ๑๐ ปี ได้ให้สัมภาษณ์ว่าจุดเด่นและเอกลักษณ์ของศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยทรายฯ คือ การฟื้นฟูระบบนิเวศป่า ดิน และน้ำ โดยใช้หญ้าแฝกปรับปรุงดินที่มีลักษณะเป็นดินดาน รวมทั้งการยึดหลักแนวคิดว่าคนอยู่ร่วมกับป่าได้ จึงทำให้การบุกรุกทำลายป่ายุติลง ปัจจัยสู่ความสำเร็จของศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยทรายฯ คือ แนวทางตามพระราชดำริในการขยายผลการดำเนินงานของศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยทรายอันเนื่องมาจากพระราชดำริ คือดำเนินงานแบบค่อยเป็นค่อยไป อีกทั้งประชาชนในพื้นที่โดยรอบได้น้อมนำแนวทางตามพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร โดยเฉพาะหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการดำเนินชีวิต

จุดเด่นและเอกลักษณ์ของศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยทรายอันเนื่องมาจากพระราชดำริ คือ การฟื้นฟูระบบนิเวศป่า ดิน และน้ำ โดยใช้หญ้าแฝกปรับปรุงดินที่มีลักษณะเป็นดินดาน รวมทั้งการยึดหลักแนวคิดว่าคนอยู่ร่วมกับป่าได้ จึงทำให้การบุกรุกทำลายป่ายุติลง

โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริด้านการเกษตร
เกิดขึ้นจากพระราชประสงค์หลักคือ
ทำให้เกษตรกรสามารถพึ่งตนเองได้
ทรงมุ่งให้พัฒนาและอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ
ซึ่งเป็นรากฐานของการพัฒนาประเทศในระยะยาว

โครงการ
อันเนื่องมาจากพระราชดำริ

—

ด้านการเกษตร

พืชไร่ พืชสวน

๓ ส่วน

สระน้ำ

๓ ส่วน

นาข้าว

๓ ส่วน

ที่อยู่อาศัย

๑ ส่วน

ศาสตร์
ของ
พระราชา
ด้านการเกษตร

โครงการ
อันเนื่องมาจากพระราชดำริ

ความเจริญของประเทศ
ต้องอาศัยความเจริญ
ของภาคเกษตรเป็นสำคัญ

แนวพระราชดำริเกี่ยวกับการเกษตรที่สำคัญ คือการที่ทรงเน้นเรื่องการศึกษาค้นคว้า ทดลอง และวิจัย ทรงยึดหลักการและเทคโนโลยีเรียบง่าย ไม่สลับซับซ้อน ราคาถูก และไม่ยึดติดตำรา เกษตรกรสามารถทำได้เอง และอาจประหยัดค่าใช้จ่ายในการทำโดยใช้ประโยชน์จากธรรมชาติและอาศัยพึ่งพิงธรรมชาติ การดำเนินการต้องค่อยเป็นค่อยไปตามลำดับขั้นตอนและตามความพร้อมของแต่ละท้องถิ่น ทรงเน้นอยู่เสมอว่ากระบวนการพัฒนาทั้งหมดต้องชี้แจงให้ราษฎรซึ่งเป็นผู้ได้รับผลประโยชน์มีส่วนร่วมและลงมือลงแรงด้วย การดูแลทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมก็เป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่จะช่วยเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต เมื่อป่าดี น้ำดี ดินดี การทำมาหากินก็จะดี

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร ได้ทรงใช้พื้นที่พระราชฐานสวนจิตรลดาฯ เป็นสถานีศึกษา ค้นคว้า ทดลอง และวิจัยทางการเกษตรในทุกๆ ด้านมาตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๐๕ โดยทรงใช้พระราชทรัพย์ส่วนพระองค์ในการดำเนินงานศึกษาทดลองเมื่อทรงแน่พระทัยว่าการศึกษาวิจัยและพัฒนาประสบความสำเร็จได้ผลดีเป็นประโยชน์แก่ประชาชนอย่างแท้จริงแล้วก็จะพระราชทานแก่ราษฎรนำไปปฏิบัติ

ศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ซึ่งมีอยู่ ๖ แห่งทั่วทุกภูมิภาคของประเทศเป็นศูนย์ศึกษา ค้นคว้า ทดลอง และวิจัยเพื่อการพัฒนาโดยเน้นความจริงของศักยภาพของแต่ละพื้นที่และความเหมาะสมกับคนในพื้นที่นั้นๆ พระองค์ทรงผสมผสานวิทยาการสมัยใหม่ที่เรียบง่ายกับ

ภูมิปัญญาท้องถิ่น และทรงเน้นการพัฒนาที่ยั่งยืน คือราษฎรสามารถพึ่งตนเองได้ ศูนย์ศึกษาการพัฒนาเป็นเสมือนพิพิธภัณฑ์ธรรมชาติที่มีชีวิตและเป็นตัวอย่างของการพัฒนาแบบบูรณาการ

แนวพระราชดำริเรื่อง “เกษตรทฤษฎีใหม่” เป็นทฤษฎีว่าด้วยการบริหารจัดการที่ดินและแหล่งน้ำเพื่อการเกษตรโดยการแบ่งสัดส่วนการใช้ประโยชน์จากพื้นที่ที่มีอยู่จำกัดให้เกิดประโยชน์สูงสุด และขณะเดียวกันก็สามารถเก็บกักน้ำไว้ใช้ได้ตลอดทั้งปี ทรงใช้ทั้งหลักวิทยาศาสตร์และคณิตศาสตร์คิดคำนวณพื้นที่และปริมาณน้ำอย่างละเอียดถี่ถ้วน แล้วพระราชทานแนวปฏิบัติอย่างเรียบง่าย ไม่ซับซ้อนให้ทุกคนนำไปปฏิบัติได้ การทำเกษตรทฤษฎีใหม่ยึดหลักความพอเพียงของครัวเรือนและความสามัคคีในท้องถิ่น

(ความตอนหนึ่งในพระราชดำรัส พระราชทานแก่คณะผู้อำนวยการสำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ เมื่อวันที่ ๑๗ มีนาคม พ.ศ.๒๕๒๙)

“...ความเจริญของประเทศ ต้องอาศัยความเจริญของภาคเกษตรเป็นสำคัญ...”

ภาพรวมของโครงการ

“...ความเจริญของประเทศ ต้องอาศัยความเจริญของภาคเกษตรเป็นสำคัญ...” (ความตอนหนึ่งในพระราชดำรัส พระราชทานแก่คณะผู้อำนวยการสำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ เมื่อวันที่ ๑๗ มีนาคม พ.ศ.๒๕๒๙)

พระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร ข้างต้นนี้ แสดงให้เห็นอย่างชัดเจนถึงความสำคัญของภาคการเกษตรที่มีต่อประเทศชาติและประชาชนชาวไทย

การพัฒนาการเกษตรเป็นเป้าหมายที่สำคัญของการพัฒนาประเทศมาโดยตลอด ปัญหาหลักประการหนึ่งของการพัฒนาการเกษตรในปัจจุบัน คือ เรื่องของประสิทธิภาพการผลิตที่โยงไปถึงเรื่องการตลาด บางพื้นที่ถือเป็นเขตเกษตรก้าวหน้า อาจจะไม่มีปัญหาในเรื่องนี้ แต่ในพื้นที่ที่พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร เสด็จฯ ไปทรงเยี่ยมราษฎรนั้น ส่วนใหญ่มักเป็นเขตเกษตรล้าหลังที่อาศัยการผลิตแบบดั้งเดิม คือ เพาะปลูกปีละครั้งโดยอาศัยน้ำฝน ประสิทธิภาพการผลิตต่ำ ผลิตได้ไม่พอกิน บางพื้นที่พ้นจากลักษณะเขตล้าหลังและพอจะทำการผลิตเพื่อการค้าได้บ้าง แต่เกษตรกรก็ยังขาดการรวมตัวกันเป็นกลุ่ม และขาดความรู้เชิงพาณิชย์ทำให้ถูกเอารัดเอาเปรียบในการติดต่อกับพ่อค้าภายใต้กลไกตลาดปัจจุบัน ปัญหาต่างๆ เหล่านี้ทำให้เกษตรกรมีรายได้ต่ำ มีหนี้สินและยากจน

นอกจากนี้ การเร่งรัดพัฒนาในช่วงที่ผ่านมาได้ทำลายสภาพความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติเป็นอย่างมาก ทำให้ที่ดิน แหล่งน้ำ ป่าไม้ ตลอดจนทรัพยากรประมงมีลักษณะเสื่อมโทรม ไม่สามารถเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตอย่างต่อเนื่องเช่นในอดีตได้

การช่วยเหลือจากรัฐบาลมีอุปสรรคและมีข้อขัดข้องหลายประการ ปัญหาเศรษฐกิจของประเทศโดยรวม

พระบาทสมเด็จพระปรมินทร มหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร มีพระราชประสงค์หลัก คือทำให้เกษตรกรสามารถพึ่งตนเองได้ โดยเฉพาะในด้านอาหารเป็นอันดับแรก

มีมากมายหลายด้าน และงบประมาณสำหรับการพัฒนาก็มีอยู่จำกัด รัฐจึงไม่สามารถพัฒนาการเกษตรได้อย่างกว้างขวาง เพียงพอ และทันการณ์ อีกทั้งการสนับสนุนด้านการวิจัยและการค้นคว้าทดลอง ซึ่งถือเป็นพื้นฐานสำคัญของการพัฒนาการเกษตรมีน้อยมาก สิ่งเหล่านี้ย่อมเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาการเกษตรและส่งเสริมเกษตรกรโดยทั่วไป

แนวพระราชดำริเกี่ยวกับการพัฒนาประสิทธิภาพการผลิตทางการเกษตรที่สำคัญ คือ การที่ทรงเน้นในเรื่องของการค้นคว้าทดลองและวิจัยหาพันธุ์พืชใหม่ๆ ทั้งพืชเศรษฐกิจ เช่น หม่อนไหม ยางพารา พืชเพื่อการปรับปรุงบำรุงดิน และพืชสมุนไพร ตลอดจนการศึกษาเกี่ยวกับแมลงศัตรูพืช รวมทั้งพันธุ์สัตว์ต่างๆ ที่เหมาะสม เช่น โค กระบือ แพะ แกะ พันธุ์ปลา และสัตว์ปีกทั้งหลายด้วย เพื่อให้เกษตรกรนำไปใช้ได้ในราคาที่ถูกและด้วยเทคโนโลยีที่ง่าย ไม่สลับซับซ้อน ที่สำคัญ คือ พันธุ์พืช พันธุ์สัตว์ หรือเทคนิควิธีการดูแลต่างๆ นั้น จะต้องเหมาะสมกับสภาพสังคมและสภาพแวดล้อมของท้องถิ่นนั้นๆ

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร มีพระราชประสงค์หลัก คือ ทำให้เกษตรกรสามารถพึ่งตนเองได้ โดยเฉพาะในด้านอาหาร เป็นอันดับแรก เช่น ข้าว พืชผัก และผลไม้ นอกจากนี้ พระองค์ยังทรงเห็นว่า การพัฒนาฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติจะมีผลโดยตรงต่อการพัฒนาการเกษตร จึงทรงมุ่งให้พัฒนาและอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ซึ่งเป็นรากฐานของการพัฒนาประเทศในระยะยาว พระองค์สนพระราชหฤทัยอย่างยิ่งต่อการทะนุบำรุง และปรับปรุงสภาพของทรัพยากรธรรมชาติต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นป่าไม้ ที่ดิน แหล่งน้ำ ฯลฯ ให้อยู่ในสภาพที่จะมีผลต่อการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตให้มากที่สุด

จากแนวทางและเป้าหมายต่างๆ ดังกล่าว พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร

สมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ใช้เขตพระราชฐาน สวนจิตรลดาบางส่วน เป็นสถานีค้นคว้าทดลองทางการเกษตรในทุกๆ ด้านมาตั้งแต่ ปี พ.ศ.๒๕๐๕

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร ทรงเน้นความจำเป็นที่จะลดค่าใช้จ่ายในการทำมาหากินของเกษตรกรให้มากที่สุด โดยอาศัยพึ่งพิงธรรมชาติเป็นปัจจัยสำคัญ

มีแนวพระราชดำริที่ถือเป็นหลักเกณฑ์หรือเทคนิควิธีการที่จะบรรลุเป้าหมายนั้นหลายประการ ประการแรก ทรงเห็นว่า การพัฒนาการเกษตรที่จะได้ผลจริงจังนั้น จะต้องลงมือทดลองค้นคว้า ต้องปฏิบัติอย่างค่อยเป็นค่อยไป และไม่ยึดติดตำรา พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ใช้เขตพระราชฐาน สวนจิตรลดาบางส่วนเป็นสถานีค้นคว้าทดลองทางการเกษตรในทุกๆ ด้านมาตั้งแต่ปี พ.ศ.๒๕๐๕ พระองค์ทรงเน้นให้มีการค้นคว้าทดลองทั้งก่อนการผลิต และหลังจากผลิต ให้พิจารณาตั้งแต่เรื่องความเหมาะสมของพืชความเหมาะสมของดิน พืชใดจะเหมาะสมกับดินประเภทใด รวมทั้งการค้นคว้าเกี่ยวกับความต้องการของตลาด คือ การปลูกพืชที่ตลาดต้องการผลิตออกมาแล้วมีที่จำหน่าย ส่วนการค้นคว้าวิจัยหลังการผลิต ให้ดูแลเรื่องความสอดคล้องของตลาด คุณภาพของผลผลิต หรือทำอย่างไรจึงจะช่วยให้เกษตรกรมีความรู้เบื้องต้นในด้านการบัญชี และธุรกิจการเกษตรในลักษณะที่พอจะทำธุรกิจแบบพึ่งตนเองได้ ในเรื่องนี้ได้พระราชทานคำแนะนำว่า การรวมกลุ่มกันของเกษตรกรเป็นปัจจัยสำคัญประการหนึ่งที่จะช่วยได้เป็นอย่างดี

ในเรื่องของการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตนั้น นอกเหนือจากทรงเน้นในเรื่องการผลิตอาหารให้เพียงพอแล้ว ทรงให้ความสำคัญกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตของเกษตรกรในระยะยาว มีพระราชประสงค์ที่จะให้เกษตรกรมีความเจริญก้าวหน้าอย่างค่อยเป็นค่อยไป และมีสภาพชีวิตที่มีความสุข ไม่เคร่งเครียดกับการเร่งรัดให้เกิดความเจริญโดยเร็ว ดังพระราชดำรัสเมื่อวันที่ ๔ กรกฎาคม พ.ศ.๒๕๔๕ ความว่า “...ไม่จำเป็นต้องส่งเสริมผลผลิตให้ได้ปริมาณสูงสุดแต่เพียงอย่างเดียว เพราะเป็นการสิ้นเปลืองค่าโสหุ้ย และทำลายคุณภาพดิน แต่ควรศึกษาสภาวะตลาดการเกษตรตลอดจนการควบคุมราคาผลิตผล ไม่ให้ประชาชนได้รับความเดือดร้อน...”

การพัฒนาการเกษตรของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร อีกประการหนึ่ง

“...ไม่จำเป็นต้องส่งเสริมผลผลิตให้ได้ปริมาณสูงสุดแต่เพียงอย่างเดียว เพราะเป็นการสิ้นเปลืองค่าโสหุ้ย และทำลายคุณภาพดิน แต่ควรศึกษาสภาวะตลาดการเกษตร ตลอดจนการควบคุมราคาผลิตผลไม่ให้ประชาชนได้รับความเดือดร้อน...”

พระราชดำรัสเมื่อวันที่ ๔ กรกฎาคม พ.ศ.๒๕๔๕

ก็คือ ทรงเน้นการใช้ประโยชน์จากธรรมชาติให้มากที่สุด เช่น การใช้ที่ดินที่ปล่อยทิ้งไว้เปล่าๆ ให้เป็นประโยชน์ หรือการค้นหาประโยชน์จากธรรมชาติในสิ่งที่ผู้อื่นนึกไม่ถึง เช่น ครั้งหนึ่งทรงสนับสนุนให้มีการทำครั่งจากต้นจามจุรีที่ขึ้นอยู่ริมทางหลวงเส้นทางที่เสด็จพระราชดำเนินไปพระราชวังไกลกังวล โดยนำเอาต้นก้ามปูมาเป็นวัตถุดิบ

การมุ่งใช้ประโยชน์จากธรรมชาติมีลักษณะสอดคล้องกับหลักที่สำคัญอีกประการหนึ่งของพระองค์ คือ การประหยัด พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร ทรงเน้นความจำเป็นที่จะลดค่าใช้จ่ายในการทำมาหากินของเกษตรกรให้มากที่สุด โดยอาศัยพึ่งพิงธรรมชาติเป็นปัจจัยสำคัญ ตั้งแต่การสนับสนุนให้เกษตรกรใช้วัวควายในการทำนาแทนการใช้เครื่องจักร การปลูกพืชหมุนเวียน โดยเฉพาะพืชตระกูลถั่ว เพื่อลดค่าใช้จ่ายเรื่องปุ๋ย ในกรณีที่ต้องใช้ปุ๋ย ก็ทรงสนับสนุนให้เกษตรกรใช้ปุ๋ยธรรมชาติแทนปุ๋ยเคมีซึ่งมีราคาแพง และมีผลกระทบต่อสภาพและคุณภาพของดินในระยะยาว นอกจากนี้ พระองค์ยังทรงแนะนำเรื่องการผลิตก๊าซชีวภาพอันจะมีผลดีทั้งในด้านเชื้อเพลิงและปุ๋ย รวมทั้งทรงเน้นอยู่เสมอที่จะให้เกษตรกรมีรายได้เสริมหรือรายได้นอกการเกษตรจากการหาวัสดุธรรมชาติในท้องถิ่น ได้แก่ ไผ่ ยางพารา ฯลฯ มาใช้ให้เกิดประโยชน์ เช่น การจักสานโดยใช้วัสดุธรรมชาติเป็นอาชีพเสริมเพิ่มรายได้ให้แก่เกษตรกร

โครงการพัฒนาด้านการเกษตรอันเนื่องมาจากพระราชดำริประกอบด้วยงานหลายประเภท โดยทั่วๆ ไปแล้ว จะเป็นงานเกี่ยวกับการศึกษาค้นคว้า ทดลอง วิจัย หาพันธุ์พืช และพันธุ์สัตว์ต่างๆ ที่เหมาะสมกับสภาพพื้นที่นั้นๆ และนำผลสำเร็จจากการศึกษาทดลองไปถ่ายทอดสู่ประชาชน และงานในด้านการฝึกอบรมให้เกษตรกรมีความรู้ในวิชาการเกษตรแผนใหม่ การทำปุ๋ยหมัก ปุ๋ยคอก รวมทั้งการส่งเสริมให้มีการถนอมอาหารและการแปรรูปอาหาร และการผลิตอาหารเพื่อโภชนาการด้วย

“พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร มีพระราชวินิจฉัยว่าปัญหาสำคัญประการหนึ่งของเกษตรกรในชนบท คือ การขาดแบบฉบับหรือตัวอย่างการพัฒนา เกษตรกรมักจะประกอบอาชีพการเกษตรไปตามแบบเดิมที่คุ้นเคย ไม่รู้จักวิธีการปรับปรุงและพัฒนาผลิตผลให้มีปริมาณและคุณภาพดียิ่งขึ้น”

โครงการศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริ

ศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริ แสดงถึงความห่วงใยของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร ที่ทรงมีต่อราษฎร และพระปรีชาสามารถในการพัฒนาการเกษตร มีพระราชวินิจฉัยว่าปัญหาสำคัญประการหนึ่งของเกษตรกรในชนบท คือ การขาดแบบฉบับหรือตัวอย่างการพัฒนา เกษตรกรมักจะประกอบอาชีพการเกษตรไปตามแบบเดิมที่คุ้นเคย ไม่รู้จักวิธีการปรับปรุงและพัฒนาผลิตผลให้มีปริมาณและคุณภาพดียิ่งขึ้น

ศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริ มีทั้งหมด ๖ แห่งทั่วประเทศ ตามสภาพภูมิศาสตร์ที่แตกต่างกัน ศูนย์ศึกษาการพัฒนาฯ เป็นแหล่งศึกษาสรรพวิชา ค้นคว้า ทดลอง และสาธิต เปิดให้เกษตรกรและประชาชนทั่วไปมาศึกษาดูงาน ทุกศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริ มีการค้นคว้าวิจัย ทดลอง และสาธิตวิธีการพัฒนาเพื่อช่วยให้เกษตรกรสามารถศึกษาหาความรู้และนำไปปฏิบัติได้จริง ศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริ มีลักษณะเป็นพิพิธภัณฑ์ธรรมชาติที่มีชีวิต ช่วยให้เกษตรกรสามารถนำเอาความรู้ไปใช้เป็นแนวทางในการประกอบอาชีพและสามารถพึ่งตนเองได้

๑ ศูนย์ศึกษาการพัฒนาเขาหินซ้อนอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ตั้งอยู่ที่ตำบลเขาหินซ้อน อำเภอพนมสารคาม จังหวัดฉะเชิงเทรา จัดตั้งขึ้นตามพระราชดำริ เมื่อวันที่ ๘ สิงหาคม พ.ศ.๒๕๒๒ มีพื้นที่รวมประมาณ ๑,๘๙๕ ไร่

๒ ศูนย์ศึกษาการพัฒนาพิกุลทองอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ตั้งอยู่ที่ตำบลกะลุวอเหนือ อำเภอเมือง จังหวัดนราธิวาส มีพื้นที่ดำเนินการประมาณ ๑,๗๔๐ ไร่

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร มีแนวพระราชดำริที่ถือเป็นหลักเกณฑ์คือ การพัฒนาการเกษตรที่จะได้ผลจริงจังนั้น จะต้องลงมือ ทดลอง ค้นคว้า ต้องปฏิบัติอย่างค่อยเป็นค่อยไป และไม่ยึดติดตำรา

ศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริ มีทั้งหมด ๖ ศูนย์ กระจายอยู่ในภาคต่างๆ ๔ ภาค คือ

๑. ศูนย์ศึกษาการพัฒนาเขาหินซ้อนอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ตั้งอยู่ที่ตำบลเขาหินซ้อน อำเภอพนมสารคาม จังหวัดฉะเชิงเทรา จัดตั้งขึ้นตามพระราชดำริ เมื่อวันที่ ๘ สิงหาคม พ.ศ.๒๕๒๒ มีพื้นที่รวมประมาณ ๑,๘๙๕ ไร่ มีภารกิจหลักในด้านการปรับปรุงฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติ เช่น การปรับปรุงบำรุงดิน การปลูกป่าไม้ และการพัฒนาปศุสัตว์ การจัดตั้งธนาคารโค–กระบือ การส่งเสริมด้านการประมง การพัฒนาด้านไม้ดอกไม้ผล และการจัดการด้านสหกรณ์ เป็นต้น ศูนย์ศึกษาการพัฒนาเขาหินซ้อนอันเนื่องมาจากพระราชดำริ มีศูนย์สาขา คือ โครงการพัฒนาพื้นที่บริเวณเขาชะโงก จังหวัดนครนายก และโครงการพัฒนาส่วนพระองค์ที่อำเภอบ้านสร้าง จังหวัดปราจีนบุรี

๒. ศูนย์ศึกษาการพัฒนาพิกุลทองอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ตั้งอยู่ที่ตำบลกะลุวอเหนือ อำเภอเมือง จังหวัดนราธิวาส ก่อตั้งขึ้นจากการที่พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร

---

๓ ศูนย์ศึกษาการพัฒนาอ่าวคุ้งกระเบนอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ตั้งอยู่ที่ตำบลสนามไชย อำเภอท่าใหม่ จังหวัดจันทบุรี พื้นที่ประมาณ ๘๕,๒๓๕ ไร่

๔ ศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพานอันเนื่องมาจากพระราชดำริ บ้านนานกเค้า ตำบลห้วยยาง อำเภอเมือง จังหวัดสกลนคร มีพื้นที่โครงการประมาณ ๒,๓๐๐ ไร่

ศูนย์ศึกษาการพัฒนาพิกุลทองอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ตั้งอยู่ที่ตำบลกะลุวอเหนือ อำเภอเมือง จังหวัดนราธิวาส

ศูนย์ศึกษาการพัฒนาอ่าวคุ้งกระเบนอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ตั้งอยู่ที่ตำบลสนามไชย อำเภอท่าใหม่ จังหวัดจันทบุรี

มีพระราชดำริระหว่างเสด็จฯ แปรพระราชฐานไปประทับ ณ พระตำหนักทักษิณราชนิเวศน์ ระหว่างวันที่ ๑๘ สิงหาคม ถึง ๓ ตุลาคม พ.ศ.๒๕๒๔ ศูนย์ศึกษาการพัฒนาฯ แห่งนี้มีพื้นที่ดำเนินการประมาณ ๑,๗๔๐ ไร่ ภารกิจหลักของศูนย์นี้ ได้แก่ การศึกษา วิจัย และการพัฒนาสภาพของดินที่มีปัญหาและใช้ประโยชน์ไม่ได้ให้นำกลับมาใช้ประโยชน์ทางด้านเกษตรกรรมได้อีก เช่น การพัฒนาดินอินทรีย์และดินเปรี้ยวด้วยกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ เพื่อใช้น้ำชะล้างกรดจากดิน การพัฒนาพื้นที่ป่าพรุ การอนุรักษ์และบำรุงพันธุ์ไม้ในป่าพรุ การทดลองด้านประมงและเลี้ยงสัตว์ ตลอดจนไม้ดอก ไม้ประดับ เป็นต้น มีศูนย์สาขาอยู่ ๕ แห่ง คือ ๑) โครงการสวนยางเขาตันหยง อำเภอเมือง จังหวัดนราธิวาส ๒) โครงการพัฒนาหมู่บ้านปิแนมูดอ อำเภอระแงะ จังหวัดนราธิวาส ๓) โครงการหมู่บ้านเกษตรปศุสัตว์มูโนะ อำเภอตากใบ จังหวัดนราธิวาส ๔) ศูนย์สาขาบ้านโคกอิฐ-โคกใน บ้านยูโย อำเภอตากใบ จังหวัดนราธิวาส และ ๕) โครงการพัฒนาลุ่มน้ำปากพนัง อันเนื่องมาจากพระราชดำริ จังหวัดนครศรีธรรมราช

๓. ศูนย์ศึกษาการพัฒนาอ่าวคุ้งกระเบนอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ตั้งอยู่ที่ตำบลสนามไชย อำเภอท่าใหม่ จังหวัดจันทบุรี พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร ได้พระราชทานพระราชดำริ เมื่อวันที่ ๒๘ ธันวาคม พ.ศ.๒๕๒๔ ความว่า “...ให้พิจารณาพื้นที่ที่เหมาะสมจัดทำ

๕ ศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยฮ่องไคร้อันเนื่องมาจากพระราชดำริ ก่อตั้งขึ้นเมื่อวันที่ ๑๑ ธันวาคม พ.ศ.๒๕๒๕ มีพื้นที่ดำเนินการประมาณ ๘,๕๐๐ ไร่

๖ ศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยทรายอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ตั้งอยู่ที่ตำบลสามพระยา อำเภอชะอำ จังหวัดเพชรบุรี มีพื้นที่โครงการประมาณ ๔๒,๖๔๐ ไร่

ศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพานอันเนื่องมาจากพระราชดำริ บ้านนานกเค้า
ตำบลห้วยยาง อำเภอเมือง จังหวัดสกลนคร

โครงการพัฒนาด้านอาชีพการประมงและการเกษตร ในเขตพื้นที่ชายฝั่งตะวันออกของจังหวัดจันทบุรี...” ศูนย์ศึกษาการพัฒนาฯ แห่งนี้ มีพื้นที่โครงการรวมพื้นที่ขยายผล จำนวน ๓๓ หมู่บ้าน รวมเป็นพื้นที่ประมาณ ๘๕,๒๓๕ ไร่ ดำเนินกิจกรรมด้านค้นคว้า ศึกษา ทดลอง วิจัย และสาธิตการพัฒนาและอนุรักษ์สภาพแวดล้อมชายฝั่ง การบำบัดน้ำเสียจากการเลี้ยงกุ้งกุลาดำ การอนุรักษ์และรวบรวมพันธุ์ไม้ป่าชายเลน การวิจัยและทดสอบระบบการเกษตรผสมผสาน การส่งเสริมอาชีพด้านการประมง การส่งเสริมความรู้ในเรื่องการสหกรณ์ และการอบรมปศุสัตว์ เป็นต้น

> “...ให้พิจารณาพื้นที่ที่เหมาะสม
> จัดทำโครงการพัฒนาด้านอาชีพการประมง
> และการเกษตรในเขตพื้นที่ชายฝั่ง
> ตะวันออกของจังหวัดจันทบุรี...”

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร
ได้พระราชทานพระราชดำริ เมื่อวันที่ ๒๘ ธันวาคม พ.ศ.๒๕๒๔

๔. ศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพานอันเนื่องมาจากพระราชดำริ บ้านนานกเค้า ตำบลห้วยยาง อำเภอเมือง จังหวัดสกลนคร ก่อตั้งเมื่อวันที่ ๒๕ พฤศจิกายน พ.ศ.๒๕๒๕ มีพื้นที่โครงการประมาณ ๒,๓๐๐ ไร่ และเขตปริมณฑลเพื่อการพัฒนาอีกประมาณ ๑๑,๐๐๐ ไร่ ภารกิจหลัก คือ การพัฒนาระบบชลประทาน พัฒนาระบบการปลูกพืชเศรษฐกิจ

ศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริมีทั้งหมด ๖ แห่งทั่วประเทศ มีการค้นคว้า วิจัย ทดลอง และสาธิตวิธีการพัฒนา เพื่อช่วยให้เกษตรกรสามารถศึกษาหาความรู้และนำไปปฏิบัติได้จริง

ศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยฮ่องไคร้ อันเนื่องมาจากพระราชดำริ เป็นศูนย์กลางในการศึกษา ทดลอง และแสวงหารูปแบบในการพัฒนาพื้นที่บริเวณต้นน้ำลำธารของภาคเหนือ เพื่อเป็น "ต้นแบบ" ในการพัฒนาลุ่มน้ำอื่น ๆ ในภูมิภาค

การทดสอบพันธุ์ข้าวไร่ การศึกษาระบบนิเวศวิทยาของป่า การปรับปรุงบำรุงดินและการพัฒนาส่งเสริมด้านปศุสัตว์และประมง เป็นต้น มีศูนย์สาขา ๓ แห่ง คือ ๑) โครงการพัฒนาพื้นที่ลุ่มน้ำห้วยบางทรายตอนบนอันเนื่องมาจากพระราชดำริ อำเภอดงหลวง จังหวัดมุกดาหาร ๒) โครงการพัฒนาลุ่มน้ำก่ำอันเนื่องมาจากพระราชดำริ จังหวัดสกลนคร และจังหวัดนครพนม ๓) โครงการขุดสระเก็บกักน้ำตามทฤษฎีใหม่อันเนื่องมาจากพระราชดำริ อำเภอเขาวง จังหวัดกาฬสินธุ์ และ ๔) โครงการศูนย์พัฒนาการเกษตรภูสิงห์อันเนื่องมาจากพระราชดำริ จังหวัดศรีสะเกษ

๕. ศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยฮ่องไคร้อันเนื่องมาจากพระราชดำริ ก่อตั้งขึ้นเมื่อวันที่ ๑๑ ธันวาคม พ.ศ.๒๕๒๕ ที่บริเวณพื้นที่ป่าขุนแม่กวง อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่ โดยมีพระราชประสงค์ที่จะให้เป็นศูนย์กลางในการศึกษา ทดลอง และแสวงหารูปแบบในการพัฒนาพื้นที่บริเวณต้นน้ำลำธารของภาคเหนือเพื่อเป็น "ต้นแบบ" ในการพัฒนาลุ่มน้ำอื่นๆ ในภูมิภาค โดยใช้ระบบชลประทานเข้าเสริม การปลูกไม้ ๓ อย่าง ประโยชน์ ๔ อย่าง เพื่อประโยชน์ทางเศรษฐกิจ และเน้นเรื่องการพัฒนาป่าไม้พื้นที่ต้นน้ำลำธารให้สมบูรณ์เป็นหลัก โดยให้ปลายทางเป็นการศึกษาด้านประมงตามอ่างเก็บน้ำ ศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยฮ่องไคร้อันเนื่องมาจากพระราชดำริแห่งนี้ มีพื้นที่ดำเนินการประมาณ ๘,๕๐๐ ไร่ เดิมเป็นพื้นที่แล้ง ทุรกันดาร จึงปลอดจากการบุกรุก ภายหลังการพัฒนาโครงการประสบผลสำเร็จเป็นอย่างดี กลายเป็นที่อุดมสมบูรณ์และเป็นพื้นที่สีเขียว ศูนย์ศึกษาฯ แห่งนี้ ได้รับความสนใจเป็นอย่างมาก เป็นสถานที่ศึกษา ดูงาน และเยี่ยมชมจากผู้นำและประมุขของประเทศต่างๆ นับครั้งไม่ถ้วน

ศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยฮ่องไคร้อันเนื่องมาจากพระราชดำริ มีศูนย์สาขา ๕ แห่ง ได้แก่ ๑) โครงการศูนย์บริการการพัฒนาขยายพันธุ์ดอกไม้ผลบ้านไร่อันเนื่องมาจากพระราชดำริ อำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่ ๒) โครงการพัฒนาเบ็ดเสร็จลุ่มน้ำสาขาแม่ปิงอันเนื่องมาจากพระราชดำริ อำเภอบ้านโฮ่ง จังหวัดลำพูน และอำเภอจอมทอง อำเภอฮอด จังหวัด

การศึกษาทดลองวิธีปลูกหญ้าแฝก พืชที่สามารถพัฒนาดินที่แข็งเป็นดาน ให้กลับมาใช้เพาะปลูกได้ ภายในศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยทราย อันเนื่องมาจากพระราชดำริ

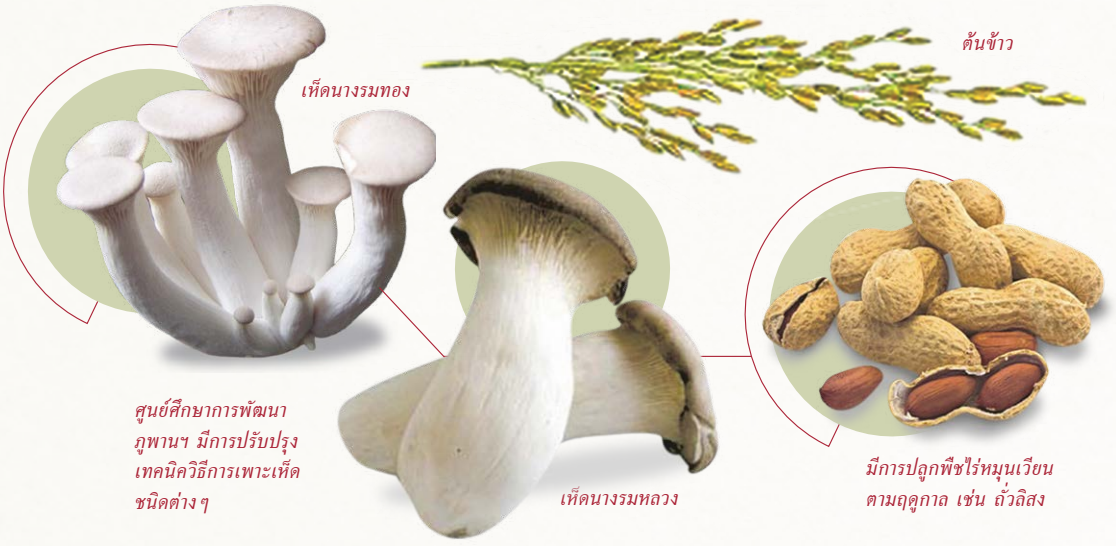

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร ทรงงาน ณ ศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยทรายอันเนื่องมาจาก พระราชดำริ ตั้งอยู่ที่ตำบลสามพระยา อำเภอชะอำ จังหวัดเพชรบุรี

เชียงใหม่ ๓) โครงการพัฒนาพื้นที่ป่าขุนแม่กวง อันเนื่องมาจากพระราชดำริ อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่ ๔) โครงการพัฒนาดอยตุง (พื้นที่ทรงงาน) อันเนื่องมาจากพระราชดำริ อำเภอแม่ฟ้าหลวง จังหวัดเชียงราย ๕) โครงการพัฒนาพื้นที่ห้วยลานอันเนื่องมาจากพระราชดำริ อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่

๖. ศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยทรายอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ตั้งอยู่ที่ตำบลสามพระยา อำเภอชะอำ จังหวัดเพชรบุรี เดิมเป็นเขตพระราชนิเวศน์มฤคทายวัน อันเป็นพื้นที่ซึ่งพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว มีพระบรมราชโองการประกาศให้เป็นที่หลวงและเป็นที่อภัยทานสัตว์ ภายหลังมีประชาชนเข้าบุกรุกแผ้วถางทำลายป่าเพื่อประกอบอาชีพเกษตรกรรมอย่างผิดหลักวิชาการ จึงกลายเป็นที่อับฝน แห้งแล้ง เกิดการพังทลายของผิวหน้าดิน และขาดความอุดมสมบูรณ์ พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร ทรงมีพระราชกระแสในเรื่องนี้ว่า หากปล่อยทิ้งไว้จะกลายเป็นทะเลทรายในที่สุด จึงได้ทรงมีแนวพระราชดำริเมื่อวันที่ ๕ เมษายน พ.ศ.๒๕๒๖ ให้พัฒนาพื้นที่ดังกล่าวเป็นศูนย์ศึกษาการพัฒนาด้านป่าไม้เอนกประสงค์ ศึกษารูปแบบการพัฒนาเกษตรกรรมที่เหมาะสมควบคู่ไปกับการอนุรักษ์และปลูกป่า จัดหาแหล่งน้ำ ศึกษาระบบป้องกันไฟป่า ระบบ “ป่าเปียก” และให้ราษฎรที่บุกรุกแสวงหาที่ทำกินโดยมิชอบเข้าร่วมกิจกรรมของโครงการ เพื่อร่วมกันพัฒนา อนุรักษ์ และใช้ประโยชน์จากทรัพยากรอย่างถูกต้อง เกื้อกูลกัน ระหว่างคนกับธรรมชาติ มีพื้นที่โครงการประมาณ ๔๒,๖๔๐ ไร่ มีศูนย์สาขาอยู่ที่โครงการศูนย์ศึกษาวิธีการฟื้นฟูที่ดินเสื่อมโทรมเขาชะงุ้มอันเนื่องมาจากพระราชดำริ อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี

ศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริทั้ง ๖ แห่ง มีภารกิจในการศึกษาวิจัยและพัฒนาในหลายด้าน จะขอยกตัวอย่างการพัฒนาด้านพืชด้านการประมง ด้านดิน และด้านเกษตรทฤษฎีใหม่

ด้านพืช

การดำเนินงานของศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริมีกิจกรรมต่างๆ หลากหลายสาขา ตั้งแต่การพัฒนาระบบชลประทาน การศึกษาระบบนิเวศของป่า การปรับปรุงบำรุงดิน การส่งเสริมด้านปศุสัตว์และประมง และโดยเฉพาะอย่างยิ่งการดำเนินการด้านการผลิตพืช การปรับปรุงพันธุ์พืช ระบบเกษตรผสมผสาน และการแปรรูปผลผลิตทางการเกษตร

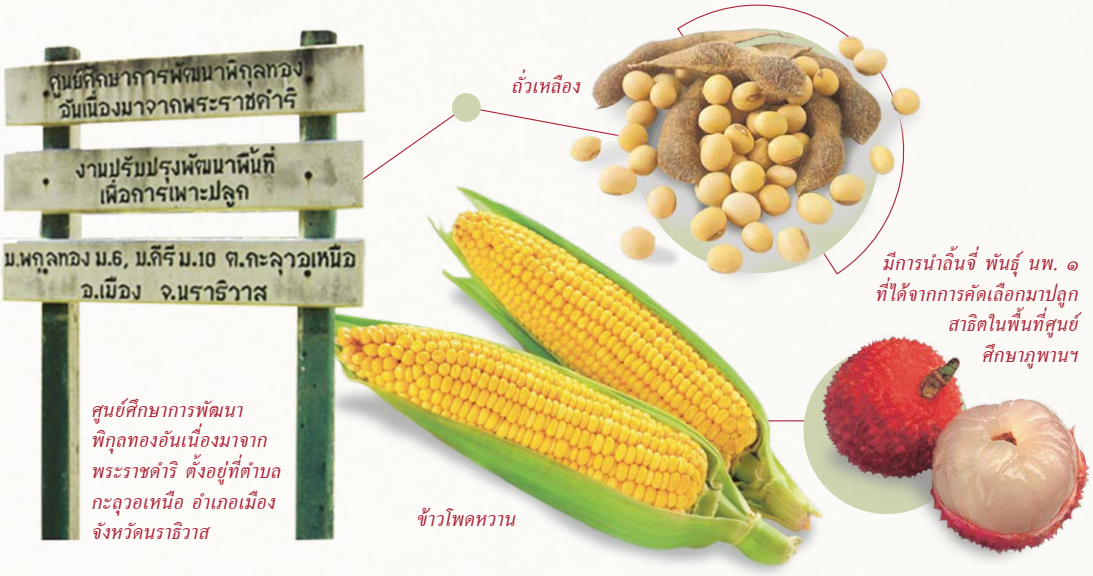
ทำให้เกิดองค์ความรู้และเกิดการพัฒนาให้ประชาชนสามารถนำไปปรับใช้ และมีรายได้มากขึ้น ยกตัวอย่าง เช่น ศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพานอันเนื่องมาจากพระราชดำริ เริ่มดำเนินการตั้งแต่ปี พ.ศ.๒๕๒๗ โดยยึดตามแนวพระราชดำริที่พระราชทานไว้เมื่อครั้งเสด็จฯ ไปทรงติดตามการดำเนินงานของศูนย์ภูพานฯ ตั้งแต่ปี พ.ศ.๒๕๒๖ ถึง พ.ศ.๒๕๓๓ แนวทางการดำเนินงานโดยพิจารณาข้อจำกัดสภาพปัญหาด้านการผลิตพืชเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพและการพัฒนาการผลิตพืชและระบบการผลิตพืชแต่ละชนิด เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตความเป็นอยู่ของเกษตรกรให้ดีขึ้น ให้เหมาะสมกับสภาพภูมิสังคม

(๑) การปรับปรุงพันธุ์พืช

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชบรมนาถบพิตร ได้พระราชทานแนวพระราชดำริในการปรับปรุงพันธุ์พืช ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญในการเพิ่มปริมาณและคุณภาพของผลผลิต โดยการคัดเลือกพันธุ์ต้องทนทานต่อสภาพแวดล้อม หรือต้านทานโรคแมลงศัตรูพืช ให้ผลผลิตสูง และทนทานต่อสภาพพื้นที่ปลูกที่แตกต่างกัน เช่น พื้นที่สูง พื้นที่ดินเปรี้ยว พื้นที่ดินเค็ม เป็นต้น นอกจากนี้ยังได้พระราชทานพระราชดำริให้ดำเนินการศึกษาวิจัยเพื่อสร้างพันธุ์พืชลูกผสมของไทยโดยไม่ต้องพึ่งพาต่างประเทศเพราะอาจมีปัญหาในด้านสิทธิบัตร

(๒) กิจกรรมพืชไร่ พืชผัก และพืชสวน

กิจกรรมนี้สาธิตแปลงปลูกพืชไร่พันธุ์ดีที่ได้จากการวิจัยปรับปรุงพันธุ์ในพื้นที่ศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพานอันเนื่องมาจากพระราชดำริ เพื่อเป็นแปลงต้นแบบ

และเป็นแหล่งเรียนรู้ให้เกษตรกรที่มาศึกษาดูงานในพื้นที่ โดยดำเนินการปลูกพืชไร่หมุนเวียนตามฤดูกาล เช่น ข้าวโพดหวาน ถั่วลิสง ถั่วเหลืองฝักสด ถั่วเขียว เป็นต้น สำหรับกิจกรรมพืชสวนได้นำพันธุ์พืชสวนที่ได้จากการคัดเลือกและปรับปรุงพันธุ์มาปลูกสาธิตในพื้นที่ศูนย์ศึกษาภูพานฯ ได้แก่ ลิ้นจี่ พันธุ์ นพ. ๑ เป็นพันธุ์ที่ผ่านการคัดเลือก และปรับปรุงบำรุงพันธุ์ มีลักษณะประจำพันธุ์ คือ ผลมีขนาดใหญ่ รสหวานอมเปรี้ยวเล็กน้อย เป็นพันธุ์เบา ออกดอกในเดือนธันวาคม และเก็บเกี่ยวได้ในเดือนเมษายน ออกดอกติดผลทุกปี และจะมีผลผลิตเพิ่มขึ้นตามอายุของต้นและขนาดของทรงพุ่ม นับเป็นไม้ผลที่มีศักยภาพชนิดหนึ่งในพื้นที่เขตนี้ นอกจากนี้ยังมีมะม่วงแก้วที่ผ่านการคัดเลือกและปรับปรุงพันธุ์ สามารถปลูกได้ดี เหมาะสำหรับการแปรรูป

(๓) กิจกรรมการเพาะเห็ด

ศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพานฯ ได้ดำเนินการพัฒนาเทคโนโลยีการผลิตเห็ดชนิดต่างๆ ให้สามารถเพาะเห็ดได้ในเขตพื้นที่จังหวัดสกลนครและพื้นที่ใกล้เคียง เพื่อสนองพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร ที่ได้พระราชทานแนวทางไว้ โดยได้นำข้อมูลที่ได้จากงานวิจัยมาทำการศึกษาพัฒนากับการเพาะเห็ดในสภาพแวดล้อมของศูนย์ศึกษาการพัฒนาฯ โดยศึกษาวัสดุเหลือใช้ทางการเกษตรหลายชนิดเพื่อนำมาเป็นวัสดุเพาะเห็ด และปรับปรุงเทคนิควิธีการเพาะเห็ดชนิดต่างๆ ทั้งเห็ดเศรษฐกิจ เช่น เห็ดฟาง เห็ดสกุลนางรม เห็ดหอม เห็ดพื้นเมืองที่ประชาชนในท้องถิ่นนิยมบริโภค เช่น เห็ดกระด้าง (บด) เห็ดขอนขาว เห็ดตีนแรด และเห็ดสมุนไพร ได้แก่ เห็ดหลินจือ เป็นต้น โดยการทำแปลงตัวอย่างสาธิตให้เกษตรกรได้ศึกษาและเลือกนำไปใช้ ตลอดจนการนำวัสดุที่มีในท้องถิ่นมาศึกษา ปรับปรุงใช้เป็นวัสดุสำหรับผลิตเชื้อเห็ดเพื่อบริการเกษตรกร

(๔) กิจกรรมระบบเกษตรผสมผสาน

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร พระราชทานพระราชดำริ เมื่อครั้งเสด็จฯ ไปทอดพระเนตรการดำเนินงานของศูนย์ศึกษา

สบู่ใสบำรุงผิว ผสมสารสกัดจากใบมะกอก โครงการส่วนพระองค์สวนจิตรลดา

สลัดผัก ตามฤดูกาล โครงการหลวง

การพัฒนาภูพานอันเนื่องมาจากพระราชดำริ วันที่ ๒๒ พฤศจิกายน พ.ศ.๒๕๓๒ ความตอนหนึ่งว่า “...การดำเนินงานแบบไร่นาสวนผสมในกิจกรรมระบบการฟาร์มนั้น จะได้ผลดีมากในเขตที่มีน้ำชลประทาน ซึ่งในศูนย์ศึกษาฯ นี้ การเพาะปลูกพืชต่างๆ ก็ได้ผลดีพอสมควร ก็จะเป็นส่วนที่น่าสนใจสำหรับแสดงให้ประชาชนทั่วไปมาศึกษาดูงานได้...” และ “...การดำเนินงานในพื้นที่ที่น้ำชลประทานสมบูรณ์ดีแล้วนั้น จะต้องแสดงให้เกษตรกรเห็นว่าเมื่อมีน้ำชลประทานสมบูรณ์แล้วเกษตรกรสามารถได้ผลผลิตเพิ่มมากขึ้น มีรายได้เพิ่มมากขึ้น การปลูกพืชเพียง ๒ ไร่ ก็จะสามารถได้ผลผลิตเท่ากับปลูกพืชจำนวน ๑๐ ไร่...” จึงได้มีการดำเนินงานเพื่อสนองแนวพระราชดำริสร้างกิจกรรมศึกษาและพัฒนาระบบเกษตรผสมผสาน ทั้งการศึกษาทดสอบ และการสาธิตระบบเกษตรผสมผสาน

ระบบเกษตรผสมผสาน เป็นระบบการเกษตรที่มีการเพาะปลูกพืชหรือการเลี้ยงสัตว์ต่างชนิดอยู่ในพื้นที่เดียวกันภายใต้การเกื้อกูลประโยชน์ต่อกันและกันอย่างมีประสิทธิภาพสูงสุด โดยอาศัยหลักการอยู่รวมกันระหว่างพืช สัตว์ และสิ่งแวดล้อม การอยู่รวมกันอาจจะอยู่ในรูปความสัมพันธ์ระหว่างพืชกับพืช พืชกับสัตว์ หรือสัตว์กับสัตว์ก็ได้ ระบบเกษตรผสมผสานจะประสบผลสำเร็จได้จะต้องมีการวางรูปแบบและดำเนินการโดยให้ความสำคัญต่อกิจกรรมแต่ละชนิดอย่างเหมาะสมกับสภาพแวดล้อมทางกายภาพ เศรษฐกิจ และสังคม มีการใช้แรงงาน เงินทุน ที่ดิน ปัจจัยการผลิต และทรัพยากรธรรมชาติอย่างมีประสิทธิภาพ ตลอดจนรู้จักนำวัสดุเหลือใช้จากการผลิตชนิดหนึ่งมาหมุนเวียนใช้ประโยชน์กับการผลิตอีกชนิดหนึ่งหรือหลายชนิดภายในไร่นาแบบครบวงจร ตัวอย่างกิจกรรมดังกล่าว เช่น การเลี้ยงไก่ หรือสุกรบนบ่อปลา การเลี้ยงปลาในนาข้าว การเลี้ยงผึ้งในสวนผลไม้ เป็นต้น แนวคิดระบบเกษตรผสมผสานมีหลักการพื้นฐานที่สำคัญ ๒ ประการ คือ ๑) ต้องมีกิจกรรมการเกษตรตั้งแต่ ๒ กิจกรรมขึ้นไป ๒) ต้องเกิดการเกื้อกูลประโยชน์ระหว่างกิจกรรมต่างๆ อันจะเอื้อให้เกษตรกรสามารถใช้ประโยชน์จากพื้นที่ทำกินขนาดเล็ก เพื่อลดความเสี่ยงจาก

ศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพาน อันเนื่องมาจากพระราชดำริ กิจกรรมปรับรูปแปลงนา

ข้าวกล้องดอย จากโครงการหลวง

นมจาก โครงการหลวง

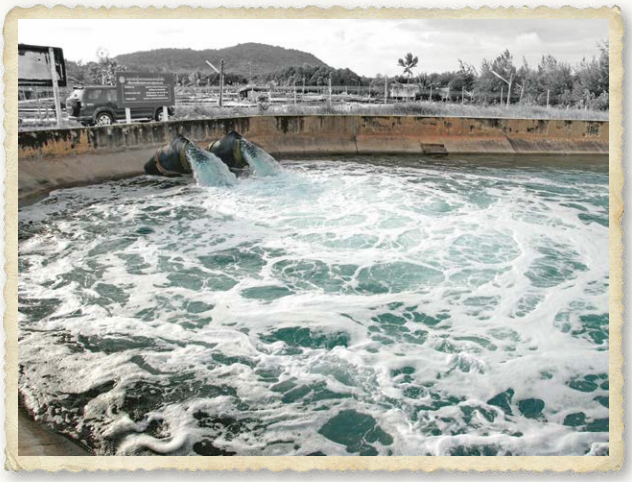
น้ำผึ้งจาก โครงการหลวง

การผลิต ลดการพึ่งพิงเงินทุน ปัจจัยการผลิตและอาหารจากภายนอก นำเอาเศษพืชและมูลสัตว์ซึ่งเป็นผลพลอยได้จากกิจกรรมการผลิตไปใช้ให้เกิดประโยชน์ในไร่นา ช่วยเพิ่มผลผลิตและรายได้ การดำเนินกิจกรรมเกี่ยวกับระบบเกษตรผสมผสานนี้แบ่งออกเป็น ๒ กลุ่ม คือ ทดสอบภายในพื้นที่บริเวณศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพานฯ และทดสอบในพื้นที่หมู่บ้านรอบศูนย์ฯ โดยในการดำเนินกิจกรรมระบบเกษตรผสมผสานนี้มีระบบข้าวเป็นพืชหลัก

(๕) กิจกรรมแปรรูปผลผลิตทางการเกษตร

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชบรมนาถบพิตร พระราชทานพระราชดำริ เมื่อเดือนพฤศจิกายน พ.ศ.๒๕๒๖ ความว่า “...สำหรับพืชพันธุ์ถั่วที่จะทดลองอาจพัฒนาไปถึงขั้นเกษตร–อุตสาหกรรม (Agro–Industry) เช่น การดำเนินงานโรงงานวุ้นเส้น ซึ่งต้องพิจารณาว่าจะตั้งขนาดกลางหรือขนาดเล็ก หากเป็นขนาดเล็กก็ให้ดำเนินงานในระดับหมู่บ้าน แต่ก็อาจมีปัญหาการควบคุมคุณภาพได้ ดังนั้น จึงอาจจะจำเป็นต้องก่อสร้างขนาดกลางก็ได้...” และพระราชทานพระราชดำริเมื่อเดือนพฤศจิกายน พ.ศ.๒๕๒๗ ความว่า “...โรงงานผลิตวุ้นเส้นให้ทำเป็นตัวอย่างขนาดเล็กในหมู่บ้าน โดยรวบรวมราษฎรสัก ๕ – ๖ ครัวเรือน เพราะถ้าทำเล็กเกินไปก็จะเสียเวลาและไม่คุ้มกัน และไม่ทำให้ใหญ่โตเพราะจะทำให้กลายเป็นระบบธุรกิจการค้าไป...” ศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพานอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ได้ดำเนินงานเพื่อสนองพระราชดำริศึกษาการผลิตวุ้นเส้นจากถั่วเขียว ตั้งแต่ปี พ.ศ.๒๕๒๘ ดำเนินการสาธิตการแปรรูปผลิตผลทางการเกษตร ที่ได้จากการวิจัยพัฒนาของกรมวิชาการเกษตร โดยนำผลผลิตทางการเกษตรที่ได้จากพันธุ์พืชที่ปลูกในพื้นที่มาสาธิตการแปรรูปผลิตภัณฑ์ เพื่อเป็นแนวทางในการส่งเสริมอาชีพให้เกษตรกร และเป็นการสาธิตการถนอมอาหาร เช่น วุ้นเส้นจากถั่วพุ่มผิวดำ วุ้นเส้นจากถั่วเขียว น้ำอ้อยสดจากน้ำตาลแดง อ้อยงบจากอ้อยคั้นน้ำ พันธุ์สุพรรณบุรี ๕๐ ข้าวเกรียบจากเห็ด ข้าวเกรียบดอกอัญชัน กระท้อนแช่อิ่ม แหนมเห็ดนางฟ้าเห็ดแดดเดียว ขนมธัญพืชอัดแท่ง ถั่วทอดสมุนไพร และน้ำหม่อนพร้อมดื่ม เป็นต้น

การศึกษาการบำบัดน้ำทิ้งจากฟาร์มเลี้ยงกุ้ง กุลาดำด้วยพรรณไม้ป่าชายเลน

ด้านการประมง

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร ทรงห่วงใยราษฎรที่ประสบปัญหาการเสื่อมโทรมของพื้นที่เพาะปลูก และทรัพยากรธรรมชาติชายฝั่งถูกทำลาย ทำให้ผลผลิตด้านการเกษตรและการประมงลดต่ำลง จึงมีพระราชดำริที่จะทำการศึกษาพัฒนาพื้นที่ในเขตที่ดินชายทะเล เพื่อให้ความรู้แก่ประชาชนและกระตุ้นให้ตระหนักถึงความสำคัญของการใช้และการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติด้านต่างๆ อย่างเหมาะสม ดังนั้นศูนย์ศึกษาการพัฒนาอ่าวคุ้งกระเบนอันเนื่องมาจากพระราชดำริ จังหวัดจันทบุรี จึงมีหน้าที่ศึกษา ค้นคว้า ทดลอง และสาธิตการพัฒนาด้านการประมงและการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำชายฝั่ง ควบคู่กับการทำการเกษตรผสมผสาน รวมทั้งพัฒนาด้านการใช้และอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติชายฝั่งให้เกิดความสมดุลตามระบบนิเวศวิทยา เพื่อให้เกษตรกรสามารถเพิ่มผลผลิตและพัฒนาตนเองได้ในระยะยาว โดยมีกรมประมงเป็นหน่วยงานหลักในการประสานงานในพื้นที่เพื่อเพิ่มผลผลิตพันธุ์สัตว์น้ำในแหล่งน้ำธรรมชาติ ส่งเสริมและสาธิตการเลี้ยงกุ้งทะเล ศึกษาผลกระทบของสิ่งแวดล้อม ค้นคว้าทางวิชาการและเทคโนโลยีการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ และเพื่ออบรมและถ่ายทอดความรู้ด้านอาชีพประมงให้แก่เกษตรกร นักเรียน และนักศึกษา ปัจจุบันมีหมู่บ้านรอบศูนย์ฯ จำนวน ๓๓ หมู่บ้าน หมู่บ้านเหล่านี้เป็นตัวอย่างให้แก่เกษตรกรในการพัฒนาอาชีพและเพิ่มผลผลิตในพื้นที่ของตนเอง

การเลี้ยงกุ้งทะเลรอบอ่าวคุ้งกระเบนเป็นการเลี้ยงกุ้งแบบพัฒนา เป็นการเลี้ยงกุ้งระบบปิดที่มีระบบการถ่ายเทน้ำเพื่อควบคุมโรค โดยการจัดทำระบบคลองส่งน้ำเค็มเพื่อการเลี้ยงกุ้งทะเลอ่าวคุ้งกระเบน ประกอบด้วย คลองส่งน้ำทะเลเข้าสู่พื้นที่เลี้ยงกุ้งทะเล รอบอ่าวคุ้งกระเบนมีความยาวตลอดโครงการประมาณ ๘,๘๒๐ เมตร และไหลลงบ่อเลี้ยงตามแนวโน้มถ่วงของโลก คลองบำบัดน้ำทิ้งที่ผ่านการเลี้ยงเพื่อบำบัดคุณภาพน้ำก่อนระบายลงสู่อ่าวคุ้งกระเบน ทำให้สภาพสิ่งแวดล้อมทางทะเลไม่เสื่อมโทรม และ

ปลานิลจิตรลดา

โคเนื้อภูพาน

ไก่ดำภูพาน

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร มีพระราชดำริที่จะทำการศึกษาพัฒนาพื้นที่ในเขตที่ดินชายทะเล เพื่อให้ความรู้แก่ประชาชน

ผู้เพาะเลี้ยงกุ้งทะเลประสบผลสำเร็จในการเลี้ยง ปัจจุบันมีการรวมตัวเป็นกลุ่มสมาชิกผู้เลี้ยงกุ้งทะเล ๑๙๗ ราย มีพื้นที่ดำเนินการ ๑,๐๐๕ ไร่ สามารถผลิตกุ้งทะเลได้เฉลี่ย ๔๐๑ เมตริกตันต่อปี มีมูลค่าเฉลี่ย ๗๕ ล้านบาทต่อปี ทำให้กิจกรรมการเลี้ยงกุ้งทะเลเกิดความยั่งยืน

ด้านดิน

ศูนย์ศึกษาวิธีการฟื้นฟูที่ดินเสื่อมโทรมเขาชะงุ้ม อันเนื่องมาจากพระราชดำริ เป็นหนึ่งในศูนย์สาขาของศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยทรายอันเนื่องมาจากพระราชดำริ จังหวัดเพชรบุรี พื้นที่โครงการเริ่มแรกมีปัญหาความเสื่อมโทรมของที่ดินที่เกิดจากป่าไม้ถูกตัดทำลาย แห้งแล้ง ทำให้ขาดแคลนน้ำ พื้นที่บางส่วนเป็นบ่อลูกรังเก่าจึงทำให้สภาพหน้าดินเป็นหลุมเป็นบ่อ และเกิดการชะล้างพังทลายของดินสูง ประกอบกับเป็นดินตื้น ซึ่งมีอิทธิพลต่อการเก็บรักษาความชื้น การไหลบ่าของน้ำสูง ชั้นล่างพบชั้นดานแข็งแน่นทึบ ซึ่งยากต่อการไถพรวนและการชอนไชของรากพืช น้ำซึมผ่านยาก เนื้อดินเป็นดินร่วนปนทราย ปนกรวดหิน ทำให้ความสามารถในการอุ้มน้ำและความอุดมสมบูรณ์ของดินต่ำ จึงเป็นข้อจำกัดในการเจริญเติบโตและการสร้างผลผลิตของพืช

การดำเนินงานสนองแนวพระราชดำริที่ผ่านมา ได้ทำการศึกษา ทดลอง หาวิธีการปรับปรุงดินเสื่อมโทรม ปรับปรุงปัญหาดินลูกรัง และจัดระดับให้เหมาะสม เพื่อให้มีน้ำใช้ โดยได้จัดทำระบบอนุรักษ์ดินและน้ำ เริ่มแรกได้สร้างคันดิน ซึ่งเป็นสิ่งก่อสร้างขวางความลาดเทของพื้นที่ โดยจะแบ่งพื้นที่ออกเป็นช่วงๆ เพื่อกักเก็บน้ำที่ไหลบ่าหรือเบนน้ำที่ไหลบ่า เพื่อเพิ่มความชุ่มชื้นแก่ดินและป้องกันการชะล้างพังทลายของดิน การศึกษาการใช้ประโยชน์หญ้าแฝกรูปแบบต่างๆ ศึกษาวิธีการปรับปรุงบำรุงดิน โดยมีแปลงสาธิตและจุดเรียนรู้ต่างๆ เช่น แปลงสาธิตการทำเกษตรทฤษฎีใหม่ แปลงสาธิตเกษตรอินทรีย์ แปลงสาธิตการปลูกไม้ผลในพื้นที่อับฝน แปลงสาธิตการปลูกพืชปุ๋ยสด แปลงรวบรวมสายพันธุ์หญ้าแฝก

๒๘ สายพันธุ์ แปลงต้นแบบระบบปลูกพืชแบบผสมผสาน จุดเรียนรู้การทำปุ๋ยอินทรีย์ชนิดต่างๆ จุดเรียนรู้ความลับของดิน และได้ขยายผลสู่เกษตรกรในหมู่บ้านรอบโครงการ ๑๒ หมู่บ้าน ครอบคลุมพื้นที่ ๖๐,๐๐๐ กว่าไร่

ด้านเกษตรทฤษฎีใหม่

แนวคิดและทฤษฎีที่สำคัญในด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอีกประการหนึ่งก็คือ ทฤษฎีในการแก้ไขปัญหาความแห้งแล้งและการขาดแคลนน้ำเพื่อเกษตรกรรม โดยดำเนินการตามแนว “ทฤษฎีใหม่” อันเป็นการใช้ประโยชน์จากพื้นที่ซึ่งมีอยู่จำกัดให้เกิดประโยชน์สูงสุด ขณะเดียวกันก็มีน้ำไว้ใช้ตลอดปี เป็นประโยชน์ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม และการพัฒนาคุณภาพสิ่งแวดล้อมโดยทั่วไปด้วย

“ทฤษฎีใหม่” อันเกิดจากพระปรีชาสามารถและพระอัจฉริยภาพของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร มีหลักสำคัญง่ายๆ ไม่สลับซับซ้อน สรุปได้ว่า พื้นที่ถือครองโดยถัวเฉลี่ยของเกษตรกรไทยอนุมานว่าจะมีเนื้อที่ประมาณ ๑๕ ไร่ แบ่งพื้นที่ตามทฤษฎีใหม่จะเป็นนาข้าว ๕ ไร่ พืชไร่ พืชสวน ๕ ไร่ ที่อยู่อาศัยและอื่นๆ ๒ ไร่ สระน้ำ ๓ ไร่ (ลึกประมาณ ๔ เมตร) จุน้ำได้ประมาณ ๑๙,๐๐๐ ลูกบาศก์เมตร หรือสูตร ๓๐ – ๓๐ – ๓๐ – ๑๐

ในที่นี้ใคร่ขอน้อมนำแนวคิดเรื่องทฤษฎีใหม่ที่ได้รับพระราชทานรายละเอียดในพระราชหัตถเลขาให้ไว้แก่มูลนิธิชัยพัฒนาเมื่อวันที่ ๕ มีนาคม พ.ศ.๒๕๓๗ ดังนี้

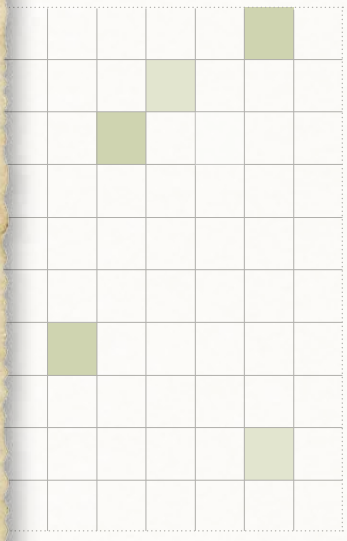
“(๑) ถ้าพูดอย่างสรุปที่สุด เป็นวิธีปฏิบัติของเกษตรกรที่เป็นเจ้าของที่ดินจำนวนน้อย แปลงเล็ก (ประมาณ

พื้นที่ทดลองการเกษตรทฤษฎีใหม่

ป้ายโครงการพัฒนาพื้นที่บริเวณ
วัดมงคลชัยพัฒนา

สระเก็บน้ำตามแนวการเกษตรทฤษฎีใหม่

๑๕ ไร่) ซึ่งเป็นอัตราถือครองโดยเฉลี่ยของเกษตรกรโดยทั่วๆ ไป

(๒) หลักสำคัญ : ให้เกษตรกรมีความพอเพียงโดยเลี้ยงตัวเองได้ (Self–Sufficiency) ในระดับที่ประหยัดก่อน ทั้งนี้ต้องมีความสามัคคีในท้องถิ่น

(๓) มีการผลิตข้าวบริโภคพอเพียงประจำปีโดยถือว่าครอบครัวหนึ่งทำนา ๕ ไร่ จะมีข้าวพอกินตลอดปี ข้อนี้เป็นหลักสำคัญของทฤษฎีนี้

(๔) เพื่อการนี้ จะต้องใช้หลักเกณฑ์เฉลี่ยว่าต้องมีน้ำใช้ระหว่างช่วงฤดูแล้งประมาณ ๑,๐๐๐ ลูกบาศก์เมตรต่อ ๑ ไร่ หากแต่ละแปลงเกษตรมีเนื้อที่ ๕ ไร่ และแบ่งตามสัดส่วน ๓๐ – ๓๐ – ๓๐ – ๑๐ จะมีพื้นที่การเกษตรที่ต้องการน้ำอยู่ ๒ ส่วนใหญ่ๆ คือ

นาข้าว ๕ ไร่ จึงต้องมีน้ำ ๕ x ๑,๐๐๐ = ๕,๐๐๐ ม.^{3} พืชไร่ หรือไม้ผล ๕ ไร่ จึงต้องมีน้ำ ๕ x ๑,๐๐๐ = ๕,๐๐๐ ม.^{3} รวม ๑๐,๐๐๐ ม.^{3} ฉะนั้น จึงมีความจำเป็นต้องมีน้ำสำรองไว้หน้าแล้ง โดยเฉลี่ยประมาณ ๑๐,๐๐๐ ม.^{3} จึงได้ตั้งสูตรคร่าวๆ ว่า แต่ละแปลงประกอบด้วย สระน้ำเนื้อที่ ๓ ไร่ ขุดลึก ๔ เมตร จะมีน้ำจุได้ประมาณ ๑๙,๐๐๐ ม.^{3} ที่อยู่อาศัยและอื่นๆ ๒ ไร่ นาข้าว ๕ ไร่ พืชไร่ พืชสวน ๕ ไร่ รวมทั้งแปลงเนื้อที่ ๑๕ ไร่

(๕) อุปสรรคสำคัญที่สุด คือ อ่างเก็บน้ำหรือสระที่มีน้ำเต็ม และได้รับน้ำให้เต็มเพียงปีละหนึ่งครั้งในหน้าฝน และจะมีการระเหยวันละ ๑ เซนติเมตร โดยเฉลี่ยในวันที่ไม่มีฝนตก หมายความว่า ในปีหนึ่งถ้านับว่าฝนไม่ตก ๓๐๐ วัน ระดับของสระจะลดลง ๓ เมตร (ในกรณีนี้ ๓/๔ ของ ๑๙,๐๐๐ ลูกบาศก์เมตร น้ำที่ใช้จะเหลือ ๔,๗๕๐ ลูกบาศก์เมตร) จึงต้องมีการเติมน้ำเพื่อให้เพียงพอ

(๖) ด้วยเหตุนี้ หากจะให้ทฤษฎีสมบูรณ์ สระน้ำทำหน้าที่อย่างมีประสิทธิภาพและเต็มความสามารถ ก็มีความจำเป็นต้องมีแหล่งน้ำใหญ่มาคอยเติม เปรียบเสมือนมีแทงก์น้ำใหญ่มาคอยเติมตุ่มน้ำเล็กให้เต็มอยู่เสมอ ในกรณีของโครงการวัดมงคลชัยพัฒนา จังหวัดสระบุรี จึงมีการสร้างอ่างเก็บน้ำห้วยหินขาว โดยมีความจุ ๘๐๐,๐๐๐ ลูกบาศก์เมตร ซึ่งถ้าใช้วิธีจ่ายน้ำเข้าแปลงตามแบบเดิม จะเลี้ยงพื้นที่การเกษตรได้เพียง ๖๐๐ – ๘๐๐ ไร่ แต่ถ้าใช้ทฤษฎีใหม่จะเลี้ยงพื้นที่ได้ถึง ๓,๐๐๐ ไร่ หรือ ๕ เท่า

(๗) ลำพังอ่างเก็บน้ำ ๘๐๐,๐๐๐ ลูกบาศก์เมตร จะเลี้ยงได้ ๘๐๐ ไร่ (โครงการวัดมงคลฯ มีพื้นที่ ๓,๐๐๐ ไร่ แบ่งเป็น ๒๐๐ แปลง) อ่างนี้จึงเลี้ยงได้ ๔ ไร่ ต่อแปลง ลำพังสระในแปลงเลี้ยงได้ ๔.๗๕ ไร่ (๔.๗๕ + ๔ ไร่ = ๘.๗๕ ไร่)

จึงเห็นได้ว่า หมิ่นเหม่มาก แต่ถ้าคำนึงว่า ๘.๗๕ ไร่นั้น จะทำเกษตรกรรมอย่างสมบูรณ์ได้อีก ๖.๒๕ ไร่ จะต้องอาศัยเทวดาเลี้ยง แต่ถ้าคำนึงถึงว่าในระยะที่ไม่มีความจำเป็นที่จะใช้น้ำหรือมีฝนตก น้ำฝนที่ตกมาจะเก็บไว้ได้ในอ่างและสระ สำรองไว้สำหรับเมื่อต้องการ อ่างและสระน้ำจะทำหน้าที่เฉลี่ยน้ำฝน (Regulator) จึงเข้าใจว่าในระบบนี้น้ำจะพอ

(๘) ปัญหาใหญ่อีกข้อหนึ่ง คือ ราคาการลงทุนค่อนข้างสูง เกษตรกรจะต้องได้รับความช่วยเหลือจากภายนอก (ทางราชการ ทางมูลนิธิ และเอกชน) แต่ค่าดำเนินการไม่สิ้นเปลืองสำหรับเกษตรกร”

ทั้งนี้ ศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริแต่ละแห่งได้จัดทำแปลงตัวอย่างเกษตรทฤษฎีใหม่ไว้เป็นศูนย์ความรู้ให้ประชาชนได้เข้ามาศึกษาเรียนรู้และนำไปใช้ประโยชน์ในการประกอบอาชีพเกษตรกรรมในพื้นที่ของตนเอง

กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับโครงการ
โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริด้านการเกษตร

กฎหมายที่เกี่ยวข้องและสนับสนุนการดำเนินโครงการ มีดังนี้

๑. พระราชบัญญัติโอนอำนาจหน้าที่

พระราชบัญญัติโอนอำนาจหน้าที่บางส่วนของสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ มายังสำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ พ.ศ.๒๕๓๘

๒. พระราชบัญญัติกักพืช พ.ศ.๒๕๐๗ และที่แก้ไขเพิ่มเติม

เป็นกฎหมายที่ใช้ในการควบคุมกำกับการนำเข้าและส่งออกพันธุ์พืช การนำเข้าพันธุ์พืชเพื่อนำมาศึกษาวิจัยในการปรับปรุงพันธุ์พืช การส่งออกพันธุ์พืชที่ได้จากงานวิจัย มีการตรวจสอบการนำเข้า – ส่งออกพันธุ์พืช และวัสดุการเกษตร เพื่อเป็นการป้องกันการแพร่ระบาดของโรคและแมลงศัตรูพืชที่อาจติดมาทั้งส่งออกและนำเข้า

๓. พระราชบัญญัติปุ๋ย พ.ศ.๒๕๑๘ และที่แก้ไขเพิ่มเติม

เป็นกฎหมายที่ใช้ในการคุ้มครองเกษตรกรให้ได้ปุ๋ยตามเกณฑ์มาตรฐาน ควบคุมผู้ผลิตและผู้จำหน่ายปุ๋ยเคมี ปุ๋ยอินทรีย์ที่ใช้ในการผลิตพืช ให้มีเกณฑ์มาตรฐานตามกระทรวงเกษตรฯ กำหนด

๔. พระราชบัญญัติพันธุ์พืช พ.ศ.๒๕๑๘ และที่แก้ไขเพิ่มเติม

เป็นกฎหมายที่ใช้ในการคุ้มครองเกษตรกรให้ได้พืชพันธุ์ดีตรงตามพันธุ์ ควบคุมผู้ผลิตและผู้จำหน่ายพันธุ์พืช ตามเกณฑ์มาตรฐานที่กระทรวงเกษตรฯ กำหนด

๕. พระราชบัญญัติวัตถุอันตราย พ.ศ.๒๕๓๕ และที่แก้ไขเพิ่มเติม

เป็นกฎหมายที่ใช้ในการควบคุมวัตถุอันตราย (สารกำจัดศัตรูพืช) ที่เกษตรกรใช้ในการผลิตพืช ทั้งการนำเข้า การผลิต การจำหน่าย การมีไว้ในครอบครองเพื่อให้ปลอดภัยกับผู้ใช้ ผู้บริโภค และไม่เกิดความเสียหายกับสภาพแวดล้อม

กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับโครงการ
โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริด้านการเกษตร

๖. พระราชบัญญัติคุ้มครองพันธุ์พืช พ.ศ.๒๕๔๒

เป็นกฎหมายที่ใช้ในการคุ้มครองสิทธิในพันธุ์พืชที่ได้จากการวิจัยพัฒนาปรับปรุงพันธุ์ การจดทะเบียนพันธุ์พืช การผลิตพืชพันธุ์ใหม่ๆ

๗. พระราชบัญญัติการพัฒนาที่ดิน พ.ศ.๒๕๕๑

ได้กำหนดให้กรมพัฒนาที่ดินมีหน้าที่ในการสำรวจและวิเคราะห์ ตรวจสอบดินหรือที่ดินเพื่อให้ทราบถึงความอุดมสมบูรณ์ตามธรรมชาติ ความเหมาะสมแก่การใช้ประโยชน์ที่ดินหรือภาวะเศรษฐกิจที่ดิน หรือเพื่อประโยชน์ในการจำแนกประเภทที่ดิน การพัฒนาที่ดิน การกำหนดบริเวณการใช้ที่ดิน การกำหนดเขตการอนุรักษ์ดินและน้ำ และการทำสำมะโนที่ดิน ถือเป็นภารกิจและพันธกิจที่สำคัญของหน่วยงานดังกล่าวในการสนับสนุนโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริในการพัฒนาที่ดินโดยเฉพาะพื้นที่การเกษตรทั่วประเทศ เช่นพื้นที่บริเวณศูนย์ศึกษาวิธีการฟื้นฟูที่ดินเสื่อมโทรมเขาชะงุ้มที่มีปัญหาดินตื้น เนื้อดินมีกรวดหินปะปนมาก มีชั้นดานแข็งอยู่ข้างล่างลึก หน้าดินเสียหาย มีการชะล้างพังทลายของดินสูง และที่ดินเสื่อมโทรมแห้งแล้ง เป็นต้น

๘. พระราชกำหนดการประมง พ.ศ.๒๕๕๘

โดยเฉพาะบทบัญญัติในหมวดการส่งเสริมการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำไว้เพื่อเป็นแหล่งผลผลิตของสัตว์น้ำอีกทางเลือกหนึ่ง ชาวประมงสามารถเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำในบริเวณชายฝั่งทะเลของไทยได้ ซึ่งพระราชกำหนดการประมง พ.ศ.๒๕๕๘ มีสาระครอบคลุมทั้งการประมงในน่านน้ำ การประมงนอกน่านน้ำ การเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ และการมีส่วนร่วมของชุมชน ช่วยให้การอนุรักษ์และบริหารทรัพยากรประมงมีความสอดคล้องกับมาตรการสากลที่ทั่วโลกยอมรับ โดยประเด็นสำคัญที่กำหนดในกฎหมายฉบับนี้ ได้แก่

การบริหารจัดการทรัพยากรสัตว์น้ำ มีการปรับปรุงระบบการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำใหม่ โดยกำหนดเขตทำการประมงออกเป็น ๓ เขต คือ

(๑) เขตประมงน้ำจืด คือ เขตแหล่งน้ำที่อยู่บนแผ่นดินทั้งหมด

(๒) เขตประมงทะเลชายฝั่ง คือ เขตแหล่งทำการประมงที่อยู่ในทะเลซึ่งมีระยะตั้งแต่ชายฝั่งทะเลออกไป ๓ ไมล์ทะเล ซึ่งอาจขยายออกไปได้ไม่เกิน ๑๒ ไมล์ทะเล โดยอำนาจของรัฐมนตรี

(๓) เขตประมงทะเลนอกชายฝั่ง คือ เขตแหล่งทำการประมงที่มีระยะตั้งแต่พ้นระยะเขตประมงทะเลชายฝั่งออกไปจนสุดเขตน่านน้ำของประเทศไทย

กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับโครงการ
โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริด้านการเกษตร

การกำหนดเขตการประมงในลักษณะนี้ เป็นการกำหนดตามความสามารถในการจับสัตว์น้ำของชาวประมง และชนิดของเครื่องมือทำการประมง เพื่อมิให้มีข้อขัดแย้งกันระหว่างกลุ่มชาวประมงซึ่งมีมากขึ้นในปัจจุบันเนื่องจากทรัพยากรสัตว์น้ำมีจำนวนลดน้อยลง และเพื่อการบริหารจัดการประมงที่มีประสิทธิภาพ กฎหมายจึงกำหนดบทบัญญัติในเรื่องการห้ามครอบครองเครื่องมือประมงที่เป็นอันตรายต่อพันธุ์สัตว์น้ำอย่างร้ายแรง อันเป็นการช่วยคุ้มครองรักษาและพัฒนาอาชีพทำการประมงของประชาชน

๙. พระราชกฤษฎีกาแบ่งส่วนราชการ

พระราชกฤษฎีกาแบ่งส่วนราชการ สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ พ.ศ.๒๕๓๘

๑๐. กฎกระทรวงแบ่งส่วนราชการสำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ พ.ศ.๒๕๕๑

กฎกระทรวงแบ่งส่วนราชการสำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ พ.ศ.๒๕๕๑
สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ เป็นส่วนราชการไม่สังกัดสำนักนายกรัฐมนตรี กระทรวงหรือทบวง มีฐานะเป็นกรม อยู่ในสายการบังคับบัญชาของนายกรัฐมนตรี มีอำนาจหน้าที่ประการหนึ่ง ในการสนับสนุนการดำเนินงานของศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริ กำกับ ดูแล ติดตามประเมินผลการดำเนินงาน เพื่อให้เป็นไปตามพระราชดำริ และนโยบายของคณะกรรมการบริหาร โครงการศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ซึ่งมีองคมนตรีเป็นประธานกรรมการ

๑๑. กฎกระทรวงแบ่งส่วนราชการกรมพัฒนาที่ดิน กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ พ.ศ.๒๕๕๗

ซึ่งกำหนดอำนาจหน้าที่ของกรมพัฒนาที่ดินเกี่ยวกับการกำหนดนโยบายและวางแผน การใช้ที่ดินในพื้นที่เกษตรกรรม การสำรวจ และจำแนกดิน การกำหนดบริเวณการใช้ที่ดิน การควบคุมการใช้ที่ดินบริเวณที่มีการใช้หรือทำให้เกิดการปนเปื้อนของสารเคมีหรือวัตถุอื่นใด การอนุรักษ์ดินและน้ำ การปรับปรุงบำรุงดิน การผลิตแผนที่และทำสำมะโนที่ดิน การให้บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีด้านการพัฒนาที่ดิน ข้อมูลดิน และการใช้ประโยชน์ที่ดินเพื่อเพิ่มผลผลิตทางการเกษตร และให้มีการใช้ประโยชน์ที่ดินอย่างยั่งยืน

กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับโครงการ

โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริด้านการเกษตร

๑๒. กฎกระทรวงแบ่งส่วนราชการกรมประมง กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ พ.ศ.๒๕๕๙

ซึ่งกำหนดให้กรมประมงมีภารกิจเกี่ยวกับการศึกษา วิจัย และพัฒนาด้านการประมงเพื่อการจัดการทรัพยากรประมง ควบคุมการทำประมง การผลิตสัตว์น้ำ และผลิตภัณฑ์ประมงที่มีมาตรฐานถูกสุขอนามัยให้มีปริมาณเพียงพอต่อการบริโภคภายในประเทศ และสามารถแข่งขันในตลาดโลกได้ตลอดจนใช้ทรัพยากรประมงและทรัพยากรที่เกี่ยวเนื่องอย่างยั่งยืน

ผลสัมฤทธิ์ของโครงการ

โครงการศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ได้ก่อให้เกิดประโยชน์ต่อประชาชนและสังคม ดังต่อไปนี้

๑. ลักษณะการดำเนินงานของศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริที่ประกอบด้วยกิจกรรมด้านการเกษตรในหลากหลายสาขา เช่น การปรับปรุงบำรุงดิน การพัฒนาด้านพืช เริ่มตั้งแต่กระบวนการพัฒนาและปรับปรุงพันธุ์พืชจนถึงการแปรรูปผลผลิตทางการเกษตร การพัฒนาระบบชลประทาน การพัฒนาส่งเสริมด้านการประมง ตลอดจนเกษตรทฤษฎีใหม่ ก่อให้เกิดองค์ความรู้ที่เหมาะสมและสอดคล้องกับสภาพภูมิสังคม อีกทั้งช่วยพัฒนาและส่งเสริมให้ประชาชนมีรายได้เพิ่มขึ้น

๒. ศูนย์ศึกษาการพัฒนาอ่าวคุ้งกระเบนอันเนื่องมาจากพระราชดำริ มีพื้นที่ประมาณ ๔,๐๐๐ ไร่ เป็นส่วนหนึ่งของป่าสงวนแห่งชาติ ในปัจจุบันจัดว่าเป็นป่าชายเลนที่อุดมสมบูรณ์และสวยงามแห่งหนึ่งของจังหวัดจันทบุรี มีชายฝั่งโค้งยาวไปตามขอบอ่าวเป็นระยะทางถึง ๕ กิโลเมตร จึงเป็นแหล่งเลี้ยงสัตว์น้ำวัยอ่อนแหล่งใหญ่ที่มีความสำคัญต่อการประมง หลังการปรับปรุงสภาพแวดล้อมด้านการประมงชายฝั่งและการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าชายเลนเพื่อให้สัตว์น้ำได้เจริญเติบโตและเจริญพันธุ์ บริเวณนี้ได้กลายไปเป็นแหล่งอาหารสัตว์น้ำทะเลที่สมบูรณ์ ราษฎรรอบอ่าวได้รับประโยชน์จากทรัพยากรประมงจากอ่าวคุ้งกระเบนเป็นอย่างมาก การประกอบอาชีพการเพาะเลี้ยงกุ้งทะเลประสบผลสำเร็จ โครงการได้ก่อให้เกิดประโยชน์ในด้านต่างๆ ดังนี้

๒.๑) ราษฎรรอบอ่าวคุ้งกระเบนมีแหล่งผลิตอาหารโปรตีนประเภทสัตว์ทะเลสำหรับบริโภคเพิ่มขึ้น ได้รับคุณค่าทางโภชนาการที่ดีขึ้น มีสุขภาพและคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น เกษตรกรผู้เพาะเลี้ยงกุ้งทะเลมีรายได้เพิ่มขึ้น โครงการช่วยลดความขัดแย้งของชาวประมงชายฝั่งกับชาวประมงราษฎรมีความรู้ด้านการอนุรักษ์ทรัพยากร การจัดการทรัพยากรอย่างถูกวิธี และการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ มีสำนึกรักและหวงแหนทรัพยากรประมง และรู้จักใช้ประโยชน์จากทรัพยากรประมงอย่างยั่งยืน

๒.๒) มีส่วนช่วยส่งเสริมให้กุ้งทะเลเป็นสินค้าส่งออกอันดับต้นๆ ของประเทศไทย และสามารถแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์ที่สร้างมูลค่าเพิ่ม และเป็นฐานเศรษฐกิจที่สำคัญของประเทศ

๒.๓) ช่วยคงความหลากหลายของทรัพยากรประมงทะเลของไทย และช่วยให้ระบบนิเวศทะเลไทยมีความสมดุล ยั่งยืน ประเทศชาติมีความมั่นคงทางเศรษฐกิจ และเป็นประเทศหนึ่งที่เป็นผู้นำในการส่งออกสินค้าสัตว์น้ำ

๓. ศูนย์ศึกษาวิธีการฟื้นฟูที่ดินเสื่อมโทรมเขาชะงุ้ม อันเนื่องมาจากพระราชดำริ ฟื้นฟูที่ดินเสื่อมโทรมโดยวิธีการเสริมสร้างแหล่งน้ำให้อยู่ในสภาพปกติ ปรับปรุงบ่อดิน แก้ไขดินลูกรัง เพื่อให้สามารถใช้ประโยชน์ได้ รวมทั้งอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในลักษณะป่าปลูกโดยไม่ต้องปลูก ทำให้เกิดความอุดมสมบูรณ์ตามธรรมชาติ ได้ก่อให้เกิดประโยชน์ในด้านต่าง ๆ ดังนี้

๓.๑) เกษตรกรที่อยู่ในบริเวณใกล้เคียงพื้นที่ศูนย์ฯ และประชาชนทั่วไปได้เข้ามาเรียนรู้วิธีการจัดการดิน แนวทางการแก้ไขปัญหาดินเสื่อมโทรม และแนวปฏิบัติในการป้องกันการทำลายทรัพยากรธรรมชาติ

๓.๒) เป็นการสร้างทัศนคติ และสำนึกความรับผิดชอบที่ดีให้แก่ประชาชนในท้องถิ่น ให้มีความหวงแหนและช่วยกันดูแลรักษาทรัพยากรดิน น้ำ และป่า ทำให้รัฐสามารถลดงบประมาณในการแก้ไขปัญหาทรัพยากรดิน น้ำ และป่าไม้

๓.๓) ทรัพยากรดิน น้ำ ป่าไม้ และพืชพรรณธรรมชาติได้รับการฟื้นฟูและพัฒนา มีพื้นที่ป่าไม้และพื้นที่เกษตรกรรมเพิ่มมากขึ้น มีแหล่งผลิตอาหารของประชากรเพิ่มขึ้น

ข้อเสนอแนะ

๑. การดำเนินงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริด้านการเกษตรได้น้อมนำเอาหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร เข้าเป็นส่วนหนึ่งของทุกกิจกรรมเพื่อให้ราษฎร เด็ก และเยาวชนเห็นถึงความสำคัญ และก่อเกิดเป็นอุปนิสัยในการดำรงชีวิตและการประกอบอาชีพ ภาครัฐควรจัดทำสื่อเผยแพร่อย่างง่ายเพื่อให้ทุกคนได้เข้าใจหลักปรัชญาอย่างถ่องแท้

๒. ภาครัฐควรมีกิจกรรมการสร้างจิตสำนึกให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการทรัพยากรในชุมชน ให้มีความรู้สึกรักและหวงแหน มีความเป็นเจ้าของร่วมกันและช่วยกันเฝ้าระวังการกระทำผิดในการใช้ทรัพยากร อีกทั้งให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการฟื้นฟูความเสื่อมโทรมที่เกิดขึ้น ซึ่งจะสัมฤทธิ์ผลมากกว่าหน่วยงานภาครัฐดำเนินการเองโดยลำพัง

๓. รัฐควรให้ความสำคัญกับการพัฒนาทรัพยากรดินอย่างจริงจังและต่อเนื่อง ปลุกจิตสำนึกให้ประชาชนและองค์กรในชุมชนเข้าใจบทบาทของตนในการอนุรักษ์ทรัพยากรดิน และการใช้ทรัพยากรดินให้มีประสิทธิภาพสูงสุด

๔. ควรส่งเสริมประชาชนให้มีส่วนร่วมในการวางแผนการอนุรักษ์และพัฒนาทรัพยากรในท้องถิ่นของตนเองให้ทันต่อสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไป การพัฒนาจะประสบความสำเร็จและยั่งยืนได้ด้วยความร่วมมือร่วมใจของประชาชนในท้องถิ่น

๕. ควรให้มีการบังคับใช้กฎหมายกำกับควบคุมพื้นที่ที่มีศักยภาพไม่ให้ถูกทำลาย เช่น การทำบ่อลูกรัง ควบคุมดูแลและกำหนดแนวทางฟื้นฟูหลังเลิกกิจการ เพื่อไม่ให้เป็นปัญหาต่อคนในพื้นที่ เช่น ปลูกป่าหลังยุติกิจการ เป็นต้น

“...หลักสำคัญ:
ให้เกษตรกรมีความพอเพียง
โดยเลี้ยงตัวเองได้
(Self-Sufficiency)
ในระดับที่ประหยัดก่อน
ทั้งนี้ ต้องมีความสามัคคีในท้องถิ่น
มีการผลิตข้าวบริโภคพอเพียงประจำปี
โดยถือว่าครอบครัวหนึ่งทำนา ๕ ไร่
จะมีข้าวพอกินตลอดปี
ข้อนี้เป็นหลักสำคัญของทฤษฎีนี้...”

แนวพระราชดำริเรื่องทฤษฎีใหม่
ที่ได้รับพระราชทานรายละเอียด
ในพระราชหัตถเลขาให้ไว้แก่
มูลนิธิชัยพัฒนาเมื่อวันที่ ๕ มีนาคม พ.ศ.๒๕๓๗

โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริด้านการส่งเสริมอาชีพ
เกิดขึ้นจากความแปรปรวนของตลาด
และความไม่แน่นอนของธรรมชาติ
เกษตรกรไม่ควรพึ่งพาพืชเกษตรเพียงอย่างเดียว
วิธีการสหกรณ์ได้มุ่งพัฒนาให้ประชาชน
สามารถพึ่งตนเองได้ และช่วยเหลือซึ่งกันและกัน

โครงการ
อันเนื่องมาจากพระราชดำริ

ด้านการส่งเสริมอาชีพ

กิจการล้ม
ความไม่แน่นอน
ของธรรมชาติ
ไม่ก้าวหน้า
ไม่มีที่ดินทำกิน
รายได้ลดลง
คุณภาพชีวิตต่ำ
ความแปรปรวน
ของตลาด
ไม่พอเลี้ยงตน
ขาดทุนทรัพย์
สภาพปัญหา
วิธีการสหกรณ์
คุณภาพชีวิตดี
พัฒนาอาชีพ
รายได้เสริม
สุจริต
สามัคคี
พอเพียงกับ
ครอบครัว
ช่วยเหลือ
พึ่งตนเอง
แลกเปลี่ยน
ความคิด

ศาสตร์ ของ พระราชา ด้านการส่งเสริมอาชีพ

โครงการ
อันเนื่องมาจากพระราชดำริ

วิธีการสหกรณ์ ทำให้เกิดการรวมกลุ่ม
ของราษฎรบนพื้นฐานแห่งการช่วยตนเอง
และช่วยเหลือซึ่งกันและกัน
ในการทำงานสหกรณ์นั้นทุกคนต้อง
รู้รักสามัคคีและมีความซื่อสัตย์สุจริต

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร มีพระราชดำริว่า เกษตรกรไม่ควรพึ่งพาพืชเกษตรแต่เพียงอย่างเดียว เนื่องจากความไม่แน่นอนของธรรมชาติและความแปรปรวนของตลาด เกษตรกรควรมีรายได้เสริมจากทั้งในและนอกภาคการเกษตร พระองค์มีรับสั่งให้ใช้ “วิธีการสหกรณ์” เพื่อให้เกิดการรวมกลุ่มของราษฎรบนพื้นฐานแห่งการช่วยตนเองและช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ในการทำงานสหกรณ์นั้นทุกคนต้องรู้รักสามัคคีและมีความซื่อสัตย์สุจริต

“...คำว่า สหกรณ์ แปลว่า การทำงานร่วมกัน การทำงานร่วมกันนี้ลึกซึ้งมาก เพราะว่าจะต้องร่วมมือกันในทุกด้าน ทั้งในด้านงานการที่ทำด้วยร่างกาย ทั้งในด้านงานการที่ทำด้วยสมอง และงานการที่ทำด้วยใจทุกอย่างนี้ขาดไม่ได้ ต้องพร้อมงานที่ทำด้วยร่างกายถ้าแต่ละคนทำก็เกิดผลขึ้นมาได้ เช่น การเพาะปลูกก็มีผลขึ้นมา สามารถที่จะใช้ผลนั้นในด้านการบริโภค คือ เอาไปรับประทาน หรือเอาไปไว้ใช้หรือเอาไปจำหน่ายเพื่อให้มีรายได้เลี้ยงชีพได้ ถ้าแต่ละคนทำไปโดยลำพังแต่ละคน งานที่ทำนั้นผลอาจไม่ได้เต็มเม็ดเต็มหน่วย และอาจไม่พอเพียงในการเลี้ยงตัวเอง ทำให้มีความเดือดร้อน ฉะนั้นจะต้องร่วมกัน แม้ในขั้นที่ทำในครอบครัวก็จะต้องช่วยกัน ทุกคนในครอบครัวก็ช่วยกันทำงานทำการเพื่อที่จะเลี้ยงครอบครัวให้มีชีวิตอยู่ได้ แต่ว่าถ้าร่วมกันหลายๆ คน เป็นกลุ่มเป็นก้อน ก็สามารถที่จะปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ มีความสามารถ มีผลได้มากขึ้น...”

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร
ได้พระราชทานพระราชดำรัสแก่ผู้นำสหกรณ์ทั่วประเทศ
เมื่อครั้งเข้าเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาท ณ ศาลาดุสิดาลัย
สวนจิตรลดา เมื่อวันที่ ๑๑ พฤษภาคม พ.ศ.๒๕๓๖

โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริด้านการส่งเสริมอาชีพ

ภาพรวมของโครงการ

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร ทรงสนพระราชหฤทัยและทรงห่วงใยต่อการพัฒนาชนบทและอาชีพของเกษตรกร มีพระราชดำริว่าเกษตรกรไม่ควรพึ่งพาพืชเกษตรแต่เพียงอย่างเดียว เพราะจะเกิดความเสียหายง่าย เนื่องจากความแปรปรวนของตลาดและความไม่แน่นอนของธรรมชาติ เกษตรกรควรมีรายได้เพิ่มขึ้นจากการเลี้ยงสัตว์ ทำประมง และการพัฒนาอาชีพอุตสาหกรรมในครัวเรือนได้พระราชทานโครงการพัฒนาชนบทตามแนวพระราชดำริหลายโครงการ ซึ่งแต่ละโครงการมุ่งพัฒนาให้ประชาชนสามารถพึ่งตนเองได้ โดยมีพระราชดำรัสให้ใช้ “วิธีการสหกรณ์” เข้าไปเป็นส่วนหนึ่งในการขับเคลื่อนงานในหลายโครงการ เพื่อให้เกิดการรวมกลุ่มของประชาชนบนพื้นฐานแห่งการช่วยตนเอง และช่วยเหลือซึ่งกันและกัน

ความหมายของคำว่า “สหกรณ์” ปรากฏอยู่ในพระราชดำรัสที่พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร ได้พระราชทานแก่ผู้นำสหกรณ์ทั่วประเทศ เมื่อครั้งเข้าเฝ้าฯ ณ ศาลาดุสิดาลัย สวนจิตรลดา เมื่อวันที่ ๑๑ พฤษภาคม พ.ศ.๒๕๓๖ ความว่า

“...คำว่า สหกรณ์ แปลว่า การทำงานร่วมกัน การทำงานร่วมกันนี้ลึกซึ้งมาก เพราะว่าจะต้องร่วมมือกันในทุกด้าน ทั้งในด้านงานการที่ทำด้วยร่างกาย ทั้งในด้านงานการที่ทำด้วยสมอง และงานการที่ทำด้วยใจ ทุกอย่างนี้ขาดไม่ได้ต้องพร้อม งานที่ทำด้วยร่างกายถ้าแต่ละคนทำก็เกิดผลขึ้นมาได้ เช่น การเพาะปลูกก็มีผลขึ้นมาสามารถที่จะใช้ผลนั้นในด้านการบริโภค คือเอาไปรับประทาน หรือเอาไปไว้ใช้หรือเอาไปจำหน่ายเพื่อให้มีรายได้เลี้ยงชีพได้ ถ้าแต่ละคนทำไปโดยลำพังแต่ละคน งานที่ทำนั้นผลอาจไม่ได้เต็มเม็ดเต็มหน่วย และอาจไม่พอเพียงในการเลี้ยงตัวเอง ทำให้มีความเดือดร้อน ฉะนั้นจะต้องร่วมกัน แม้ในขั้นที่ทำในครอบครัวก็จะต้องช่วยกัน ทุกคนในครอบครัวก็ช่วยกันทำงานทำการเพื่อที่จะเลี้ยงครอบครัวให้มีชีวิตอยู่ได้ แต่ว่าถ้าร่วมกันหลายๆ คน เป็นกลุ่มเป็นก้อน ก็สามารถที่จะปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ มีความสามารถ มีผลได้มากขึ้น...”

ในเรื่องของจุดสำคัญของสหกรณ์ พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร ได้พระราชทานพระราชดำรัส แก่คณะผู้นำสหกรณ์

การเกษตรและสหกรณ์นิคม เมื่อวันที่ ๑๑ พฤศจิกายน พ.ศ.๒๕๒๑ ณ ศาลาดุสิดาลัย สวนจิตรลดา ความว่า

"...จุดสำคัญของสหกรณ์ คือ ความซื่อสัตย์สุจริต ซึ่งกันและกัน ไว้ใจ ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ถ้าสรุปก็ชอบสรุปในคำที่พูดกันมาก ชอบพูดกันว่า ผู้ที่จะอยู่เป็นกลุ่มเป็นก้อนก็ต้องสามัคคี สามัคคีก็แปลว่าพร้อมเพรียง ถ้าไม่พร้อมเพรียงกัน กิจการก็ไม่ก้าวหน้าคือกิจการไม่เป็นไปตามที่ต้องการกิจกรรมล้มเราเป็นส่วนหนึ่งของกิจการ เราก็ล้มเหมือนกัน ฉะนั้นคำว่าสามัคคี คือความพร้อมเพรียง เป็นสิ่งสำคัญในการดำเนินสหกรณ์..."

จากพระราชดำรัสที่พระราชทานแก่กรรมการสหกรณ์การเกษตร สหกรณ์นิคมและสหกรณ์ประมง เมื่อวันที่ ๙ พฤษภาคม พ.ศ.๒๕๒๘ ณ ปะรำพิธี สวนจิตรลดา ทรงชี้ให้เห็นถึงความเป็นเจ้าของสหกรณ์ของเกษตรกร ความตอนหนึ่งว่า

"...การสหกรณ์นั้นเป็นของเกษตรกร อยู่ที่เกษตรกรอยู่ที่ว่าความตั้งใจของเกษตรกรเป็นยังไง ไม่ใช่การตั้งใจของฝ่ายรัฐบาลที่จะสั่งให้ประชาชนทำอย่างนี้ทำอย่างโน้น ผลประโยชน์โดยแท้เป็นของเกษตรกรผู้ที่เป็นสมาชิกสหกรณ์ ไม่ใช่นโยบายที่ทางรัฐบาลจะสั่งบงการโก้ๆ ไปให้ชาวบ้าน ชาวนา ชาวไร่ทำเป็นเรื่องของความเป็นอยู่ซึ่งเกษตรกรผู้เป็นสมาชิกจะสร้างด้วยตนเองได้ นโยบายเป็นของตัวเอง นโยบายเป็นของเกษตรกร ฉะนั้นการที่มาชุมนุมกันผลสำเร็จที่จะได้ไปจากการประชุมสำคัญที่สุด ก็คือได้แลกเปลี่ยนความคิดประสบการณ์ที่ได้ผ่านมาและช่วยกันทำ อันนี้เป็นข้อที่สำคัญมากในเรื่องของสหกรณ์..."

โครงการส่งเสริมอาชีพ

สหกรณ์การเกษตร

การดำเนินกิจการของสหกรณ์ในภาพรวมประสบความสำเร็จ สหกรณ์ช่วยให้สมาชิกสหกรณ์มีรายได้เพิ่มขึ้น มีทุนสำหรับการประกอบอาชีพ สมาชิกร่วมแรงร่วมใจกันแก้ไขปัญหาในชุมชน นำไปสู่การมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นตามหลักการและวิธีการสหกรณ์

ในปี พ.ศ.๒๕๐๗ พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร เสด็จฯ แปรพระราชฐานไปประทับณ พระราชวังไกลกังวล อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ เสด็จฯ ไปทรงเยี่ยมเยียนและดูแลทุกข์สุขของราษฎรตามท้องที่เขตจังหวัดใกล้เคียง ได้ทรงทราบถึงความเดือดร้อนของเกษตรกรกลุ่มชาวสวนผักชะอำ ซึ่งขาดแคลนทุนทรัพย์ที่จะนำไปประกอบอาชีพ จึงทรงรับเกษตรกรเหล่านั้นไว้ในพระบรมราชูปถัมภ์ ต่อมาความทราบฝ่าละอองพระบาทว่า เกษตรกรเหล่านี้ไม่มีที่ดินทำกินเป็นของตนเอง จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ ฯพณฯ องคมนตรี ม.ล.เดช สนิทวงศ์ ซึ่งขณะนั้นดำรงตำแหน่งเป็นประธานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติไปจัดหาพื้นที่ในเขตจังหวัดเพชรบุรี และจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ นำมาจัดสรรให้แก่เกษตรกรเหล่านั้น

รัฐบาลไทยสมัยนั้นจึงได้ทำสัญญาความร่วมมือกับรัฐบาลอิสราเอล จัดทำ "โครงการไทย-อิสราเอลเพื่อพัฒนาชนบท (หุบกะพง)" และได้เลือกที่ดินบริเวณหุบกะพง อำเภอชะอำ จังหวัดเพชรบุรี เป็นที่ตั้งของศูนย์สาธิตและทดลองการเกษตรของโครงการ

ขณะนั้น รัฐบาลอิสราเอล โดย ฯพณฯ เอกอัครราชทูตอิสราเอลประจำประเทศไทย ได้เสนอที่จะให้ความช่วยเหลือแก่ประเทศไทยในด้านการพัฒนาการเกษตรโดยส่งผู้เชี่ยวชาญสาขาต่างๆ มาให้คำแนะนำ รัฐบาลไทยสมัยนั้นจึงได้ทำสัญญาความร่วมมือกับรัฐบาลอิสราเอล จัดทำ “โครงการไทย–อิสราเอลเพื่อพัฒนาชนบท (หุบกะพง)” และได้เลือกที่ดินบริเวณหุบกะพง อำเภอชะอำ จังหวัดเพชรบุรี เป็นที่ตั้งของศูนย์สาธิตและทดลองการเกษตร ของโครงการ ที่ดินบริเวณนี้เป็นป่าคุ้มครองของกรมป่าไม้ มีราษฎรเข้าไปจับจองอยู่บ้าง แต่การทำมาหากินไม่ได้ผลดีเท่าที่ควร เนื่องจากสภาพที่ดินส่วนใหญ่เป็นดินเลว ขาดแคลนน้ำ การทำไร่จึงเป็นลักษณะไร่เลื่อนลอย พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร จึงมีพระราชดำริให้กันพื้นที่ประมาณ ๑๐,๐๐๐ ไร่ออกจากป่าคุ้มครองของกรมป่าไม้ ภายหลังพระองค์ทรงจับจองพื้นที่ดังกล่าวเยี่ยงสามัญชน โดยปฏิบัติตามขั้นตอนของกฎหมายป่าไม้และกฎหมายที่ดินทุกประการ จากนั้นมีพระราชดำริให้ส่วนงานที่เกี่ยวข้องพัฒนาพื้นที่ให้ดีขึ้น แล้วจัดที่ดินให้กับเกษตรกรที่ได้รับความเดือดร้อนในเรื่องที่ทำกิน (กลุ่มชาวสวนผักชะอำ) เข้าอยู่อาศัยและทำประโยชน์ โดยรวมกันเป็นชุมชนหมู่บ้าน พร้อมทั้งให้ความช่วยเหลือและพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน ให้ความรู้เกี่ยวกับการบริหารจัดการชุมชน ตลอดจนให้การศึกษาอบรมเกี่ยวกับหลักการและวิธีการของสหกรณ์ เมื่อสมาชิกของหมู่บ้านมีความเข้าใจดีพอแล้ว จึงทรงพระกรุณาให้เข้าชื่อกัน เพื่อขอจดทะเบียนเป็นสหกรณ์ประเภทการเกษตร ชื่อว่า “สหกรณ์การเกษตรหุบกะพง จำกัด” เมื่อวันที่ ๑๒ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๑๔ พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานทะเบียนสหกรณ์ให้ผู้แทนสหกรณ์การเกษตรหุบกะพง จำกัด พร้อมกับพระราชทานโฉนดที่ดินบริเวณหุบกะพง จำนวน ๓ ฉบับ รวมพื้นที่ ๑๒,๐๗๙ ไร่ ๑ งาน ๘๒ ตารางวา ให้แก่กรมส่งเสริมสหกรณ์และสหกรณ์การเกษตรหุบกะพง จำกัด เป็นผู้รับผิดชอบจัดสรรที่ดินให้กับเกษตรกร ตั้งแต่บัดนั้นเป็นต้นมา

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร ทรงจับจองพื้นที่เยี่ยงสามัญชน โดยปฏิบัติตามขั้นตอนของกฎหมายป่าไม้ และกฎหมายที่ดินทุกประการ

สหกรณ์การเกษตร หุบกะพง จำกัด ได้รับเกษตรกรชาวสวนผักชะอำ รวมกับเกษตรกรที่ทำประโยชน์อยู่ในพื้นที่หุบกะพงเดิม รวม ๑๒๘ ครอบครัว เข้าเป็นสมาชิก และให้ใช้ประโยชน์จากที่ดินทำการเกษตรครอบครัวละ ๒๕ ไร่ นอกจากนี้สหกรณ์ยังได้รับพระมหากรุณาธิคุณจากพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร พระราชทานเงินเพื่อให้ดำเนินการในรูปแบบของกองทุน โดยใช้ชื่อ

วันที่ ๒๕ ธันวาคม พ.ศ.๒๕๑๖ สหกรณ์โคนมราชบุรี จำกัด ได้จดทะเบียนเปลี่ยนชื่อเป็น "สหกรณ์โคนมหนองโพราชบุรี จำกัด" จัดเป็นสหกรณ์ประเภทการเกษตร

"กองทุนพระราชทานสำหรับพัฒนาสหกรณ์การเกษตรหุบกะพง จำกัด" จำนวน ๗,๕๕๔,๘๘๕ บาท ในปี พ.ศ.๒๕๕๘ กองทุนนี้มีจำนวนเงิน ๘,๓๘๘,๗๘๔ บาท สหกรณ์มีสมาชิกสามัญจำนวน ๔๗๙ คน ดำเนินธุรกิจหลักกับสมาชิก ได้แก่ ธุรกิจสินเชื่อ ธุรกิจรับฝากเงิน ธุรกิจจัดหาสินค้ามาจำหน่าย และธุรกิจการรวบรวมผลการดำเนินงานของสหกรณ์ ปี ๒๕๕๘ สหกรณ์มีทุนดำเนินงาน ๓๖.๗๓ ล้านบาท ทุนเรือนหุ้น ๒.๖๗ ล้านบาท ทุนสำรองของสหกรณ์เอง ๕.๒๒ ล้านบาท และมีกำไรสุทธิจำนวน ๒๑๙,๔๖๖.๕๒ บาท โดยมีศูนย์สาธิตสหกรณ์โครงการหุบกะพง สำนักงานสหกรณ์จังหวัดเพชรบุรี กรมส่งเสริมสหกรณ์เป็นหน่วยงานที่ทำหน้าที่แนะนำส่งเสริมสหกรณ์ พร้อมทั้งจัดที่ดินในโครงการฯ ให้เกษตรกรเข้าทำประโยชน์ ปัจจุบันได้ดำเนินการจัดแบ่งที่ดินให้เกษตรกรเข้าอยู่อาศัยและทำประโยชน์ในการประกอบอาชีพแล้ว จำนวน ๓๙๑ ครอบครัว ๗๘๗ แปลง พื้นที่รวม ๗,๖๐๘ ไร่

สหกรณ์โคนม

ในปี พ.ศ.๒๕๐๒ เจ้าหน้าที่กรมปศุสัตว์กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ได้ร่วมประชุมปรึกษาหารือกับเกษตรกรชั้นนำที่ตำบลหนองโพ อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี เรื่องการผสมเทียมโคกรมปศุสัตว์จึงเปิดสถานีผสมเทียมขึ้น ณ ตำบลหนองโพ ต่อมาในปี พ.ศ.๒๕๑๑ รัฐบาลได้สนับสนุนการเลี้ยงโคนมเกษตรกรในเขตจังหวัดราชบุรีและจังหวัดนครปฐม เลี้ยงโคนมเพิ่มขึ้นเป็นจำนวนมาก ทำให้เริ่มเกิดปัญหาการหาสถานที่จำหน่ายน้ำนมดิบ

กลุ่มเกษตรกรผู้เลี้ยงโคนมได้ทำหนังสือกราบบังคมทูลพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชบรมนาถบพิตร เมื่อปี พ.ศ.๒๕๑๒ เพื่อขอพระราชทานความช่วยเหลือแก้ไขปัญหาความเดือดร้อน ในช่วงนั้นเป็นช่วงเวลาเดียวกับที่ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้สร้างโรงงานผลิตนมผงขึ้นภายในบริเวณสวนจิตรลดา พระราชวังดุสิต ในปี พ.ศ.๒๕๑๓ ได้มีผู้จัดซื้อที่ดินบริเวณตำบลหนองโพ จำนวน ๕๐ ไร่ ทูลเกล้าฯ ถวายพร้อมด้วยเงินจำนวนหนึ่งสำหรับ

เมื่อสมาชิกของหมู่บ้านมีความเข้าใจดีพอแล้ว จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้เข้าชื่อกัน เพื่อขอจดทะเบียนเป็นสหกรณ์ประเภทการเกษตร ชื่อว่า "สหกรณ์การเกษตรหุบกะพง จำกัด" วันที่ ๑๒ สิงหาคม พ.ศ.๒๕๑๔

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร และสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ ได้เสด็จพระราชดำเนินไปทรงเป็นประธานในพิธีเปิด เมื่อวันที่ ๙ มีนาคม พ.ศ.๒๕๑๕ และได้พระราชทานชื่อว่า "โรงนมผงหนองโพ"

เป็นค่าก่อสร้างโรงงานผลิตนมผง ต่อมาเกษตรกรผู้เลี้ยงโคนมได้รวมกลุ่มกันจัดตั้งศูนย์รวมนมหนองโพขึ้น โดยได้รับการสนับสนุนงบประมาณจากรัฐบาลส่วนหนึ่งและทุนของกลุ่มเกษตรกรอีกส่วนหนึ่ง เป็นทุนในการก่อสร้างอาคารศูนย์รวมน้ำนมเกษตรกรได้เข้าชื่อกันจดทะเบียนเป็นสหกรณ์ในวันที่ ๑๕ เมษายน พ.ศ.๒๕๑๔ โดยใช้ชื่อว่า "สหกรณ์โคนมราชบุรี จำกัด" เป็นสหกรณ์ประเภทบริการ

โรงงานผลิตนมผงได้สร้างเสร็จในปี พ.ศ.๒๕๑๕ พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร และสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ ได้เสด็จฯ ไปทรงเป็นประธานในพิธีเปิด เมื่อวันที่ ๙ มีนาคม พ.ศ.๒๕๑๕ และได้พระราชทานชื่อว่า "โรงนมผงหนองโพ" บริหารงานในรูปบริษัทจำกัดโดยใช้ชื่อ "บริษัทผลิตภัณฑ์นมหนองโพ จำกัด" พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร ทรงถือหุ้นใหญ่ของบริษัทและพระราชทานเงื่อนไขไว้ว่า บรรดาเงินกำไรสุทธิที่คณะกรรมการบริษัทหาได้จากการจำหน่ายผลิตภัณฑ์นั้น ไม่มีการแบ่งกำไรให้แก่ผู้ถือหุ้น แต่ให้บริษัทนำกำไรสุทธิส่วนหนึ่งเข้ากองทุนสะสมเพื่อประโยชน์แก่การศึกษาของบุตรธิดาสมาชิกสหกรณ์ ซึ่งเป็นผู้ส่งน้ำนมดิบให้แก่โรงงาน

ในปี พ.ศ.๒๕๑๖ ได้มีการเริ่มผลิตนมพาสเจอร์ไรส์ขึ้นเป็นครั้งแรก และในวันที่ ๒๕ ธันวาคม ปีเดียวกัน สหกรณ์โคนมราชบุรี จำกัด ได้ขอจดทะเบียนเปลี่ยนชื่อเป็น "สหกรณ์โคนมหนองโพราชบุรี จำกัด" จัดเป็นสหกรณ์ประเภทการเกษตร เมื่องานของสหกรณ์ฯ เจริญก้าวหน้าตามวัตถุประสงค์ สมาชิกของสหกรณ์ต่างมีความเข้าใจในอุดมการณ์ หลักสหกรณ์ และวิธีการสหกรณ์ได้ดี เมื่อการดำเนินกิจการมีหลักฐานมั่นคงแล้ว พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้โอนทรัพย์สินทั้งหมดของบริษัทผลิตภัณฑ์นมหนองโพ จำกัด พร้อมด้วยโรงงานผลิตนมผงให้เป็นกรรมสิทธิ์ของสหกรณ์โคนมหนองโพราชบุรี จำกัด ตั้งแต่วันที่ ๑๖ ตุลาคม พ.ศ.๒๕๑๘ เป็นต้นมา และทรงรับไว้อยู่ในพระบรมราชูปถัมภ์

สหกรณ์โคนมหนองโพราชบุรี จำกัดสามารถผลิตผลิตภัณฑ์นมพาสเจอร์ไรส์และผลิตภัณฑ์นม UHT จำหน่ายไปได้ทั่วประเทศ ทำให้เกษตรกรไม่มีความเดือดร้อนในเรื่องสถานที่จำหน่ายน้ำนมดิบ

ปัจจุบันสหกรณ์โคนมหนองโพราชบุรี จำกัด ได้ดำเนินงานมาเป็นเวลากว่า ๔๓ ปี ตลอดระยะเวลาที่ผ่านมาสหกรณ์ฯ ได้ดำเนินกิจการตามแนวพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร สามารถผลิตผลิตภัณฑ์นมพาสเจอร์ไรส์และผลิตภัณฑ์นม UHT จำหน่ายไปได้ทั่วประเทศ โดยมีกำลังการผลิตเพียงพอที่จะรองรับปริมาณน้ำนมดิบที่เกษตรกรผู้เลี้ยงโคนมในเขตตำบลหนองโพและใกล้เคียงผลิตได้ ทำให้เกษตรกรไม่มีความเดือดร้อนในเรื่องสถานที่จำหน่ายน้ำนมดิบ อีกทั้งการดำเนินงานในรูปสหกรณ์เอื้อให้ผลประโยชน์ส่วนใหญ่ตกอยู่กับสมาชิก นับได้ว่าสหกรณ์โคนมหนองโพราชบุรี จำกัด (ในพระบรมราชูปถัมภ์) ได้ช่วยแก้ไขปัญหาความเดือดร้อนของเกษตรกรผู้เลี้ยงโคนมได้อย่างแท้จริง

ธนาคารโค–กระบือ

การเลี้ยงสัตว์เป็นอาชีพที่สำคัญของเกษตรกร ปัญหาการพัฒนาปศุสัตว์ในประเทศไทยมีอยู่หลายประการ ปัญหาหนึ่งก็คือการขาดแคลนพันธุ์สัตว์ที่ดี โดยเฉพาะพันธุ์โคและกระบือซึ่งมีความสำคัญต่อเกษตรกรในชนบทอย่างมาก พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร ทรงเล็งเห็นปัญหานี้ จึงได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้จัดตั้งธนาคารโค–กระบือขึ้น เพื่อรวบรวมพันธุ์โค–กระบือให้ผลิตลูกและขยายพันธุ์ที่มีคุณภาพดี

> “โรงนมผงหนองโพ”
> บริหารงานในรูปบริษัทจำกัดโดยใช้ชื่อ
> “บริษัท ผลิตภัณฑ์นมหนองโพ จำกัด”
> พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช
> บรมนาถบพิตร ทรงถือหุ้นใหญ่ของบริษัท
> และพระราชทานเงื่อนไขไว้ว่า
> บรรดาเงินกำไรสุทธิที่คณะกรรมการบริษัท
> หาได้จากการจำหน่ายผลิตภัณฑ์นั้น
> ไม่มีการแบ่งกำไรให้แก่ผู้ถือหุ้น
> แต่ให้บริษัทนำกำไรสุทธิส่วนหนึ่ง
> เข้ากองทุนสะสมเพื่อประโยชน์แก่
> การศึกษาของบุตรธิดาสมาชิกสหกรณ์
> ซึ่งเป็นผู้ส่งน้ำนมดิบให้แก่โรงงาน

ชื่อของธนาคารโค—กระบือเพื่อเกษตรกร ตามพระราชดำรินี้ กรมปศุสัตว์ได้ใช้ชื่อย่อว่า "ธคก." และใช้ชื่อเป็นภาษาอังกฤษว่า "Royal Cattle—Buffalo Bank for Farmers"

สำหรับให้เกษตรกรใช้งานต่อไป ในการบริหารจัดการโครงการได้สนับสนุนให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการกำกับดูแลสัตว์ของธนาคารโค – กระบือ เพื่อสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน

ที่มาของโครงการเป็นผลสืบเนื่องมาจากการที่พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร ได้เสด็จฯ ทรงตรวจเยี่ยมราษฎรโครงการพัฒนาพื้นที่ราบเชิงเขา จังหวัดปราจีนบุรี ตามพระราชดำริ เมื่อเดือนมิถุนายน พ.ศ.๒๕๒๒ ทรงทราบว่า มีราษฎรผู้ยากจนจำนวนมากต้องเช่าโค – กระบือไว้ใช้แรงงานในราคาแพงมาก บางครั้งเมื่อจำหน่ายผลผลิตทางการเกษตรแล้วแทบไม่เหลืออะไรเลย ต้องจ่ายเป็นค่าเช่าโค – กระบือเกือบหมด จึงมีพระมหากรุณาธิคุณโปรดเกล้าฯ ให้กรมปศุสัตว์รับผิดชอบดำเนินการโครงการธนาคารโค–กระบือเพื่อเกษตรกร ตามพระราชดำริ โดยได้พระราชทานพระราชทรัพย์ส่วนพระองค์ส่วนหนึ่ง และมีผู้น้อมเกล้าฯ ถวายโค – กระบือ และถวายเงินโดยเสด็จพระราชกุศลให้กรมปศุสัตว์เพื่อนำไปดำเนินการธนาคารโค – กระบือ ให้เป็นไปตามพระราชประสงค์ ดังในพระบรมราโชวาทที่พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานแก่สมาชิกกลุ่มเกษตรกรทั่วประเทศ เมื่อวันพืชมงคล วันที่ ๑๔ พฤษภาคม พ.ศ.๒๕๒๓ ความว่า

"...ธนาคารโคและกระบือ ก็คือ การรวบรวมโคและกระบือ โดยมีบัญชีควบคุม ดูแล รักษา แจกจ่ายให้ยืม เพื่อใช้ประโยชน์ในการเกษตร และเพิ่มปริมาณโคและกระบือ ตามหลักการของธนาคาร ธนาคารโคและกระบือเป็นเรื่องใหม่ของโลกที่มีความจำเป็นเกิดขึ้น เพราะปัจจุบันมีความคิดแต่จะใช้เครื่องกลไกเป็นเครื่องทุ่นแรงในกิจการเกษตร แต่เมื่อราคาน้ำมันเชื้อเพลิงแพงขึ้น ความก้าวหน้าในการใช้เครื่องกลไกเสียไป จำเป็นต้องหันมาพึ่งแรงงานจากสัตว์ที่เคยใช้อยู่ก่อน เมื่อหันกลับมา ก็ปรากฏว่ามีปัญหามาก เพราะชาวนาไม่มีเงินซื้อโคและกระบือมาเลี้ยงเพื่อใช้แรงงาน..."

"...ธนาคารโคและกระบือ พอจะอนุโลมใช้ได้เหมือนกับธนาคารที่ดำเนินการเกี่ยวกับการเงิน เพราะโดยความหมายทั่วไป ธนาคารก็ดำเนินกิจการเกี่ยวกับสิ่งที่มีค่ามีประโยชน์ การตั้งธนาคารโคและกระบือก็มิใช่ว่าตั้งโรงขึ้นมาเก็บโคหรือกระบือ เพียงแต่มีศูนย์กลางขึ้นมา เช่น อาจจัดให้กรมปศุสัตว์เป็นศูนย์รวม ใครจะสมทบธนาคารโคและกระบือก็ไม่จำเป็นต้องนำโคหรือกระบือไปมอบให้ อาจบริจาคในรูปของเงิน..."

สำหรับชื่อของธนาคารโค – กระบือเพื่อเกษตรกรตามพระราชดำรินี้กรมปศุสัตว์ได้ใช้ชื่อย่อว่า "ธ.ค.ก." และใช้ชื่อเป็นภาษาอังกฤษว่า "Royal Cattle – Buffalo Bank for Farmers" ธนาคารโค – กระบือ มีวัตถุประสงค์เพื่อช่วยให้เกษตรกรที่ยากจนทั่วประเทศได้มีโค – กระบือไว้ใช้แรงงานและเพิ่มผลผลิตทางการเกษตร ช่วยให้เกษตรกรมีรายได้เพิ่มขึ้น การให้บริการโค – กระบือแก่เกษตรกรมี ๕ วิธี คือ ๑) การให้ยืมเพื่อการผลิต ๒) การให้เช่าซื้อ ๓) การให้ยืมพ่อพันธุ์โค – กระบือ ๔) การให้เช่าเพื่อใช้แรงงาน และ ๕) การให้บริการอื่นๆ

ตั้งแต่เริ่มโครงการ เมื่อ พ.ศ.๒๕๒๓ ถึงเดือนสิงหาคม พ.ศ.๒๕๕๙ มีเกษตรกรได้รับบริการสัตว์จากธนาคารโค – กระบือแล้ว รวม ๒๓๕,๕๑๓ ราย ณ เดือนสิงหาคม พ.ศ.๒๕๕๙ มีเกษตรกรที่อยู่ในความดูแลของธนาคารโค – กระบือ ๑๐๕,๔๙๑ ราย

ธนาคารโค - กระบือ มีวัตถุประสงค์เพื่อช่วยให้เกษตรกรที่ยากจนทั่วประเทศได้มีโค - กระบือไว้ใช้แรงงานและเพิ่มผลผลิตทางการเกษตร ช่วยให้เกษตรกรมีรายได้เพิ่มขึ้น

"...ธนาคารโคและกระบือก็คือ ควบคุม ดูแล รักษา แจกจ่าย ให้ยืม เพิ่มปริมาณโคและกระบือตาม และกระบือเป็นเรื่องใหม่ของโลก มีความคิดแต่จะใช้เครื่องกลไก แต่เมื่อราคาน้ำมันเชื้อเพลิงแพงขึ้น เสียไป จำเป็นต้องหันมาพึ่งแรง กลับมา ก็ปรากฏว่ามีปัญหามาก กระบือมาเลี้ยงเพื่อใช้แรงงาน ใช้ได้เหมือนกับธนาคารที่ดำเนิน ความหมายทั่วไป ธนาคารก็ดำเนิน การตั้งธนาคารโคและกระบือก็มิใช่ เพียงแต่มีศูนย์กลางขึ้นมา เช่น อาจ ใครจะสมทบธนาคารโคและกระบือ มอบให้ อาจบริจาคในรูปของเงิน..."

การรวบรวมโคและกระบือ โดยมีบัญชี เพื่อใช้ประโยชน์ในการเกษตร และหลักการของธนาคาร ธนาคารโค ที่มีความจำเป็นเกิดขึ้น เพราะปัจจุบัน เป็นเครื่องทุ่นแรงในกิจการเกษตร ความก้าวหน้าในการใช้เครื่องกลไก งานจากสัตว์ที่เคยใช้อยู่ก่อน เมื่อหัน เพราะชาวนาไม่มีเงินซื้อโคและ ธนาคารโคและกระบือพอจะอนุโลม การเกี่ยวกับการเงิน เพราะโดย กิจการเกี่ยวกับสิ่งที่มีค่ามีประโยชน์ ว่าตั้งโรงขึ้นมาเก็บโคหรือกระบือ จัดให้กรมปศุสัตว์เป็นศูนย์รวม ก็ไม่จำเป็นต้องนำโคหรือกระบือไป

พระบรมราโชวาทที่พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช
บรมนาถบพิตร พระราชทานแก่สมาชิกกลุ่มเกษตรกรทั่วประเทศ
เมื่อวันพืชมงคล วันที่ ๑๔ พฤษภาคม พ.ศ.๒๕๒๓

จำนวนโค–กระบือที่ให้บริการ รวม ๑๐๖,๖๑๕ ตัว (โค ๗๔,๗๓๙ ตัว กระบือ ๓๑,๘๗๖ ตัว) เกษตรกรที่ปฏิบัติตามเงื่อนไขสัญญาของโครงการ ส่งมอบลูกโค–กระบือตัวที่ ๑ อายุไม่ต่ำกว่า ๑๘ เดือนให้โครงการแล้ว เมื่อยืมแม่โค–กระบือครบ ๕ ปี จะได้รับแม่โค–กระบือเป็นกรรมสิทธิ์ โดยตั้งแต่ปี พ.ศ.๒๕๕๔ ถึงเดือนสิงหาคม พ.ศ.๒๕๕๙ มีเกษตรกรได้รับโค–กระบือเป็นกรรมสิทธิ์แล้ว ๔๙,๕๘๐ ราย เป็นแม่โค–กระบือและลูกตัวที่ ๒, ๓, ๔ จำนวน ๖๑,๗๘๓ ตัว คิดเป็นมูลค่า ๗๖๖,๐๑๔,๗๙๕ บาท

กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับโครงการ
โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริด้านการส่งเสริมอาชีพ

กฎหมายที่เกี่ยวข้องและสนับสนุนการดำเนินโครงการ มีดังนี้

๑. ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ สหกรณ์ซึ่งได้จดทะเบียนแล้ว มีฐานะเป็นนิติบุคคลตามกฎหมาย สามารถดำเนินกิจการ การผลิต การซื้อขาย แลกเปลี่ยน ทำนิติกรรมสัญญาอันเกี่ยวกับกิจการ หรือผลิตผล ภายใต้กรอบวัตถุประสงค์ของสหกรณ์ได้ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์

๒. พระราชบัญญัติบำรุงพันธุ์สัตว์ พ.ศ.๒๕๐๙

พระราชบัญญัติบำรุงพันธุ์สัตว์ พ.ศ.๒๕๐๙ เกษตรกรที่ได้รับสัตว์จากธนาคารโค – กระบือ ส่วนใหญ่เป็นการให้ยืมโค – กระบือเพศเมียเพื่อการผลิต และมีการให้ยืมโค – กระบือเพศผู้เพื่อเป็นพ่อพันธุ์จำนวนหนึ่ง ให้เกษตรกรเลี้ยงเพื่อผลิตลูกเพิ่มจำนวนโค – กระบือของประเทศ กรมปศุสัตว์จึงกำหนดคุณลักษณะของโค – กระบือที่จะรับเข้าโครงการ ต้องมีอายุอยู่ในวัยเจริญพันธุ์ มีความสมบูรณ์และมีสุขภาพดี ปลอดจากโรคแท้งติดต่อ โรควัณโรค ได้รับการฉีดวัคซีนป้องกันโรคปากและเท้าเปื่อย และโรคเฮโมรายิก – เซพติซีเมีย เพื่อให้เกษตรกรได้รับโค – กระบือที่มีคุณภาพ มีสุขภาพแข็งแรง สามารถขยายพันธุ์เกิดลูกได้โดยเร็ว

๓. พระราชบัญญัติจัดที่ดินเพื่อการครองชีพ พ.ศ.๒๕๑๑ และที่แก้ไขเพิ่มเติม

พระราชบัญญัติจัดที่ดินเพื่อการครองชีพ พ.ศ.๒๕๑๑ และที่แก้ไขเพิ่มเติม ได้กำหนดให้รัฐบาลมีอำนาจในการจัดที่ดินของรัฐเพื่อให้ประชาชนที่ไม่มีที่ดินทำกินหรือมีแต่เพียงเล็กน้อย ไม่พอแก่การครองชีพได้มีที่ตั้งเคหสถานและประกอบอาชีพทำการเกษตรในที่ดิน โดยการจัดตั้งเป็นนิคมซึ่งได้แก่ นิคมสร้างตนเองหรือนิคมสหกรณ์แล้วแต่กรณี ซึ่งการจัดตั้งนิคมนั้น จะกระทำโดยพระราชกฤษฎีกา และทำแผนที่กำหนดแนวเขตที่ดินของนิคมไว้ โดยจะมีคณะกรรมการคณะหนึ่งที่ได้รับการแต่งตั้งจากรัฐมนตรีว่าการกระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ และรัฐมนตรีกระทรวงพัฒนาการแห่งชาติ ทำหน้าที่พิจารณาคัดเลือกบุคคลผู้มีคุณสมบัติเข้าเป็นสมาชิกนิคมเพื่อรับการจัดแบ่งให้เข้าทำประโยชน์ในที่ดินนิคมและปฏิบัติให้เป็นไปตามเงื่อนไขของพระราชบัญญัติดังกล่าว

๔. พระราชบัญญัติสหกรณ์ พ.ศ.๒๕๔๒

พระราชบัญญัติสหกรณ์ พ.ศ.๒๕๔๒ กฎหมายฉบับที่ใช้ในการกำกับและส่งเสริมสหกรณ์ โดยอธิบดีกรมส่งเสริม – สหกรณ์ในฐานะนายทะเบียนสหกรณ์ และข้าราชการในสังกัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ซึ่งได้รับการแต่งตั้งให้เป็น

กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับโครงการ
โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริด้านการส่งเสริมอาชีพ

รองนายทะเบียนสหกรณ์มีอำนาจตามพระราชบัญญัตินี้ เช่น การรับจดทะเบียน ส่งเสริม ช่วยเหลือ แนะนำ กำกับดูแลสหกรณ์ ตลอดจนการออกระเบียบ คำสั่ง เพื่อให้เป็นไปตามพระราชบัญญัตินี้และเพื่อประโยชน์ในการดำเนินกิจการของสหกรณ์ รวมถึงให้มีคณะกรรมการพัฒนาการสหกรณ์แห่งชาติในการเสนอความเห็นต่อคณะรัฐมนตรีในเรื่องเกี่ยวกับการกำหนดนโยบายและแผนพัฒนาสหกรณ์ การกำหนดแนวทางในการส่งเสริมและสนับสนุนการขยายธุรกิจและกิจการของสหกรณ์ เป็นต้น

๕. พระราชบัญญัติโคนมและผลิตภัณฑ์นม พ.ศ.๒๕๕๑

พระราชบัญญัติโคนมและผลิตภัณฑ์นม พ.ศ.๒๕๕๑ โดยกำหนดให้มีคณะกรรมการโคนมและผลิตภัณฑ์นม ซึ่งประกอบด้วยผู้ทรงคุณวุฒิ เช่น ปลัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ อธิบดีกรมส่งเสริมสหกรณ์ อธิบดีกรมปศุสัตว์ อธิบดีกรมการค้าภายใน อธิบดีกรมการค้าต่างประเทศ อธิบดีกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น เป็นต้น ทำหน้าที่กำหนดนโยบาย แผนงานการผลิต การจำหน่ายน้ำนมโคและการผลิตภัณฑ์นมทั้งภายในประเทศและต่างประเทศ กำหนดปริมาณและเงื่อนไขการนำเข้าส่งออก น้ำนมโค นมผง และผลิตภัณฑ์นม แก้ไขปัญหาเกี่ยวกับโคนมและผลิตภัณฑ์นม ตลอดจนมีอำนาจกำหนดข้อบังคับ ระเบียบ ประกาศ หรือคำสั่งเพื่อปฏิบัติให้เป็นไปตามพระราชบัญญัตินี้

๖. พระราชบัญญัติป้องกันการทารุณกรรมและการจัดสวัสดิภาพสัตว์ พ.ศ.๒๕๕๗

พระราชบัญญัติป้องกันการทารุณกรรมและการจัดสวัสดิภาพสัตว์ พ.ศ.๒๕๕๗ เกษตรกรที่ได้รับโค – กระบือของธนาคารโค – กระบือ ไว้ยืมเลี้ยงเพื่อการผลิต จะต้องทำสัญญาไว้กับธนาคารโค – กระบือ ซึ่งมีข้อกำหนดในการจัดการเลี้ยงดู โดยคำนึงถึงการจัดสวัสดิภาพสัตว์ให้เหมาะสม ทั้งระหว่างการเลี้ยงดู และการนำสัตว์ไปใช้งาน

๗. พระราชบัญญัติโรคระบาดสัตว์ พ.ศ.๒๕๕๘

พระราชบัญญัติโรคระบาดสัตว์ พ.ศ.๒๕๕๘ โค – กระบือของธนาคารโค – กระบือส่วนใหญ่เป็นสัตว์ที่ได้รับบริจาคจากผู้มีจิตศรัทธาต่อโครงการฯ ในพื้นที่กรุงเทพมหานครและปริมณฑล ต้องเคลื่อนย้ายสัตว์ไปให้บริการแก่เกษตรกรในพื้นที่ต่างจังหวัดซึ่งต้องปฏิบัติตาม พระราชบัญญัติโรคระบาดสัตว์ พ.ศ.๒๕๕๘ เรื่องการควบคุมการเคลื่อนย้ายสัตว์โดยเคร่งครัด และเมื่อเกษตรกรได้รับสัตว์ไว้เลี้ยงดู หากเกิดปัญหาสัตว์ป่วยหรือตาย ต้องแจ้งต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ของกรมปศุสัตว์ภายในเวลาสิบสองชั่วโมง เพื่อให้การป้องกันและควบคุมโรคระบาด

กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับโครงการ
โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริด้านการส่งเสริมอาชีพ

ที่เกิดกับสัตว์และการทำงานของสัตวแพทย์ สารวัตร และพนักงานเจ้าหน้าที่ มีประสิทธิภาพ อันเป็นการคุ้มครองความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของประชาชน และเพื่อประโยชน์ทางเศรษฐกิจของประเทศ

๘. กฎกระทรวงแบ่งส่วนราชการกรมส่งเสริมสหกรณ์ พ.ศ.๒๕๕๗

กฎกระทรวงแบ่งส่วนราชการกรมส่งเสริมสหกรณ์ พ.ศ.๒๕๕๗ กฎกระทรวงแบ่งส่วนราชการกรมส่งเสริมสหกรณ์ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ พ.ศ.๒๕๕๗ โดยกำหนดให้กรมส่งเสริมสหกรณ์มีภารกิจเกี่ยวกับการส่งเสริม เผยแพร่และให้ความรู้เกี่ยวกับอุดมการณ์ หลักการ และวิธีการสหกรณ์ ให้แก่บุคลากรสหกรณ์ กลุ่มเกษตรกร และประชาชนทั่วไป รวมถึงการส่งเสริม สนับสนุน คุ้มครองและพัฒนาระบบสหกรณ์ให้มีความเข้มแข็ง โดยพัฒนาการเรียนรู้ในการดำเนินการให้เป็นไปตามกฎหมายว่าด้วยสหกรณ์

๙. ระเบียบกรมส่งเสริมสหกรณ์ว่าด้วยการจัดที่ดินในหมู่บ้านสหกรณ์โครงการตามพระราชประสงค์หุบกะพง พ.ศ.๒๕๒๔

ระเบียบกรมส่งเสริมสหกรณ์ว่าด้วยการจัดที่ดินในหมู่บ้านสหกรณ์โครงการตามพระราชประสงค์หุบกะพง พ.ศ.๒๕๒๔ ได้กำหนดให้มีคณะกรรมการคัดเลือกบุคคลเข้าทำประโยชน์ในที่ดินโครงการฯ ซึ่งคณะกรรมการประกอบด้วยบุคคลที่ได้รับการแต่งตั้งโดยกรมส่งเสริมสหกรณ์และแต่งตั้งจากผู้แทนจากสหกรณ์การเกษตรหุบกะพง จำกัด ทำหน้าที่ในการคัดเลือกบุคคลที่สมัครขอเข้าทำประโยชน์ในที่ดินเพื่อการอยู่อาศัยและประกอบการเกษตรได้ตามสมควร แต่ไม่เกินครอบครัวละ ๒๕ ไร่ ซึ่งวิธีการคัดเลือกได้ปฏิบัติตามวิธีการจัดที่ดินของนิคมสหกรณ์โดยอนุโลมและผู้ที่ได้รับการจัดสรรที่ดินจะต้องปฏิบัติให้เป็นไปตามข้อกำหนดในระเบียบนี้ อันเกี่ยวกับการครอบครองทำประโยชน์ในที่ดินที่ใช้ประกอบการเกษตร การกระทำหรือไม่กระทำที่เป็นการฝ่าฝืนต่อระเบียบนี้ เป็นต้น

๑๐. ระเบียบกรมปศุสัตว์ว่าด้วยการดำเนินการโครงการธนาคารโค-กระบือเพื่อเกษตรกรตามพระราชดำริ พ.ศ.๒๕๕๖

ระเบียบกรมปศุสัตว์ ว่าด้วยการดำเนินการโครงการธนาคารโค – กระบือเพื่อเกษตรกร ตามพระราชดำริ พ.ศ.๒๕๕๖ กรมปศุสัตว์รับผิดชอบการดำเนินงานโครงการธนาคารโค – กระบือเพื่อเกษตรกร ตามพระราชดำริ ตั้งแต่เริ่มโครงการในปี พ.ศ.๒๕๒๓ ถึงปัจจุบัน โดยมีคณะกรรมการบริหาร โครงการธนาคารโค – กระบือฯ มีอธิบดีกรมปศุสัตว์เป็นประธาน และมีระเบียบกรมปศุสัตว์ว่าด้วยการดำเนินการโครงการธนาคารโค – กระบือเพื่อเกษตรกร ตามพระราชดำริ พ.ศ.๒๕๕๖ เป็นแนวทางการปฏิบัติงาน

ผลสัมฤทธิ์ของโครงการ

โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริด้านการส่งเสริมอาชีพด้านสหกรณ์ได้ก่อให้เกิดประโยชน์ต่อประชาชนและสังคม ดังต่อไปนี้

๑. เป็นศูนย์สาธิตและทดลองการเกษตร เพื่อศึกษาข้อมูลในด้านการปลูกพืชและการเลี้ยงสัตว์ที่เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาการเกษตรในพื้นที่แห้งแล้งดินขาดความอุดมสมบูรณ์ และเพื่อสาธิตการใช้เทคโนโลยีการเกษตรแก่เกษตรกร นักเรียน นักศึกษาและประชาชนทั่วไป

๒. เป็นศูนย์เรียนรู้อาชีพทางการเกษตรโดยตรง ผู้เข้าเยี่ยมชมสามารถเรียนรู้อาชีพทางการเกษตรได้โดยตรงจากแปลงทำการเกษตรของเกษตรกรในพื้นที่จริง โดยจะได้รับการถ่ายทอดประสบการณ์ตรงจากเกษตรกรตัวอย่างที่ประสบความสำเร็จในการประกอบอาชีพในพื้นที่ มีกิจกรรมการศึกษาดูงาน ๖ สถานีให้เลือกชม ได้แก่ สถานีเรียนรู้การปลูกหน่อไม้ฝรั่ง สถานีเรียนรู้การเลี้ยงโคขุน สถานีเรียนรู้การปลูกผักปลอดภัย สถานีเรียนรู้การเลี้ยงโคนม สถานีเรียนรู้ป่านศรนารายณ์ และสถานีเรียนรู้ผลิตภัณฑ์ของใช้ในครัวเรือน

๓. เกษตรกรที่ไม่มีที่ดินทำกิน ได้รับจัดสรรที่ดินที่มีการจัดและพัฒนาแล้วในพื้นที่โครงการ (แต่ไม่ให้กรรมสิทธิ์ในการถือครองที่ดิน) ตามระเบียบว่าด้วยการจัดสรรที่ดินหมู่บ้านสหกรณ์โครงการหุบกะพง พ.ศ.๒๕๒๔ เพื่อประกอบอาชีพทำการเกษตรตามวิธีการเกษตรแผนใหม่

๔. การรวมกลุ่มของเกษตรกรที่ได้รับจัดสรรที่ดินเป็นสหกรณ์การเกษตรหุบกะพง จำกัด ทำให้เกิดการช่วยเหลือตนเองและช่วยเหลือซึ่งกันและกันตามอุดมการณ์ หลักการและวิธีการสหกรณ์ในชุมชนสามารถแก้ไขปัญหาในการดำรงชีพด้วยวิถีทางการเกษตรได้ตั้งแต่เริ่มต้นการผลิตไปจนถึงการจำหน่ายสู่ท้องตลาด คณะกรรมการดำเนินการสหกรณ์สามารถบริหารงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ สมาชิกสหกรณ์มีความรู้ด้านการเกษตรเพื่อการประกอบอาชีพทำให้มีรายได้สู่ครอบครัว และทำให้เกิดการหมุนเวียนด้านเศรษฐกิจ สามารถเลี้ยงดูครอบครัวและพึ่งพาตนเองได้ ลดภาระค่าใช้จ่ายในการช่วยเหลือจากภาครัฐ

๕. สหกรณ์โคนมหนองโพราชบุรี จำกัด (ในพระบรมราชูปถัมภ์) ได้ดำเนินกิจการตลอดระยะเวลาที่ผ่านมาตามแนวพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร สามารถผลิตผลิตภัณฑ์นมแปรรูปประเภทนมพาสเจอร์ไรส์และผลิตภัณฑ์นม UHT จำหน่ายไปได้ทั่วประเทศ อีกทั้งยังเป็นแหล่งศึกษาดูงานของนักเรียน นักศึกษาประชาชนชาวไทย รวมถึงชาวต่างชาติ การพัฒนาชนบทประสบผลสำเร็จในรูปแบบของสหกรณ์และการทำการตลาด

คณะกรรมการดำเนินการสหกรณ์สามารถบริหารงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ สมาชิกสหกรณ์มีความรู้ด้านการเกษตรเพื่อการประกอบอาชีพ ทำให้มีรายได้สู่ครอบครัว และทำให้เกิดการหมุนเวียนด้านเศรษฐกิจ สามารถเลี้ยงดูครอบครัวและพึ่งพาตนเองได้ ลดภาระค่าใช้จ่ายในการช่วยเหลือจากภาครัฐ

๖. เกษตรกรซึ่งเป็นสมาชิกของสหกรณ์มีรายได้มั่นคง มีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น ไม่มีความเดือดร้อนเรื่องสถานที่จำหน่ายน้ำนมดิบ สหกรณ์ทำหน้าที่ส่งเสริมการเลี้ยงโคนมตั้งแต่การผลิตไปจนถึงการจำหน่าย มีตลาดรองรับน้ำนมดิบจากเกษตรกรเพื่อนำมาแปรรูปจำหน่ายเอง และจำหน่ายได้ทั่วประเทศ นอกจากนี้สหกรณ์ยังเป็นแหล่งจ้างงานในชนบทที่สำคัญ ทำให้คนในพื้นที่มีอาชีพและมีรายได้ที่มั่นคง และผลประโยชน์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นก็ตกแก่สมาชิกซึ่งเป็นเกษตรกรที่เลี้ยงโคนม

๗. โครงการธนาคารโค – กระบือเพื่อเกษตรกรตามพระราชดำริ ดำเนินงานต่อเนื่องมานานถึง ๓๗ ปี ในพื้นที่ทุกจังหวัดของประเทศไทย ผลของการดำเนินงานเกิดประโยชน์โดยตรงต่อเกษตรกรที่ยากจนมากกว่า ๒๐๐,๐๐๐ ราย ได้ช่วยเหลือให้เกษตรกรมีโค – กระบือเป็นของตนเอง เพิ่มผลผลิตลูกโค – กระบือ ได้มูลสัตว์เป็นปุ๋ยบำรุงดิน ช่วยฟื้นฟูความอุดมสมบูรณ์ของผืนดิน เพิ่มสารอินทรีย์ทางธรรมชาติ ทำให้การเพาะปลูกพืชได้ผลดียิ่งขึ้น เป็นการเพิ่มรายได้ ช่วยอนุรักษ์ และเพิ่มจำนวนโค – กระบือในประเทศไทย การใช้แรงงานสัตว์เป็นการลดการใช้น้ำมันเชื้อเพลิง ลดรายจ่าย ช่วยอนุรักษ์วัฒนธรรมไทย และรักษาวิถีชีวิตสังคมชุมชนชนบทที่เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่เกื้อกูลกันให้คงอยู่ในสังคมไทย

๘. เป็นโครงการที่ประชาชนจำนวนมากสามารถมีส่วนร่วมโดยการร่วมบริจาคสมทบ ทั้งโดยการบริจาคโค – กระบือ หรือบริจาคทรัพย์ ทำให้เกิดความสุขใจที่ได้ทำบุญกุศลไถ่ชีวิตโค – กระบือ ซึ่งนับว่าเป็นสัตว์ที่มีคุณต่อแผ่นดิน ได้ช่วยเหลือเกษตรกรผู้ยากจน และที่สำคัญคือเป็นโครงการที่ก่อให้เกิดความจงรักภักดีต่อสถาบันพระมหากษัตริย์ เกษตรกรที่ได้รับบริการจากธนาคารโค – กระบือ ต่างสำนึกในพระมหากรุณาธิคุณ และถือเป็นมงคลของชีวิต

เกษตรกรซึ่งเป็นสมาชิกของสหกรณ์มีรายได้มั่นคง มีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น ไม่มีความเดือดร้อนเรื่องสถานที่จำหน่ายน้ำนมดิบ สหกรณ์ทำหน้าที่ส่งเสริมการเลี้ยงโคนมตั้งแต่การผลิตไปจนถึงการจำหน่าย มีตลาดรองรับน้ำนมดิบจากเกษตรกรเพื่อนำมาแปรรูปจำหน่ายเอง และจำหน่ายได้ทั่วประเทศ

ข้อเสนอแนะ

๑. เนื่องจากพื้นที่โครงการฯ อยู่ในสภาพภูมิประเทศและภูมิอากาศที่ไม่เอื้อต่อการปลูกพืชทั่วไป แต่ผู้ที่ได้รับสิทธิ์ในที่ดินมีอาชีพเป็นเกษตรกร ดังนั้น หน่วยงานที่เกี่ยวข้องจะต้องทำการวิจัยอาชีพการเกษตรที่ยั่งยืนและเหมาะสมกับพื้นที่อย่างต่อเนื่อง พร้อมทั้งส่งเสริมเกษตรกรตั้งแต่เริ่มต้นการผลิต รวบรวมผลผลิต แปรรูป จำหน่าย กำหนดมาตรฐานและคุณภาพของสินค้า รวมถึงการประชาสัมพันธ์ด้วย

๒. ควรมีการบังคับใช้กฎหมายอย่างเคร่งครัดสำหรับผู้ที่เข้าไปอยู่อาศัยในพื้นที่โครงการโดยไม่ได้รับสิทธิ์ที่ถูกต้องตามกฎหมาย และเกษตรกรที่ได้รับการจัดที่ดินให้ปฏิบัติตามพระราชบัญญัติการจัดที่ดินเพื่อการครองชีพ พ.ศ.๒๕๑๑ และระเบียบกรมส่งเสริมสหกรณ์ว่าด้วยการจัดที่ดินในหมู่บ้านสหกรณ์โครงการตามพระราชประสงค์หุบกะพง พ.ศ.๒๕๒๔

๓. สหกรณ์และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรส่งเสริมและวิจัยผลิตภัณฑ์ใหม่ๆ ที่ผลิตจากน้ำนมโค เพื่อเพิ่ม

ช่องทางการจำหน่าย ลดปัญหาน้ำนมโคล้นตลาดในช่วงเวลาปิดเทอม และขยายเครือข่ายการกระจายน้ำนมดิบไปยังโรงงานแปรรูปนอกพื้นที่ซึ่งไม่สามารถเลี้ยงโคนมได้

๔. ควรมีความร่วมมือระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการให้ความรู้ทางวิชาการแก่สหกรณ์ในเรื่องการรักษาคุณภาพของน้ำนมดิบ มาตรฐานความสะอาดและความปลอดภัย การลดค่าใช้จ่ายที่ไม่จำเป็นและการเพิ่มรายได้จากการจำหน่ายน้ำนมดิบ

๕. ควรส่งเสริมให้เกษตรกรผู้ยากไร้ในชนบทมีโอกาสได้รับบริการสัตว์จากธนาคารโค – กระบือเพิ่มขึ้น เพื่อเพิ่มจำนวนโค – กระบือของประเทศไทย โดยพิจารณาปรับระเบียบของธนาคารโค – กระบือ ให้สนับสนุนโค – กระบือแก่เกษตรกรเพิ่มขึ้นจากรายละ ๑ ตัว เป็นรายละ ๓ – ๕ ตัว ตามความเหมาะสม จัดทำโครงการในพื้นที่ที่มีศักยภาพในการเลี้ยงสัตว์ เพื่อให้เกษตรกรได้รับผลตอบแทนที่คุ้มค่า ช่วยสร้างงานในชนบท ใช้ประโยชน์จากพื้นที่ที่ไม่เหมาะสมในการปลูกพืชเชิงเดี่ยวให้เป็นการปลูกพืชเลี้ยงสัตว์ เกษตรผสมผสาน และเพิ่มความอุดมสมบูรณ์ของพื้นดิน

๖. ควรส่งเสริมการคัดเลือกเกษตรกรเข้าร่วมโครงการโดยการรวมกลุ่มเกษตรกรให้มีการบริหารงานกลุ่มอย่างเข้มแข็ง มีระบบการควบคุมติดตาม และการดูแลสุขภาพสัตว์อย่างมีประสิทธิภาพ จะทำให้สามารถบรรลุผลตามวัตถุประสงค์ได้รวดเร็วขึ้น

๗. ควรมีการกำกับติดตามการปฏิบัติงานให้เป็นไปตามระเบียบและเงื่อนไขของสัญญาที่ให้บริการแก่เกษตรกร ป้องกันการเกิดปัญหาผิดสัญญา ต้องมีมาตรการในการควบคุมและจัดการให้เกษตรกรปฏิบัติตามระเบียบอย่างเคร่งครัด กรณีที่เกิดปัญหาต้องมีมาตรการเด็ดขาดและปฏิบัติโดยเสมอภาค เพื่อไม่ให้เกิดความเสียหายต่อโครงการ

สหกรณ์และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรส่งเสริมและวิจัยผลิตภัณฑ์ใหม่ๆ ที่ผลิตจากน้ำนมโค เพื่อเพิ่มช่องทางการจำหน่าย ลดปัญหาน้ำนมโคล้นตลาดในช่วงเวลาปิดเทอม และขยายเครือข่ายการกระจายน้ำนมดิบไปยังโรงงานแปรรูปนอกพื้นที่ซึ่งไม่สามารถเลี้ยงโคนมได้

โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริด้านการสาธารณสุข
เกิดขึ้นจากการนำปัญหาการสาธารณสุข
ของราษฎรมาเป็นที่ตั้ง เป็นไปตามหลักการทรงงาน
“เข้าใจความต้องการของประชาชน” เป้าหมาย
ของโครงการนั้นคือการทำให้ราษฎรมีสุขภาพดี

โครงการ
อันเนื่องมาจากพระราชดำริ

—

ด้านสาธารณสุข

๒๔๙๘

พระราชทานเรือ "เวชพาหน์"
เพื่อตรวจรักษาให้บริการประชาชน
ที่อาศัยอยู่ริมฝั่งน้ำ

๒๔๙๙

พระราชทาน
พระราชทรัพย์ส่วนพระองค์
เพื่อเป็นทุนจัดตั้งสถาน
ฝึกอบรมการบำบัดโรคเรื้อน

๒๕๐๓

การก่อสร้างแล้วเสร็จ
พระราชทานนาม
“สถาบันราชประชาสมาสัย”
ซึ่งมีความหมายว่าพระราชาและ
ประชาชนอาศัยซึ่งกันและกัน

๒๕๐๔

ทรงรับมูลนิธิ
ราชประชาสมาสัย
ไว้ในพระบรมราชูปถัมภ์

๒๕๐๘

โปรดเกล้าฯ ให้แพทย์หลวง
ตามเสด็จแปรพระราชฐาน
เพื่อตรวจรักษาผู้ป่วย

๒๕๑๒

มีพระราชดำริ
ให้อบรมหมอหมู่บ้าน

๒๕๑๒

มีพระราชดำริให้จัดตั้ง
โครงการแพทย์หลวงเคลื่อนที่
อย่างเป็นทางการ

๒๕๑๗

หมอหมู่บ้านได้เริ่มปฏิบัติหน้าที่
บรรเทาความเจ็บป่วยของราษฎร

๒๕๓๖

โครงการอบรมปฐมพยาบาล
เบื้องต้นและช่วยคลอดฉุกเฉิน
โครงการพระราชดำริ
สำหรับตำรวจจราจร

ศาสตร์ ของ พระราชา ด้านสาธารณสุข

โครงการ
อันเนื่องมาจากพระราชดำริ

พระบาทสมเด็จพระปรมินทร
มหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร
มีแนวพระราชดำริว่า การพัฒนาชาติ
ต้องพัฒนาคนให้กินดี อยู่ดี
และต้องมีสุขภาพพลานามัยที่ดีด้วย
โครงการที่พระราชทานในระยะแรกๆ
จึงล้วนแล้วแต่เป็นโครงการด้านสาธารณสุข

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร มีแนวพระราชดำริว่า การพัฒนาชาติต้องพัฒนาคนให้กินดี อยู่ดี และต้องมีสุขภาพพลานามัยที่ดีด้วย โครงการที่พระราชทานในระยะแรกๆ จึงล้วนแล้วแต่เป็นโครงการด้านสาธารณสุข พระองค์ทรงให้ความสำคัญกับการสาธารณสุข เพราะการที่ประชาชนมีร่างกายแข็งแรงจะนำไปสู่สุขภาพจิตที่ดี และส่งผลให้การพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมดีตามไปด้วย ดังพระบรมราโชวาทในพิธีพระราชทานปริญญาบัตร ณ มหาวิทยาลัยมหิดล เมื่อเดือนตุลาคม พ.ศ.๒๕๒๒ ความตอนหนึ่งว่า “...การรักษาความสมบูรณ์แข็งแรงของร่างกายเป็นปัจจัยของเศรษฐกิจที่ดี และสังคมที่มั่นคง เพราะร่างกายที่แข็งแรงนั้น โดยปกติ จะอำนวยผลให้สุขภาพจิตใจสมบูรณ์ด้วยและเมื่อมีสุขภาพสมบูรณ์ดีพร้อมทั้งร่างกายและจิตใจแล้ว ย่อมมีกำลังทำประโยชน์ สร้างสรรค์เศรษฐกิจ และสังคมของบ้านเมืองได้เต็มที่ ทั้งไม่เป็นภาระแก่สังคมด้วย คือเป็นผู้แต่งสร้าง มิใช่ผู้ถ่วงความเจริญ...”

พระองค์ทรงห่วงใยสุขภาพอนามัยของราษฎรโดยเฉพาะผู้ทุกข์ยากที่เจ็บป่วยแต่ไม่มีโอกาสได้รับการรักษาพยาบาล ได้พระราชทานความช่วยเหลือทางการแพทย์โดยนำศาสตร์และสรรพวิชาตะวันตกมาใช้ตามความเป็นจริงและตามความขาดแคลนของท้องถิ่น อีกทั้งทรงใช้หลักการพึ่งตนเองด้วยการอบรมหมอหมู่บ้านเพื่อช่วยให้ราษฎรมีความรู้เกี่ยวกับการป้องกันโรค รู้จักวิธีดูแลรักษาพยาบาลเบื้องต้นให้แก่ตนเองและผู้อื่น การสอนให้ชาวบ้านรักษาสุขภาพของตนเองเป็นการสร้างแนวทางและรูปแบบสาธารณสุขที่ยั่งยืน

“ เมื่อครั้งที่พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช เจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบเส้นทางกำหนดให้มีการเปลี่ยนแปลงผ่านบริเวณที่มีผู้ป่วยโรคเรื้อนซึ่งรอรับเสด็จอยู่เป็นจำนวนมาก อดุลยเดช บรมนาถบพิตร จึงมีรับสั่งให้เปลี่ยนกลับไปใช้

หนึ่งในเหตุการณ์เมื่อครั้งพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร เสด็จฯ ไปทรงเยี่ยมราษฎรเมื่อในอดีตและได้เป็นจุดเริ่มต้นของการก่อตั้ง มูลนิธิ “ราชประชาสมาสัย”

โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริด้านสาธารณสุข

โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริด้านการสาธารณสุข ที่สะท้อนให้เห็นถึงสายพระเนตรอันยาวไกล ในการแก้ปัญหาของพสกนิกรชาวไทยของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร มีมากมายหลายโครงการ โครงการที่มีความสำคัญและโดดเด่นมี ๕ โครงการ ได้แก่ โครงการแพทย์หลวงเคลื่อนที่พระราชทาน โครงการอบรมหมอหมู่บ้านในพระราชประสงค์ โครงการหน่วยแพทย์เคลื่อนที่ทางน้ำพระราชทาน (เรือเวชพาหน์) โครงการอบรมปฐมพยาบาลเบื้องต้นและช่วยคลอดฉุกเฉิน ในโครงการพระราชดำริสำหรับตำรวจราชการ และโครงการสถาบันราชประชาสมาสัย เพื่อบำบัดรักษาและศึกษาค้นคว้าเรื่องโรคเรื้อน โครงการเหล่านี้จัดตั้งขึ้นเพื่อเป็นประโยชน์ต่อราษฎร ซึ่งอาจแบ่งได้เป็น ๔ กลุ่ม คือ กลุ่มราษฎรอาศัยอยู่ในพื้นที่ห่างไกลการคมนาคมไม่สะดวก กลุ่มราษฎรที่อาศัยอยู่ริมฝั่งแม่น้ำ ไม่มีถนนเข้าถึง ต้องใช้เรือเป็นพาหนะในการเดินทางสัญจร กลุ่มราษฎรที่ประสบปัญหาการจราจรติดขัด เดินทางไปโรงพยาบาลได้ล่าช้า และกลุ่มราษฎรที่มีปัญหาโรคระบาดฯ เป็นที่น่ารังเกียจและรักษายาก

๑. โครงการแพทย์หลวงเคลื่อนที่พระราชทาน

ในช่วงต้นในปี พ.ศ.๒๕๐๘ พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้แพทย์หลวงที่ตามเสด็จแปรพระราชฐานไปต่างจังหวัด ตรวจรักษาผู้ป่วย ณ จุดตรวจ แบ่งตามลักษณะงาน ต่อมาในปี พ.ศ.๒๕๑๐ก็ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้แพทย์หลวงตามเสด็จไปเพื่อตรวจรักษาราษฎร ในท้องถิ่นทุรกันดาร เมื่อแพทย์เห็นว่าจำเป็นก็ให้ดำเนินการจัดส่งผู้ป่วย ไปยังโรงพยาบาลในจังหวัดที่พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร เสด็จฯ แปรพระราชฐานประทับแรม สำหรับ ในท้องถิ่นต่างๆ ที่ห่างไกลตัวเมืองมากและเป็นท้องถิ่นทุรกันดาร ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้จัดเจ้าหน้าที่แพทย์ พยาบาล เครื่องมือเครื่องใช้ตลอดจนยารักษาโรค ออกตรวจรักษาราษฎรในพื้นที่นั้นๆ ด้วย อาทิ จังหวัดเพชรบุรี ราชบุรี และประจวบคีรีขันธ์

ในปี พ.ศ.๒๕๑๒ พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร ได้มีพระราชดำริให้จัดตั้งโครงการแพทย์หลวงเคลื่อนที่

บรมนาถบพิตร เสด็จพระราชดำเนินไปทรงเยี่ยมราษฎรที่จังหวัดนราธิวาส เส้นทางการเดินทาง เพื่อมิให้เส้นทางเสด็จพระราชดำเนิน เมื่อความทราบถึงพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพล เส้นทางเดิมและทรงเยี่ยมเยียนผู้ป่วยโรคเรื้อนอย่างใกล้ชิด ”

พระราชทานขึ้นอย่างเป็นทางการ ตามที่หม่อมเจ้าภีศเดช รัชนี ได้กราบบังคมทูลว่าสมควรจัดให้มีแพทย์ออกไปตรวจรักษาราษฎรภาคเหนือที่อยู่ในเขตที่มีผู้ก่อการร้ายคุกคาม หรือเรียกว่าพื้นที่สีแดง หรือพื้นที่สีชมพู ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานชื่อว่า “หน่วยแพทย์พระราชทาน” มีนายแพทย์ดนัย สนิทวงศ์ฯ เป็นแพทย์คนแรกที่ออกปฏิบัติหน้าที่ เริ่มต้นที่จังหวัดเชียงราย ซึ่งมีภูมิประเทศทุรกันดารและอันตราย คณะแพทย์หลวงจึงต้องเดินทาง โดยเฮลิคอปเตอร์ เมื่อพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร เสด็จพระราชดำเนินทอดพระเนตรโครงการชาวเขา เมื่อวันที่ ๒๙ มกราคม พ.ศ.๒๕๑๒ ทรงพบว่าราษฎรที่มารอรับเสด็จป่วยเป็นไข้กันมาก ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้แพทย์ประจำพระองค์ที่ตามเสด็จตรวจและรักษาคนไข้อย่างเป็นทางการเป็นครั้งแรก

นับจากนั้นมาหน่วยแพทย์พระราชทานได้ขยายงานออกไปอย่างกว้างขวาง มีการตั้งหน่วยปฏิบัติงานหน้าพระตำหนักที่เสด็จฯ แปรพระราชฐานไปประทับแรมแทบทุกแห่ง และยังไปตั้งหน่วย ณ จุดที่จะเสด็จฯ ไปทรงเยี่ยมราษฎรด้วย มีแพทย์จากโรงพยาบาลต่างๆ ทั้งในกรุงเทพมหานครและต่างจังหวัดอาสาออกปฏิบัติงานหมุนเวียนเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ จังหวัดต่างๆ ได้ประกาศชักชวนทางวิทยุกระจายเสียงในท้องถิ่นให้ราษฎรมาใช้บริการของหน่วยแพทย์พระราชทาน จำนวนผู้ป่วยจึงทวีขึ้นอย่างรวดเร็ว และมีผู้ป่วยแทบทุกจังหวัดที่อยู่ใกล้เคียงพระตำหนักที่ประทับมาขอรับการรักษา สถิติผู้ป่วยปัจจุบันเฉลี่ยประมาณวันละ ๕๐๐ รายขึ้นไปและมีอยู่หลายครั้งที่ตรวจรักษาผู้ป่วยเกินกว่าพันรายต่อวัน

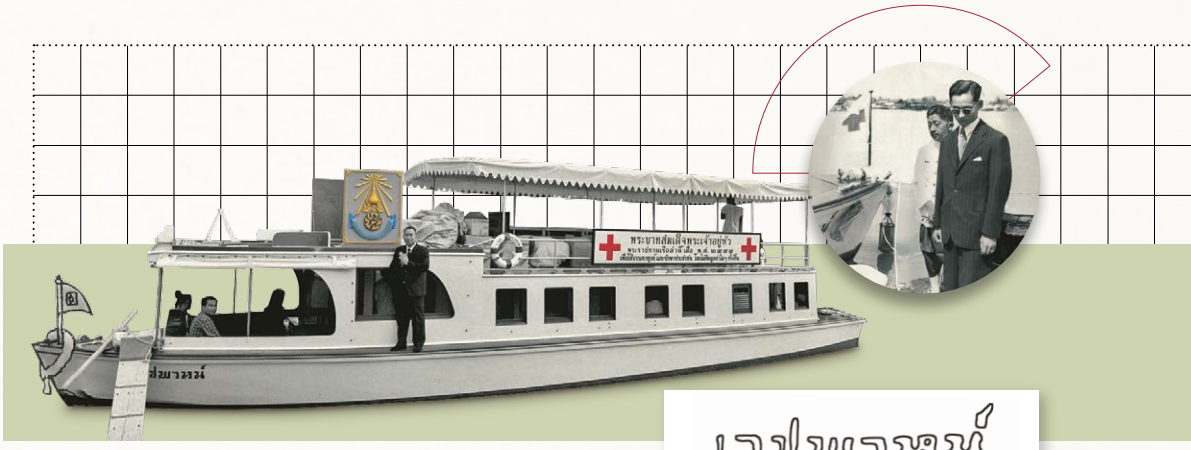

๒. โครงการอบรมหมอหมู่บ้านในพระราชประสงค์

สืบเนื่องมาจากที่ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้แพทย์ประจำพระองค์ตามเสด็จตรวจและรักษาคนไข้ ตั้งแต่วันที่ ๒๙ มกราคม พ.ศ.๒๕๑๒ เป็นต้นมา จึงมีพระราชดำริให้มีการอบรมหมอหมู่บ้าน เพื่อช่วยแก้ไขปัญหาด้านสุขภาพอนามัยของราษฎรที่อยู่ในพื้นที่ห่างไกลและไม่สามารถเข้าถึงระบบการแพทย์และการสาธารณสุขได้ โดยเฉพาะราษฎรส่วนใหญ่ที่มีฐานะยากจนและขาดความรู้ในการดูแลรักษาตนเอง การอบรมหมอหมู่บ้านจะช่วยให้ราษฎรมีความรู้เกี่ยวกับการป้องกันโรค รู้จักวิธีรักษาพยาบาลแบบปัจจุบันและรู้จักวิธีติดต่อกับหน่วยราชการ ในกรณีที่เกินขีดความสามารถที่จะดูแลรักษาตนเองได้ อันเป็นการช่วยแก้ปัญหาในระยะยาว อีกทั้งความเจ็บป่วยของราษฎรส่วนมากเกิดจากการไม่ได้รับการรักษาพยาบาลที่ถูกต้อง และไม่มีสถานพยาบาลอยู่ใกล้ จึงมีพระราชดำริจัดตั้งโครงการอบรมหมอหมู่บ้านในพระราชประสงค์ โดยคัดเลือกคนในหมู่บ้านมารับการฝึกอบรมการรักษาพยาบาลเบื้องต้นและการรักษาโรคอย่างง่าย เพื่อช่วยเหลือเพื่อนร่วมหมู่บ้านได้ ในปี พ.ศ.๒๕๑๗ หมอหมู่บ้านได้เริ่มปฏิบัติหน้าที่บรรเทาความเจ็บป่วยของราษฎรที่นิคมสร้างตนเองพัฒนาภาคใต้ อำเภอแว้ง จังหวัดนราธิวาส

๓. โครงการหน่วยแพทย์เคลื่อนที่ทางน้ำพระราชทาน (เรือเวชพาหน์)

โครงการหน่วยแพทย์เคลื่อนที่ทางน้ำพระราชทาน (เรือเวชพาหน์) เป็นโครงการที่อยู่ในความดูแลของสภากาชาดไทย ที่มาของโครงการนี้สืบเนื่องมาจากพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชบรมนาถบพิตร มีพระราชปรารภว่า ราษฎรที่ตั้งบ้านเรือนอยู่ตามลำแม่น้ำในหลายตำบล ตั้งอยู่โดดเดี่ยว ยังไม่มี ทางหลวงเชื่อมต่อจังหวัด แม้ว่าจะมีการคมนาคมติดต่อกับจังหวัดทางน้ำได้ ก็ห่างไกลโรงพยาบาล ประจำจังหวัดมาก ถ้าเจ็บป่วยก็ต้องรักษาพยาบาลแบบแผนโบราณ ซึ่งบางโรคไม่ค่อยได้ผล จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้บริษัท อู่เรือกรุงเทพฯ จำกัด ต่อเรือยนต์ขึ้นด้วยพระราชทรัพย์ส่วนพระองค์ เพื่อพระราชทานให้สภากาชาดไทย

เวชพาหน์

หลังจากที่พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร ทรงเจิมเรือและพระราชทานให้แล้ว เรือเวชพาหน์ก็ออกปฏิบัติงานทันทีที่จังหวัดนนทบุรี

ใช้เป็นหน่วยเคลื่อนที่รักษาพยาบาลประชาชนตามลำน้ำต่างๆ โดยพระราชทานชื่อว่า “เวชพาหน์” (อ่านว่า เวด–ชะ–พา) และได้เสด็จฯ ไปทรงประกอบพิธีพระราชทานเรือ ในวันที่ ๑๙ มกราคม พ.ศ.๒๔๙๘ ณ ท่าวาสุกรี กรุงเทพมหานคร เมื่อพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร ทรงเจิมเรือและพระราชทานให้แล้ว เรือเวชพาหน์ก็ออกปฏิบัติงานทันทีที่จังหวัดนนทบุรี

การปฏิบัติงานของหน่วยแพทย์เคลื่อนที่ของเรือเวชพาหน์ในระยะแรกเป็นการให้บริการตรวจรักษาผ่าตัดเล็ก ทันตกรรม ทำแผล ฉีดยา จัดยา จ่ายยาผู้ป่วย ต่อมามีผู้มารับบริการมากขึ้น และเพิ่มกิจกรรมมากขึ้น เช่น สุขศึกษา ห้องสมุดเคลื่อนที่ เป็นต้น จึงย้ายการรักษาขึ้นมาบนบก โดยอาศัยศาลาวัด ท่าน้ำ และโรงเรียน ส่วนการจัดยาและจ่ายยานั้นยังคงปฏิบัติที่เรือเหมือนเดิม เรือเวชพาหน์ปฏิบัติงานใน ๑๙ จังหวัด ได้แก่ นนทบุรี สุพรรณบุรี นครสวรรค์ กรุงเทพมหานคร สมุทรสาคร ฉะเชิงเทรา พระนครศรีอยุธยา ปราจีนบุรี ชัยนาท สิงห์บุรี กาญจนบุรี ลพบุรี อ่างทอง ราชบุรี ปทุมธานี สมุทรสงคราม นครปฐม อุทัยธานี และสมุทรปราการ

ในปัจจุบันแม้ว่าจะมีโรงพยาบาลอำเภอและสถานีอนามัยทั่วถึงแล้วก็ตาม แต่ทางสำนักงานบรรเทาทุกข์ฯ ยังคงนำเรือพระราชทาน เรือเวชพาหน์ ออกให้บริการประชาชนที่อาศัยอยู่ริมฝั่งน้ำ ในจังหวัดที่สามารถไปได้ ปีละ ๑ ครั้ง เพื่อให้ประชาชนได้รับรู้และรำลึกถึงพระมหากรุณาธิคุณ ของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร พระบรมราชูปถัมภกสภากาชาดไทยที่ทรงมีต่อพสกนิกรตลอดมา เรือเวชพาหน์นับเป็นเรือบรรเทาทุกข์และรักษาพยาบาลทางน้ำลำแรกและลำเดียวในโลกที่ยังคงให้บริการประชาชนอยู่จนถึงทุกวันนี้

การปฏิบัติงานหน่วยแพทย์เคลื่อนที่ของเรือเวชพาหน์ ในระยะแรกเป็นการให้บริการตรวจรักษา ผ่าตัดเล็ก ทันตกรรม ทำแผล ฉีดยา จัดยา จ่ายยาผู้ป่วย ต่อมามีผู้มารับบริการมากขึ้น และเพิ่มกิจกรรมมากขึ้น เช่น สุขศึกษา ห้องสมุดเคลื่อนที่ เป็นต้น

พระบาทสมเด็จพระปรมินทร มหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร ได้พระราชทานเงินทุนอานันทมหิดล สร้างอาคาร ๔ หลัง ในบริเวณ สถานพยาบาลพระประแดง

๔. โครงการอบรมปฐมพยาบาลเบื้องต้นและช่วยคลอดฉุกเฉิน โครงการพระราชดำริสำหรับตำรวจจราจร

โครงการนี้เริ่มขึ้นเมื่อวันที่ ๒๔ สิงหาคม พ.ศ.๒๕๓๖ เมื่อรองสมุหราชองครักษ์ กรมราชองครักษ์ สวนจิตรลดา พระราชวังดุสิต ได้มาแจ้งต่อผู้บัญชาการตำรวจนครบาลว่า พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร และสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนีได้ทรงพระกรุณาพระราชทานพระราชทรัพย์ส่วนพระองค์ พระองค์ละ ๔ ล้านบาท รวมเป็นเงินทั้งสิ้น ๘ ล้านบาท ให้จัดซื้อรถจักรยานยนต์เพื่อใช้เป็นหน่วยเคลื่อนที่เร็ว ทำหน้าที่สายตรวจจราจร ซื้อวิทยุสื่อสาร เป็นค่าเบี้ยเลี้ยงตำรวจ และค่าใช้จ่ายอื่นๆ ที่จำเป็น พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร ได้พระราชทานแนวทางบรรเทาปัญหาการจราจรไว้ ๕ ประการ คือ (๑) แสวงหาแนวทางให้ผู้ใช้รถ ใช้ถนนเคารพกฎจราจรและมีมารยาท (๒) ใช้รถจักรยานยนต์เป็นหน่วยเคลื่อนที่เร็วไปแก้ปัญหา ณ จุดที่รถติด เปรียบเสมือนกับรถนำขบวน โดยเมื่อขบวนติดรถจักรยานยนต์จะเข้าไปแก้ไขปัญหา ทำให้รถในขบวนเคลื่อนที่ไปได้ ซึ่งรถในถนนมีหลายขบวนเช่นเดียวกัน (๓) ให้รถจักรยานยนต์ดูแลการจราจรในถนนให้รถเคลื่อนตัวไปได้เรื่อยๆ ตามความเหมาะสม (๔) ถนนที่เป็นคอขวดให้รถจักรยานยนต์เข้าไปแก้ไขปัญหาให้รถเคลื่อนตัวไปได้เรื่อยๆ เปรียบเสมือนเทน้ำออกจากขวด และ (๕) ให้ประชาชนผู้ใช้รถใช้ถนนให้ความร่วมมือในการแก้ไขปัญหาการจราจร

อธิบดีกรมตำรวจและผู้บัญชาการตำรวจนครบาลได้สนองพระราชดำริในทันที ในการดำเนินการตามแนวพระราชดำริ กรมตำรวจพบว่าผู้ที่ต้องการความช่วยเหลืออย่างเร่งด่วนได้แก่ ผู้บาดเจ็บ และหญิงใกล้คลอดที่ต้องนำส่งโรงพยาบาล ตำรวจต้องช่วยอำนวยความสะดวกและช่วยทำคลอดฉุกเฉินด้วย ดังนั้น เจ้าหน้าที่ตำรวจจราจรจึงจำเป็นต้องได้รับการฝึกอบรมให้เกิดทักษะความรู้ความชำนาญเกี่ยวกับการปฐมพยาบาลเบื้องต้นและการช่วยทำคลอดฉุกเฉิน จึงเป็นที่มาของโครงการอบรมปฐมพยาบาลเบื้องต้นและช่วยคลอดฉุกเฉินของเจ้าหน้าที่ตำรวจจราจรที่ทำหน้าที่เป็นหน่วยเคลื่อนที่เร็วสายตรวจจราจร

เมื่อก่อสร้างเสร็จมีพระราชดำริว่า ควรจะมีชื่อที่แสดงว่าประชาชนได้มีส่วนร่วมในการสร้างสถาบันแห่งนี้ จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานนาม “สถาบันราชประชาสมาสัย” มีความหมายว่า “พระราชาและประชาชนย่อมอาศัยซึ่งกันและกัน”

๕. โครงการจัดตั้งสถาบันราชประชาสมาสัยเพื่อบำบัดรักษาและศึกษาค้นคว้าเรื่องโรคเรื้อน

เมื่อครั้งที่พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร เสด็จฯ ไปทรงเยี่ยมราษฎร ที่จังหวัดนราธิวาส เจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบเส้นทางกำหนดให้มีการเปลี่ยนแปลงเส้นทางการเดินทางเพื่อมิให้เส้นทางเสด็จฯ ผ่านบริเวณที่มีผู้ป่วยโรคเรื้อนซึ่งรอรับเสด็จอยู่เป็นจำนวนมาก เมื่อความทราบถึงพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร จึงรับสั่งให้เปลี่ยนกลับไปใช้เส้นทางเดิมและทรงเยี่ยมเยียนผู้ป่วยโรคเรื้อนอย่างใกล้ชิด ภายหลังได้ทรงโปรดให้อธิบดีกรมอนามัยเข้ากราบบังคมทูลรายงานสถานการณ์การควบคุมโรคเรื้อนในประเทศไทยและแนวทางการดำเนินการเพื่อให้โรคเรื้อนหมดไปจากประเทศไทยภายในระยะเวลา ๑๐ ปี อธิบดีกรมอนามัยกราบบังคมทูลชี้แจงว่าจำเป็นต้องมีสถาบันฝึกอบรมเจ้าหน้าที่ที่ทำงานเกี่ยวข้องกับโรคเรื้อน

ต่อมา ในปี พ.ศ.๒๔๙๙ พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร พระราชทานเงินทุนอานันทมหิดลและพระราชทรัพย์ส่วนพระองค์เพิ่มเติมอีกจำนวน ๑,๐๐๐,๐๐๐ บาท เงินจำนวนนี้ได้มาจากการสมทบทุนของพระบรมวงศานุวงศ์ ข้าราชการ พ่อค้า และประชาชนจากการจัดฉายภาพยนตร์ส่วนพระองค์ เพื่อเป็นทุนในการจัดตั้งสถานที่ฝึกอบรมพนักงานบำบัดโรคเรื้อนและศึกษาค้นคว้าเรื่องโรคเรื้อน ณ บริเวณสถานพยาบาลพระประแดง เมื่อก่อสร้างเสร็จ มีพระราชดำริว่าควรจะมีชื่อที่แสดงว่าประชาชนได้มีส่วนร่วมในการสร้างสถาบันแห่งนี้ จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานนาม “สถาบันราชประชาสมาสัย” มีความหมายว่า “พระราชาและประชาชนย่อมอาศัยซึ่งกันและกัน” และเสด็จเปิดสถาบันในวันที่ ๑๖ มกราคม พ.ศ.๒๕๐๓ หลังจากสร้างสถาบันเสร็จแล้ว

มูลนิธิราชประชาสมาสัยทำหน้าที่ดูแล ให้การบำบัดฟื้นฟู และค้นคว้าวิจัยเกี่ยวกับโรคเรื้อน รวมทั้งฝึกอาชีพให้ผู้ป่วย

ยังมีเงินเหลืออยู่ จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานให้เป็นทุน “ราชประชาสมาสัย” ต่อมากระทรวงสาธารณสุขได้ขอพระบรมราชานุญาตจัดตั้งเป็น “มูลนิธิราชประชาสมาสัย” เพื่อทำหน้าที่ดูแล ให้การบำบัดฟื้นฟู และค้นคว้าวิจัยเกี่ยวกับโรคเรื้อน รวมทั้งฝึกอาชีพให้ผู้ป่วยด้วย พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร ได้พระราชทานเงินทุนอานันทมหิดล สร้างอาคาร ๔ หลัง ในบริเวณสถานพยาบาลพระประแดง เพื่อใช้เป็นสถานศึกษาอบรมเจ้าหน้าที่ในการบำบัดโรคเรื้อน อาคารเริ่มเปิดใช้งานเมื่อวันที่ ๑๖ มกราคม พ.ศ.๒๕๐๓ และได้ทรงรับมูลนิธิฯ ไว้ในพระบรมราชูปถัมภ์ตั้งแต่ปี พ.ศ.๒๕๐๔ เป็นต้นมา จากนั้นงานโรคเรื้อนก็ได้พัฒนาขึ้นตามลำดับ

ในช่วงปี พ.ศ.๒๔๙๙ ถึง พ.ศ.๒๕๓๗ การดำเนินงานตามแนวพระราชดำริได้ขยายออกไป จนครบทุกจังหวัด สามารถรับผู้ป่วยโรคเรื้อนมาขึ้นทะเบียนผู้ป่วยได้เกือบ ๑๗๐,๐๐๐ ราย และบำบัดรักษาจนหายจากโรคจำนวน ๘๓,๙๙๓ ราย ส่วนผู้ป่วยที่แพทย์เห็นว่าหมดเชื้อที่จะติดต่อได้แล้ว กระทรวงสาธารณสุขได้จัดให้อยู่ในนิคมต่างๆ จำนวน ๑๒ นิคมทั่วประเทศ ทำงานเกษตรกรรม ทอผ้า และจักสาน โดยใช้เงินทุนที่ได้รับจากมูลนิธิราชประชาสมาสัยในพระบรมราชูปถัมภ์ เมื่อจำหน่ายผลผลิตได้แล้วจึงนำมาผ่อนชำระให้เป็นเงินทุนหมุนเวียนต่อไป สำหรับลูกหลานของผู้ป่วยที่ได้รับการเลี้ยงดูแยกออกมาและไม่มีโอกาสได้เข้าเรียนหนังสือ พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้จัดตั้งโรงเรียนราชประชาสมาสัยขึ้นที่ตำบลบางจาก อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ และทรงติดตามความก้าวหน้าของโรงเรียน มีการจัดตั้ง

พระบาทสมเด็จพระปรมินทร มหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร ทรงติดตามความก้าวหน้าของโรงเรียน มีการจัดตั้งมูลนิธิโรงเรียนราชประชาสมาสัย เพื่อสนับสนุนโรงเรียนราชประชาสมาสัย ซึ่งต่อมาได้อยู่ในสังกัดของ กระทรวงศึกษาธิการ

มูลนิธิโรงเรียนราชประชาสมาสัย เพื่อสนับสนุนโรงเรียนราชประชาสมาสัย ซึ่งต่อมาได้อยู่ในสังกัดของกระทรวงศึกษาธิการ

ตั้งแต่ปี พ.ศ.๒๕๓๗ โรคเรื้อนไม่เป็นปัญหาสาธารณสุขอีกต่อไป ปัจจุบันพบจำนวนผู้ป่วยโรคเรื้อนลดลงเรื่อยๆ สถิติในปี พ.ศ.๒๕๕๘ เหลือจำนวนผู้ป่วยโรคเรื้อนประมาณ ๑๘๐ ราย รัฐตั้งเป้าหมายว่าภายในปี พ.ศ.๒๕๖๓ จะเหลือจำนวนผู้ป่วยโรคเรื้อนเพียง ๑๐๐ ราย อย่างไรก็ตาม พบสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นในทิศทางสวนทางกันคือ ปัญหาแรงงานต่างด้าวที่ป่วยเป็นโรคเรื้อนมีจำนวนสูงขึ้น เมื่อเทียบจากสัดส่วนผู้ป่วยโรคเรื้อนในปี พ.ศ.๒๕๓๘จำนวน๑๘๐รายพบว่าเป็นแรงงานต่างด้าวที่ป่วยเป็นโรคเรื้อนสูงถึง ๔๐ กว่าราย ซึ่งอาจเป็นปัญหาภัยคุกคามได้ในอนาคต

เมื่อปี พ.ศ.๒๕๔๐ พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร ทรงแสดงความห่วงใย เรื่องโรคเรื้อนในประเทศเพื่อนบ้าน แม้สถานการณ์คนไทยที่ป่วยเป็นโรคเรื้อนจะมีจำนวนลดลงเรื่อยๆ แต่เนื่องจากโลกมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วด้วยกระแสโลกาภิวัตน์ จึงควรต้องให้ความสำคัญกับประเทศเพื่อนบ้านใกล้เคียง โดยพยายามหามาตรการให้ความช่วยเหลือประเทศเพื่อนบ้านด้วย ขณะนี้ สถาบันราชประชาสมาสัยได้พยายามหามาตรการดำเนินการคัดกรองสุขภาพโดยเฉพาะโรคเรื้อนให้มีความรวดเร็วและมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับโครงการ
โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริด้านสาธารณสุข

กฎหมายที่เกี่ยวข้องและสนับสนุนการดำเนินโครงการ มีดังนี้

๑. พระราชบัญญัติยา พ.ศ.๒๕๑๐

พระราชบัญญัติยา พ.ศ.๒๕๑๐ กำหนดหลักการในการควบคุมกิจการเกี่ยวกับการผลิตยา ขายยา และนำหรือสั่งยาเข้ามา ในราชอาณาจักรตลอดจนการควบคุมให้มีเภสัชกรรับผิดชอบเกี่ยวกับการขายยาอันตราย กำหนดอำนาจหน้าที่ของเจ้าพนักงานเกี่ยวกับการควบคุมการผลิตยาแก่ประชาชนผู้ใช้ยา ทั้งในส่วนที่เกี่ยวข้องกับคุณภาพของยา รวมทั้งวิธีการควบคุมคุณภาพและการโฆษณาขายยา การกำหนดใบอนุญาตให้สถานที่ ขายยาแผนปัจจุบันขายเฉพาะยาบรรจุเสร็จที่ไม่ใช่ยาอันตรายหรือยาควบคุมพิเศษ อันเป็นการคุ้มครองประชาชนผู้ใช้ยา เพื่อให้เข้าถึงการบริการด้านสาธารณสุข ซึ่งเป็นการรักษาแบบช่วยเหลือ และพึ่งพาตนเอง การตราพระราชบัญญัติยา พ.ศ.๒๕๑๐ จึงสอดคล้องกับโครงการอบรมหมอหมู่บ้านในพระราชประสงค์ที่มุ่งเน้นให้ประชาชนพึ่งพาตนเองและช่วยเหลือกันในชุมชน

๒. พระราชบัญญัติโรคติดต่อ พ.ศ.๒๕๒๓

พระราชบัญญัติโรคติดต่อ พ.ศ.๒๕๒๓ กำหนดหลักการในการควบคุมการแพร่กระจายของโรคติดต่อที่รุนแรงและก่อให้เกิดโรคระบาดมากผิดปกติกว่าที่เคยเป็นมา ทั้งโรคติดต่อที่อุบัติใหม่และโรคติดต่อที่อุบัติซ้ำ ประกอบกับประเทศไทยได้ให้การรับรองและดำเนินการตามข้อกำหนดของกฎอนามัยระหว่างประเทศ พ.ศ.๒๕๔๘ จึงได้พัฒนาและปรับปรุงมาตรการทางกฎหมายที่เกี่ยวกับการเฝ้าระวัง การป้องกัน และการควบคุมโรคติดต่อให้สอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบันและข้อกำหนดของกฎอนามัยระหว่างประเทศ กฎหมายดังกล่าวตราขึ้นในช่วงที่ “มูลนิธิราชประชาสมาสัย” กำลังดำเนินการให้การบำบัดฟื้นฟู และค้นคว้าวิจัยเกี่ยวกับโรคเรื้อน ซึ่งเป็นโรคติดต่อร้ายแรงของไทย จึงเป็นกฎหมายที่ช่วยสนับสนุนการดำเนินงาน ของมูลนิธิฯ ทำให้สามารถควบคุมโรคเรื้อนได้อย่างเด็ดขาดตามแนวพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชบรมนาถบพิตร

๓. พระราชบัญญัติสาธารณสุข พ.ศ.๒๕๓๕

พระราชบัญญัติสาธารณสุข พ.ศ.๒๕๓๕ กฎหมายฉบับนี้เป็นการปรับปรุงกฎหมายฉบับเดิมคือพระราชบัญญัติสาธารณสุข พ.ศ.๒๔๘๔ ซึ่งเป็นกฎหมายที่มีบทบัญญัติเกี่ยวกับการดำเนินการงานสาธารณสุขที่ใช้บังคับมานาน ไม่สอดคล้อง

กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับโครงการ
โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริด้านสาธารณสุข

กับสภาพการเปลี่ยนแปลงและความเจริญก้าวหน้าของสังคม และการเปลี่ยนแปลงการปกครอง ซึ่งให้อำนาจแก่ราชการส่วนท้องถิ่น สมควรปรับปรุงบทบัญญัติเกี่ยวกับการควบคุมให้มีลักษณะการกำกับดูแลและติดตาม และปรับปรุงอำนาจหน้าที่ของเจ้าหน้าที่และบทกำหนดโทษตามกฎหมายในปัจจุบันให้สามารถบังคับใช้ได้อย่างเคร่งครัด จึงมีความจำเป็นต้องปรับปรุงกฎหมายฉบับเดิมเสียใหม่ โดยการขยายขอบเขตการกำกับดูแลกิจการต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับงานสาธารณสุขให้กว้างขวางขึ้น กฎหมายฉบับนี้ได้กำหนดหลักการในด้านการสาธารณสุขซึ่งเป็นเรื่องเกี่ยวพันกับความเป็นอยู่และสภาพแวดล้อมของมนุษย์อย่างใกล้ชิด กำหนดขอบเขตในการกำกับดูแลกิจการต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับด้านสาธารณสุข เพื่อนำมาปรับใช้กับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นได้อย่างทันท่วงที กำกับดูแลอำนาจหน้าที่ ทั้งของเจ้าหน้าที่ บทกำหนดโทษ เพื่อใช้บังคับอย่างมีประสิทธิภาพในด้านการกำกับดูแลและป้องกันเกี่ยวกับการอนามัยสิ่งแวดล้อม กำหนดหน่วยงานที่รับผิดชอบในด้านสาธารณสุข กฎหมายดังกล่าว จึงเป็นกฎหมายแม่บทหลักในการจัดการให้มีหน่วยงาน อำนาจหน้าที่ เพื่ออำนวยความสะดวกด้านสาธารณสุข อันเป็นการสนับสนุนการทำงานของโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริด้านการสาธารณสุขทั้ง ๕ โครงการที่กล่าวมาแล้ว

๔. พระราชบัญญัติสถานพยาบาล พ.ศ.๒๕๔๑

พระราชบัญญัติสถานพยาบาล พ.ศ.๒๕๔๑ กำหนดหลักการในการควบคุมกิจการสถานพยาบาล เพื่อให้ความคุ้มครองประชาชนผู้รับบริการจากสถานพยาบาล ในการอนุญาตให้ประกอบกิจการ การเลิก การย้าย การปิดสถานพยาบาล การเพิกถอนใบอนุญาต การโฆษณากิจการของสถานพยาบาล ตลอดจนกำหนดอำนาจหน้าที่ของพนักงานเจ้าหน้าที่ ในการควบคุมดูแลสถานพยาบาล และกำหนดหน้าที่ของผู้รับอนุญาตและผู้ดำเนินการสถานพยาบาล กำหนดจำนวนสถานพยาบาล รวมถึงการบริการทางการแพทย์ให้มี การประกอบกิจการในลักษณะที่ให้บริการทางสาธารณสุขที่เป็นประโยชน์แก่ประชาชนในสถานพยาบาลกฎหมายดังกล่าว จึงเป็นการสนับสนุนโครงการด้านสาธารณสุขในทางอ้อม ซึ่งแม้ไม่ใช่กฎหมายหลักที่จะสนับสนุนโครงการแต่ก็มีความสำคัญในการอำนวยความสะดวกด้านการสาธารณสุขแก่ประชาชนโดยทั่วไป

กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับโครงการ
โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริด้านสาธารณสุข

๕. พระราชบัญญัติหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ พ.ศ.๒๕๔๕

พระราชบัญญัติหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ พ.ศ.๒๕๔๕ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยได้บัญญัติให้ประชาชนชาวไทยย่อมมีสิทธิเสมอกันในการรับบริการสาธารณสุขที่ได้มาตรฐานและผู้ยากไร้มีสิทธิได้รับการรักษาพยาบาลจากสถานบริการสาธารณสุขของรัฐโดยไม่เสียค่าใช้จ่าย การให้บริการสาธารณสุขของรัฐต้องเป็นไปอย่างทั่วถึงและ มีประสิทธิภาพ โดยจะต้องส่งเสริมให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและเอกชนมีส่วนร่วมเท่าที่จะทำได้ และรัฐต้องจัดและส่งเสริมการสาธารณสุขให้ประชาชนได้รับการบริการที่จำเป็นต่อสุขภาพและมีประสิทธิภาพอย่างทั่วถึง จัดระบบการให้บริการสาธารณสุขที่จำเป็นต่อสุขภาพและการดำรงชีวิต ให้มีการรักษาพยาบาลที่มีมาตรฐาน โดยมีองค์การกำกับดูแลซึ่งจะดำเนินการโดยการมีส่วนร่วมกันระหว่างภาครัฐและภาคประชาชน การจัดระบบการรักษาพยาบาลให้มีประสิทธิภาพจึงเป็นหลักการสำคัญในการจัดการภาพรวมด้านการสาธารณสุขให้มีมาตรฐานเดียวกันทั้งประเทศ

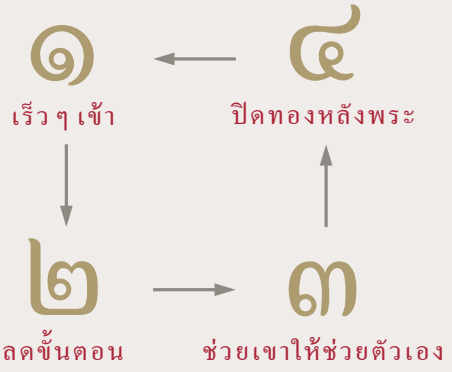
๖. พระราชบัญญัติสุขภาพแห่งชาติ พ.ศ.๒๕๕๐

พระราชบัญญัติสุขภาพแห่งชาติ พ.ศ.๒๕๕๐ หลักการสำคัญของกฎหมายฉบับนี้มุ่งเน้นถึงการดูแลและแก้ไขปัญหาด้านสุขภาพของประชาชน สุขภาพหมายถึงภาวะของมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งทางกาย ทางจิต ทางปัญญา และทางสังคม เชื่อมโยงกันเป็นองค์รวมอย่างสมดุล การดูแลแก้ไขปัญหาด้านสุขภาพของประชาชนจึงไม่อาจมุ่งเน้นที่การรักษาพยาบาลเพียงด้านเดียว เพราะจะทำให้รัฐและประชาชนต้องเสียค่าใช้จ่ายมาก จำเป็นต้องดำเนินการให้ประชาชนมีความรู้เท่าทัน มีส่วนร่วม และมีระบบเสริมสร้างสุขภาพและระวังป้องกันอย่างสมบูรณ์ การวางกรอบและแนวทางในการกำหนดยุทธศาสตร์ และการดำเนินงานด้านสุขภาพของประเทศ รวมทั้งมีองค์กรและกลไกเพื่อให้เกิดการดำเนินงานอย่างต่อเนื่องและมีส่วนร่วมจากทุกฝ่าย ซึ่งจะนำไปสู่เป้าหมายในการสร้างเสริมสุขภาพ รวมทั้งสามารถดูแลแก้ไขปัญหาด้านสุขภาพของประชาชนได้อย่างมีประสิทธิภาพและทั่วถึง จึงไม่ได้มุ่งในการดูแลรักษาเพียงอย่างเดียวเช่นในอดีต แต่มุ่งเน้นในการเสริมสร้างสุขภาพของประชาชนซึ่งถือเป็นความก้าวหน้าของกฎหมายและเป็นส่วนสำคัญที่จะต่อยอดจากโครงการด้านสาธารณสุขในอนาคตต่อไป

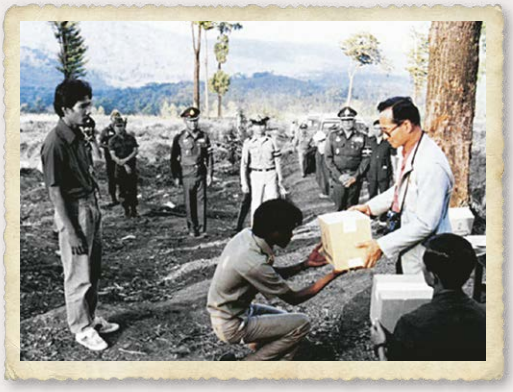
ผลสัมฤทธิ์ของโครงการ

แนวทางปฏิบัติพระราชทาน ๔ ประการ ซึ่งสามารถนำมาใช้อย่างมีประสิทธิผล

โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริด้านสาธารณสุขทั้ง ๕ โครงการที่ได้นำเสนอมานี้ ได้สะท้อนถึงแนวทางปฏิบัติพระราชทาน ๔ ประการคือ ๑. เร็วๆ เข้า ๒. ลดขั้นตอน ๓. ช่วยเขาให้ช่วยตนเอง และ ๔. ปิดทองหลังพระ โดยโครงการตามพระราชดำริจะมุ่งเน้นให้เข้าถึงกลุ่มราษฎรผู้อาศัยอยู่ในพื้นที่ห่างไกลการคมนาคม กลุ่มราษฎรที่อาศัยอยู่ริมฝั่งแม่น้ำ ไม่มีถนนเข้าถึง ต้องใช้เรือเป็นพาหนะในการเดินทางสัญจร กลุ่มราษฎรที่ประสบปัญหาการจราจรติดขัด เดินทางไปโรงพยาบาลได้ช้าและกลุ่มราษฎรที่ประสบกับปัญหาโรคระบาด

โครงการด้านการแพทย์และสาธารณสุขทั้ง ๕ โครงการ คือภาพสะท้อนถึงหลักการด้านการสร้างภูมิคุ้มกันหรือความเข้มแข็งให้กับพสกนิกรใน ๔ ด้าน ประกอบด้วย ภูมิคุ้มกันด้านเศรษฐกิจการเงิน ภูมิคุ้มกันด้านสิ่งแวดล้อม ภูมิคุ้มกันด้านวัฒนธรรม และภูมิคุ้มกันด้านสังคม (การศึกษาและคุณธรรม)

การแพทย์และสาธารณสุขเชิงรุก

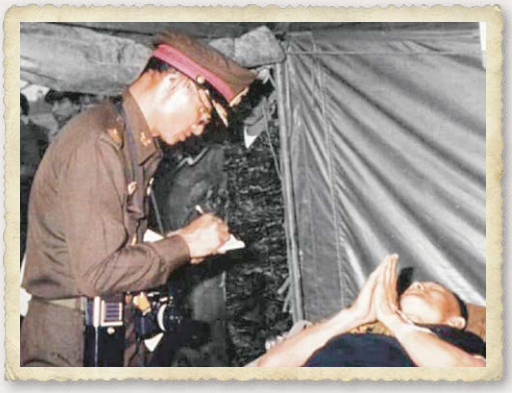
เมื่อพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร เสด็จฯ ไปทรงเยี่ยมราษฎรในพื้นที่ทุรกันดารทั่วประเทศ ทรงพบว่าการดำเนินชีวิตของราษฎรส่วนใหญ่ยังขาดสุขอนามัยที่ดี ทรงให้แพทย์หลวงที่ตามเสด็จดูแลรักษาอาการอย่างทันท่วงที เมื่อมีผู้ป่วยเป็นจำนวนมากขึ้นเกินกว่ากำลังของแพทย์หลวงที่ตามเสด็จจะสามารถรักษาได้อย่างทั่วถึงจึงมีพระราชประสงค์ให้พัฒนารูปแบบการให้บริการทางการแพทย์และสาธารณสุขเป็นเชิงรุก ให้แพทย์ได้เดินทางไปรักษาผู้ป่วยโดยเฉพาะผู้ป่วยที่อาศัยอยู่ในถิ่นที่ทุรกันดารห่างไกล หรือที่เส้นทางคมนาคมไม่สะดวก พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้จัดตั้งโครงการหน่วยแพทย์เคลื่อนที่พระราชทาน โดยแบ่งลักษณะการดำเนินงานออกเป็น ๒ รูปแบบ คือ หน่วยแพทย์หน้าวัง เปิดบริการตรวจรักษาแจกยาบริเวณหน้าเขตพระราชฐานที่ประทับในแต่ละภูมิภาค และหน่วยแพทย์ ซึ่งติดตามขบวนเสด็จและทำการตรวจรักษาราษฎรเพื่อแก้ปัญหาเฉพาะหน้า นับเป็นแนวพระราชดำริ ที่ทรงพัฒนางานด้านการแพทย์

และสาธารณสุขในเชิงรุก ทำให้ราษฎรในทุกๆ พื้นที่ของประเทศได้รับการรักษาพยาบาลและดูแลสุขภาพอนามัยอย่างดีและทั่วถึง ทั้งนี้เป็นไปตามหลักการทรงงานในพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร ในเรื่อง “เข้าใจความต้องการของประชาชน” และเรื่อง “เอื้อเฟื้อเกื้อกูลกัน” “...สังคมใดก็ตาม ถ้ามีความเอื้อเฟื้อเกื้อกูลกันด้วยความมุ่งดี มุ่งเจริญต่อกัน สังคมนั้นย่อมเต็มไปด้วยไมตรีจิตมิตรภาพ มีความร่มเย็นเป็นสุข น่าอยู่...” (พระราชดำรัส พระราชทานเพื่อเชิญลงพิมพ์ในนิตยสารที่ระลึกครบ ๓๖ ปี ของสโมสรไลออนส์แห่งกรุงเทพฯ ในพระบรมราชูปถัมภ์ วันศุกร์ที่ ๓๑ มีนาคม พ.ศ.๒๕๓๘)

แนวพระราชดำริที่ทรงพัฒนางานด้านการแพทย์และสาธารณสุขในเชิงรุก เป็นไปตามหลักการทรงงานในพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร ในเรื่อง “เข้าใจความต้องการของประชาชน” และเรื่อง “เอื้อเฟื้อเกื้อกูลกัน”

โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริด้านสาธารณสุขเกิดขึ้นจากการนำปัญหาการสาธารณสุขของราษฎรมาเป็นที่ตั้ง เป็นไปตามหลักการทรงงาน “เข้าใจความต้องการของประชาชน” เป้าหมายของโครงการนั้นคือการทำให้ราษฎรมีสุขภาพดี เมื่อเจ็บป่วยก็สามารถไปรับการรักษาได้อย่างสะดวก รวดเร็ว ปลอดภัย และไม่มีภาระค่าใช้จ่ายมากเกินไป ในขณะเดียวกันก็ไม่ทำให้รัฐบาลต้องแบกรับภาระงบประมาณมากเกินไปจนขาดงบประมาณไปพัฒนาประเทศในด้านอื่นๆ และเป็นโครงการที่ดำเนินการด้วยบุคลากรที่มีความจงรักภักดี มีจิตอาสา และเป็นบุคลากรที่มีทักษะวิชาชีพวิชาการด้านการแพทย์และการสาธารณสุข การดำเนินการจึงทำได้อย่างต่อเนื่องด้วยความตั้งใจและจงรักภักดีต่อพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร และยังเหมาะสมกับภูมิสังคมของชุมชนนั้นๆ

ข้อเสนอแนะ

๑. ควรมีการบูรณาการโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริด้านสาธารณสุขกับแผนยุทธศาสตร์ด้านการสาธารณสุขของประเทศ เพื่อมุ่งเน้นไปสู่การยกระดับคุณภาพชีวิตของปวงชนชาวไทยทุกคน

๒. ควรนำหลักการตามโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริด้านสาธารณสุขมาเป็นหลักในการดำเนินงานด้านการสาธารณสุขของประเทศ

๓. ควรเร่งส่งเสริมและพัฒนาบุคลากรด้านสาธารณสุขให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น และควรส่งเสริมให้มีการพัฒนาการแพทย์อย่างต่อเนื่อง ทันสมัยและมีคุณภาพมาตรฐานเท่าเทียมกันในทุกภูมิภาคของประเทศ

๔. ควรมีมาตรการเพื่อรองรับการปฏิบัติงานที่เป็นความเสี่ยงในการปฏิบัติหน้าที่ในโครงการอบรมปฐมพยาบาลเบื้องต้นและช่วยคลอดฉุกเฉิน

๕. ควรกำหนดนโยบายที่ชัดเจนในการส่งเสริมและสร้างความต่อเนื่องของโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ

๖. ควรมีมาตรการในการควบคุมโรคติดต่อในแรงงานต่างด้าวที่ป่วยเป็นโรคเรื้อน และโรคติดต่ออื่นๆ ที่ประเทศไทยควบคุมได้แล้ว และควรมีมาตรการคัดกรองโรคเรื้อนก่อนแรงงานต่างด้าวจะเดินทางเข้ามายังประเทศไทย

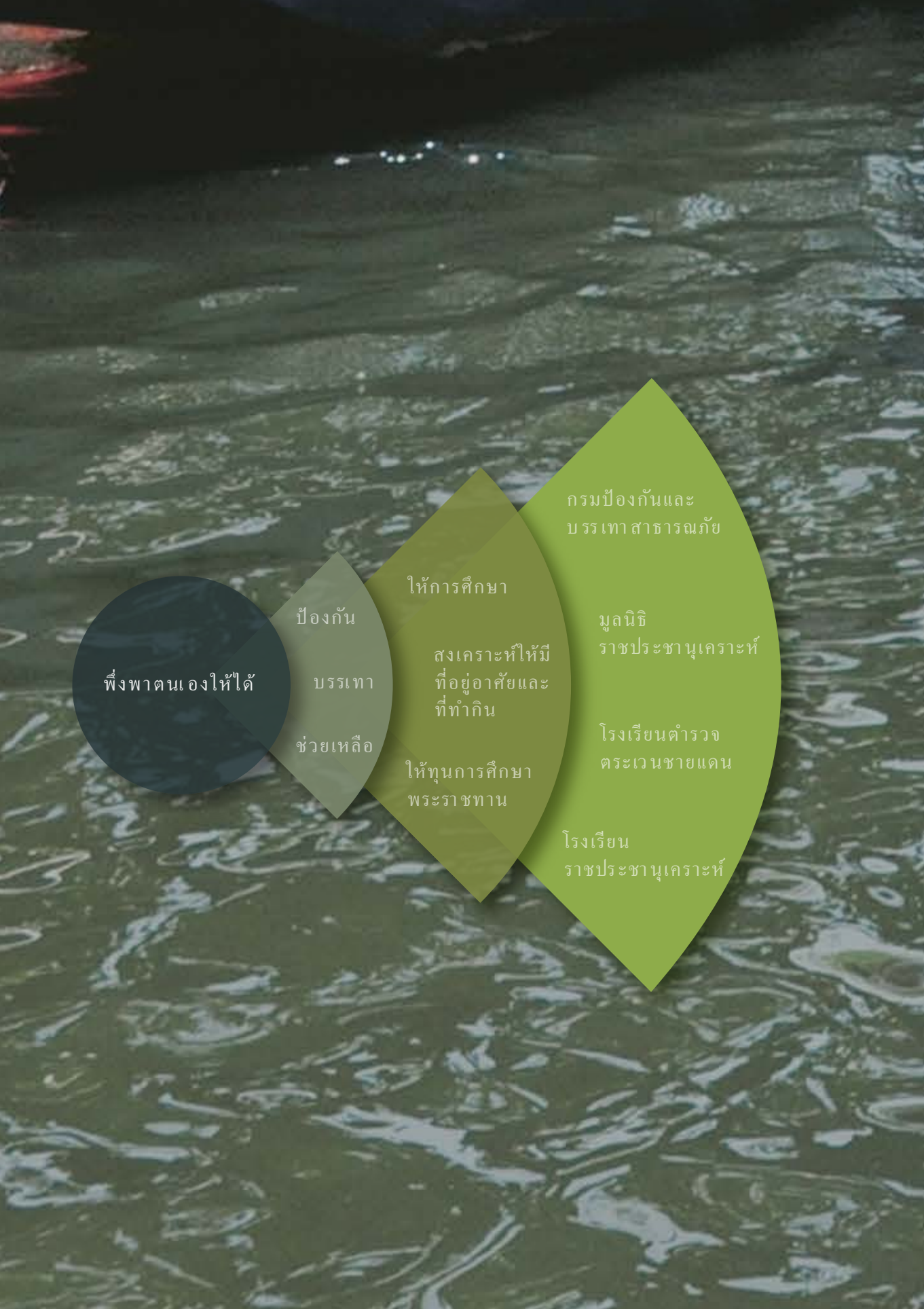
โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริด้านสวัสดิการสังคม
เกิดขึ้นจากเหตุมหาวาตภัยที่แหลมตะลุมพุก
มีประชาชนเสียชีวิตและได้รับความเดือดร้อนจำนวนมาก
พระองค์จึงทรงก่อตั้งมูลนิธิราชประชานุเคราะห์
หมายความว่า "ราษฎรกับพระราชา
ให้ความช่วยเหลือซึ่งกันและกัน"

โครงการ
อันเนื่องมาจากพระราชดำริ

—

ด้านสวัสดิการสังคม

พระราชทา
SECU

พึ่งพาตนเองให้ได้
ป้องกัน
บรรเทา
ช่วยเหลือ
ให้การศึกษา
สงเคราะห์ให้มีที่อยู่อาศัยและที่ทำกิน
ให้ทุนการศึกษาพระราชทาน
กรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย
มูลนิธิราชประชานุเคราะห์
โรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน
โรงเรียนราชประชานุเคราะห์

ศาสตร์ ของ พระราชา

โครงการ
อันเนื่องมาจากพระราชดำริ

ด้านสวัสดิการสังคม

ราชประชานุเคราะห์มีความหมายว่า
“พระราชา” และ “ประชาชน”
อนุเคราะห์ซึ่งกันและกัน
การตั้งมูลนิธิเป็นการพระราชทาน
ความช่วยเหลือแบบยั่งยืน
คือช่วยให้ประชาชนเข้มแข็ง
ด้วยการพึ่งพาตนเอง

สวัสดิการสังคม คือการช่วยเหลือราษฎรให้มีที่อยู่อาศัย ที่ทำกิน และมีเครื่องอำนวยความสะดวกขั้นพื้นฐานที่จำเป็นต่อชีวิต ขจัดความทุกข์เมื่อเกิดมหันตภัยทางธรรมชาติ อุบัติเหตุ หรือเกิดโรคระบาดร้ายแรง ในการสงเคราะห์ประชาชน พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร จะพระราชทานความช่วยเหลือเมื่อเกิดเหตุขึ้นโดยฉับพลัน และพระราชทานความช่วยเหลือทั้งในระยะสั้นและระยะยาว โดยทรงมีหลักการในการพระราชทานความช่วยเหลือว่า “ให้เพื่อให้ช่วยตนเองได้” นอกจากพระองค์มีพระมหากรุณาธิคุณในการช่วยเหลือประชาชนที่ทุกข์ยากแล้วยังทรงมีกุศโลบายอันแยบยลให้คนไทยไม่ทอดทิ้งกันด้วย โดยทรงจัดตั้งมูลนิธิ เช่น มูลนิธิราชประชานุเคราะห์ในพระบรมราชูปถัมภ์เพื่อให้คนไทยได้ช่วยเหลือกันในยามทุกข์ยาก ให้คนไทยรู้จักการเป็นผู้ให้ มีเมตตาต่อกัน เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่กันและไม่ทอดทิ้งกัน ราชประชานุเคราะห์มีความหมายว่า “พระราชา” และ “ประชาชน” อนุเคราะห์ซึ่งกันและกัน การตั้งมูลนิธิเป็นการพระราชทานความช่วยเหลือแบบยั่งยืนคือช่วยให้ประชาชนเข้มแข็งด้วยการพึ่งพาตนเอง

“...การช่วยเหลือผู้ประสบภัยนั้นจะต้องช่วยในระยะสั้น หมายความว่า เป็นเวลาที่ฉุกเฉินต้องช่วยโดยเร็วและต่อไปก็จะต้องช่วยให้ต่อเนื่อง ส่วนการช่วยเหลือในระยะยาวก็มีความจำเป็นเหมือนกัน...เป็นผลว่าเขาได้รับการดูแลเหลียวแลมาจนกระทั่งได้รับการศึกษา ก็สามารถทำมาหากินได้โดยสุจริตและโดยมีประสิทธิภาพ เป็นพลเมืองดีของประเทศชาติ...”

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร
ทรงมีพระบรมราโชวาท เมื่อวันที่ ๒๓ สิงหาคม พ.ศ.๒๕๐๖

“...ให้ไปให้ความอบอุ่นช่วยเหลือผู้ตกทุกข์ได้ยากโดยฉับพลัน ทำให้ผู้ประสบภัยได้รับการช่วยเหลือ มีกำลังใจที่จะปฏิบัติงานต่อไป...”

“...ภัยธรรมชาติ หรือสาธารณภัยอาจเกิดขึ้นเมื่อใดก็ได้ไม่มีผู้ใดจะคาดหมายได้ ดังที่ได้เกิดขึ้นที่แหลมตะลุมพุก นครศรีธรรมราช และหลายจังหวัดภาคใต้...”

หลังพายุโซนร้อน "แฮเรียต" ผ่านพ้นไป
ถ่ายภาพโดย คุณครูตรึก พฤกษะศรี

โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริด้านสวัสดิการสังคม

เมื่อวันที่ ๒๕ ตุลาคม พ.ศ.๒๕๐๕ ได้เกิดเหตุมหาวาตภัยที่แหลมตะลุมพุก อำเภอปากพนัง จังหวัดนครศรีธรรมราช ซึ่งเหตุการณ์ในครั้งนั้นมีประชาชนเสียชีวิตและได้รับความเดือดร้อนเป็นจำนวนมาก เมื่อความทราบถึงพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร ได้พระราชทานพระราชทรัพย์ส่วนพระองค์จำนวนหนึ่ง และทรงระดมความช่วยเหลือจากประชาชนผ่านช่องทางการสื่อสาร สถานีวิทยุ อ.ส. พระราชวังดุสิต เพื่อไปช่วยเหลือผู้ประสบภัยทันที ด้วยสิ่งของที่จำเป็น อาทิ ข้าวสาร อาหารแห้งและของใช้อื่นๆ

ต่อมา พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร มีพระบรมราโชวาท เมื่อวันที่ ๒๓ สิงหาคม พ.ศ.๒๕๐๖ ความว่า

"...ภัยธรรมชาติ หรือสาธารณภัยอาจเกิดขึ้นเมื่อใดก็ได้ ไม่มีผู้ใดจะคาดหมายได้ ดังที่ได้เกิดขึ้นที่แหลมตะลุมพุก นครศรีธรรมราช และหลายจังหวัดภาคใต้..."

"...ให้ไปให้ความอบอุ่นช่วยเหลือผู้ตกทุกข์ได้ยากโดยฉับพลัน ทำให้ผู้ประสบภัยได้รับการช่วยเหลือมีกำลังใจที่จะปฏิบัติงานต่อไป..."

"...การช่วยเหลือผู้ประสบภัยนั้นจะต้องช่วยในระยะสั้น หมายความว่า เป็นเวลาที่ฉุกเฉิน ต้องช่วยโดยเร็ว และต่อไปก็จะต้องช่วยให้ต่อเนื่อง ส่วนการช่วยเหลือในระยะยาว ก็มีความจำเป็นเหมือนกัน... เป็นผลว่าเขาได้รับการดูแลเหลียวแลมาจนกระทั่งได้รับการศึกษา ก็สามารถทำมาหากินได้โดยสุจริต และโดยมีประสิทธิภาพ เป็นพลเมืองดีของประเทศชาติ..." ก่อตั้งมูลนิธิและพระราชทานนามว่า "มูลนิธิราชประชานุเคราะห์" พ.ศ.๒๕๐๖

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร ทรงอธิบายว่า "ราชประชานุเคราะห์" หมายความว่า "ราษฎรกับพระราชาให้ความช่วยเหลือซึ่งกันและกัน"

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร ทรงอธิบายว่า "ราชประชานุเคราะห์" หมายความว่า "ราษฎรกับพระราชาให้ความช่วยเหลือซึ่งกันและกัน" พระองค์ไม่ทรงหวังผลตอบแทนใดๆ จากประชาชน มีพระราชประสงค์เพียงให้ประชาชนอยู่ดี มีสุข และสามารถช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ปัจจุบันมูลนิธิฯ ได้ดำเนินการมาเป็นเวลากว่า ๕๓ ปีแล้ว พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร ทรงเป็นองค์อุปถัมภก นายขวัญแก้ว วัชโรทัย เป็นนายกมูลนิธิฯ รับผิดชอบเชิงนโยบาย และ ดร.ดิสธร วัชโรทัย เป็นประธาน

วัตถุประสงค์ของมูลนิธิ

๑) เพื่อให้การสงเคราะห์ช่วยเหลือผู้ประสบสาธารณภัยที่เกิดขึ้นทั่วประเทศ
๒) เพื่อให้การสงเคราะห์ด้านการศึกษา โดยให้ทุนการศึกษาแก่เด็กกำพร้า และเด็กอนาถาที่ครอบครัวประสบสาธารณภัย ให้ทุนการศึกษาแก่นักเรียนที่เรียนดีในโรงเรียนราชประชานุเคราะห์และให้การสนับสนุนกิจการของโรงเรียนราชประชานุเคราะห์
๓) เพื่อป้องกันสาธารณภัยที่จะเกิดขึ้นทั่วประเทศ
๔) เพื่อให้การสงเคราะห์ช่วยเหลือเป็นส่วนรวมแก่ประชาชนที่ได้รับความทุกข์ยากเดือดร้อนประการอื่น ซึ่งคณะกรรมการบริหารพิจารณาเห็นสมควร และได้รับความเห็นชอบจากนายกมูลนิธิฯ
๕) เพื่อดำเนินการหรือร่วมมือกับองค์กรการกุศลอื่นๆ เพื่อสาธารณประโยชน์
๖) ไม่ดำเนินการเกี่ยวข้องกับการเมืองแต่ประการใด

การดำเนินงานของมูลนิธิ มีการแบ่งงานออกเป็น ๒ ด้าน ได้แก่

๑. ด้านการบรรเทาทุกข์ของประชาชน กำหนดให้มีความเชื่อมโยงกับการดำเนินงานของกระทรวงมหาดไทย (กรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย) โดยในระดับท้องถิ่นจะมีผู้ว่าราชการจังหวัดเป็นประธาน ปลัดจังหวัดเป็นเลขานุการ และมีพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัด ป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยจังหวัดเป็นกรรมการ และยังสามารถตั้งกรรมการอื่นในระดับจังหวัดเป็น

เมื่อพายุผ่านไปอาคารเรียนสองชั้น เหลือเพียงชั้นเดียว ถ่ายภาพโดย คุณครูวิไล พฤกษะศรี เมื่อตอนเช้า วันที่ ๒๖ ตุลาคม พ.ศ.๒๕๐๕

ลูกเสือเดินทางไกลไปพักแรมที่แหลมตะลุมพุกก่อนเกิดพายุ ๗ กันยายน พ.ศ.๒๕๐๔

กรรมการมูลนิธิฯ ประจำจังหวัดได้อีกเมื่อเกิดภัยพิบัติขึ้นในแต่ละท้องที่ จะต้องมีกระบวนการคัดกรองจากส่วนท้องถิ่นเสียก่อน มูลนิธิฯ จะรับทราบข้อมูลที่ผ่านการคัดกรองเบื้องต้นจากส่วนท้องที่แล้วจึงจะนำเอาสิ่งของพระราชทานเข้าไปให้ความช่วยเหลือประชาชนที่รับความเดือดร้อน ก่อนนำของไปให้ความช่วยเหลือประชาชนในท้องที่จะต้องมีการชี้แจงข้อมูลเกี่ยวกับสภาพความเดือดร้อนของประชาชนเพื่อขออนุมัติจากประธานมูลนิธิฯ จากนั้นประธานมูลนิธิฯ จะนำความกราบบังคมทูลพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชบรมนาถบพิตร เพื่อขอพระราชทานสิ่งของนำออกไปให้ความช่วยเหลือประชาชน จากนั้นจะเป็นการลงพื้นที่เพื่อมอบสิ่งของพระราชทานแก่ประชาชน โดยมูลนิธิฯ จะดำเนินการร่วมกับผู้ว่าราชการจังหวัดในการมอบสิ่งของพระราชทานในแต่ละครั้งจะมีการชี้แจงข้อมูลเกี่ยวกับพระมหากรุณาธิคุณของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชบรมนาถบพิตร ให้ประชาชนทราบโดยทั่วกัน

> พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชบรมนาถบพิตร ทรงอธิบายว่า “ราชประชานุเคราะห์” หมายความว่า “ราษฎรกับพระราชาให้ความช่วยเหลือซึ่งกันและกัน” พระองค์ไม่ทรงหวังผลตอบแทนใดๆ จากประชาชน มีพระราชประสงค์เพียงให้ประชาชนอยู่ดีมีสุข และสามารถช่วยเหลือซึ่งกันและกัน

๒. ด้านการศึกษาเป็นการดำเนินงานของฝ่ายการศึกษา กำหนดให้มีความเชื่อมโยงกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา ได้แก่ กระทรวงศึกษาธิการ ซึ่งขณะนี้มีโรงเรียนที่มูลนิธิฯ ดูแลจำนวน ๖๒ โรงเรียน

๒.๑) โรงเรียนที่ทรงก่อตั้งขึ้นและพระราชทานนามว่า “โรงเรียนราชประชานุเคราะห์” จำนวน ๕๘ โรงเรียน โรงเรียนแห่งแรก ได้แก่ โรงเรียนราชประชานุเคราะห์ บ้านปลายแหลม ต่อมาได้มีโรงเรียนอื่นที่ประสบภัย

รูปแบบต่างๆ แบ่งออกเป็น ๒ ประเภท ได้แก่ โรงเรียนแบบไปเช้า–เย็นกลับและโรงเรียนประจำ ในเวลาต่อมาได้รับโอนโรงเรียนศึกษาสงเคราะห์ คือโรงเรียนสำหรับเด็กที่มีปัญหาความขาดแคลน เด็กชาวเขา เด็กที่เกิดจากพ่อแม่ที่ติดเชื้อเอดส์ หรือโรคร้ายที่สังคมไม่ยอมรับ เด็กที่อยู่ในท้องที่เสี่ยงภัย ปัญหาค้ามนุษย์ และเด็กที่ครอบครัวได้รับผลกระทบจากปัญหาความไม่สงบใน ๓ จังหวัดภาคใต้มาอยู่ในความดูแลด้วย

๒.๒) โรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนที่ได้รับพระราชทานพระนามของสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนีและที่มีพระนามของสมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ เจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนา กรมหลวงนราธิวาสราชนครินทร์ อาทิ โรงเรียนสังวาลย์วิทย์ โรงเรียนกัลยาณิวัฒนา เป็นต้น

โรงเรียนต่างๆ เหล่านี้ จะอยู่ในความควบคุมกำกับดูแลของกระทรวงศึกษาธิการผ่านการควบคุมของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) และสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ เป็นต้น มูลนิธิฯ จะให้การสนับสนุนการดำเนินงานของกระทรวงศึกษาธิการ อาทิ ให้การสนับสนุนอุปกรณ์การเรียนการสอน เสื้อผ้าเครื่องแต่งกาย และการทำโครงการต่างๆ ภายในสถานศึกษา เช่น โครงการครูดี เด็กดี โครงการลูกเสือราชประชานุเคราะห์ เป็นต้น นอกจากนี้ มูลนิธิฯ ยังให้การสนับสนุนเรื่องทุนการศึกษาแก่นักเรียนโรงเรียนราชประชานุเคราะห์ที่มีผลการเรียนดี และมีความประพฤติดี ให้ได้ศึกษาต่อในระดับสูงสุด อีกทั้งยังมีทุนพระราชทานสำหรับผู้ที่ไม่ได้ศึกษาในโรงเรียนราชประชานุเคราะห์ด้วย ในระยะหลัง มีการมอบทุนพระราชทานแก่เด็กที่ครอบครัวประสบภัยพิบัติ บางรายที่ต้องสูญเสีย

๒๔ ตุลาคม พ.ศ.๒๕๑๔ เสด็จฯ ไปทรงเปิดโรงเรียนราชประชานุเคราะห์ ที่บ้านแดงบางกอก บ้านเหล่าก้างปลา อำเภอวาปีปทุม จังหวัดมหาสารคาม พระราชทานเครื่องเขียนแบบเรียนและเครื่องแบบนักเรียนให้แก่ นักเรียนที่ยากจน

มหาวาตภัยแหลมตะลุมพุก พายุโซนร้อนแฮเรียต ๒๕ ตุลาคม พ.ศ.๒๕๐๕

เหตุการณ์มหาวาตภัยแหลมตะลุมพุก ทำให้มีประชาชนเสียชีวิต และได้รับความเดือดร้อนเป็นจำนวนมาก

หัวหน้าครอบครัวอันเนื่องมาจากภัยพิบัติ ในการดำเนินการ กรรมการมูลนิธิฯ ฝ่ายสังคมสงเคราะห์ จะส่งนักสังคมสงเคราะห์ ร่วมกับพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดเข้ามาติดตามดูแลเด็กที่ได้รับผลกระทบจากการประสบปัญหาภัยพิบัติ

ในปัจจุบันทุกโรงเรียนที่อยู่ในการกำกับดูแลของมูลนิธิฯ ได้เข้าระบบการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ โดยมูลนิธิฯ จะทำหน้าที่ให้การสนับสนุนโครงการด้านอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง เช่น การพัฒนาสภาพความเป็นอยู่ของโรงเรียนให้ดีขึ้น และให้ความช่วยเหลือชุมชนที่จำเป็น เป็นต้น

งบประมาณที่ใช้ในมูลนิธิฯ เป็นงบประมาณได้มาจากพระราชทรัพย์ส่วนพระองค์ และปัจจุบันมีผู้มีจิตศรัทธาร่วมบริจาคทรัพย์อย่างต่อเนื่อง

กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับโครงการ
โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริด้านสวัสดิการสังคม

กฎหมายที่เกี่ยวข้องและสนับสนุนการดำเนินโครงการ มีดังนี้

๑. รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.๒๕๕๐

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.๒๕๕๐ การดำเนินงานของมูลนิธิราชประชานุเคราะห์ ในพระบรมราชูปถัมภ์ที่ให้ความสำคัญกับการพัฒนาด้านการศึกษา โดยเฉพาะการพัฒนาเด็กและเยาวชน ในรูปแบบการจัดการศึกษาสงเคราะห์ โดยการจัดตั้งโรงเรียนศึกษาสงเคราะห์หรือโรงเรียนราชประชานุเคราะห์ ตลอดจนการให้ทุนการศึกษาแก่เด็กและเยาวชน เพื่อให้เกิดความเสมอภาคทางการศึกษาแก่ผู้ยากไร้หรือผู้เสียเปรียบทางการศึกษาในลักษณะต่างๆ เป็นไปตามบทบัญญัติรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.๒๕๕๐ มาตรา ๔๙ ที่ให้ความสำคัญกับการให้การศึกษาแก่กลุ่มเด็กด้อยโอกาส ซึ่งกำหนดให้บุคคลย่อมมีสิทธิเสมอกันในการรับการศึกษาที่รัฐต้องจัดให้อย่างทั่วถึงและมีคุณภาพ

๒. ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ กำหนดรายละเอียดและรูปแบบวิธีการจัดการ “มูลนิธิ” ตั้งแต่เริ่มดำเนินการจนกระทั่งเลิกมูลนิธิ เมื่อมูลนิธิราชประชานุเคราะห์ในพระบรมราชูปถัมภ์เป็นนิติบุคคลรูปแบบหนึ่ง ที่จัดตั้งขึ้นในรูปแบบของมูลนิธิ ดังนั้นการดำเนินงานของมูลนิธิราชประชานุเคราะห์ในพระบรมราชูปถัมภ์จึงต้องเป็นไปตามบทบัญญัติของประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ดังกล่าว

๓. พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.๒๕๔๒

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.๒๕๔๒ การจัดการศึกษาสงเคราะห์ที่มุ่งจัดให้แก่บุคคลที่รัฐจำเป็นต้องให้การสงเคราะห์เป็นพิเศษให้เกิดความเสมอภาคทางการศึกษาแก่ผู้ยากไร้หรือผู้เสียเปรียบทางการศึกษาในลักษณะต่างๆ ของมูลนิธิราชประชานุเคราะห์ในพระบรมราชูปถัมภ์ ดังกล่าว ต้องมีความสอดคล้องและเป็นไปตามบทบัญญัติของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.๒๕๔๒ โดยเฉพาะอย่างยิ่งมาตรา ๑๐ ที่กำหนดให้รัฐต้องจัดการศึกษา โดยจัดให้บุคคลมีสิทธิและมีโอกาสเสมอกันในการรับการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยเฉพาะอย่างยิ่งบุคคลซึ่งมีความบกพร่องทางร่างกาย จิตใจ สติปัญญา อารมณ์ สังคม การสื่อสารและการเรียนรู้ หรือมีร่างกายพิการ หรือทุพพลภาพ หรือบุคคลซึ่งไม่สามารถพึ่งตนเองได้หรือไม่มีผู้ดูแล หรือด้อยโอกาส ที่รัฐต้องจัดให้บุคคลดังกล่าวมีสิทธิและโอกาสได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐานเป็นพิเศษด้วย

กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับโครงการ
โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริด้านสวัสดิการสังคม

๔. พระราชบัญญัติสงเคราะห์ผู้ประสบภัยเนื่องจากการช่วยเหลือราชการ การปฏิบัติงานของชาติ หรือการปฏิบัติตามหน้าที่มนุษยธรรม พ.ศ.๒๕๔๓

พระราชบัญญัติสงเคราะห์ผู้ประสบภัยเนื่องจากการช่วยเหลือราชการ การปฏิบัติงานของชาติ หรือการปฏิบัติตามหน้าที่มนุษยธรรม พ.ศ.๒๕๔๓ มีหลักการและเหตุผลสำคัญเพื่อให้ความช่วยเหลือ และเป็นขวัญกำลังใจแก่บุคคลผู้ทำความดีให้กับสังคมไม่ว่าจะเป็นการช่วยเหลือราชการ ปฏิบัติงานของชาติ ปฏิบัติการตามหน้าที่หรือช่วยเหลือบุคคลตามหน้าที่ที่กฎหมายกำหนด หรือปฏิบัติหน้าที่ตามมนุษยธรรม และเมื่อบุคคลเหล่านั้นประสบภัยในรูปแบบต่างๆ ตามเงื่อนไขที่กำหนดไว้ บุคคลเหล่านั้นย่อมมีสิทธิยื่นขอรับการสงเคราะห์เป็นเงินช่วยเหลือตามหลักเกณฑ์และเงื่อนไขที่กำหนดได้ ซึ่งการดำเนินงานของมูลนิธิราชประชานุเคราะห์ในพระบรมราชูปถัมภ์ มีบุคคลพลเมืองดีเข้าร่วมเป็นอาสาสมัครในการให้ความช่วยเหลือประชาชนที่ได้รับความเดือดร้อนจากภัยพิบัติ บุคคลเหล่านั้นจะได้รับการสงเคราะห์จากรัฐบาลตามพระราชบัญญัติดังกล่าว อันเป็นการสนับสนุนการดำเนินงานตามวัตถุประสงค์ของมูลนิธิราชประชานุเคราะห์ในพระบรมราชูปถัมภ์

๕. พระราชบัญญัติการศึกษาภาคบังคับ พ.ศ.๒๕๔๕

พระราชบัญญัติการศึกษาภาคบังคับ พ.ศ.๒๕๔๕ การให้ทุนการศึกษา ของมูลนิธิราชประชานุเคราะห์ในพระบรมราชูปถัมภ์ มีความสอดคล้องและเป็นไปตามบทบัญญัติของมาตรา ๑๒ แห่งพระราชบัญญัติการศึกษาภาคบังคับ พ.ศ.๒๕๔๕ ที่กำหนดให้จัดการศึกษาเป็นพิเศษสำหรับเด็กที่มีความบกพร่องทางร่างกาย จิตใจ สติปัญญา อารมณ์ สังคม การสื่อสารและการเรียนรู้ หรือมีร่างกายพิการ หรือทุพพลภาพ หรือเด็กซึ่งไม่สามารถพึ่งตนเองได้ หรือไม่มีผู้ดูแล หรือด้อยโอกาส หรือเด็กที่มีความสามารถพิเศษให้ได้รับการศึกษาภาคบังคับด้วยรูปแบบและวิธีการที่เหมาะสม รวมทั้งการได้รับสิ่งอำนวยความสะดวก สื่อ บริการ และความช่วยเหลืออื่นใดตามความจำเป็น เพื่อประกันโอกาสและความเสมอภาคในการได้รับการศึกษาภาคบังคับ

๖. พระราชบัญญัติส่งเสริมการจัดสวัสดิการสังคม พ.ศ.๒๕๔๖

พระราชบัญญัติส่งเสริมการจัดสวัสดิการสังคม พ.ศ.๒๕๔๖ เป็นกฎหมายแม่บทในการจัดสวัสดิการสังคมทั้งในส่วนของภาครัฐและภาคเอกชน ตลอดจนส่งเสริมและสนับสนุนให้บุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และองค์กรอื่นได้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดสวัสดิการสังคม มูลนิธิราชประชานุเคราะห์ในพระบรมราชูปถัมภ์มีวัตถุประสงค์ในการดำเนินงานเพื่อให้การสงเคราะห์

กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับโครงการ
โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริด้านสวัสดิการสังคม

ช่วยเหลือผู้ประสบสาธารณภัยที่เกิดขึ้นทั่วประเทศรวมถึงการให้การสงเคราะห์ช่วยเหลือเป็นส่วนรวมแก่ประชาชนที่ได้รับความทุกข์ยากเดือดร้อนประการอื่น ดังนั้นการดำเนินงานของมูลนิธิจึงต้องเป็นไปตามบทบัญญัติของกฎหมายดังกล่าวด้วย

๗. พระราชบัญญัติป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย พ.ศ.๒๕๕๐

พระราชบัญญัติป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย พ.ศ.๒๕๕๐ เป็นกฎหมายที่กำหนดรายละเอียดและรูปแบบการดำเนินงานของหน่วยงานที่จะต้องปฏิบัติเพื่อให้เป็นไปตามกฎหมายดังกล่าวไว้ให้เป็นไปในแนวทางเดียวกันเอาไว้ หนึ่งในวัตถุประสงค์การจัดตั้งมูลนิธิราชประชานุเคราะห์ในพระบรมราชูปถัมภ์ก็เพื่อให้ความช่วยเหลือป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยแก่ประชาชนที่ได้รับความเดือดร้อนจากภัยพิบัติรูปแบบต่างๆ ดังนั้นเพื่อให้เกิดความเป็นเอกภาพในการอำนวยการและบริหารจัดการเกี่ยวกับการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยของมูลนิธิ จึงควรต้องพิจารณาและดำเนินการให้สอดคล้องกับบทบัญญัติแห่งกฎหมายดังกล่าวด้วย

๘. พระราชบัญญัติส่งเสริมการพัฒนาเด็กและเยาวชนแห่งชาติ พ.ศ.๒๕๕๐

พระราชบัญญัติส่งเสริมการพัฒนาเด็กและเยาวชนแห่งชาติ พ.ศ.๒๕๕๐ กำหนดหลักการว่าเด็กและเยาวชนทุกคนย่อมมีสิทธิในการได้รับการศึกษาและได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีคุณภาพสูงสุดตามที่กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญ ตลอดจนสิทธิในการรับบริการทางการสาธารณสุขที่ได้มาตรฐานสูงสุดเท่าที่มีการให้บริการทางด้านนี้ ซึ่งการดำเนินการตามภารกิจของมูลนิธิราชประชานุเคราะห์ในพระบรมราชูปถัมภ์ย่อมสอดคล้องและเป็นไปตามหลักการของพระราชบัญญัติฉบับดังกล่าว

๙. กฎกระทรวงว่าด้วยการจดทะเบียนมูลนิธิ การดำเนินกิจการ และการทะเบียนมูลนิธิ พ.ศ.๒๕๔๕

กฎกระทรวงว่าด้วยการจดทะเบียนมูลนิธิ การดำเนินกิจการ และการทะเบียนมูลนิธิ พ.ศ.๒๕๔๕ เนื่องจากพระราชบัญญัติให้ใช้บทบัญญัติ ๑ แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ที่ได้ตรวจชำระใหม่ พ.ศ.๒๕๓๕ มีการปรับปรุงบทบัญญัติว่าด้วยมูลนิธิเสียใหม่ให้เหมาะสมกับสภาวการณ์ในปัจจุบัน ซึ่งการปรับปรุงประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ดังกล่าวมีผลทำให้กฎกระทรวงและระเบียบในส่วนที่ใช้บังคับอยู่ในปัจจุบันไม่สอดคล้องกับการปรับปรุง ประกอบกับมาตรา ๑๓๖ (๑) (๔) และ (๕) แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ได้บัญญัติ

กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับโครงการ
โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริด้านสวัสดิการสังคม

ให้ออกกฎกระทรวงเกี่ยวกับการยื่นคำขอจดทะเบียนและการรับจดทะเบียน การดำเนินกิจการของมูลนิธิ และการทะเบียนมูลนิธิ และการอื่นใดเพื่อปฏิบัติให้เป็นไปตามบทบัญญัติว่าด้วยมูลนิธิ จึงจำเป็นต้องออกกฎกระทรวงนี้ ในการดำเนินการต่างๆ ของมูลนิธิราชประชานุเคราะห์ในพระบรมราชูปถัมภ์ ไม่ว่าจะเป็นขั้นตอนการยื่นคำขอจดทะเบียนและการรับจดทะเบียน การดำเนินกิจการของมูลนิธิและการทะเบียนมูลนิธิ รวมถึงการอื่นใด จะต้องเป็นไปตามบทบัญญัติของกฎกระทรวงดังกล่าวด้วย

๑๐. ระเบียบกระทรวงการคลังว่าด้วยเงินทดรองราชการเพื่อช่วยเหลือผู้ประสบภัยพิบัติกรณีฉุกเฉิน พ.ศ.๒๕๕๖ และที่แก้ไขเพิ่มเติม

ระเบียบกระทรวงการคลัง ว่าด้วยเงินทดรองราชการเพื่อช่วยเหลือผู้ประสบภัยพิบัติกรณีฉุกเฉิน พ.ศ.๒๕๕๖ และที่แก้ไขเพิ่มเติม เป็นการกำหนดหลักเกณฑ์และวิธีดำเนินการเกี่ยวกับการให้ความช่วยเหลือผู้ประสบภัยพิบัติกรณีฉุกเฉิน ซึ่งการให้การสงเคราะห์ช่วยเหลือผู้ประสบสาธารณภัยที่เกิดขึ้นทั่วประเทศ รวมถึงการให้การสงเคราะห์ช่วยเหลือเป็นส่วนรวมแก่ประชาชนที่ได้รับความทุกข์ยากเดือดร้อนประการอื่น ถือเป็นหนึ่งในวัตถุประสงค์หลักของมูลนิธิราชประชานุเคราะห์ในพระบรมราชูปถัมภ์ ดังนั้นการดำเนินงานของมูลนิธิจึงต้องเป็นไปตามบทบัญญัติของระเบียบดังกล่าวด้วย

๑๑. ข้อบังคับมูลนิธิราชประชานุเคราะห์ในพระบรมราชูปถัมภ์

ข้อบังคับมูลนิธิราชประชานุเคราะห์ในพระบรมราชูปถัมภ์ การดำเนินงานของมูลนิธิราชประชานุเคราะห์ในพระบรมราชูปถัมภ์ ต้องอยู่ภายใต้กรอบข้อบังคับมูลนิธิดังกล่าวด้วย ข้อบังคับมูลนิธิราชประชานุเคราะห์ในพระบรมราชูปถัมภ์ เป็นการกำหนดกรอบรายละเอียดเกี่ยวกับการจัดตั้งมูลนิธิ วัตถุประสงค์ของมูลนิธิ ทุนและทรัพย์สินการบริหารดำเนินงาน การเงินการบัญชี รวมถึงรายละเอียดต่างๆ ในการบริหารจัดการ และการดำเนินงานทั้งหมดของมูลนิธิราชประชานุเคราะห์ในพระบรมราชูปถัมภ์เอาไว้

ผลสัมฤทธิ์ของโครงการ

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานเงิน ให้กระทรวงศึกษาธิการสร้างโรงเรียนประชาบาลหลังเกิดวาตภัย รวม ๑๒ โรงเรียน ใน ๖ จังหวัดภาคใต้ และภายหลังพระราชทานชื่อว่า “โรงเรียนราชประชานุเคราะห์” นับตั้งแต่ก่อตั้งมูลนิธิราชประชานุเคราะห์ในพระบรมราชูปถัมภ์ ตั้งแต่วันที่ ๒๓ สิงหาคม พ.ศ.๒๕๐๖ เป็นต้นมา มีโรงเรียนราชประชานุเคราะห์ จำนวน ๕๘ โรงเรียน และโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน อีก ๔ โรงเรียน พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร ได้พระราชทานพระราชทรัพย์ส่วนพระองค์เป็นทุนดำเนินการในเบื้องต้น ต่อมาได้รับเงินทุนจากรัฐบาลและผู้มีจิตศรัทธาบริจาคเงินและทรัพย์สิน สิ่งที่พิเศษสุด และควรค่าแก่การจดจำ คือพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร ได้ทรงประชาสัมพันธ์ทางวิทยุ อ.ส. ด้วยพระองค์เอง เพื่อระดมทุนและความร่วมมือจากประชาชน และปรากฏว่าได้รับความร่วมมืออย่างดียิ่ง

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร ทรงมีแนวทางปฏิบัติที่รวดเร็ว ลดขั้นตอนเพื่อให้ทันเหตุการณ์ เพื่อให้เข้าถึงความเดือดร้อนของประชาชน และช่วยให้ประชาชนช่วยตัวเองต่อไปได้ พระองค์พระราชทานความช่วยเหลืออย่างทันเหตุการณ์และอย่างต่อเนื่อง ระยะสั้นเป็นการช่วยเหลือผู้ตกทุกข์ได้ยากจากภัยธรรมชาติหรือสาธารณภัย โดยฉับพลัน โดยเร็ว ด้วยสิ่งของที่จำเป็น อาทิ อาหาร ยา เสื้อผ้า เครื่องนุ่งห่ม และของใช้ ทำให้ผู้ประสบภัยได้รับการช่วยเหลือและมีกำลังใจที่จะปฏิบัติงานต่อไประยะยาว เป็นการช่วยเหลืออย่างต่อเนื่อง หลังจากการดูแลช่วยเหลืออย่างฉับพลันในระยะต้นแล้ว ทรงช่วยเหลือให้การดูแลและให้การศึกษาเด็กที่ประสบภัยจนสามารถทำมาหากินได้โดยสุจริต เป็นพลเมืองดีของประเทศชาติสืบไป

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร ทรงวางรากฐานกำหนดขยายเขตการให้ความช่วยเหลือเกี่ยวกับสาธารณภัย โดยยึดประโยชน์ส่วนรวมและหลักการมีส่วนร่วมต่อสังคม เพื่อความสุขของพสกนิกรทั่วประเทศของพระองค์ ต่อมาในปี พ.ศ.๒๕๔๕ ได้มีการจัดตั้งกรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย สังกัดกระทรวงมหาดไทย

สิ่งที่พิเศษสุด และควรค่าแก่การจดจำ คือพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร ได้ทรงประชาสัมพันธ์ทางวิทยุ อ.ส. ด้วยพระองค์เอง เพื่อระดมทุนและความร่วมมือจากประชาชน และปรากฏว่าได้รับความร่วมมืออย่างดียิ่งจากประชาชน

การจัดตั้งมูลนิธิฯ เป็นไปตามระเบียบของกระทรวงมหาดไทย มีการจดทะเบียนมูลนิธิฯ อย่างถูกต้องและมีกรอบ ขั้นตอนการปฏิบัติ การรายงานผลเป็นไปตามบทบัญญัติของกฎหมายในส่วนของงบประมาณดำเนินงานและการบริหารจัดการก็เป็นไปอย่างโปร่งใสตามระเบียบข้อบังคับของกฎหมาย ปัจจุบันได้รับการสนับสนุนงบประมาณหลักจากกระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (กรมประชาสงเคราะห์เดิม) ในส่วนของกฎหมายที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ กฎหมายที่เกี่ยวกับการจัดตั้งมูลนิธิ ซึ่งเป็นไปตามระเบียบของกระทรวงมหาดไทย

กฎหมายของกระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ที่ให้การสนับสนุนด้านงบประมาณ และกฎหมายของกระทรวงศึกษาธิการที่เกี่ยวข้องการดำเนินการจัดการศึกษาโรงเรียนต่างๆ ที่มูลนิธิฯ ให้การสนับสนุนและกำกับดูแล โดยไม่พบว่ามีอุปสรรคในการดำเนินงานของมูลนิธิฯ ในปัจจุบัน

ปัจจัยสู่ความสำเร็จของโครงการคือ พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตรทรงยึดหลักการให้ความช่วยเหลือตามอัตภาพก่อน โดยคำนึงถึงความต้องการของผู้เดือดร้อนเป็นหลัก และสำคัญที่สุดคือการสร้างการมีส่วนร่วมให้ประชาชนทั่วไปรับรู้ปัญหาและให้ความช่วยเหลือซึ่งกันและกัน

ข้อเสนอแนะ

ถึงแม้รัฐได้มีการพัฒนานำเอาระบบเตือนภัยมาใช้ อาทิ ระบบเตือนภัยชายฝั่ง และการสื่อสารทางระบบเครือข่ายอินเทอร์เน็ต หน่วยงานที่เกี่ยวข้องก็ต้องให้ความรู้และอบรมประชาชนในพื้นที่เสี่ยงภัยให้เป็นหูเป็นตา สังเกตการเปลี่ยนแปลงทางธรรมชาติ ปกป้องดูแลช่วยเหลือซึ่งกันและกัน วางแผนและสร้างมาตรการป้องกันในกรณีฉุกเฉิน

โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริด้านการศึกษา
เกิดขึ้นจากราษฎรในถิ่นทุรกันดาร
ห่างไกลความเจริญ ขาดแคลนครูและอุปกรณ์
การเรียนการสอน ซึ่งการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียม
จะช่วยให้การเรียนการสอนมีมาตรฐานเดียวกัน
เป็นการลดช่องว่างทางการศึกษาและเปิดโอกาส
ให้ผู้เรียนสามารถศึกษาค้นคว้าด้วยผู้เรียนเอง

โครงการ
อันเนื่องมาจากพระราชดำริ

—

ด้านการศึกษา

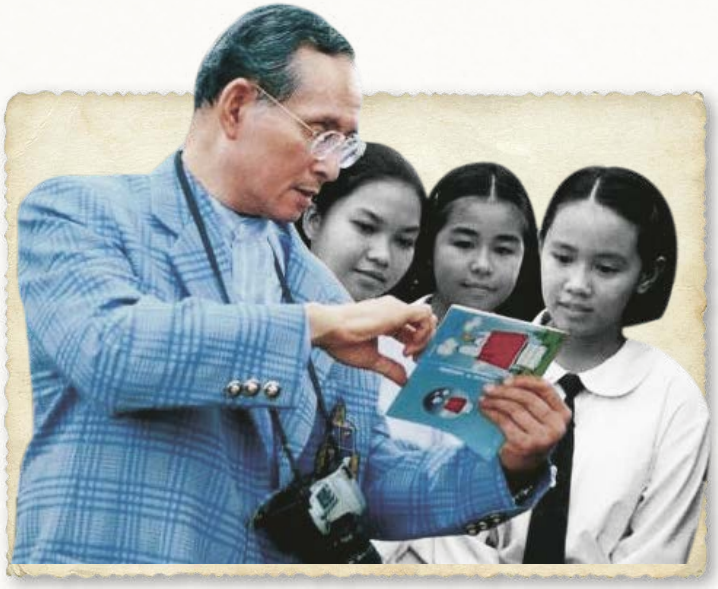

ความเจริญ
การศึกษาแบบพิเศษ
การศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียม
การศึกษาแบบสงเคราะห์
การศึกษาในระบบโรงเรียน
การศึกษานอกระบบโรงเรียน
การพัฒนาคน
ศักยภาพของคน

ศาสตร์ ของ พระราชา ด้านการศึกษา

โครงการ
อันเนื่องมาจากพระราชดำริ

การศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียมช่วยให้
การเรียนการสอนมีมาตรฐานเดียวกัน
เป็นการลดช่องว่างทางการศึกษา
และเปิดโอกาสให้ผู้เรียนสามารถศึกษา
ค้นคว้าด้วยผู้เรียนเอง

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร ทรงเห็นว่าการศึกษาเป็นการสร้างคนและเป็นเครื่องมือสำคัญในการพัฒนาประเทศ ดังพระบรมราโชวาทในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรและประกาศนียบัตร ณ วิทยาลัยวิชาการศึกษาประสานมิตร วันที่ ๑๒ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๑๒ ความตอนหนึ่งว่า “...การศึกษาเป็นเครื่องมือสำคัญในการพัฒนาบุคคลให้มีคุณภาพให้เป็นทรัพยากรที่มีค่าของชาติ...งานด้านการศึกษาเป็นงานที่สำคัญที่สุดอย่างหนึ่งของชาติ เพราะความเจริญและความเสื่อมของชาตินั้นขึ้นอยู่กับการศึกษาของพลเมืองเป็นข้อใหญ่” พระองค์ทรงเป็นครูและเป็นนักการศึกษาที่เห็นความสำคัญของการศึกษาในหลายรูปแบบ รูปแบบหนึ่งของการศึกษาที่ทรงเล็งเห็นว่าสามารถแก้ปัญหาการเข้าถึงการศึกษาของราษฎรในถิ่นทุรกันดารห่างไกลความเจริญขาดแคลนครูและอุปกรณ์การเรียนการสอนคือการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียม การศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียมช่วยให้การเรียนการสอนมีมาตรฐานเดียวกัน เป็นการลดช่องว่างทางการศึกษา และเปิดโอกาสให้ผู้เรียนสามารถศึกษาค้นคว้าด้วยผู้เรียนเอง พระองค์พระราชทานหลักการเรียนการสอนของโครงการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียมว่า จะต้องสอนง่าย ฟังง่าย เขียนง่าย ใช้เทคโนโลยีธรรมดาไม่ซับซ้อน ประหยัดแต่ได้ผล และที่สำคัญคือครูทุกคนต้องมีจิตวิญญาณความเป็นครู มีความรักให้ลูกศิษย์เสมือนเป็นลูกของตนเองเป็น “ครูตู้” ครูพระราชทานผ่านสัญญาณจากฟ้า

โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริด้านการศึกษา

โครงการการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียม

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร มีพระบรมราโชบายส่งเสริมและสนับสนุนการศึกษาทุกประเภททั้งการจัดการศึกษาในระบบโรงเรียน นอกระบบโรงเรียน การศึกษาพิเศษ การศึกษาสงเคราะห์ การพัฒนาทรัพยากรบุคคล และการพัฒนาวิชาการและวิจัย รวมทั้งพระราชทานทุนการศึกษาให้กับนักเรียน พระราชกรณียกิจทางการศึกษาแสดงถึงพระปรีชาสามารถพระบรมราโชบายอันล้ำลึกและสายพระเนตรอันกว้างไกลในการให้ความสำคัญกับการพัฒนาคน

โรงเรียนวังไกลกังวล อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ จัดตั้งขึ้นโดยพระบรมราชานุญาตในพระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหาอานันทมหิดล รัชกาลที่ ๘ เมื่อวันที่ ๒๒ มิถุนายน พ.ศ.๒๔๘๑ เพื่อให้การศึกษาแก่บุตรหลานของเจ้าหน้าที่ผู้รักษาวังไกลกังวล เปิดสอนชั้นเด็กเล็กไปจนถึงชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๖ และเปิดสอนหลักสูตรวิชาระยะสั้นเพิ่มเติมด้วย ต่อมาโรงเรียนวังไกลกังวลได้อยู่ในพระบรมราชูปถัมภ์ของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร โดยในปี พ.ศ.๒๔๙๗ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานอาคารที่พักกองรักษาการณ์วังไกลกังวลให้เป็นอาคารเรียนแทนอาคารไม้เก่าที่ชำรุดทรุดโทรม ต่อมาทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้สร้างเป็นอาคารเรียนเพิ่มขึ้น บริหารโดยคณะกรรมการบริหารโรงเรียนวังไกลกังวล ซึ่งประกอบด้วยผู้ทรงคุณวุฒิทางด้านการบริหารโรงเรียนและทางวิชาการจากกระทรวงศึกษาธิการและฝ่ายสำนักพระราชวัง

โรงเรียนวังไกลกังวลมีสถาบันการศึกษาร่วมกันจัดการศึกษาอยู่ในพื้นที่เดียวกันประกอบด้วย โรงเรียนวังไกลกังวล วิทยาลัยการอาชีพวังไกลกังวล มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์ วิทยาเขตวังไกลกังวล ทั้งสามสถาบันจึงเน้นจัดการศึกษาแบบครบวงจรด้วยระบบการศึกษา

พระบาทสมเด็จพระปรมินทร มหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร ทรงอธิบาย และสอนนักเรียน โรงเรียนวังไกลกังวล โดยใช้แบบจำลองเหตุการณ์

ทางไกลผ่านดาวเทียม เพื่อสนองพระบรมราโชบาย พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร ที่มุ่งให้จัดการศึกษาแก่นักเรียน และเมื่อจบการศึกษาแล้วสามารถนำวิชาความรู้ไปประกอบอาชีพเลี้ยงตนได้

การศึกษาพระราชทานทางไกลผ่านดาวเทียม เป็นการแก้ปัญหาการขาดแคลนครูและยกระดับการจัดการศึกษาไม่ว่าจะอยู่ในเมืองหรือชนบทให้มีคุณภาพใกล้เคียงกัน เมื่อวันที่ ๗ มีนาคม พ.ศ.๒๕๓๘ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ ได้มีบันทึกข้อความด่วนที่สุด เรื่อง การจัดการเรียนการสอนผ่านระบบโทรคมนาคม ถึงอธิบดีกรมสามัญศึกษา (ในสมัยนั้น) ให้พิจารณาความเป็นไปได้ในการจัดหางบประมาณค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับการดำเนินโครงการตามที่ได้รับการประสานจากนายขวัญแก้ว วัชโรทัย รองเลขาธิการพระราชวัง ฝ่ายกิจกรรมพิเศษ เสนอให้กรมสามัญศึกษาจัดการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียม เพื่อเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร เนื่องในวโรกาสทรงครองราชย์เป็นปีที่ ๕๐ และถวายเป็นพระราชกุศลแด่สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี ซึ่งทรงมีพระมหากรุณาธิคุณอย่างใหญ่หลวงต่อการเสริมสร้างและยกระดับการศึกษาและคุณภาพของประชาราษฎร์อย่างทั่วถึง กรมสามัญศึกษาจึงเห็นด้วยในหลักการและได้เริ่มดำเนินการ โดยให้โรงเรียนวังไกลกังวลเป็นแม่ข่ายถ่ายทอดการศึกษาสายสามัญด้วยระบบทางไกลผ่านดาวเทียม ตั้งแต่ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑ ถึงระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๖ ไปสู่โรงเรียนทั่วประเทศ เป็นการศึกษาพระราชทานด้วยเทคโนโลยีที่ทันสมัยที่สุดในสมัยนั้นแก่นักเรียนไม่ว่าจะยากดีมีจนหรืออยู่ในส่วนใดของประเทศ

การศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียม จึงเป็นรูปแบบการศึกษาที่มุ่งสนองพระบรมราโชบาย เป็นไปตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และการเรียนรู้ตลอดชีวิตด้วยระบบเทคโนโลยีที่ทันสมัย ผู้เรียนไม่ว่าจะเรียนอยู่ในระดับใด สามารถเรียนได้เต็มตามศักยภาพ

มูลนิธิการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียมส่งสัญญาณดาวเทียมเป็นครั้งแรกในวันที่ ๕ ธันวาคม พ.ศ.๒๕๓๘ เพื่อเฉลิมพระเกียรติฯ ในวโรกาสที่พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร ทรงครองราชย์ ๕๐ ปี ได้พระราชทานทุนประเดิม ๕๐ ล้านบาทเพื่อจัดตั้งสถานีวิทยุโทรทัศน์การศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียม ณ โรงเรียนวังไกลกังวล อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

ของตน เมื่อเรียนสำเร็จตามกำลังสติปัญญาของแต่ละคนแล้ว สามารถนำความรู้ไปเป็นฐานสำหรับการศึกษาต่อระดับสูงขึ้น หรือประกอบอาชีพเลี้ยงตนเองและครอบครัวได้อย่างมีความสุข ทั้งยังรู้รักสามัคคี มีความสำนึกในพระมหากรุณาธิคุณดำรงตนเป็นพลเมืองดีของประเทศชาติ

คณะรัฐมนตรีได้มีมติคณะรัฐมนตรี ที่ นร ๐๒๑๕/ว(ล) ๑๔๔๘๒ ลงวันที่ ๑ ธันวาคม พ.ศ.๒๕๓๘ เห็นชอบในหลักการโครงการการศึกษาสายสามัญด้วยระบบทางไกลผ่านดาวเทียม ซึ่งได้เริ่มดำเนินการโดยกรมสามัญศึกษาร่วมมือกับเลขาธิการพระราชวังฝ่ายกิจกรรมพิเศษ โดยมูลนิธิการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียม ส่งสัญญาณดาวเทียมเป็นครั้งแรกในวันที่ ๕ ธันวาคม พ.ศ.๒๕๓๘ เพื่อเฉลิมพระเกียรติฯ ในวโรกาสที่พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร ทรงครองราชย์ ๕๐ ปี พระองค์ได้พระราชทานทุนประเดิม ๕๐ ล้านบาท ที่องค์การโทรศัพท์แห่งประเทศไทยทูลเกล้าฯ ถวาย และบริษัท ชินวัตร แซทเทิลไลค์ จำกัด (มหาชน) ทูลเกล้าฯ ถวายอีก ๒๐ ล้านบาท เพื่อจัดตั้งสถานีวิทยุโทรทัศน์การศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียม ณ โรงเรียนวังไกลกังวล อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ สำหรับงบประมาณดำเนินการในปีงบประมาณ พ.ศ.๒๕๓๙ ได้รับอนุมัติงบกลางรายการเงินสำรองจ่าย เพื่อกรณีฉุกเฉินหรือจำเป็นในวงเงิน ๑๒๕ ล้านบาท สำหรับปีงบประมาณ พ.ศ.๒๕๔๐ ได้รับเงินอุดหนุนเพื่อเป็นค่าใช้จ่ายในการดำเนินงานรวมเป็นงบประมาณค่าใช้จ่ายที่ได้รับทั้งสิ้นตั้งแต่ปี พ.ศ.๒๕๓๙ ถึง พ.ศ.๒๕๔๔ จำนวน ๑,๓๔๐,๐๘๓,๙๐๐ บาท เพื่อติดตั้งอุปกรณ์รับสัญญาณดาวเทียมให้ครอบคลุมทุกโรงเรียนในสังกัดกรมสามัญศึกษา ๒,๖๖๘ โรงเรียน เป็นการเฉลิมพระเกียรติในมหามงคลวโรกาสที่พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร ทรงเจริญพระชนมพรรษาครบ ๖ รอบ

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร ได้พระราชทานพระบรมราชานุญาต

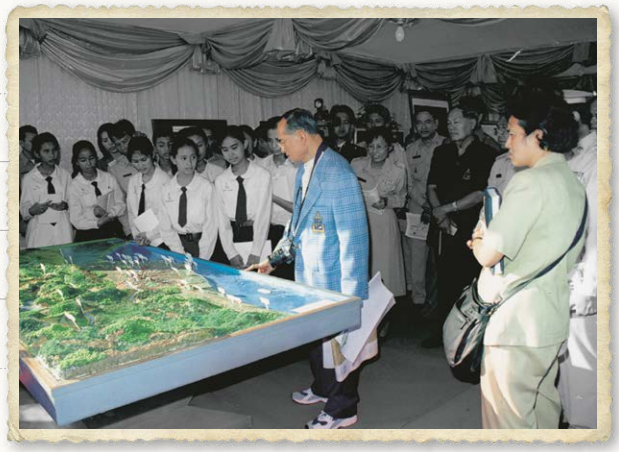

ให้จัดตั้งสถานีโทรทัศน์ขึ้นที่โรงเรียนวังไกลกังวล อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ เพื่อดำเนิน “โครงการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียม” โดยเป็นแม่ข่ายการถ่ายทอดระบบทางไกลผ่านดาวเทียมส่งสัญญาณออกอากาศแพร่ภาพไปยังโรงเรียนต่างๆ ในเครือข่ายทั่วประเทศ ซึ่งนอกจากจะเป็นการนำเอาเทคโนโลยีมาใช้เสริมสร้างประสิทธิภาพการเรียนการสอนให้ขยายไปสู่ชนบทห่างไกล ซึ่งไม่มีใครคิดทำมาก่อนแล้ว ยังเป็นการสร้างโอกาสทางการศึกษาที่มีคุณภาพและมีมาตรฐานเดียวกันระหว่างโรงเรียนชนบทท้องถิ่นทุรกันดารกับโรงเรียนในเมือง อีกทั้งช่วยให้ประชาชนได้พัฒนาคุณภาพชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น และช่วยบรรเทาปัญหาของโรงเรียนในจังหวัดห่างไกลและโรงเรียนในชนบทที่ขาดแคลนครูสอนวิชาเฉพาะ หรือสอนวิชาสามัญ พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร ได้มีพระราชดำริให้จัดตั้ง “มูลนิธิการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียม” เพื่อบริหารจัดการและดำเนินโครงการดังกล่าว

ปัจจุบันโรงเรียนที่จัดการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียม มีจำนวนมากกว่า ๒๔,๐๐๐ โรงเรียน ซึ่งรวมถึงโรงเรียนปอเนาะในจังหวัดชายแดนภาคใต้ด้วย โดยเปิดสอนวิชาสามัญตั้งแต่ระดับประถมศึกษาถึงมัธยมศึกษา โครงการนี้ไม่ได้มีประโยชน์เฉพาะในประเทศไทยเท่านั้น ได้ถ่ายทอดไปยังโรงเรียน และมหาวิทยาลัยในประเทศต่างๆ ได้แก่ ลาว พม่า เวียดนาม จีน สิงคโปร์ กัมพูชา และวัดไทย ๑๕ แห่ง ในรัฐกลันตัน ประเทศมาเลเซีย สอนภาษาไทย พุทธศาสนา และวัฒนธรรมไทยให้กับคนมาเลย์เชื้อสายไทยด้วย

การจัดตั้งมูลนิธิการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียม และการดำเนินงาน

เพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปด้วยความเรียบร้อย รวดเร็วและคล่องตัว คณะผู้บริหารโครงการจึงเห็นสมควรให้จัดตั้งเป็นมูลนิธิขึ้นชื่อ “มูลนิธิการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียม” พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร ได้พระราชทานทุนประเดิมในโครงการของมูลนิธิฯ จำนวนเงิน ๕๐ ล้านบาท ทรงรับทราบรายงานผลการปฏิบัติงานของโครงการทุกขั้นตอนเป็นประจำตลอดมา และยังได้พระราชทานพระบรมราชานุญาตเป็นกรณีพิเศษให้ประธานกรรมการบริหารมูลนิธิฯ เชิญตราสัญลักษณ์งานฉลองสิริราชสมบัติครบ ๕๐ ปี ไปเป็นเครื่องหมายของมูลนิธิฯ อีกด้วย พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร พระราชทานพระบรมราชานุญาตให้จัดตั้งสถานีส่งสัญญาณผ่านดาวเทียมขึ้นที่โรงเรียนวังไกลกังวล ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เสด็จฯ แทนพระองค์ ไปทรงเปิดอาคารสถานีดังกล่าว ณ โรงเรียนวังไกลกังวล เมื่อวันที่ ๕ กันยายน พ.ศ.๒๕๓๙

กระทรวงการคลังได้ออกประกาศกระทรวงการคลัง ลงวันที่ ๒๔ กันยายน พ.ศ.๒๕๓๙ ให้มูลนิธิการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียม เป็นองค์การหรือสถานสาธารณกุศลลำดับที่ ๓๐๒ ของประกาศกระทรวงการคลัง ผู้บริจาคเงินสมทบทุนมูลนิธิฯ มีสิทธิลดหย่อนภาษีได้ กระทรวงศึกษาธิการได้ตั้งงบประมาณสนับสนุนโครงการในปีแรก พ.ศ.๒๕๓๙ จำนวน ๑๒๕ ล้านบาท และตั้งงบประมาณสนับสนุนเป็นรายปีให้ทุกปี องค์การโทรศัพท์แห่งประเทศไทยช่วยเดินสายเคเบิ้ลใยแก้วนำแสงจากสถานีวิทยุโทรทัศน์การศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียม โรงเรียนวังไกลกังวลถึงสถานีส่งสัญญาณดาวเทียมภาคพื้นดินที่นนทบุรี

ความร่วมมือกับสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.)

มูลนิธิการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียมได้ร่วมกับกรมสามัญศึกษา (ในขณะนั้น) ดำเนินการจัดโครงการศึกษาสายสามัญด้วยระบบทางไกลผ่านดาวเทียม เมื่อปี พ.ศ.๒๕๓๙ ต่อมาปี พ.ศ.๒๕๔๕ สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (ในขณะนั้น) ได้ร่วมกับมูลนิธิการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียม จัดการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียมระดับประถมศึกษา ตั้งแต่ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๑ – ๖ และดำเนินการเรื่อยมาจนถึงปัจจุบัน ทั้งนี้ สถานศึกษาในสังกัดกว่า ๓๐,๐๐๐ โรงเรียน ประสบปัญหาที่คล้ายกับกรมสามัญศึกษา คือปัญหาคุณภาพการศึกษาอันเนื่องมาจากการขาดแคลนครูและสื่อการเรียนการสอน ในวันเฉลิมพระชนมพรรษา เพื่อเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชบรมนาถบพิตร วันที่ ๕ ธันวาคม พ.ศ.๒๕๕๗ รัฐบาลได้อนุมัติเงินงบประมาณจำนวน ๑,๓๐๐,๖๒๔,๗๖๐ บาท ให้ดำเนินการเร่งด่วนเพื่อแก้ปัญหาการขาดแคลนครูในโรงเรียนพื้นที่ห่างไกล และเพิ่มโอกาสความเท่าเทียมให้แก่นักเรียนด้วยการพัฒนาเชื่อมโยงการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียมกับโรงเรียนประถมศึกษา ขนาดเล็กและขนาดกลางทั่วประเทศ

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร ทรงนำนักเรียนและครูโรงเรียนวังไกลกังวลเดินทางไปทัศนศึกษานอกสถานที่ เพื่อหาความรู้จากภูมิปัญญาท้องถิ่น มีพระมหากรุณาธิคุณเป็นครูสอนด้วยพระองค์เองในบางตอน เช่น ตอน "โครงการอ่างเก็บน้ำเขาเต่า" ตอน "ฝนหลวง" ตอน "การบริหารจัดการน้ำ" และ "โครงการศึกษาวิจัยสิ่งแวดล้อมแหลมผักเบี้ย"

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร ทรงสอนในรายการศึกษาทัศน์แก่นักเรียนโรงเรียนวังไกลกังวล

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร พระราชทานรายการสารคดีทัศน์เพื่อการศึกษา โดยพระราชทานชื่อรายการว่า "รายการศึกษาทัศน์" พระราชทานชื่อภาษาอังกฤษว่า "Quest For Knowledge" โดยมีพระราชประสงค์ให้สถานีโทรทัศน์การศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียมผลิตรายการที่พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร ทรงนำนักเรียนและครูโรงเรียนวังไกลกังวลเดินทางไปทัศนศึกษานอกสถานที่ เพื่อหาความรู้จากภูมิปัญญาท้องถิ่นในเรื่องวิทยาศาสตร์ ภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม สถานที่ท่องเที่ยว และศิลปะแขนงต่างๆ พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร มีพระมหากรุณาธิคุณเป็นครูสอนด้วยพระองค์เองในบางตอน เช่น ตอน "โครงการอ่างเก็บน้ำเขาเต่า" ซึ่งเป็นเรื่องการดูแลปรับปรุงคุณภาพของดิน เมื่อวันที่ ๖ ตุลาคม พ.ศ.๒๕๔๔ ตอน "ฝนหลวง" เมื่อวันที่ ๓๐ ตุลาคม พ.ศ.๒๕๔๔ ณ สนามบินบ่อฝ้าย อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ตอน "การบริหารจัดการน้ำ" และ "โครงการศึกษาวิจัยสิ่งแวดล้อมแหลมผักเบี้ย" เมื่อวันที่ ๑๕ กรกฎาคม พ.ศ.๒๕๔๗ ณ จังหวัดเพชรบุรี

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร ทรงเป็นพระมหากษัตริย์พระองค์เดียวในโลกที่ทรงเป็นครูสอนนักเรียนในลักษณะเช่นนี้ ทรงหยิบยกผสมผสานเรื่องราวต่างๆ อย่างบูรณาการที่มีแง่คิดชวนให้ติดตาม ทรงมีพระอารมณ์ขันในการสอน ทรงแสดงแผนภูมิ ทรงวาดและถ่ายภาพฝีพระหัตถ์เป็นสื่อการสอน ทรงสาธิตการสอนด้วยพระองค์เอง การสอนของพระองค์แสดงถึงพระปรีชาสามารถในศาสตร์แขนงต่างๆ ทั้งทางด้านวิทยาศาสตร์ และศิลปศาสตร์และทรงเป็นแรงบันดาลใจให้กับนักเรียนและครูโรงเรียนวังไกลกังวล

กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับโครงการ
โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริด้านการศึกษา

กฎหมายที่เกี่ยวข้องและสนับสนุนการดำเนินโครงการ มีดังนี้

๑. รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.๒๕๕๐

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.๒๕๕๐ กำหนดหลักการสำคัญว่าบุคคลย่อมมีสิทธิเสมอกันในการรับการศึกษาไม่น้อยกว่าสิบสองปี ดังนั้น บุคคลทุกคนย่อมมีสิทธิเข้าถึงและรับการศึกษาตามที่รัฐธรรมนูญได้บัญญัติรับรองไว้อย่างทั่วถึง ซึ่งโครงการการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียมเป็นการจัดการศึกษาทางเลือกอีกรูปแบบหนึ่งเพื่อสนับสนุนให้เด็กและเยาวชนที่อาศัยอยู่ในต่างท้องที่มีโอกาสเข้าถึงและรับการศึกษาได้อย่างทั่วถึง อันเป็นการดำเนินการให้สอดคล้องและเป็นไปตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญ

๒. ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ กำหนดรายละเอียดและรูปแบบวิธีการจัดการ “มูลนิธิ” ว่าต้องดำเนินกิจการตั้งแต่เริ่มดำเนินการจนกระทั่งเลิกมูลนิธิ และเนื่องจากโครงการการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียม มีการจัดตั้งมูลนิธิการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียมขึ้นเป็นนิติบุคคลเพื่อบริหารงานตามโครงการด้วย ดังนั้น การดำเนินงานของมูลนิธิการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียมจึงต้องเป็นไปตามบทบัญญัติของประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับมูลนิธิดังกล่าวด้วย

๓. พระราชบัญญัติสถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี พ.ศ.๒๕๔๑ และที่แก้ไขเพิ่มเติม

พระราชบัญญัติสถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี พ.ศ.๒๕๔๑ และที่แก้ไขเพิ่มเติม เป็นกฎหมายที่กำหนดให้สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มุ่งส่งเสริมการศึกษาค้นคว้าและวิจัยหลักสูตร วิธีสอนและการประเมินผลการเรียนการสอนในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานเป็นหลัก การพัฒนาและส่งเสริมบุคลากร การฝึกอบรมครูที่มีความสามารถพิเศษทางวิทยาศาสตร์และคณิตศาสตร์ และการให้คำปรึกษาแนะนำเกี่ยวกับการศึกษาค้นคว้าด้านวิทยาศาสตร์ คณิตศาสตร์ และเทคโนโลยี เพื่อเป็นการสนับสนุนการจัดการศึกษาตามโครงการการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียม ซึ่งเป็นการนำเอาเทคโนโลยีมาเป็นสื่อในการถ่ายทอดการเรียนการสอนให้สามารถดำเนินการเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

๔. พระราชบัญญัติการศึกษาภาคบังคับ พ.ศ.๒๕๔๕

พระราชบัญญัติการศึกษาภาคบังคับ พ.ศ.๒๕๔๕ การดำเนินการจัดการศึกษาในรูปแบบของโครงการการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียม เป็นการจัดการศึกษารูปแบบหนึ่งที่เปิดโอกาสให้เด็กและเยาวชนที่อยู่ต่างท้องที่กันสามารถเข้าถึงและ

กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับโครงการ
โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริด้านการศึกษา

ได้รับการศึกษาอย่างเท่าเทียมกันและทั่วถึง อันเป็นการส่งเสริมให้เด็กและเยาวชนมีสิทธิเข้าถึงการศึกษาขั้นพื้นฐานได้อย่างทั่วถึงมากขึ้น จึงเป็นการดำเนินการที่สอดคล้องและเป็นไปตามหลักการของพระราชบัญญัติฉบับนี้ ซึ่งตราขึ้นเพื่อมุ่งคุ้มครองสิทธิแก่เด็กหรือเยาวชนในด้านการศึกษา โดยเด็กทุกคนจะต้องได้รับการศึกษาตามหลักสูตรที่กระทรวงกำหนดไว้เป็นมาตรฐาน โดยผู้ปกครองต้องเป็นผู้รับผิดชอบดูแลหรือกรณีที่ไม่มีผู้ปกครอง เจ้าหน้าที่จะต้องดูแล หากปล่อยปละละเลยจะมีบทลงโทษแก่ผู้นั้น นับว่าเป็นพระราชบัญญัติที่คุ้มครองและส่งเสริมสิทธิในด้านการศึกษาอย่างเต็มที่

๕. พระราชบัญญัติสภาครูและบุคลากรทางการศึกษา พ.ศ.๒๕๔๖

พระราชบัญญัติสภาครูและบุคลากรทางการศึกษา พ.ศ.๒๕๔๖ เป็นกฎหมายที่กำหนดหลักเกณฑ์เกี่ยวกับมาตรฐานวิชาชีพ การออกและเพิกถอนใบอนุญาต การกำหนดนโยบายและแผนพัฒนามาตรฐานวิชาชีพ และแนวทางการส่งเสริมการศึกษาและการวิจัยเกี่ยวกับการประกอบวิชาชีพของข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาเอาไว้ ซึ่งการจัดการศึกษาตามโครงการการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียม ต้องประกอบด้วยบุคลากรครูและอาจารย์ผู้สอน เป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนและจัดการศึกษา

๖. พระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการกระทรวงศึกษาธิการ พ.ศ.๒๕๔๖

พระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการกระทรวงศึกษาธิการ พ.ศ.๒๕๔๖ เนื่องจากในการจัดการศึกษาตามโครงการการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียมต้องประกอบด้วยบุคลากรครูและอาจารย์ผู้สอน เป็นกลไกสำคัญของการจัดการศึกษาตามโครงการดังกล่าวและโรงเรียนที่จัดการศึกษาตามโครงการการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียมเองก็เป็นสถานศึกษาที่อยู่ภายใต้การควบคุมและกำกับดูแลของกระทรวงศึกษาธิการ ซึ่งการบริหารจัดการโรงเรียนในแต่ละเขตพื้นที่การศึกษาต้องอยู่ภายใต้บทบัญญัติกฎหมายว่าด้วยระเบียบบริหารราชการกระทรวงศึกษาธิการด้วย

๗. พระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา พ.ศ.๒๕๔๗ และที่แก้ไขเพิ่มเติม

พระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา พ.ศ.๒๕๔๗ และที่แก้ไขเพิ่มเติม เป็นกฎหมายที่กำหนดหลักเกณฑ์ และวิธีการเกี่ยวกับการบริหารงานบุคคลของข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาในเขตพื้นที่การศึกษาต่างๆ ทั้งหมด การกำหนดอัตราตำแหน่ง วิทยฐานะ การสรรหา บรรจุและแต่งตั้งเอาไว้ ดังนั้น การจัดการศึกษาตามโครงการการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียม โดยเฉพาะอย่างยิ่งบรรดาข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาตามโครงการดังกล่าว จึงต้องอยู่ภายใต้บทบัญญัติแห่งกฎหมายฉบับนี้ด้วย

กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับโครงการ
โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริด้านการศึกษา

๘. พระราชบัญญัติส่งเสริมการพัฒนาเด็กและเยาวชนแห่งชาติ พ.ศ.๒๕๕๐

พระราชบัญญัติส่งเสริมการพัฒนาเด็กและเยาวชนแห่งชาติ พ.ศ.๒๕๕๐ กำหนดหลักการว่าเด็กและเยาวชนทุกคนย่อมมีสิทธิในการได้รับการศึกษาและได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีคุณภาพสูงสุดตามที่กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญ ตลอดจนสิทธิในการรับบริการทางการสาธารณสุขที่ได้มาตรฐานสูงสุดเท่าที่มีการให้บริการทางด้านนี้ ซึ่งการดำเนินการจัดการศึกษาในรูปแบบของโครงการการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียม เป็นการจัดการศึกษารูปแบบหนึ่งที่เปิดโอกาสให้เด็กและเยาวชนที่อยู่ต่างท้องที่กันสามารถเข้าถึงและได้รับการศึกษาอย่างเท่าเทียมกันและทั่วถึง จึงเป็นการดำเนินการที่สอดคล้องและเป็นไปตามหลักการของพระราชบัญญัติฉบับดังกล่าว

๙. พระราชบัญญัติการอาชีวศึกษา พ.ศ.๒๕๕๑

พระราชบัญญัติการอาชีวศึกษา พ.ศ.๒๕๕๑ การดำเนินการจัดการศึกษาในรูปแบบของโครงการการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียม เป็นการจัดการศึกษารูปแบบหนึ่งที่เปิดโอกาสให้เด็กและเยาวชนที่อยู่ต่างท้องที่กันสามารถเข้าถึงและได้รับการศึกษาอย่างเท่าเทียมกันและทั่วถึง โดยมีหลักสูตรการเรียนการสอนที่เป็นการส่งเสริมการจัดการอาชีวศึกษาและการฝึกอบรมวิชาชีพ จึงเป็นการดำเนินการที่สอดคล้องและเป็นไปตามหลักการของพระราชบัญญัติฉบับนี้ซึ่งเป็นกฎหมายว่าด้วยการศึกษาแห่งชาติบัญญัติให้มีคณะกรรมการการอาชีวศึกษา เพื่อควบคุมดูแลการจัดการอาชีวศึกษา รวมทั้งการดำเนินการจัดการอาชีวศึกษาและการฝึกอบรมวิชาชีพให้เป็นไปตามกฎหมายว่าด้วยการอาชีวศึกษา ซึ่งการจัดการอาชีวศึกษาและการฝึกอบรมวิชาชีพนั้นเป็นกระบวนการผลิตและพัฒนากำลังคนเพื่อเพิ่มผลผลิตและส่งเสริมการพัฒนาเศรษฐกิจและเทคโนโลยีของประเทศให้ได้ระดับมาตรฐานสากล ทำให้ประชาชนสามารถประกอบอาชีพโดยอิสระและพึ่งตนเองได้

๑๐. พระราชบัญญัติส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย พ.ศ.๒๕๕๑

พระราชบัญญัติส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย พ.ศ.๒๕๕๑ เนื่องจากกฎหมายฉบับนี้มีหลักการส่งเสริมให้มีการจัดการศึกษาให้เป็นการศึกษาตลอดชีวิตสำหรับประชาชน และให้ทุกภาคส่วนของสังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา รวมทั้งสถานศึกษาอาจจัดการศึกษาในระบบการศึกษานอกระบบหรือการศึกษาตามอัธยาศัย การจัดการศึกษาในรูปแบบของโครงการการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียม เป็นการจัดการศึกษารูปแบบหนึ่ง

กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับโครงการ
โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริด้านการศึกษา

ที่เปิดโอกาสให้เด็กและเยาวชนที่อยู่ต่างท้องที่กันสามารถเข้าถึงและได้รับการศึกษาอย่างเท่าเทียมกันและทั่วถึง อันเป็นการส่งเสริมให้เด็กและเยาวชนมีสิทธิเข้าถึงการศึกษาในรูปแบบต่างๆ ได้อย่างทั่วถึงมากขึ้น จึงเป็นการดำเนินการที่สอดคล้องและเป็นไปตามหลักการของพระราชบัญญัติฉบับดังกล่าว

๑๑. พระราชบัญญัติว่าด้วยวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและนวัตกรรมแห่งชาติ พ.ศ.๒๕๕๑

พระราชบัญญัติว่าด้วยวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และนวัตกรรมแห่งชาติ พ.ศ.๒๕๕๑ กฎหมายฉบับนี้เป็นการกำหนดกรอบแนวทางให้หน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องร่วมมือกับภาคเอกชนในการพัฒนาวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และนวัตกรรมอย่างเป็นระบบ มีความสอดคล้องกันทั้งในด้านการผลิตและพัฒนากำลังคน การวิจัยและพัฒนาการถ่ายทอดเทคโนโลยีการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน และการสร้างความตระหนักด้านวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และนวัตกรรมเป็นสำคัญ ซึ่งการจัดการศึกษาตามโครงการการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียมเป็นการนำเอาเทคโนโลยีมาเป็นสื่อในการถ่ายทอดการเรียนการสอนให้สามารถดำเนินการเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและทำให้เด็กและเยาวชนที่อยู่ต่างท้องที่ได้รับการศึกษาอย่างทั่วถึงและเท่าเทียมกัน

๑๒. พระราชบัญญัติการประกอบกิจการกระจายเสียงและกิจการโทรทัศน์ พ.ศ.๒๕๕๑

พระราชบัญญัติการประกอบกิจการกระจายเสียงและกิจการโทรทัศน์ พ.ศ.๒๕๕๑ เป็นบทบัญญัติที่เกี่ยวกับการกำกับดูแลการประกอบกิจการกระจายเสียงและกิจการโทรทัศน์เพื่อให้เป็นไปเพื่อประโยชน์สาธารณะและประโยชน์ต่อการศึกษาเป็นสำคัญ การจัดการศึกษาตามโครงการการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียมเป็นการนำเอาเทคโนโลยีผ่านช่องทางการสื่อสารคลื่นความถี่วิทยุกระจายเสียงวิทยุโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคม มาเป็นสื่อในการถ่ายทอดการเรียนการสอนให้สามารถดำเนินการเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

๑๓. พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.๒๕๔๒ แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ (ฉบับที่ ๓) พ.ศ.๒๕๕๓

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.๒๕๔๒ แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ (ฉบับที่ ๓) พ.ศ.๒๕๕๓ เป็นกฎหมายแม่บทในการบริหารและจัดการการศึกษาอบรมให้สอดคล้องกับบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยซึ่งกำหนดให้รัฐต้องจัดการศึกษาอบรม และสนับสนุนให้เอกชนจัดการศึกษาอบรมให้เกิดความรู้คู่คุณธรรม ทั้งนี้ กฎหมายว่าด้วยการศึกษาแห่งชาติเป็นการกำหนดกฎระเบียบ ข้อบังคับต่างๆ ที่ต้องดำเนินการตาม

กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับโครงการ
โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริด้านการศึกษา

ความมุ่งหมาย หลักการจัดการศึกษา แนวการจัดการศึกษามาตรฐาน คุณภาพการจัดการ การจัดสรรทรัพยากรทางการศึกษา ตลอดจนเทคโนโลยีทางการศึกษาเอาไว้ อันเป็นการแสดงถึงการให้ความสำคัญแก่การจัดการศึกษาโดยการนำเอาเทคโนโลยีเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนรู้ จึงถือได้ว่ากฎหมายดังกล่าวเป็นกฎหมายแม่บทหลัก ที่สนับสนุนการดำเนินงานตามโครงการการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียมนี้

๑๔. พระราชบัญญัติองค์กรจัดสรรคลื่นความถี่และกำกับกิจการวิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์และกิจการโทรคมนาคม พ.ศ.๒๕๕๓

พระราชบัญญัติองค์กรจัดสรรคลื่นความถี่และกำกับกิจการวิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคม พ.ศ.๒๕๕๓ กำหนดให้มีการจัดตั้งองค์กรของรัฐที่เป็นอิสระในการทำหน้าที่จัดสรรคลื่นความถี่และกำกับดูแลการประกอบกิจการวิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคม เพื่อให้เป็นประโยชน์สูงสุดของประชาชนในระดับชาติและระดับท้องถิ่นในด้านต่างๆ ซึ่งรวมถึงด้านการศึกษาด้วยซึ่งการจัดการศึกษาตามโครงการการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียม เป็นการนำเอาเทคโนโลยี ผ่านช่องทางการสื่อสารคลื่นความถี่วิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคม มาเป็นสื่อในการถ่ายทอดการเรียนการสอน

๑๕. กฎกระทรวง ว่าด้วยการจดทะเบียนมูลนิธิ การดำเนินกิจการและการทะเบียนมูลนิธิ พ.ศ.๒๕๔๕

กฎกระทรวง ว่าด้วยการจดทะเบียนมูลนิธิ การดำเนินกิจการ และการทะเบียนมูลนิธิ พ.ศ.๒๕๔๕ เนื่องจากพระราชบัญญัติให้ใช้บทบัญญัติ ๑ แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ที่ได้ตรวจชำระใหม่ พ.ศ.๒๕๓๕ มีการปรับปรุงบทบัญญัติว่าด้วยมูลนิธิเสียใหม่ให้เหมาะสมกับสภาวการณ์ในปัจจุบัน ซึ่งในการดำเนินการต่างๆ ของมูลนิธิการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียม ไม่ว่าจะเป็นขั้นตอนการยื่นคำขอจดทะเบียนและการรับจดทะเบียน การดำเนินกิจการของมูลนิธิ และการทะเบียนมูลนิธิ รวมถึงการอื่นใด จะต้องเป็นไปตามบทบัญญัติของกฎกระทรวงดังกล่าวด้วย

๑๖. ข้อบังคับมูลนิธิการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียม

ข้อบังคับมูลนิธิการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียม เนื่องจากนิติบุคคลในรูปแบบของมูลนิธิจะต้องมีข้อบังคับเสมอ เพื่อให้คณะกรรมการของมูลนิธิ ใช้เป็นหลักในการดำเนินกิจการของมูลนิธิ ดังนั้น การดำเนินงานของมูลนิธิการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียม จึงต้องอยู่ภายใต้กรอบข้อบังคับมูลนิธิดังกล่าว

ผลสัมฤทธิ์ของโครงการ

การเรียนการสอนทางไกลผ่านดาวเทียม เป็นการถ่ายทอดกระบวนการเรียนรู้ของครูผู้สอนจากโรงเรียนวังไกลกังวลซึ่งเป็นโรงเรียนต้นทาง ส่งสัญญาณภาพและเสียงตรงไปยังห้องเรียนปลายทางในชนบทห่างไกลและในท้องถิ่นธุรกันดาร เพื่อให้นักเรียนปลายทางได้เรียนรู้และทำกิจกรรมไปพร้อมกันกับนักเรียนต้นทาง เป็นการจัดการเรียนการสอนที่สอดคล้องกับการจัดการเรียนการสอนในระบบโรงเรียน นอกระบบโรงเรียนและการจัดการเรียนการสอนตามอัธยาศัย หลักในการสอนต้อง “สอนง่าย ฟังง่าย เขียนง่าย เข้าใจง่าย” และการเลือกใช้เทคโนโลยีก็เป็นหลักการเดียวกัน คือเลือกใช้เทคโนโลยีที่ธรรมดา ไม่ซับซ้อน ประหยัด แต่ได้ผล

การศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียมจากโรงเรียนวังไกลกังวลช่วยให้โรงเรียนทั้งประเทศ สามารถแก้ปัญหาการขาดแคลนครู ทั้งครูสอนวิชาสามัญและครูสอนวิชาเฉพาะ นักเรียนได้เรียนกับครูที่มีคุณภาพและมีมาตรฐานเดียวกันกับโรงเรียนวังไกล โรงเรียนต่างๆ จึงสนใจนำไปใช้แก้ปัญหาของโรงเรียน อันจะช่วยยกระดับคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนให้ได้มาตรฐานและเท่าเทียมกันตามพระราชประสงค์

หลักในการสอนต้อง
“สอนง่าย ฟังง่าย เขียนง่าย เข้าใจง่าย”
และการเลือกใช้เทคโนโลยี
ก็เป็นหลักการเดียวกัน
คือเลือกใช้เทคโนโลยีที่ธรรมดา
ไม่ซับซ้อน ประหยัด แต่ได้ผล

ข้อเสนอแนะ

๑. ควรมีการบูรณาการความร่วมมือกันของทุกภาคส่วนทั้งภาครัฐ ภาคองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ภาคเอกชน ภาคประชาสังคมและชุมชนในการร่วมกันจัดให้มีระบบการศึกษาทางไกลโดยใช้โครงการตามพระราชดำริโรงเรียนวังไกลกังวลเป็นต้นแบบ

๒.เพื่อให้การจัดระบบการศึกษาทางไกลมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลตามโครงการตามพระราชดำริโรงเรียนไกลกังวล สถานศึกษาที่จัดให้มีระบบการศึกษาทางไกลควรมีการศึกษาวิจัยเพื่อพัฒนาครูโรงเรียนปลายทางให้มีความรู้ในการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ในการทำกิจกรรมในห้องให้สอดคล้องกับครูผู้สอนจากโรงเรียนต้นทาง

๓.สถานศึกษาที่จัดให้มีระบบการศึกษาทางไกลควรมีการศึกษาวิจัยเพื่อติดตามผลการจัดการเรียนการสอนและติดตามผู้เรียนในระบบการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียม และนำผลการติดตามดังกล่าวมาพัฒนาระบบการเรียนการสอนการศึกษาทางไกลให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริด้านการคมนาคม
และการเปิดเส้นทางเพื่อการพัฒนา
สู่ชนบทที่ห่างไกล และสร้างถนนในท้องถิ่นทุรกันดาร

โครงการ
อันเนื่องมาจากพระราชดำริ

—

ด้านการคมนาคม

โครงการสะพานผ่านฟ้าลีลาศ
โครงการถนนเลียบบึงมักกะสัน
โครงการถนนหยดน้ำ
โครงการสะพานคู่ขนานสะพานมัฆวานรังสรรค์
การขยายผิวการจราจรและเส้นทางคมนาคม
พัฒนาเส้นทางการคมนาคมในชนบท
การแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าอย่างเร่งด่วน
โครงการแก้ไขปัญหาการจราจรอย่างเป็นระบบโครงข่ายกรุงเทพมหานคร
โครงการทางคู่ขนานลอยฟ้าถนนบรมราชชนนี
โครงการถนนวงแหวนรัชดาภิเษก
โครงการถนนวงแหวนอุตสาหกรรม จ.สมุทรปราการ
โครงข่ายจตุรทิศตะวันออก - ตะวันตกและเหนือ - ใต้

ศาสตร์ ของ พระราชา ด้านการคมนาคม

โครงการ
อันเนื่องมาจากพระราชดำริ

การแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าอย่างเร่งด่วน
การแก้ไขปัญหาอย่างเป็นโครงข่าย
และการแก้ไขปัญหาโดยการสร้างจิตสำนึก
อย่างยั่งยืนโดยเน้นที่ “คน” เป็นสำคัญ
เน้นการสร้างจิตสำนึกด้วยวินัยจราจร
ให้ทุกคนถือปฏิบัติตามกฎจราจร

โครงการพระราชดำริที่เกี่ยวกับการคมนาคม ส่วนใหญ่จะเป็นโครงการเปิดเส้นทางการพัฒนาสู่ชนบทที่ห่างไกลและสร้างถนนในท้องถิ่นทุรกันดารเพื่อ ให้ความช่วยเหลือราษฎรที่ขาดแคลนเส้นทางคมนาคม สำหรับการจราจรในกรุงเทพมหานครและปริมณฑล พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร ได้พระราชทานแนวพระราชดำริทั้งการแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าอย่างเร่งด่วน การแก้ไขปัญหาอย่างเป็นโครงข่าย และการแก้ไขปัญหาโดยการสร้างจิตสำนึกอย่างยั่งยืน พระองค์มีพระราชดำรัสเกี่ยวกับการแก้ไขปัญหาจราจรอย่างยั่งยืนว่า อยู่ที่ “คน” เป็นสำคัญ ทรงเน้นการสร้างจิตสำนึกด้วยวินัยจราจร ให้ทุกคนถือปฏิบัติตามกฎจราจร โดยให้รู้จักยอมหรือถ้อยทีถ้อยอาศัยกันในการใช้รถใช้ถนนเพื่อจะได้ช่วยบรรเทาปัญหาที่เกิดขึ้นได้อย่างยั่งยืน

หนึ่งในโครงการตามแนวพระราชดำริ คือ โครงการขยายผิวการจราจรและเส้นทางคมนาคม ปัญหาจราจรที่ติดขัดของกรุงเทพฯ เกิดขึ้นเนื่องจากปริมาณรถที่เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว

โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริด้านคมนาคม

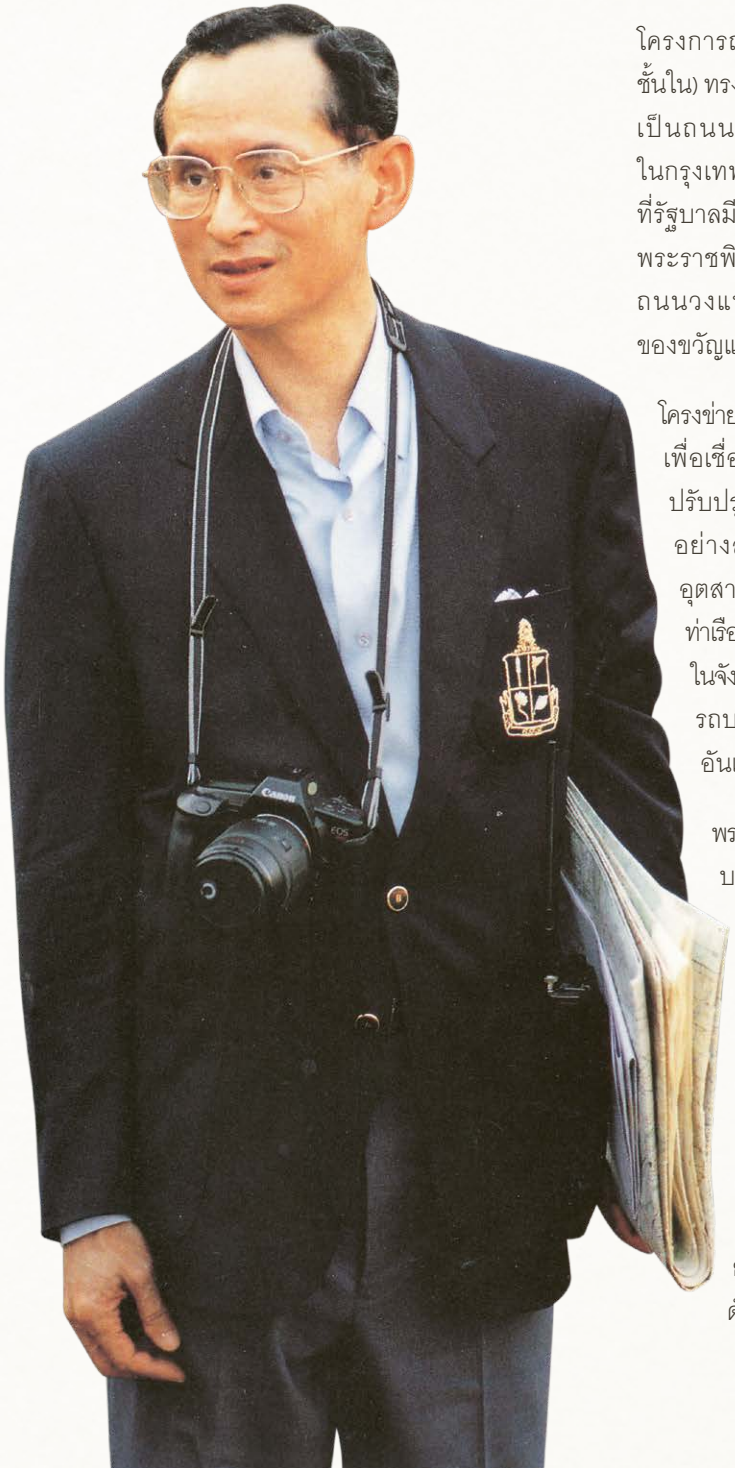
ภาพรวมของโครงการ

ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตราษฎรให้มีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร มีพระราชดำริให้เปิดเส้นทางการคมนาคมไปสู่ชนบทที่ห่างไกลในพื้นที่ที่ประชาชนมีความยากลำบากในการเดินทางสัญจรไปมาและการลำเลียงขนส่งสินค้าการเกษตร โดยทำให้ทางสัญจรมีผิวการจราจรที่ดี สะดวกต่อการเดินทาง การพัฒนาเส้นทางการคมนาคมนับเป็นพื้นฐานสำคัญที่จะนำความเจริญไปสู่ชนบท

นอกจากการพัฒนาเส้นทางการคมนาคมในชนบทแล้ว พระองค์ยังมีแนวพระราชดำริเกี่ยวกับการแก้ไขปัญหาการจราจรในกรุงเทพฯ หนึ่งในโครงการตามแนวพระราชดำริ คือ โครงการขยายผิวการจราจรและเส้นทางคมนาคม ปัญหาจราจรที่ติดขัดของกรุงเทพฯ เกิดขึ้นเนื่องจากปริมาณรถที่เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว พระองค์จึงโปรดให้ดำเนินการทั้งแบบเร่งด่วนในจุดวิกฤติและแบบระบบโครงข่ายจราจร การแก้ไขปัญหาการจราจรเฉพาะหน้าแบบเร่งด่วน อาทิ โครงการก่อสร้างถนนเลียบทางรถไฟสายใต้จากสถานีบางกอกน้อยถึงถนนจรัญสนิทวงศ์ พระราชทานนามถนนนี้ว่า “ถนนสุทธาวาส”

การขยายผิวการจราจร เช่น โครงการถนนหยดน้ำ และการปรับปรุงขยายผิวการจราจรโดยรอบอนุสาวรีย์ประชาธิปไตย โครงการก่อสร้างถนนเลียบบึงมักกะสันจากถนนศรีอยุธยาถึงถนนอโศก–ดินแดง การขยายช่องทางโดยไม่ทำลายภูมิทัศน์เดิม เช่น โครงการสะพานผ่านฟ้าลีลาศ และโครงการก่อสร้างสะพานคู่ขนาน สะพานมัฆวานรังสรรค์ เป็นต้น

อีกหนึ่งโครงการที่สำคัญ คือ โครงการแก้ปัญหาการจราจรอย่างเป็นระบบโครงข่ายกรุงเทพมหานคร เป็นจุดศูนย์กลางในการลำเลียงขนส่งสินค้าเข้าและออกเพื่อผ่านไปยังพื้นที่อุตสาหกรรมในภูมิภาคต่างๆ ของประเทศ จึงทำให้การจราจรติดขัดในกรุงเทพฯ พระองค์มีพระราชดำริให้ก่อสร้างเส้นทางใหม่

เชื่อมต่อถนนและสร้างทางวงแหวนเลี่ยงเมือง เพื่อบรรเทาปัญหาการจราจร อาทิ

โครงการถนนวงแหวนรัชดาภิเษก (ถนนวงแหวนชั้นใน) ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้สร้างถนนเพิ่มขึ้นเป็นถนนวงแหวน เพื่อแก้ไขปัญหาการจราจรในกรุงเทพฯ แทนการสร้างพระบรมราชานุสาวรีย์ที่รัฐบาลมีแผนจะจัดสร้างเนื่องในวโรกาสมหามงคลพระราชพิธีรัชดาภิเษก เมื่อ พ.ศ.๒๕๑๔ โครงการถนนวงแหวนรัชดาภิเษกนี้ได้พระราชทานเป็นของขวัญแก่ประชาชนในวโรกาสนี้

โครงข่ายจตุรทิศตะวันตก – ตะวันออก และเหนือ – ใต้ เพื่อเชื่อมเส้นทางจราจรด้วยถนน สะพาน และปรับปรุงเส้นทางเดิมและเส้นทางใหม่ให้เชื่อมกันอย่างสมบูรณ์ รวมถึงโครงการถนนวงแหวนอุตสาหกรรม เพื่อรองรับการขนถ่ายสินค้าจากท่าเรือกรุงเทพฯ ต่อเนื่องไปจนถึงพื้นที่อุตสาหกรรมในจังหวัดสมุทรปราการ และภูมิภาคอื่นๆ เพื่อไม่ให้รถบรรทุกวิ่งเข้าตัวเมืองหรือไปในทิศทางอื่นอันเป็นสาเหตุของการจราจรติดขัดโดยรอบ

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร พระราชทานแนวพระราชดำริในการแก้ไขปัญหาการจราจรทั้งในเขตกรุงเทพฯ และในต่างจังหวัด ทรงตระหนักว่าต้องแก้ไขโดยเร่งด่วน และอย่างเป็นระบบ มิฉะนั้นจะส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจของประเทศและประชาชน โครงการตามพระราชดำริเพื่อแก้ไขปัญหาจราจรและเพิ่มเส้นทางสัญจรมีอยู่ด้วยกันมากมายหลากหลายโครงการ โดยจะได้ยกตัวอย่างรายละเอียดในเฉพาะบางโครงการดังนี้

สะพานพระราม ๘ พ.ศ.๒๕๔๕

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร ทรงพระกรุณาพระราชทานชื่อ "สะพานพระราม ๘" เพื่อเป็นพระบรมราชานุสรณ์แด่พระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหาอานันทมหิดล รัชกาลที่ ๘

โครงการสะพานพระราม ๘

สะพานพระราม ๘ เป็นหนึ่งในโครงการแก้ไขปัญหาการจราจรตามแนวพระราชดำริ พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร ทรงห่วงใยความเดือดร้อนของประชาชน ซึ่งต้องประสบกับปัญหาความแออัดคับคั่งของการจราจรบริเวณทางข้ามแม่น้ำเจ้าพระยา "สะพานพระราม ๘" ได้ช่วยเพิ่มเส้นทางเชื่อมสายใหม่ระหว่างสองฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยา และช่วยลดความคับคั่งของการจราจรบนสะพานสมเด็จพระปิ่นเกล้า และสะพานกรุงธนบุรีได้ส่วนหนึ่ง นอกจากนี้ "สะพานพระราม ๘" ยังเป็นส่วนหนึ่งของโครงข่ายจตุรทิศตะวันตก – ตะวันออก ซึ่งเป็นโครงข่ายจราจรขนาดใหญ่ที่มุ่งลดความคับคั่งของการจราจรระหว่างฝั่งตะวันตกและฝั่งตะวันออกของกรุงเทพมหานครอย่างเป็นระบบอีกด้วย

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร ได้พระราชทานพระราชหัตถเลขาแสดงแนวเส้นทางสะพานพระราม ๘ บนแผนที่สังเขปแก่กรุงเทพมหานคร และกรุงเทพมหานครได้น้อมเกล้าฯ รับพระราชดำริมาดำเนินการ โดยว่าจ้างบริษัทที่ปรึกษาทำการสำรวจและออกแบบโครงการเบื้องต้น รวมทั้งได้มีการศึกษาผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมเบื้องต้น จากนั้นกรุงเทพมหานครโดยความเห็นชอบของคณะรัฐมนตรีได้กำหนดวิธีดำเนินโครงการโดยการประกวดราคาออกแบบรวมก่อสร้าง ระยะเวลาตั้งแต่เริ่มโครงการตั้งแต่ปี พ.ศ.๒๕๓๘ ก่อสร้างแล้วเสร็จในปี พ.ศ.๒๕๔๕ พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร เสด็จฯ ไปทรงเป็นประธานในพิธีเปิดสะพานเมื่อวันที่ ๒๐ กันยายน พ.ศ.๒๕๔๕

สะพานพระราม ๘ เป็นสะพานข้ามแม่น้ำเจ้าพระยา บริเวณปลายถนนวิสุทธิกษัตริย์ เขตพระนคร ลงสู่ถนนอรุณอัมรินทร์ เขตบางพลัด แล้วบรรจบกับโครงการพระราชดำริทางคู่ขนานลอยฟ้าถนนบรมราชชนนีโดยมีรูปแบบเป็นสะพานขึงแบบอสมมาตร มีเสากระโดง หรือเสาสะพานหลักเดียว

บนฝั่งธนบุรี และเสารับน้ำหนัก ๑ ต้น บนฝั่งพระนคร ไม่มีเสาตอม่อในน้ำ ใช้สายเคเบิ้ลระนาบคู่ ๑๘ คู่ ขึงยึดพื้นช่วงข้ามแม่น้ำเจ้าพระยาความยาว ๓๐๐ เมตร และใช้สายเคเบิ้ลระนาบเดียว ๑๘ เส้น ขึงยึดรั้งกับสะพานยึดช่วงบนบกและสมอบนฝั่งธนบุรีความยาวรวม ๑๗๕ เมตร ความยาวรวมของสะพาน ๔๗๕ เมตร นับเป็นสะพานขึงแบบอสมมาตร ๓ ระนาบที่ยาวที่สุดในโลก บนสะพานมีเส้นทางเดินรถขนาด ๔ ช่องจราจร (๒ ช่องจราจรต่อทิศทาง) ความลาดชันไม่เกินร้อยละ ๓ ตัวสะพานมีทางยกระดับทางขึ้นและทางลงขนาด ๑ ช่องจราจร และถนนระดับพื้นดินขนาด ๑ ช่องจราจร ทั้งบนฝั่งพระนคร และฝั่งธนบุรี

สะพานพระราม ๘ มีรูปแบบโดดเด่นสวยงาม เพราะได้ออกแบบเป็นสะพานขึงแบบอสมมาตร ซึ่งหมายความว่ามีเสาสะพานหลักเสาเดียวบนฝั่งธนบุรี และมีเสารับน้ำหนัก ๑ ต้น บนฝั่งพระนคร จึงไม่มีเสารับน้ำหนักตั้งอยู่ในแม่น้ำเจ้าพระยา ทำให้ไม่มีปัญหาต่อการสัญจรทางน้ำ ช่วยป้องกันน้ำท่วมและระบบนิเวศวิทยาในน้ำ รวมทั้งไม่กระทบต่อการจัดตั้งกระบวนพยุหยาตราชลมารค การรับน้ำหนักของสะพาน ได้ติดตั้งสายเคเบิลระนาบคู่ ๑๘ คู่ ขึงยึดพื้นช่วยข้ามแม่น้ำ และใช้สายเคเบิ้ลระนาบเดียว ๑๘ เส้น ขึงยึดรั้งกับโครงสร้างยึดเสาสะพานบนฝั่งธนบุรี เคเบิลแต่ละเส้นประกอบด้วยสลิง ตั้งแต่ ๑๑–๖๕ เส้น เมื่อเกิดปัญหากับเคเบิล สามารถขึงหรือหย่อนได้ง่าย ไม่จำเป็นต้องปิดการจราจร สายเคเบิลของสะพานพระราม ๘ ยังมีสีเหลืองทอง สีประจำพระองค์ของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร เมื่อสะท้อนแสงจะส่องประกายสวยงามโดยเฉพาะในยามค่ำคืน

การออกแบบก่อสร้างสะพานพระราม ๘ นอกจากจะมีความโดดเด่นทางด้านเทคโนโลยีวิศวกรรมชั้นสูงแล้ว ยังโดดเด่นในเรื่องของความงดงามอ่อนช้อย อันเกิดจากการออกแบบทางสถาปัตยกรรม โดยการระดมความคิดและความร่วมมือจากหลายหน่วยงานที่เกี่ยวข้องซึ่งมีความเชี่ยวชาญด้านศิลปกรรม

กรุงเทพมหานครเชิญพระราชลัญจกรประจำรัชกาลพระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหาอานันทมหิดลมาเป็นต้นคิดในการออกแบบทางสถาปัตยกรรม

ประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม ผสมผสานความงดงามทันสมัย ความมั่นคงแข็งแรง และแสดงออกถึงเอกลักษณ์ความเป็นไทยได้อย่างลงตัว

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานชื่อ “สะพานพระราม ๘” เพื่อเป็นพระบรมราชานุสรณ์แด่พระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหาอานันทมหิดล รัชกาลที่ ๘ ในการออกแบบสะพานจึงมีแนวคิดที่สำคัญ ๒ ประการ คือ เพื่อเป็นการสร้าง “พระบรมราชานุสรณ์” เฉลิมพระเกียรติรัชกาลที่ ๘ และเป็นการประสานรูปแบบของวิศวกรรมโครงสร้างและสถาปัตยกรรมให้เข้ากับสภาวะแวดล้อม และทัศนียภาพของกรุงเทพมหานคร จากแนวคิดดังกล่าวนี้ กรุงเทพมหานครจึงเชิญพระราชลัญจกรประจำรัชกาลพระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหาอานันทมหิดลมาเป็นต้นคิดในการออกแบบทางสถาปัตยกรรม ตราพระราชลัญจกรประจำรัชกาลเป็นรูปพระโพธิสัตว์ประทับบนบัลลังก์ดอกบัว ห้อยพระบาทขวาเหนือบัวบาน ซึ่งหมายถึงแผ่นดิน พระหัตถ์ซ้ายถือดอกบัวตูมมีเรือนแก้วด้านหลังแทนรัศมี ความหมายของตราพระราชลัญจกรนี้สอดคล้องกับพระบรมนามาภิไธย “อานันทมหิดล” คือ เป็นที่ยินดีของแผ่นดิน ดุจพระโพธิสัตว์ได้เสด็จมาประทานความร่มเย็นเป็นสุขแก่ทวยราษฎร์

> การออกแบบสะพาน
> มีแนวคิดที่สำคัญ ๒ ประการ คือ
> เพื่อเป็นการสร้าง
> “พระบรมราชานุสรณ์”
> เฉลิมพระเกียรติรัชกาลที่ ๘ และ
> เป็นการประสานรูปแบบของวิศวกรรม
> โครงสร้างและสถาปัตยกรรม
> ให้เข้ากับสภาวะแวดล้อม
> และทัศนียภาพของกรุงเทพมหานคร

โครงการทางคู่ขนานลอยฟ้าถนนบรมราชชนนี

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร ได้ทอดพระเนตรเห็นการจราจรที่ติดขัดเป็นอย่างมากบริเวณสะพานสมเด็จพระปิ่นเกล้าต่อเนื่องไปจนถึงถนนบรมราชชนนี จึงพระราชทาน

*"ทางคู่ขนานลอยฟ้า"
จากเชิงสะพานสมเด็จพระปิ่นเกล้า
ไปยังบริเวณสถานีขนส่งสายใต้แห่งใหม่
เชื่อมสะพานข้ามสี่แยกอรุณอมรินทร์
และสะพานข้ามถนนจรัญสนิทวงศ์เข้าด้วยกัน
เพื่อให้การจราจรคล่องตัวยิ่งขึ้น*

แผนที่การก่อสร้างทางคู่ขนานที่ทรงร่างด้วยลายพระหัตถ์ของพระองค์เองแก่กรุงเทพมหานคร เพื่อศึกษาหาแนวทางแก้ไข จากนั้นได้พระราชทานแนวพระราชดำริให้ก่อสร้าง "ทางคู่ขนานลอยฟ้า" จากเชิงสะพานสมเด็จพระปิ่นเกล้า ไปยังบริเวณสถานีขนส่งสายใต้แห่งใหม่ เชื่อมสะพานข้ามสี่แยกอรุณอมรินทร์และสะพานข้ามถนนจรัญสนิทวงศ์เข้าด้วยกัน เพื่อให้การจราจรคล่องตัวยิ่งขึ้น โดยเฉพาะเพื่อระบายรถที่จะออกนอกเมืองให้ได้เร็วที่สุด สามารถผ่อนคลายสภาพการจราจรที่ติดขัดในถนนราชดำเนินต่อเนื่องถึงถนนหลานหลวงได้

จากแนวพระราชดำรินี้ กรุงเทพมหานครและกรมทางหลวงได้ร่วมกันรับผิดชอบการก่อสร้างทางคู่ขนานลอยฟ้าจากแยกอรุณอมรินทร์ไปจนถึงแยกพุทธมณฑลสาย ๒ เพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการรองรับการจราจร จากบริเวณสะพานสมเด็จพระปิ่นเกล้าจนถึงทางแยกตลิ่งชันถนนบรมราชชนนี ทั้งขาเข้าและขาออกโดยไม่ติดสัญญาณไฟจราจร และเพื่อแยกการจราจรของยวดยานที่เดินทางระยะไกลออกจากยวดยานที่เดินทางในระยะใกล้ ตั้งแต่สะพานสมเด็จพระปิ่นเกล้าทางแยกตลิ่งชันจนถึงพุทธมณฑลสาย ๒ ประมาณกลางปี พ.ศ.๒๕๓๖ เมื่อพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชบรมนาถบพิตร เสด็จฯ ไปยังโรงพยาบาลศิริราช เป็นประจำเพื่อทรงเยี่ยมพระอาการประชวรของสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี พระองค์ได้ทอดพระเนตรเห็นสภาพการจราจรติดขัดอย่างมาก โดยรอบโรงพยาบาลศิริราช ไม่สะดวกต่อประชาชนในการสัญจร และส่งผลกระทบต่อผู้ป่วยที่ต้องเข้ารับการรักษาพยาบาล หลังจากที่ทรงศึกษาพื้นที่โดยรอบอย่างละเอียดจึงมีพระราชดำริเกี่ยวกับการแก้ไขปัญหาการจราจร ความว่า "...สะพานอรุณอมรินทร์และจรัญสนิทวงศ์ในช่วงเชิงลาดใกล้กันเกินไป รถบางคันลงจากอรุณอมรินทร์จะเลี้ยวซ้าย และรถบางคันจากข้างล่างจะเลี้ยวขวาให้ดูสับสนไปหมด ควรจะมีเส้นทางเชื่อม หากสร้างสะพานยกระดับขาออกให้ยาวเลยไปจากขนส่งสายใต้จะมีประโยชน์มาก..."

> “...สะพานอรุณอมรินทร์และจรัญสนิทวงศ์ในช่วงเชิงลาดใกล้กันเกินไป รถบางคันลงจากอรุณอมรินทร์จะเลี้ยวซ้าย และรถบางคันจากข้างล่างจะเลี้ยวขวา ให้ดูสับสนไปหมด ควรจะมีเส้นทางเชื่อม หากสร้างสะพานยกระดับขาออกให้ยาวเลยไป จากขนส่งสายใต้จะมีประโยชน์มาก...”

พระราชดำริเกี่ยวกับการแก้ไขปัญหาการจราจร
(พระราชดำรัส เมื่อวันที่ ๒๓ มิถุนายน พ.ศ.๒๕๓๘)

(พระราชดำรัส เมื่อวันที่ ๒๓ มิถุนายน พ.ศ.๒๕๓๘) กรมทางหลวงจึงร่วมกับกรุงเทพมหานคร สนองแนวพระราชดำริจัดสร้างโครงการทางคู่ขนานลอยฟ้าถนนบรมราชชนนีขึ้น ลักษณะของโครงการเป็นสะพานยกระดับสูง ๑๕.๐๐ เมตร กว้าง ๑๙.๕๐ เมตร ขนาด ๔ ช่องจราจร แยกทิศทางไปกลับข้างละ ๒ ช่องจราจร กว้างช่องละ ๓.๕๐ เมตร มีทางขึ้นลง ๒ แห่ง นอกจากนี้ยังขยายถนนในระดับพื้นล่างเพิ่มจาก ๘ ช่องจราจร แบ่งเป็น ๑๒ ช่องจราจร ช่องทางด่วน ๖ ช่องจราจร กว้างช่องละ ๓.๕๐ เมตร และทางคู่ขนานด้านละ ๓ ช่องจราจร กว้างช่องละ ๓.๐๐ เมตร พร้อมทั้งก่อสร้างสะพานกลับรถอีก ๒ แห่ง

กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับโครงการ
โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริด้านการคมนาคม

กฎหมายที่เกี่ยวข้องและสนับสนุนการดำเนินโครงการ มีดังนี้

๑. พระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการกรุงเทพมหานคร พ.ศ.๒๕๒๘

พระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการกรุงเทพมหานคร พ.ศ.๒๕๒๘ ซึ่งได้กำหนดอำนาจหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับการโยธาของส่วนราชการภายในสังกัดกรุงเทพมหานคร

๒. พระราชบัญญัติเวนคืนอสังหาริมทรัพย์ พ.ศ.๒๕๓๐

พระราชบัญญัติเวนคืนอสังหาริมทรัพย์ พ.ศ.๒๕๓๐ เป็นกฎหมายที่ใช้ในขั้นตอนของการเริ่มโครงการที่รัฐจะต้องจัดหาที่ดินเพื่อเตรียมพื้นที่ก่อสร้าง หากเป็นที่ดินของเอกชนจะต้องมีการเวนคืนที่ดิน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้เจ้าหน้าที่เข้าไปทำการสำรวจทรัพย์สินของเอกชนที่ถูกแนวเวนคืน เป็นการดำเนินการโดยอาศัยอำนาจตามกฎหมาย เพื่อให้โครงการบรรลุผลตามแผนงานที่กำหนดไว้

ยกตัวอย่างเช่น โครงการถนนวงแหวนอุตสาหกรรมอันเนื่องมาจากพระราชดำริ เขตยานนาวา กรุงเทพมหานคร อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ “สะพานภูมิพล ๑” และ “สะพานภูมิพล ๒ ซึ่งในระหว่างการศึกษาออกแบบรายละเอียดโครงการพบว่า ในแนวก่อสร้างสะพานมีความจำเป็นต้องใช้ที่ดินเพื่อการก่อสร้างสะพาน กรมทางหลวงชนบทจึงอาศัยพระราชบัญญัติว่าด้วยการเวนคืนอสังหาริมทรัพย์ พ.ศ.๒๕๓๐ ในการออกพระราชกฤษฎีกากำหนดเขตที่ดินในบริเวณที่ที่จะเวนคืน ในท้องที่เขตคลองเตย เขตพระโขนง เขตยานนาวา เขตบางนาเขตราษฎร์บูรณะ เขตทุ่งครุ กรุงเทพมหานคร และอำเภอพระประแดง อำเภอเมืองสมุทรปราการ จังหวัดสมุทรปราการ พ.ศ.๒๕๔๑ โดยมีเนื้อที่ในการเวนคืนทั้งสิ้น ๓๔๗ – ๐ – ๙๒ ไร่

๓. พระราชบัญญัติทางหลวง พ.ศ.๒๕๓๕ และที่แก้ไขเพิ่มเติม

พระราชบัญญัติทางหลวง พ.ศ.๒๕๓๕ และที่แก้ไขเพิ่มเติม กำหนดให้อธิบดีกรมทางหลวงเป็นเจ้าหน้าที่กำกับ ตรวจตราและควบคุมทางหลวง และงานทางที่เกี่ยวกับทางหลวงพิเศษ ทางหลวงแผ่นดิน และทางหลวงสัมปทาน จะเห็นได้ว่ากฎหมายดังกล่าวได้มีส่วนช่วยสนับสนุนในเรื่องการแก้ไขปัญหาการจราจรในพื้นที่กรุงเทพมหานคร ซึ่งสอดคล้องกับภารกิจหลักของกรมทางหลวงในการดูแลรักษาเส้นทาง เพื่อเป็นการอำนวยความสะดวกและปลอดภัยแก่ประชาชนผู้ใช้ทาง

กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับโครงการ
โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริด้านการคมนาคม

อย่างไรก็ตาม แม้พระราชบัญญัติทางหลวง พ.ศ.๒๕๓๕ และที่แก้ไขเพิ่มเติม และกฎกระทรวงแบ่งส่วนราชการกรมทางหลวงชนบท กระทรวงคมนาคม พ.ศ.๒๕๕๘ ตามพระราชบัญญัติทางหลวง พ.ศ.๒๕๓๕ และที่แก้ไขเพิ่มเติม มิได้กำหนดให้กรมทางหลวงชนบทมีภารกิจอำนาจหน้าที่ดำเนินงานโครงการพระราชดำริโดยตรง แต่กฎกระทรวงแบ่งส่วนราชการกรมทางหลวงชนบท กระทรวงคมนาคม พ.ศ.๒๕๕๘ ที่กำหนดภารกิจอำนาจหน้าที่ให้กรมทางหลวงชนบทร่วมมือและประสานงานด้านงานทางกับองค์การและหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้องทั้งในประเทศและต่างประเทศ กรมทางหลวงชนบทจึงมีส่วนสนับสนุนการดำเนินงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ เมื่อได้รับการประสานงานหรือขอรับการสนับสนุนจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริโดยตรง ได้แก่ สำนักราชเลขาธิการ และสำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ (สำนักงาน กปร.)

๔. พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม พ.ศ.๒๕๓๕

พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม พ.ศ.๒๕๓๕ ซึ่งกำหนดให้มีการศึกษาวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม หากพื้นที่ที่จะก่อสร้างอยู่ในแนวเขตอุทยานหรือผ่านพื้นที่ลุ่มน้ำ และประกาศกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เรื่อง กำหนดประเภทและขนาดของโครงการหรือกิจการซึ่งต้องจัดทำรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม และหลักเกณฑ์ วิธีการ ระเบียบปฏิบัติและแนวทางการจัดทำรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม ตำแหน่งที่ตั้งโครงการอยู่ในพื้นที่ชายฝั่งทะเลในระยะ ๕๐ เมตร ห่างจากระดับน้ำทะเลขึ้นสูงสุดตามปกติทางธรรมชาติ ต้องดำเนินการจัดทำรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม ตามประกาศกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ซึ่งออกตามความใน พ.ร.บ. ส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ.๒๕๓๕

๕. พระราชกฤษฎีกากำหนดเขตที่ดินในบริเวณที่จะเวนคืนเพื่อสร้างทางหลวงเทศบาลสายเชื่อมระหว่างถนนวิสุทธิกษัตริย์กับถนนอรุณอมรินทร์ พ.ศ.๒๕๔๑

เป็นกฎหมายที่กำหนดเขตที่ดินในบริเวณที่จะเวนคืนเพื่อสร้างทางหลวงเทศบาลสายเชื่อมระหว่างถนนวิสุทธิกษัตริย์กับถนนอรุณอมรินทร์

กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับโครงการ
โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริด้านการคมนาคม

๖. กฎกระทรวงแบ่งส่วนราชการกรมทางหลวง กระทรวงคมนาคม พ.ศ.๒๕๕๘

กฎกระทรวงแบ่งส่วนราชการกรมทางหลวง กระทรวงคมนาคม พ.ศ.๒๕๕๘ ได้กำหนดให้กรมทางหลวงมีภารกิจเกี่ยวกับการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานด้านทางหลวง การก่อสร้างและบำรุงรักษาทางหลวงให้มีโครงข่ายทางหลวงที่สมบูรณ์ครอบคลุมทั่วทั้งประเทศ และเชื่อมโยงกับประเทศเพื่อนบ้าน เพื่อให้ประชาชนได้รับความสะดวก รวดเร็ว และปลอดภัยในการเดินทาง

๗. ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการพัสดุ พ.ศ.๒๕๓๕ และที่แก้ไขเพิ่มเติม

ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการพัสดุ พ.ศ.๒๕๓๕ และที่แก้ไขเพิ่มเติม หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินโครงการตามแนวพระราชดำริได้อาศัยระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการพัสดุ พ.ศ.๒๕๓๕ และที่แก้ไขเพิ่มเติมในการจ้างกลุ่มบริษัทที่ปรึกษาออกแบบ กลุ่มบริษัทที่ปรึกษาควบคุมงานก่อสร้าง และกลุ่มบริษัทผู้รับเหมาก่อสร้างที่มีฝีมือเชิงช่าง มีเทคโนโลยีและมาตรฐานทางวิศวกรรมที่ทันสมัยเป็นที่ยอมรับ มีความชำนาญการในงานด้านนี้ในระดับมาตรฐานโลก เพื่อดำเนินการโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ให้สำเร็จลุล่วงตามกำหนด

๘. ประกาศสำนักนายกรัฐมนตรี เรื่อง กำหนดให้การเวนคืนอสังหาริมทรัพย์

ประกาศสำนักนายกรัฐมนตรี เรื่อง กำหนดให้การเวนคืนอสังหาริมทรัพย์เพื่อสร้างทางหลวงท้องถิ่น สายเชื่อมระหว่างถนนวิสุทธิกษัตริย์กับถนนอรุณอมรินทร์ เป็นกรณีที่มีความจำเป็นเร่งด่วนเพื่อสร้างทางหลวงท้องถิ่น สายเชื่อมระหว่างถนนวิสุทธิกษัตริย์กับถนนอรุณอมรินทร์ เป็นกรณีที่มีความจำเป็นเร่งด่วน

๙. ข้อบัญญัติกรุงเทพมหานคร เรื่องกำหนดบริเวณห้ามก่อสร้าง ดัดแปลง ใช้หรือเปลี่ยนการใช้อาคารบางชนิดหรือบางประเภท

ข้อบัญญัติกรุงเทพมหานคร เรื่อง กำหนดบริเวณห้ามก่อสร้าง ดัดแปลง ใช้หรือเปลี่ยนการใช้อาคารบางชนิดหรือบางประเภท บริเวณโดยรอบสะพานพระราม ๘ ในท้องที่แขวงบางยี่ขัน เขตบางพลัด และแขวงอรุณอัมรินทร์ แขวงศิริราช แขวงบ้านช่างหล่อ เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร พ.ศ.๒๕๔๗

ผลสัมฤทธิ์ของโครงการ

สะพานพระราม ๘ เป็นผลจากการ “แสวงจุดร่วม สงวนจุดต่าง” ซึ่งกรุงเทพมหานครได้ร่วมมือระดมความคิดกับหน่วยงานต่างๆ รวมทั้งประชาชนที่ได้รับผลกระทบในการแก้ปัญหาที่มิใช่เป็นเพียงปัญหาทางวิศวกรรมจราจรและวิศวกรรมโครงสร้างเท่านั้น แต่เป็นปัญหาเรื่องการออกแบบด้วย การออกแบบต้องคำนึงถึงศิลปวัฒนธรรมและสังคมของพื้นที่ที่มีสถานที่สำคัญ เช่น พระตำหนักวังบางขุนพรหม ชุมชนโบราณ ชุมชนบ้านปูน เป็นต้น ความสำเร็จของโครงการอยู่ที่กรุงเทพมหานครได้ปฏิบัติตามพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร ที่ทรงเน้นย้ำอยู่เสมอว่า “การพัฒนาอะไรก็ตามจะต้องอยู่บนพื้นฐานของความเป็นธรรม และประชาชนเดือดร้อนน้อยที่สุด” และพระราชดำริอีกประการหนึ่งคือ “ความสามัคคี” และ “ความมีมิตรไมตรี” ที่ทุกฝ่ายควรมีให้กัน

> การพัฒนาอะไรก็ตาม
> จะต้องอยู่บนพื้นฐานของ
> ความเป็นธรรม และ
> ประชาชนเดือดร้อนน้อยที่สุด

เอกลักษณ์ของสะพานพระราม ๘ คือ ที่ปลายยอดเสาสูงของตัวสะพานมีจุดชมทิวทัศน์ โครงสร้างเป็นโลหะกรุกระจกลักษณะคล้ายดอกบัว สูงจากพื้นดินถึง ๑๖๕ เมตร หรือสูงเท่าตึก ๖๐ ชั้น พื้นที่ ๓๕ ตารางเมตร จุคนได้ครั้งละเกือบ ๕๐ คน เปิดให้บริการกับประชาชนทั่วไป การก่อสร้างส่วนนี้ดำเนินการพร้อมกับลิฟต์ของคนพิการซึ่งอยู่หัวมุม ๒ ฝั่งแม่น้ำ เนื่องจากโครงสร้างเสาสูงเป็นแบบตัวY คว่ำการขึ้นลงจุดชมทิวทัศน์จึงต้องติดตั้งลิฟต์ทั้งในแนวเฉียงและแนวดิ่ง โดยเป็นแนวเฉียงจากพื้นดิน ๘๐ เมตรก่อน จากนั้นจึงเป็นแนวดิ่งอีก ๑๕๕ เมตร บรรทุกได้เที่ยวละประมาณ ๕ คน ใช้เวลาขึ้น–ลง ๒–๓ นาที นอกจากนี้ยังมีลิฟต์ธรรมดาอยู่คนละด้านเพื่อใช้สำหรับเจ้าหน้าที่ดูแลและตรวจสะพาน

สะพานพระราม ๘ เป็นสะพานขึงแบบอสมมาตรเสาเดี่ยว ๓ ระนาบ ที่ยาวที่สุดในโลก ได้รับรางวัล Eugene C. Figg Jr. Medal for Signature Bridges จากการประชุม International Bridge Conference ที่ประเทศสหรัฐอเมริกา ในปี พ.ศ.๒๕๔๖ สำหรับการออกแบบวิศวกรรมสะพานที่สร้างสรรค์อย่างมีวิสัยทัศน์ ก่อให้เกิดเอกลักษณ์แก่ชุมชน

สะพานพระราม ๘ มีประโยชน์ในด้านต่างๆ ดังนี้

๑) ด้านคุณภาพชีวิตของประชาชน เป็นจุดเชื่อมต่อโครงการพระราชดำริตามแนวจตุรทิศ เชื่อมการเดินทางระหว่างฝั่งพระนครกับฝั่งธนบุรีให้สะดวกขึ้น ช่วยระบายรถบนสะพานสมเด็จพระปิ่นเกล้าได้ถึงร้อยละ ๓๐ ระบายรถบนสะพานกรุงธน อีกร้อยละ ๒๐ และยังสามารถลดมลพิษทางอากาศบริเวณในเมืองอีกด้วย

๒) ด้านการพัฒนาประเทศ เพิ่มศักยภาพการเดินทางภายในกรุงเทพมหานคร ลดระยะเวลาในการเดินทาง ลดค่าใช้จ่าย ลดต้นทุน ทั้งในภาคเศรษฐกิจและภาคครัวเรือน

๓) รูปแบบสะพานพระราม ๘ ไม่มีเสาหรือตอม่อกลางแม่น้ำ จึงไม่กีดขวางทางน้ำไหลหรือขบวนพยุหยาตรา การเดินเรือท่องเที่ยว ตลอดจนไม่บดบังความสง่างามของอาคารราชการและกลุ่มโบราณสถานอันทรงคุณค่าทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมบนเกาะรัตนโกสินทร์

๔) ด้านชุมชน สังคม และการอนุรักษ์ประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม มีการเวนคืนส่งผลกระทบต่อชุมชนข้างเคียงน้อยที่สุด อนุรักษ์ไว้ซึ่งบริเวณที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์ และวัฒนธรรม

เส้นทางคู่ขนานลอยฟ้าถนนบรมราชชนนีเป็นการนำแนวพระราชดำริมาปฏิบัติให้เกิดผลเป็นรูปธรรม และเป็นการประสานความร่วมมือของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการแก้ไขปัญหาการจราจร อาทิ กระทรวงคมนาคม กระทรวงมหาดไทย กรมทางหลวง กรุงเทพมหานคร และสำนักงานตำรวจแห่งชาติ ก่อให้เกิดประโยชน์ด้านการแก้ไขปัญหาจราจร ดังนี้

๑) เป็นโครงการแก้ไขปัญหาการจราจรในพื้นที่ชั้นในของกรุงเทพมหานคร ทำให้ประชาชนผู้ใช้เส้นทางสามารถสัญจรไปมาได้โดยสะดวก รวดเร็ว ลดปัญหาการจราจรติดขัด และอำนวยความสะดวกในการเดินทางสู่ภาคใต้ ภาคตะวันตก ภาคกลางตอนล่าง และพื้นที่ชานเมืองใกล้เคียง ตลอดจนใช้เป็นเส้นทางสัญจรในกรณีที่เกิดอุทกภัย

๒) เกิดการพัฒนาเส้นทางคมนาคมใหม่ รองรับการเดินทางและการขนส่ง เชื่อมโยงการเดินทางจากกรุงเทพมหานครไปยังภูมิภาคต่างๆ ลดการสูญเสียพลังงานที่เกิดจากปัญหาการจราจรติดขัด

ข้อเสนอแนะ

๑. ควรมีการปรับปรุงพื้นที่นอกเหนือจากพื้นที่ก่อสร้าง ซึ่งได้มาจากการเวนคืนให้ประชาชนได้ใช้ประโยชน์อย่างคุ้มค่า

๒. ควรย่นระยะเวลาการดำเนินการเวนคืนที่ดินและการศึกษาวิเคราะห์ผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม เพื่อให้สามารถดำเนินโครงการให้สำเร็จโดยเร็ว และส่งผลกระทบต่อประชาชนน้อยที่สุด

๓. โครงการเส้นทางคู่ขนานลอยฟ้าถนนบรมราชชนนี ได้เปิดการจราจรให้ประชาชนผู้ใช้เส้นทางมาเกือบ ๒๐ ปีแล้ว ถึงกำหนดเวลาที่จะต้องดำเนินการบำรุงรักษา จำเป็นต้องมีแผนงานการบำรุงรักษาทั้งในระยะสั้นและระยะยาว เพื่อเป็นการรักษาให้โครงสร้างมีสภาพที่สมบูรณ์และป้องกันปัญหาการเกิดอุบัติเหตุบนเส้นทาง สร้างความปลอดภัยในชีวิต และทรัพย์สินของประชาชน

๔. ในการดำเนินงานโครงการทุกขั้นตอน ไม่ว่าจะเป็นการสำรวจ การออกแบบรายละเอียด การเวนคืนที่ดิน และการก่อสร้าง ควรให้ภาคประชาชนได้มีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น เพื่อให้เกิดผลกระทบต่อผู้มีส่วนได้ส่วนเสียน้อยที่สุด

โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริด้านการสื่อสาร
เกิดขึ้นจากการที่ประเทศไทยขาดแคลนอุปกรณ์
ที่มีคุณภาพและประสิทธิภาพ
การสื่อสารถือเป็นปัจจัยที่สำคัญในการดำเนินธุรกิจ
เป็นหัวใจของความมั่นคง
และเป็นองค์ประกอบที่สำคัญในการพัฒนาประเทศ

โครงการ
อันเนื่องมาจากพระราชดำริ

ด้านการสื่อสาร

ด้านการสื่อสาร

ศาสตร์
ของ
พระราชา
ด้านการสื่อสาร

โครงการ
อันเนื่องมาจากพระราชดำริ

จุดประสงค์หลักในการใช้เทคโนโลยี
ในการติดต่อสื่อสารก็เพื่อช่วยเหลือ
ประชาชนในกรณีฉุกเฉินและ
นำเอาเทคโนโลยีการติดต่อสื่อสารมาใช้
ในการพัฒนาประเทศในด้านต่างๆ

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร สนพระราชหฤทัยในเทคโนโลยีการติดต่อสื่อสารในหลายรูปแบบ ตั้งแต่สถานีวิทยุกระจายเสียง วิทยุสื่อสาร เครื่องรับ-ส่งวิทยุคมนาคมที่เรียกว่า Walkie-Talkie คอมพิวเตอร์ การสื่อสารทางไกลผ่านดาวเทียม และเครือข่ายอินเทอร์เน็ตไร้สาย ในทุกรูปแบบของการสื่อสาร พระองค์ทรงศึกษาค้นคว้าทดลอง และสื่อสารด้วยพระองค์เองอย่างจริงจัง และด้วยความเชี่ยวชาญ ทรงเคร่งครัดปฏิบัติตามกฎระเบียบของการติดต่อสื่อสาร และจะทรงทักท้วงตักเตือนผู้ที่ไม่เคารพกฎระเบียบ พระองค์มีพระราชดำริให้ศึกษาค้นคว้าวิชาการด้านการสื่อสารและเทคโนโลยีที่ทันสมัยให้ลึกซึ้งและกว้างขวาง จุดประสงค์หลักในการใช้เทคโนโลยีในการติดต่อสื่อสารของพระองค์ในลำดับแรกก็เพื่อทรงช่วยเหลือประชาชนในกรณีฉุกเฉิน และต่อมาก็ได้ทรงแนะนำให้นำเอาเทคโนโลยีการติดต่อสื่อสารมาใช้ในการพัฒนาประเทศในด้านต่างๆ รวมทั้งใช้ในโครงการพระราชดำริด้วย

พระราชโทรเลขขอบใจนายกรัฐมนตรี ข้าราชการ พลเรือน และประชาชนที่ได้ถวายพระพรชัยมงคลเนื่องในพระราชพิธีขึ้นปีใหม่ พ.ศ.๒๔๙๒

> “...สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวขอขอบใจนายกรัฐมนตรีและบรรดาข้าราชการทหารและพลเรือนตลอดจนประชาชนชาวไทยโดยทั่วกัน และอวยพรให้ทุกคนประสบความสุขสำราญ พร้อมด้วยพลานามัยอันดี...”

ภาพรวมของโครงการ

การสื่อสารเป็นดรรชนีบอกความเจริญของประเทศ ประเทศใดที่เจริญ จะมีการติดต่อสื่อสารโทรคมนาคมอย่างทั่วถึง ประเทศที่ล้าหลัง การสื่อสารแทบจะหายากและขาดแคลนตามไปด้วย ทั้งนี้เพราะการสื่อสารเป็นปัจจัยที่สำคัญในการดำเนินธุรกิจ เป็นหัวใจของความมั่นคงและเป็นองค์ประกอบที่สำคัญในการพัฒนาประเทศ นับเป็นความโชคดีของประเทศและปวงชนชาวไทยอย่างใหญ่หลวงที่พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร ได้สนพระราชหฤทัยในเทคโนโลยีการติดต่อสื่อสารในหลายรูปแบบ ทรงใช้เทคโนโลยีดังกล่าวสื่อสารกับประชาชนชาวไทยตั้งแต่ปี พ.ศ.๒๔๙๒ ในระหว่างที่ทรงกลับไปศึกษาอยู่ ณ เมืองโลซานน์ ประเทศสวิตเซอร์แลนด์ ได้มีพระราชโทรเลขตอบขอบใจนายกรัฐมนตรี ข้าราชการ พลเรือน และประชาชนที่ได้ถวายพระพรชัยมงคลเนื่องในพระราชพิธีขึ้นปีใหม่ พ.ศ.๒๔๙๒ ความตอนหนึ่งว่า

“...สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวขอขอบใจนายกรัฐมนตรีและบรรดาข้าราชการทหาร และพลเรือนตลอดจนประชาชนชาวไทยโดยทั่วกัน และอวยพรให้ทุกคนประสบความสุขสำราญ พร้อมด้วยพลานามัยอันดี...”

หากมองย้อนกลับไปในครั้งที่พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร ยังทรงพระเยาว์จะพบว่า ทรงให้ความสนพระทัยวิชาไฟฟ้าอย่างมาก ครั้นทรงเจริญพระชันษาขึ้น ก็ทรงให้ความสนพระทัยเรื่องส่ง–รับวิทยุกระจายเสียง

ตั้งแต่สมัยที่เครื่องรับวิทยุยังไม่ได้ใช้หลอดวิทยุอย่างปัจจุบัน โดยทรงประกอบเครื่องรับวิทยุชนิดที่ใช้แร่ได้สำเร็จด้วยพระองค์เอง และทรงสามารถรับฟังสถานีวิทยุกระจายเสียงในยุโรปได้หลายแห่ง

เมื่อปี พ.ศ.๒๔๙๕ พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ตั้งสถานีวิทยุกระจายเสียงขึ้นในตำหนักที่ประทับ พระราชทานชื่อว่า “สถานีวิทยุ อ.ส.” พระราชวังดุสิต” คำว่า อ.ส. ทรงย่อมาจาก “พระที่นั่งอัมพรสถาน” วัตถุประสงค์สำคัญของสถานีวิทยุ อ.ส. เพื่อเปิดโอกาสให้พสกนิกรสามารถใกล้ชิดพระองค์ได้ง่ายขึ้น โดยไม่ต้องผ่านกระบวนการขั้นตอนตามพิธีการเหมือนสมัยก่อน และเพื่อทำหน้าที่แจ้งข่าวสารแก่ประชาชนในโอกาสสำคัญ หรือเมื่อเกิดภัยธรรมชาติ เช่น เมื่อคราวเกิดวาตภัยที่แหลมตะลุมพุกในปี พ.ศ.๒๕๐๕ พระองค์โปรดให้ใช้สถานีวิทยุ อ.ส. ทำหน้าที่เป็นสื่อกลางในการช่วยเหลือผู้ประสบเคราะห์กรรม การช่วยเหลือประชาชนในครั้งนั้นได้พัฒนามาเป็นมูลนิธิราชประชานุเคราะห์ในพระบรมราชูปถัมภ์

ในปี พ.ศ.๒๕๑๐ ประเทศไทยยังขาดแคลนอุปกรณ์สื่อสารโทรคมนาคมที่มีคุณภาพและมีประสิทธิภาพ พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร ได้พระราชทานพระราชดำริให้รวบรวมเจ้าหน้าที่จากหลายหน่วยงาน

คณะกรรมการสมาคมวิทยุสมัครเล่นแห่งประเทศไทย และสมาคมวิทยุอาสาสมัครเข้าเฝ้าฯ ทูลเกล้าฯ ถวายประกาศนียบัตรพนักงานวิทยุสมัครเล่นชั้นสูงและสัญญาณเรียกขาน HS1A

สัญญาณเรียกขานของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร VR009 และ HS1A

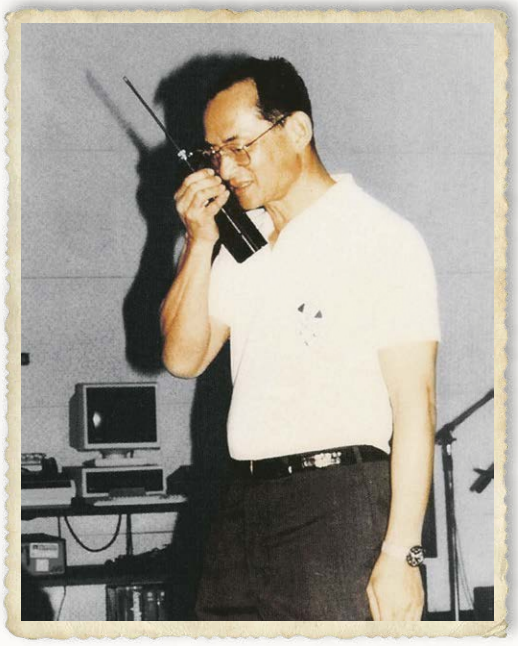

ของภาครัฐมาพัฒนาปรับปรุงระบบวิทยุสื่อสารให้มีประสิทธิภาพ และเชื่อมโยงโครงข่ายสื่อสารให้รับฟังได้ทั่วประเทศ นอกจากนี้ พระองค์ยังได้ทรงศึกษาค้นคว้าและทดลองเรื่องสายอากาศการแผ่กระจายของคลื่นวิทยุ รวมทั้งระบบการติดต่อโดยผ่านสถานีทวนสัญญาณในการสื่อสารโทรคมนาคมด้วยพระองค์เอง เมื่อการทดลองประสบผลเป็นที่พอพระราชหฤทัย จึงพระราชทานพระราชดำริให้ผู้ที่เกี่ยวข้องรับไปศึกษา ปรับปรุง แก้ไข ตลอดจนพระราชทานคำแนะนำให้ส่วนราชการและรัฐวิสาหกิจนำไปใช้ประโยชน์เป็นส่วนรวมต่อไป

จากความสนพระราชหฤทัยในศาสตร์การสื่อสาร พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร ทรงค้นคว้า ทดลอง และสื่อสารด้วยพระองค์เองอย่างจริงจัง นอกจากการประกอบวิทยุกระจายเสียง และพัฒนาปรับปรุงระบบวิทยุสื่อสารแล้ว ยังทรงใช้เครื่องรับ – ส่งวิทยุคมนาคมชนิดมือถือที่เรียกว่า Walkie Talkie ด้วยพระราชประสงค์ว่าเมื่อมีความจำเป็นในโอกาสที่เสด็จพระราชดำเนินแปรพระราชฐานและโทรศัพท์ใช้ไม่ได้ จะได้มีเครื่องมือสื่อสารใช้งานได้ เพื่อให้ได้ทราบถึงเหตุการณ์ต่างๆ โดยเฉพาะข่าวสารสาธารณภัยที่เกิดขึ้นกับประชาชน จะได้พระราชทานความช่วยเหลือได้ทันการณ์

เมื่อปี พ.ศ.๒๕๑๓ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ ดร.สุธี อักษรกิตติ์ ซึ่งดำรงตำแหน่ง คณบดีคณะวิศวกรรมศาสตร์ สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือในขณะนั้น ออกแบบและสร้างสายอากาศย่านความถี่สูงมากขึ้น หรือที่เรียกว่า VHF ใช้งานกับวิทยุส่วนพระองค์เพื่อพระราชทานให้แก่หน่วยราชการต่างๆ และเพื่อส่งเสริมให้คนไทยที่มีความรู้ความสามารถในด้านการสื่อสารสามารถพัฒนาระบบวิทยุสื่อสารขึ้นใช้ในประเทศเอง

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร ทรงให้ความสำคัญกับการพัฒนาด้านการสื่อสาร ได้พระราชทานพระราชดำรัสไว้ในโอกาสครบรอบวันสถาปนา ๑๐๐ ปี กรมไปรษณีย์โทรเลข และวันสื่อสารแห่งชาติ เมื่อวันที่ ๔ สิงหาคม พ.ศ.๒๕๒๖ ความตอนหนึ่งว่า “...การสื่อสารเป็นปัจจัยที่สำคัญยิ่งอย่างหนึ่งในการพัฒนา

"...การสื่อสารเป็นปัจจัยที่สำคัญยิ่งอย่างหนึ่ง ในการพัฒนาสร้างสรรค์ความเจริญก้าวหน้า รวมทั้งการรักษาความมั่นคงและปลอดภัยของประเทศด้วย ยิ่งในสมัยปัจจุบันที่สถานการณ์ของโลกเปลี่ยนแปลงอยู่ทุกขณะ การติดต่อสื่อสารที่รวดเร็วทันต่อเหตุการณ์ย่อมมีความสำคัญมากเป็นพิเศษ ทุกฝ่ายและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการสื่อสารของประเทศจึงควรจะได้ร่วมมือกันดำเนินงานและประสานผลงานกันอย่างใกล้ชิดและสอดคล้อง สำคัญที่สุดควรพยายามศึกษา ค้นคว้าวิชาการและเทคโนโลยีอันทันสมัยให้ลึกซึ้งและกว้างขวาง แล้วพิจารณาเลือกเฟ้นส่วนที่ดีมีประสิทธิภาพแน่นอนมาปรับปรุงใช้ด้วยความฉลาดริเริ่มให้พอเหมาะพอสมฐานะและสภาพบ้านเมืองของเรา เพื่อให้กิจการสื่อสารของชาติมีโอกาสได้พัฒนาอย่างเต็มที่ และสามารถอำนวยประโยชน์แก่การสร้างเสริมเศรษฐกิจ สังคม และเสถียรภาพของบ้านเมืองได้อย่างสมบูรณ์แท้จริง..."

พระราชดำรัสในโอกาสครบรอบวันสถาปนา ๑๐๐ ปี กรมไปรษณีย์โทรเลข และวันสื่อสารแห่งชาติ เมื่อวันที่ ๔ สิงหาคม พ.ศ.๒๕๒๖

สร้างสรรค์ความเจริญก้าวหน้ารวมทั้งการรักษาความมั่นคงและปลอดภัยของประเทศด้วย ยิ่งในสมัยปัจจุบัน ที่สถานการณ์ของโลกเปลี่ยนแปลงอยู่ทุกขณะ การติดต่อสื่อสารที่รวดเร็วทันต่อเหตุการณ์ ย่อมมีความสำคัญมากเป็นพิเศษ ทุกฝ่ายและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการสื่อสารของประเทศ จึงควรจะได้ร่วมมือกันดำเนินงานและประสานผลงานกันอย่างใกล้ชิดและสอดคล้อง สำคัญที่สุดควรพยายามศึกษา ค้นคว้าวิชาการและเทคโนโลยีอันทันสมัยให้ลึกซึ้งและกว้างขวาง แล้วพิจารณาเลือกเฟ้นส่วนที่ดี มีประสิทธิภาพแน่นอนมาปรับปรุงใช้ด้วยความฉลาดริเริ่มให้พอเหมาะพอสมฐานะและสภาพบ้านเมืองของเรา เพื่อให้กิจการสื่อสารของชาติมีโอกาสได้พัฒนาอย่างเต็มที่ และสามารถอำนวยประโยชน์แก่การสร้างเสริมเศรษฐกิจ สังคม และเสถียรภาพของบ้านเมืองได้อย่างสมบูรณ์แท้จริง..."

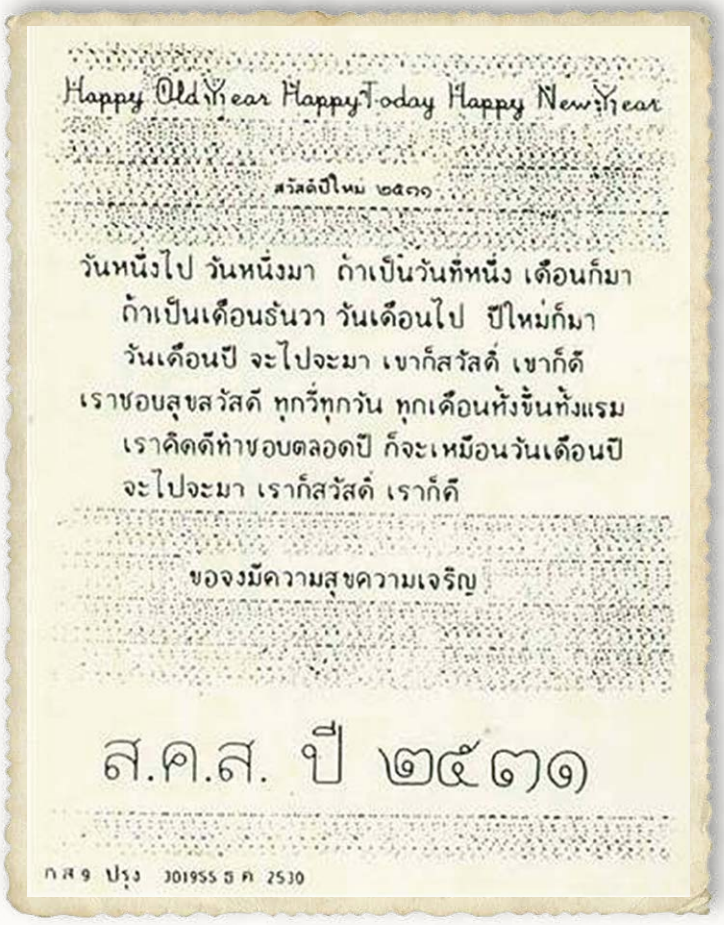
ต่อมา ในปี พ.ศ.๒๕๒๘ ได้พระราชทานพระราชดำริให้ทำการทดลอง ค้นคว้าและวิจัยเกี่ยวกับงานทางวิทยุสื่อสารและสายอากาศ เช่น ระบบวิทยุทวนสัญญาณย่านความถี่สูง และพัฒนาสายอากาศชนิดพกพา เป็นต้น เพื่อให้สามารถใช้งานตามป่าเขาได้ ด้วยมีพระราชประสงค์ว่าจะได้ทรงใช้วิทยุสื่อสารในการพระราชทานคำแนะนำการปฏิบัติการแก่หน่วยบินสวนหลวง หรือทรงใช้สถานีวิทยุ อ.ส. เป็นสื่อสร้างความเข้าใจ และให้การศึกษาแก่ประชาชน ตลอดจนเป็นช่องทางในการประชาสัมพันธ์ประสานความช่วยเหลือเพื่อคนในชาติ

ตั้งแต่ปี พ.ศ.๒๕๓๐ ทรงเปลี่ยนแปลงการใช้เทคโนโลยีสื่อสารจากการปรุแถบเทเล็กซ์ มาเป็นทรงปรุงด้วยคอมพิวเตอร์เป็น ส.ค.ส. สวัสดีปีใหม่

พระอัจฉริยภาพด้านการสื่อสารในพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร สะท้อนให้เห็นได้ชัดจากพระราชดำรัสที่ได้พระราชทานแก่คณะกรรมการประสานงานการจัดและบริหารความถี่วิทยุแห่งชาติ คณะกรรมการสมาคมวิทยุสมัครเล่นแห่งประเทศไทย และสมาคมวิทยุอาสาสมัครในโอกาสเข้าเฝ้าฯ ทูลเกล้าฯ ถวายประกาศนียบัตรพนักงานวิทยุสมัครเล่นชั้นสูงและสัญญาณเรียกขาน HS1A เมื่อวันที่ ๑๗ สิงหาคม พ.ศ.๒๕๓๒ ณ พระตำหนักจิตรลดารโหฐาน ความตอนหนึ่งว่า

"...ผู้ที่ทำการในด้านวิทยุสมัครเล่นและวิทยุอาสาก็ได้มีการปฏิบัติมาเป็นเวลาพอสมควร ก็คงเข้าใจถึงเรื่องวิทยุและวิธีที่จะศึกษากันได้ดี นอกจากนี้นอกจากรู้จักหลักของวิชาการและเทคโนโลยีในการวิทยุก็คงได้เห็นเกี่ยวกับประโยชน์ของการสื่อสารที่มีต่อสังคมและประเทศชาติ... สิ่งหนึ่งที่จะได้เห็นและจะเห็นใจเจ้าหน้าที่ฝ่ายควบคุมความถี่นั้น จะได้เห็นว่ามีการกวนซึ่งกันและกันมาก ทั้งในด้านตั้งใจและไม่ตั้งใจ ในด้านตั้งใจนี้ก็เป็นสิ่งที่ควรจะแนะนำ ส่วนในด้านไม่ตั้งใจก็คือทางเทคโนโลยีของการแพร่คลื่นวิทยุ มันย่อมต้องมีการรบกวนซึ่งกันและกัน

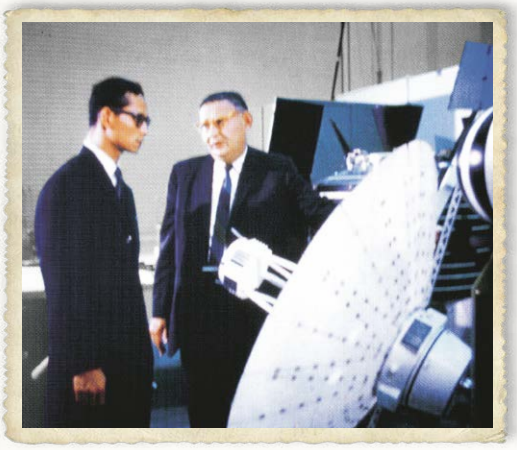
ส.ค.ส. สวัสดีปีใหม่ พ.ศ.๒๕๓๑

โดยไม่ตั้งใจ แต่เป็นธรรมชาติหรือจะเป็นวิชาการของวิทยุ คลื่นหนึ่งอาจจะไปกวนอีกคลื่นหนึ่ง อย่างนี้ถ้าเรียนรู้กันและมีวิธีแก้ไขก็จะเป็นการดี ทางฝ่ายควบคุมความถี่นี้จึงมีความรับผิดชอบมาก...

การกวนซึ่งกันและกันของความถี่มาจากธรรมชาติ ความถี่ที่จะต้องกวนกันไม่มีทางแก้ไข และมีส่วนที่แก้ไขได้ ก็คือต้องปรับเครื่องให้ดี รักษาระดับความถี่ให้ดี ทั้งรักษากำลังเครื่องให้ถูกต้อง แจกจ่ายความถี่ไปในพื้นที่ที่เหมาะสม และก็การทำงานให้มีวินัย...”

ต่อมาในปี พ.ศ.๒๕๓๐ ทรงเปลี่ยนแปลงการใช้เทคโนโลยีสื่อสารจากการปรุแถบเทเล็กซ์ มาเป็นทรงปรุงด้วยคอมพิวเตอร์เป็น ส.ค.ส. สวัสดีปีใหม่ พ.ศ.๒๕๓๑ ความว่า

“วันหนึ่งไป วันหนึ่งมา ถ้าเป็นวันที่หนึ่ง เดือนก็มา ถ้าเป็นเดือนธันวา วันเดือนไป ปีใหม่ก็มา วันเดือนปีจะไปจะมา เข้าก็สวัสดิ์ เขาก็ดี เราชอบสุขสวัสดี ทุกวี่ทุกวัน ทุกเดือนทั้งขึ้นทั้งแรม เราคิดดีทำชอบตลอดปี ก็จะเหมือนวันเดือนปี จะไปจะมา เราก็สวัสดิ์ เราก็ดี ขอจงมีความสุขความเจริญ”

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร เสด็จฯ ไปทอดพระเนตรห้องทดลองค้นคว้าและพัฒนาประสิทธิภาพดาวเทียมสื่อสาร ศูนย์วิจัยการบินอวกาศ NASA Goddard Space Flight Center ที่มลรัฐแมริแลนด์ เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๑๐

เหรียญที่ระลึกเฉลิมพระเกียรติพระราชกรณียกิจด้านการสื่อสาร กรมไปรษณีย์โทรเลข พ.ศ.๒๕๓๙

บัตร ส.ค.ส. ที่ทรงประดิษฐ์ด้วยคอมพิวเตอร์มีลวดลายมากขึ้น และทรงปรุงภาษาคอมพิวเตอร์เพื่อพระราชทานพรปีใหม่ที่เป็นคำคม มีข้อคิดที่จะเป็นประโยชน์ต่อพสกนิกรและข้าราชการทุกหมู่เหล่าได้พระราชทานมาจนถึงปี พ.ศ.๒๕๕๙

ผลงานในด้านการสื่อสารส่วนใหญ่เกิดจากพระราชดำริและการทดลองปฏิบัติของพระองค์เป็นสำคัญ โดยข้าราชบริพาร ข้าราชการที่ตามเสด็จ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้สนองพระราชดำริตามที่ได้พระราชทานคำแนะนำ อาทิ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ทำการทดลอง ค้นคว้า และวิจัยเกี่ยวกับงานทางวิทยุสื่อสารและสายอากาศ ได้แก่ ระบบวิทยุทวนสัญญาณย่านความถี่สูง และพัฒนาสายอากาศชนิดพกพา

ด้วยพระปรีชาสามารถและพระราชอัจฉริยภาพทางด้านโทรคมนาคม พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร ได้พระราชทานความช่วยเหลือแก่ประชาชน โดยเฉพาะราษฎรในท้องถิ่นทุรกันดารอย่างต่อเนื่องมาหลายทศวรรษ สมาคมโทรคมนาคมแห่งประเทศไทย จึงได้น้อมเกล้าฯ ถวายพระเกียรติ Telecom Man of the Nation เมื่อวันที่ ๔ เมษายน พ.ศ.๒๕๓๙

ปัจจุบันเทคโนโลยีด้านการสื่อสารได้พัฒนาไปอย่างรวดเร็วและมีประสิทธิภาพเพิ่มขึ้นเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะการสื่อสารด้วยระบบอินเทอร์เน็ตที่ส่งผลให้โลกกลายเป็นสังคมที่ไร้พรหมแดน และนำไปสู่การหล่อหลอมผู้คนในสังคมโลกให้มีพฤติกรรมที่แปรเปลี่ยนไปในทิศทางเดียวกัน ไม่ว่าจะเป็นการแสดงออกทางการเมือง สังคม เศรษฐกิจ ตลอดจนความคิดเห็นส่วนตัวในประเด็นต่างๆ พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร ทรงเล็งเห็นถึงความก้าวหน้า ความสำคัญ และความจำเป็นของเทคโนโลยีการสื่อสารโดยใช้ระบบอินเทอร์เน็ต เพื่อเป็นช่องทางให้ประชาชนเข้าถึงข้อมูลองค์ความรู้และสามารถเรียนรู้เทคโนโลยีสมัยใหม่ ได้พระราชทานแนวพระราชดำริให้มี

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร เสด็จฯ ทอดพระเนตรโรงงานไอบีเอ็ม เป็นการจุดประกายให้วงการคอมพิวเตอร์ของไทยคิดถึงการใช้คอมพิวเตอร์เพื่อพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของชาติให้ทัดเทียมกับประเทศที่เจริญแล้ว เมื่อวันที่ ๑๔ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๐๓

โครงการด้านการสื่อสารเพื่อสนับสนุนโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ดังนี้

โครงการจัดทำเครือข่ายอินเทอร์เน็ตไร้สาย ศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริ

ศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริเกือบทุกแห่งตั้งอยู่ในพื้นที่ซึ่งเป็นแหล่งเสื่อมโทรมมาก่อนและอยู่ห่างไกลจากตัวเมืองหรือชุมชนขนาดใหญ่ ไม่มีการสื่อสารโทรคมนาคมพื้นฐานและขาดแคลนอุปกรณ์เกี่ยวกับการติดต่อสื่อสาร โดยเฉพาะไม่มีเครือข่ายอินเทอร์เน็ตไร้สายให้บริการแก่ประชาชน แม้บางศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริจะมีระบบเครือข่ายอินเทอร์เน็ตแล้ว แต่ก็มีใช้เพียงในบางส่วนงานและมีเฉพาะบางจุดสำหรับการทำงานของศูนย์ศึกษาการพัฒนาฯ เท่านั้น ไม่มีสำหรับผู้เข้าชมศูนย์ศึกษาการพัฒนาฯ ทำให้กลุ่มเยาวชนและคณะบุคคลที่เข้าร่วมกิจกรรมไม่ได้รับความสะดวกในการสื่อสารหรือส่งข้อมูลให้ผู้เกี่ยวข้อง รวมทั้งไม่สามารถถ่ายทอดเชื่อมต่อข้อมูลระหว่างศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริศูนย์อื่นๆ ให้รับทราบได้อย่างรวดเร็วและกว้างขวาง จึงมีการจัดทำเครือข่ายอินเทอร์เน็ตไร้สาย ณ ศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริ เพื่อเชื่อมโยงและสืบค้นข้อมูลข่าวสารได้อย่างรวดเร็วและมีประสิทธิภาพ

โครงการจัดทำเครือข่ายอินเทอร์เน็ตไร้สายได้ติดตั้งที่ศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริทุกศูนย์ คือ

(๑) ศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยฮ่องไคร้อันเนื่องมาจากพระราชดำริ จ.เชียงใหม่

(๒) ศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพานอันเนื่องมาจากพระราชดำริ จ.สกลนคร

(๓) ศูนย์ศึกษาการพัฒนาเขาหินซ้อนอันเนื่องมาจากพระราชดำริ จ.ฉะเชิงเทรา

(๔) ศูนย์ศึกษาการพัฒนาพิกุลทองอันเนื่องมาจากพระราชดำริ จ.นราธิวาส

๓
ศูนย์ศึกษาการพัฒนาเขาหินซ้อน
อันเนื่องมาจากพระราชดำริ จ.ฉะเชิงเทรา

๔
ศูนย์ศึกษาการพัฒนาพิกุลทอง
อันเนื่องมาจากพระราชดำริ จ.นราธิวาส

๑
ศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยฮ่องไคร้
อันเนื่องมาจากพระราชดำริ
จ.เชียงใหม่

๕
ศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยทราย
อันเนื่องมาจากพระราชดำริ จ.เพชรบุรี

๒
ศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพาน
อันเนื่องมาจากพระราชดำริ จ.สกลนคร

๖
ศูนย์ศึกษาการพัฒนาอ่าวคุ้งกระเบน
อันเนื่องมาจากพระราชดำริ จ.จันทบุรี

(๕) ศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยทรายอันเนื่องมาจากพระราชดำริ จ.เพชรบุรี
(๖) ศูนย์ศึกษาการพัฒนาอ่าวคุ้งกระเบนอันเนื่องมาจากพระราชดำริ จ.จันทบุรี

ในปี พ.ศ.๒๕๕๘ คณะกรรมการบริหารกองทุน โดยความเห็นชอบของคณะกรรมการกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ (กสทช.) ได้กำหนดกรอบนโยบายและทิศทางการจัดสรรเงินกองทุน ในด้านการดำเนินการให้ประชาชนได้รับบริการด้านโทรคมนาคมอย่างทั่วถึง โดยมุ่งเน้นไปที่การแก้ปัญหาและลดอุปสรรคด้านการติดต่อสื่อสารให้กับประชาชนในพื้นที่ห่างไกล ได้ประกาศกำหนดให้มีโครงการจัดทำเครือข่ายอินเทอร์เน็ตไร้สายที่ศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริทุกศูนย์ และเปิดโอกาสให้ผู้ที่สนใจยื่นขอรับการส่งเสริมและสนับสนุนเงินจากกองทุนตามขอบเขตงานดังกล่าว

กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับโครงการ
โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริด้านการสื่อสาร

กฎหมายที่เกี่ยวข้องและสนับสนุนการดำเนินโครงการ มีดังนี้

๑. พระราชบัญญัติการประกอบกิจการโทรคมนาคม พ.ศ.๒๕๔๔

โดยที่พระราชบัญญัติจัดตั้งองค์กรจัดสรรคลื่นความถี่และกำกับกิจการวิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคม พ.ศ.๒๕๔๓ ซึ่งเป็นกฎหมายที่ตราขึ้นให้เป็นไปตามมาตรา ๔๐ ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ได้บัญญัติให้จัดตั้งคณะกรรมการกิจการกระจายเสียงและกิจการโทรทัศน์แห่งชาติ และคณะกรรมการกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติขึ้นเป็นองค์กรอิสระทำหน้าที่จัดสรรคลื่นความถี่และกำกับดูแลการประกอบกิจการวิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์และกิจการโทรคมนาคม โดยให้คณะกรรมการกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติมีอำนาจหน้าที่ในการอนุญาตและกำกับดูแลการประกอบกิจการโทรคมนาคม และให้มีการตรากฎหมายว่าด้วยการประกอบกิจการโทรคมนาคมขึ้นด้วย ฉะนั้น เพื่อให้เป็นไปตามกฎหมายดังกล่าวประกอบกับการประกอบกิจการโทรคมนาคมได้กำหนดหลักการให้มีการอนุญาตได้ จึงต้องยกเลิกกฎหมายว่าด้วยโทรเลขและโทรศัพท์เพื่อให้สอดคล้องกับกฎหมายดังกล่าว และตราพระราชบัญญัตินี้

๒. พระราชบัญญัติการประกอบกิจการกระจายเสียงและกิจการโทรทัศน์ พ.ศ.๒๕๕๑

โดยที่รัฐบาลมีนโยบายที่จะจัดระบบสื่อภาครัฐ สื่อภาคเอกชน และสื่อชุมชนให้เป็นสื่อสาธารณะอย่างแท้จริง และมีการใช้เครื่องมือสื่อสารของรัฐเพื่อประโยชน์สาธารณะและประโยชน์ต่อการศึกษาทางการเมืองแก่ประชาชน ประกอบกับพระราชบัญญัติองค์กรจัดสรรคลื่นความถี่และกำกับกิจการวิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคม พ.ศ.๒๕๔๓ บัญญัติให้มีคณะกรรมการกิจการกระจายเสียงและกิจการโทรทัศน์แห่งชาติ (กสช.) ทำหน้าที่กำกับดูแลการประกอบกิจการกระจายเสียงและกิจการโทรทัศน์ และคณะกรรมการกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ (กทช.) ทำหน้าที่กำกับดูแลการประกอบกิจการโทรคมนาคม ต่อมาเมื่อได้มีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ โดยมีการเปลี่ยนแปลงหลักการสำคัญเกี่ยวกับองค์กรของรัฐที่เป็นอิสระเพียงองค์กรเดียวทำหน้าที่จัดสรรคลื่นความถี่และกำกับดูแลการประกอบกิจการดังกล่าว และการผลักดันให้มีกฎหมายว่าด้วยการประกอบกิจการวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์ จะเป็นการจัดระบบสื่อภาครัฐ สื่อภาคเอกชน และสื่อชุมชนให้เป็นสื่อสาธารณะแท้จริง ดังนั้น ในส่วนที่เกี่ยวกับการกำกับดูแลการประกอบ

กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับโครงการ
โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริด้านการสื่อสาร

กิจการกระจายเสียงและกิจการโทรทัศน์จำเป็นต้องมีกฎหมายว่าด้วยการประกอบกิจการกระจายเสียงและกิจการโทรทัศน์ เพื่อเป็นการรองรับการปฏิบัติหน้าที่ขององค์กรอิสระนั้นให้มีความสมบูรณ์ต่อไป จึงจำเป็นต้องตราพระราชบัญญัตินี้

๓. พระราชบัญญัติองค์กรจัดสรรคลื่นความถี่และกำกับการประกอบกิจการวิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคม พ.ศ.๒๕๕๓ มาตรา ๕๒

พระราชบัญญัติองค์กรจัดสรรคลื่นความถี่และกำกับการประกอบกิจการวิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคม พ.ศ.๒๕๕๓ มาตรา ๕๒ ซึ่งกำหนดวัตถุประสงค์สำคัญของกองทุน คือ การดำเนินการให้ประชาชนได้รับบริการด้านกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคมอย่างทั่วถึง

ผลสัมฤทธิ์ของโครงการ

การนำระบบเครือข่ายอินเทอร์เน็ตไร้สายความเร็วสูงมาใช้ เป็นการสร้างคุณค่าและความน่าสนใจให้กับศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริ อีกทั้งยังเป็นช่องทางในการรับและเผยแพร่ข้อมูลและการสืบค้นข้อมูลให้กับทั้งเกษตรกร นักเรียน นักศึกษา และประชาชนทั่วไป ทำให้ศูนย์การศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริ เป็นแหล่งเรียนรู้ที่ทันสมัย และสามารถเข้าถึงข้อมูลได้ง่ายและสะดวกยิ่งขึ้น

ข้อเสนอแนะ

๑. ควรมีการบูรณาการและขยายผลการดำเนินงานการพัฒนาเครือข่ายอินเทอร์เน็ตความเร็วสูงในพื้นที่ห่างไกล ซึ่งอาจดำเนินการในลักษณะของการประสานความร่วมมือระหว่างองค์กรและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐและภาคเอกชน

๒. ควรส่งเสริมและสนับสนุนการพัฒนาและการสร้างองค์ความรู้ให้กับบุคลากรที่เกี่ยวข้องอย่างต่อเนื่อง ตลอดจนส่งเสริมให้มีการแลกเปลี่ยนและเชื่อมโยงองค์ความรู้ระหว่างกัน เพื่อให้สามารถใช้ประโยชน์จากการสื่อสารโทรคมนาคมได้อย่างเต็มที่

โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริด้านสิ่งแวดล้อม
และการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ
เกิดขึ้นจากการแก้ไขปัญหาคุณภาพสิ่งแวดล้อม
และภาวะมลพิษทวีความรุนแรงมากยิ่งขึ้น ส่งผลกระทบ
ต่อความเป็นอยู่ของประชาชนและระบบนิเวศ

โครงการ
อันเนื่องมาจากพระราชดำริ

ด้านสิ่งแวดล้อม และการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ

ฟิสิกส์
เคมี
กระบวนการ
ทางธรรมชาติ
เครื่องมือและ
เทคโนโลยี
ธรรมชาติ
น้ำดีไล่น้ำเสีย
พืชบำบัดน้ำเสีย
กังหันน้ำ
ชัยพัฒนา
กำจัดขยะ
ด้วยการทำ
ปุ๋ยหมัก
เทคโนโลยี
การบำบัดน้ำเสีย
ชุมชน
บึงประดิษฐ์
น้ำไหล
แนวตั้ง
บ่อบำบัด
ตากอากาศ
บึงประดิษฐ์
ขังน้ำ

ศาสตร์ ของ พระราชา

โครงการ
อันเนื่องมาจากพระราชดำริ

ด้านสิ่งแวดล้อมและ
การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ

การจัดการด้านสิ่งแวดล้อม
ได้เน้นการใช้ธรรมชาติ
ช่วยธรรมชาติ ใช้วิธีการที่เป็น
รูปแบบง่ายๆ ให้ราษฎรนำไป
ปฏิบัติได้ เสียค่าใช้จ่ายน้อย
เทคโนโลยีราคาถูกและ
ไม่ซับซ้อน แต่มีประสิทธิภาพ

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพล อดุลยเดช บรมนาถบพิตร พระราชทานพระราชดำริในการจัดการสิ่งแวดล้อม โดยทรงให้ศึกษา ทดลองและดำเนินการแก้ไขอย่างเป็นรูปธรรม ทั้งโดยกระบวนการทางธรรมชาติ ฟิสิกส์ เคมี การใช้เครื่องมือและเทคโนโลยีที่ประดิษฐ์คิดค้นขึ้น หรือผสมผสานวิธีต่างๆ เข้าด้วยกัน โดยทรงเน้นการใช้ธรรมชาติช่วยธรรมชาติ ใช้วิธีการที่เป็นรูปแบบง่ายๆ ให้ราษฎรนำไปปฏิบัติได้ เสียค่าใช้จ่ายน้อย เทคโนโลยีราคาถูกและไม่ซับซ้อน แต่มีประสิทธิภาพ และทรงให้พิจารณาดำเนินการให้เหมาะสมกับสภาพปัญหาของแต่ละท้องถิ่น

“...การจัดระบบควบคุมระดับน้ำในคลองสายต่างๆ มหานครนั้น สมควรวางระบบให้ถูกต้องตาม ๒ แผนด้วยกัน คือแผนสำหรับใช้กับในฤดูฝนหรือและเพื่อบรรเทาอุทกภัยเป็นสำคัญ แต่แผนการเพื่อการกำจัดหรือไล่น้ำเน่าเสียออกจากคลองถึงวิธีการระบายน้ำ โดยอาศัยแรงโน้มถ่วงของโลกระดับน้ำตามลำคลองเหล่านี้...”

โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริด้านสิ่งแวดล้อมและการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ

ปัญหาเรื่องสิ่งแวดล้อมเป็นปัญหาที่มีความสำคัญที่มักจะเกิดควบคู่กับการพัฒนาเศรษฐกิจและความเจริญก้าวหน้า ซึ่งเป็นปัญหาร่วมกันของทุกประเทศ กล่าวคือ การพัฒนายิ่งรุดหน้าปัญหาคุณภาพสิ่งแวดล้อมและภาวะมลพิษก็ยิ่งก่อตัวและทวีความรุนแรงมากยิ่งขึ้น ประเทศไทยก็เป็นประเทศหนึ่งที่กำลังประสบกับปัญหาดังกล่าวอยู่ในขณะนี้ ทั้งนี้เพราะการพัฒนาเศรษฐกิจในช่วงที่ผ่านมาได้ให้ความสำคัญกับความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ โดยการนำเอาทรัพยากรธรรมชาติมาใช้ประโยชน์ แต่ไม่ได้มีการวางแผนการจัดการที่เหมาะสมรองรับปัญหาที่จะเกิดขึ้น ทำให้ทรัพยากรธรรมชาติที่เหลืออยู่มีสภาพเสื่อมโทรมลง และปัญหาต่างๆ ด้านสิ่งแวดล้อมก็เพิ่มขึ้น ปัญหาเหล่านี้ส่งผลกระทบต่อความเป็นอยู่ของประชาชนและระบบนิเวศ จึงทรงให้มีการดำเนินโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นวิธีการที่จะทำนุบำรุงและปรับปรุงสภาพทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้ดีขึ้นในด้านต่างๆ โดยในด้านการแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมนั้น ทรงเน้นงานการอนุรักษ์และฟื้นฟูสภาพสิ่งแวดล้อม โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องของปัญหาน้ำเน่าเสีย

แนวพระราชดำริ “น้ำดีไล่น้ำเสีย”

วันที่ ๔ เมษายน พ.ศ.๒๕๒๘ พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร เสด็จฯ พร้อมด้วยสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา ฯ สยามบรมราชกุมารี ไปทอดพระเนตรสภาพน้ำเน่าเสียตามคลองต่างๆ ในเขตกรุงเทพมหานครที่บริเวณประตูระบายน้ำปากคลองเทเวศร์ คลองแสนแสบ

โดยเฉพาะอย่างยิ่งการจัดระบบระบายน้ำในกรุงเทพ สภาพการณ์และลักษณะภูมิประเทศ ซึ่งควรแบ่งออกเป็น ในฤดูน้ำมากนี้ ก็เพื่อประโยชน์ในการป้องกันน้ำท่วม ระบายน้ำในฤดูแล้งนั้นก็ต้องจัดอีกแบบหนึ่งต่างกันไป ดังกล่าวเป็นหลัก ซึ่งทั้งสองระบบนี้ควรจะพิจารณา ให้มากที่สุด ทั้งนี้เพื่อประหยัดค่าใช้จ่ายในการควบคุม

แนวพระราชดำริ "น้ำดีไล่น้ำเสีย"
เมื่อวันที่ ๔ เมษายน พ.ศ.๒๕๒๘

และคลองลาดพร้าว ซึ่งในครั้งนั้นได้พระราชทานพระราชดำริ ความว่า

"...การจัดระบบควบคุมระดับน้ำในคลองสายต่างๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการจัดระบบระบายน้ำในกรุงเทพมหานครนั้น สมควรวางระบบให้ถูกต้องตามสภาพการณ์และลักษณะภูมิประเทศ ซึ่งควรแบ่งออกเป็น ๒ แผนด้วยกัน คือแผนสำหรับใช้กับในฤดูฝนหรือในฤดูน้ำมากนี้ ก็เพื่อประโยชน์ในการป้องกันน้ำท่วมและเพื่อบรรเทาอุทกภัยเป็นสำคัญ แต่แผนการระบายน้ำในฤดูแล้งนั้นก็ต้องจัดอีกแบบหนึ่งต่างกันไป เพื่อการกำจัดหรือไล่น้ำเน่าเสียออกจากคลองดังกล่าวเป็นหลัก ซึ่งทั้งสองระบบนี้ควรจะพิจารณาถึงวิธีการระบายน้ำ โดยอาศัยแรงโน้มถ่วงของโลกให้มากที่สุด ทั้งนี้เพื่อประหยัดค่าใช้จ่ายในการควบคุมระดับน้ำตามลำคลองเหล่านี้..."

"น้ำดีไล่น้ำเสีย" เป็นทฤษฎีการบำบัดน้ำเสียที่ใช้หลักการสำคัญคือทำให้เจือจาง และอาศัยแรงโน้มถ่วงของโลก ซึ่งเป็นวิธีการธรรมชาติในการใช้น้ำที่มีคุณภาพดีช่วยผลักดันน้ำเน่าเสียออกไป ช่วยให้น้ำเน่าเสียในลำคลองมีสภาพเจือจางลงและมีคุณภาพดีขึ้น

แนวพระราชดำริ "การบำบัดน้ำเสียบึงมักกะสัน"

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร พระราชทานพระราชดำริ เมื่อวันที่ ๑๕ และวันที่ ๒๐ เมษายน พ.ศ.๒๕๒๘ ให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องร่วมปรับปรุงบึงมักกะสัน เพื่อช่วยระบายน้ำและบรรเทาสภาพน้ำเสียในคลองสามเสน โดยใช้รูปแบบ "เครื่องกรองน้ำธรรมชาติ" ความตอนหนึ่งว่า "...บึงมักกะสันนี้ ทำโครงการที่เรียกว่าแบบคนจน โดยใช้หลักว่าผักตบชวาที่มีอยู่ทั่วไปนั้น เป็นพืชดูดความโสโครกออกมาแล้วก็ทำให้น้ำสะอาดขึ้นได้

“...เมื่อโลกนี้ร้อนขึ้น มีหวังว่าน้ำแข็งจะละลายลงทะเล และรวมทั้งน้ำในทะเลนั้นจะพองขึ้น...สิ่งที่ทำให้คาร์บอนในอากาศเพิ่มมากขึ้นนั้น มาจากการเผาเชื้อเพลิงซึ่งอยู่ในดินและจากการเผาไหม้... ”

“...ที่ทำให้เกิดมาพูดเรื่องคาร์บอน เรื่องจะร้อน จะเย็น น้ำจะท่วมไม่ท่วม เพราะว่าถ้าเรามาศึกษาอย่างใจเย็นอย่างมีเหตุผลแล้ว ก็จะหาทางแก้ไขได้ หรืออย่างน้อยก็ให้พยายามแก้ไข... ”

พระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร พระราชทานในวโรกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา ณ ศาลาดุสิดาลัย สวนจิตรลดา พระราชวังดุสิต วันจันทร์ที่ ๔ ธันวาคม พ.ศ.๒๕๓๒

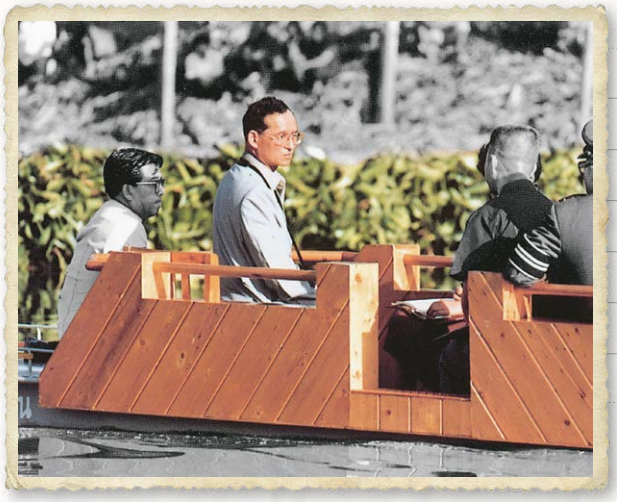
เป็นเครื่องกรองธรรมชาติใช้พลังงานแสงอาทิตย์และธรรมชาติของการเติบโตของพืช...”

หลักการบำบัดน้ำเสียโดยการกรองน้ำเสียด้วยผักตบชวา ตามแนวทฤษฎีการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริ “บึงมักกะสัน” คือ ให้มีการทดลองใช้ผักตบชวา ซึ่งเป็นวัชพืชที่ต้องการกำจัดอยู่แล้วนี้ แต่สามารถนำมาใช้ประโยชน์ได้ โดยนำมาทำหน้าที่ดูดซับความโสโครก รวมทั้งสารพิษจากน้ำเน่าเสีย โดยทรงเน้นให้ทำการปรับปรุงอย่างประหยัดและไม่ก่อให้เกิดความเดือดร้อนแก่ประชาชนที่อยู่อาศัยริมบึง

แนวพระราชดำริ “การบำบัดน้ำเสียด้วยการผสมผสานระหว่างพืชน้ำกับระบบเติมอากาศ” พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร ทรงห่วงใยปัญหาน้ำเน่าเสียในหนองหาน เขตเทศบาลเมืองสกลนคร จังหวัดสกลนคร ซึ่งเป็นแหล่งรับน้ำเสียจากครัวเรือน จึงพระราชทานแนวพระราชดำริให้ทำโครงการบำบัดน้ำเสียโดยวิธีธรรมชาติผสมผสานกับเทคโนโลยีแบบประหยัด คือ จัดสร้างบ่อดักสารแขวนลอย ปลูกต้นกกอียิปต์เพื่อใช้ดับกลิ่น และปลูกผักตบชวาเพื่อดูดสิ่งโสโครกและโลหะหนัก ต่อจากนั้นจึงใช้กังหันน้ำชัยพัฒนาและแผงท่อเติมอากาศให้กับน้ำเสียตามความเหมาะสม ให้ตกตะกอน แล้วปล่อยน้ำลงหนองสนมเพื่อปรับสภาพน้ำให้ดีขึ้น นอกจากนี้ผักตบชวายังสามารถนำมาใช้ประโยชน์ในด้านต่างๆ ได้อีกด้วย เช่น ทำปุ๋ยหมัก ทอเสื่อ ทำเชื้อเพลิงได้เป็นอย่างดี เป็นต้น

แนวพระราชดำริ “กังหันน้ำชัยพัฒนา”

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร สนพระราชหฤทัยเกี่ยวกับการบำบัดน้ำเสียที่เกิดจากแหล่งชุมชนและแหล่งอุตสาหกรรมโดยใช้อุปกรณ์การเติมอากาศ พระองค์มีพระราชดำริให้มูลนิธิชัยพัฒนาดำเนินการวิจัย

มูลนิธิชัยพัฒนา

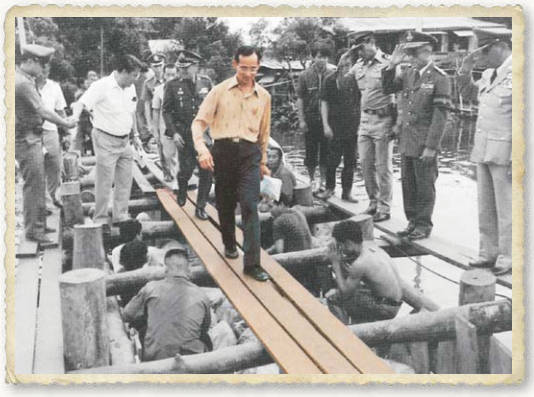
และพัฒนากังหันน้ำ เริ่มจากการสร้างต้นแบบครั้งแรกในปี พ.ศ.๒๕๓๒ ต่อมา วันที่ ๒ กุมภาพันธ์ พ.ศ.๒๕๓๖ “กังหันน้ำชัยพัฒนา” ได้รับสิทธิบัตรจากกรมทรัพย์สินทางปัญญา นับเป็นสิทธิบัตรในพระปรมาภิไธยของพระมหากษัตริย์พระองค์แรกของไทย และครั้งแรกของโลก

แนวพระราชดำริ “การกำจัดขยะชุมชนด้วยการทำปุ๋ยหมัก”

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร พระราชทานพระราชดำริ เมื่อวันที่ ๑๒ กันยายน พ.ศ.๒๕๓๓ ความว่า “...ปัญหาสำคัญ คือ เรื่องสิ่งแวดล้อม เรื่องน้ำเสียและขยะได้ศึกษามาแล้วเหมือนกัน ทำไม่ยากนัก ในทางเทคโนโลยีทำได้ แล้วในเมืองไทยเองก็ทำได้...” ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องศึกษา วิจัย และพัฒนาเทคโนโลยีการกำจัดขยะที่เหมาะสมกับประเทศไทย

การกำจัดขยะด้วยการทำปุ๋ยหมัก เป็นเทคโนโลยีอย่างง่าย ที่ใช้หลักการธรรมชาติช่วยธรรมชาติ และใช้วัสดุท้องถิ่นเพื่อสร้างเทคโนโลยีที่ราคาถูกหรือไม่เสียค่าใช้จ่ายแนวพระราชดำริ “มลพิษทางอากาศและการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ”

พระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร พระราชทานในโรกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา ณ ศาลาดุสิดาลัย สวนจิตรลดา พระราชวังดุสิต วันจันทร์ที่ ๔ ธันวาคม พ.ศ.๒๕๓๒ ความว่า “...เมื่อโลกนี้ร้อนขึ้น มีหวังว่าน้ำแข็งจะละลายลงทะเล และรวมทั้งน้ำในทะเลนั้นจะพองขึ้น...สิ่งที่ทำให้คาร์บอนในอากาศเพิ่มมากขึ้นนั้น มาจากการเผาเชื้อเพลิงซึ่งอยู่ในดิน และจากการเผาไหม้...” และ “...ที่ทำให้เกิดมาพูดเรื่องคาร์บอน เรื่องจะร้อน จะเย็น น้ำจะท่วมไม่ท่วม เพราะว่าถ้าหากว่าเรามาศึกษาอย่างใจเย็น อย่างมีเหตุผลแล้ว ก็จะหาทางแก้ไขได้ หรืออย่างน้อยก็ให้พยายามแก้ไข...”

พระราชดำริที่พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร พระราชทานให้แก่พสกนิกรชาวไทยตลอดระยะเวลาที่พระองค์ทรงครองราชย์ สามารถใช้เป็นแนวทางในการลดสภาวะโลกร้อนได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทรงมีพระราชดำริและพระราชทานแนวทางในเรื่องการอนุรักษ์ป่าไม้ การปลูกป่าธรรมชาติและป่าเศรษฐกิจ การรักษาและพัฒนาแหล่งน้ำขนาดเล็ก ขนาดกลาง และขนาดใหญ่ การประกอบอาชีพที่ยั่งยืน การป้องกันและบำบัดน้ำเสีย การกำจัดและการใช้ประโยชน์จากขยะ การใช้พลังงานทดแทนและใช้เชื้อเพลิงชีวภาพ การแก้ไขปัญหาจราจรในกรุงเทพมหานครและเมืองใหญ่ตลอดจนการใช้เครื่องปรับอากาศที่สะอาด

โครงการศูนย์ศึกษาวิจัยและพัฒนาสิ่งแวดล้อมแหลมผักเบี้ยอันเนื่องมาจากพระราชดำริ

“...ปัญหาสำคัญ คือ เรื่องสิ่งแวดล้อม เรื่องน้ำเสียกับขยะ ได้ศึกษามาแล้วเหมือนกัน ทำไม่ยากนักในทางเทคโนโลยีทำได้ ในเมืองไทยเองก็ทำได้หาเทคโนโลยีจากต่างประเทศมาแล้วทำในเมืองไทยเองก็ทำได้หรือจะจ้างบริษัทต่างประเทศมาทำก็ได้ นี่แหละปัญหาเดียวกัน เดี๋ยวนี้กำลังคิดจะทำแต่ติดอยู่ที่ที่จะทำ...” พระราชดำรัสเมื่อวันที่ ๑๒ กันยายน พ.ศ.๒๕๓๓

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร ทรงตระหนักถึงความสำคัญของปัญหาสิ่งแวดล้อมทั้งด้านน้ำเสียและขยะชุมชนที่ทวีความรุนแรงขึ้นทุกวัน ได้พระราชทานแนวทางการแก้ไขปัญหาด้วยการใช้เทคโนโลยีอย่างง่าย โดยใช้กระบวนการธรรมชาติช่วยธรรมชาติ และใช้วัสดุท้องถิ่นเพื่อสร้างเทคโนโลยีที่ราคาถูกหรือไม่เสียค่าใช้จ่าย

จากการทอดพระเนตรเห็นสภาพพื้นที่ตำบลแหลมผักเบี้ย อำเภอบ้านแหลม จังหวัดเพชรบุรี ในการเสด็จฯ แปรพระราชฐานไปที่พระตำหนักทักษิณราชนิเวศน์ พระองค์ทรงพิจารณาเห็นว่าพื้นที่ดังกล่าวเป็นที่สาธารณะ มีป่าชายเลนทรุดโทรม ควรจะนำ

เทคโนโลยีที่ใช้ในการบำบัดน้ำเสีย และกำจัดขยะชุมชน

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร ได้พระราชทานแนวทางการแก้ไขปัญหาด้วยการใช้เทคโนโลยีอย่างง่าย และโดยใช้กระบวนการธรรมชาติช่วยธรรมชาติ และใช้วัสดุท้องถิ่น เพื่อสร้างเทคโนโลยีที่ราคาถูกหรือไม่เสียค่าใช้จ่าย

พื้นที่บริเวณนั้นมาใช้ประโยชน์โดยนำขยะชุมชนมาทำปุ๋ยหมักเพื่อฟื้นฟูป่าชายเลนที่เสื่อมโทรม นำน้ำเสียชุมชนมาปลูกหญ้าเลี้ยงสัตว์เพื่อมิให้น้ำเสียชุมชนแพร่กระจายลงสู่แม่น้ำลำคลอง อันจะทำให้แหล่งน้ำเกิดการเน่าเสีย ไม่สามารถนำน้ำไปใช้ในการบริโภคและอุปโภคได้ อีกทั้งเป็นการทำลายระบบนิเวศทางน้ำด้วย พระบาทสมเด็จปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้มูลนิธิชัยพัฒนา สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ กรมชลประทาน เทศบาลเมืองเพชรบุรี และมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ร่วมกันดำเนินโครงการตามพระราชดำริตั้งแต่วันที่ ๑๒ กันยายน พ.ศ.๒๕๓๓ เป็นต้นมา จนถึงปัจจุบัน โดยมีพันธกิจหลักในการวิจัยและพัฒนาบริการวิชาการ และขยายผลสู่ชุมชนทั้งในระดับชาติและนานาชาติ

น้ำเน่าเสียเกิดจากการมีสิ่งปนเปื้อนทางกายภาพ เคมี และชีววิทยา แทรกอยู่ในช่องว่างโมเลกุลน้ำและระหว่างโมเลกุลของน้ำ การบำบัดคือการนำสิ่งปนเปื้อนออกไปด้วยกระบวนการชีววิทยา กระบวนการธรรมชาติทางฟิสิกส์และเคมี ให้เหลือปริมาณสิ่งปนเปื้อนตามเกณฑ์ธรรมชาติ (ค่ามาตรฐาน) น้ำเสียชุมชนมีสิ่งปนเปื้อนที่เป็นสารอินทรีย์เป็นหลัก แบคทีเรียทำหน้าที่ย่อยสลายสารอินทรีย์ให้เป็นสารอนินทรีย์ที่เป็นธาตุอาหารพืชซึ่งเป็นกระบวนการธรรมชาติที่เกิดมาคู่กับโลก แต่แบคทีเรียต้องการออกซิเจนเพื่อเป็นแหล่งพลังงานในการดำเนินกิจกรรมย่อยสลายสารอินทรีย์ดังกล่าว ในสภาวะมีอากาศแบคทีเรียได้รับออกซิเจนโดยตรงจากอากาศเพื่อใช้ในกระบวนการย่อยสลาย แต่ในสภาวะไร้อากาศ แบคทีเรียสามารถดึงออกซิเจนจากสารประกอบเคมีหรือในโมเลกุลของน้ำมาใช้ในกระบวนการย่อยสลายสารอินทรีย์ ทำให้ก๊าซไฮโดรเจนทำปฏิกิริยากับสารประกอบหลักในร่างกายสัตว์และพืชผัก คือ ธาตุคาร์บอน กำมะถัน และไนโตรเจน เกิดก๊าซมีเทน ไนตรัสออกไซด์ แอมโมเนีย ก๊าซไข่เน่า ฯลฯ พร้อมทั้งปล่อยความร้อน

ที่ได้จากการแปรสภาพของตัวเชื่อมระหว่างโมเลกุลของเนื้อเยื่ออินทรีย์ที่เป็นสิ่งปนเปื้อนในน้ำเสีย

ขยะชุมชนก็เช่นกัน ประกอบด้วยของเสียอินทรีย์ที่เป็นคาร์โบไฮเดรต โปรตีน เซลลูโลส และเส้นใยเหล่านี้ มีแป้งหรือน้ำตาลหรือคาร์โบไฮเดรตเป็นสารเริ่มต้น ซึ่งเป็นผลผลิตจากการสังเคราะห์แสงของพืช โดยมีการเชื่อมต่อกันด้วยพลังงานเคมี ที่แปรสภาพมาจากพลังงานความร้อนจากการสังเคราะห์แสงและพืชนำมาเก็บไว้เพื่อสร้างเป็นเนื้อเยื่อที่เรียกรวมว่าสารอินทรีย์ ในธรรมชาติแล้วสารอินทรีย์ที่เป็นของเสียจะถูกย่อยสลายด้วยกระบวนการใช้อากาศหรือไร้อากาศ เนื้อเยื่อที่ประกอบด้วยโมเลกุลหลากหลายขนาด จะถูกแบคทีเรียย่อยสลายให้โมเลกุลมีขนาดเล็กลงและแยกจากกัน แปรสภาพเป็นความร้อนและธาตุในรูปของอิเล็กตรอน ที่ต้องการตัวรับอิเล็กตรอน เช่น เหล็ก แมงกานีส ฯลฯ ซึ่งเป็นสารประกอบเคมีที่มีอยู่ในดิน

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชบรมนาถบพิตร ทรงมีความรู้และทรงเข้าใจศาสตร์ที่กล่าวข้างต้นอย่างลำ้เลิศ เนื่องจากศาสตร์ดังกล่าวเป็นพื้นฐานสำคัญในการบำบัดน้ำเสียและกำจัดขยะชุมชน โดยใช้กระบวนการธรรมชาติย่อยสลายสารอินทรีย์เป็นสารอนินทรีย์ด้วยแบคทีเรีย ที่สำคัญก็คือ กระบวนการธรรมชาติจัดหาออกซิเจนให้กับแบคทีเรียเพื่อใช้ในการย่อยสลายสารอินทรีย์ได้อย่างเพียงพอ พื้นฐานองค์ความรู้ดังกล่าวสามารถนำมาประยุกต์ใช้เพื่อพัฒนาเทคโนโลยีการบำบัดน้ำเสียและกำจัดขยะชุมชนจนเกิดผลสัมฤทธิ์สู่การสร้างเทคโนโลยีการบำบัดน้ำเสียและกำจัดขยะชุมชนตามแนวพระราชดำริ สรุปเป็นเทคโนโลยีได้ดังนี้

๑

เทคโนโลยีการบำบัดน้ำเสียชุมชนมี ๓ รูปแบบ

(๑) เทคโนโลยีการบำบัดน้ำเสียชุมชน มี ๓ รูปแบบ

แบบที่หนึ่ง : เทคโนโลยีบึงประดิษฐ์น้ำไหลแนวตั้ง มี ๒ รูปแบบย่อย คือ (๑) การปลูกพืชน้ำ (ธูปฤาษีและกกกลม) และ (๒) การปลูกหญ้าเลี้ยงสัตว์ (หญ้าโคสครอส หญ้าคาลล่า และหญ้าสตาร์)

แบบที่สอง : เทคโนโลยีบึงประดิษฐ์ขังน้ำ มี ๒ รูปแบบย่อย คือ (๑) แบบน้ำไหลออกเป็นศูนย์ (ปลูกธูปฤาษีและกกกลม) และ (๒) แบบน้ำขังขณะน้ำขึ้น – ปล่อยขณะน้ำลง (ปลูกป่าชายเลน)

แบบที่สาม : เทคโนโลยีบ่อบำบัดตากอากาศ

(๒) เทคโนโลยีการกำจัดขยะชุมชนโดยใช้กล่องคอนกรีตสามารถประยุกต์ใช้ได้กับทุกสภาพพื้นที่

โครงการศูนย์ศึกษาวิจัย และพัฒนาสิ่งแวดล้อม แหลมผักเบี้ย อันเนื่องมาจาก พระราชดำริ จึงกลายเป็นสถานที่ เรียนรู้ด้านการบำบัด น้ำเสียและการกำจัดขยะ ตามแนวพระราชดำริ มีผู้เข้าเยี่ยมชมในแต่ละปี มากกว่า ๗๐,๐๐๐ คน

๒

เทคโนโลยีการกำจัดขยะชุมชนโดยใช้กล่องคอนกรีต

เป็นแนวทางในการนำขยะซึ่งเป็นของเสียแปรสภาพเป็นทรัพยากรปุ๋ยเพื่อใช้ในการเกษตรได้

ก่อนดำเนินโครงการศูนย์ศึกษาวิจัยและพัฒนาสิ่งแวดล้อมแหลมผักเบี้ยอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ชุมชนโดยรอบเป็นสังคมชนบท อาชีพหลักคือประมงพื้นบ้าน มีฐานะค่อนข้างยากจน จึงมีการย้ายถิ่นฐานเพื่อหาแหล่งประกอบอาชีพใหม่ ภายหลังดำเนินโครงการมาครบ ๑๐ ปี เกิดความอุดมสมบูรณ์ของป่าชายเลนและมีสัตว์น้ำเพิ่มมากขึ้น เช่น หอย ปู หมึก และปลาอุดมสมบูรณ์ขึ้น เอื้อประโยชน์ต่อการประกอบอาชีพ ส่งผลให้สภาพเศรษฐกิจท้องถิ่นดีขึ้น และชุมชนมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นอย่างชัดเจน ทำให้ราษฎรเริ่มย้ายถิ่นฐานกลับภูมิลำเนาเดิม นอกจากนี้ ยังส่งผลให้มีความหลากหลายของชนิดพันธุ์นก ทั้งนกอพยพและนกประจำถิ่น โครงการศูนย์ศึกษาวิจัยและพัฒนาสิ่งแวดล้อมแหลมผักเบี้ยอันเนื่องมาจากพระราชดำริ จึงกลายเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่สำคัญและเป็นที่รู้จักอย่างดีของนักท่องเที่ยว โดยเฉพาะอย่างยิ่งนักดูนกทั้งในและต่างประเทศ จึงเกิดมีโรงแรม รีสอร์ท โฮมสเตย์ ร้านค้า ร้านจำหน่ายของที่ระลึกจำนวนมาก เพื่อรองรับนักท่องเที่ยว เป็นการกระจายรายได้ให้กับชุมชนอีกทางหนึ่งด้วย

โครงการศูนย์ศึกษาวิจัยและพัฒนาสิ่งแวดล้อมแหลมผักเบี้ยอันเนื่องมาจากพระราชดำริเป็นแหล่งผลิตองค์ความรู้ทางสิ่งแวดล้อมมากกว่า ๔๐๐ องค์ความรู้ ทั้งที่เป็นของใหม่และที่ปรับเปลี่ยนเพื่อประยุกต์ใช้ได้เฉพาะที่เฉพาะแห่ง อีกทั้งยังเป็นแหล่งผลิตบุคลากรระดับบัณฑิต มหาบัณฑิต และดุษฎีบัณฑิต อันเป็นกำลังสำคัญของประเทศชาติ ถ้าพิจารณาให้ถ่องแท้จะพบว่า มีหลายองค์ความรู้และหลายผลงานที่นำไปใช้สำหรับการพัฒนาท้องถิ่นและพัฒนาประเทศ ด้วยเหตุนี้โครงการศูนย์ศึกษาวิจัยและพัฒนาสิ่งแวดล้อมแหลมผักเบี้ยอันเนื่องมาจากพระราชดำริ จึงกลายเป็นสถานที่เรียนรู้ด้านการบำบัดน้ำเสียและการกำจัดขยะตามแนวพระราชดำริ มีผู้เข้าเยี่ยมชมในแต่ละปีมากกว่า ๗๐,๐๐๐ คน ส่วนมากเป็นนักเรียน นักศึกษา นักวิชาการ นักบริหาร และนักการเมืองท้องถิ่น อีกทั้งมีนักวิชาการและนักบริหารจากต่างชาติเข้าศึกษาดูงาน ไม่น้อยกว่า ๓,๐๐๐ คน

การบำบัดน้ำเสียและการกำจัดขยะชุมชนตามแนวพระราชดำรินี้ สามารถประยุกต์ใช้ได้กับทุกสถานการณ์และทุกสภาพภูมิสังคม ได้มีการนำ

> “...ปัญหาสำคัญ คือ เรื่องสิ่งแวดล้อม เรื่องน้ำเสียกับขยะ ได้ศึกษามาแล้วเหมือนกัน ทำไม่ยากนัก ในทางเทคโนโลยีทำได้ ในเมืองไทยเองก็ทำได้ หาเทคโนโลยีจากต่างประเทศมาแล้วทำในเมืองไทยเองก็ทำได้ หรือจะจ้างบริษัทต่างประเทศมาทำก็ได้ นี่แหละปัญหาเดียวกัน เดี๋ยวนี้กำลังคิดจะทำ แต่ติดอยู่ที่ที่จะทำ...”

พระราชดำรัสเมื่อวันที่ ๑๒ กันยายน พ.ศ.๒๕๓๓

ไปใช้ปฏิบัติในประเทศในเขตร้อนแล้วพบว่าได้ผลดี จึงทำให้เชื่อได้ว่า ในอนาคตอันใกล้นี้ เทคโนโลยีบำบัดน้ำเสียและกำจัดขยะชุมชนตามแนวพระราชดำริจะได้รับการประยุกต์ใช้อย่างแพร่หลาย เพราะพื้นที่สาธารณะที่ใช้กำจัดขยะมีน้อยลง เทคโนโลยีกำจัดขยะตามแนวพระราชดำริสามารถใช้พื้นที่เล็กๆ กำจัดขยะได้ ยิ่งไปกว่านี้ เมื่อน้ำขาดแคลน การนำน้ำเสียที่บำบัดแล้วมาใช้ประโยชน์ย่อมมีความเป็นไปได้สูง โครงการศูนย์ศึกษาวิจัยและพัฒนาสิ่งแวดล้อมแหลมผักเบี้ยอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ได้คิดค้นเทคโนโลยีเพื่อการนี้แล้ว จึงพร้อมที่จะนำไปใช้ประโยชน์ได้ทันท่วงที

กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับโครงการ
โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริด้านสิ่งแวดล้อม และการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ

กฎหมายที่เกี่ยวข้องและสนับสนุนการดำเนินโครงการ มีดังนี้

๑. พระราชบัญญัติโรงงาน พ.ศ.๒๕๓๕

พระราชบัญญัติวัตถุอันตราย พ.ศ.๒๕๓๕

พระราชบัญญัติการสาธารณสุข พ.ศ.๒๕๓๕ และที่แก้ไขเพิ่มเติม

กฎหมายที่เกี่ยวกับขยะมูลฝอย กระจัดกระจายอยู่ในกฎหมายหลายฉบับและรับผิดชอบโดยหน่วยงานหลายหน่วยงาน ทั้งนี้ ขึ้นอยู่กับประเภทของขยะหรือของเสียนั้นๆ กล่าวคือ พระราชบัญญัติโรงงาน พ.ศ.๒๕๓๕ ใช้กับขยะของเสียที่มาจากกระบวนการทางอุตสาหกรรม พระราชบัญญัติวัตถุอันตราย พ.ศ.๒๕๓๕ ใช้กับขยะของเสียที่มีพิษหรืออันตราย โดยขยะของเสียทั้งสองประเภทนี้อยู่ในความรับผิดชอบของกระทรวงอุตสาหกรรม ส่วนพระราชบัญญัติการสาธารณสุข พ.ศ.๒๕๓๕ และที่แก้ไขเพิ่มเติมใช้กับขยะมูลฝอยซึ่งเป็นของเสียทั่วไปจากชุมชน โดยอยู่ในความรับผิดชอบของกระทรวงสาธารณสุข แต่กฎหมายจัดตั้งราชการส่วนท้องถิ่นกำหนดให้อำนาจในการเก็บ ขน และกำจัดมูลฝอยเป็นของราชการส่วนท้องถิ่น ทำให้การจัดการมูลฝอยอยู่ในความรับผิดชอบของกระทรวงสาธารณสุขและกระทรวงมหาดไทยซึ่งเป็นผู้กำกับดูแลราชการส่วนท้องถิ่น

๒. พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ.๒๕๓๕

ในกรณีที่ขยะของเสียใดก่อให้เกิดมลพิษหรือส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม กรณีนั้นต้องตกอยู่ภายใต้พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ.๒๕๓๕ ซึ่งอยู่ในความรับผิดชอบของกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

๓. พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ.๒๕๓๕

กฎหมายหลักเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม คือ พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ.๒๕๓๕ ซึ่งมีเนื้อหาประกอบด้วย คณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ ซึ่งมีนายกรัฐมนตรีเป็นประธานมีอำนาจให้ความเห็นชอบในเรื่องต่างๆ (มาตรา ๑๒) แผนจัดการคุณภาพสิ่งแวดล้อม ที่หน่วยงานอื่นต้องดำเนินงานให้สอดคล้อง (มาตรา ๓๕) การส่งเสริมประชาชนและองค์กรเอกชนให้มีส่วนร่วมในการส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม (มาตรา ๗ – ๘) โดยมีการจัดระบบบริหารงานด้านสิ่งแวดล้อมให้เป็นไปตามหลักการจัดการคุณภาพสิ่งแวดล้อม เช่น มีคณะกรรมการควบคุมมลพิษ (มาตรา ๕๒ – ๕๔) มีการกำหนดมาตรการควบคุมมลพิษด้วยการจัดให้มีระบบบำบัดอากาศเสีย ระบบบำบัดน้ำเสีย ระบบกำจัดของเสีย และเครื่องมือหรืออุปกรณ์ต่างๆ เพื่อแก้ไขปัญหาเกี่ยวกับมลพิษ และมีการจำแนกมลพิษออกเป็นประเภทต่างๆ ได้แก่ มลพิษทางอากาศและเสียง มลพิษทางน้ำ มลพิษอื่น และของเสียอันตราย

กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับโครงการ
โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริด้านสิ่งแวดล้อม และการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ

๔. พระราชบัญญัติโรงงาน พ.ศ.๒๕๓๕ พระราชบัญญัติวัตถุอันตราย พ.ศ.๒๕๓๕ พระราชบัญญัติการสาธารณสุข พ.ศ.๒๕๓๕ และที่แก้ไขเพิ่มเติม พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ.๒๕๓๕ พระราชกฤษฎีกาจัดตั้งองค์การจัดการน้ำเสีย พ.ศ.๒๕๓๘ และที่แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ.๒๕๔๐ พ.ศ.๒๕๔๘ และ พ.ศ.๒๕๕๘

กฎหมายที่เกี่ยวกับน้ำเสีย ได้แก่ พระราชบัญญัติโรงงาน พ.ศ.๒๕๓๕ ใช้กับน้ำเสียที่มาจากกระบวนการทางอุตสาหกรรม พระราชบัญญัติวัตถุอันตราย พ.ศ.๒๕๓๕ ใช้กับน้ำเสียที่มีพิษหรืออันตราย พระราชบัญญัติการสาธารณสุข พ.ศ.๒๕๓๕ และที่แก้ไขเพิ่มเติมใช้กับน้ำเสียในชุมชน พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ.๒๕๓๕ และพระราชกฤษฎีกาจัดตั้งองค์การจัดการน้ำเสีย พ.ศ.๒๕๓๘ และที่แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ.๒๕๔๐, พ.ศ.๒๕๔๘ และ พ.ศ.๒๕๕๘ โดยจัดตั้งองค์การจัดการน้ำเสียเป็นรัฐวิสาหกิจ สังกัดกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มีวัตถุประสงค์ให้บริการหรือจัดการระบบบำบัดน้ำเสียอย่างมีประสิทธิภาพในเชิงเศรษฐกิจ องค์การจัดการน้ำเสียมีอำนาจหน้าที่ในการสำรวจ วางแผน ปฏิบัติการ ออกแบบ ก่อสร้าง ดำเนินการ จัดการและบำรุงรักษาระบบบำบัดน้ำเสียและระบบบำบัดน้ำเสียรวม รวมทั้งติดตามตรวจสอบผลการดำเนินการของระบบบำบัดน้ำเสียทั้งในและนอกเขตพื้นที่จัดการน้ำเสีย และระบบบำบัดน้ำเสียรวมในเขตพื้นที่จัดการน้ำเสีย นอกจากนั้นยังมีบทบาทในการดำเนินงานเกี่ยวกับการนำน้ำเสียกลับมาใช้ประโยชน์ใหม่ และการผลิตพลังงานจากน้ำเสีย เก็บค่าธรรมเนียมและค่าบริการสำหรับการบำบัดน้ำเสียและระบบบำบัดน้ำเสียรวม รวมทั้งประสานงานกับราชการส่วนต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการน้ำเสีย

๕. พระราชบัญญัติส่งเสริมการบริหารจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง พ.ศ.๒๕๕๘

กฎหมายที่เกี่ยวกับป่าชายเลน เดิมไม่มีกฎหมายเกี่ยวกับป่าชายเลนโดยตรง คงมีแต่กฎหมายอื่นที่เกี่ยวข้องกับป่าไม้เป็นการทั่วไปซึ่งรวมถึงป่าชายเลนด้วย ต่อมา ได้มีกฎหมายที่ออกมารองรับการจัดการทรัพยากรชายฝั่งโดยเฉพาะ คือ พระราชบัญญัติส่งเสริมการบริหารจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง พ.ศ.๒๕๕๘ โดยมีเนื้อหาครอบคลุมธรรมชาติบริเวณทะเลและชายฝั่ง ซึ่งรวมถึงป่าชายเลนด้วย และมีเนื้อหาครอบคลุมการบริหารจัดการที่มีความเป็นเอกภาพ การบูรณาการ และการมีส่วนร่วมของประชาชนและชุมชนในท้องถิ่น กำหนดหลักเกณฑ์ในการบริหารจัดการ การบำรุงรักษา การอนุรักษ์ การฟื้นฟูทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งและการป้องกันการกัดเซาะชายฝั่ง การให้ประชาชนและ

กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับโครงการ
โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริด้านสิ่งแวดล้อม และการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ

ชุมชนในท้องถิ่นได้มีส่วนร่วมในการปลูก การบำรุงรักษา การอนุรักษ์ และการฟื้นฟูทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งอย่างสมดุลและยั่งยืน รวมทั้งการให้รัฐมนตรีโดยความเห็นชอบของคณะกรรมการมีอำนาจออกกฎกระทรวง กำหนดให้พื้นที่ป่าชายเลนบริเวณหนึ่งบริเวณใดเป็นพื้นที่ป่าชายเลนอนุรักษ์หรือพื้นที่คุ้มครองทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งได้ เพื่อสงวน อนุรักษ์ และฟื้นฟูพื้นที่ป่าชายเลนให้คงสภาพธรรมชาติและมีสภาพแวดล้อมและระบบนิเวศให้มีความสมบูรณ์

๖. พระราชกฤษฎีกาจัดตั้งองค์การบริหารจัดการก๊าซเรือนกระจก (องค์การมหาชน) พ.ศ.๒๕๕๐

พระราชกฤษฎีกาจัดตั้งองค์การบริหารจัดการก๊าซเรือนกระจก (องค์การมหาชน) พ.ศ.๒๕๕๐ ซึ่งมีวัตถุประสงค์ ดังนี้ ๑) วิเคราะห์ กลั่นกรอง และทำความเห็นเกี่ยวกับการให้คำรับรองโครงการ ตลอดจนติดตามประเมินผลโครงการที่ได้รับคำรับรอง ๒) ส่งเสริมการพัฒนาโครงการ และการตลาดซื้อขายปริมาณก๊าซเรือนกระจกที่ได้รับการรับรอง ๓) เป็นศูนย์กลางข้อมูลที่เกี่ยวกับสถานการณ์ดำเนินงานด้านก๊าซเรือนกระจก ๔) จัดทำฐานข้อมูลเกี่ยวกับโครงการที่ได้รับคำรับรอง และการขายปริมาณก๊าซเรือนกระจกที่ได้รับการรับรอง ทั้งนี้ตามนโยบายที่คณะกรรมการแห่งชาติและคณะกรรมการกำหนด ๕) ส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพ ตลอดจนให้คำแนะนำแก่หน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชนเกี่ยวกับการบริหารจัดการก๊าซเรือนกระจก ๖) เผยแพร่และประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับการจัดการก๊าซเรือนกระจก และ ๗) ส่งเสริมและสนับสนุนการดำเนินงานด้านการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ (มาตรา ๗)

๗. ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการดำเนินงานด้านการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ พ.ศ.๒๕๕๐

กฎหมายเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ คือ ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการดำเนินงานด้านการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ พ.ศ.๒๕๕๐ ได้กำหนดให้มีคณะกรรมการนโยบายการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศแห่งชาติ (ข้อ ๓) ซึ่งมีนายกรัฐมนตรีเป็นประธาน โดยมีอำนาจหน้าที่ ดังนี้ ๑) กำหนดนโยบายและยุทธศาสตร์การป้องกันและแก้ไขปัญหาการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศในประเทศไทย การกักเก็บและการปลดปล่อยก๊าซเรือนกระจก รวมทั้งการวิจัยและพัฒนาเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ ๒) กำหนดนโยบาย แนวทาง หลักเกณฑ์ และกลไกการดำเนินงานร่วมกับนานาชาติเกี่ยวกับการจัดการการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ โดยให้สอดคล้องกับสภาพเศรษฐกิจ สังคม และ

กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับโครงการ
โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริด้านสิ่งแวดล้อม และการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ

ผลประโยชน์ของประเทศ รวมทั้งข้อตกลงระหว่างประเทศที่เกี่ยวข้อง ๓) เสนอแนะการแก้ไขเพิ่มเติมหรือปรับปรุงกฎหมายที่จำเป็นหรือเป็นประโยชน์ต่อการดำเนินงานต่างๆ ซึ่งเป็นพันธกรณีที่ประเทศไทยผูกพันและต้องปฏิบัติตามความตกลงที่กำหนดไว้ในอนุสัญญาและพิธีสาร หรือการดำเนินการต่างๆ ที่ควรกระทำ เพื่อส่งเสริมและสนับสนุนหลักการและวัตถุประสงค์ของอนุสัญญาหรือพิธีสาร ทั้งนี้ โดยให้สอดคล้องกับสภาพเศรษฐกิจ สังคม และผลประโยชน์ของประเทศ รวมทั้งข้อตกลงระหว่างประเทศที่เกี่ยวข้อง ๔) กำหนดแนวทางและท่าทีในการเจรจาเกี่ยวกับอนุสัญญาและพิธีสารโดยต้องพิจารณาให้สอดคล้องกับสภาพเศรษฐกิจ สังคม และผลประโยชน์ของประเทศ รวมทั้งข้อตกลงระหว่างประเทศที่เกี่ยวข้อง ๕) กำกับการปฏิบัติงานของหน่วยงานของรัฐให้เป็นไปตามนโยบาย ยุทธศาสตร์ แนวทาง หลักเกณฑ์ และกลไกการดำเนินงาน ที่กำหนดตามระเบียบนี้ ๖) พิจารณาและสนับสนุนให้มีการจัดสรรงบประมาณแก่หน่วยงานของรัฐในการดำเนินงานเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศอย่างเหมาะสม ๗) กำหนดมาตรการเพื่อเสริมสร้างความร่วมมือและประสานงานระหว่างหน่วยงานของรัฐและภาคเอกชนในเรื่องที่เกี่ยวกับการดำเนินงานด้านการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ ๘) พิจารณาเสนอแนะต่อคณะรัฐมนตรีในการแต่งตั้งกรรมการในคณะกรรมการองค์การบริหารจัดการก๊าซเรือนกระจก ๙) แต่งตั้งคณะอนุกรรมการหรือคณะทำงานเพื่อปฏิบัติการตามระเบียบนี้หรือตามที่คณะกรรมการมอบหมาย และ ๑๐) ปฏิบัติการอื่นใดเพื่อให้เป็นไปตามระเบียบนี้หรือกฎหมายอื่น หรือตามที่คณะรัฐมนตรีหรือนายกรัฐมนตรีมอบหมาย (ข้อ ๘)

๘. ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการจัดระบบการบริหารจัดการขยะมูลฝอย พ.ศ.๒๕๕๗

ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการจัดระบบการบริหารจัดการขยะมูลฝอย พ.ศ.๒๕๕๗ ได้กำหนดขั้นตอนการดำเนินการในการแก้ไขปัญหาการจัดการขยะมูลฝอย เพื่อให้เป็นระบบและมีประสิทธิภาพ ด้วยการบูรณาการแผนและแนวทางในการดำเนินงานของส่วนราชการและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยมีกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเป็นศูนย์กลางในการกำหนดแนวทางการทำงาน การสั่งการ การแก้ไขปัญหาให้เป็นไปอย่างเป็นระบบ รวดเร็ว และมีประสิทธิภาพ

ผลสัมฤทธิ์ของโครงการ

โครงการนี้มีอาคารศูนย์บริการวิชาการ เปิดใช้งานเมื่อวันที่ ๒๗ มีนาคม พ.ศ.๒๕๕๕ โดยมีวัตถุประสงค์ ดังนี้ (๑) เป็นสถานที่จัดการประชุม อบรมสัมมนา การบรรยายความรู้เกี่ยวกับการดำเนินงานด้านการพัฒนาสิ่งแวดล้อมของโครงการ (๒) เป็นสถานที่แสดงนิทรรศการและผลงานทางวิชาการด้านสิ่งแวดล้อมที่มีความทันสมัยและมีความพร้อมของระบบต่างๆ เพื่อเป็นประโยชน์ต่อเยาวชน นักเรียน นิสิต นักศึกษา และผู้ที่สนใจทั่วไป (๓) เป็นพื้นที่ต้นแบบในการถ่ายทอดองค์ความรู้เรื่องการกำจัดขยะและบำบัดน้ำเสียโดยวิธีการธรรมชาติช่วยธรรมชาติตามแนวพระราชดำริ เพื่อเผยแพร่สู่ประชาชนที่สนใจทั้งภายในประเทศและต่างประเทศ ในแต่ละปีมีผู้เข้ามาเยี่ยมชมและศึกษาเป็นจำนวนมากและมีแนวโน้มจะเพิ่มขึ้นทุกปี

องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัยและพัฒนา คือ การบำบัดน้ำเสียด้วยเทคโนโลยีที่พัฒนาขึ้นตามแนวพระราชดำริซึ่งเน้นหลักการใช้ธรรมชาติช่วยธรรมชาติ สามารถนำไปดำเนินการและประยุกต์ใช้ได้ในทุกพื้นที่ของประเทศไทย การบำบัดน้ำเสียทำได้ดังนี้

๑ บำบัดน้ำเสีย โดยใช้บ่อบำบัด ๕ บ่อ

(๑) บำบัดน้ำเสียโดยใช้บ่อบำบัด ๕ บ่อ ได้แก่ บ่อตกตะกอน ๑ บ่อ บ่อผึ่ง ๓ บ่อ บ่อปรับสภาพ ๑ บ่อ แต่ละบ่อใช้เวลาในการบำบัด ๗ วัน

๒ บำบัดน้ำเสียด้วยระบบพืชและหญ้ากรองน้ำเสีย

(๒) บำบัดน้ำเสียด้วยระบบพืชและหญ้ากรองน้ำเสีย ได้แก่ หญ้าสตาร์ หญ้าคาลล่า หญ้าโคสครอส และพืชอื่นๆ เช่น ธูปฤาษี กกกลม (กกจันทบูร) หญ้าแฝก เป็นตัวกรองโดยให้น้ำเสียไหลผ่านแปลงเป็นเวลา ๕ วัน และปล่อยทิ้งไว้ให้แห้ง ๒ วัน เพื่อให้จุลินทรีย์ในดินได้ปรับสภาพโดยต้องตัดพืชเมื่อถึงระยะออกดอก โดยเฉลี่ยประมาณ ๔๕ วัน

๓ บำบัดน้ำเสียด้วย ระบบพื้นที่ชุ่มน้ำเทียม

(๓) บำบัดน้ำเสียด้วยระบบพื้นที่ชุ่มน้ำเทียม มีลักษณะการบำบัดคล้ายกับระบบพืชและหญ้ากรองน้ำเสีย แต่จะใช้พืชน้ำ เช่น กกกลม ธูปฤาษี โดยต้องตัดต้นพืชเมื่อออกดอก โดยเฉลี่ยกกกลมตัดที่ ๔๕ วัน และธูปฤาษี ๙๐ วัน

๔ บำบัดน้ำเสียด้วย แปลงพืชป่าชายเลน

(๔) บำบัดน้ำเสียด้วยแปลงพืชป่าชายเลน โดยให้น้ำทะเลไหลเข้าสู่แปลงในช่วงที่น้ำขึ้นสูงสุดในรอบวัน และปิดประตูระบายน้ำ แล้วปล่อยน้ำเสียเข้าไปในอัตราส่วน ๑ ต่อ ๑ (น้ำเสีย ๑ ส่วน ต่อน้ำทะเล ๑ ส่วน) วิธีนี้เป็นการเจือจาง การเร่ง

การตกตะกอน พืชจะช่วยดูดสารอาหารจากการย่อยสลายสารอินทรีย์ของจุลินทรีย์ในดิน เพื่อไปสร้างความเจริญเติบโตของพืชป่าชายเลน เทคโนโลยีนี้ดำเนินการตามแนวพระราชดำริ คือใช้ธรรมชาติร่วมธรรมชาติ

การกำจัดขยะโดยใช้กล่องคอนกรีต การกำจัดขยะโดยใช้กล่องเป็นชั้นๆ โดยพื้นที่รองด้วยชั้นทรายละเอียดหนา ๒๐ เซนติเมตร ใส่ขยะที่คัดแยกให้มีน้ำหนัก ๖๖๐ กิโลกรัม ปิดทับด้วยดินแดงหรือดินนา ให้มีความหนาประมาณ ๕ เซนติเมตร ส่วนชั้นสุดท้ายใส่ขยะ ๖๗๐ กิโลกรัม แล้วปิดทับด้วยดินแดงหรือดินนา ให้มีชั้นความหนาประมาณ ๑๕ เซนติเมตร รดน้ำเพิ่มความชื้นจำนวน ๖๐ ลิตร ทุกๆ ๗ วัน เพิ่มความชุ่มชื้นให้แก่ขยะ ถ้าแยกขยะสมบูรณ์ใช้เวลา ๒๐ วัน จะได้ปุ๋ยหมักจากขยะและทิ้งไว้ ๑๕ วัน เพื่อลดความชุ่มชื้นลง

งานวิจัยและพัฒนาเพื่อสร้างองค์ความรู้ ซึ่งมีทั้งในเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณ ๙ ด้าน มีจำนวนไม่น้อยกว่า ๒๔๕ เรื่อง ในช่วงปี พ.ศ.๒๕๔๘ ถึงปัจจุบัน โดยตีพิมพ์ในวารสารวิชาการทั้งในประเทศและต่างประเทศ ๑๓๗ เรื่อง และนำเสนอในการประชุมวิชาการทั้งในระดับชาติและระดับนานาชาติ ๑๗๐ เรื่อง รวมทั้งวิทยานิพนธ์จำนวน ๒๒๓ เรื่อง

การสร้างบัณฑิตระดับปริญญาโทและปริญญาเอก รวมประมาณ ๕๓๐ คน บัณฑิตเหล่านี้ได้ผลิตงานวิจัยในด้านต่างๆ ได้แก่ การจัดการขยะ ระบบบ่อและพืชบำบัดน้ำเสีย การใช้ประโยชน์จากน้ำเสีย การติดตามคุณภาพสิ่งแวดล้อม ป่าชายเลน เศรษฐศาสตร์สิ่งแวดล้อมและสังคม และสิ่งแวดล้อมศึกษา นอกจากนี้ยังให้บริการทางวิชาการอีกด้วย

การเผยแพร่องค์ความรู้และถ่ายทอดเทคโนโลยีสู่สาธารณชนสามารถเผยแพร่องค์ความรู้เรื่องการบำบัดน้ำเสียและการกำจัดขยะมูลฝอยด้วยวิธีทางธรรมชาติตามแนวพระราชดำริ สู่นักเรียน นักศึกษา และประชาชนทั่วไปที่สนใจทั้งภายในประเทศและต่างประเทศ ซึ่งจากสถิติข้อมูลพบว่ามีผู้เยี่ยมชมและศึกษาดูงานในแต่ละปีกว่า ๖๐,๐๐๐ คน

ผลสัมฤทธิ์อีกประการหนึ่ง คือ การบำบัดน้ำเสียและการกำจัดขยะ น้ำเสียจากพื้นที่เทศบาลเมืองเพชรบุรี ประมาณ ๕,๐๐๐–๖,๐๐๐ ลบ.ม. ต่อวัน (ประมาณร้อยละ ๘๐ ของพื้นที่เทศบาล) ได้รับการบำบัดและขยะของเสียอินทรีย์จากชุมชนได้รับการกำจัดอย่างถูกวิธี

เทคโนโลยีบำบัดน้ำเสียแบบธรรมชาติช่วยธรรมชาติ ได้แก่ ปลาที่อยู่ในบ่อบำบัดน้ำเสียจะกินพืชน้ำเป็นอาหาร ช่วยให้ระบบบำบัดอยู่ในภาวะสมดุล และเมื่อปลาเหล่านี้เติบโตก็สามารถนำไปบริโภคได้ น้ำเสียที่ผ่านการบำบัดแล้วมีสารอาหารที่จำเป็นต่อการเจริญเติบโตของพืช จึงเป็นที่ต้องการของเกษตรกรในพื้นที่รอบโครงการ พืชที่เก็บเกี่ยวจากแปลงพืชบำบัดน้ำเสียสามารถนำมาใช้ทำเครื่องจักสาน สินค้าหัตถกรรม และทำเยื่อกระดาษได้ นอกจากนี้ระบบกำจัดขยะอินทรีย์แบบย่อยสลายด้วยแบคทีเรียและจุลินทรีย์ ก่อให้เกิดผลผลิตสำคัญคือปุ๋ยหมัก เป็นที่ต้องการของเกษตรกรในพื้นที่รอบโครงการฯ

การบำบัดน้ำเสียชุมชนก่อนระบายลงสู่แหล่งน้ำธรรมชาติส่งผลให้แม่น้ำเพชรบุรี มีคุณภาพดีขึ้น ระบบนิเวศป่าชายเลนมีความสมบูรณ์ขึ้น จำนวนชนิดของนกและปลาเพิ่มขึ้น ประกอบกับพื้นที่โครงการมีลักษณะทางกายภาพที่เหมาะสมกับการเป็นแหล่ง

วางไข่และเพาะพันธุ์สัตว์น้ำ และแหล่งที่อยู่อาศัยของสรรพสัตว์ นอกจากนี้ยังสามารถเป็นแนวกันคลื่นลมได้อีกด้วย

ศาสตราจารย์ ดร.สนิท อักษรแก้ว ได้ให้สัมภาษณ์ว่าโครงการนี้เริ่มต้นด้วยการทำวิจัยในลักษณะเชิงคุณภาพมีการลองผิดลองถูกการสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับกระบวนการต่างๆ ใช้เวลาประมาณ ๓ – ๔ ปี มีงานวิจัยประมาณ ๔๐ – ๕๐ เรื่อง เพื่อหาคำตอบให้กับโจทย์ที่พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร ได้ทรงตั้งไว้ในด้านการบำบัดน้ำเสียและกำจัดขยะโดยใช้หลักการสำคัญ ๓ ประการ คือ (๑) ธรรมชาติช่วยธรรมชาติ (๒) เทคโนโลยีที่ง่ายและประชาชนนำไปปฏิบัติได้ และ (๓) ราคาถูกและหาได้ในท้องถิ่น ปัจจุบันกำลังดำเนินงานมุ่งไปสู่การวิจัยเชิงปริมาณที่มีความลุ่มลึกยิ่งขึ้น เพื่อให้ได้องค์ความรู้ที่มีความแม่นยำชัดเจนมากขึ้น ซึ่งงานวิจัยเหล่านี้จะต้องใช้เครื่องมืออุปกรณ์ต่างๆ ที่มีราคาแพงและต้องใช้งบประมาณสูง

ความศรัทธาของเจ้าหน้าที่ซึ่งร่วมดำเนินงานโครงการศูนย์ศึกษาวิจัยและพัฒนาสิ่งแวดล้อมแหลมผักเบี้ยฯ ที่มีต่อพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร เป็นปัจจัยหลักสำคัญที่ก่อให้เกิดพลังใจและความร่วมมือที่จะศึกษาค้นคว้าพัฒนาต่อยอดองค์ความรู้ อาทิ การกำจัดขยะ การบำบัดน้ำเสีย และระบบนิเวศอย่างต่อเนื่อง เพื่อนำไปประยุกต์ใช้และแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน

๑
ธรรมชาติช่วยธรรมชาติ
↓
๒
เทคโนโลยีที่ง่ายและประชาชนนำไปปฏิบัติได้
↓
๓
ราคาถูก ไม่ซับซ้อน แต่มีประสิทธิภาพ
↓
๔
เหมาะสมกับสภาพปัญหาแต่ละท้องถิ่น

โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริด้านนวัตกรรม
พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร
ได้รับการเฉลิมพระเกียรติเป็น "พระบิดาแห่งการประดิษฐ์โลก" และ
"พระบิดาแห่งนวัตกรรมไทย" อาทิ กังหันน้ำชัยพัฒนา
ช่วยแก้ปัญหาน้ำเน่าเสีย และทฤษฎีแกล้งดิน
ช่วยแก้ปัญหาดินเปรี้ยวจัดทำการเพาะปลูกไม่ได้

โครงการ
อันเนื่องมาจากพระราชดำริ

—

ด้านนวัตกรรม

ANA LOW SPEED SURFACE AERATOR RX-2

ประสานหลักคิด
หลักวิชาการ
หลักปฏิบัติ
สร้าง
วิทยาการใหม่
นวัตกรรม
^
ทำให้ง่าย
ไม่ซับซ้อน
ราคาถูก
ใช้เทคโนโลยีท้องถิ่น
สอดคล้องกับระบบนิเวศ
วิถีชีวิตของคนในท้องถิ่น
พึ่งพาตนเองได้อย่างยั่งยืน

ศาสตร์ ของ พระราชา ด้านนวัตกรรม

โครงการ
อันเนื่องมาจากพระราชดำริ

หัวใจของนวัตกรรม คือ ทำให้ง่าย ไม่ซับซ้อน ราคาถูก นำเอาสิ่งของที่มีอยู่ในท้องถิ่นมาปรับใช้ให้สอดคล้องกับระบบนิเวศและวิถีชีวิตของคนในท้องถิ่น เพื่อให้ราษฎรสามารถเรียนรู้และนำไปปรับใช้กับท้องถิ่นของตนเอง และสามารถพึ่งพาตนเองได้อย่างยั่งยืน

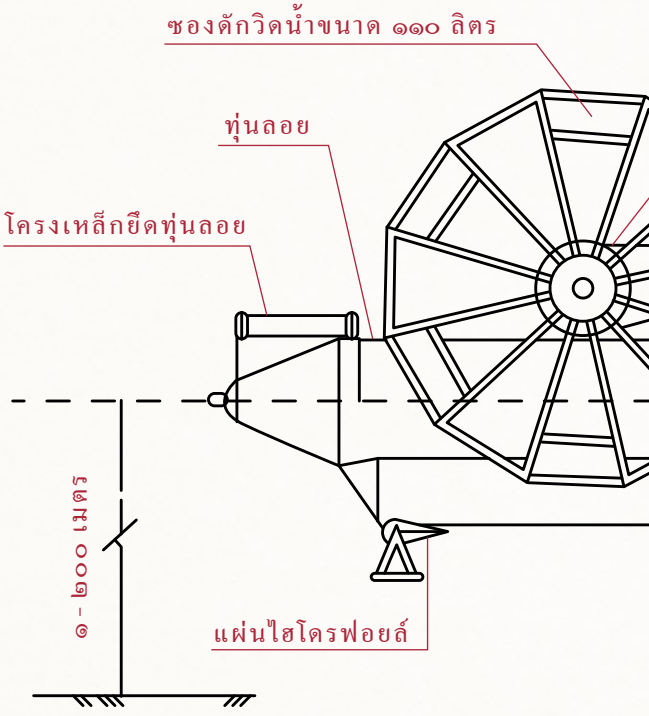
พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร ทรงเป็นนักคิด นักวิชาการ นักปฏิบัติ และนักพัฒนา ในการทรงงานประดิษฐ์คิดค้นเพื่อหาทางแก้ไขปัญหา พระองค์ทรงประสานหลักคิด หลักวิชาการ และหลักปฏิบัติเข้าด้วยกัน ทรงเน้นการปฏิบัติด้วยตนเองจึงจะรู้แจ้ง พระองค์ไม่ทรงปิดกั้นองค์ความรู้และวิทยาการใหม่ๆ จากต่างประเทศและทรงลงมือศึกษาความเป็นไปได้เพื่อนำมาปรับปรุงให้เหมาะสมกับบ้านเมืองของเรา ทรงใช้ทั้งศาสตร์ของตะวันตกและภูมิปัญญาของตะวันออก ทรงใช้เทคโนโลยีตามวิถีชีวิตของท้องถิ่น ไม่ทรงยึดติดตำรา และไม่ทรงถือมั่นว่าอะไรถูกอะไรผิด แต่จะทรงศึกษา ค้นคว้า และทดลองให้เห็นถึงแก่น และทรงมีความเพียรพยายามไม่ย่อท้อจนกระทั่งบรรลุถึงจุดมุ่งหมายไม่ว่าจะสำเร็จหรือไม่สำเร็จก็ตาม โดยทรงรักษาหัวใจของนวัตกรรม คือ ทำให้ง่าย ไม่ซับซ้อน ราคาถูก นำเอาสิ่งของที่มีอยู่ในท้องถิ่นมาปรับใช้ให้สอดคล้องกับระบบนิเวศและวิถีชีวิตของคนในท้องถิ่น เพื่อให้ราษฎรสามารถเรียนรู้และนำไปปรับใช้กับท้องถิ่นของตนเอง และสามารถพึ่งพาตนเองได้อย่างยั่งยืน

โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริด้านนวัตกรรม “พระบิดาแห่งการประดิษฐ์โลก” และ “พระบิดาแห่งนวัตกรรมไทย”

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร ทรงได้รับการถวายพระราชสมัญญาจากองค์กรการประดิษฐ์นานาชาติว่า ทรงเป็นพระบิดาแห่งการประดิษฐ์โลก โดยสมาพันธ์นักประดิษฐ์นานาชาติ (International Federation of Inventors’ Associations: IFIA) ได้ร่วมกันกำหนดให้วันที่ ๒ กุมภาพันธ์ของทุกปี ซึ่งเป็นวันที่ทรงได้รับการจดสิทธิบัตรกังหันน้ำชัยพัฒนา เป็น “วันนักประดิษฐ์โลก” ตั้งแต่ปี พ.ศ.๒๕๕๑ เป็นต้นมา เพื่อเทิดพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร เนื่องในวโรกาสที่มีพระชนมพรรษาครบ ๘๐ พรรษา และเพื่อเป็นการยกย่องพระอัจฉริยภาพด้านการประดิษฐ์คิดค้น ประธาน IFIA ได้เข้าเฝ้าฯ ทูลเกล้าฯ ถวายรางวัล IFIA CUP พร้อมใบประกาศนียบัตรเกียรติคุณ และเหรียญรางวัล Genius Prize นอกจากนี้ ผู้อำนวยการสมาคมส่งเสริมการประดิษฐ์ สาธารณรัฐเกาหลีใต้ หรือคิปา (KIPA) ได้ทูลเกล้าฯ ถวายรางวัล Special Prize พร้อมประกาศนียบัตรแด่พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร ด้วย

คณะรัฐมนตรีมีมติ เมื่อวันที่ ๒๐ มิถุนายน พ.ศ.๒๕๔๙ เห็นชอบให้ดำเนินโครงการเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร ในฐานะที่ทรงเป็น “พระบิดาแห่งนวัตกรรมไทย” เนื่องในวโรกาสพระราชพิธีฉลองสิริราชสมบัติครบ ๖๐ ปี เป็นการรำลึกถึงพระมหากรุณาธิคุณ พระอัจฉริยภาพ และพระปรีชาสามารถด้านนวัตกรรมจากโครงการแกล้งดิน และได้กำหนดให้วันที่ ๕ ตุลาคม ของทุกปีเป็น “วันนวัตกรรมแห่งชาติ” เนื่องจากในวันที่ ๕ ตุลาคม พ.ศ.๒๕๓๕ พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร เสด็จฯ

แผนภูมิกังหันน้ำชัยพัฒนา

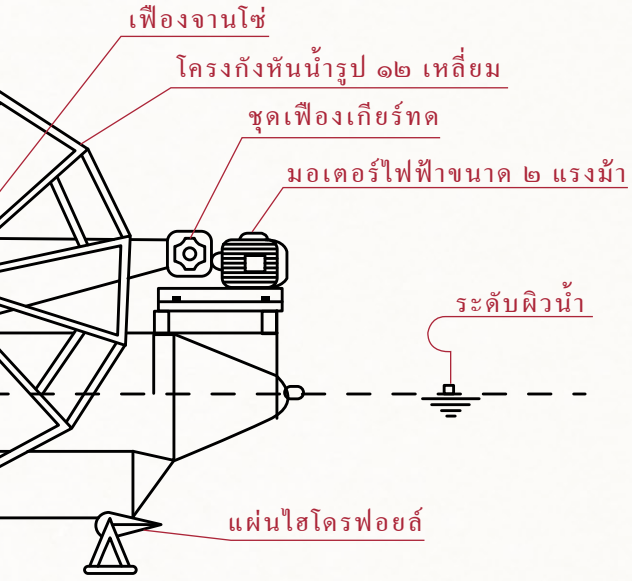

ไปทอดพระเนตรการดำเนินงานโครงการศูนย์ศึกษาการพัฒนาพิกุลทองอันเนื่องมาจากพระราชดำริ และได้มีพระราชดำรัสเกี่ยวกับโครงการแกล้งดินอย่างเป็นทางการ

โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริด้านนวัตกรรมที่สำคัญ ที่จะกล่าวถึงมี ๒ โครงการ ได้แก่ โครงการกังหันน้ำชัยพัฒนา และโครงการทฤษฎีแกล้งดิน

๑. โครงการกังหันน้ำชัยพัฒนา

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร ทรงตระหนักถึงความรุนแรงของ

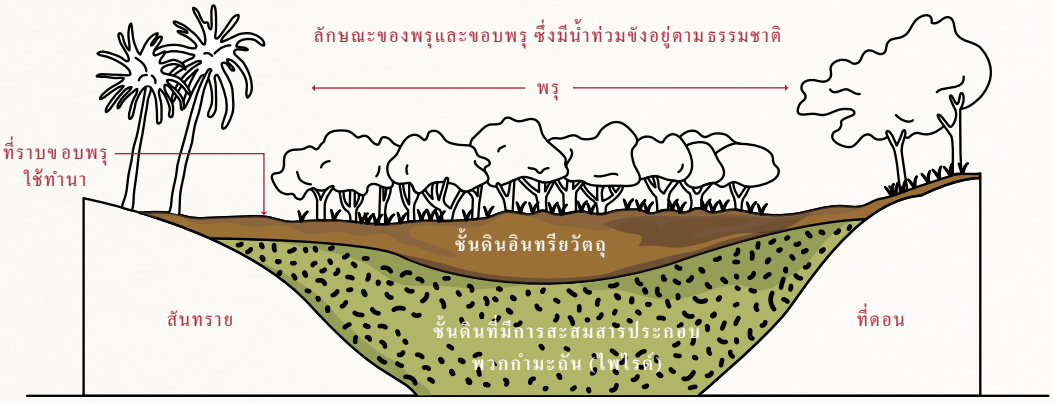
"กังหันน้ำชัยพัฒนา" ได้รับรางวัลเหรียญทองจาก The Belgian Chamber of Inventors ในงาน "Brussels Eureka 2000" ซึ่งเป็นงานแสดงสิ่งประดิษฐ์ใหม่ของโลกวิทยาศาสตร์ ณ กรุงบรัสเซลส์ ประเทศเบลเยียม

ปัญหาน้ำเน่าเสียในเขตเมืองที่มีประชาชนอาศัยอยู่เป็นจำนวนมาก ทรงห่วงใยราษฎรและได้เสด็จฯ ทอดพระเนตรสภาพน้ำเสียในหลายพื้นที่และหลายครั้ง ทั้งในเขตกรุงเทพมหานคร เขตปริมณฑล และต่างจังหวัด ในระยะแรกระหว่างปี พ.ศ.๒๕๒๗ ถึงปี พ.ศ.๒๕๓๐ ทรงแนะนำให้ใช้น้ำที่มีคุณภาพดีช่วยบรรเทาน้ำเสียและใช้วิธีกรองน้ำเสียด้วยผักตบชวาและพืชน้ำต่างๆ ซึ่งก็สามารถช่วยแก้ไขปัญหาได้ผลในระดับหนึ่ง ต่อมาในช่วงปี พ.ศ.๒๕๓๑ เป็นต้นมา สภาพความเน่าเสียของน้ำบริเวณต่างๆ มีแนวโน้มรุนแรงมากขึ้น การใช้วิธีธรรมชาติไม่อาจบรรเทาความเน่าเสียของน้ำอย่างมีประสิทธิภาพ พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร จึงพระราชทานพระราชดำริให้ประดิษฐ์เครื่องกลเติมอากาศแบบประหยัดค่าใช้จ่าย สามารถผลิตได้เองในประเทศ ซึ่งมีรูปแบบ "ไทยทำไทยใช้" โดยทรงได้แนวทางจาก "หลุก" ซึ่งเป็นอุปกรณ์วิดน้ำเข้านาอันเป็นภูมิปัญญาชาวบ้าน เป็นจุดคิดค้นเบื้องต้น ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้มูลนิธิชัยพัฒนาสนับสนุนงบประมาณเพื่อการศึกษาและวิจัยสิ่งประดิษฐ์ใหม่นี้ โดยดำเนินการจัดสร้างเครื่องมือบำบัดน้ำเสียร่วมกับกรมชลประทาน และได้มีการผลิตเครื่องกลเติมอากาศขึ้นในเวลาต่อมา รู้จักกันแพร่หลายคือ "กังหันน้ำชัยพัฒนา"

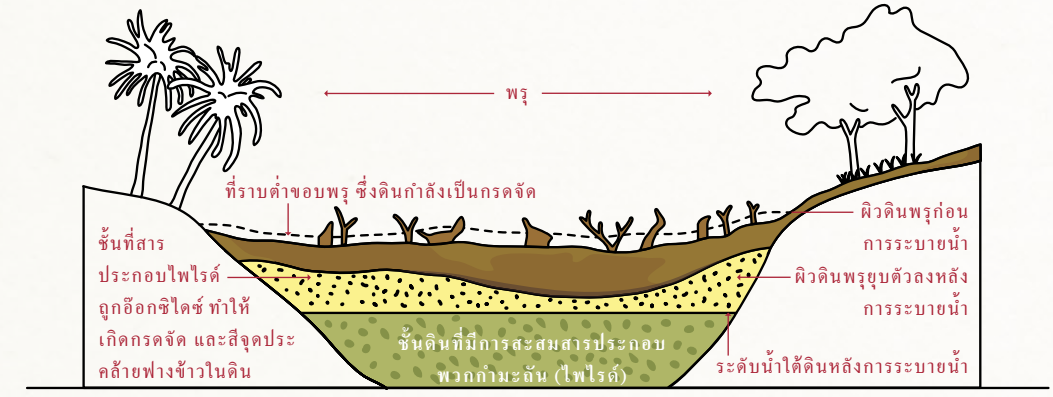
"กังหันชัยน้ำพัฒนา" เป็นเครื่องกลเติมอากาศที่เป็นกังหันน้ำแบบทุ่นลอยซึ่งใช้ในการบำบัดน้ำเสีย โดยใช้กังหันวิดน้ำไปบนผิวน้ำแล้วปล่อยให้ตกลงบนผิวน้ำตามเดิม น้ำจะถูกสาดกระจายสัมผัสอากาศ ทำให้ออกซิเจนละลายในน้ำ น้ำเสียจึงมีคุณภาพดีขึ้น สามารถนำไปใช้บำบัดน้ำเสียทั้งจากแหล่งชุมชน อุตสาหกรรมและการเกษตร

"กังหันน้ำชัยพัฒนา" จดทะเบียนสิทธิบัตรเป็น ๒ สิทธิบัตรการประดิษฐ์ สิทธิบัตรการประดิษฐ์เลขที่ ๓๑๒๗ เรื่อง เครื่องกลเติมอากาศที่ผิวน้ำหมุนช้าแบบทุ่นลอย (กังหันน้ำชัยพัฒนา) เป็นเครื่องกลเติมอากาศที่ใช้ในการเติมออกซิเจนลงในน้ำที่ระดับผิวน้ำ และได้ทูลเกล้าฯ ถวายสิทธิบัตรแด่พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร เมื่อวันที่ ๒ กุมภาพันธ์ พ.ศ.๒๕๓๖ นับเป็นสิทธิบัตรในพระปรมาภิไธยของพระมหากษัตริย์พระองค์แรกของไทยและครั้งแรกของโลก และสิทธิบัตรการประดิษฐ์เลขที่ ๑๐๓๐๔ เรื่อง เครื่องกลเติมอากาศ

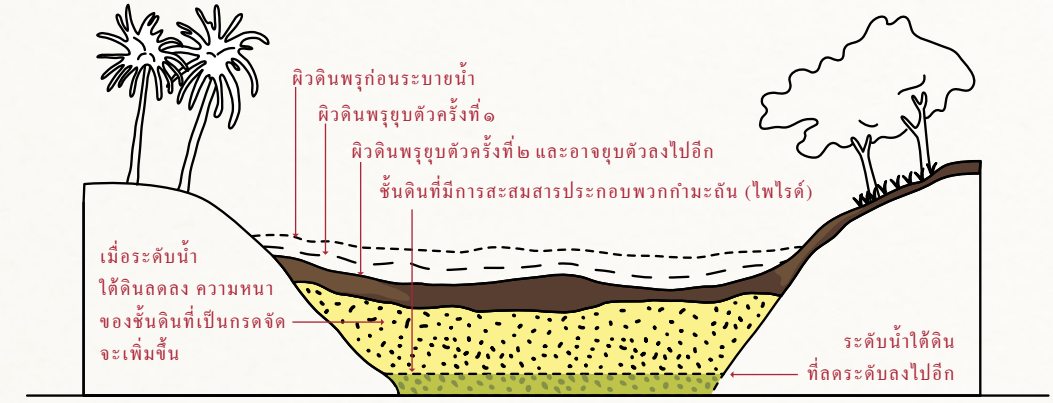
ภาพแสดงขั้นตอนการเกิดดินเปรี้ยวในบริเวณพรุและที่ราบต่ำขอบพรุ จังหวัดนราธิวาส

พรุที่มีน้ำขังอยู่ตามธรรมชาติ

เมื่อน้ำถูกระบายออกไป ดินจะถูกแช่ขังด้วยน้ำในส่วนล่าง ส่วนดินแห้งตอนบนจะเป็นกรด

เมื่อน้ำระเหยออกไปมากขึ้น ความหนาของดินที่เป็นกรดจัดจะเพิ่มขึ้น
และชั้นดินอินทรียวัตถุตอนบนจะบางลง

“...โครงการแกล้งดินนี้เป็นเหตุผลอย่างหนึ่ง ที่พูดมา ๓ ปีแล้วหรือ ๔ ปีกว่าแล้ว ต้องการน้ำสำหรับมาให้ดินทำงาน ดินทำงานแล้วดินจะหายโกรธ อันนี้ไม่มีใครเชื่อ แล้วก็มาทำที่นี่แล้วมันได้ผล ดังนั้น ผลงานของเราที่นี่เป็นงานสำคัญที่สุด เชื่อว่าชาวต่างประเทศเขามาดูเราทำอย่างนี้แล้ว เขาก็พอใจ เขามีปัญหาแล้ว เขาก็ไม่ได้แก้ หาตำราไม่ได้...”

พระราชดำรัสเมื่อวันที่ ๕ กันยายน พ.ศ.๒๕๓๕
ณ ศูนย์ศึกษาการพัฒนาพิกุลทองอันเนื่องมาจากพระราชดำริ จังหวัดนราธิวาส

แบบอัดอากาศและดูดน้ำ ซึ่งเป็นเครื่องกลเติมอากาศใช้ในการเติมออกซิเจนลงในน้ำที่ระดับลึกลงไปใต้ผิวน้ำจนถึงด้านล่างของแหล่งน้ำและได้ทูลเกล้าฯ ถวายสิทธิบัตร เมื่อวันที่ ๑๙ เมษายน พ.ศ.๒๕๔๔ นอกจากนี้ “กังหันน้ำชัยพัฒนา” ยังได้รับรางวัลเหรียญทองจาก The Belgian Chamber of Inventors ในงาน “Brussels Eureka 2000” ซึ่งเป็นงานแสดงสิ่งประดิษฐ์ใหม่ของโลกวิทยาศาสตร์ ณ กรุงบรัสเซลส์ ประเทศเบลเยียม

๒. โครงการแกล้งดิน

สภาพพื้นที่ทางภาคใต้มีสภาพเป็นดินเปรี้ยวจัด ไม่สามารถทำการเพาะปลูกได้เนื่องจากมีกรดกำมะถัน นับเป็นครั้งแรกในโลกที่สามารถปรับปรุงสภาพพื้นดินที่มีความเปรี้ยวจนไม่สามารถทำการเพาะปลูกได้ให้กลับมาใช้ประโยชน์ได้อีกครั้ง แนวพระราชดำรินี้เป็นการใช้กรรมวิธี “แกล้งดิน” คือการทำดินให้เปรี้ยวด้วยการทำให้ดินแห้งและเปียกสลับกัน เพื่อเร่งปฏิกิริยาทางเคมีของดินให้มีความเป็นกรดจัดมากขึ้นจนถึงที่สุด จากนั้นจึงมีการทดลองปรับปรุงดินเปรี้ยวโดยวิธีการต่างๆ เช่น การควบคุมระบบน้ำใต้ดินเพื่อป้องกันการเกิดกรดกำมะถัน การใช้วัสดุปูนผสมประมาณ ๑–๔ ตันต่อไร่ การใช้น้ำชะล้างดิน จนถึงการเลือกใช้พืชที่จะเพาะปลูกในบริเวณนั้นและทำการศึกษาวิเคราะห์เพื่อหาวิธีการปรับปรุงดินเปรี้ยว ให้สามารถกลับมาใช้ประโยชน์อย่างเต็มที่

"โครงการแกล้งดิน" เป็นโครงการนวัตกรรมที่ใช้เทคโนโลยีเพื่อแก้ปัญหาดินเปรี้ยวอันเกิดมาจากป่าพรุในประเทศเขตร้อน ยังไม่มีที่ใดในโลกใช้วิธีการดำเนินงานในลักษณะดังกล่าว

เมื่อวันที่ ๕ ตุลาคม พ.ศ.๒๕๓๕ พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร เสด็จฯ ไปทอดพระเนตรการดำเนินงานโครงการศูนย์ศึกษาการพัฒนาพิกุลทองอันเนื่องมาจากพระราชดำริ จังหวัดนราธิวาส และได้พระราชทานพระราชดำรัส ความว่า "...โครงการแกล้งดินนี้เป็นเหตุผลอย่างหนึ่งที่พูดมา ๓ ปีแล้วหรือ ๔ ปีกว่าแล้ว ต้องการน้ำสำหรับ มาให้ดินทำงาน ดินทำงานแล้วดินจะหายโกรธ อันนี้ไม่มีใครเชื่อ แล้วก็มาทำที่นี่แล้วมันได้ผล ดังนั้น ผลงานของเราที่นี่เป็นงานสำคัญที่สุด เชื่อว่าชาวต่างประเทศเขามาดูเราทำอย่างนี้แล้ว เขาก็พอใจ เขามีปัญหาแล้วเขาก็ไม่ได้แก้ หาตำราไม่ได้..."

"โครงการแกล้งดิน" เป็นโครงการนวัตกรรมใช้เทคโนโลยีเพื่อแก้ปัญหาดินเปรี้ยวอันเกิดมาจากป่าพรุในประเทศเขตร้อน ยังไม่มีที่ใดในโลกใช้วิธีการดำเนินงานในลักษณะดังกล่าว แนวพระราชดำริได้เน้นให้เห็นถึงการประสมประสานนวัตกรรมด้านเทคโนโลยีควบคู่กับนวัตกรรมด้านการบริหารจัดการจนได้วิธีที่เหมาะสมในการแก้ไขดินเปรี้ยว

"โครงการแกล้งดิน" ได้รับงบประมาณปกติจัดสรรจากรัฐบาลส่วนหนึ่ง และงบประมาณจากสำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ (สำนักงาน กปร.) อีกส่วนหนึ่ง ในขณะนี้โครงการแกล้งดินที่จังหวัดนครนายก ได้รับงบประมาณจากมูลนิธิชัยพัฒนา

กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับโครงการ
โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริด้านนวัตกรรม

กฎหมายที่เกี่ยวข้องและสนับสนุนการดำเนินโครงการ มีดังนี้

๑. ประมวลกฎหมายที่ดิน พ.ศ.๒๔๙๗

ประมวลกฎหมายที่ดิน พ.ศ.๒๔๙๗ ประมวลกฎหมายที่ดินให้คำนิยามที่เกี่ยวข้องในการพัฒนาจัดการดิน ดังนี้

“การพัฒนาที่ดิน” หมายความว่า การกระทำใดๆ ต่อดิน หรือที่ดินเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพและคุณภาพของดินหรือที่ดินหรือเพื่อเพิ่มผลผลิตทางเกษตรให้สูงขึ้น และหมายความรวมถึงการปรับปรุงดินของที่ดินที่ขาดความอุดมสมบูรณ์ทางธรรมชาติหรือขาดความอุดมสมบูรณ์ เพื่อการใช้ประโยชน์ และอนุรักษ์ดินและน้ำ เพื่อรักษาดุลยธรรมชาติหรือเพื่อความเหมาะสมในการใช้ที่ดินต่อเกษตรกรรม

“การอนุรักษ์ดินและน้ำ” หมายความว่า การกระทำใดๆ ที่มุ่งให้เกิดการระวังป้องกันรักษาดินและที่ดิน ไม่ให้เกิดความเสื่อมโทรม สูญเสีย รวมถึงการรักษา ปรับปรุงความอุดมสมบูรณ์ของดินและการรักษาน้ำในดินหรือบนผิวดินให้คงอยู่เพื่อรักษาดุลยธรรมชาติให้เหมาะสม ในการใช้ประโยชน์ที่ดินในภาวะเกษตรกรรม

การดำเนินการพัฒนาที่ดินและการอนุรักษ์ดินและน้ำ ตามคำนิยามของประมวลกฎหมายที่ดิน พ.ศ.๒๔๙๗ โครงการทฤษฎีแกล้งดินเป็นโครงการที่ใช้ทั้งการพัฒนาที่ดินและการอนุรักษ์ที่ดินในคราวเดียวกัน โดยการพลิกฟื้นดินเสียให้กลายเป็นดินดี

๒. พระราชบัญญัติสิทธิบัตร พ.ศ.๒๕๒๒

พระราชบัญญัติสิทธิบัตร พ.ศ.๒๕๒๒ หลักการสำคัญของกฎหมายฉบับนี้คือการส่งเสริมให้มีการค้นคว้า วิจัย และประดิษฐ์ผลิตภัณฑ์หลักกรรมวิธีใดขึ้นใหม่และการออกแบบผลิตภัณฑ์ใหม่ๆ ที่เป็นประโยชน์และเป็นการก้าวหน้าทางเทคนิคในเกษตรกรรม อุตสาหกรรมและพาณิชยกรรมในประเทศ และเพื่อคุ้มครองผู้ประดิษฐ์และผู้ออกแบบผลิตภัณฑ์ โดยห้ามบุคคลลอกเลียนแบบการประดิษฐ์หรือออกแบบผลิตภัณฑ์นี้ โดยมิให้ค่าตอบแทน รวมถึงการคุ้มครองว่าด้วยอนุสิทธิบัตร ซึ่งให้การคุ้มครองการประดิษฐ์เทคโนโลยี ไม่ถึงขนาดที่จะได้รับสิทธิบัตรนั้น จะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีให้สูงขึ้นและแพร่หลายยิ่งขึ้น ซึ่งกังหันน้ำชัยพัฒนาถือเป็นนวัตกรรมที่ได้รับการถวายการรับจดทะเบียนสิทธิบัตรเป็น ๒ สิทธิบัตรการประดิษฐ์

กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับโครงการ
โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริด้านนวัตกรรม

๓. พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม พ.ศ.๒๕๓๕

พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม พ.ศ.๒๕๓๕ หลักการของกฎหมายฉบับนี้คือการส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมโดยกำหนดมาตรการควบคุมและแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อม โดยการสนับสนุนประชาชนให้มีส่วนร่วมในการส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม จัดระบบการบริหารงานด้านสิ่งแวดล้อมตามหลักการจัดการคุณภาพสิ่งแวดล้อม กำหนดอำนาจหน้าที่ของส่วนราชการ รัฐวิสาหกิจ และส่วนท้องถิ่นให้เกิดการประสานงาน และมีหน้าที่ร่วมกันในการส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม และกำหนดแนวทางปฏิบัติในส่วนที่ไม่มีหน่วยงานใดรับผิดชอบโดยตรง กำหนดมาตรการควบคุมมลพิษด้วยการจัดให้มีระบบบำบัดอากาศเสีย ระบบบำบัดน้ำเสีย ระบบขจัดของเสีย และเครื่องมือ หรือของอุปกรณ์ต่างๆ เพื่อแก้ไขปัญหาเกี่ยวกับมลพิษ กำหนดหน้าที่ความรับผิดชอบของผู้เกี่ยวข้องกับการก่อให้เกิดมลพิษให้เป็นไปโดยชัดเจน และกำหนดให้มีมาตรการส่งเสริมด้านระดมทุนและความช่วยเหลือด้านต่างๆ เพื่อเป็นการจูงใจให้มีการยอมรับที่จะปฏิบัติหน้าที่ในการรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม

๔. พระราชบัญญัติการพัฒนาที่ดิน พ.ศ.๒๕๕๑

พระราชบัญญัติการพัฒนาที่ดิน พ.ศ.๒๕๕๑ กำหนดหลักการในการแก้ไขปัญหาความเสื่อมโทรมของดิน เมื่อไม่มีการอนุรักษ์ดินและน้ำทำให้เกิดการชะล้างพังทลายของดิน ก่อให้เกิดความเสียหายต่อเศรษฐกิจและสังคม ให้หน่วยงานของรัฐสามารถเข้าไปดำเนินการป้องกันรักษาสภาพพื้นที่ที่มีความเสี่ยงต่อการเกิดแผ่นดินถล่ม และเกิดการชะล้างพังทลายของดินอย่างรุนแรง เพื่อให้การใช้ที่ดินเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและเกิดประโยชน์สูงสุด กำหนดมาตรการทางกฎหมายที่เกี่ยวกับการสร้างความอุดมสมบูรณ์ของดินตามธรรมชาติ ความเหมาะสมแก่การใช้ประโยชน์ของดิน การอนุรักษ์ดินและน้ำ การวิเคราะห์ตรวจสอบตัวอย่างที่ดิน และการปรับปรุงดินหรือที่ดิน ซึ่งเป็นกลไกที่สำคัญในการพัฒนาที่ดินเพื่อพลิกผันดินเสียให้เป็นดินที่สามารถใช้ประโยชน์ได้ อันเป็นการสนับสนุนตามโครงการทฤษฎีแกล้งดิน

ผลสัมฤทธิ์ของโครงการ

โครงการตามแนวพระราชดำริด้านนวัตกรรมทั้ง ๒ โครงการนี้สะท้อนถึงความสำคัญของการใช้องค์ความรู้และความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และนวัตกรรมมาแก้ปัญหาเดือดร้อนของพสกนิกร ซึ่งองค์ความรู้และความก้าวหน้าเหล่านี้เป็นหนึ่งในกลไกสำคัญที่จะขับเคลื่อนประเทศไทยให้มีขีดความสามารถในการแข่งขันกับนานาประเทศ อีกทั้งช่วยให้เศรษฐกิจเจริญเติบโตอย่างมีเสถียรภาพยั่งยืน และมีภูมิคุ้มกันจากกระแสโลกาภิวัตน์

โครงการมีลักษณะศึกษา ค้นคว้า และทดลอง เป็นการส่วนพระองค์ พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร ทรงศึกษา ค้นคว้า ทดลอง และทรงเตรียมข้อมูลเพื่อนำไปประยุกต์ใช้ในการแก้ปัญหาและเผยแพร่แก่เกษตรกร ทรงแสวงหาแนวทางการพัฒนาที่ถูกต้องและเหมาะสมกับสภาพสังคมไทย และสภาพแวดล้อมในแต่ละท้องถิ่น

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร มีพระราชดำรัสเมื่อวันที่ ๕ ตุลาคม พ.ศ.๒๕๓๕ เมื่อครั้งเสด็จฯ ไปทอดพระเนตรการดำเนินงานโครงการศูนย์ศึกษาการพัฒนาพิกุลทองอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ความว่า “...งานทดลองนี้เหมือนเป็นตำรา ควรทำเป็นตำราที่จะนำไปใช้ในพื้นที่ดินเปรี้ยวอื่นๆ ในพื้นที่อื่นอาจจะไม่ต้องมีการแบ่งเป็นแปลงย่อยเช่นนี้ คันดินที่สร้างเพื่อกั้นน้ำก็อาจจะใช้คลองชลประทานสร้างถนน สะพาน การศึกษาจึงต้องทำแบบนี้...” แนวพระราชดำริได้เน้นให้เห็นถึงการประสมประสานระหว่างนวัตกรรมด้านเทคโนโลยีควบคู่กับนวัตกรรมด้านการบริหารจัดการ จนได้วิธีที่เหมาะสมในการแก้ไขปัญหาสภาพดินเปรี้ยว เป็นการพัฒนาที่อนุโลมและรอมชอมกับสภาพธรรมชาติ สิ่งแวดล้อมและสภาพของสังคมจิตวิทยาแห่งชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับหลักการทรงงานเรื่อง “ไม่ติดตำรา” ไม่ผูกมัดกับวิชาการและเทคโนโลยีที่ไม่เหมาะสมกับชีวิตความเป็นอยู่ที่แท้จริงของคนไทย” (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ รวบรวมไว้ในหนังสือเรียนรู้หลักการทรงงานในพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร เดือนธันวาคม พ.ศ.๒๕๕๑)

ข้อเสนอแนะ

๑. ควรให้ความสำคัญกับการทำวิจัยและพัฒนาอย่างต่อเนื่อง

๒. ควรบูรณาการโครงการตามพระราชดำริด้านนวัตกรรมไว้ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ และในแนวนโยบายการบริหารราชการแผ่นดินของรัฐบาล ทั้งนี้เพื่อกระตุ้นและส่งเสริมให้เกิดการขับเคลื่อนนวัตกรรมในภาคการผลิตของประเทศ

๓. ควรเร่งนำงานวิจัยและพัฒนามาเพิ่มมูลค่าให้กับสินค้าและบริการเพื่อให้อันดับความสามารถในการแข่งขันรวมของประเทศขยับสูงขึ้น และส่งผลให้ประเทศไทยหลุดพ้นจากประเทศที่รายได้ปานกลาง ในอนาคต

๔. ควรมีการเผยแพร่ความรู้และความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และนวัตกรรมไปสู่ประชาชนในวงกว้างให้มากที่สุด เพื่อให้พลเมืองไทยมีขีดความสามารถในการแข่งขันกับนานาประเทศ ช่วยให้เศรษฐกิจเจริญเติบโตอย่างมีเสถียรภาพยั่งยืน และมีภูมิคุ้มกันจากกระแสโลกาภิวัตน์

ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
เป็นเครื่องมือที่ทำให้ประชาชนพึ่งตนเองได้
มีความสุข ประกอบอาชีพก้าวหน้า
มีฐานะทางเศรษฐกิจมั่นคง ประเทศจะมีความสงบ
และมีความเจริญก้าวหน้า

ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

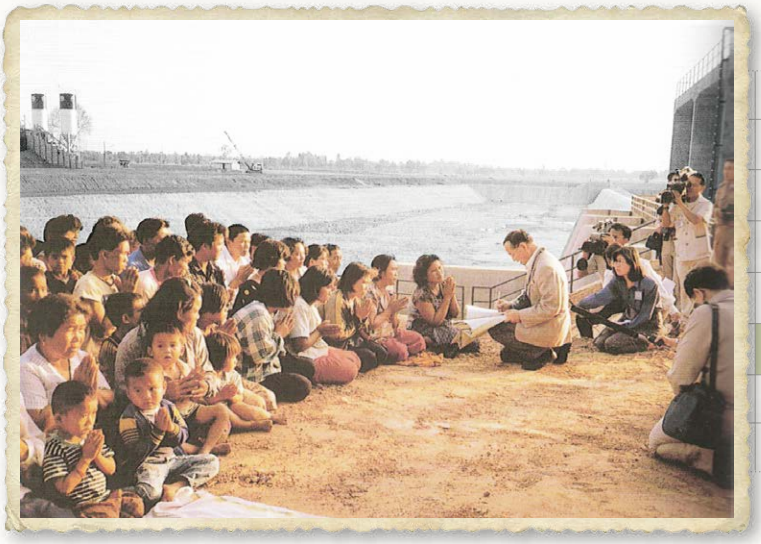
> “...การพัฒนาประเทศจำเป็นต้องทำตามลำดับขั้น ต้องสร้างพื้นฐาน คือความพอมี พอกิน พอใช้ ของประชาชนส่วนใหญ่เป็นเบื้องต้นก่อน โดยใช้วิธีการและใช้อุปกรณ์ที่ประหยัด แต่ถูกต้องตามหลักวิชา เมื่อได้พื้นฐานมั่นคงพร้อมพอควร และปฏิบัติได้แล้ว จึงค่อยสร้างค่อยเสริมความเจริญและฐานะเศรษฐกิจขั้นที่สูงขึ้นโดยลำดับต่อไป...”

พระบรมราโชวาทในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรแก่นักศึกษา มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ เมื่อวันที่ ๑๘ กรกฎาคม พ.ศ.๒๕๑๗

๑. พระราชดำริว่าด้วย “เศรษฐกิจพอเพียง” (Sufficiency Economy)

“เศรษฐกิจพอเพียง” เป็นแนวพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร ที่พระราชทานมานานกว่า ๔๐ ปีแล้ว เป็นแนวพระราชดำริที่ตั้งอยู่บนรากฐานของวัฒนธรรมไทย เป็นแนวทางการพัฒนาที่ตั้งบนพื้นฐานของทางสายกลาง และความไม่ประมาท คำนึงถึงความพอประมาณ ความมีเหตุผล การสร้างภูมิคุ้มกันในตัวเอง ตลอดจนใช้ความรู้และคุณธรรม เป็นพื้นฐานในการดำรงชีวิต ที่สำคัญจะต้องมี “สติ ปัญญา และความเพียร” ซึ่งจะนำไปสู่ “ความสุข” ในการดำเนินชีวิตอย่างแท้จริง

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร มีพระราชดำริครั้งแรกว่าด้วย “เศรษฐกิจพอเพียง” โดยพระองค์มีพระบรมราโชวาท ในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรแก่นักศึกษา มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ เมื่อวันที่ ๑๘ กรกฎาคม พ.ศ.๒๕๑๗ ความตอนหนึ่งว่า

“...การพัฒนาประเทศจำเป็นต้องทำตามลำดับขั้น ต้องสร้างพื้นฐาน คือความพอมี พอกิน พอใช้ของประชาชนส่วนใหญ่เป็นเบื้องต้นก่อน โดยใช้วิธีการและใช้อุปกรณ์ที่ประหยัด แต่ถูกต้องตามหลักวิชา เมื่อได้พื้นฐานมั่นคงพร้อมพอควรและปฏิบัติได้แล้ว จึงค่อยสร้างค่อยเสริมความเจริญและฐานะเศรษฐกิจขั้นที่สูงขึ้นโดยลำดับต่อไป...”

ต่อมาพระองค์ทรงอธิบายและทรงเน้นย้ำอีกหลายครั้ง ดังที่พระองค์มีพระราชดำรัส เนื่องในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา ณ ศาลาดุสิดาลัย สวนจิตรลดาฯ พระราชวังดุสิต เมื่อวันที่ ๔ ธันวาคม พ.ศ.๒๕๑๗ ความตอนหนึ่งว่า

“...คนอื่นจะว่าอย่างไรก็ช่างเขา จะว่าเมืองไทยล้าสมัย ว่าเมืองไทยเชย ว่าเมืองไทยไม่มีสิ่งที่สมัยใหม่ แต่เราพออยู่พอกิน และขอให้ทุกคนมีความปรารถนาที่จะให้เมืองไทยพออยู่พอกิน มีความสงบ และทำงานตั้งจิตอธิษฐานปณิธานจุดมุ่งหมายในแง่นี้ในทางนี้ที่จะให้เมืองไทยอยู่พออยู่พอกิน ไม่ใช่รุ่งเรืองอย่างยอด แต่ว่าพออยู่พอกิน มีความสงบนั้น ถ้าจะเปรียบเทียบกับประเทศอื่นๆ ถ้าเรารักษาความพออยู่พอกินนั้นได้ เราจะยอดยิ่งยวด...”

พระราชดำรัสนี้ทรงเห็นว่า แนวทางการพัฒนาที่เน้นการขยายตัวทางเศรษฐกิจของประเทศเป็นหลักแต่เพียงอย่างเดียวอาจจะเกิดปัญหาได้ จึงทรงเน้นการมีพอกินพอใช้ของประชาชนส่วนใหญ่ในเบื้องต้นก่อน เมื่อมีพื้นฐานความมั่นคงพร้อมพอสมควรแล้ว จึงสร้างความเจริญและฐานะทางเศรษฐกิจให้สูงขึ้น ซึ่งหมายถึง แทนที่จะเน้นการขยายตัวของภาคอุตสาหกรรมนำการพัฒนาประเทศ ควรที่จะสร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจพื้นฐานก่อน นั่นคือทำให้ประชาชนในชนบทส่วนใหญ่พอมีพอกินก่อน เป็นแนวทางการพัฒนาที่เน้นการกระจายรายได้เพื่อสร้างพื้นฐานและความมั่นคงทางเศรษฐกิจโดยรวมของประเทศ ก่อนเน้นการพัฒนาในระดับสูงขึ้นไป

> “...เศรษฐกิจพอเพียงเป็นเสมือนรากฐานของชีวิต รากฐานความมั่นคงของแผ่นดิน เปรียบเสมือนเสาเข็มที่ถูกตอกรองรับบ้านเรือนตัวอาคารไว้นั่นเอง สิ่งก่อสร้างจะมั่นคงได้ก็อยู่ที่เสาเข็ม แต่คนส่วนมากมองไม่เห็นเสาเข็มและลืมเสาเข็มเสียด้วยซ้ำไป...”

พระราชดำรัสพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร ถึงความสำคัญของ “เศรษฐกิจพอเพียง” ผ่านมูลนิธิชัยพัฒนา เมื่อปี พ.ศ.๒๕๔๒

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร มีพระราชดำรัสกล่าวถึงเรื่องพออยู่พอกิน อีกครั้งหนึ่งเนื่องในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา ณ ศาลาดุสิดาลัย สวนจิตรลดาฯ พระราชวังดุสิต เมื่อวันที่ ๔ ธันวาคม พ.ศ.๒๕๔๑ ความตอนหนึ่งว่า

“...เมื่อปี ๒๕๑๗ ถึง ๒๕๔๑ นี้ ก็ ๒๔ ปี ใช่ไหม วันนั้นได้พูดว่า เราควรจะปฏิบัติให้พอมีพอกิน พอมีพอกินนี้ก็แปลว่าเศรษฐกิจพอเพียงเอง ถ้าแต่ละคนพอมีพอกิน ก็ใช้ได้ ยิ่งถ้าทั้งประเทศพอมีพอกินก็ยิ่งดี และประเทศไทยเวลานั้นก็เริ่มจะไม่พอมีพอกิน บางคนก็มีมาก บางคนก็ไม่มีเลย สมัยก่อนนี้พอมีพอกิน มาสมัยนี้ชักจะไม่พอมีพอกิน จึงต้องมีนโยบายที่จะทำเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อที่จะให้ทุกคนมีพอเพียงได้...”

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร มีพระราชดำรัสถึงความสำคัญของ “เศรษฐกิจพอเพียง” พระราชทานผ่านมูลนิธิชัยพัฒนา เมื่อปี พ.ศ.๒๕๔๒ ความตอนหนึ่งว่า

“...เศรษฐกิจพอเพียงเป็นเสมือนรากฐานของชีวิต รากฐานความมั่นคงของแผ่นดิน เปรียบเสมือนเสาเข็มที่ถูกตอกรองรับบ้านเรือนตัวอาคารไว้นั่นเอง สิ่งก่อสร้างจะมั่นคงได้ก็อยู่ที่เสาเข็ม แต่คนส่วนมากมองไม่เห็นเสาเข็ม และลืมเสาเข็มเสียด้วยซ้ำไป...”

๒. คำจำกัดความ “ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง”

ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

เศรษฐกิจพอเพียง เป็นปรัชญาชี้ถึงแนวการดำรงอยู่และปฏิบัติตนของประชาชนในทุกระดับ ตั้งแต่ระดับครอบครัว ระดับชุมชน จนถึงระดับรัฐ ทั้งในการพัฒนาและบริหารประเทศให้ดำเนินไปในทางสายกลาง โดยเฉพาะการพัฒนาเศรษฐกิจเพื่อให้ก้าวทันต่อโลกยุคโลกาภิวัตน์ ความพอเพียง หมายถึง ความพอประมาณ ความมีเหตุผล รวมถึงความจำเป็นที่จะต้องมีระบบภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีพอสมควรต่อการมีผลกระทบใดๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายนอกและภายใน ทั้งนี้ จะต้องอาศัยความรอบรู้ ความรอบคอบ และความระมัดระวังอย่างยิ่ง

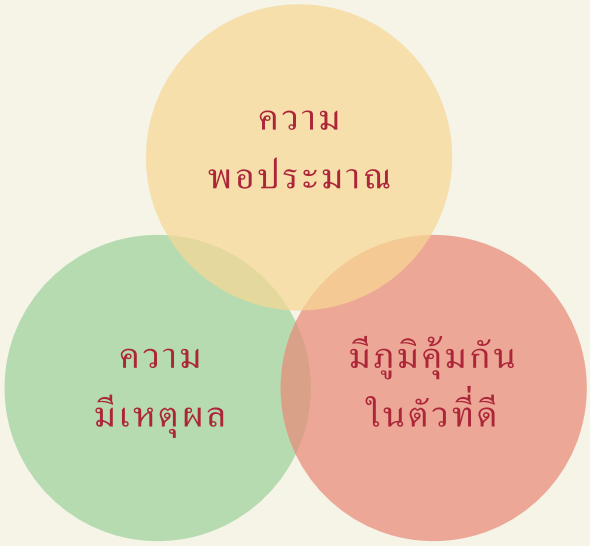
ในการนำวิชาการต่างๆ มาใช้ในการวางแผนและการดำเนินการทุกขั้นตอน และขณะเดียวกันจะต้องเสริมสร้างพื้นฐานจิตใจของคนในชาติโดยเฉพาะเจ้าหน้าที่ของรัฐ นักทฤษฎีและนักธุรกิจในทุกระดับให้มีสำนึกในคุณธรรม ความซื่อสัตย์ สุจริต และให้มีความรอบรู้ที่เหมาะสม ดำเนินชีวิตด้วยความอดทน ความเพียร มีสติ ปัญญา และความรอบคอบเพื่อให้สมดุล และพร้อมต่อการรองรับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและกว้างขวางทั้งด้านวัตถุ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรมจากโลกภายนอกได้เป็นอย่างดี (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติได้เชิญผู้ทรงคุณวุฒิในทางเศรษฐกิจและสาขาอื่นมาร่วมกันประมวลและกลั่นกรองจากพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร เรื่องเศรษฐกิจพอเพียงและขอพระราชทานพระบรมราชานุญาตนำไปเผยแพร่ ซึ่งทรงพระกรุณาปรับปรุงแก้ไขพระราชทานและทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานพระบรมราชานุญาตให้นำไปเผยแพร่เมื่อวันที่ ๒๙ พฤศจิกายน พ.ศ.๒๕๔๒ เพื่อเป็นแนวทางปฏิบัติของทุกฝ่ายและประชาชนโดยทั่วไป)

> “...เมื่อปี ๒๕๑๗ ถึง ๒๕๔๑ นี้ ก็ ๒๔ ปี ใช่ไหม วันนั้นได้พูดว่า เราควรจะปฏิบัติให้พอมีพอกิน พอมีพอกินนี้ก็แปลว่าเศรษฐกิจพอเพียงนั่นเอง ถ้าแต่ละคนพอมีพอกิน ก็ใช้ได้ ยิ่งถ้าทั้งประเทศพอมีพอกินก็ยิ่งดี และประเทศไทยเวลานั้น ก็เริ่มจะไม่พอมีพอกิน บางคนก็มีมาก บางคนก็ไม่มีเลย สมัยก่อนนี้พอมีพอกิน มาสมัยนี้ชักจะไม่พอมีพอกิน จึงต้องมีนโยบายที่จะทำเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อที่จะให้ทุกคนมีพอเพียงได้...”

พระราชดำรัส เนื่องในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา
ณ ศาลาดุสิดาลัย สวนจิตรลดาฯ พระราชวังดุสิต
เมื่อวันที่ ๔ ธันวาคม พ.ศ.๒๕๔๑

ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

ทางสายกลาง

เงื่อนไขความรู้
(รอบรู้ รอบคอบ ระมัดระวัง)

เงื่อนไขคุณธรรม
(ซื่อสัตย์ สุจริต ขยัน
อดทน แบ่งปัน)

นำสู่

เศรษฐกิจ / สังคม / สิ่งแวดล้อม / วัฒนธรรม

สมดุล / มั่นคง / ยั่งยืน

ความหมายของเศรษฐกิจพอเพียง จึงประกอบด้วยคุณลักษณะ ดังนี้

๑ ความพอประมาณ

ความพอประมาณ หมายถึง ความพอดีที่ไม่น้อยเกินไปและไม่มากเกินไปโดยไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น เช่น การผลิตและการบริโภคที่อยู่ในระดับพอประมาณ

๒ ความมีเหตุผล

ความมีเหตุผล หมายถึง การตัดสินใจเกี่ยวกับระดับความพอเพียงนั้นจะต้องเป็นไปอย่างมีเหตุผล โดยพิจารณาจากเหตุปัจจัยที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนคำนึงถึงผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากการกระทำนั้นๆ อย่างรอบคอบ

๓ ภูมิคุ้มกัน

ภูมิคุ้มกัน หมายถึง การเตรียมตัวให้พร้อมรับผลกระทบและการเปลี่ยนแปลงด้านต่างๆ ที่จะเกิดขึ้น โดยคำนึงถึงความเป็นไปได้ของสถานการณ์ต่างๆ ที่คาดว่าจะเกิดในอนาคต

โดย “เงื่อนไข” ของการตัดสินใจและดำเนินกิจกรรมต่างๆ ให้อยู่ในระดับพอเพียง ๒ ประการ ดังนี้

๑ เงื่อนไขความรู้

เงื่อนไขความรู้ ประกอบด้วย ความรอบรู้เกี่ยวกับวิชาการต่างๆ ที่เกี่ยวข้องรอบด้าน ความรอบคอบที่จะนำความรู้เหล่านั้นมาพิจารณาให้เชื่อมโยงกัน เพื่อประกอบการวางแผนและความระมัดระวังในการปฏิบัติ

๒ เงื่อนไขคุณธรรม

เงื่อนไขคุณธรรม ที่จะต้องเสริมสร้าง ประกอบด้วย มีความตระหนักในคุณธรรม มีความซื่อสัตย์สุจริต และมีความอดทน มีความเพียร ใช้สติปัญญาในการดำเนินชีวิต และเอื้อเฟื้อแบ่งปันให้แก่ผู้อื่น

๓. การประยุกต์ใช้เศรษฐกิจพอเพียง

เศรษฐกิจพอเพียงสามารถประยุกต์ใช้ได้ทุกระดับ ทุกสาขา ทุกภาคของเศรษฐกิจ ทั้งภาคการเกษตร ภาคอุตสาหกรรม ภาคชนบท ภาคการเงินการคลัง ภาคอสังหาริมทรัพย์ ภาคการค้า การลงทุนระหว่างประเทศ ฯลฯ โดยมีหลักการที่คล้ายคลึงกัน คือ เน้นการเลือกปฏิบัติอย่างพอประมาณ มีเหตุมีผล และสร้างภูมิคุ้มกันให้แก่ตนเองและสังคม อยู่บนหลักของความรู้ รอบรู้ รอบคอบ ระมัดระวัง และหลักคุณธรรม จริยธรรม ซื่อสัตย์สุจริต ขยัน อดทน แบ่งปัน

การประยุกต์ใช้เศรษฐกิจพอเพียงสำหรับสังคมแต่ละระดับ

ระดับบุคคล/ครอบครัว

ระดับบุคคล/ครอบครัว

- สามารถทำตนให้เป็นที่พึ่งแห่งตนใน ๕ ด้าน

๑) จิตใจ

๒) สังคม

๓) เทคโนโลยี

๔) ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

๕) เศรษฐกิจ

- รู้จักคำว่า “พอ” และไม่เบียดเบียนผู้อื่น
- พยายามพัฒนาตนเองเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งและความชำนาญ
- มีความสุขและความพอใจกับชีวิตที่พอเพียง ยึดเส้นทางสายกลางในการดำรงชีวิต

ระดับชุมชน

ระดับชุมชน

ประกอบด้วย บุคคล/ครอบครัวที่มีความพอเพียงแล้ว

- รวมกลุ่มทำประโยชน์เพื่อส่วนรวม โดยอาศัยภูมิปัญญาและความสามารถของตนและชุมชน
- มีความเอื้ออาทรระหว่างสมาชิกชุมชนทำให้เกิดพลังทางสังคม
- พัฒนาไปสู่เครือข่ายระหว่างชุมชนต่างๆ

ระดับรัฐหรือระดับประเทศ

ระดับรัฐหรือระดับประเทศ

ประกอบด้วยสังคมต่างๆ ที่เข้มแข็ง

- ชุมชน/สังคมหลายๆ แห่งร่วมมือกันพัฒนาตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง
- วางรากฐานของประเทศให้มีความพอเพียงและพร้อมก่อน จึงค่อยๆ ดำเนินการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศให้เจริญขึ้นเป็นลำดับๆ ต่อไป

ตัวอย่างของเศรษฐกิจพอเพียง

ระดับเกษตรกร

ระดับเกษตรกร ได้แก่ เกษตรทฤษฎีใหม่

ขั้นที่ ๑ เป็นแนวทางการจัดการพื้นที่เกษตรกรรมในระดับครอบครัวเพื่อให้พออยู่พอกินสมควรแก่อัตภาพในระดับที่ประหยัดไม่อดอยากและเลี้ยงตนเองได้ โดยให้แบ่งพื้นที่ออกเป็น ๔ ส่วน ตามอัตราส่วน ๓๐ : ๓๐ : ๓๐ : ๑๐ ซึ่งหมายถึง

พื้นที่ส่วนที่หนึ่ง ประมาณ ๓๐% ให้ขุดสระเก็บกักน้ำเพื่อใช้เก็บกักน้ำฝนในฤดูฝน และใช้เสริมการปลูกพืชในฤดูแล้ง ตลอดจนการเลี้ยงสัตว์น้ำและพืชน้ำต่างๆ

พื้นที่ส่วนที่สอง ประมาณ ๓๐% ให้ปลูกข้าวในฤดูฝน เพื่อใช้เป็นอาหารประจำวันสำหรับครอบครัว ให้เพียงพอตลอดปี เพื่อตัดค่าใช้จ่ายและสามารถพึ่งตนเองได้

พื้นที่ส่วนที่สาม ประมาณ ๓๐% ให้ปลูกไม้ผล ไม้ยืนต้น พืชผัก พืชไร่ พืช สมุนไพร ฯลฯ เพื่อใช้เป็นอาหารประจำวัน หากเหลือบริโภคก็นำไปจำหน่าย

พื้นที่ส่วนที่สี่ ประมาณ ๑๐% เป็นที่อยู่อาศัย เลี้ยงสัตว์ ถนนหนทาง และโรงเรือนอื่นๆ

ขั้นที่ ๒ เกษตรกรรวมพลังกันในรูปกลุ่มหรือสหกรณ์ร่วมแรงในการผลิต จัดการตลาดและพัฒนาสวัสดิการของชุมชนในรูปแบบต่างๆ เป็นการสร้างความสามัคคีภายในท้องถิ่นและเตรียมความพร้อมก่อนก้าวสู่โลกภายนอก

ขั้นที่ ๓ ติดต่อประสานงานกับภายนอก เพื่อจัดหาทุนหรือแหล่งเงิน เช่น ธนาคาร หรือบริษัทห้างร้านเอกชนมาช่วยในการลงทุนและพัฒนาคุณภาพชีวิต

ระดับนักธุรกิจ

ระดับนักธุรกิจ

- ยอมรับการมีกำไรในระดับพอประมาณ (Normal Profit) และมีเหตุมีผลที่พอเพียงต่อนักธุรกิจที่ลงทุนหรือผู้ถือหุ้นและต้องไม่เป็นการแสวงหากำไรโดยการเอาเปรียบผู้บริโภคหรือผิดกฎหมาย
- ไม่ปฏิเสธการส่งออก แต่ต้องมีการสร้างภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี เพื่อให้พร้อมรับต่อความเปลี่ยนแปลงต่างๆ โดยระลึกเสมอว่าการจะก้าวให้ทันต่อกระแสโลกาภิวัตน์ ต้องอาศัยความรอบรู้ รอบคอบและระมัดระวังอย่างยิ่ง
- สามารถกู้เงินมาลงทุนได้เพื่อทำให้มีรายได้และต้องสามารถใช้หนี้ได้
- ต้องมีคุณธรรม ซื่อสัตย์สุจริต เพียร อดทนและรับผิดชอบต่อสังคม โดยมีการพัฒนาประสิทธิภาพการผลิต การปรับปรุงสินค้าและคุณภาพให้ทันกับความต้องการของตลาดและการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยี
- รักษาความสมดุลในการแบ่งปันผลประโยชน์ของธุรกิจในระหว่างผู้มีส่วนได้ส่วนเสียต่างๆ ได้แก่ พนักงาน บริษัท ผู้บริโภคและสังคมโดยรวม

ระดับนักการเมือง

ระดับนักการเมือง

- การกำหนดนโยบาย การออกกฎหมายและข้อบัญญัติต่างๆ หรือดำเนินวิถีทางการเมืองให้ยึดมั่นอยู่บนพื้นฐานของความพอเพียงและผลประโยชน์ของส่วนรวม
- มีทัศนคติและความคิดที่ดี บนพื้นฐานของความพอเพียง สุจริต มีความเพียร และมีสติในการทำกิจการต่างๆ

ระดับเจ้าหน้าที่ของรัฐ

ระดับเจ้าหน้าที่ของรัฐ

- ใช้ชีวิตแบบพอเพียง รู้จักพอประมาณและพึ่งตนเองเป็นหลักไม่ยุ่งเกี่ยวกับอบายมุข
- ต้องมีสำนึกในคุณธรรม ความซื่อสัตย์สุจริต มีความรอบรู้ที่เหมาะสม ดำเนินชีวิตด้วยความอดทน ความเพียร มีสติปัญญาและความรอบคอบ
- การจัดเตรียมนโยบาย แผนงานหรือโครงการต่างๆ ต้องสอดคล้องกับเศรษฐกิจพอเพียงโดยเน้นพัฒนาและแก้ไขปัญหาด้านเศรษฐกิจสังคมและจิตใจควบคู่กันไป

ระดับครูอาจารย์

ระดับครูอาจารย์

- ยึดหลักเศรษฐกิจพอเพียงในการดำเนินชีวิต ขยันอดทน ไม่ยุ่งเกี่ยวกับอบายมุข
- พัฒนาระบบการเรียนการสอนตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง
- ตั้งใจสอน หมั่นหาความรู้เพิ่มเติม

• ถ่ายทอด ปลูกฝังความรู้ความเข้าใจหลักเศรษฐกิจพอเพียงให้เด็กและเยาวชน สอนให้คิดเป็นเข้าใจในหลักเหตุผล มีความคิดในเชิงสร้างสรรค์บนพื้นฐานของศีลธรรมและการพัฒนาจิตใจควบคู่กันไป

ระดับนักเรียน นิสิต นักศึกษา

ระดับนักเรียน นิสิต นักศึกษา

• ต้องรู้จักแบ่งเวลาเรียน เล่น และดำเนินชีวิตอย่างเหมาะสมและพอประมาณกับตนเอง

• ใฝ่หาความรู้ใช้หลักวิชาและความรู้จริงในการตัดสินใจลงมือทำสิ่งต่างๆ

• ประพฤติดีมีระเบียบวินัย ขยันหมั่นเพียร ซื่อสัตย์สุจริต รู้จักแบ่งปัน มีความกตัญญู

• ใช้จ่ายเงินอย่างมีเหตุผลและรอบคอบ

• สร้างภูมิคุ้มกันให้แก่ตนเอง อาทิ ประหยัดอดออม ศึกษาหาความรู้ตลอดเวลา ไม่เสพของมึนเมาหรือสิ่งเสพติด

คนทุกวัยทุกศาสนา

คนทุกวัยทุกศาสนา

• ดำรงชีวิตบนพื้นฐานของการรู้จักตนเอง การคิดพึ่งพาตนเองและพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันอย่างเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่

• ใช้ชีวิตอย่างพอเพียงสอดคล้องกับหลักคำสอนของทุกศาสนาที่ให้ดำเนินชีวิตตามกรอบคุณธรรม

• ไม่ทำการใดๆ ที่เบียดเบียนตนเองหรือผู้อื่น

• ไม่ฟุ่งเฟ้อหรือทำอะไรที่เกินตน

• รู้จักแบ่งปันและช่วยเหลือผู้อื่นตามความเหมาะสมและกำลังความสามารถของตน

• ดำเนินชีวิตบนทางสายกลาง คือ คำนึงถึงความพอดีไม่มากเกินไปหรือน้อยเกินไป

ตัวอย่างการกำหนดนโยบายการเงินการคลัง

ตัวอย่างการกำหนดนโยบายการเงินการคลัง ได้แก่

• ความพอดี เช่น กำหนดเป้าหมายปริมาณเงินต้องไม่มากเกินไปจนเป็นผลกระทบต่อเสถียรภาพทางเศรษฐกิจและไม่น้อยเกินไปจนทำให้เศรษฐกิจซบเซา

• ต้องสามารถปรับตัวให้สอดคล้องกับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงได้อย่างมีเหตุมีผลและคล่องตัว

• ระมัดระวังการเปลี่ยนแนวนโยบายการเงินการคลังต้องทำอย่างค่อยเป็นค่อยไป โดยประเมินสถานการณ์อย่างรอบคอบ

• การป้องกันปัญหาก่อนที่จะรุนแรงขึ้น ต้องพิจารณาถึงปัญหาในปัจจุบันและแนวโน้มในอนาคต

• การจัดการดอกเบี้ยหรือการจัดการแลกเปลี่ยนเงินตราต่างประเทศ ควรอยู่บนพื้นฐานของความมีเหตุมีผล ความพอดีไม่สูงไม่ต่ำจนเกินไป

• การสร้างภูมิคุ้มกันที่ดีโดยยึดหลักธรรมาภิบาลในการบริหารจัดการ

• บริหารการเงิน การคลัง ด้วยความโปร่งใส

• ยึดเป้าหมายการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ (Economic Growth) ที่มีเสถียรภาพควบคู่กับการกระจายรายได้ (Income Distribution) ที่เป็นธรรม

• หลีกเลี่ยงการใช้นโยบาย “ประชานิยมทางเศรษฐกิจ” ซึ่งอาจมีผลกระทบทางลบในระยะยาว

• บริหารการเงินการคลังบนหลักของความรู้และหลักคุณธรรม

ตัวอย่างการดำเนินธุรกิจภาคอุตสาหกรรม

• ความพอประมาณโดยสำรวจศักยภาพของตนเอง รู้จักตนเองว่ามีอะไรบ้าง เช่น ลักษณะงานและขนาดของเงินทุน การผลิตและการตลาด

• ดำเนินการโดยยึดหลักเหตุผลโดยใช้สติปัญญาภูมิปัญญา
• ดำเนินการในสิ่งที่เก่งและถนัด
• สร้างความเจริญแบบค่อยเป็นค่อยไป
• ใช้ทรัพยากรอย่างรู้คุณค่าและมีขอบเขต
• สร้างภูมิคุ้มกันที่ดีโดยป้องกันหรือรู้จักบริหารความเสี่ยง
• มีแผนการจัดการกับความไม่แน่นอน
• ไม่ควรใช้จ่ายฟุ่มเฟือยหรือก่อหนี้จนเกินตัว
• มีทุนสำรองไม่มุ่งเน้นกำไรเกินควรหรือกอบโกยด้วยความละโมบโลภมาก
• ดำเนินธุรกิจภาคอุตสาหกรรม บนหลักของความรู้และหลักคุณธรรม

ตัวอย่างนโยบายการพัฒนาระบบการศึกษาไทย

ตัวอย่างนโยบายการพัฒนาระบบการศึกษาไทย
• บนพื้นฐานเศรษฐกิจพอเพียง ควรมุ่งไปสู่การทำให้สังคมไทยเป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ เพื่อทำให้เกิดสติปัญญาความรอบรู้และศีลธรรมอันจะเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้สังคมดำรงอยู่ได้อย่างเข้มแข็งและพอเพียง
• เนื่องจากกระแสของโลกาภิวัตน์ได้ก่อให้เกิดระบบเศรษฐกิจใหม่และสังคมใหม่ที่เน้นเรื่องความรู้กันมาก จึงต้องสร้างระบบการศึกษาให้กับคนทุกคนตั้งแต่เกิดจนตาย ต้องคำนึงถึงคุณภาพและมาตรฐานโลกข้างหน้าเป็นโลกของการเปลี่ยนแปลง ต้องสร้างภูมิคุ้มกันเพื่อให้เกิดความเข้มแข็ง การที่ประชาชนทุกคนได้รับการศึกษาถือเป็นวิธีที่ดีที่สุดในการกำจัดความยากจน ต้องกำหนดความสำคัญของการศึกษาให้เป็นหัวใจของการพัฒนาในทุกด้าน ทั้งด้านการเมือง เศรษฐกิจ สังคม ชนบท การเกษตร อุตสาหกรรม ฯลฯ

๔. การน้อมนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้

๑. ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงที่พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร ได้พระราชทานแก่พสกนิกรชาวไทย ขณะนี้ได้หยั่งรากลึกลงในสังคมไทย พระองค์ทรงให้ความสำคัญกับ “การพัฒนาคน” ในการดำเนินวิถีชีวิตอย่างมั่นคงบนพื้นฐานของการพึ่งตนเอง ความพอมีพอกิน การรู้จักความพอประมาณ การคำนึงถึงความมีเหตุผล การสร้างภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี และทรงเตือนสติประชาชนคนไทยไม่ให้ประมาท ตระหนักถึงความถูกต้องตามหลักวิชาตลอดจนมีคุณธรรมเป็นกรอบในการดำเนินชีวิต

๒. สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติได้น้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเป็นปรัชญานำทางในการพัฒนาประเทศตั้งแต่แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๘ (พ.ศ.๒๕๔๐ – ๒๕๔๔) โดยให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในสังคมและมุ่งให้ “คนเป็นศูนย์กลางการพัฒนา” พร้อมทั้งปรับเปลี่ยนวิธีการพัฒนาเป็นการบูรณาการแบบองค์รวมเพื่อให้เกิดการพัฒนาที่สมดุล ต่อมาแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๙ (พ.ศ.๒๕๔๕ – ๒๕๔๙) ได้น้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาเป็นปรัชญานำทางในการพัฒนาและบริหารประเทศ โดยให้ความสำคัญกับการพัฒนาที่สมดุลทั้งด้านสังคม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อม มีเป้าหมายหลัก

เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของคนไทยสู่ความอยู่ดีมีสุข พร้อมทั้งยึดหลักทางสายกลางเพื่อให้ประเทศรอดพ้นจากวิกฤติ สามารถดำรงอยู่ได้อย่างมั่นคง มีคุณภาพและยั่งยืน

แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๐ (พ.ศ.๒๕๕๐ – ๒๕๕๔) ยังคงน้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเป็นปรัชญานำทางในการพัฒนาและบริหารประเทศ โดยให้ความสำคัญกับการพัฒนาอย่างสมดุล การอยู่ร่วมกันด้วยสันติสุขในสังคมและการอยู่ร่วมกันระหว่างคนกับทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน

แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๑ (พ.ศ.๒๕๕๕ – ๒๕๕๙) ได้น้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาเป็นปรัชญานำทางในการพัฒนาประเทศอย่างต่อเนื่อง เพื่อมุ่งให้เกิดภูมิคุ้มกันและมีการบริหารจัดการความเสี่ยงอย่างเหมาะสม เพื่อให้การพัฒนาประเทศสู่ความสมดุลและยั่งยืน

สำหรับแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๒ (พ.ศ.๒๕๖๐ – ๒๕๖๔) ยังคงน้อมนำและประยุกต์ใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงโดยยึดคนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนาอย่างมีส่วนร่วม การพัฒนาที่ยึดหลักสมดุลยั่งยืนโดยวิสัยทัศน์ของการพัฒนาในแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๒ ต้องให้ความสำคัญกับการกำหนดทิศทางการพัฒนาที่มุ่งสู่การเปลี่ยนผ่านประเทศไทยจากประเทศที่มีรายได้ปานกลางไปสู่ประเทศที่มีรายได้สูง มีการกระจายรายได้และการพัฒนาอย่างเท่าเทียม มีระบบนิเวศที่ดี สังคมอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข และนำไปสู่การบรรลุวิสัยทัศน์ระยะยาว “มั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน” ของประเทศ

๓. แผนยุทธศาสตร์ชาติ ๒๐ ปี (พ.ศ.๒๕๖๐ – ๒๕๗๙) เป็นแผนหลักในการพัฒนาชาติในระยะ ๒๐ ปี ข้างหน้า ภายใต้วิสัยทัศน์ “ประเทศไทยมีความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน เป็นประเทศพัฒนาแล้วด้วยการพัฒนาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” ซึ่งเป็นยุทธศาสตร์ในการพัฒนาประเทศ

> “ประเทศไทย
> มีความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน
> เป็นประเทศพัฒนาแล้ว ด้วยการพัฒนา
> ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง”
>
> *วิสัยทัศน์ที่เป็นแผนหลัก*
> *ในการพัฒนาชาติในระยะ ๒๐ ปี ข้างหน้า*

ในระยะยาว จะทำให้ประเทศไทยสามารถดำรงรักษาความเป็นชาติที่มีความมั่นคงทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม และคนไทยในประเทศมีความอยู่ดีมีสุขอย่างถ้วนหน้า

๔. การปฏิบัติตามเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน ซึ่งกำหนดโดยองค์การสหประชาชาติ ประเทศไทยได้ให้การสนับสนุนแนวทางการพัฒนาที่ยั่งยืน โดยแต่งตั้งคณะกรรมการเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน เพื่อให้เป็นไปตามข้อตกลงหรือความร่วมมือระหว่างประเทศ สามารถตอบสนองความต้องการของประชาชนทั้งในปัจจุบันและในอนาคตเพื่อคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น มีคณะอนุกรรมการส่งเสริมความเข้าใจและประเมินผลการดำเนินงานตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เป็นหน่วยงานหลักในการขับเคลื่อน

๕. ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงได้รับการนำไปประยุกต์ใช้กับทุกภาคส่วนของสังคมเพื่อให้เกิดการขับเคลื่อนอย่างยั่งยืนและมั่นคง ด้านภาคชุมชนและประชาสังคม มีการติดตามไปศึกษากรณีที่ชาวบ้านนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในชีวิตและอาชีพ ด้านภาคการเกษตรได้สร้างความพออยู่พอกินให้กับชุมชนท้องถิ่นและเป็นต้นทางของการพัฒนาในทุกด้าน สร้างความมั่นคง ลดรายจ่าย พึ่งตนเองได้ และแก้ปัญหาความยากจนภาคครัวเรือน ด้านภาคธุรกิจได้ปรับแนวคิดมาใช้อย่างกว้างขวางทั้งธุรกิจขนาดใหญ่ ขนาดกลาง และขนาดเล็ก โดยยอมรับการมีกำไรในระดับพอประมาณ และต้องไม่แสวงหากำไรโดยการเอาเปรียบผู้บริโภคหรือทำผิดกฎหมาย ภาคธุรกิจจำนวนมากยังได้ร่วมแสดงความรับผิดชอบต่อสังคมมากขึ้นโดยเข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาความยากจนและช่วยพัฒนาชนบท

๖. การจัดประกวดผลงานตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ (สำนักงาน กปร.) ได้จัดการประกวดผลงานตามปรัชญาของ

เศรษฐกิจพอเพียงครั้งแรกเมื่อปี พ.ศ.๒๕๕๐ เนื่องในโอกาสมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา ๘๐ พรรษา ของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร เพื่อเผยแพร่พระปรีชาสามารถ แนวพระราชดำริเรื่องเศรษฐกิจพอเพียง และค้นหาตัวอย่างของภาคประชาชน ภาคเกษตร และภาคธุรกิจที่ได้นำหลักเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้จนประสบผลสำเร็จ

ในปี พ.ศ.๒๕๕๒–๒๕๕๓ มูลนิธิชัยพัฒนา สำนักงบประมาณ กระทรวงมหาดไทย กองทัพไทย สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ (สำนักงาน กปร.) และสถาบันวิจัยและพัฒนาประเทศตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ได้ร่วมเป็นเจ้าภาพจัดการประกวดผลงานตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ครั้งที่ ๒ มีวัตถุประสงค์เพื่อเผยแพร่ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและส่งเสริมให้ภาคประชาชน ภาคเกษตร ภาครัฐ และภาคธุรกิจ ได้น้อมนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้ในการทำงานและการดำเนินชีวิต สามารถเป็นตัวอย่างในการพัฒนาตนเอง ชุมชน องค์กรภาครัฐ และธุรกิจได้

การประกวดครั้งนี้ ได้แบ่งเป็น ๑๐ ประเภท คือ ๑) ประชาชนในพื้นที่ห่างไกลและกันดาร ๒) ประชาชนทั่วไป ๓) ชุมชนเศรษฐกิจพอเพียง ๔) เกษตรกรทฤษฎีใหม่ ๕) กลุ่มเกษตรทฤษฎีใหม่ ๖) หน่วยงาน/องค์กรภาครัฐในส่วนภูมิภาค ๗) หน่วยงาน/องค์กรภาครัฐในส่วนกลาง ๘) ธุรกิจขนาดใหญ่ ๙) ธุรกิจขนาดกลางและ ๑๐) ธุรกิจขนาดย่อม ซึ่งผลการตัดสินการประกวดฯ ทำให้ได้ตัวอย่างที่น้อมนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้ในการทำงานและการดำเนินชีวิตจนประสบความสำเร็จในแต่ละประเภท

๗. ด้านสถาบันการเมือง ความคืบหน้าสำคัญในการขับเคลื่อนหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในภาคสถาบันการเมืองได้แก่ การตราพระราชกฤษฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการบริหารกิจการบ้านเมือง

ที่ดี พ.ศ.๒๕๔๖ การกำหนดให้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงปรากฏในบทบัญญัติรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.๒๕๕๐ การกำหนดทิศทางให้นำเอาหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปเป็นนโยบายพื้นฐานทั้งด้านการบริหารราชการแผ่นดินและด้านเศรษฐกิจ และเริ่มมีการกำหนดเป็นนโยบายของรัฐบาลอย่างชัดเจนในปี พ.ศ.๒๕๕๐ เพื่อให้องค์กรของรัฐนำไปปฏิบัติ เพื่อให้เกิดผลที่เป็นรูปธรรมมากขึ้น ด้านองค์กรภาครัฐ รัฐบาลได้มีการน้อมนำเอาปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปขับเคลื่อนนโยบายสู่การปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง ดังปรากฏทั้งในกฎหมายสูงสุด แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ตลอดจนการแถลงนโยบายการบริหารแผ่นดินของรัฐบาลที่เสนอต่อรัฐสภา

๘. ด้านสถาบันการศึกษา ปลูกฝังให้เด็กและเยาวชนในทุกระดับน้อมนำเอาหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง มาใช้เป็นหลักใจหรือหลักคิด หลักการทำงานและหลักปฏิบัติในชีวิตประจำวันให้มีอุปนิสัย “อยู่อย่างพอเพียง” นอกจากนั้นยังได้นำเอาปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาบรรจุในหลักสูตรการศึกษาทุกระดับ มีสถานศึกษาที่จัดการศึกษา โดยยึดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงจนเห็นผลแก่ผู้เรียน และผ่านเกณฑ์การประเมินเป็น “สถานศึกษาพอเพียงแบบอย่าง” ๑๓๕ แห่ง ในปี พ.ศ.๒๕๕๐ และเพิ่มจำนวนขึ้นเรื่อยๆ ในแต่ละปี โดยมีการพัฒนาสู่การเป็น “ศูนย์การเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงด้านการศึกษา” ด้วยการเสริมสร้างการเรียนรู้ให้บุคลากรของโรงเรียน มีความเข้าใจในหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงอย่างถูกต้องและสามารถนำไปปฏิบัติได้อย่างมีประสิทธิภาพ รวมถึงมีการกำหนดหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานให้มีคุณลักษณะ “อยู่อย่างพอเพียง” เป็นคุณภาพของผู้เรียน

๙. หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงได้รับการยอมรับในระดับนานาชาติ หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสามารถนำไปใช้ให้เกิดผลเป็นรูปธรรมอย่างกว้างขวางในทุกภาคส่วนซึ่งหลักปรัชญาของ

นายโคฟี อันนัน เลขาธิการองค์การสหประชาชาติในขณะนั้น ได้ทูลเกล้าทูลกระหม่อมถวายรางวัล ความสำเร็จสูงสุดด้านการพัฒนามนุษย์

“หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมิได้เป็นที่ยอมรับแต่เฉพาะภายในประเทศไทยเท่านั้น หากแต่ยังเป็นที่ยอมรับจากนานาประเทศทั่วโลก หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเป็นทางเลือกหนึ่งในการแก้ไขวิกฤติการณ์ที่โลกกำลังเผชิญอยู่ในปัจจุบัน

ในการประชุมสหประชาชาติว่าด้วยการค้าและการพัฒนา หรืออังค์ถัด (The United Nations Conference on Trade and Development – UNCTAD) ครั้งที่ ๑๐ เดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ.๒๕๔๓ ได้มีแถลงการณ์แสดงความสำนึกในพระมหากรุณาธิคุณของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร ที่พระราชทานหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเป็นแนวคิดการพัฒนาในยุคโลกาภิวัตน์ และในการประชุมรัฐสภาอาเซียน ครั้งที่ ๒๒ เดือนกันยายน พ.ศ.๒๕๔๔ ที่ประชุมลงมติร่วมกันยอมรับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเป็นแนวทางเลือกหนึ่งในการพัฒนาของประเทศสมาชิกในภูมิภาค และเมื่อวันที่ ๒๖ พฤษภาคม พ.ศ.๒๕๔๙ นายโคฟี อันนัน เลขาธิการองค์การสหประชาชาติในขณะนั้น ได้ทูลเกล้าฯ ถวายรางวัล ความสำเร็จสูงสุดด้านการพัฒนามนุษย์แด่พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร และได้กล่าวสดุดีพระองค์ว่า

“หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของพระองค์มีความหมายอย่างยิ่งต่อชุมชนทุกหนแห่งในยุคโลกาภิวัตน์ การเปลี่ยนแปลงต่างเกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว ปรัชญาดังกล่าวซึ่งเน้นแนวทาง “การเดินทางสายกลาง” มีความสอดคล้องกับแนวทางการพัฒนาคนของสหประชาชาติที่เน้นการให้คนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนาและการใช้กระบวนการพัฒนาที่ยั่งยืน พระราชปณิธานในการพัฒนาประเทศของพระองค์ และพระราชดำริที่แสดงถึงพระวิสัยทัศน์อันชาญฉลาด ได้สร้างแรงบันดาลใจให้แก่พสกนิกรของพระองค์ และประชาชนทั่วทุกแห่ง”

พอเพียงของพระองค์ มีความหมายอย่างยิ่งต่อชุมชน การเปลี่ยนแปลงต่างเกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว ปรัชญาดังกล่าวซึ่งเน้น มีความสอดคล้องกับแนวทางการพัฒนาคนของสหประชาชาติ ของการพัฒนาและการใช้กระบวนการพัฒนาที่ยั่งยืน ประเทศของพระองค์และพระราชดำริที่แสดงถึงพระวิสัยทัศน์ ให้แก่พสกนิกรของพระองค์และประชาชนทั่วทุกแห่ง”

นายโคฟี อันนัน เลขาธิการองค์การสหประชาชาติในขณะนั้น ได้กล่าวสดุดี พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร เมื่อวันที่ ๒๖ พฤษภาคม พ.ศ.๒๕๔๙

นอกจากนี้ โครงการพัฒนาแห่งสหประชาชาติ (United Nations Development Program: UNDP) ได้จัดทำรายงานการพัฒนาคนของประเทศไทย ปี พ.ศ.๒๕๕๐ ฉบับภาษาไทยและภาษาอังกฤษ เพื่อนำเสนอแนวทางการพัฒนาประเทศ การพัฒนาคน ข้อคิดเชิงนโยบายด้านต่างๆ ตลอดจนแนวทาง การนำไปประยุกต์ใช้โดยยึดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจ พอเพียง และได้เผยแพร่ไปยัง ๑๖๖ ประเทศทั่วโลก อีกทั้งองค์การสหประชาชาติ ได้กำหนดวาระพัฒนา ภายหลังปีค.ศ.๒๐๑๕ตามกระบวนทัศน์“การพัฒนา ที่ยั่งยืน” คือ การจัดทำเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals: SDGs) และ ประเทศไทยได้สนับสนุนแนวทางการพัฒนา โดยได้จัดตั้งคณะกรรมการการพัฒนาที่ยั่งยืน ดำเนินการขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

สำหรับความสนใจจากนานาชาติต่อปรัชญาของ เศรษฐกิจพอเพียงนั้นมีเป็นอย่างมากที่ต้องการ นำไปประยุกต์ใช้ โดยหน่วยงานของรัฐที่พยายาม ขับเคลื่อนเพื่อประชาสัมพันธ์ และผลักดันโครงการ ที่สามารถนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปปรับใช้ ในต่างประเทศคือกระทรวงการต่างประเทศซึ่งกระทรวงฯ ได้มีการจัดงานประชุม สัมมนา ประชาสัมพันธ์ ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงให้แก่กลุ่มประเทศ กำลังพัฒนา เช่น กลุ่มประเทศอาเซียน แอฟริกา เอเชียใต้ และแปซิฟิกใต้ จากนั้นกระทรวงฯ จัดให้ ดูงานภาคสนามในโครงการพระราชดำริต่างๆ ที่น้อมนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปปรับใช้

แต่ละประเทศมีความต้องการประยุกต์ใช้ปรัชญา ของเศรษฐกิจพอเพียงไม่เหมือนกันขึ้นอยู่กับวิถีชีวิต สภาพภูมิศาสตร์ของแต่ละประเทศ โดยได้ให้ผู้แทน จากประเทศเหล่านี้ได้มาดูงานในหลายระดับ ทั้งเจ้าหน้าที่ปฏิบัติงาน เจ้าหน้าที่ฝ่ายนโยบาย จนถึง ระดับปลัดกระทรวง และรัฐมนตรีประจำกระทรวง ต่างๆ

กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

กฎหมายในภาพรวมที่เกี่ยวข้องและสนับสนุนหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง มีดังนี้

๑. รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ได้ถูกบรรจุในส่วนที่ ๓ แนวนโยบายด้านการบริหารราชการแผ่นดิน มาตรา ๗๘ (๑) ที่กำหนดให้การบริหารราชการแผ่นดินเป็นไปเพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคมและความมั่นคงของประเทศอย่างยั่งยืน โดยหมวด ๕ แนวนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐ มาตรา ๘๓ และมาตรา ๘๔ กำหนดให้รัฐต้องส่งเสริมและสนับสนุนให้มีการดำเนินการตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและคำนึงถึงผลประโยชน์ของประเทศชาติในภาพรวมเป็นสำคัญ

๒. รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ ได้กำหนดไว้ในหมวด ๖ แนวนโยบายแห่งรัฐ มาตรา ๗๕ รัฐพึงจัดระบบเศรษฐกิจให้ประชาชนมีโอกาสได้รับประโยชน์จากความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจไปพร้อมกันอย่างทั่วถึง เป็นธรรม และยั่งยืน สามารถพึ่งพาตนเองได้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ขจัดการผูกขาดทางเศรษฐกิจที่ไม่เป็นธรรม และพัฒนาความสามารถในการแข่งขันทางเศรษฐกิจของประชาชนและประเทศ

๓. กฎหมายว่าด้วยงบประมาณรายจ่ายประจำปี

กฎหมายว่าด้วยงบประมาณรายจ่ายประจำปี เป็นกฎหมายหลักที่จัดสรรเงินงบประมาณของรัฐให้แก่หน่วยงานที่รับผิดชอบดำเนินการเพื่อสนับสนุนนโยบายของรัฐบาลด้านต่างๆ ในเรื่องการพัฒนาประเทศภายใต้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ยุทธศาสตร์การจัดสรรงบประมาณรายจ่ายประจำปีงบประมาณในแต่ละปีมุ่งเน้นการนำแนวทางของหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้เป็นสำคัญ

ข้อเสนอแนะ

๑. รัฐบาลโดยหน่วยงานทุกภาคส่วน ควรนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้ในภารกิจหลักของหน่วยงาน หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมีมิติที่หลากหลายและลุ่มลึกสามารถนำไปปรับใช้ได้ในทุกระดับและทุกสาขาในการดำเนินงาน

๒. ควรมีการรณรงค์เผยแพร่ประชาสัมพันธ์ไปสู่ทุกภาคส่วนของสังคม ส่งเสริมให้ภาครัฐ ภาคธุรกิจเอกชน และภาคประชาชนทุกหมู่เหล่ามีความรู้และความเข้าใจในหลักการปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงอย่างถ่องแท้ และนำเอาหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้กับการดำรงชีวิตในทุกด้าน ซึ่งจะก่อให้เกิดประโยชน์ทั้งต่อตนเอง ครอบครัว ชุมชน สังคมและประเทศชาติอย่างยั่งยืนสืบไป

๓. ปลูกฝังจิตสำนึก นักเรียน นิสิต นักศึกษา ให้เห็นถึงประโยชน์จากการนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวันโดยอาจจะสอดแทรกเนื้อหาหรือเพิ่มบทเรียนที่ในส่วนเกี่ยวข้องกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เข้าไว้ในวิชาต่างๆ ในหลักสูตรการเรียนของนักเรียน นิสิต นักศึกษาในสถาบันการศึกษาต่างๆ พร้อมกับส่งเสริมให้นักเรียนทำกิจกรรมบนพื้นฐานของหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อให้สามารถจดจำหลักการเหล่านั้น ไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน (Learning by doing) ได้อย่างดียิ่งขึ้น

บทสรุป

ศาสตร์ของพระราชาเป็นองค์ความรู้ที่เกิดจาก
ความรักและความห่วงใยที่พระบาทสมเด็จพระปรมินทร
มหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร
ทรงมีต่อปวงชนชาวไทยทุกคน
ทรงมุ่งเน้นความ “พออยู่ พอกิน” และปูพื้นฐานไว้
สำหรับการ “กินดี อยู่ดี” ต่อไปในอนาคต
อีกทั้งมุ่งไปสู่วิถีการพัฒนาแบบยั่งยืน

ด้านทรัพยากรป่าไม้

ปลูกป่าในใจคน
ปลูกป่าโดยไม่ต้องปลูก
และปลูกป่า ๓ อย่าง
ได้ประโยชน์ ๔ อย่าง
ทำให้เกิดการพัฒนา
และการอนุรักษ์ป่าไม้ที่ยั่งยืน

ฝนหลวง

การแก้ไขปัญหา
ความแห้งแล้งให้แก่ประชาชน
และเกษตรกร

ฝาย

ช่วยชะลอการไหลของน้ำ
ช่วยป้องกันน้ำท่วมและ
เก็บน้ำบริเวณต้นน้ำ

ด้านสวัสดิการสังคม

การตั้งมูลนิธิเป็นการพระราชทาน
ความช่วยเหลือแบบยั่งยืน
คือช่วยให้ประชาชนเข้มแข็ง
ด้วยการพึ่งพาตนเอง

ด้านสาธารณสุข

ประชาชนเข้าถึงระบบการแพทย์
และการสาธารณสุข โดยเฉพาะผู้ที่มี
ฐานะยากจนและขาดความรู้
ในการดูแลรักษาตนเอง

ด้านการศึกษา

การศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียม
ช่วยให้การเรียนการสอนมีมาตรฐาน
เดียวกัน ลดช่องว่างทางการศึกษา
และเปิดโอกาสให้ผู้เรียนสามารถ
ศึกษาได้ด้วยตนเอง

ด้านการคมนาคม

เปิดเส้นทางการคมนาคมใหม่
ทั้งในชนบท และในกรุงเทพมหานคร
และเน้นการสร้างจิตสำนึก
เรื่องวินัยการจราจร

หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

เป็นปรัชญาชี้ถึงแนวทางการดำรงอยู่และปฏิบัติตน
ของประชาชนในทุกระดับตั้งแต่ระดับครอบครัว
ระดับชุมชนจนถึงระดับรัฐ

แผนภูมิศาสตร์ของพระราชา

ด้านทรัพยากรดิน

ฟื้นฟูและพัฒนาทรัพยากรดิน หนึ่งในแนวพระราชดำริในการแก้ไขปัญหาเรื่องดินคือ การใช้หญ้าแฝก ป้องกันการชะล้างพังทลายของดินและช่วยเก็บความชุ่มชื้นไว้ในดิน

ด้านทรัพยากรน้ำ

การบริหารจัดการน้ำอย่างองค์รวม แก้ไขปัญหาอย่างเป็นระบบ จากนภา ผ่านภูผา สู่มหานที

ด้านการเกษตร

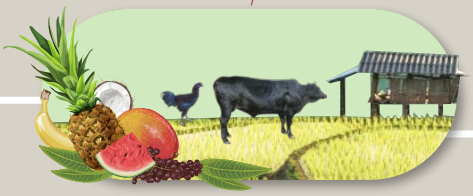
“เกษตรทฤษฎีใหม่” เป็นการบริหารจัดการที่ดินและแหล่งน้ำ โดยแบ่งสัดส่วนการใช้ประโยชน์จากพื้นที่ที่มีอยู่จำกัดให้เกิดประโยชน์สูงสุด

ด้านการส่งเสริมอาชีพ

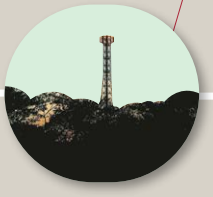
วิธีการสหกรณ์ ทำให้เกิดการรวมกลุ่มของราษฎรบนพื้นฐานแห่งการช่วยตนเองและช่วยเหลือซึ่งกันและกัน

ด้านการสื่อสาร

การใช้เทคโนโลยีในการติดต่อสื่อสารเพื่อช่วยเหลือประชาชนในกรณีฉุกเฉินและนำเอาเทคโนโลยีมาใช้ในการพัฒนาประเทศในด้านต่าง ๆ

ด้านสิ่งแวดล้อมและการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ

การใช้ธรรมชาติช่วยธรรมชาติ วิธีการเป็นรูปแบบง่ายๆให้ราษฎรนำไปปฏิบัติได้ เสียค่าใช้จ่ายน้อย เทคโนโลยีราคาถูก ไม่ซับซ้อน แต่มีประสิทธิภาพ

ด้านนวัตกรรม

หัวใจของนวัตกรรม คือ ทำให้ง่าย ไม่ซับซ้อน ราคาถูก นำเอาสิ่งของที่มีอยู่ในท้องถิ่นมาปรับใช้ให้สอดคล้องกับระบบนิเวศและวิถีชีวิตของคนในท้องถิ่น

บทสรุป

ศาสตร์ของพระราชาคือ องค์ความรู้ที่พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร พระราชทานแก่ปวงชนชาวไทยผ่านโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ และผ่านศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ศาสตร์ของพระราชาครอบคลุมเรื่องน้ำ ป่าไม้ ดิน การเกษตร การส่งเสริมอาชีพ สาธารณสุข สวัสดิการสังคม การศึกษา การคมนาคม การสื่อสาร สิ่งแวดล้อม การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ นวัตกรรม และเศรษฐกิจพอเพียง อาจกล่าวได้ว่าศาสตร์ของพระราชาเป็นองค์ความรู้ที่ช่วยเกื้อหนุนชีวิตความเป็นอยู่ในทุกด้านของพสกนิกรของพระองค์ และเป็นแนวทางในการพัฒนาและการบริหารประเทศแบบยั่งยืน ศาสตร์ของพระราชาเป็นองค์ความรู้ที่ได้สะสมและพัฒนาเป็นลำดับขั้นตอนมาอย่างต่อเนื่องเป็นเวลายาวนานถึง ๗๐ ปี ศาสตร์ของพระราชาเป็นศาสตร์ที่ทันสมัย มีศูนย์กลางการเรียนรู้และการแก้ไขปัญหาอยู่ที่การพัฒนาคน และการพัฒนาประเทศแบบยั่งยืนบนพื้นฐานของความพอเพียง

“... เป้าหมายในการพัฒนาของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร คือการพัฒนาที่ยั่งยืน เพื่อปรับปรุงชีวิตความเป็นอยู่ของคน โดยไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม ให้คนมีความสุข โดยต้องคำนึงถึงเรื่องสภาพภูมิศาสตร์ ความเชื่อทางศาสนา เชื้อชาติ และภูมิหลังทางเศรษฐกิจ สังคม แม้ว่าวิธีการพัฒนามีหลากหลาย แต่ที่สำคัญคือนักพัฒนาจะต้องมีความรัก ความห่วงใย ความรับผิดชอบและการเคารพในเพื่อนมนุษย์ จะเห็นได้ว่าการพัฒนาเกี่ยวข้องกับมนุษยชาติ และเป็นเรื่องของจิตใจ...” ความตอนหนึ่งจากพระราชดำรัสของสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา ฯ สยามบรมราชกุมารีในหนังสือ *พระมหากษัตริย์นักพัฒนาเพื่อประโยชน์สุขสู่ปวงประชา*

ศาสตร์ของพระราชาเป็นองค์ความรู้ที่เกิดจากการความรักและความห่วงใยที่พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร ทรงมีต่อปวงชนชาวไทยทุกคน ทรงใช้หลักการทรงงาน ทรงมีความเพียร และทรงอุทิศพระองค์ตลอดพระชนมชีพเพื่อแก้ไขปัญหาของพสกนิกรของพระองค์ ทรงมุ่งเน้นให้ผลการดำเนินงานสู่ประชาชนโดยตรงในเบื้องแรก เพื่อเป็นการบรรเทาปัญหาความเดือดร้อนเฉพาะหน้า นั่นก็คือ

ศาสตร์ของพระราชาเป็นองค์ความรู้ที่ได้สะสมและพัฒนาเป็นลำดับขั้นตอนมาอย่างต่อเนื่องเป็นเวลายาวนานถึง ๗๐ ปี

ศาสตร์ของพระราชาเป็นศาสตร์ที่ทันสมัย มีศูนย์กลางการเรียนรู้และการแก้ไขปัญหาอยู่ที่การพัฒนาคน และการพัฒนาประเทศแบบยั่งยืนบนพื้นฐานของความพอเพียง

บทสรุป

เพื่อความ “พออยู่พอกิน” และในขณะเดียวกันก็ทรงปูพื้นฐานไว้สำหรับการ “กินดีอยู่ดี” ต่อไปในอนาคต แนวคิดและทฤษฎีที่ได้พระราชทานพระราชดำริเพื่อแก้ไขปรับปรุงและพัฒนายึดถือหลักสำคัญของความเรียบง่าย ไม่ยุ่งยากสลับซับซ้อน ทำได้รวดเร็ว สามารถแก้ไขปัญหาและเกิดประโยชน์ได้จริง อีกทั้งมุ่งไปสู่วิถีการพัฒนาแบบยั่งยืน

ในด้านทรัพยากรน้ำ พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร ทรงเห็นความสำคัญของน้ำว่าน้ำคือชีวิต ทรงใฝ่พระราชหฤทัยเกี่ยวกับการพัฒนาแหล่งน้ำ ในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ พระองค์ทรงมีวิธีคิดอย่างองค์รวม ทอดพระเนตรเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นอย่างเชื่อมโยง ทรงศึกษา ค้นคว้าและหาแนวทางปฏิบัติในการแก้ไขปัญหาอย่างเป็นระบบ ในการพัฒนาแหล่งน้ำ ทรงยึดถือสภาพความเป็นจริงของภูมิสังคม คือลักษณะภูมิประเทศและสภาพแวดล้อม รวมทั้งคำนึงถึงวัฒนธรรม ประเพณี และวิถีชีวิตของคนในท้องถิ่นนั้นๆ ด้วย จุดประสงค์หลักในการทำโครงการพัฒนาแหล่งน้ำคือเมื่อทำแล้วราษฎรได้อะไร และมีพระบรมราโชบายมุ่งหวังให้ราษฎรมีส่วนร่วมกับรัฐบาลตั้งแต่เริ่มโครงการจนกระทั่งเสร็จสมบูรณ์ ในลักษณะที่ร่วมกันคิด ร่วมกันทำ ร่วมกันกำหนด อีกทั้งให้ราษฎรช่วยเหลือเกื้อกูลกันภายในสังคมของตนเองและมีความหวงแหน ดูแลและบำรุงรักษาสิ่งก่อสร้างนั้นต่อไปด้วย

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร ได้พระราชทานพระราชดำริในการแก้ไขปัญหาเกี่ยวกับน้ำ โดยเฉพาะอย่างยิ่งปัญหาการขาดแคลนน้ำให้แก่หน่วยราชการที่เกี่ยวข้องรวมทั้งกรมชลประทานที่มีภารกิจหลักในการพัฒนาแหล่งน้ำ นำไปพิจารณาศึกษาและดำเนินการก่อสร้างโครงการจนปรากฏเป็นโครงการพัฒนาแหล่งน้ำกระจายอยู่ในภูมิภาคต่างๆ ทั่วประเทศ โครงการตัวอย่างที่สำคัญ ๒ โครงการ ได้แก่ โครงการเขื่อนป่าสักชลสิทธิ์ซึ่งกักเก็บน้ำจากแม่น้ำป่าสัก และโครงการเขื่อนขุนด่านปราการชล อันเนื่องมาจากพระราชดำริ ซึ่งกักเก็บน้ำจากแม่น้ำนครนายก ในการดำเนินโครงการมีขั้นตอนการวางโครงการ ขั้นตอนการอนุมัติโครงการ ขั้นตอนการจัดหาที่ดิน และขั้นตอนการก่อสร้าง

แนวคิดและทฤษฎีที่ได้พระราชทาน
พระราชดำริเพื่อแก้ไขปรับปรุงและพัฒนา
ยึดถือหลักสำคัญของความเรียบง่าย
ไม่ยุ่งยากสลับซับซ้อน ทำได้รวดเร็ว
สามารถแก้ไขปัญหาและเกิดประโยชน์ได้จริง

ในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ
พระองค์ทรงมีวิธีคิดอย่างองค์รวม
ทรงมองเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น
อย่างเชื่อมโยง ทรงศึกษา ค้นคว้าและ
หาแนวทางปฏิบัติในการแก้ไขปัญหา
อย่างเป็นระบบ

บทสรุป

กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับโครงการทั้ง ๒ โครงการ ได้แก่ พระราชบัญญัติการชลประทานหลวง พุทธศักราช ๒๔๘๕ พระราชบัญญัติว่าด้วยการเวนคืนอสังหาริมทรัพย์ พ.ศ.๒๕๓๐ ประกาศคณะรักษาความสงบเรียบร้อยแห่งชาติ (รสช.) ฉบับที่ ๔๔ ลงวันที่ ๒๔ กุมภาพันธ์ พ.ศ.๒๕๓๔ เรื่องการแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายว่าด้วยการเวนคืนอสังหาริมทรัพย์ และพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ.๒๕๓๕

โครงการมีผลสัมฤทธิ์ที่เป็นรูปธรรมและก่อให้เกิดประโยชน์มหาศาล เขื่อนป่าสักชลสิทธิ์สามารถกักเก็บน้ำได้สูงถึง ๙๖๐ ล้านลูกบาศก์เมตร สามารถควบคุมน้ำเพื่อการอุปโภคบริโภค การเกษตร การชลประทาน และการอุตสาหกรรม อีกทั้งช่วยรักษาระบบนิเวศในพื้นที่ลุ่มแม่น้ำป่าสักตอนล่างและลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยาตอนล่าง นอกจากนี้เขื่อนป่าสักชลสิทธิ์ยังเป็นแหล่งน้ำเสริมสำหรับพื้นที่โครงการชลประทานเดิมในทุ่งเจ้าพระยาฝั่งตะวันออกตอนล่างเนื้อที่ประมาณ ๒.๒ ล้านไร่ เขื่อนป่าสักชลสิทธิ์ช่วยบรรเทาปัญหาอุทกภัย ภัยแล้ง และปัญหาน้ำเน่าเสีย และเป็นที่เพาะพันธุ์ปลา เขื่อนขุนด่านปราการชลมีพื้นที่รับประโยชน์ของโครงการรวม ๑๘๕,๐๐๐ ไร่ ช่วยแก้ปัญหาอุทกภัย ภัยแล้ง ดินเปรี้ยวและช่วยรักษาระบบนิเวศ อีกทั้งก่อให้เกิดความหลากหลายในการทำการเกษตร เป็นแหล่งเพาะพันธุ์ปลาและแหล่งประมงขนาดใหญ่ เขื่อนทั้งสองมีภูมิทัศน์ที่สวยงาม เป็นสถานที่ท่องเที่ยวส่งผลดีต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวทางธรรมชาติ

โครงการฝนหลวงเป็นโครงการที่พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร ได้ทรงศึกษาและค้นคว้าเทคนิคในการดัดแปรสภาพอากาศเพื่อทำให้เกิดฝนจากเอกสารและตำราวิชาการต่างๆ เป็นเวลานานถึง ๑๔ ปี จนทรงเชื่อมั่นถึงความเป็นไปได้ที่จะประดิษฐ์คิดค้นเทคโนโลยีการทำให้เกิดฝน กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับโครงการได้แก่ พระราชกฤษฎีกาแบ่งส่วนราชการสำนักงานปลัดกระทรวง กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ พ.ศ.๒๕๑๘ พระราชกฤษฎีกาแบ่งส่วนราชการสำนักงานปลัดกระทรวง กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ.๒๕๓๕ และพระราชบัญญัติปรับปรุงกระทรวง ทบวง กรม

โครงการก่อให้เกิดประโยชน์มหาศาล
สามารถกักเก็บน้ำได้สูงถึง
๙๖๐ ล้านลูกบาศก์เมตร มีพื้นที่
รับประโยชน์ของโครงการรวม
๑๘๕,๐๐๐ ไร่ ช่วยแก้ปัญหาอุทกภัย
ภัยแล้ง ช่วยรักษาระบบนิเวศ
และเป็นแหล่งเพาะพันธุ์ปลา

ทรงศึกษาและค้นคว้าเทคนิค
ในการดัดแปรสภาพอากาศ
เพื่อทำให้เกิดฝนจากเอกสาร
และตำราวิชาการต่าง ๆ
เป็นเวลานานถึง ๑๔ ปี

บทสรุป

(ฉบับที่ ๑๐) พ.ศ.๒๕๕๖ โครงการฝนหลวงช่วยแก้ปัญหาการขาดแคลนน้ำในช่วงภาวะฝนแล้งและเพิ่มปริมาณน้ำให้กับพื้นที่ลุ่มรับน้ำของแม่น้ำสายต่างๆ ที่มีปริมาณน้ำต้นทุนลดน้อยลง

ในด้านทรัพยากรป่าไม้ พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร พระราชทานปรัชญาเกี่ยวกับการพัฒนาป่าไม้ ว่าการพัฒนาป่าไม้ต้องเริ่มต้นด้วยการปลูกฝังจิตสำนึกให้ราษฎรรักและหวงแหนต้นไม้เสียก่อน การอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ที่ยั่งยืนนั้น คนกับป่าต้องอยู่ร่วมกันอย่างพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน และทรงพระราชทานคำแนะนำให้รวมเอางานพัฒนาที่เกี่ยวเนื่องกันทั้งหมดเข้าไปทำงานในพื้นที่อย่างประสานสัมพันธ์กันเพื่อสร้างความสมดุลแก่ธรรมชาติอย่างยั่งยืน แนวพระราชดำริด้านการพัฒนาทรัพยากรป่าไม้ ได้แก่ ทฤษฎีการปลูกป่าโดยไม่ต้องปลูกตามหลักการฟื้นฟูสภาพป่าด้วยกฎธรรมชาติ โดยอาศัยระบบวงจรป่าไม้และการทดแทนโดยธรรมชาติ ทฤษฎีการปลูกป่า ๓ อย่าง ได้ประโยชน์ ๔ อย่าง คือได้ไม้ผล ไม้สร้างบ้าน และไม้ฟืน และป่ายังสามารถช่วยอนุรักษ์ดินและต้นน้ำลำธารอีกด้วย และทฤษฎีฝายชะลอความชุ่มชื้น การสร้างฝายเล็กๆ ที่สอดคล้องกับสภาพธรรมชาติช่วยสร้างความชุ่มชื้นให้กับพื้นที่ป่าไม้ นอกจากนี้ ยังได้พระราชทานแนวพระราชดำริในด้านการอนุรักษ์สัตว์ป่าและเพาะเลี้ยงสัตว์ป่าบางชนิดที่ใกล้สูญพันธุ์ แนวพระราชดำริในด้านการวิจัยป่าไม้ และแนวพระราชดำริในด้านการปลูกป่าทดแทน

โครงการศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยฮ่องไคร้อันเนื่องมาจากพระราชดำริเป็นต้นแบบการพัฒนาอย่างยั่งยืนและสมดุลระหว่างการอนุรักษ์ การพัฒนา และการใช้ประโยชน์ทรัพยากรป่าไม้ ช่วยให้คนอยู่กับป่าได้อย่างเกื้อกูลซึ่งกันและกัน เป็นรูปแบบการพัฒนาที่เชื่อมโยง โดยต้นทางเป็นป่าไม้ ปลายทางเป็นประมง และระหว่างทางเป็นเกษตรกรรมและอาชีพอื่นๆ ที่เกี่ยวเนื่องกัน การพัฒนาป่าไม้ในศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยฮ่องไคร้อันเนื่องมาจากพระราชดำริประกอบด้วยการพัฒนาป่าไม้ด้วยน้ำชลประทานจากอ่างเก็บน้ำลงสู่พื้นที่ป่า การพัฒนาป่าไม้นอกเขตชลประทานด้วยฝายเก็บน้ำตามร่องห้วยธรรมชาติ และการพัฒนาป่าไม้ด้วย

การอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ที่ยั่งยืนนั้น คนกับป่าต้องอยู่ร่วมกันอย่างพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน

โครงการศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยฮ่องไคร้อันเนื่องมาจากพระราชดำริเป็นต้นแบบการพัฒนาอย่างยั่งยืนและสมดุลระหว่างการอนุรักษ์ การพัฒนา และการใช้ประโยชน์ทรัพยากรป่าไม้

บทสรุป

ฝายชะลอความชุ่มชื้น ผลการพัฒนาป่าไม้ตามแนวพระราชดำรินำมาซึ่งความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรป่าไม้ การฟื้นฟูระบบนิเวศ ความหลากหลายทางชีวภาพ และสภาพแวดล้อมที่ดีขึ้นอย่างเห็นได้ชัด โครงการศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยฮ่องไคร้อันเนื่องมาจากพระราชดำริเป็นเสมือนพิพิธภัณฑ์ธรรมชาติที่มีชีวิต เป็นแหล่งเรียนรู้ถ่ายทอดองค์ความรู้จากการศึกษา ทดลองและวิจัยสู่สาธารณชน และที่สำคัญคือชุมชนรอบศูนย์ศึกษาการพัฒนาฯ ได้เรียนรู้และนำเอาความรู้ไปปฏิบัติใช้ และได้มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ตามแนวพระราชดำริ

กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับโครงการศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยฮ่องไคร้อันเนื่องมาจากพระราชดำริ ได้แก่ พระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติ พ.ศ.๒๕๐๗ พระราชบัญญัติโอนอำนาจหน้าที่บางส่วนของสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติมายังสำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ พ.ศ.๒๕๓๘ พระราชกฤษฎีกาแบ่งส่วนราชการ สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ พ.ศ.๒๕๓๘ กฎกระทรวงแบ่งส่วนราชการสำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ พ.ศ.๒๕๕๑ พระราชบัญญัติกักพืช พ.ศ.๒๕๐๗ พระราชบัญญัติปุ๋ย พ.ศ.๒๕๑๘ พระราชบัญญัติพันธุ์พืช พ.ศ.๒๕๑๘ พระราชบัญญัติวัตถุอันตราย พ.ศ.๒๕๓๕ พระราชบัญญัติคุ้มครองพันธุ์พืช พ.ศ.๒๕๔๒ และพระราชกำหนดการประมง พ.ศ.๒๕๕๘

ในด้านทรัพยากรดิน พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร ทรงให้ความสำคัญกับดินด้วยทรงเห็นว่าดินเป็นปัจจัยพื้นฐานเช่นเดียวกับน้ำ ทรงริเริ่มโครงการพัฒนาดินเพื่อพลิกผืนดินที่แห้งแล้งและขาดความอุดมสมบูรณ์ให้สามารถผลิตพืชพันธุ์ธัญญาหารได้ แนวพระราชดำริในการแก้ไขปัญหาดินมีดังนี้ ดินทรายต้องเพิ่มกันชนให้ดิน ดินเป็นหิน กรวด ทรายและแห้งแล้ง ต้องยึดดินและช่วยให้ชื้น

ผลการพัฒนาป่าไม้
ตามแนวพระราชดำรินำมาซึ่ง
ความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรป่าไม้
การฟื้นฟูระบบนิเวศ
ความหลากหลายทางชีวภาพ
และสภาพแวดล้อมที่ดีขึ้น

ทรงริเริ่มโครงการพัฒนาดิน
เพื่อพลิกผืนดินที่แห้งแล้งและ
ขาดความอุดมสมบูรณ์ให้สามารถ
ผลิตพืชพันธุ์ธัญญาหารได้

บทสรุป

ดินดาน ดินแข็ง ดินลูกรัง ต้องสร้างของดีซ้อนบนของเลว ดินเปรี้ยวต้องทำให้ดินโกรธด้วยวิธีการแกล้งดิน และดินถูกชะล้างต้องช่วยเหลือด้วยกำแพงที่มีชีวิต

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร ทรงศึกษาและมีแนวพระราชดำริในการบำรุงรักษาและฟื้นฟูดินด้วยกระบวนการและวิธีทางธรรมชาติ การใช้หลักธรรมชาติช่วยสร้างและรักษาสมดุลของระบบนิเวศจะช่วย “สร้างดินให้มีชีวิต” หนึ่งในแนวพระราชดำริในการแก้ไขปัญหาเรื่องดินคือการใช้หญ้าแฝก หญ้าแฝกเป็นพืชที่มีระบบรากลึกแผ่กระจายลงไปในดินเป็นแนวดิ่ง มีลักษณะเป็นแผง ทำหน้าที่เสมือนกำแพงที่มีชีวิตป้องกันการชะล้างพังทลายของดิน ระบบรากของหญ้าแฝกซึ่งมีความยาวมากลึกลงไปในดิน จะซอนไชทำให้เกิดรูพรุน ลดความหนาแน่นรวมของดิน และช่วยเก็บความชื้นไว้ในดิน ศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยทรายอันเนื่องมาจากพระราชดำริได้ประสบความสำเร็จในการศึกษาและทดลองปลูกหญ้าแฝกเพื่อแก้ปัญหาดินถูกชะล้าง อนุรักษ์หน้าดินและเก็บความชื้นไว้ในดิน การดำเนินงานส่งเสริมและขยายผลการปลูกหญ้าแฝกได้กระจายไปตามพื้นที่ที่มีการชะล้างพังทลายของดินทั่วประเทศ อีกทั้งได้มีการจัดตั้งเครือข่ายหญ้าแฝกขึ้นทั้งในประเทศและประเทศสมาชิกที่อยู่โดยรอบบริเวณมหาสมุทรแปซิฟิก ๒๒ ประเทศ

กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับโครงการศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยทรายอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ได้แก่ ประมวลกฎหมายที่ดิน พ.ศ.๒๔๙๗ พระราชบัญญัติการพัฒนาที่ดิน พ.ศ.๒๕๕๑ และกฎกระทรวงแบ่งส่วนราชการกรมพัฒนาที่ดิน กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ พ.ศ.๒๕๕๗

ในด้านการเกษตร พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร ทรงเล็งเห็นว่า ความเจริญของประเทศชาติต้องอาศัยความเจริญของภาคการเกษตรเป็นสำคัญ การพัฒนาการเกษตรที่จะได้ผลจริงจังนั้นจะต้องลงมือทดลอง ค้นคว้า ปฏิบัติอย่างค่อยเป็นค่อยไป และไม่ยึดติดตำรา ศูนย์ศึกษาการพัฒนา

ศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยทราย
อันเนื่องมาจากพระราชดำริ
ได้ประสบความสำเร็จในการศึกษา
และทดลองปลูกหญ้าแฝก
เพื่อแก้ปัญหาดินถูกชะล้าง

ความเจริญของประเทศชาติต้อง
อาศัยความเจริญของภาคการเกษตร
เป็นสำคัญ การพัฒนาการเกษตร
ที่จะได้ผลจริงจังนั้นจะต้องลงมือ
ทดลอง ค้นคว้า ปฏิบัติอย่างค่อยเป็น
ค่อยไป และไม่ยึดติดตำรา

บทสรุป

อันเนื่องมาจากพระราชดำริซึ่งมีอยู่ ๖ แห่ง ทั่วประเทศเป็นศูนย์ศึกษา ค้นคว้า ทดลอง และวิจัยเพื่อการพัฒนา โดยเน้นความจริงของศักยภาพของแต่ละพื้นที่และความเหมาะสมกับคนในพื้นที่นั้นๆ แนวพระราชดำริเกี่ยวกับการพัฒนาประสิทธิภาพการผลิตทางการเกษตร คือการค้นคว้า ทดลองและวิจัยหาพันธุ์พืชใหม่ๆ ทั้งพืชเศรษฐกิจ พืชเพื่อการปรับปรุงดิน และพืชสมุนไพร ศึกษาและวิจัยพันธุ์สัตว์ต่างๆ คิดค้นเทคโนโลยีที่ง่าย ไม่สลับซับซ้อน เกษตรกรสามารถทำได้เอง และประหยัดค่าใช้จ่ายในการทำโดยใช้ประโยชน์จากธรรมชาติและอาศัยพึ่งพิงธรรมชาติ พระองค์ทรงตระหนักว่าการพัฒนาและฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติมีผลโดยตรงต่อการพัฒนาการเกษตร นอกจากนี้ ยังทรงให้ความสำคัญกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตของเกษตรกรด้วย ซึ่งศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริทั้ง ๖ แห่งได้น้อมนำพระราชดำริมาปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรม จนประสบความสำเร็จ เป็นพิพิธภัณฑ์ธรรมชาติที่มีชีวิต เป็นตัวอย่างของการพัฒนาแบบบูรณาการ และเป็นศูนย์เรียนรู้สำหรับเกษตรกร นักเรียน นักศึกษาและผู้สนใจ

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร ได้พระราชทาน “ทฤษฎีใหม่”เพื่อแก้ปัญหาความแห้งแล้งและการขาดแคลนน้ำสำหรับเกษตรกรรม เกษตรทฤษฎีใหม่เป็นทฤษฎีการแบ่งสัดส่วนการใช้ประโยชน์จากพื้นที่ที่มีอยู่จำกัดให้เกิดประโยชน์สูงสุด และขณะเดียวกันก็สามารถเก็บกักน้ำไว้ใช้ได้ตลอดทั้งปี เป็นประโยชน์ทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และการพัฒนาคุณภาพสิ่งแวดล้อม เกษตรทฤษฎีใหม่นี้ทรงใช้ทั้งหลักวิทยาศาสตร์และคณิตศาสตร์คิดคำนวณพื้นที่และปริมาณน้ำอย่างละเอียดถี่ถ้วน แล้วพระราชทานแนวปฏิบัติอย่างเรียบง่าย ไม่ซับซ้อนให้ทุกคนสามารถนำไปปฏิบัติได้ การทำเกษตรทฤษฎีใหม่ยึดหลักความพอเพียงของครัวเรือนและความสามัคคีในท้องถิ่น

กฎหมายที่เกี่ยวข้องและสนับสนุนการดำเนินงานของศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริทั้ง ๖ แห่ง มีดังนี้ พระราชบัญญัติโอนอำนาจหน้าที่บางส่วนของสำนักงานคณะกรรมการการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ มายังสำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ

แนวพระราชดำริเกี่ยวกับการพัฒนาประสิทธิภาพการผลิตทางการเกษตร คือการค้นคว้า ทดลองและวิจัยหาพันธุ์พืชใหม่ๆ ทั้งพืชเศรษฐกิจ พืชเพื่อการปรับปรุงดิน และพืชสมุนไพร

เกษตรทฤษฎีใหม่เป็นทฤษฎีการแบ่งสัดส่วนการใช้ประโยชน์จากพื้นที่ที่มีอยู่จำกัดให้เกิดประโยชน์สูงสุด ทรงใช้ทั้งหลักวิทยาศาสตร์และคณิตศาสตร์คิดคำนวณพื้นที่และปริมาณน้ำอย่างละเอียดถี่ถ้วน

บทสรุป

พ.ศ.๒๕๓๘ พระราชกฤษฎีกาแบ่งส่วนราชการสำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ พ.ศ.๒๕๓๘ กฎกระทรวงแบ่งส่วนราชการสำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ พ.ศ.๒๕๕๑ พระราชบัญญัติกักพืช พ.ศ.๒๕๐๗ และที่แก้ไขเพิ่มเติม พระราชบัญญัติปุ๋ย พ.ศ.๒๕๑๘ และที่แก้ไขเพิ่มเติม พระราชบัญญัติพันธุ์พืช พ.ศ.๒๕๑๘ และที่แก้ไขเพิ่มเติม พระราชบัญญัติวัตถุอันตราย พ.ศ.๒๕๓๕ และที่แก้ไขเพิ่มเติม พระราชบัญญัติคุ้มครองพืช พ.ศ.๒๕๔๒ พระราชกำหนดการประมง พ.ศ.๒๕๕๘ กฎกระทรวงแบ่งส่วนราชการกรมประมง กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ พ.ศ.๒๕๕๙ พระราชบัญญัติการพัฒนาที่ดิน พ.ศ.๒๕๕๑ และกฎกระทรวงแบ่งส่วนราชการกรมพัฒนาที่ดิน กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ พ.ศ.๒๕๕๗

ในด้านการส่งเสริมอาชีพ พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร ทรงสนพระราชหฤทัยการพัฒนาชนบทและอาชีพของเกษตรกร มีพระราชดำริว่าเกษตรกรไม่ควรพึ่งพาพืชเกษตรแต่เพียงอย่างเดียว เกษตรกรควรมีรายได้เสริมจากทั้งในและนอกภาคการเกษตร พระองค์มีรับสั่งให้ใช้ “วิธีการสหกรณ์” เพื่อให้เกิดการรวมกลุ่มของราษฎรบนพื้นฐานแห่งการช่วยตนเองและช่วยเหลือซึ่งกันและกัน วิธีการสหกรณ์ช่วยให้เกษตรกรทำงานร่วมกันในทุกด้าน ทั้งในด้านการทำงานที่ทำด้วยร่างกาย การทำงานที่ทำด้วยสมอง และการทำงานที่ทำด้วยใจ อีกทั้งต้องมีความซื่อสัตย์สุจริตซึ่งกันและกัน ไว้ใจ และช่วยเหลือซึ่งกันและกัน การดำเนินกิจการของสหกรณ์ในภาพรวมประสบความสำเร็จ เช่น สหกรณ์การเกษตรหุบกะพง จำกัด และสหกรณ์โคนมหนองโพราชบุรี จำกัด นอกจากนี้ พระองค์ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้จัดตั้งธนาคารโค – กระบือ เพื่อรวบรวมพันธุ์โค – กระบือให้ผลิตลูกและขยายพันธุ์ที่มีคุณภาพดี ธนาคารโค – กระบือมีบัญชีควบคุม ดูแล รักษา แจกจ่ายและให้ยืมเพื่อทำการเกษตรและเพิ่มปริมาณโคและกระบือตามหลักการของธนาคาร ธนาคารโค – กระบือเพื่อเกษตรกรตามพระราชดำริได้ช่วยให้เกษตรกรผู้ยากไร้มีโค – กระบือไว้ใช้แรงงาน ช่วยให้เกษตรกรมีรายได้เพิ่มขึ้น

เกษตรกรไม่ควรพึ่งพาพืชเกษตร
แต่เพียงอย่างเดียว เกษตรกร
ควรมีรายได้เสริมจากทั้งใน
และนอกภาคการเกษตร

วิธีการสหกรณ์คือการรวมกลุ่ม
ของราษฎรบนพื้นฐาน
แห่งการช่วยตนเอง และช่วยเหลือ
ซึ่งกันและกัน อีกทั้งต้องมี
ความซื่อสัตย์สุจริต

บทสรุป

กฎหมายที่เกี่ยวข้องและสนับสนุนการดำเนินงานของโครงการมีดังนี้ พระราชบัญญัติสหกรณ์ พ.ศ.๒๕๔๒ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ กฎกระทรวงแบ่งส่วนราชการกรมส่งเสริมสหกรณ์ พ.ศ.๒๕๕๗ พระราชบัญญัติจัดที่ดินเพื่อการครองชีพ พ.ศ.๒๕๑๑ และที่แก้ไขเพิ่มเติม ระเบียบกรมส่งเสริมสหกรณ์ว่าด้วยการจัดที่ดินในหมู่บ้านสหกรณ์โครงการตามพระราชประสงค์หุบกะพง พ.ศ.๒๕๒๔ พระราชบัญญัติโคนมและผลิตภัณฑ์นม พ.ศ.๒๕๕๑ พระราชบัญญัติโรคระบาดสัตว์ พ.ศ.๒๕๕๘ พระราชบัญญัติบำรุงพันธุ์สัตว์ พ.ศ.๒๕๐๙ พระราชบัญญัติป้องกันการทารุณกรรมและการจัดสวัสดิภาพสัตว์ พ.ศ.๒๕๕๗ และระเบียบกรมปศุสัตว์ว่าด้วยการดำเนินการโครงการธนาคารโค – กระบือเพื่อเกษตรกร ตามพระราชดำริ พ.ศ.๒๕๕๖

ในด้านสาธารณสุข พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร มีแนวพระราชดำริว่าการพัฒนาชาติต้องพัฒนาคนให้กินดี อยู่ดี และต้องมีสุขภาพพลานามัยที่ดีด้วย การรักษาความสมบูรณ์แข็งแรงของร่างกายจะส่งผลให้การพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมเป็นไปได้ด้วยดี โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริด้านสาธารณสุขเกิดขึ้นจากทรงเห็นปัญหาสุขภาพอนามัยของราษฎร ทรงเข้าพระทัยความต้องการของประชาชน และมีพระราชประสงค์ให้พัฒนารูปแบบการแพทย์และการสาธารณสุขเป็นเชิงรุกเพื่อขจัดโรคภัยไข้เจ็บ

โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริด้านสาธารณสุข อาทิ โครงการแพทย์หลวงเคลื่อนที่พระราชทานเพื่อราษฎรที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ห่างไกล และไม่สามารถเข้าถึงระบบการแพทย์และการสาธารณสุขได้ โครงการอบรมหมอหมู่บ้านในพระราชประสงค์เพื่อคัดเลือกคนในหมู่บ้านที่อยู่ห่างไกลมารับการฝึกอบรมการรักษาพยาบาลเบื้องต้นให้ช่วยเหลือเพื่อนร่วมหมู่บ้านได้ โครงการหน่วยแพทย์เคลื่อนที่ทางน้ำ (เรือเวชพาหน์) เพื่อราษฎรที่อาศัยอยู่ริมฝั่งแม่น้ำ ไม่มีถนนเข้าถึง โครงการอบรมปฐมพยาบาลเบื้องต้นและช่วยคลอดฉุกเฉินในโครงการพระราชดำริสำหรับตำรวจจราจร เพื่อช่วยผู้ป่วยที่ต้องเผชิญกับปัญหาการจราจรติดขัด เดินทางไปโรงพยาบาลได้ล่าช้า และโครงการสถาบันราชประชาสมาสัยเพื่อศึกษาค้นคว้าและบำบัดโรคเรื้อนอันเป็นโรค

โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ
ด้านสาธารณสุขเกิดขึ้นจากทรงเห็นปัญหา
สุขภาพอนามัยของราษฎร ทรงเข้าใจ
ความต้องการของประชาชน และมี
พระราชประสงค์ให้พัฒนารูปแบบ
การแพทย์และการสาธารณสุขเป็นเชิงรุก
เพื่อขจัดโรคภัยไข้เจ็บ

หน่วยแพทย์พระราชทานได้ขยายงานออกไปอย่างกว้างขวาง มีแพทย์จากโรงพยาบาลต่างๆ ทั้งในกรุงเทพฯ และต่างจังหวัดอาสาออกปฏิบัติงานหมุนเวียนเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ

บทสรุป

ที่น่ารังเกียจและรักษาได้ยาก โครงการต่างๆ เหล่านี้ประสบผลสำเร็จเป็นอย่างดี หน่วยแพทย์พระราชทานได้ขยายงานออกไปอย่างกว้างขวาง มีแพทย์จากโรงพยาบาลต่างๆ ทั้งในกรุงเทพฯ และต่างจังหวัดอาสาออกปฏิบัติงานหมุนเวียนเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ หมอหมู่บ้านสามารถปฏิบัติหน้าที่บรรเทาความเจ็บป่วยของคนในชุมชนได้ ผู้บาดเจ็บและหญิงใกล้คลอดได้รับความช่วยเหลือโดยทันท่วงที และผู้ป่วยโรคเรื้อนก็มีจำนวนลดลงอย่างมาก จนโรคเรื้อนไม่เป็นปัญหาสาธารณสุขของประเทศอีกต่อไป

กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริด้านสาธารณสุข ได้แก่ พระราชบัญญัติยา พ.ศ.๒๕๑๐ พระราชบัญญัติโรคติดต่อ พ.ศ.๒๕๒๓ พระราชบัญญัติสาธารณสุข พ.ศ.๒๕๓๕ พระราชบัญญัติสถานพยาบาล พ.ศ.๒๕๔๑ พระราชบัญญัติหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ พ.ศ.๒๕๔๕ และพระราชบัญญัติสุขภาพแห่งชาติ พ.ศ.๒๕๕๐

ในด้านสวัสดิการสังคม เมื่อเกิดภัยธรรมชาติ อุบัติเหตุ หรือโรคระบาดร้ายแรง พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร พระราชทานความช่วยเหลือทั้งในระยะสั้นและระยะยาว โดยมีหลักการในการพระราชทานความช่วยเหลือว่า “ให้ เพื่อให้ช่วยตนเองได้” การช่วยเหลือในระยะสั้นเป็นการบรรเทาทุกข์ ช่วยเหลือเมื่อเกิดเหตุโดยฉับพลันและช่วยอย่างต่อเนื่อง ส่วนการช่วยเหลือในระยะยาว ช่วยเหลือสงเคราะห์จนกระทั่งได้รับการศึกษา สามารถทำมาหากินได้โดยสุจริตและมีประสิทธิภาพ และเป็นพลเมืองที่ดีของชาติ ในการพระราชทานความช่วยเหลือเมื่อเกิดมหาวาตภัยที่แหลมตะลุมพุก นอกจากพระองค์พระราชทานพระราชทรัพย์ส่วนพระองค์สงเคราะห์ผู้ประสบภัยแล้ว ยังทรงประชาสัมพันธ์ทางสถานีวิทยุ อ.ส. ด้วยพระองค์เอง เพื่อระดมทุนและความช่วยเหลือจากประชาชนทั่วประเทศ พระองค์ทรงวางรากฐานกำหนดและขยายความช่วยเหลือเมื่อเกิดภัยธรรมชาติและสาธารณภัย โดยยึดประโยชน์ส่วนรวมและหลักการมีส่วนร่วมต่อสังคม

พระองค์พระราชทานพระราชทรัพย์ส่วนพระองค์สงเคราะห์ผู้ประสบภัย และยังทรงประชาสัมพันธ์ทางสถานีวิทยุ อ.ส. ด้วยพระองค์เอง เพื่อระดมทุนและความช่วยเหลือจากประชาชนทั่วประเทศ

พระองค์ทรงวางรากฐานกำหนดและขยายความช่วยเหลือเมื่อเกิดภัยธรรมชาติและสาธารณภัย โดยยึดประโยชน์ส่วนรวมและหลักการมีส่วนร่วมต่อสังคม

บทสรุป

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร ทรงมีกุศโลบายอันแยบยลตั้งมูลนิธิ เช่น มูลนิธิราชประชานุเคราะห์เพื่อให้คนไทยได้ช่วยเหลือกันในยามทุกข์ยาก ให้คนไทยรู้จักการเป็นผู้ให้ มีเมตตาต่อกัน เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่กันและไม่ทอดทิ้งกัน ราชประชานุเคราะห์มีความหมายว่าราษฎรกับพระราชาให้ความช่วยเหลือซึ่งกันและกัน การตั้งมูลนิธิเป็นการพระราชทานความช่วยเหลือแบบยั่งยืนคือช่วยให้ประชาชนเข้มแข็งด้วยการพึ่งพาตนเอง มูลนิธิราชประชานุเคราะห์ประสบความสำเร็จในการดำเนินงาน ได้ให้ความช่วยเหลือและสงเคราะห์ผู้ประสบความเดือดร้อนได้ทั่วประเทศ และช่วยสร้างจิตสำนึกการมีส่วนร่วมของประชาชน

กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริด้านสวัสดิการสังคม ได้แก่ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.๒๕๔๒ พระราชบัญญัติสงเคราะห์ผู้ประสบภัยเนื่องจากการช่วยเหลือราชการ การปฏิบัติงานของชาติหรือการปฏิบัติตามหน้าที่มนุษยธรรม พ.ศ.๒๕๔๓ พระราชบัญญัติการศึกษาภาคบังคับ พ.ศ.๒๕๔๕ พระราชบัญญัติส่งเสริมการจัดสวัสดิการสังคม พ.ศ.๒๕๔๖ พระราชบัญญัติป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย พ.ศ.๒๕๕๐ พระราชบัญญัติส่งเสริมการพัฒนาเด็กและเยาวชนแห่งชาติ พ.ศ.๒๕๕๐ กฎกระทรวงว่าด้วยการจดทะเบียนมูลนิธิ การดำเนินกิจการ และการทะเบียนมูลนิธิ พ.ศ.๒๕๔๕ ระเบียบกระทรวงการคลังว่าด้วยเงินทดรองราชการเพื่อช่วยเหลือผู้ประสบภัยพิบัติ กรณีฉุกเฉิน พ.ศ.๒๕๕๖ และที่แก้ไขเพิ่มเติม และข้อบังคับมูลนิธิราชประชานุเคราะห์ ในพระบรมราชูปถัมภ์

ในด้านการศึกษา พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร มีพระบรมราโชบายส่งเสริมและสนับสนุนการศึกษาทุกประเภท ทั้งการศึกษาในระบบโรงเรียน นอกระบบโรงเรียน การศึกษาพิเศษ การศึกษาสงเคราะห์ การพัฒนาวิชาการและวิจัย รวมทั้งพระราชทานทุนการศึกษาให้แก่นักเรียนด้วย พระองค์ทรงเห็นว่าการศึกษาเป็นการสร้างคนและเป็นเครื่องมือสำคัญในการพัฒนาประเทศ รูปแบบหนึ่งของการศึกษาที่ทรงเล็งเห็นว่าสามารถแก้ปัญหาการเข้าถึงการศึกษาของราษฎรในถิ่นทุรกันดารห่างไกลความเจริญ

มูลนิธิราชประชานุเคราะห์ช่วยให้คนไทยได้ช่วยเหลือกันในยามทุกข์ยาก รู้จักการเป็นผู้ให้ และมีเมตตาต่อกัน ราชประชานุเคราะห์มีความหมายว่าราษฎรกับพระราชาให้ความช่วยเหลือซึ่งกันและกัน

พระองค์ทรงเห็นว่าการศึกษาเป็นการสร้างคนและเป็นเครื่องมือสำคัญในการพัฒนาประเทศ

บทสรุป

ขาดแคลนครูและอุปกรณ์การเรียนการสอนคือการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียม การศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียมสร้างระบบการศึกษาที่มีคุณภาพและมีมาตรฐานเดียวกัน ลดช่องว่างทางการศึกษา และเปิดโอกาสให้ผู้เรียนสามารถศึกษาค้นคว้าได้ด้วยผู้เรียนเอง การศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียมเป็นไปตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและการเรียนรู้ตลอดชีวิตด้วยเทคโนโลยีที่ทันสมัย พระองค์พระราชทานหลักการเรียนการสอนของโครงการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียมว่า จะต้องสอนง่าย ฟังง่าย เขียนง่าย ใช้เทคโนโลยีธรรมดาไม่ซับซ้อน ประหยัดแต่ได้ผล

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร พระราชทานพระบรมราชานุญาตให้จัดตั้งสถานีโทรทัศน์ขึ้นที่โรงเรียนวังไกลกังวล เพื่อดำเนินการโครงการการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียม เป็นแม่ข่ายถ่ายทอดระบบทางไกลผ่านดาวเทียมไปยังโรงเรียนต่างๆ ในเครือทั่วประเทศ ปัจจุบันโรงเรียนที่จัดการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียมมีมากกว่า ๒๔,๐๐๐ โรงเรียน นับว่าประสบความสำเร็จเป็นที่น่าพอใจ นอกจากนี้ พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร ยังได้พระราชทานรายการ “ศึกษาทัศน์” เป็นสารคดีเกี่ยวกับความรู้จากภูมิปัญญาท้องถิ่นในเรื่องวิทยาศาสตร์ ภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม สถานที่ท่องเที่ยว และศิลปะแขนงต่างๆ ในบางตอนของสารคดีชุดนี้พระองค์ทรงนำนักเรียนและครูโรงเรียนวังไกลกังวลเดินทางไปศึกษานอกสถานที่และทรงเป็นครูสอนด้วยพระองค์เองด้วย ได้แก่ ตอนโครงการอ่างเก็บน้ำเขาเต่า ตอนฝนหลวง ตอนการบริหารจัดการน้ำ และตอนโครงการศึกษาวิจัยสิ่งแวดล้อมแหลมผักเบี้ย พระองค์ทรงเป็นพระมหากษัตริย์พระองค์เดียวในโลกที่ทรงเป็นครูสอนนักเรียนในรูปแบบนี้ ทรงผสมผสานความรู้ต่างๆ อย่างบูรณาการ ทรงใช้แผนภูมิทรงวาดและภาพถ่ายฝีพระหัตถ์เป็นสื่อการสอน ทรงใช้แง่คิดชวนให้ติดตามและทรงมีพระอารมณ์ขันในการสอน

กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริด้านการศึกษามีดังนี้ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ พระราชบัญญัติส่งเสริมการสอน

พระองค์พระราชทานหลักการเรียนการสอนของโครงการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียมว่า จะต้องสอนง่าย ฟังง่าย เขียนง่าย ใช้เทคโนโลยีธรรมดาไม่ซับซ้อน ประหยัดแต่ได้ผล

ทรงผสมผสานความรู้ต่างๆ อย่างบูรณาการ ทรงใช้แผนภูมิทรงวาดและภาพถ่ายฝีพระหัตถ์เป็นสื่อการสอน ทรงเป็นพระมหากษัตริย์พระองค์เดียวในโลกที่ทรงเป็นครูสอนนักเรียนในรูปแบบนี้

บทสรุป

วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี พ.ศ.๒๕๔๑ และที่แก้ไขเพิ่มเติม พระราชบัญญัติการศึกษาภาคบังคับ พ.ศ.๒๕๔๕ พระราชบัญญัติสภาครูและบุคคลากรทางการศึกษา พ.ศ.๒๕๔๖ พระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการกระทรวงศึกษาธิการ พ.ศ.๒๕๔๖ พระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา พ.ศ.๒๕๔๗ และที่แก้ไขเพิ่มเติม พระราชบัญญัติส่งเสริมการพัฒนาเด็กและเยาวชนแห่งชาติ พ.ศ.๒๕๕๐ พระราชบัญญัติการอาชีวศึกษา พ.ศ.๒๕๕๑ พระราชบัญญัติส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย พ.ศ.๒๕๕๑ พระราชบัญญัติว่าด้วยวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและนวัตกรรมแห่งชาติ พ.ศ.๒๕๕๑ พระราชบัญญัติการประกอบกิจการกระจายเสียงและกิจการโทรทัศน์ พ.ศ.๒๕๕๑ พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.๒๕๔๒ แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ (ฉบับที่ ๓) พ.ศ.๒๕๕๓ พระราชบัญญัติองค์กรจัดสรรคลื่นความถี่และกำกับกิจการวิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์และกิจการโทรคมนาคม พ.ศ.๒๕๕๓ กฎกระทรวง ว่าด้วยการจดทะเบียนมูลนิธิ การดำเนินกิจการ และการทะเบียนมูลนิธิ พ.ศ.๒๕๔๕ และข้อบังคับมูลนิธิการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียม

ในด้านการคมนาคม โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริที่เกี่ยวกับการคมนาคมส่วนใหญ่จะเป็นโครงการเปิดเส้นทางการพัฒนาสู่ชนบทที่ห่างไกลและสร้างถนนในท้องถิ่นทุรกันดารเพื่อให้ความช่วยเหลือราษฎรที่ขาดแคลนเส้นทางคมนาคม สำหรับการจราจรในกรุงเทพมหานครและปริมณฑล พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชบรมนาถบพิตร ได้พระราชทานแนวพระราชดำริทั้งการแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าอย่างเร่งด่วน การแก้ไขปัญหาอย่างเป็นโครงข่าย และการแก้ไขปัญหาโดยการสร้างจิตสำนึกอย่างยั่งยืน เพื่อแก้ปัญหาความคับคั่งของการจราจรบริเวณทางข้ามแม่น้ำเจ้าพระยา พระองค์มีพระราชดำริให้สร้างสะพานพระราม ๘ ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของโครงข่ายจตุรทิศตะวันตก–ตะวันออก สะพานพระราม ๘ เป็นสะพานขึงแบบอสมมาตร ๓ ระนาบที่ยาวที่สุดในโลก ประสานรูปแบบของวิศวกรรมโครงสร้างชั้นสูงกับความงามทางสถาปัตยกรรมและศิลปกรรมกับสภาวะแวดล้อมและทัศนียภาพของกรุงเทพฯ ได้อย่างกลมกลืน ช่วยแก้ปัญหาการจราจรในเขตพื้นที่

โครงการพระราชดำริที่เกี่ยวกับการคมนาคมส่วนใหญ่จะเป็นโครงการเปิดเส้นทางการพัฒนาสู่ชนบทที่ห่างไกลและสร้างถนนในท้องถิ่นทุรกันดาร

พระราชทานแนวพระราชดำริทั้งการแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าอย่างเร่งด่วน การแก้ไขปัญหาอย่างเป็นโครงข่าย และการแก้ไขปัญหาโดยการสร้างจิตสำนึกอย่างยั่งยืน

บทสรุป

ชั้นในและเร่งระบายรถออกสู่ต่างจังหวัด นอกจากโครงการสะพานพระราม ๘ แล้ว ยังมีพระราชดำริให้ทำโครงการทางคู่ขนานลอยฟ้าถนนบรมราชชนนีเพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการรองรับการจราจรจากสะพานสมเด็จพระปิ่นเกล้าจนถึงทางแยกตลิ่งชัน โดยรถที่วิ่งบนทางคู่ขนานลอยฟ้าไม่ติดสัญญาณไฟจราจร

กฎหมายที่เกี่ยวข้องและสนับสนุนโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริด้านการคมนาคม ได้แก่ พระราชบัญญัติทางหลวง พ.ศ.๒๕๓๕ และที่แก้ไขเพิ่มเติม พระราชบัญญัติเวนคืนอสังหาริมทรัพย์ พ.ศ.๒๕๓๐ พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม พ.ศ.๒๕๓๕ ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการพัสดุ พ.ศ.๒๕๓๕ และที่แก้ไขเพิ่มเติม พระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการกรุงเทพมหานคร พ.ศ.๒๕๒๘ พระราชกฤษฎีกากำหนดเขตที่ดินในบริเวณที่จะเวนคืนเพื่อสร้างทางหลวงเทศบาลสายเชื่อมระหว่างถนนวิสุทธิกษัตริย์กับถนนอรุณอมรินทร์ พ.ศ.๒๕๔๑ ประกาศสำนักนายกรัฐมนตรี เรื่อง กำหนดให้การเวนคืนอสังหาริมทรัพย์เพื่อสร้างทางหลวงท้องถิ่น สายเชื่อมระหว่างถนนวิสุทธิกษัตริย์กับถนนอรุณอมรินทร์ เป็นกรณีที่มีความจำเป็นเร่งด่วน ข้อบัญญัติกรุงเทพมหานคร เรื่อง กำหนดบริเวณห้ามก่อสร้าง ดัดแปลง ใช้หรือเปลี่ยนการใช้อาคารบางชนิดหรือบางประเภท บริเวณโดยรอบสะพานพระราม ๘ ในท้องที่แขวงบางยี่ขัน เขตบางพลัดและแขวงอรุณอมรินทร์ แขวงศิริราช แขวงบ้านช่างหล่อ เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร พ.ศ.๒๕๔๗ และกฎกระทรวงแบ่งส่วนราชการกรมทางหลวง กระทรวงคมนาคม พ.ศ.๒๕๕๘

ในด้านการสื่อสาร พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร สนพระราชหฤทัยในเทคโนโลยีการติดต่อสื่อสารในหลายรูปแบบ ตั้งแต่สถานีวิทยุกระจายเสียง วิทยุสื่อสารเครื่องรับ–ส่งวิทยุคมนาคมที่เรียกว่า Walkie Talkie คอมพิวเตอร์ การสื่อสารทางไกลผ่านดาวเทียม และเครือข่ายอินเทอร์เน็ตไร้สาย ในทุกรูปแบบของการสื่อสาร พระองค์ทรงค้นคว้า ทดลอง และสื่อสารด้วยพระองค์เองอย่างจริงจังและด้วยความเชี่ยวชาญ พระองค์ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ตั้งสถานีวิทยุ อ.ส.

มีพระราชดำริให้สร้างสะพานพระราม ๘ ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของโครงข่ายจตุรทิศตะวันตก-ตะวันออกและทำโครงการทางคู่ขนานลอยฟ้าถนนบรมราชชนนีเพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการรองรับการจราจร

ในทุกรูปแบบของการสื่อสาร พระองค์ทรงค้นคว้า ทดลอง และสื่อสารด้วยพระองค์เองอย่างจริงจังและด้วยความเชี่ยวชาญ พระองค์ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ตั้งสถานีวิทยุ อส.

บทสรุป

เพื่อเป็นสื่อสร้างความเข้าใจ ให้การศึกษาแก่ประชาชน เป็นช่องทางในการประชาสัมพันธ์ประสานความช่วยเหลือคนในชาติ และเปิดโอกาสให้พสกนิกรสามารถใกล้ชิดพระองค์ได้ง่ายขึ้น นอกจากนี้ ยังทรงประดิษฐ์บัตร ส.ค.ส. ด้วยคอมพิวเตอร์พระราชทานพรปีใหม่แก่พสกนิกรต่อเนื่องกันทุกปี พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร ทรงเห็นความสำคัญและความจำเป็นของการสื่อสารโดยใช้ระบบอินเทอร์เน็ต มีพระราชดำริให้ทำโครงการจัดทำเครือข่ายอินเทอร์เน็ตไร้สายในศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริทั้ง ๖ แห่ง การนำเอาระบบเครือข่ายอินเทอร์เน็ตไร้สายความเร็วสูงมาใช้ช่วยเพิ่มคุณค่าและความน่าสนใจให้แก่ศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ทำให้การรับข้อมูล การสืบค้นและการเผยแพร่ข้อมูลมีประสิทธิภาพมากขึ้นและรวดเร็วขึ้น และทำให้ศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริเป็นแหล่งเรียนรู้ที่ทันสมัย

กฎหมายที่เกี่ยวข้องและสนับสนุนโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริด้านการสื่อสาร ได้แก่ พระราชบัญญัติการประกอบกิจการกระจายเสียงและกิจการโทรทัศน์ พ.ศ.๒๕๕๑ พระราชบัญญัติการประกอบกิจการโทรคมนาคม พ.ศ.๒๕๔๔ และพระราชบัญญัติองค์กรจัดสรรคลื่นความถี่และกำกับการประกอบกิจการวิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคม พ.ศ.๒๕๕๓

ในด้านสิ่งแวดล้อมและการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร ทรงสนพระราชหฤทัยและมีสายพระเนตรอันยาวไกลเรื่องสิ่งแวดล้อมมานานก่อนที่ชาวโลกจะตื่นตัวเรื่องภาวะโลกร้อน มีพระราชดำริในการแก้ไขมลพิษทางอากาศและการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศด้วยการอนุรักษ์ป่าไม้ การปลูกป่าธรรมชาติและป่าเศรษฐกิจ การรักษาและพัฒนาแหล่งน้ำขนาดเล็ก ขนาดกลางและขนาดใหญ่ การประกอบอาชีพที่ยั่งยืน การป้องกันและบำบัดน้ำเสีย การกำจัดและการใช้ประโยชน์จากขยะ การใช้พลังงานทดแทนและใช้เชื้อเพลิงชีวภาพ และการแก้ไขปัญหาการจราจร พระองค์ได้พระราชทานพระราชดำริในการจัดการสิ่งแวดล้อมโดยทรงให้ศึกษา ทดลองและดำเนินการแก้ไข

ทรงมีพระราชดำริให้ทำโครงการจัดทำเครือข่ายอินเทอร์เน็ตไร้สายในศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริทั้ง ๖ แห่ง

สนพระราชหฤทัยและมีสายพระเนตรอันยาวไกลเรื่องสิ่งแวดล้อมมานานก่อนที่ชาวโลกจะตื่นตัวเรื่องภาวะโลกร้อน

บทสรุป

อย่างเป็นรูปธรรม ทั้งโดยกระบวนการทางธรรมชาติ ฟิสิกส์ เคมี การใช้เครื่องมือและเทคโนโลยีที่ประดิษฐ์คิดค้นขึ้น หรือผสมผสานวิธีต่างๆ เข้าด้วยกัน วิธีการต้องเป็นรูปแบบง่ายๆ ราษฎรนำไปปฏิบัติได้ เสียค่าใช้จ่ายน้อย เทคโนโลยีราคาถูกและไม่ซับซ้อน แต่มีประสิทธิภาพ และการดำเนินการต้องเหมาะสมกับสภาพปัญหาของแต่ละท้องถิ่น ที่สำคัญคือทรงเน้นหลักการใช้วิธีธรรมชาติช่วยธรรมชาติ เช่น การบำบัดน้ำเสียโดยใช้น้ำดีไล่น้ำเสีย การบำบัดน้ำเสียด้วยผักตบชวา การบำบัดน้ำเสียด้วยการผสมผสานระหว่างพืชน้ำกับระบบเติมอากาศซึ่งต่อมาได้พัฒนาเป็นกังหันน้ำชัยพัฒนา การกำจัดขยะชุมชนด้วยการทำปุ๋ยหมัก เป็นต้น

โครงการศูนย์ศึกษาวิจัยและพัฒนาสิ่งแวดล้อมแหลมผักเบี้ยอันเนื่องมาจากพระราชดำริเป็นต้นแบบความสำเร็จในการพัฒนาสิ่งแวดล้อม ป่าชายเลนที่ทรุดโทรม น้ำเน่าเสีย และขยะชุมชนได้รับการบริหารจัดการด้วยหลักการใช้ธรรมชาติช่วยธรรมชาติ หลังจากการดำเนินโครงการมาครบ ๑๐ ปี เกิดความอุดมสมบูรณ์ของป่าชายเลน มีความหลากหลายทางชีวภาพ ชนิดและจำนวนของนก ปลาและสัตว์น้ำอื่นๆ เพิ่มมากขึ้น เอื้อประโยชน์ต่อการประกอบอาชีพ ชุมชนมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น ส่งผลต่อเศรษฐกิจท้องถิ่นที่ขยายตัวอย่างมาก อีกทั้งชุมชนได้กลายเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่สำคัญ นอกจากนี้ องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัยและพัฒนาได้รับการขยายผลสู่ชุมชนอื่นๆ ทั้งในระดับชาติและนานาชาติ

กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับโครงการศูนย์ศึกษาวิจัยและพัฒนาสิ่งแวดล้อมแหลมผักเบี้ยอันเนื่องมาจากพระราชดำริ มีดังนี้ พระราชบัญญัติโรงงาน พ.ศ.๒๕๓๕ พระราชบัญญัติวัตถุอันตราย พ.ศ.๒๕๓๕ พระราชบัญญัติการสาธารณสุข พ.ศ.๒๕๓๕ และที่แก้ไขเพิ่มเติม พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ.๒๕๓๕ ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการจัดระบบการบริหารจัดการขยะมูลฝอย พ.ศ.๒๕๕๗ พระราชกฤษฎีกาจัดตั้งองค์การจัดการน้ำเสีย พ.ศ.๒๕๓๘ และที่แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ.๒๕๔๐ พ.ศ.๒๕๔๘ และ พ.ศ.๒๕๕๘ พระราชบัญญัติส่งเสริมการบริหารจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง

การจัดการสิ่งแวดล้อมโดยกระบวนการทางธรรมชาติ ฟิสิกส์ เคมี และเทคโนโลยีที่ประดิษฐ์คิดค้นขึ้น วิธีการต้องเป็นรูปแบบง่ายๆ ราษฎรนำไปปฏิบัติได้ เสียค่าใช้จ่ายน้อย มีประสิทธิภาพ และเหมาะสมกับสภาพปัญหาของแต่ละท้องถิ่น

โครงการศูนย์ศึกษาวิจัยและพัฒนาสิ่งแวดล้อมแหลมผักเบี้ยฯ เป็นต้นแบบความสำเร็จในการพัฒนาสิ่งแวดล้อม ป่าชายเลนที่ทรุดโทรม น้ำเน่าเสีย และขยะชุมชนด้วยหลักการใช้ธรรมชาติช่วยธรรมชาติ

บทสรุป

พ.ศ.๒๕๕๘ ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการดำเนินงานด้านการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ พ.ศ.๒๕๕๐ พระราชกฤษฎีกาจัดตั้งองค์การบริหารจัดการก๊าซเรือนกระจก (องค์การมหาชน) พ.ศ.๒๕๕๐

ในด้านนวัตกรรม ในการทรงงานประดิษฐ์คิดค้นเพื่อหาทางแก้ไขปัญหาของราษฎร พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร ทรงประสานหลักคิด หลักวิชาการและหลักปฏิบัติเข้าด้วยกัน ทรงใช้ทั้งศาสตร์ของตะวันตกและภูมิปัญญาของตะวันออก ทรงใช้เทคโนโลยีตามวิถีชีวิตของท้องถิ่น และไม่ทรงยึดติดตำรา หัวใจของนวัตกรรมของพระองค์ คือ ทำให้ง่าย ไม่ซับซ้อน และราคาถูก นำเอาสิ่งของที่มีอยู่ในท้องถิ่นมาปรับใช้ให้สอดคล้องกับระบบนิเวศและวิถีชีวิตของคนในท้องถิ่น เพื่อให้ราษฎรสามารถเรียนรู้และนำไปปรับใช้กับท้องถิ่นของตนเอง และสามารถพึ่งพาตนเองได้อย่างยั่งยืน พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร ทรงเป็นพระบิดาแห่งนวัตกรรมไทย โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริด้านนวัตกรรมที่สำคัญ อาทิ โครงการกังหันน้ำชัยพัฒนา และโครงการทฤษฎีแกล้งดิน

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร ทรงตระหนักถึงความรุนแรงของปัญหาน้ำเน่าเสียในเขตเมืองที่มีประชากรหนาแน่น จึงพระราชทานพระราชดำริให้ประดิษฐ์เครื่องกลเติมอากาศแบบประหยัดค่าใช้จ่าย โดยทรงได้แนวทางจากหลุกซึ่งเป็นอุปกรณ์วิดน้ำเข้านาอันเป็นภูมิปัญญาชาวบ้านเป็นจุดคิดค้นเบื้องต้น กังหันน้ำชัยพัฒนาเป็นเครื่องกลเติมอากาศที่เป็นกังหันน้ำแบบทุ่นลอย กังหันวิดน้ำไปบนผิวน้ำ แล้วปล่อยให้ตกลงบนผิวน้ำตามเดิม น้ำจะถูกสาดกระจายสัมผัสกับอากาศ เป็นการเติมออกซิเจนลงในน้ำที่ระดับผิวน้ำ น้ำเสียจึงมีคุณภาพดีขึ้น กังหันน้ำชัยพัฒนาสามารถนำไปใช้บำบัดน้ำเสียทั้งจากแหล่งชุมชน อุตสาหกรรมและการเกษตร

สภาพพื้นที่ทางภาคใต้เป็นดินเปรี้ยวไม่สามารถทำการเพาะปลูกได้ พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร พระราชทานแนวพระราชดำริให้ใช้กรรมวิธีแกล้งดิน คือทำดินให้เปรี้ยวจัด

หัวใจของนวัตกรรมของพระองค์ คือ ทำให้ง่าย ไม่ซับซ้อน และราคาถูก นำเอาสิ่งของที่มีอยู่ในท้องถิ่นมาปรับใช้ให้สอดคล้องกับระบบนิเวศและวิถีชีวิตของคนในท้องถิ่น

พระราชทานพระราชดำริให้ประดิษฐ์เครื่องกลเติมอากาศแบบประหยัดค่าใช้จ่าย โดยทรงได้แนวทางจากหลุกซึ่งเป็นอุปกรณ์วิดน้ำเข้านาอันเป็นภูมิปัญญาชาวบ้านเป็นจุดคิดค้นเบื้องต้น

บทสรุป

ด้วยการทำให้ดินแห้งและเปียกสลับกัน เพื่อเร่งปฏิกิริยาทางเคมีของดินให้มีความเป็นกรดจัดมากขึ้นจนถึงที่สุด จากนั้นทดลองปรับปรุงดินเปรี้ยวด้วยวิธีการต่างๆ เช่น การควบคุมระบบน้ำใต้ดินเพื่อป้องกันการเกิดกรดกำมะถัน การใช้วัสดุปูนผสมลงในดิน การใช้น้ำชะล้างดิน จนถึงการเลือกใช้พืชที่จะเพาะปลูกในบริเวณนั้น ดินที่เคยเปรี้ยวก็จะสามารถกลับมาใช้ประโยชน์ได้อย่างเต็มที่

กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริด้านนวัตกรรม ได้แก่ ประมวลกฎหมายที่ดิน พ.ศ.๒๔๙๗ พระราชบัญญัติสิทธิบัตร พ.ศ.๒๕๒๒ พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม พ.ศ.๒๕๓๕ และพระราชบัญญัติการพัฒนาที่ดิน พ.ศ.๒๕๕๑

ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเป็นแนวพระราชดำริที่สำคัญในพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร เศรษฐกิจพอเพียงเป็นปรัชญา เป็นแนวทางการปฏิบัติ และเป็นแนวทางการพัฒนาที่ตั้งอยู่บนรากฐานของวัฒนธรรมไทย บนพื้นฐานของทางสายกลาง และความไม่ประมาท คำนึงถึงความพอประมาณ ความมีเหตุผล การสร้างภูมิคุ้มกันในตัวเอง ตลอดจนใช้ความรู้และคุณธรรมเป็นหลักในการดำรงชีวิต และเน้นที่การพัฒนาคน พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร มีพระราชวินิจฉัยว่าต้องสร้างพื้นฐานความพอมี พอกิน พอใช้ของประชาชนส่วนใหญ่เบื้องต้นก่อน เมื่อมีพื้นฐานความมั่นคงพร้อมพอสมควรแล้วจึงสร้างความเจริญ ฐานะทางเศรษฐกิจและการพัฒนาในระดับสูงขึ้นไป พระองค์ทรงเปรียบเศรษฐกิจพอเพียงเป็นเสมือนรากฐานของชีวิต รากฐานความมั่นคงของแผ่นดิน เป็นเสมือนเสาเข็มที่รองรับบ้านเรือนตัวอาคารไว้ให้มั่นคง

เศรษฐกิจพอเพียงสามารถประยุกต์ใช้ได้ทุกระดับ ตั้งแต่ระดับบุคคล ครอบครัว ระดับชุมชนจนถึงระดับรัฐ ทั้งในการพัฒนาและบริหารประเทศ โดยเฉพาะการพัฒนาเศรษฐกิจเพื่อให้ก้าวทันโลกยุคโลกาภิวัตน์ เศรษฐกิจพอเพียงสามารถประยุกต์ใช้ได้ทุกสาขาและทุกภาคของเศรษฐกิจ ทั้งภาคการเกษตร ภาคอุตสาหกรรม

เศรษฐกิจพอเพียงเป็นปรัชญา
เป็นแนวทางการปฏิบัติ และ
เป็นแนวทางการพัฒนาบนรากฐาน
ของวัฒนธรรมไทย ยึดทางสายกลาง
ความไม่ประมาท ความมีเหตุผล
การสร้างภูมิคุ้มกันและคุณธรรม

พระองค์ทรงเปรียบเศรษฐกิจ
พอเพียงเป็นเสมือนรากฐาน
ของชีวิต รากฐานความมั่นคง
ของแผ่นดิน เป็นเสมือนเสาเข็ม
ที่รองรับบ้านเรือนตัวอาคาร
ไว้ให้มั่นคง

บทสรุป

ภาคชนบท ภาคการเงินการคลัง ภาคอสังหาริมทรัพย์ ภาคการค้า การลงทุนระหว่างประเทศ รวมถึงภาคการศึกษา ภาครัฐได้น้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาเป็นปรัชญานำทางในการพัฒนาประเทศตั้งแต่แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๘ (พ.ศ.๒๕๔๐ – ๒๕๔๔) แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๙ (พ.ศ.๒๕๔๕ – ๒๕๔๙) แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๐ (พ.ศ.๒๕๕๐ – ๒๕๕๔) แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๑ (พ.ศ.๒๕๕๕ – ๒๕๕๙) แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๒ (พ.ศ.๒๕๖๐ – ๒๕๖๔) และแผนยุทธศาสตร์ชาติ ๒๐ ปี (พ.ศ.๒๕๖๐ – ๒๕๗๙) โดยให้ความสำคัญกับการพัฒนาคน การพัฒนาที่สมดุลทั้งด้านสังคม เศรษฐกิจและสิ่งแวดล้อม การอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขในสังคมและการอยู่ร่วมกันระหว่างคนกับทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน สร้างภูมิคุ้มกันและมีการบริหารจัดการความเสี่ยงอย่างเหมาะสม เพื่อให้การพัฒนาประเทศสู่ความสมดุลและยั่งยืน การพัฒนาที่มุ่งสู่การเปลี่ยนผ่านประเทศไทยจากประเทศที่มีรายได้ปานกลางไปสู่ประเทศที่มีรายได้สูง มีการกระจายรายได้และการพัฒนาอย่างเท่าเทียม มีระบบนิเวศที่ดี สังคมอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข และนำไปสู่การบรรลุวิสัยทัศน์ระยะยาว “มั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน” ของประเทศ

ในการประชุมสหประชาชาติว่าด้วยการค้าและการพัฒนา (The United Nations Conference on Trade and Development: UNCTAD) ครั้งที่ ๑๐ พ.ศ.๒๕๔๓ ได้มีแถลงการณ์แสดงความสำนึกในพระมหากรุณาธิคุณของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร ที่ได้พระราชทานหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเป็นแนวคิดการพัฒนาในยุคโลกาภิวัตน์ และในการประชุมรัฐสภาอาเซียน ครั้งที่ ๒๒ พ.ศ.๒๕๔๔ ที่ประชุมลงมติร่วมกันยอมรับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเป็นแนวทางเลือกหนึ่งในการพัฒนาของประเทศสมาชิกในภูมิภาค โครงการพัฒนาแห่งสหประชาชาติ (United Nations Development Program: UNDP) ได้จัดทำรายงานการพัฒนาคนของประเทศไทย ปี พ.ศ.๒๕๕๐ เพื่อนำเสนอแนวทางการพัฒนาประเทศ การพัฒนาคน ข้อคิดเชิงนโยบายด้านต่างๆ ตลอดจนแนวทางการนำไปประยุกต์ใช้โดยยึดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และได้เผยแพร่ไปยัง ๑๖๖ ประเทศทั่วโลก อีกทั้ง

การพัฒนาที่มุ่งสู่การเปลี่ยนผ่านประเทศไทยจากประเทศที่มีรายได้ปานกลางไปสู่ประเทศที่มีรายได้สูง มีการกระจายรายได้และการพัฒนาอย่างเท่าเทียม และนำไปสู่การบรรลุวิสัยทัศน์ “มั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน” ของประเทศ

ในการประชุมรัฐสภาอาเซียน ครั้งที่ ๒๒ พ.ศ.๒๕๔๔ ที่ประชุมลงมติร่วมกันยอมรับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเป็นแนวทางเลือกหนึ่งในการพัฒนาของประเทศสมาชิกในภูมิภาค

บทสรุป

องค์การสหประชาชาติ ได้กำหนดวาระพัฒนาภายหลัง ปี ค.ศ.๒๐๑๕ ตามกระบวนทัศน์ “การพัฒนาที่ยั่งยืน” คือ การจัดทำเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals: SDGs) และประเทศไทยได้สนับสนุนแนวทางการพัฒนาโดยได้จัดตั้งคณะกรรมการการพัฒนาที่ยั่งยืน ดำเนินการขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง นอกจากนี้ นานาชาติได้แสดงความสนใจและได้น้อมนำเอาหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้ตามวิถีชีวิตและสภาพภูมิประเทศของตน และได้ส่งผู้แทนหลายระดับชั้นตั้งแต่ระดับผู้ปฏิบัติงานจนถึงระดับรัฐมนตรีมาศึกษาดูงานเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียงในด้านต่างๆ

กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ได้แก่ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ และกฎหมายว่าด้วยงบประมาณรายจ่ายประจำปี

ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเป็นพื้นฐานสำคัญให้ประเทศไทยสามารถก้าวไปสู่ประเทศไทย ๔.๐ การรู้จักศักยภาพของประเทศ การพัฒนาในทิศทางและรูปแบบที่เหมาะสม การมีภูมิคุ้มกันและการบริหารความเสี่ยงบนพื้นฐานของความรู้คู่คุณธรรม และการสร้างความเข้มแข็งจากภายใน ประกอบกับการส่งเสริมการคิดค้นนวัตกรรมของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร ล้วนเอื้อต่อการนำประเทศไปสู่ประเทศไทย ๔.๐ ตามแนวนโยบายของรัฐบาลปัจจุบัน ซึ่งเป็นการปฏิรูปโครงสร้างทางเศรษฐกิจที่เน้นการใช้นวัตกรรมและเทคโนโลยีเข้ามาช่วยพัฒนา โดยที่ภาคการเกษตรยังคงเป็นแกนหลัก การสร้างความเข้มแข็งของเศรษฐกิจฐานรากเพื่อก่อให้เกิดการเติมเต็มพลังในท้องถิ่น เมื่อมีความเข้มแข็งภายในประเทศแล้ว ก็เชื่อมโยงเศรษฐกิจภายในกับเศรษฐกิจภูมิภาคและขยายไปสู่เศรษฐกิจโลก ซึ่งจะนำพาประเทศไทยไปสู่ความมั่นคง มั่งคั่งและยั่งยืนได้

โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริในพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร ช่วยให้คนไทยมีพออยู่พอกิน จนถึงกินดีอยู่ดี นำไปสู่การพัฒนาคนและการพัฒนาประเทศที่ยั่งยืน

นานาชาติได้แสดงความสนใจ
และได้น้อมนำเอาหลักปรัชญา
ของเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้
ตามวิถีชีวิตและสภาพภูมิประเทศ
ของตน และได้ส่งผู้แทนมาศึกษาดูงาน
ในด้านต่างๆ

ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
เป็นพื้นฐานสำคัญให้ประเทศไทย
สามารถก้าวไปสู่ประเทศไทย ๔.๐

บทสรุป

ไม่เพียงแต่ประชาชนชาวไทยที่รู้สึกสำนึกในพระมหากรุณาธิคุณอันหาที่สุดมิได้ของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร เท่านั้น นานาประเทศยังได้แซ่ซ้องสดุดีพระอัจฉริยภาพและพระวิริยะอุตสาหะของพระองค์ เมื่อวันที่ ๒๖ พฤษภาคม พ.ศ.๒๕๔๙ นายโคฟี อันนัน เลขาธิการองค์การสหประชาชาติในขณะนั้นได้ทูลเกล้าฯ ถวายรางวัลความสำเร็จสูงสุดด้านการพัฒนามนุษย์แด่พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร และได้กล่าวสดุดีพระองค์ว่าหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของพระองค์มีความหมายอย่างยิ่งต่อชุมชนทุกหนแห่งในยุคโลกาภิวัตน์ หลักปรัชญานี้สอดคล้องกับแนวทางการพัฒนาคนของสหประชาชาติที่เน้นให้คนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนาและเน้นการใช้กระบวนการพัฒนาที่ยั่งยืน

องค์การศึกษาวิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ (UNESCO) ได้ถวายราชสดุดีพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร ว่าทรงเป็นพระมหากษัตริย์ที่มีความสำคัญต่อโลกในศตวรรษที่ ๒๑ พระองค์ทรงอุทิศกำลังพระวรกายและมีพระราชวิริยะอุตสาหะในการปฏิบัติพระราชกรณียกิจทรงสร้างความเสมอภาคในสังคม ทรงเป็นศูนย์รวมแห่งความสมัครสมานสามัคคีของคนไทยทั้งชาติ ทรงนำประเทศชาติสู่การพัฒนาอย่างยั่งยืนโดยใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง องค์การศึกษาวิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติได้ยกย่องหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเป็นหลักสำคัญในการพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืน อีกทั้งเป็นอุดมการณ์และภารกิจสำคัญขององค์การศึกษาวิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติด้วย

เมื่อวันที่ ๒๘ ตุลาคม พ.ศ.๒๕๕๙ ที่ประชุมสมัชชาสหประชาชาติ (United Nations General Assembly: UNGA) ได้จัดประชุมสมัชชาสหประชาชาติโดยมีวาระพิเศษเพื่อแสดงความอาลัยและสดุดีแด่พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร องค์การสหประชาชาติถวายราชสดุดีพระองค์ว่าทรงเป็น “ราชันผู้ยิ่งใหญ่” ประธานสมัชชาสหประชาชาติ ผู้แทนกลุ่มประเทศยุโรปตะวันออก ผู้แทนกลุ่มประเทศ

นายโคฟี อันนัน เลขาธิการองค์การสหประชาชาติในขณะนั้นได้ทูลเกล้าฯ ถวายรางวัลความสำเร็จสูงสุดด้านการพัฒนามนุษย์แด่พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร

องค์การศึกษาวิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติได้ยกย่องหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเป็นหลักสำคัญในการพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืน

บทสรุป

ลาตินอเมริกาและแคริบเบียน ผู้แทนกลุ่มประเทศแอฟริกา ผู้แทนกลุ่มประเทศเอเชีย–แปซิฟิก ผู้แทนกลุ่มประเทศยุโรปตะวันตก และเอกอัครราชทูตผู้แทนถาวรสหรัฐฯ ประจำสหประชาชาติต่างได้กล่าวสดุดีพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร สรุปความว่า เป็นการยากที่จะกล่าวถึงเรื่องสำคัญที่พระองค์ทรงกระทำมาตลอดพระชนมชีพเพื่อประชาชน พระองค์จะได้รับการจดจำในฐานะผู้ที่ทำในสิ่งที่จำเป็นแก่ประชาชน ทรงใช้เวลาหลายสิบปีเสด็จฯ ไปยังพื้นที่เกษตรกรรมทั่วประเทศ ทรงซักถามปัญหาความเดือดร้อนจากผู้นำชุมชน ทรงเป็นผู้นำในการดำเนินโครงการพัฒนาเกษตรกรรมและสนับสนุนโครงการเพื่อความยั่งยืนในพื้นที่ยากจนที่สุดของประเทศ นอกจากนี้ พระองค์ยังมีพระปรีชาสามารถด้านดนตรี ศิลปะ จิตรกรรม การประพันธ์ และการถ่ายภาพ พระองค์จะทรงได้รับการจดจำจากการอุทิศพระวรกายและพระสติปัญญาเพื่อประชาชน ผลงานของพระองค์เป็นมรดกทางประวัติศาสตร์อย่างแท้จริง พระองค์ทรงงานพัฒนาเพื่อความผาสุกของพสกนิกรผ่านแนวพระราชดำริที่ยังประโยชน์แก่ประเทศไทยและแก่โลก ทรงทำตามสัญญา ทรงครองแผ่นดินโดยธรรม เพื่อประโยชน์สุขแห่งมหาชนชาวสยาม ทรงเป็นผู้นำที่แท้จริง ทรงเป็นแรงบันดาลใจให้แก่ปวงชนชาวไทยและชาวโลก พระองค์ทรงให้ความสำคัญกับความเป็นอยู่ที่ดีและความก้าวหน้าของประชาชนเสมอมา ทรงเป็นพระมหากษัตริย์ที่มีแนวพระราชดำริที่สร้างสรรค์และทรงพระปรีชาสามารถ ทรงจดทะเบียนสิ่งประดิษฐ์ที่เป็นทรัพย์สินทางปัญญาของพระองค์ถึง ๔๐ ฉบับ ส่วนใหญ่มาจากการทรงคิดค้นและทรงประดิษฐ์ขึ้นเพื่อแก้ปัญหาให้ราษฎรทั้งสิ้น ทรงเป็นรัฐบุรุษผู้ยิ่งใหญ่ ทรงเป็นพระมหากษัตริย์ผู้นำพาประเทศด้วยเกียรติภูมิ ด้วยการอุทิศพระองค์และด้วยสายพระเนตรกว้างไกล ชีวิตของพระองค์คือชีวิตแห่งการให้ และการบำเพ็ญประโยชน์ในทุกๆ วัน มิใช่เพื่อการแซ่ซ้อง และไม่หวังสิ่งใดตอบแทน แต่เป็นการทำเพื่อครอบครัว พระองค์ทรงถือว่าทุกคนในประเทศเป็นครอบครัวของพระองค์ คนไทยโชคดีเหลือเกินที่มีพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร เป็นผู้นำในครอบครัว เป็นผู้ทรงห่วงใยและทรงดูแลทุกข์สุขของคนในครอบครัวของพระองค์ด้วยความรักและความเมตตาอย่างหาที่สุดมิได้

พระองค์ทรงงานพัฒนาเพื่อ
ความผาสุกของพสกนิกร
ผ่านแนวพระราชดำริที่ยัง
ประโยชน์แก่ประเทศไทย
และแก่โลก

ทรงเป็นรัฐบุรุษผู้ยิ่งใหญ่
ทรงเป็นพระมหากษัตริย์ผู้นำ
พาประเทศ ด้วยการอุทิศพระองค์
และด้วยสายพระเนตรกว้างไกล
ชีวิตของพระองค์คือชีวิตแห่งการให้
และการบำเพ็ญประโยชน์ในทุกๆ วัน

ประเภทลำดับศักดิ์ของกฎหมายที่มีการกล่าวถึงในหนังสือเล่มนี้

กฎหมายในระบบกฎหมายไทย แบ่งอย่างละเอียดเป็น ๗ ชั้น โดยเรียงตามลำดับศักดิ์ ดังนี้

๑. รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย เป็นกฎหมายที่กำหนดรูปแบบของการปกครองและระเบียบบริหารประเทศ ตลอดจนสิทธิหน้าที่ของประชาชนพลเมืองในประเทศนั้น รัฐธรรมนูญฯ จึงเป็นกฎหมายที่มีศักดิ์สูงสุด เป็นกฎหมายที่สำคัญกว่ากฎหมายฉบับใดทั้งสิ้นและเป็นกฎหมายหลักที่ให้หลักประกันแก่ประชาชน จะมีกฎหมายฉบับใดออกมาขัดแย้งรัฐธรรมนูญฯ มิได้ หากมีกฎหมายฉบับใดเรื่องใดออกมาขัดกับรัฐธรรมนูญฯ กฎหมายฉบับนั้นย่อมไม่มีผลใช้บังคับ เนื่องจากขัดกับกฎหมายแม่บทที่ยึดถือเป็นหลักในการปกครองบริหารประเทศ กฎหมายฉบับอื่นๆ ที่ออกมาย่อมต้องสนองรับหลักการและนโยบายที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญฯ

๒. พระราชบัญญัติและประมวลกฎหมาย

พระราชบัญญัติและประมวลกฎหมาย เป็นกฎหมายที่ออกโดยผ่านกระบวนการนิติบัญญัติ ตามที่บัญญัติเป็นขั้นตอนไว้ในรัฐธรรมนูญฯ โดยความเห็นชอบของรัฐสภา ซึ่งเป็นตัวแทนของประชาชนทั้งปวง และพระมหากษัตริย์ได้ทรงลงพระปรมาภิไธยใช้บังคับเป็นกฎหมาย จึงเป็นกฎหมายที่ออกตามปกติธรรมดาโดยความเห็นชอบของประชาชนซึ่งเป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตย ดังที่กล่าวกันว่า พระราชบัญญัติคือกฎหมายที่พระมหากษัตริย์ทรงตราขึ้นโดยคำแนะนำและยินยอมของรัฐสภา ถือว่าเป็นกฎหมายที่มีความสำคัญรองลงมาจากรัฐธรรมนูญฯ การออกกฎหมายโดยทั่วไปนั้นโดยวิธีปกติธรรมดาจะออกในรูปพระราชบัญญัติเสมอ แต่ถ้าหากกฎหมายฉบับใดมีลักษณะครอบคลุมเรื่องที่เกี่ยวพันกันหลายเรื่อง ก็อาจจะออกในรูปประมวลกฎหมายได้ เช่น ประมวลกฎหมายอาญา ประมวลกฎหมายที่ดิน ประมวลกฎหมายรัษฎากร เป็นต้น แต่ประมวลกฎหมายเหล่านี้เมื่อร่างเสร็จเรียบร้อยแล้วจะต้องมีพระราชบัญญัติ บัญญัติให้ใช้ประมวลกฎหมายฉบับนั้นๆ อีกทีหนึ่ง

๓. พระราชกำหนด

พระราชกำหนด เป็นกฎหมายที่พระมหากษัตริย์ทรงตราขึ้นโดยอาศัยอำนาจตามรัฐธรรมนูญฯ และทรงตราขึ้นตามคำแนะนำของคณะรัฐมนตรีเฉพาะในกรณีที่มีเหตุผลพิเศษ เช่น มีความจำเป็นรีบด่วน ในอันที่จะรักษาความปลอดภัย ความมั่นคง หรือรักษาผลประโยชน์ของประเทศ จึงไม่อาจรอให้ฝ่ายนิติบัญญัติออกกฎหมายมาตามวิธีปกติได้ทันการณ์ พระราชกำหนดมีศักดิ์เทียบเท่ากับพระราชบัญญัติ แต่เมื่อตราขึ้นใช้แล้วจะต้องนำเสนอต่อรัฐสภาภายในระยะเวลาอันสั้น (ตามที่

ประเภทลำดับศักดิ์ของกฎหมายที่มีการกล่าวถึงในหนังสือเล่มนี้

รัฐธรรมนูญฯ จะกำหนดไว้ เช่น สอง หรือสามวัน) ถ้ารัฐสภาอนุมัติพระราชกำหนดก็กลายสภาพเป็นพระราชบัญญัติ แต่ถ้ารัฐสภาไม่อนุมัติพระราชกำหนดพระราชกำหนดนั้นก็ตกไปหรือสิ้นผลบังคับ การต่างๆ ที่เป็นไประหว่างที่มีพระราชกำหนดก็ไม่ถูกกระทบกระเทือนเพราะเหตุที่พระราชกำหนดต้องตกไปเช่นนั้น

๔. ประกาศคณะปฏิวัติ

ประกาศคณะปฏิวัติ เป็นคำสั่งของผู้มีอำนาจสูงสุดในรัฐ เมื่อมีผู้ทำรัฐประหารสำเร็จก็จะเป็นผู้มีอำนาจเบ็ดเสร็จในรัฐนั้นที่สามารถออกกฎหมายต่างๆ มาบังคับกับประชาชน แต่กฎหมายนั้นจะไม่ได้เรียกพระราชบัญญัติ แต่จะเรียกเป็นประกาศคณะปฏิวัติ ประกาศคณะปฏิรูป ประกาศคณะรักษาความสงบเรียบร้อยแห่งชาติ ฯลฯ แต่ผลก็คือสามารถนำมาใช้บังคับกับประชาชนได้ (คำพิพากษาฎีกา ที่ ๑๖๖๒/๒๕๐๕ “ศาลฎีกาเห็นว่าในเมื่อ พ.ศ.๒๕๐๑ คณะปฏิวัติ ได้ทำการยึดอำนาจการปกครองประเทศไทยได้เป็นผลสำเร็จ หัวหน้าคณะปฏิวัติ ย่อมเป็นผู้ใช้อำนาจปกครองบ้านเมือง ข้อความใดที่หัวหน้าคณะปฏิวัติสั่งบังคับประชาชนก็ต้องถืออันเป็นกฎหมาย”)

๕. พระราชกฤษฎีกา

พระราชกฤษฎีกา คือกฎหมายที่พระมหากษัตริย์ทรงตราขึ้นโดยคำแนะนำของคณะรัฐมนตรี เป็นกฎหมายที่ฝ่ายบริหารได้ออกโดยอาศัยอำนาจแห่งกฎหมาย เช่น พระราชบัญญัติฉบับใดฉบับหนึ่ง หรือโดยที่พระมหากษัตริย์ทรงใช้อำนาจตราขึ้นเป็นพิเศษ โดยไม่ขัดต่อกฎหมาย พระราชกฤษฎีกาจึงมีศักดิ์ต่ำกว่าพระราชบัญญัติ พระราชกำหนดและประกาศพระบรมราชโองการฯ และจะขัดกับกฎหมายใดที่มีศักดิ์สูงกว่าไม่ได้ โดยปกติพระราชกฤษฎีกาเป็นกฎหมายที่กำหนดรายละเอียดสืบเนื่องมาจากความในพระราชบัญญัติหรือพระราชกำหนดจึงเป็นการประหยัดเวลา ที่รัฐสภาไม่ต้องพิจารณาในรายละเอียด คงพิจารณาแต่เพียงหลักการและนโยบายที่จะต้องบัญญัติในกฎหมายหลัก แล้วจึงให้อำนาจมาออกพระราชกฤษฎีกาภายหลัง ซึ่งเป็นการสะดวกที่ฝ่ายบริหารจะมากำหนดรายละเอียดในทางปฏิบัติเองและยังเปลี่ยนแปลงแก้ไขให้เหมาะสมแก่เหตุการณ์ได้ง่าย เพราะฝ่ายบริหารสามารถแก้ไขได้โดยไม่ต้องผ่านขั้นตอนนิติบัญญัติดังเช่นการออกพระราชบัญญัติ อนึ่ง มีพระราชกฤษฎีกาบางประเภทที่ออกโดยอาศัยอำนาจตามรัฐธรรมนูญฯ เช่น พระราชกฤษฎีกาเปิดหรือปิดสมัยประชุมสภา พระราชกฤษฎีกายุบสภา พระราชกฤษฎีกาเหล่านี้มีความสำคัญมากกว่าพระราชกฤษฎีกาที่ออกโดยอาศัยอำนาจตามพระราชบัญญัติดังกล่าวมาข้างต้น

ประเภทลำดับศักดิ์ของกฎหมายที่มีการกล่าวถึงในหนังสือเล่มนี้

๖. กฎกระทรวงและระเบียบ

กฎกระทรวงและระเบียบ กฎกระทรวง คือกฎหมายที่รัฐมนตรีผู้รักษาการตามพระราชบัญญัติ หรือพระราชกำหนดเป็นผู้ออกเพื่อดำเนินการให้เป็นไปตามกฎหมายหลักในเรื่องนั้นๆ และโดยปกติกฎหมายหลักจะระบุให้อำนาจในการออกกฎกระทรวงในแต่ละกรณีไว้ กฎกระทรวงเป็นกฎหมายที่ออกโดยฝ่ายบริหาร เช่นเดียวกับพระราชกฤษฎีกา แต่แตกต่างกับพระราชกฤษฎีกาตรงที่ว่า ถ้าเป็นเรื่องสำคัญมากก็จะออกเป็นพระราชกฤษฎีกา ถ้าสำคัญรองลงมาก็ออกเป็นกฎกระทรวง เนื่องจากกฎกระทรวงเป็นกฎหมายที่ออกตามกฎหมายแม่บทจึงไม่อาจจะขัดกับกฎหมายที่เป็นแม่บทนั้นเอง และกฎหมายอื่นๆ ที่มีศักดิ์สูงกว่าได้ นอกจากกฎกระทรวง หากจะกำหนดกฎเกณฑ์ในทางปฏิบัติ ก็อาจจะออกระเบียบข้อบังคับหรือประกาศเพื่อความสะดวกในการบริหารงานได้อีกด้วย

ระเบียบ เป็นกฎหมายลำดับรองที่ใช้ในกรณีที่ฝ่ายบริหารต้องการกำหนดสิ่งที่เป็นรายละเอียดค่อนข้างมาก ไม่ใช่กรอบ ไม่ใช่นโยบาย แต่เป็นวิธีการในรายละเอียดของการประสานงานกันทางฝ่ายบริหารที่มีหน่วยงานที่เกี่ยวข้องหลายแห่งให้มาทำงานด้วยกัน โดยปกติแล้วพระราชบัญญัติเป็นกฎหมายแม่บท จะกำหนดว่าต้องออกระเบียบในเรื่องใด

๗. เทศบัญญัติ ข้อบัญญัติจังหวัด ข้อบังคับสุขาภิบาล

เทศบัญญัติ ข้อบัญญัติจังหวัด ข้อบังคับสุขาภิบาล ต่างเป็นกฎหมายที่ได้รับอำนาจจากพระราชบัญญัติเทศบาล พ.ศ.๒๔๙๖ พระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการส่วนจังหวัด พ.ศ.๒๔๙๘ และพระราชบัญญัติสุขาภิบาล พ.ศ.๒๔๙๕ ตามลำดับ องค์การบริหารส่วนท้องถิ่นที่เกิดขึ้นภายใต้กฎหมายเหล่านี้ คือ เทศบาล องค์การบริหารส่วนจังหวัดและสุขาภิบาล ซึ่งเป็นองค์กรที่ปกครองตนเอง ต่างก็มีอำนาจตามกฎหมายแต่ละฉบับที่จะออกกฎหมายเพื่อบริหารงานตามอำนาจ หน้าที่ขององค์กรที่มีอยู่ในกฎหมาย แต่การออกกฎหมายระดับนี้ย่อมจะขัดต่อกฎหมายในระดับต่างๆ ที่กล่าวมาแล้วข้างต้นไม่ได้ เพราะเป็นกฎหมายที่ใช้เฉพาะในท้องถิ่นนั้นๆ ต่างกับกฎหมายอื่นๆ ที่กล่าวมาแล้วนั้น ล้วนแต่เป็นกฎหมายซึ่งมีผลใช้บังคับได้ทั่วราชอาณาจักร

บรรณานุกรม

กองทัพบก. *หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง*. กรุงเทพมหานคร : บริษัท ซีดี มีเดีย ไกด์ จำกัด

กรุงเทพมหานคร. *สะพานพระราม ๘ อันเนื่องมาจากพระราชดำริ*. ที่ระลึกในวโรกาสที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ เสด็จฯ ทรงเป็นองค์ประธานในพิธีเปิดสะพาน. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ดาวฤกษ์ จำกัด, ๒๕๔๕.

กรุงเทพมหานคร. *สะพานพระราม ๘ โครงการแก้ไขปัญหาจราจรตามแนวพระราชดำริ*. ที่ระลึกเนื่องในพิธีหล่อฐานรากเสาสะพานหลักขั้นสุดท้าย โครงการสะพานพระราม ๘ อันเนื่องมาจากพระราชดำริ. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ดาวฤกษ์ จำกัด, ๒๕๔๕.

เกษตรและสหกรณ์, กระทรวง. *ผลสำเร็จงานวิชาการกรมพัฒนาที่ดิน ในรอบกึ่งศตวรรษ*. กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ . กรุงเทพมหานคร. (ม.ป.ท.), ๒๕๕๖.

เกษตรและสหกรณ์, กระทรวง. *จอมปราชญ์ แห่งการพัฒนาที่ดิน*. กรุงเทพมหานคร : กรมพัฒนาที่ดิน, ๒๕๕๙.

คณะกรรมการจัดงานวันสื่อสารแห่งชาติ. *พระราชอัจฉริยภาพของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ด้านการสื่อสาร*. กรุงเทพมหานคร. (ม.ป.ท.), ๒๕๓๐.

คณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, สำนักงาน. *ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง*. กรุงเทพมหานคร. (ม.ป.ท.), ๒๕๕๐.

คณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, สำนักงาน., มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาประเทศตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และสำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์. *จากปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่การปฏิบัติ...กว่า ๑ ทศวรรษ*. กรุงเทพมหานคร. (ม.ป.ท.), ๒๕๕๕.

คณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ, สำนักงาน.
โครงการประเมินผลโครงการเขื่อนป่าสักชลสิทธิ์ (๒๘ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๗), กรกฎาคม ๒๕๔๘
โครงการศึกษาวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อมภายหลังการดำเนินการเขื่อนขุนด่านปราการชลอันเนื่องมาจากพระราชดำริ จังหวัดนครนายก (๒๘ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๗), ธันวาคม ๒๕๕๔

คณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ, สำนักงาน.
จอมปราชญ์แห่งการพัฒนา กำแพงธรรมชาติที่มีชีวิต, กรุงเทพมหานคร : บริษัท อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน), ๒๕๕๕.

คณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ, สำนักงาน.
จอมปราชญ์แห่งการพัฒนา ปราชญ์แห่งดิน. กรุงเทพมหานคร : บริษัท อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน), ๒๕๕๕.

บรรณานุกรม

คณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ, สำนักงาน. *ชีวิตเริ่มต้นจากศูนย์ฯ*. กรุงเทพมหานคร : อมรินทร์พับลิชชิ่ง, ๒๕๕๙.

คณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ, สำนักงาน. *ดิน น้ำ ลม ไฟ สมดุลสิ่งแวดล้อมอันเนื่องมาจากพระราชดำริ*. กรุงเทพมหานคร : บริษัท โกลเด้นท์ไทม์ พริ้นติ้ง จำกัด, ๒๕๕๖. [ระบบออนไลน์]. แหล่งที่มา : http://km.rdpb.go.th/Knowledge/View/19. [๑๐ สิงหาคม ๒๕๕๙]

คณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ, สำนักงาน. *แนวคิดและทฤษฎีการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริหนังสือพัฒนา*. กรุงเทพมหานคร. (ม.ป.ท.), ๒๕๔๐.

คณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ, สำนักงาน. *ผลสำเร็จโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ๘๔ พรรษา ประโยชน์สุขสู่ปวงประชา*. (ม.ป.ท.), ๒๕๕๔.

คณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ, สำนักงาน. *ศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริ*. สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ : ๒๕๕๒. [ระบบออนไลน์]. แหล่งที่มา : http://www.rdpb.go.th/rdpb/ [๒๐ กรกฎาคม ๒๕๕๙]

คณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ, สำนักงาน. *๓๒ ปีผลสำเร็จศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริ*. กรุงเทพมหานคร : บริษัท จุดทอง จำกัด, ๒๕๕๕.

คณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ, สำนักงาน. *"๘๐ พรรษา ปวงประชาเป็นสุขศานต์", การประกวดผลงานตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง*. ๕ ธันวาคม ๒๕๕๐

คณะองคมนตรี. *ประมวลคำประกาศสดุดีพระเกียรติคุณพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ของสถาบันและองค์กรต่างประเทศ*. (ธันวาคม พุทธศักราช ๒๕๐๒ – กรกฎาคม พุทธศักราช ๒๕๕๐), กรุงเทพมหานคร : บริษัท อมรินทร์พริ้นติ้ง แอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน), ๒๕๕๐.

คณะอนุกรรมการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. *เศรษฐกิจพอเพียงคืออะไร*. พิมพ์ครั้งที่ ๔, กรุงเทพมหานคร. (ม.ป.ท.), ๒๕๔๙.

คริส เบเกอร์และณัฐพงศ์ ทองภักดี. *รายงานการพัฒนาคนของประเทศไทยปี ๒๕๕๐ : เศรษฐกิจพอเพียงกับการพัฒนาคน*. กรุงเทพมหานคร : สำนักงานโครงการพัฒนาแห่งสหประชาชาติประจำประเทศไทย, ๒๕๔๐.

โครงการตู้หนังสือเฉลิมพระเกียรติ. *เฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวด้านการสื่อสาร*. กรุงเทพมหานคร : บริษัท อมรินทร์พริ้นติ้ง แอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน), ๒๕๓๙.

บรรณานุกรม

ชลประทาน, กรม. *เขื่อนป่าสักชลสิทธิ์.* ที่ระลึกเนื่องในโอกาสเสด็จพระราชดำเนิน ทรงเปิดเขื่อนป่าสักชลสิทธิ์ จังหวัดลพบุรี–จังหวัดสระบุรี ๒๕ พฤศจิกายน ๒๕๔๒. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตร, ๒๕๔๒.

ชลประทาน, กรม. *เขื่อนขุนด่านปราการชล.* ที่ระลึกเนื่องในโอกาสเสด็จพระราชดำเนิน ทรงเปิดเขื่อนขุนด่านปราการชล. พิมพ์ครั้งที่ ๑, กรุงเทพมหานคร : บริษัท ดาวฤกษ์ คอมมูนิเคชั่น จำกัด, ๒๕๔๙.

ไชยสิทธิ์ เอนกสัมพันธ์. *จอมปราชญ์ แห่งการพัฒนาที่ดิน. กรมพัฒนาที่ดิน* กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ กรุงเทพมหานคร. (ม.ป.ท., ม.ป.ป.), ๒๕๔๗.

ดร.สุเมธ ตันติเวชกุล. หลักธรรม *หลักทำตามรอยพระยุคลบาท* กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ด่านสุทธาการพิมพ์, ๒๕๔๘.

ทองโรจน์ อ่อนจันทร์ และ ประเสริฐ โฉมจันทร์. *รายงานสรุปการประเมินผลหมู่บ้านเกษตรกรตัวอย่างหุบกะพง ในพระบรมราชูปถัมภ์ อำเภอชะอำ จังหวัดเพชรบุรี ประจำปีการเพาะปลูก ๒๕๒๕/๒๖.* กรุงเทพมหานคร : ภาควิชาเศรษฐศาสตร์เกษตร คณะเศรษฐศาสตร์และบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๒๖.

ปศุสัตว์, กรม. *ธนาคารโค กระบือเพื่อเกษตรกร ตามพระราชดำริ (ธคก.).* กรุงเทพมหานคร : ฝ่ายโครงการธนาคารโค กระบือเพื่อเกษตรกร ตามพระราชดำริ กองงานพระราชดำริและกิจกรรมพิเศษ, ๒๕๕๘.

ฝนหลวงและการบินเกษตร, กรม. *ดั่ง...น้ำพระราชหฤทัย.* ๕๘ ปี ฝนหลวงเพื่อปวงชน. กรุงเทพมหานคร. (ม.ป.ท.), ๒๕๕๖.

พงศ์ปิยะ ปิยสิรานนท์. *ด้วยพระบารมี ฟื้นฟูปฐพีไทย. กรมพัฒนาที่ดิน กระทรวงเกษตรและสหกรณ์.* กรุงเทพมหานคร. (ม.ป.ท., ม.ป.ป.), ๒๕๕๐.

มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาประเทศตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง. *ตามรอยพระราชดำริสู่ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง.* กรุงเทพมหานคร : ศูนย์การพิมพ์เพชรรุ่ง, ๒๕๕๕.

รายงานประจำปีศูนย์ศึกษาการพัฒนาอ่าวคุ้งกระเบนอันเนื่องมาจากพระราชดำริ. (ม.ป.ท.), ๒๕๕๗.

วิชาการเกษตร, กรม. *ด้วยพระบารมีพืชพันธุ์ดีเพื่อเกษตรกรไทย.* กรุงเทพมหานคร : หจก.ภาพพิมพ์, ๒๕๔๙.

วิชาการเกษตร, กรม. *พรบ.กักพืช พรบ.ควบคุมยาง พรบ.ปุ๋ย พรบ.พันธุ์พืช พรบ.คุ้มครองพันธุ์พืช.* กรุงเทพมหานคร : กรมวิชาการเกษตร, ๒๕๕๙.

วิชาการเกษตร, กรม. *พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวกับการพัฒนาการกสิกรรม.* กรุงเทพมหานคร : หจก.มีเดียเพลส, ๒๕๓๙.

วิชาการเกษตร, กรม. *๘๔ พรรษา กษัตริย์เกษตร.* กรุงเทพมหานคร : ฟันนี่พับบลิชชิ่ง, ๒๕๕๔.

บรรณานุกรม

ศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยฮ่องไคร้อันเนื่องมาจากพระราชดำริ. *รายงานประจำปี ๒๕๕๖ ศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยฮ่องไคร้อันเนื่องมาจากพระราชดำริ จังหวัดเชียงใหม่*. เชียงใหม่ : โรงพิมพ์ทิพย์เนตร, ๒๕๕๗.

สืบพงษ์ เนียมภู. *สหกรณ์โคนมหนองโพ*. [ระบบออนไลน์]. แหล่งที่มา : https://boysuepphong.wordpress.com [สิงหาคม ๒๕๕๙] [ระบบออนไลน์]. แหล่งที่มา : http://www.chaipat.or.th/chaipat/index.phpoption=com_content&task=view&id=๑๘&Itemid=๑ [๒๗ กรกฎาคม ๒๕๕๙]
http://wasawat99.blogspot.com/2011/02/blog–post_8933.html สืบค้น ณ วันที่ ๒๔ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๕๙
http://ilaw.or.th/node/713

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา, คู่มือการร่างกฎหมาย "การร่างกฎหมายและแบบร่างกฎหมาย" (ปรับปรุงครั้งที่ ๑ (กันยายน ๒๕๕๐)) น. ๙๙.

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. *แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่สิบเอ็ด พ.ศ.๒๕๕๕ – ๒๕๕๙*. กรุงเทพฯ: บริษัทสหมิตรพริ้นติ้ง แอนด์พับลิสชิ้ง จำกัด.

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. *รายงานการติดตามประเมินผล การพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศในระยะแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 10 (พ.ศ.๒๕๕๐ – ๒๕๕๕)*.

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. *เอกสารประกอบการประชุมประจำปี ๒๕๕๘ ของ สศช. ทิศทางแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม แห่งชาติฉบับที่๑๒ (พ.ศ.๒๕๖๐ – ๒๕๖๔)*. กรุงเทพมหานคร : บริษัทศรีเมืองการพิมพ์ จำกัด. กรุงเทพฯ. ๒๕๕๔.

สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ (สำนักงาน กปร.) . *ตัวอย่างความสำเร็จการประยุกต์ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง*. กรุงเทพมหานคร: ห้างหุ้นส่วนจำกัด เทพเพ็ญวานิสย์. ๒๕๕๓. สำนักงานมูลนิธิชัยพัฒนา.*เศรษฐกิจพอเพียงและทฤษฎีใหม่*. กรุงเทพมหานคร : บริษัทอมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ้ง จำกัด (มหาชน), ๒๕๕๗.

อัมพร สโมสร และ ยุบล เบ็ญจรงค์กิจ. *สื่อสารสัมพันธ์ ในหลวงสู่ปวงประชา*. กรุงเทพมหานคร : สำนักพัฒนาการประชาสัมพันธ์ กรมประชาสัมพันธ์, ๒๕๕๐.

อุษณีย์ เกษมสันต์. *เขื่อนป่าสักชลสิทธิ์ โครงการพัฒนาลุ่มน้ำป่าสักอันเนื่องมาจากพระราชดำริ*. พิมพ์ครั้งที่ ๑. กรุงเทพมหานคร : บริษัท โอ.เอส.พริ้นติ้ง เฮ้าส์ จำกัด, ๒๕๔๒.

รายนามคณะผู้จัดทำ

คณะกรรมการโครงการเฉลิมพระเกียรติของสภานิติบัญญัติแห่งชาติ รวบรวมกฎหมายที่สนับสนุนในโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ

๑. ประธานสภานิติบัญญัติแห่งชาติ (ศาสตราจารย์พิเศษพรเพชร วิชิตชลชัย)	ที่ปรึกษาคณะกรรมการ
๒. รองประธานสภานิติบัญญัติแห่งชาติ คนที่หนึ่ง (นายสุรชัย เลี้ยงบุญเลิศชัย)	ที่ปรึกษาคณะกรรมการ
๓. รองประธานสภานิติบัญญัติแห่งชาติ คนที่สอง (นายพีระศักดิ์ พอจิต)	ที่ปรึกษาคณะกรรมการ
๔. นางพิไลพรรณ สมบัติศิริ	ประธานคณะกรรมการ
๕. ศาสตราจารย์นิสดารก์ เวชยานนท์	รองประธานคณะกรรมการ
๖. พลเอก พิศณุ พุทธวงศ์	กรรมการ
๗. นายกิตติ วะสีนนท์	กรรมการ
๘. นายตวง อันทะไชย	กรรมการ
๙. พลเอก ไตรรัตน์ รังคะรัตน	กรรมการ
๑๐. คุณพรทิพย์ จาละ	กรรมการ
๑๑. พลอากาศเอก ไพศาล สีตบุตร	กรรมการ
๑๒. นายภาณุ อุทัยรัตน์	กรรมการ
๑๓. ศาสตราจารย์ภิรมย์ กมลรัตนกุล	กรรมการ
๑๔. นายศักดิ์ทิพย์ ไกรฤกษ์	กรรมการ
๑๕. ศาสตราจารย์สนิท อักษรแก้ว	กรรมการ
๑๖. นายสมพล พันธุ์มณี	กรรมการ
๑๗. พลเอก สิงห์ศึก สิงห์ไพร	กรรมการ
๑๘. รองศาสตราจารย์คุณหญิงสุมณฑา พรหมบุญ	กรรมการ
๑๙. นางสุวรรณี สิริเวชชะพันธ์	กรรมการ
๒๐. นางเสาวณี สุวรรณชีพ	กรรมการ
๒๑. พลเอก อภิรัชต์ คงสมพงษ์	กรรมการ
๒๒. นางนรรัตน์ พิมเสน	กรรมการ
๒๓. นางสาวจิตติเทวี ตติยรัตน์	กรรมการ
๒๔. เลขาธิการคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ	กรรมการ

รายนามคณะผู้จัดทำ

๒๕. เลขาธิการมูลนิธิชัยพัฒนา	กรรมการ
๒๖. เลขาธิการวุฒิสภา	กรรมการ
๒๗. เลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร	กรรมการ
๒๘. รองศาสตราจารย์สุรภีพรรณ ฉัตราภรณ์	กรรมการ
๒๙. นางละออ ภูธรใจ	กรรมการและเลขานุการ
๓๐. ที่ปรึกษาด้านกฎหมาย (นายจีรพงศ์ วัฒนะรัตน์)	กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ
๓๑. นายรุ่งธรรม เปรมมางกูร	กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ

คณะอนุกรรมการรวบรวมกฎหมายที่สนับสนุนในโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริด้านแหล่งน้ำและด้านสิ่งแวดล้อม

๑. ศาสตราจารย์สนิท อักษรแก้ว	ประธานคณะอนุกรรมการ
๒. นางเสาวณี สุวรรณชีพ	รองประธานคณะอนุกรรมการ
๓. เลขาธิการคณะกรรมการพิเศษ เพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ	อนุกรรมการ
๔. เลขาธิการมูลนิธิชัยพัฒนา	อนุกรรมการ
๕. อธิบดีกรมควบคุมมลพิษ	อนุกรรมการ
๖. อธิบดีกรมป่าไม้	อนุกรรมการ
๗. อธิบดีกรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช	อนุกรรมการ
๘. อธิบดีกรมชลประทาน	อนุกรรมการ
๙. นางสาวลดาวัลย์ คำภา รองเลขาธิการคณะกรรมการ พัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ	อนุกรรมการ
๑๐. นายรอยล จิตรดอน	อนุกรรมการ
๑๑. ศาสตราจารย์นิพนธ์ ตั้งธรรม	อนุกรรมการ
๑๒. ผู้ช่วยศาสตราจารย์คนึงนิจ ศรีบัวเอี่ยม	อนุกรรมการ
๑๓. นางขวัญฤดี โชติชนาทวีวงศ์	อนุกรรมการ
๑๔. รองศาสตราจารย์สุรภีพรรณ ฉัตราภรณ์	อนุกรรมการ
๑๕. ผู้บังคับบัญชากลุ่มงานกฎหมาย ๑ สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร	อนุกรรมการและเลขานุการ

รายนามคณะผู้จัดทำ

๑๖. นางสาวณัฐพร ยอดมโนธรรม	อนุกรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ
๑๗. ว่าที่ร้อยตรี ต่อรัฐ สิงห์เรืองเดช	อนุกรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ

คณะอนุกรรมการรวบรวมกฎหมายที่สนับสนุนในโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ด้านการเกษตร ด้านส่งเสริมอาชีพ และด้านคมนาคม/สื่อสาร

๑. นายสมพล พันธุ์มณี	ประธานคณะอนุกรรมการ
๒. พลอากาศเอก ไพศาล สีตบุตร	รองประธานคณะอนุกรรมการ
๓. นายกิตติ วะสีนนท์	อนุกรรมการ
๔. นายศักดิ์ทิพย์ ไกรฤกษ์	อนุกรรมการ
๕. พลเอก สิงห์ศึก สิงห์ไพร	อนุกรรมการ
๖. รองศาสตราจารย์คุณหญิงสุมณฑา พรหมบุญ	อนุกรรมการ
๗. นายปวัตร์ นวะมะรัตน สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงาน โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ (สำนักงาน กปร.)	อนุกรรมการ
๘. อธิบดีกรมปศุสัตว์	อนุกรรมการ
๙. อธิบดีกรมพัฒนาที่ดิน	อนุกรรมการ
๑๐. อธิบดีกรมประมง	อนุกรรมการ
๑๑. อธิบดีกรมวิชาการเกษตร	อนุกรรมการ
๑๒. อธิบดีกรมส่งเสริมสหกรณ์	อนุกรรมการ
๑๓. อธิบดีกรมทางหลวง	อนุกรรมการ
๑๔. อธิบดีกรมทางหลวงชนบท	อนุกรรมการ
๑๕. ผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร	อนุกรรมการ
๑๖. เลขาธิการสำนักงานคณะกรรมการกิจการ กระจายเสียง กิจการโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ	อนุกรรมการ
๑๗. รองศาสตราจารย์สุรภีพรรณ ฉัตราภรณ์	อนุกรรมการ
๑๘. ผู้บังคับบัญชากลุ่มงานกฎหมาย ๓ สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร	อนุกรรมการและเลขานุการ
๑๙. นายธโนชัย ปรพัฒนชาญ	อนุกรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ
๒๐. นายสานิต กระต่ายทอง	อนุกรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ

รายนามคณะผู้จัดทำ

คณะอนุกรรมการรวบรวมกฎหมายที่สนับสนุนในโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ
ด้านสาธารณสุข ด้านสวัสดิการสังคม/การศึกษา ด้านนวัตกรรม และโครงการพัฒนาแบบบูรณาการ/อื่น ๆ

๑. นายตวง อันทะไชย	ประธานคณะอนุกรรมการ
๒. ศาสตราจารย์ภิรมย์ กมลรัตนกุล	รองประธานคณะอนุกรรมการ
๓. นายปรีชา บัววิรัตน์เลิศ	อนุกรรมการ
๔. นางสุวรรณี สิริเวชชะพันธ์	อนุกรรมการ
๕. พลเอก วีรัณ ฉันทศาสตร์โกศล	อนุกรรมการ
๖. นางสาวจิตติเทวี ตติยรัตน์	อนุกรรมการ
๗. นายพิเชฐ โพธิ์ภักดี	อนุกรรมการ
๘. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ปารีณา ศรีวนิชย์	อนุกรรมการ
๙. นางสาวสุธาดา เมฆรุ่งเรืองกุล	อนุกรรมการ
๑๐. นายสุรพงศ์ นามนัย	อนุกรรมการ
๑๑. รองศาสตราจารย์สุรภีพรรณ ฉัตราภรณ์	อนุกรรมการ
๑๒. ผู้บังคับบัญชากลุ่มงานพัฒนากฎหมาย สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร	อนุกรรมการและเลขานุการ
๑๓. นายอิสสริยะ ไชยทิพย์	อนุกรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ
๑๔. นางสาววิลาสินี ปิตินานนท์	อนุกรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ

คณะอนุกรรมการด้านการจัดทำรูปเล่ม อาร์ตเวิร์ก และเผยแพร่หนังสือเฉลิมพระเกียรติ

๑. รองศาสตราจารย์คุณหญิงสุมณฑา พรหมบุญ	ที่ปรึกษาและอนุกรรมการ
๒. ศาสตราจารย์นิสดารก์ เวชยานนท์	ที่ปรึกษาและอนุกรรมการ
๓. พลโท พิศณุ พุทธวงศ์	ประธานคณะอนุกรรมการ
๔. นางนรรัตน์ พิมเสน	อนุกรรมการ
๕. นางสาวจิตติเทวี ตติยรัตน์	อนุกรรมการ
๖. ที่ปรึกษาด้านกฎหมาย (นายจีรพงศ์ วัฒนะรัตน์)	อนุกรรมการ
๗. ผู้อำนวยการสำนักภาษาต่างประเทศ สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา	อนุกรรมการ
๘. ผู้อำนวยการสำนักภาษาต่างประเทศ สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร	อนุกรรมการ
๙. นายรุ่งธรรม เปรมมางกูร	อนุกรรมการ

รายนามคณะผู้จัดทำ

๑๐. นางสาวศิริวรรณ ต้นทอง	อนุกรรมการ
๑๑. นางสาวกนิษฐา กสิณอุบล	อนุกรรมการ
๑๒. นายเอกรินทร์ ลัทธศักย์ศิริ	อนุกรรมการ
๑๓. รองศาสตราจารย์สุรภีพรรณ ฉัตราภรณ์	อนุกรรมการ
๑๔. นางสาวพรพิมล วรดิลก	อนุกรรมการ
๑๕. ผู้บังคับบัญชากลุ่มงานผลิตเอกสารเผยแพร่ สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา	อนุกรรมการและเลขานุการ
๑๖. นางสาวสวนีย์ รักษาวงษ์	อนุกรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ
๑๗. นายวราพงษ์ เทพรงค์ทอง	อนุกรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ
๑๘. นางศิริวัฒธนี ใสหนู	อนุกรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ

คณะทำงานจัดทำโครงการพระราชดำริด้านทรัพยากรน้ำ ในคณะอนุกรรมการรวบรวมกฎหมายที่สนับสนุนในโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริด้านแหล่งน้ำและด้านสิ่งแวดล้อม

๑. นายสัญชัย เกตุวรชัย ผู้ทรงคุณวุฒิด้านวิศวกรรมโยธา กรมชลประทาน	ประธานคณะทำงาน
๒. นายโรจน์วัฒน์ อินทร์ทุ่ง ผู้อำนวยการกองประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ กรมชลประทาน	รองประธานคณะทำงาน
๓. นางสาวพรพิมล วรดิลก ที่ปรึกษากิจกรรมพิเศษสำนักงานมูลนิธิชัยพัฒนา	คณะทำงาน
๔. นายวัฒนา สุกาญจนาเศรษฐ์ ผู้เชี่ยวชาญด้านเทคนิคการดัดแปรสภาพอากาศ และเทคโนโลยีสารสนเทศ กรมฝนหลวงและการบินเกษตร	คณะทำงาน
๕. นางสาวศิริวรรณ สาลีเจริญ นิติกรชำนาญการพิเศษ กรมชลประทาน	คณะทำงาน
๖. นายสหชาติ รอดไสว นักประชาสัมพันธ์ชำนาญการ กรมฝนหลวงและการบินเกษตร	คณะทำงาน

รายนามคณะผู้จัดทำ

๗. นายมหิทธิ์ วงศ์ษา — คณะทำงานและเลขานุการ
นักวิชาการสิ่งแวดล้อมชำนาญการ
กรมชลประทาน

คณะทำงานจัดทำโครงการพระราชดำริด้านทรัพยากรดิน ในคณะอนุกรรมการรวบรวมกฎหมายที่สนับสนุนในโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริด้านแหล่งน้ำและด้านสิ่งแวดล้อม

๑. นายปวัตร์ นวะมะรัตน — ประธานคณะทำงาน
ที่ปรึกษาด้านการประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ
สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการ
อันเนื่องมาจากพระราชดำริ (สำนักงาน กปร.)

๒. นางสายหยุด เพ็ชรสุข — คณะทำงาน
ผู้อำนวยการศูนย์ศึกษาโครงการพัฒนาพิกุลทอง
อันเนื่องมาจากพระราชดำริ
กรมพัฒนาที่ดิน

๓. นายอนุวัฒน์ โพธินาม — คณะทำงาน
ผู้อำนวยการศูนย์ศึกษาการพัฒนาเขาหินซ้อน
อันเนื่องมาจากพระราชดำริ
กรมพัฒนาที่ดิน

คณะทำงานจัดทำโครงการพระราชดำริด้านทรัพยากรป่าไม้ ในคณะอนุกรรมการรวบรวมกฎหมายที่สนับสนุนในโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริด้านแหล่งน้ำและด้านสิ่งแวดล้อม

๑. ศาสตราจารย์นิพนธ์ ตั้งธรรม — ประธานคณะทำงาน

๒. นางอำนวยพร ชลดำรงค์กุล — คณะทำงาน
ผู้ตรวจราชการกรมป่าไม้

๓. นายโปร่ง สูงศักดิ์ — คณะทำงาน
หัวหน้าโครงการพัฒนาป่าไม้
ศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยฮ่องไคร้อันเนื่องมาจากพระราชดำริ
กรมป่าไม้

๔. นายฐิติพันธ์ จูจันทร์ — คณะทำงาน
ผู้อำนวยการสำนักโครงการพระราชดำริและกิจการพิเศษ
กรมป่าไม้

รายนามคณะผู้จัดทำ

๕. นายพงษ์ศักดิ์ ด้วงโยธา นักวิชาการป่าไม้ชำนาญการพิเศษ กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช	คณะทำงาน
๖. นายสุภาพ ปารมี นักวิชาการป่าไม้ชำนาญการ กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช	คณะทำงาน

คณะทำงานจัดทำโครงการพระราชดำริด้านสิ่งแวดล้อม ในคณะอนุกรรมการรวบรวมกฎหมายที่สนับสนุนในโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริด้านแหล่งน้ำและด้านสิ่งแวดล้อม

๑. นางสาวขวัญฤดี โชติธนาทวีวงศ์	ประธานคณะทำงาน
๒. นางสาวจงจิตร์ นีรนามเมธีกุล รองอธิบดีกรมควบคุมมลพิษ	คณะทำงาน
๓. นางสาวลภัสรดา จิตรักษ์ นิติกรปฏิบัติการ กรมควบคุมมลพิษ	คณะทำงาน
๔. นางสตรีไทย พุ่มไม้ ภาควิชาวิทยาศาสตร์สิ่งแวดล้อม คณะสิ่งแวดล้อม มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์	คณะทำงาน

คณะทำงานวิเคราะห์กฎหมายที่สนับสนุนโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ในคณะอนุกรรมการรวบรวมกฎหมายที่สนับสนุนในโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริด้านแหล่งน้ำและด้านสิ่งแวดล้อม

๑. ผู้ช่วยศาสตราจารย์คนึงนิจ ศรีบัวเอี่ยม	ประธานคณะทำงาน
๒. นายสัณห์ชัย สินธุวงษ์ ผู้บังคับบัญชากลุ่มงานกฎหมาย ๑ สำนักกฎหมาย สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร	คณะทำงาน
๓. ผู้แทนมูลนิธิชัยพัฒนา	คณะทำงาน
๔. ผู้แทนสำนักงานคณะกรรมการ พัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ	คณะทำงาน
๕. ผู้แทนกรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม	คณะทำงาน
๖. ผู้แทนกรมควบคุมมลพิษ	คณะทำงาน
๗. ผู้แทนกรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช	คณะทำงาน

รายนามคณะผู้จัดทำ

๘.	ผู้แทนกรมป่าไม้	คณะทำงาน
๙.	ผู้แทนกรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง	คณะทำงาน
๑๐.	ผู้แทนกรมชลประทาน	คณะทำงาน
๑๑.	ผู้แทนกรมทรัพยากรน้ำบาดาล	คณะทำงาน
๑๒.	ผู้แทนกรมทรัพยากรน้ำ	คณะทำงาน
๑๓.	ผู้แทนกรมพัฒนาที่ดิน	คณะทำงาน
๑๔.	ผู้แทนสำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม	คณะทำงาน
๑๕.	ผู้แทนสำนักงานคณะกรรมการพิเศษ เพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ	คณะทำงาน
๑๖.	นางสาวณัฐพร ยอดมโนธรรม นิติกรชำนาญการ สำนักกฎหมาย สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร	คณะทำงาน
๑๗.	นางสาวสกลรัตน์ สร้างสมวงษ์ นิติกรปฏิบัติการ สำนักกฎหมาย สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา	คณะทำงาน
๑๘.	นายณัฐดนัย นาจันทร์	คณะทำงาน
๑๙.	นายดนัยภัทร โภควณิช	คณะทำงาน
๒๐.	ว่าที่ร้อยตรีต่อรัฐ สิงห์เรืองเดช นิติกรชำนาญการ สำนักกฎหมาย สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร	คณะทำงานและเลขานุการ

คณะทำงานวิเคราะห์ผลของโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ในคณะอนุกรรมการรวบรวมกฎหมายที่สนับสนุนในโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริด้านแหล่งน้ำและด้านสิ่งแวดล้อม

๑.	นายเจษฎา แก้วกัลยา	ที่ปรึกษา
๒.	นางสาวลดาวัลย์ คำภา รองเลขาธิการคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ	ประธานคณะทำงาน
๓.	นายสมพร อิศวิลานนท์ นักวิชาการอาวุโส สถาบันคลังสมองของชาติ	คณะทำงาน
๔.	นางจุฑาทิพย์ ภัทราวาท ผู้อำนวยการสถาบันวิชาการด้านสหกรณ์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์	คณะทำงาน

รายนามคณะผู้จัดทำ

๕. นายสุรชัย คุ้มสิน นักวิชาการอิสระ	คณะทำงาน
๖. ผู้แทนสำนักงานคณะกรรมการประสานงาน โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ	คณะทำงาน
๗. ผู้แทนสำนักงานปลัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์	คณะทำงาน
๘. นางสาวชณกร ชสิธภนญ์ รักษาการนักวิเคราะห์นโยบายและแผนชำนาญการพิเศษ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ	คณะทำงานและเลขานุการ
๙. นางสาวสุภัทรา เชิดชูไชย รักษาการนักวิเคราะห์นโยบายและแผนชำนาญการพิเศษ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ	คณะทำงานและผู้ช่วยเลขานุการ

คณะทำงานจัดทำรูปเล่มและอาร์ตเวิร์ก หนังสือเฉลิมพระเกียรติ ในคณะอนุกรรมการด้านการจัดทำรูปเล่มอาร์ตเวิร์กและเผยแพร่หนังสือเฉลิมพระเกียรติ

๑. ศาสตราจารย์นิสดารก์ เวชยานนท์	ที่ปรึกษาคณะทำงาน
๒. นางสาวจิตติเทวี ตติยรัตน์	ที่ปรึกษาคณะทำงาน
๓. นางสาวพรพิมล วรดิลก	ที่ปรึกษาคณะทำงาน
๔. ที่ปรึกษาด้านกฎหมาย (นายจีรพงศ์ วัฒนะรัตน์)	ที่ปรึกษาคณะทำงาน
๕. รองศาสตราจารย์สุรภีพรรณ ฉัตราภรณ์	หัวหน้าคณะทำงาน
๖. นางละออ ภูธรใจ	คณะทำงาน
๗. นายปุณลาภ ปุณโณทก	คณะทำงาน
๘. ผู้บังคับบัญชากลุ่มงานกฎหมาย ๑ สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร	คณะทำงาน
๙. ผู้บังคับบัญชากลุ่มงานกฎหมาย ๓ สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร	คณะทำงาน
๑๐. ผู้บังคับบัญชากลุ่มงานพัฒนากฎหมาย สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร	คณะทำงาน
๑๑. ผู้บังคับบัญชากลุ่มงานผลิตเอกสารเผยแพร่ สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา	คณะทำงานและเลขานุการ

รายนามคณะผู้จัดทำ

คณะทำงานสนับสนุนการปฏิบัติงานของคณะกรรมการโครงการเฉลิมพระเกียรติของสภานิติบัญญัติแห่งชาติ รวบรวมกฎหมายที่สนับสนุนในโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ

๑. นางวิลาสินี สิทธิโสภณ	ประธานคณะทำงาน
๒. นางวนิดา อินทรอำนวย	รองประธานคณะทำงาน
๓. นางสาววิภารัตน์ ถมยา	คณะทำงาน
๔. นางสาววรรณวนัช สว่างแจ้ง	คณะทำงาน
๕. นายวุฒิชัย น้ำใจ	คณะทำงาน
๖. นางสาวมนันญา ภู่แก้ว	คณะทำงาน
๗. นางสาวปิยธิดา ปลอดทอง	คณะทำงาน
๘. นางสาวกิรณา กิตติอนุกูล	คณะทำงาน
๙. นางสาววิลาสินี ปิตินานนท์	คณะทำงาน
๑๐. นางสาวพัชณียา คณานุรักษ์	คณะทำงาน
๑๑. นายดีณห์ โอเจริญ	คณะทำงาน
๑๒. นายปภาวินท์ บรรณสาร	คณะทำงาน
๑๓. นายสมชัย ลักษณโกเศศ	คณะทำงาน
๑๔. นางสาวจุติพร อู่ไพบูรณ์	คณะทำงาน
๑๕. นายเรวัต วรรณนุรักษ์	คณะทำงาน
๑๖. นางสาวปรารมย์ โพธิ์สาลี	คณะทำงาน
๑๗. นางสาวอัญมณี สัจจาสัย	เลขานุการคณะทำงาน
๑๘. นางสาวปุณณภา บุญอินทร์	ผู้ช่วยเลขานุการคณะทำงาน
๑๙. นางวัลภา ทองบางไทร	ผู้ช่วยเลขานุการคณะทำงาน
๒๐. นางศิริวัฒธนี ใสหนู	ผู้ช่วยเลขานุการคณะทำงาน
๒๑. นางสาวยุพาภรณ์ บัวคลี่	ผู้ช่วยเลขานุการคณะทำงาน
๒๒. นางสาวปัณฑิกา มาอินทร์	ผู้ช่วยเลขานุการคณะทำงาน

หนังสือ : ศาสตร์ของพระราชา: ผู้นำโลกในการพัฒนาอย่างยั่งยืน
รวมกฎหมายสนับสนุนโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ
ในพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร
ISBN : 978–616–7163–74–1
ปีที่พิมพ์ : พฤศจิกายน ๒๕๖๐
จำนวนหน้า : ๓๔๔ หน้า
จำนวนพิมพ์ : ๒๐,๐๐๐ เล่ม
จัดทำโดย : คณะกรรมการโครงการเฉลิมพระเกียรติของสภานิติบัญญัติแห่งชาติ
รวบรวมกฎหมายที่สนับสนุนในโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ
สภานิติบัญญัติแห่งชาติ
ถนนอู่ทองใน เขตดุสิต กรุงเทพฯ ๑๐๓๐๐
โทร. ๐ ๒๒๔๔ ๑๗๗๗–๘ โทรสาร ๐ ๒๒๔๔ ๑๗๗๙
พิมพ์ที่ : บริษัท อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน)
ออกแบบโดย : บริษัท คัลเลอร์ ปาร์ตี้ ออบเจ็คท์ จำกัด

ขอบคุณผู้สนับสนุน สำนักงานสลากกินแบ่งรัฐบาล

